ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
DIMANCHE
1er FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՍՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 349

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·131 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·131

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ, ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՓԷՈՍԵԱՆ

Վերջերս Աբօ Պէլեան իր տպաւորութիւնները լոյս ընծայած էր նախկին իրանահայ, աւելի քան երկու տասնամեակէ ի վեր Լոս Անճըլըս բնակող ծերունազարդ արձակագիր Անդրանիկ Սարեանին տուած այցելութենէ մը ետք [1]:

Մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին Կոստան Զարեանի մասին որոշ արտայայտութիւնները, որոնք ըստ էութեան ակամայ չփոթի արդիւնք են եւ անտեղեակ ընթերցողն ալ կրնան չփոթի մատնել: Անոնց քննութիւնը միաժամանակ որոշ թարմ նիւթեր չրջանառութեան մէջ դնելու նպատակը ունի:

Այսպէս, Ա. Պէլեան կը գրէր.-

«Անդրադառնալով Վարդգէս Սիւնեանի վերջերս հրապարակած գրութեան, նուիրուած՝ Կ. Զարեանին, որ լոյս տեսաւ "Նոր Հայաստան" օրաթերթին մէջ, [Ա. Սարեան] բարձր գնահատեց Կ. Զարեանի "Նաւը լերան վրայ" ստեղծագործութիւնը ըսելով. "Այդ մէկը հերոսական դիւցազներգութիւն է»: Այդ գլուխ գործոցը իտալերէնի թարգմանուեցաւ եւ մեծ արձագանգ գտաւ: Կ. Զարեանի "Առաջին երգը", որ 50 էջնոց պոէմա էր, դասական գործ, անմիջական [sic] թարգմանուեցաւ վեց լեզուներու եւ տպաւորեց գրական չրջանակները» (էջ 2):

Զարեանի հասցէին օտար չրջանակներու այս արձագանգը բանասիրական հետաքրքրութիւն պիտի ներկայացնէր, եթէ անոր փաստացի հիմնաւորումը կարելի ըլլար: Արդեօք 95ամեայ Ա. Սարեանի յիշողութիւնը իրեն դաւաճանա՞ծ էր կամ յօդուածագիրը թերացած է անոր խօսքերը արձանագրելու առեն:

«ՆԱԻԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ»Ի ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ճիշդ է, որ «Նաւը լերան վրայ» վէպը թարգմանուած էր իտալերէնի եւ նոյնիսկ, ըստ լրատուութեան մը, հրատարակուած: Մեր տրամադրութեան տակ ունինք Հըռոմի «Cronache» թերթին անթուակիր յօդուածի մը կտրօնը՝ Զարեանի նուիրուած կենսագրական համառօտ ակնարկով, զոր Գորբասո Արճենի այսպէս կ'եզրափակէր.-

«Ora di Costante Zarian viene pubblicato per la prima volta un capolavoro : 'La nave sulla montagna', nelle nitide eleganti collezioni Tosi. Questo annunzio basta da sè ad attrarre l'attenzione dei lettori italiani su di un' opera destinata ad un esito librario notevolissimo. Ma della 'Nave sulla montagna' ci occuperemo ancora» [2].

(«Այժմ Կոստան Զարեանէն առաջին անգամ ըլլալով հրատարակուած է գլուխ գործոց մը՝ "Նաւը լերան վրայ", Թոսի վայելչագեղ մատենաշարով: Այս յայտարարութիւնը ինքնին կը բաւէ իտալացի ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրելու գործի մը հանդէպ, որ չատ ակնառու գրական յաջողութիւն մը գառնալու սահմանուած է: Բայց "Նաւը լերան վրայ"ին պիտի անդրադառնանք նորէն»):

Գ. Արճենիի մասին միայն կրցած ենք ճշդել, որ 1936-37ին իտալացի գինուորականներու մասին (մինչեւ ժե. դարու վերջերը) եռահատոր աշխատութիւն մը խմբագրած էր, որ լոյս տեսած էր Միլանօ, «Պերնարտօ Գարլօ Թոսի» հրատարակչատան իտալական կենսա-մատենագիտական հանրագիտարանին ծիրին մէջ: Նոյն չարքին պատկառնդ ու խեցեգործներու մասին հատոր մը տպուած էր Միլանօ՝ 1939ին, նախարարներու, երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու վերաբերողը՝ Հռոմ եւ Միլանօ, 1941ին, իսկ բանաստեղծներու եւ գրագիտուհիներու նուիրուած երկհատորը՝ 1941-42ին, արդէն Հռոմ: Հետեւաբար, կ'ենթադրենք, որ «Նաւը լերան վրայ»ի տպագրութեան վայրը Հռոմը պէտք է ըլլայ:

Սակայն, յօդուածագրին խոստացած գրութիւնը վէպին մասին անյայտ է: Իտալերէն հրատարակութեան վերաբերեալ ո՛չ մէկ այլ լրագրական նիւթի հանդիպած ենք Զարեանի անձնական արխիւին կտրօններու հաւաքածոյին մէջ, ուրկէ քաղուած է այդ յօդուածը: Պատճառը այն է, ինչպէս հեղինակը գրած էր «Նաւը լերան վրայ»ի Պոթընի հրատարակութեան յառաջաբանին մէջ, որ «վէպը մեծ մասամբ յղացած եւ գրուած էր այս պատերազմից առաջ եւ պիտի հրատարակուէր իտալերէն թարգմանութեամբ, եթէ վերջին վայրկեանին այն երկրի իշխանութիւնները արգելք չհանդիսանային» [3]:

Այս տեղեկութիւնը աւելի յստակացած է այլ աղբիւրի մը միջոցաւ, որուն հիմքը դարձեալ Զարեանը սկտք է ըլլար: Սիմոն Վրացեանի խմբագրած «Հայրենիք» տարեգիրքը 1944ին լոյս ընծայեց անստորագիր կարճ գրութիւն մը՝ վէպին հայերէն հրատարակութեան առիթով, որ կը հաղորդէր հետեւեալը.-

«Կոստան Զարեան տպագրութեան համար պատրաստ ունի քանի մը երկարաչունչ գործեր, որոնցմէ մին՝ Նաւը Լերան Վրայ. թարգմանած է իտալերէնի եւ պիտի հրատարակուէր Իտալիոյ մէջ, իտալական մեծ հրատարակչական տան մը կողմէ: Վերջին պահուն, սակայն, իտալական կառավարութիւնը արգիլած է վէպին հրատարակութիւնը այն պատճառաբանութեամբ, թէ անոր մէջ կան թուրքիոյ համար աննպաստ բաներ: Քաղաքական նոյն պատճառաբանութեամբ, ինչպէս յայտնի է, գլուխ չեկաւ եւ Ֆ. Վէրֆէլի «Մուսա Դաղ»ի չարժապատկերի վերածումը» [4]:

Համադրելով բոլոր տեղեկութիւնները, պարզ կը գառնայ, որ գիրքը տպուած է, բայց լոյս ընծայուած չէ: Հայ ընթերցողը քանի մը տարի առաջ աղմուկ է հանել, իր չորս գաւակներով եւ գործունեայ կնոջ հետ ահա ի հինգ տարուց ի վեր ապրում է Արնոյի ափերին: Վերին աստիճան չգային մարդ է, տաղանդաւոր, բայց ամերիկեան մտային զարգացումով: Շատ կաթոլիկ է, ֆրանսատեաց եւ սիրում է մանաւանդ պատմութիւնը» [10]:

Արդ, Միլս անդրադարձած էր «Նաւը լերան վրայ»ին, կ'աւելցնէ Զարեան.- «Շատ հետաքրքիր բաներ ասաց "Նաւի" մասին, որ ըստ իրեն "մոգական" գիրք է: Կինը երկայն նամակ գրած է ինչ-որ ամերիկ[եան] հրատարակիչի, որը "պիտի ձեզ գրի"...» [11]: Ակնյայտ է, որ ամերիկացի վիպասանը կարդացած էր իտալերէն անտիպ թարգմանութիւնը եւ իր դատումները հիմնած՝ անոր վրայ: Սակայն, ոչինչ գիտենք կնոջ՝ Մարկրիթ Միլսի գրած նամակին հետեւանքներուն մասին [12]:

Թարգմանութեան անտիպ մնացած ըլլալու լրացուցիչ փաստ է իտալացի գրաքննադատ Փաօլօ Փարտոյի 1968ի երկարաչունչ, յօդուածը ազգային «փակ» մշակոյթներուն մասին, իբրեւ հիմք ընդունելով «Տատրագոմի հարսը»ի ծիրայր Նալպանտեանի իտալերէն նորաւարտ թարգմանութիւնը (նոյնպէս անտիպ մնացած, որքան գիտենք), որ որեւէ տեղ չէ ակնարկած «Նաւը»ի իտալերէն հրատարակութեան գոյութեան [13]:

Հետեւաբար, անկարելի է որ լոյս չտեսած իտալերէն թարգմանութիւնը օտար չրջանակներու «մեծ արձագանգ»ին արժանացած ըլլար եւ, աւելցնենք, այդ արձագանգներուն մասին տող մը անգամ չգրուէր հայ մամուլին մէջ:

Որպէս եզրափակում, կ'արժէ նշել, որ համացանցային պրպտումով ստուգեցինք Զարեանի «La nave sulla montagna»ի չգոյութիւնը Իտալիոյ գլխաւոր՝ Ֆիրենցէի եւ Հռոմի ազգային կեդրոնական մատենադարաններուն մէջ: Բայց գտանք մակեդոնացի ականաւոր արձակագիր Պորիս Վիչինսկիի գիրքի մը թարգմանութիւնը՝ «La nave sulla montagna», լոյս տեսած 1991ին...:

«ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐ»Ը ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԱՐԾԵՑԵԱԼ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Ի սկզբանէ յայտնենք, թէ Զարեան 50 էջնոց «Առաջին երգը» անունով պոէմ չունի: Ամենայն հաւանականութեամբ, խօսքը կը վերաբերի «երեք երգեր ասելու համար վիշտը երկրի եւ վիշտը երկնքի» գործին, որ 1916ին լոյս տեսած էր վաղամեռիկ գրագէտ Ճովաննի Ա-լեսանտրօ Ռոսոյի (1889-1917) իտալերէն թարգմանութեամբ [14] (առանձին հրատարակութիւն՝ 1920ին եւ 1930ին), եւ միայն 1931ին հայերէն բնագրով՝ Վիէննայի մէջ:

Իտալերէն թարգմանութիւնը արժանացաւ մամուլի եւ գրական չըրջանակներու գնահատանքին: Յայտնի է, ըստ Զարեանի 1916ի եւ 1929ի նամակներու, որ Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ լեհերէն թարգմանութիւններ եղած են՝ մասնակի կամ ամբողջական, որոնցմէ ո՛չ մէկուն գործին հետքին հանդիպած ենք ցարդ: 1929էն ետք այդ թարգմա-

☞

☞

նուիթիւններուն յիշատակումն ալ բացակայ է [15]: *Ուրեմն, վեց լեզուներու թարգմանուիլը մինչ մէկ կողմէ չափազանցուած է, միւս կողմէ անհետեւանք է, քանի որ եթէ թարգմանութիւնները լոյս տեսած չեն, անոնց ազդեցութիւնը կը մնայ անչօշափելի:*

Այժմ անդրադառնանք Ա. Պէլեանի յօդուածին երկրորդ յիշատակումի մը, որուն ընկերացած է ազդրիւրի վկայակոչում մը: Այսուհանդերձ, այս յիշատակումը եւս, կը կարծենք, վաւերականութեան պակաս կը մատնէ.-

«Այդ ժամանակ Հռոմի մէջ լոյս տեսնող ամենատարածուն օրաթերթին խմբագիրը Պէնիթօ Մուսոլինին էր: Ան բռնատէրերուն մէջ ամենապարզացած դէմքն էր եւ կարդալէ հետք վերոյիշեալ գործը, պանծացուց զայն եւ գրեց օրաթերթին մէջ.

«Ես պէտք չունիմ ծանօթացնելու աշխարհին, թէ, եղած է անցեալին պատմական երկիր մը, որ Հռոմի կայսրութեան միակ հակառակորդն էր եւ կը կոչուէր Արմէնիա: Ամէն պարագայի, վերիվայրումներով երկու դար անցաւ. Հայաստանը խորտակուեցաւ եւ դարձաւ ատակներու, գողերու, թաթարներու, Սելճուքներու ոտքի կոխան: Բայց այս Հայաստանը վեց անգամ չէ, 60 անգամ նահատակուեցաւ եւ նորէն վերածնած է փիւնիկի նման: Այս ազգը, որ ցիրուցան է աշխարհով մէկ եւ եթէ տուած է Կ. Զարեանի նման գրող, որ զարմացուցած է եւրոպական գրական աշխարհը իր գործերով, այս ազգը [չէ] մեռնիր, կը յարատեւէ եւ աշխարհ կը տեսնէ, որ ան նախկին դարերու փառքը կը վերականգնէ» (թարգմանուած՝ Զօպանեանի "Անահիտ" պարբերաթերթէն)»:

Մուսոլինի խմբագրած էր իր հիմնած «Il Popolo d'Italia» օրաթերթը 1914ի եւ 1922ի միջեւ՝ մինչեւ իշխանութեան գլուխ անցնիլը: «Վերոյիշեալ գործը» խօսքը կը վերաբերի, ուրեմն, «Երեք երգեր»ու իտալերէն թարգմանութեան: Ան լոյս տեսած էր Լա Սպեցիա հրատարակուող «l'Eroica» հանդէսին մէջ, որ նախաձեռնած էր Ա. Աչխարհամարտի նահատակ ժողովուրդներուն նուիրուած յատուկ թիւերու հրատարակութեան (Պելժիա, Սերպիա, Հայաստան եւ Լեհաստան): Մեր ձեռքի տակ ունինք «Il Popolo d'Italia»յի անդրադարձը, որ լոյս տեսած է Օգոստոս 1916ին՝ «Հայաստանի համար» վերնագրով: Սակայն, այս անդրադարձը անստորագիր է: Մարտ 11, 1929ին Արշակ Զօպանեանին ուղղուած նամակի մը մէջ, նոյնինքն Զարեանը յիշած էր հետեւեալը.-

«"Il Popolo d'Italia"ն, որ այն ժամանակ խմբագրում էր ինքը Մուսոլինին, գրեց որ վերջին տարիներին լոյս տեսած բանաստեղծական գրքերից "Երեք երգերը" ամէնաժէքաւորն է եւ որ մի ազգ որ այդպիսի բանաստեղծութիւններ ունի արժանի է իր ճակատագրի տէրը դառնալու. եւ այլն» [16]:

Նկատենք, որ Զարեանը չէր պնդած, թէ Մուսոլինի յօդուածին հնդինական էր: Այդ նամակէն քաղուածարար թերթին խօսքերը արեւմտահայերէնի վերածելով, Զօպանեան գանոնք յիշած էր «Տատրագոմի հարսը»ի իր գրախօսականին մէջ, առանց Մուսոլինիի վերագրումի.- «"Իլ փոփոլօ տ'Իտալիա"ն, որուն խմբագիրն այն ատեն նոյն ինքն Մուսոլինին էր, գրեց, թէ՝ "վերջին տարիներուն լոյս տեսած բանաստեղծական գրքերէն երեք երգը ամէնէն արժէքաւորն է, եւ թէ ազգ մը, որ այդպիսի բանաստեղծներ ունի, արժանի է իր ճակատագրի տէրը դառնալու"» [17]: Բայց երեսուն տարի ետք, Բիւզանդ Թաշճեան այդ վերագրումը կատարած էր, այլափոխելով սակայն խօսքը.- «Ժամանակին Մուսոլինին ըսած է. "Հայ ժողովուրդը մեծ ազգ է, քանի որ Զարեանի նման բանաստեղծ ունի"» [18]: Ինչպէս պիտի տեսնենք, նախադասութեան այդ բանաձեւումը ճիշդ չէ:

Արդարեւ, թերթը Զարեանի վիպերգին մասին գրած էր հետեւեալը.-

«Այս օրերուն հրատարակուած է Հայաստանի նուիրուած հատորը, որ կը կազմէ քնարական հաւաքածոյ մը այդ ազգին փառքերուն եւ վիշտերուն, զոր Թուրքերը դարձուցած են ամենադժբախտը, դառնաւոր անյիշատակելի հրէշային ահերներու եւ չարչարանքներու ընթացքին: Ան կը մնայ տակաւին լուսինական քաղաքակրթութեան անընկճելի պատուարը, այս "Արեւելեան Հռոմէացիներուն" կողմէ բարձրացած՝ ասիական ներխուժող բարբարոսութեան դէմ: Տեսակ մը սիրով առլցուն նախերգանք մըն է, որուն կը յաջորդէ Կոստան Զարեանի մեծ ու ամրողջական վիպերգ մը, հայերէնէ թարգմանուած Ալեանարօ Ռոսոյի կողմէ՝ "Երեք երգեր ասելու համար վիշտերը երկրի եւ վիշտերը երկնքի" [19]: *Ով որ չի հանչնար Հայաստանն ու իր մարտիրոսութեան պատմութիւնը, եւ դայն չի տեսներ եթէ ոչ իբրեւ տեսակ մը սարկուհի որմէ ասեղը հաճոյքով կը պեղէ զինքը խենդչօրէն դինովցնող արիւնը -եւ ոչ ալ գիտէ թէ խորունկ մտածումի ու դեղեցիկ լոյսի ի՛նչ գետ է հայ մշակոյթի պատմութիւնը, որ գերազանցօրէն իր բանաստեղծութեամբ ու իր փիլիսոփայութեամբ կը մրցի Արեւմտեան Եւրոպայի ամէնէն հարուստներուն հետ-, պիտի սքանչանայ այս միստիկ վիպերգին առնական կազմութեան, յղացքի ուժեղ լրնութեան, արտայան եւ գրաւիչ երաժշտականութեան վրայ: Կարդալէ հետք ամբողջութեամբ ու սիրով թանկագին դարձած թարգմանութեան մը կիսատուներին ընդմէջէն, կը զգանք ու կը ներհայինք սկզբնական ամբողջ նրբութիւնը:*

Անկէ կը սքանչանանք Իտալացիներս, որ մնած ենք ժամանակի ընթացքին վենետիկի Սուրբ Ղազար կղզիի հայկական քարոզչութեան հրաշագործ օճախով, որ կ'ապրի իր հողին ընդերքէն քաղուած սրտի մը պէս ու անոր հրակէզ կէտոյթը կը չարունակէ պահել մեր հողին վրայ, եւ որ տեսած ենք ծնունդն ու աշխատանքը հայկական գաղութին եւ յանձնախումբին մեր երկրին մէջ, դիտենք թէ ի՛նչ մաքուր երակէ կը բխի այս ժողովուրդին բանաստեղծութիւնը եւ կը հասկնանք թէ գեղեցկութեան եւ մտածումի ի՛նչ գանձեր ան պիտի մատուցէր նոր քաղաքակրթութեան եթէ քանանդամ դաշինքը [20] *որոշէր Թրքական բերան լուծէն խլել գայն եւ ապատութիւն պարգեւել: Մարդիկ որոնք Կոստան Զարեանի նման բանաստեղծներ ունին, հասուն են իրենց ճակատագիրը անօրինելու համար:*

Չենք ամփոփեր իր գործը, զոր միւս կողմէ կարելի չէ ամփոփել: Զայն կը նշենք սիրողներուն համար, որոնք պիտի կարենան զայն ըմբռնելի "Լ'Էրոյիքա"յի գեղեցիկ հրատարակութեան մէջ, որ զարդարուած է ուժեղ երեւակայութեամբ օժտուած երիտասարդ նկարիչի մը՝ է. Փրամփոլինիի փորագրութիւններով, եւ ուրիշ փորագրիչի մը՝ Ա. Պարթոլիի սկզբնատառերով, եւ պիտի կարենան չատ ուրիշ էջեր եւ բազմաթիւ այլ գեղեցիկ բաներ տեսնել հատորին մէջ, որոնք տեղի անձկութեան պատճառով չենք կրնար նշել» [21]:

Ինչպէս կարելի է նշմարել, Մուսոլինիի վերագրուած պարբերութեան նմանող տողեր չկան այս տեղ: «Անահիտ»ի մէջ նման պարբերութիւն կամ վերագրում գոյութիւն չունի, ըստ մեր ստուգումին: Պիտի եզրակացնէինք, որ եթէ իրաւամբ Մուսոլինի գրած ըլլար այդ յօդուածը, պատճառ չկար, որ քսան տարի ետք Զարեանի վկային հրատարակութիւնը արգիլէր Իտալիոյ մէջ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆԷՆ
ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Որպէս յաւելուածական նիւթ, կ'արժէ նշել, որ Անդրանիկ Սարեան նամակագրական կապ ունեցած է Կոստան Զարեանի հետ: Արդարեւ, Երեւանի Եղիշէ Զարենց Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի արխիւներուն մէջ պահպանուած է Զարեանին ուղղուած նամակ մը, զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք սակայն [22]: —

Նամակին չարժառիթը 1946ին Զարեանի խմբագրութեամբ Նիւ Եորք լոյս տեսած «Արմինիըն Քուորթըրլի» հայագիտական անդրէրէն հանդէսին հրատարակութիւնն էր: Նամակը չահեկան է, որովհետեւ Զարեանի գործերուն իրանահայ ընկալումներուն կ'անդրադառնայ. օրինակ, կը յիշէ «Տատրագոմի հարսը»ի գրական պատավարութիւնները, որոնք տարածուած երեւոյթ մըն էին 1930ական թուականներէն ի վեր Սփիւռքի տարբեր գօտիներու մէջ.-

Աբադան - Իրան
3 Հոկտեմբեր 1946

Պր. Կոստան Զարեան
Նիւ Եորք

Մեծայարգ Պարոն,

Կարճ ժամանակ առաջ, Թեհրան եղած ժամանակս, ծանօթ բանաստեղծ Գառօնէից [23] լսեցի, որ վերջերս սկսել է լոյս տեսնել Հայ Ամերիկեան Մշակութային Միութեան գրական հանդէսը Armenian Quarterly խորագրով եւ որ կարեւորի է Ձեր խմբագրութեամբ [24]: Մեծապէս ուրախացայ, մտածելով որ Armenian Quarterlyն, Հայ արդար դատի համար ստանձնել է մեծ մի պարտականութիւն եւ հաւատացած եմ մեծ յաջողութիւն պիտի ունենայ, ոչ երկար ժամանակում:

Արդ, ցանկութիւնս է բաժանորդագրուել Ձեր Armenian Quarterlyուն, խնդրելով ինձ առաքել առաջին իսկ հատորից, ինչպէս նաեւ բաժանորդագրութեան պայմանները, որպէսզի իսկոյն բաժանորդագիրը փոխադրեմ Ձեզ:

Պիտի նշեմ նմանապէս, որ տեղիս Հայ Գաղութի մեծագոյն մասը անգլիագէտներ են եւ վստահ եմ շատերը պիտի բաժանորդագրուեն, երբ տեսնեն մէկ օրինակ Quarterlyուց -Նամանաւանդ Ձեր փայլուն անունը եւ մեծ համբաւը ծանօթ է ամէն Հայի: Երբ խօսք կը լինի գրականութեան շուրջ, անմիջապէս ամէնը խոր հիացումով ու պաշտամունքով Ձեր անունը կը յիշեն եւ Ձեր գործերը – «Ճամբորդն եւ իր ճամբան» [25], «Երկիրներ եւ Աստուածներ», «Բանկօօպը եւ Մամութի ոսկորները», «Տատրագոմի հարսը», եւլն.: Զմոռանամ յիշել որ վերջինը այստեղ գրական դատի է դրուել երկու անգամ:

Տեղ-տեղ կարդացինք ու լսեցինք Ձեր վերջին եւ ամենաեռոյակապ համարուած երկի - "Նաւը լերան վրայ"ի մասին: Բոլորը[ը] լարուած անհամբերութեամբ կը սպասեն առաջին օրինակին [26]: Խնդրում եմ արժէքը գրել մեզ:

Կարօտ ենք որեւէ փշրանքի, որ կամ Ձեր անունը, կամ Ձեր դրոշմը կը կրի իր վրայ: Իսկ այն ակնածանքը որ ես եմ կրում Ձեր արուեստի եւ Ձեր գրական դպրոցի դիմաց, չեմ կրում Մեսրոպեան տառերի գիւտից միւնչեւ մեր ներկայ օրերի ոեւէ հայ գրող[ի]:

Խորին յարգանքներով՝
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆ

Հասցէս.
ANDRANIK SARIAN
c/o ANGLOIRANIAN OIL CO. LTD.
WIRELESS STATION
ABADAN
(IRAN)

Արդեօք Զարեան պատասխանա՞ծ է Ա. Սարեանին: Գոյչ լոսանճըլըսարնակ գրողը իր արխիւներուն մէջ պահած ըլլայ այդ պատասխանը, եթէ ան գոյութիւն ունեցած է:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ձըրզի

---

(1) *Աբօ Պէլեան, «Հանդիպում Անդրանիկ Սարեանի հետ», Յառաջ, 24 Սեպտեմբեր 2008, էջ 2-3 (յետայսու այս յօդուածին էջաթիւերը կը յիշենք չարադրանքին մէջ): Տե՛ս նաեւ տարբերակը (մեզ հետաքրքրող պարբերութիւններու լեզուական աննշան փոփոխութիւններով)՝ «Չհաճելի հանդիպում գրող Անդրանիկ Սարեանի հետ», Նոր Օր, 4 Հոկտեմբեր 2008, էջ 14:*

(2) Corrado Argegni, «Un grande scrittore armeno : Costante Zarian» *Cronache*, anno II, n. 3, p. 3: *Թերթին հրատարակութեան թուականը ճշդելու մեր փորձերը ցարդ արդիւնք տուած չեն:*

(3) *Տե՛ս. Կոստան Զարեան, Նաւը լերան վրայ, Պոսթըն, 1943, էջ 9:*

(4) *«Կոստան Զարեան», Հայրենիք տարեգիրք, Պոսթըն, 1944, էջ 236: «Մուսա Տաղ»ի արգիլումը կը վերաբերի, ինչպէս յայտնի է, Թուրքիոյ դրդումով 1934-1938ի ամերիկեան պետական յաղող ճնշումին «Մեթրօ Կոլտուին Մէյըր» ընկերութեան վրայ, որպէսզի չարժանկարը չիրականանար (տե՛ս. Vahram Shemmasian, «Literature, Film and Genocide Denial : The Case of Franz Werfel's *The Forty Days of Musa Dagh*», in Barlow Der Mugrdechian (ed.), *Between Paris and Fresno : Armenian Studies in Honor of Dickran Kouymjian*, Costa Mesa (Ca.), 2008, p. 555-567, *հմմտ. Արբի Ճովհաննիսեան, «Շարժարուեստի ճամբով», Յառաջ-Միտք եւ Արուեստ, Յունվար 2008, էջ 4):*

(5) *Վարդան Մատթէոսեան Կոստան Զարեանի շուրջ, Անթիլիաս, 1998, էջ 371, 395:*

(6) *Կ'ակնարկէ «Երեք երգեր...»ուն, որ սակայն, ինքնագիր չէր:*

(7) *Անդրանիկ Ծառուկեան, «Թագուհի Շահնազար», Նայիրի, 8 Մարտ 1970, էջ 4:*

(8) *Անդրանիկ Ծառուկեան, Մեծն եւ... միւսները, Պէյրութ, 1992, էջ 288:*

(9) *Անդրանիկ Ծառուկեան, «Նաւը լերան վրայ. Կոստան Զարեան», Նայիրի, Հոկտեմբեր 1945, էջ 95-100:*

(10) *Կոստան Զարեան, «Նաւատօմար», Նորք, 2, 1994 (հմմտ. Նոյն, Նաւատոմար, Երեւան, 1999, էջ 526):*

(11) *Մականունին գրեթէ եւ* (Mills) *ճշդուած է մեր կողմէ: Միլս ու իր ընտանիքը արդէն Ֆլորանս ապրած էին 1936-1945ին եւ հնարաւոր է, որ այդ շրջանին ծանօթացած ըլլային Զարեանի հետ: Ճիշտ վէպը՝ «The Alexandrians: A Novel on the South», լոյս տեսած էր 1952-ին եւ ընդգրկուած՝ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի պէսթ-սելլըր»ներու ցանկին մէջ: Զարեանի ակնարկութիւնը կրնայ չափազանցնել, եթէ «Հարաւային Ամերիկեան»ը հասկցուի իբրեւ Հարաւային Ամերիկայի վերաբերեալ, սակայն ան կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու հարաւին: Կեդրոնական տիպարի մը կեանքին ընդմէջէն, վէպը նուիրուած է Միլսի ծննդավայրին՝ Ճորճիա նահանգի Ալեքսանդրիա քաղաքի պատմութեան:*

(12) *Միլսի արխիւը կը գտնուի Հիւսթընի Գարոլայնայի համալսարանի ձեռագիրներու բաժնին մէջ: Սակայն, հոն պահուած թղթածրարները Զարեանի հետ կապուած որեւէ նիւթ չեն պարունակեր, ըստ բաժնի հետ մեր վարած թղթակցութեան (Նոյեմբեր 2008):*

(13) Paolo Pardo, «Un poema contemporaneo armenio e il problema delle culture nazionali 'chiuse'», *Rassegna Sovietica*, Gennaio-Marzo 1968, p.11-27.

(14) *Իր մահախօսականին համար, տե՛ս*

ԱՏԱՆԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ. ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆՑԱՒՐԻՐ ԻՐԱՅԱՏՈՒԿ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սոյն գրութիւնը դասախօսութիւն մըն է, որ ներկայացուեցաւ անգլիբէն Պոլսոյ Պողազիչի համալսարանին մէջ տեղի ունեցած համագումարի մը ընթացքին 2008 Նոյ. 21 - 22ին: Համագումարը կը կրէր "Ատաձայի ու իր տարածին ընկերային և տնտեսական պատմութիւնը" խորագիրը ու կազմակերպուած էր Հրանդ Տինք միջազգային հիմնարկին ու Պողազիչի համալսարանին կողմէ:

* * *

Դասախօսութեանս մեկնակէտը պիտի ընտրեմ Պէյրութն ու Հալէպը, 1920ական թուականներուն: Այս երկու քաղաքներուն մէջ այդ տարիներուն հաստատուած էին գաղթականական քէմփեր, որոնց մէջ կ'ապրէին տասնեակ հազարաւոր Հայեր, բացարձակ մեծամասնութեամբ ծագումով Ատանայի նահանգէն՝ Կիլիկիայէն: Հայ ժողովուրդի վերապրող հատուածն էր ասիկա: Կը բաւէ աչք մը նետել այդ տարիներու հայկական մամուլին վրայ եւ պիտի անդրադառնանք թէ հայ պատասխանատուները, հայկական կազմակերպութիւնները ի՛նչպիսի յոյսեր կապած էին վերապրող այս գաղթականութեան. ձեւով մը այս հատուածն էր, որ պիտի ըլլար հայութեան վերածաղկումին երաշխիքը, այս գաղթականներն էին, որոնք պիտի ապացուցէին Ցեղասպանութեան ծրագրին ձախողութիւնը. այնտեղ հաստատուած որբանոցներու հազարաւոր երախաները էին, որոնք պիտի ըլլային վերածնած հայութեան լաւագոյն խորհրդանիշները: Մէկ խօսքով՝ գոյութիւն ունէր ամբողջ ռէթորիք մը, որ կապուած էր ազգային վերականգնումի գաղափարին եւ որուն առարկան յատկապէս Լիբանանի ու Սուրիոյ հայ գաղթականներն էին:

Շարժումը չատ արագ կը զարգանայ եւ հետզհետէ կը սկսի նմանիլ «մշակութային յեղափոխութեան» մը: Փաստօրէն, այդ ժամանակներու հայ պատասխանատուներուն պահանջը՝ անցեալի, օսմանեան անցեալին հետ բոլոր կապերուն խզումն էր. ստեղծումը, նոր կամ ինչպէս յաճախ կ'ըսուէր՝ «մաքուր» Հայն, որ զուրկ պիտի ըլլար Թրքական ամէն տեսակի «հետքերէն», «աղտեղութիւններէն»: Սուրիոյ եւ Լիբանանի նման երկիրներու մէջ չարժումը անշուշտ չէր կրնար վայելել պետական հաստատութիւններու աջակցութիւնը, հետեւաբար անիկա կը տարուէր մամուլի, կազմակերպութիւններու, եկեղեցիի համբով:

Ճիշդ ի՞նչ էր առաջադրուածը:

Հարցը ամփոփեմ քանի մը հիմնական կէտերու մէջ:

Առաջին հերթին կը պահանջուէր ամբողջական հրաժարումը Թրքախօսութենէն: Պէտք էր հրաժարիլ նաեւ Թրքերէն երգելէ ու նոյն լեզուով երգեր ունկնդրելէ: Անընդունելի կը համարուէր Թրքական համարուած երաժշտական գործիքներու Հայերու կողմէ գործածումը, ինչպէս էր պարագան ուտին, ոտֆին, տարպուքային: Մերժուած էր Թրքերէնով ազօթելը ու հայատառ Թրքերէն գրականութիւն գործածելը: Կ'առաջարկուէր հայացումը Թրքերէն բառերով Հայերու մականուններուն: Նոյն տարիներուն է, որ կը պահանջուէր Հայերէն հրաժարիլ ֆէսէն: «Արիւնաներկ ֆէսերը» խորագիրը կրող այդ ժամանակներու Թերթի մը խմբագրականին մէջ կը կարդանք հետեւեալ տողերը. «Հայեր՝ որոնք տարիներով ու դարերով թրքական տաժանակիր լուծին տակ տառապեցան ու ի վերջոյ կոտորուեցան, տակաւին ինչպէ՞ս կը հանդուրժեն թրքութիւնը յիշեցնող կարմիր մնացորդի մը, որ "ֆէս" կը կոչուի»[1]: Պարզ է որ այստեղ ֆէսին կարմիր գոյնը փոխաբերաբար կը նմանցուէր ջարդուած Հայերու արեան գոյնին:

Բայց վերադառնանք ազգայնական այս ռեթորիքին առարկայ ժողովուրդին՝ Սուրիոյ ու Լիբանանի հայ գաղթականութեան: Ինչպէս տեսանք, անոնք մեծամասնութեամբ Ատանայի տարածքէն Հայեր էին: Այս պարզապէս կը նշանակէր, որ անոնք իրենց մեծամասնութեամբ հակապատկերն էին այն Հայու տիպարին, զոր հայ պատասխանատուները կ'առաջադրէին ըստեղծել ու տարածել գաղթական այս զանգուածին մէջ: Մեծամասնութեամբ Թրքախօս էին ու՝ Թրքերէն երգերու, շարքըներու ու արեւելեան քէֆի սեղանի երկրպագուներ, ասոնց վրայ կրնանք աւելցնել ատանացիներու նկատմամբ պոլսական էլիշէ գաղափարները, ինչպէս օրինակ՝ ատանացիներուն Թուլութիւնը դէպի օղին ու խաղամոլութիւնը: Մէկ խօսքով, այս բոլորը «Թերութիւններուն» լոյսին տակ, կրնանք հասկնալ թէ ինչո՛ւ հայ պատասխանատուները այդ ժամանակներուն պարզապէս գայթակղած էին հայ կը համարէին քէմփերու մէջ գաղթականներուն վարած կենցաղը:

Փաստօրէն, հայ ղեկավար դէմքերը գործ ունէին Ատանայի հայութեան իւրայատուկ տիպարին հետ. տիպար մը, որ պէտք է ըսել, չատ մը գիծերով կը տարբերէր Օսմանեան կայսրութեան հայկական գաւառներու հայութեան տիպարէն: Տարօրինակ չէ որ օսմանեան ժամանակաշրջանին, ինչպէս նաեւ յետագային, նոյն այս Հայերը այլ գաւառներու իրենց հայրենակիցներուն կողմէ արժանացած էին «ծպտեալ Թուրքեր» մակդիրին: Մէկ խօսքով, լուրջ աշխատանք կը պահանջէր ատանացի վերապրող Հայերը «մտացածին համայնք»ին («imagined community») բաղկացուցիչ կարեւոր տարրերը դարձնել:

Ատանայի Հայերուն նկատմամբ այս վերապահութիւնը, մանաւանդ հայ մտաւորական վերնախաւին կողմէ արտայայտուած վերապահութիւնը, նկատելի է օսմանեան ժամանակաշրջանէն իսկ: Թէեւ ճիշդ է որ Պոլիսէն դիտուած՝ գաւառն ու գաւառացի Հայը հայ գրականութեան ու արուեստին գլխաւոր առարկաներէն կը դառնան ԺԹ. դարու վերջերէն սկսեալ: Այսպէս օրինակ, «Մեհեան» թերթն ու Դանիէլ Վարուժան կը փառաբանէին հայ չինականին կենցաղը, կոմիտաս կը հաւաքէր ու կը մշակէր գաւառային երգերն ու երաժշտութիւնը, Պոլիս կը տպուէին գաւառի հայութեան կապուած էթնոկրաֆիք գործեր, իսկ հայ ֆէտայիներուն նուիրուած երգերը խանդավառութեամբ կ'երգուէին օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ:

Բայց Կիլիկիան, արդի Կիլիկիան, անոնց ուշադրութենէն յաճախ դուրս կը մնար. պարզ այն պատճառով, որ հայ մտաւորականները չէին գտներ, այստեղ, այն ինչ որ կը

Գրեց՝
ՎԱՀԷ ԹԱՇՃԵԱՆ

վախճաքէին տեսնել ու ապրիլ: Անշուշտ Ատանայի նահանգին մէջ կային բացառութիւն եղող վայրեր, ինչպէս Զէյթուն կամ Հաճըն գիւղաքաղաքները. բայց այս երկու վայրերուն պարագային աւելի չատ կարելի է ըսել, որ անոնք օրէնքը հաստատող բացառութիւններն են: Փաստօրէն, ազգային ինքնութիւնը ամրապնդող խորհրդանիշներ որոնող հայ մտաւորականը, ընդհանրապէս յուսախաբ կը մնար Ատանայի Թրքախօս հայութեան պարզած վիճակով: Այդ տարիներու պոլսահայ մամուլը աւելի չատ կը գրէ Ատանայի Հայերու համայնքային հաստատութիւններու անկազմակերպ վիճակին մասին, այնտեղ տիրող յոռի բարքերու մասին. ալքոլամոլութիւնն ու խաղամոլութիւնը, ինչպէս կը գրէին անոնք: Նոյն այս վերապահութիւնը նկատելի է այնտեղ առաքուած յեղափոխական գործիչներուն, կամ այնտեղ պաշտօնավարած կրօնական պատասխանատուներու մօտ: Տեսնենք այս մասին, օրինակներու ընդմէջէն:

1904 Թուականին, Ատանայի Թեմի առաջնորդ կ'ընտրուի Մուշեղ Սերոբեան վարդապետը: «Պաշտօնս զիս փոխադրած է միջավայր մը, ուր ժողովուրդն ու ես օտար ենք իրարու բարքով, լեզուով, նկարագրով եւ համոզումներով», կը գրէ Մուշեղ վարդապետ իր օրագիրին մէջ, Ատանա հասնելէն քանի մը օր եառք: Ան ստիպուած էր այստեղ Թրքերէն քարոզել, ու իր առաջին քարոզին պատրաստութեան առիթով կը գրէ. «Կարելի չէ երեւակայել, թէ որքա՛ն տառապեցայ այդ քարոզը պատրաստելու ջանքիս, ու մանաւանդ զայն խօսելու պահուս: Նախ որ լեզուն չէի սիրեր, յետոյ կատաղութիւն մը կը զգայի հայ կոչուած ժողովուրդի մը թուրքերէն քարոզել ստիպուած ըլլալուս(...)»[2]:

Դարձեալ 1904 թուականին, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը Ատանայի չրջան կը դրկէ իր հիմնադիր անդամներէն Սիմոն Զաւարեանը: Հոն գրեթէ մէկ տարի տեւած իր ընդյատակեայ գործունէութեան մասին Զաւարեան կը պատրաստէ երկար տեղեկագիր մը: Անոր եզրակացութեան միտք բանին այն էր, որ Կիլիկիան երբեք ալ պատրաստ չէ յեղափոխութեան: Իսկ ինչո՞ւ: Զաւարեան կը նչէ այս տեղի հայ բնակչութեան մխաուարը չըլլալու փաստը: Բայց ասոր կողքին, իր եզրակացութիւնը հաստատող հիմնական պատճառ կը բերէ տեղացի Հայերուն Թրքախօսութիւնը, այլասերած բարքերը, յեղափոխական գիտակցութեան պակասը, բողոքական ու կաթողիկէ Հայերու մեծ թիւը: Ցետագային, կուսակցական ժողովին հարց կը տրուի Զաւարեանի թէ ինչո՛ւ աւելի երկար չէր մնացած Ատանայի նահանգը: Ան կը պատասխանէ թէ ինք գլխաւոր թերութիւն մը ունէր, այն էր որ ժողովուրդը գրեթէ ամէն տեղ Թրքախօս էր, հետեւաբար ինք չունէր ատանացիներուն հետ հասարակաց լեզու մը...

Անհասկնալի, այս նոյն նահանգին մէջ է, որ 1909ին տեղի կ'ունենայ Ատանայի Հայոց Ջարդը. քաղաքին ու մօտակայ գիւղերու ու գիւղաքաղաքներուն մէջ կը զոհուին մօտաւորապէս 20 հազար Հայեր, կը քանդուին հայկական թաղամասեր, կը հրկիզուին մօտ 200 հայկական գիւղեր:

Հակասականութիւն մը չկա՞ր մէկ կողմէ հայկական Ատանայի նկատմամբ հայկական վերնախաւին կեցուածքին եւ միւս կողմէ 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք Ատանայի հակահայ առաջին ջարդերու բեմադրավայր ըլլալուն փաստին միջեւ: Պատմաբաններ յաճախ կը կրկնեն, որ Ատանայի նահանգին մէջ տեղաբնիկ ժողովուրդներուն միջեւ անտեսական ու ընկերային հակամարտութիւններն ու մրցակցութիւնները կարեւոր դեր մը եղած են 1909ի Ջարդերուն մէջ: Ճիշդ է նաեւ որ Ջարդերը տեղի կ'ունենան այնպիսի ժամանակի մը, երբ Ատանայի տարածքը կայսերական ախորժակներու առարկայ էր: Այստեղէն է որ պիտի անցնէր Պաղտատի երկաթուղին, եւ այս պատճառով ալ Ատանան ու չրջակայքը սկսած էին նկատուիլ գերմանական ազդեցութեան գօտի: Բայց Ֆրանսան, որ նոյն ժամանակ կը փորձէր Միջերկրականը վերածել Ֆրանսական ազդեցութեան աւազանի մը, նոյնպէս չահագրգռութիւններ ունէր Կիլիկիոյ ու մանաւանդ անոր ծովեզերեայ քաղաքներուն նկատմամբ:

Իսկ Իթթիհատը, իր մամուլին ու օրկաններուն ճամբով, Ջարդերուն ամբողջ տեւողութեան փորձեց Ատանայի Հայերը պատասխանատու համարել իրենց իսկ Ջարդին: Այնպէս որ այստեղ հարց կրնայ ծագիլ թէ ճիշդ ի՞նչ էր Իթթիհատի համար «միլլէթի սադըգա»յի (հաւատարիմ միլլէթի) հասկացողութիւնը: Կամ արդեօ՞ք արդէն իսկ 1909էն սկսեալ այս հասկացողութիւնը բոլորովին անտեսուած էր եւ իր տեղը զիջած էր ազգայնամոլական գաղափարախօսութեան:

Բայց վերադառնանք հայկական կեցուածքին: Այս պէտքը արմատապէս կը փոխէ Ատանայի Հայութեան նկատմամբ մինչեւ այդ գոյութիւն ունեցող ընկալումը՝ հայ մտաւորականութեան կողմէ: Փաստօրէն, հայ վերնախաւին համար, իր կենցաղով անշուք եւ անհրապոյր Ատանան յանկարծ կը դառնայ մար-

☞

I.V., «Giovanni Alessandro Rossa», *Idea Nazionale*, 5 aprile 1917.

(15) *Տե՛ս. Մատթէոսեան, Կոստան Զարեանի...*, էջ 138-140:

(16) Վարդան Մատթէոսեան, «Կոստան Զարեանի նամակները 'երեք երգե-ր'ու առիթով», Հանդէս Ամսօրեայ, 1-12, 1993, էջ 247:

(17) Արշակ Զօպանեան, «Քրոնիկ», Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր 1930, էջ 107:

(18) Բիւզանդ Թաշճեան, «Կոստան Զարեան. իր սերունդին վերջին անփոխարինելի ներկայացուցիչը», Զուարթնոց, 25 Մարտ 1960, էջ 2:

(19) *Բառացի թարգմանութիւն իտալերէն վերնագրին՝* «Tre canti per dire i dolori della terra e i dolori dei cieli»: *Հայերէն բնագրին մէջ, «վիշտը» զարձած է եզակի:*

(20) *Կ'ակնարկէ դաշնակիցներուն (Անգլիա, Ֆրանսա, Ռուսաստան), որոնց Իտալիան միացած էր Ապրիլ 1915-ին:*

(21) «Per l'Armenia, *Il Popolo d'Italia*, 8 agosto 1916.

(22) *Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան (ԳԱԹ), Կոստան Զարեանի ֆոնտ, Թիւ 32:*

(23) «Արամ Գառօնէ (Բաղդասարեան, 1905-1974) *իրանահայ քանաստեղծ»:*

(24) *Այս հանդէսը ընդամէնը երկու Թիւով լոյս տեսած է: Անոր մասին տե՛ս. Մատթէոսեան, Կոստանց Զարեանի շուրջ, էջ 401-427. վերամշակուած անգլերէն տարբերակը՝* Vartan Matiossian, «The Beginnings of Armenian Studies in the United States: *The Armenian Quarterly*», in Der Mugrdechian (ed.), *Between Paris and Fresno*, p. 617-642.

(25) *Գրչի վրիպումով, խօսքը կը վերաբերի «Անցորդը եւ իր ճամբայ»ին:*

(26) *Մարտ 11, 1947 Թուակիր նամակով, «Հայրենիք»ի վարչական պատասխանատուն՝ Արմէն Վահէ, վէպին մասին կը յայտնէր, Թէ «Պարսկաստան ղրկուած է վաղուց Թէ՛ Թերթերուն եւ Թէ՛ դրախանութներուն եւ անհատներու» (ԳԱԹ, Կոստան Զարեանի ֆոնտ, Թիւ 10ա):*

☞

ափրոս քաղաքը, նահատակ ազգի մը վերջին զոհը: Կարծէք ասիկա նաեւ Հայկականութեան մկրտութիւն մըն էր, ազգային նկարագրի մը ղրկոմը: Այս պարագային ուրեմն Առաջնայի հայութեան զոհի տիպարն է, որ վեր կ'առնուի, ըլլայ անիկա զբաղական գործերու կամ մամուլի յօդուածներու մէջ: Պահ մը կարծէք կը մոռցուին Առաջնայի Հայուն բնորոշիչ միւս դիծերը, քննադատութիւնները, Թոփոսները:

Ամէն պարագայի, Առաջնայի ջարդերը պատճառ եղան որ պոլսահայ վերնախաւին ու մտաւորականութեան ամբողջ մտապատկերը փոխուի այսուհետ Հայերուն նկատմամբ: Այս ազէտը առիթ եղաւ նաեւ որ Իթթիհատար Առաջնայի վալի նշանակէ Ճեմալ փաշան. ահաւասիկ դէպք մը, որ կը կարծեմ նոյնպէս ճակատագրական պիտի ըլլար Առաջնայի հայութեան յետագայ պատմութեան համար: Հայկական վկայութիւնները կ'ապացուցեն, որ Ճեմալ Առաջնայի չաւ մը հայ ընտանիքներու հետ բարեկամական, մինչեւ իսկ մտերմական յարաբերութիւններ հաստատած էր: Կ'ենթադրեմ նաեւ որ Ճեմալ մօտէն ճանչցած պէտք է ըլլայ այսուհետ Հայերը յատկանշող չաւ մը դիմագծեր:

Այս իմաստով, այն ինչ որ կը կատարուի Առաջնայի նահանգի հայութեան մեծամասնութեան հետ Առաջին Համաշխարհային պատերազմի չարդի ու բռնագաղթի տարիներուն՝ հետաքրքրական է եւ կ'արժէ այստեղ անոր հակիրճ անդրադառնալ: Ընդունուած փաստ է, որ դէպի Պիլատ ալ Շամ[3] տարագրուած եւ այնտեղ վերապրած Հայերուն մեծամասնութիւնը Առաջնայի նահանգէն՝ Կիլիկիայէն էին: Ասոր լաւագոյն ապացոյցը Առաջին Համաշխարհային պատերազմի աւարտէն անմիջապէս ետք, հայկական կազմակերպութիւններու հետ գործակցութեամբ, Ֆրանսական բանակի հրամանատարութեան կողմէ պատրաստուած անուանացանկերն են: Այստեղ նշուած են տասնեակ հազարաւոր անունները արաբական տարածքներ տարագրուած վերապրող Հայերուն, զորս Ֆրանսական իշխանութիւնները որոշած էին կիլիկիա վերահաստատել: Ցանկերուն մէջ, զանազան տեղեկութիւններու կողքին, նշուած է նաեւ այս վերապրողներուն ծագումը՝ ո՞ր գաղթէն կամ ո՞ր դիւղէն ըլլալը: Ցանկերը կը գտնուին Ֆրանսական Արտաքին գործոց նախարարութեան, ինչպէս նաեւ Հալէպի Հայոց Առաջնորդարանի արխիւներուն մէջ եւ չաւ հաւանաբար չուտով մատչելի կ'ըլլան խուսափելիկի ուսումնասիրողի մը համար: Արդ, այն ինչ որ կարեւոր է այս նիւթին համար, այն իրողութիւնն է որ այս վերապրողներուն մեծամասնութիւնը Առաջնայի նահանգէն էր:

Ինչպէ՞ս բացատրել այս երեւոյթը:

Սկիզբէն ըսեմ, որ յստակ պատասխան մը չունիմ այս հարցին: Զանազան պատմաբաններ տարբեր կարծիքներ յայտնած են այս հարցով. այստեղ ես ալ իմ սեփական տեսակէտս պիտի յայտնեմ: Գաղտնիք մը չէ, որ Ճեմալ փաշան լուրջ տարակարծութիւններ ունէր Իթթիհատի միւս վարիչներուն հետ, կայսրութեան Հայերուն ճակատագրին կապուած հարցերու չուրջ: Եթէ ճիշդ է, որ Ճեմալ դէմ էր Հայերու բնաջնջումին, ապա կրելի՞ է ըսել թէ ան դէմ էր նաեւ Հայերու Անատոլուէն տարագրութեան: Մէկ բան յստակ է, որ պատերազմի տարիներուն, երբ ինք Պիլատ ալ-Շամի մէջ 4րդ բանակի հրամանատարն էր, յատուկ վերաբերում ցուցաբերած է Առաջնայի նահանգէն տարագրուած Հայերուն նկատմամբ: Փաստօրէն, այնթապցի, մարաշցի, ասեցի, առանացի, քեսապցի, ափօրթ-եօլցի մեծաթիւ Հայեր չատերու նման չեն առաջնորդուիր դէպի սուրիական անապատ այլ, անոնք կը բնակեցուին Հալէպէն դէպի հարաւ՝ մինչեւ Սէնայի թերակղզին երկարող աշխարհագրական ուղղահայեաց երկար գիծի մը վրայ, որ կ'ընդգրկէր ռազմավարական զանազան գիւղեր ու քաղաքներ:

Ճեմ կարծեր որ միայն մարդասիրական նկատառումներ էին, որ Ճեմալն ու իր մօտիկ գործակիցները մղեցին նման քայլ մը առնելու: Ինծի կը թուի թէ Ճեմալ փաշան իր գործակիցներուն հետ ունէր աւելի լայնախոհ տեսլական մը, որ կը կարծեմ նոյնպէս ճակատագրական պիտի ըլլար Առաջնայի հայութեան յետագայ պատմութեան համար: Հայկական վկայութիւնները կ'ապացուցեն, որ Ճեմալ Առաջնայի չաւ մը հայ ընտանիքներու հետ բարեկամական, մինչեւ իսկ մտերմական յարաբերութիւններ հաստատած էր: Կ'ենթադրեմ նաեւ որ Ճեմալ մօտէն ճանչցած պէտք է ըլլայ այստեղի Հայերը յատկանշող չաւ մը դիմագծեր:

Այս իմաստով, այն ինչ որ կը կատարուի Առաջնայի նահանգի հայութեան մեծամասնութեան հետ Առաջին Համաշխարհային պատերազմի չարդի ու բռնագաղթի տարիներուն՝ հետաքրքրական է եւ կ'արժէ այստեղ անոր հակիրճ անդրադառնալ: Ընդունուած փաստ է, որ դէպի Պիլատ ալ Շամ[3] տարագրուած եւ այնտեղ վերապրած Հայերուն մեծամասնութիւնը Առաջնայի նահանգէն՝ Կիլիկիայէն էին: Ասոր լաւագոյն ապացոյցը Առաջին Համաշխարհային պատերազմի աւարտէն անմիջապէս ետք, հայկական կազմակերպութիւններու հետ գործակցութեամբ, Ֆրանսական բանակի հրամանատարութեան կողմէ պատրաստուած անուանացանկերն են: Այստեղ նշուած են տասնեակ հազարաւոր անունները արաբական տարածքներ տարագրուած վերապրող Հայերուն, զորս Ֆրանսական իշխանութիւնները որոշած էին կիլիկիա վերահաստատել: Ցանկերուն մէջ, զանազան տեղեկութիւններու կողքին, նշուած է նաեւ այս վերապրողներուն ծագումը՝ ո՞ր գաղթէն կամ ո՞ր դիւղէն ըլլալը: Ցանկերը կը գտնուին Ֆրանսական Արտաքին գործոց նախարարութեան, ինչպէս նաեւ Հալէպի Հայոց Առաջնորդարանի արխիւներուն մէջ եւ չաւ հաւանաբար չուտով մատչելի կ'ըլլան խուսափելիկի ուսումնասիրողի մը համար: Արդ, այն ինչ որ կարեւոր է այս նիւթին համար, այն իրողութիւնն է որ այս վերապրողներուն մեծամասնութիւնը Առաջնայի նահանգէն էր:

Ինչպէ՞ս բացատրել այս երեւոյթը:

Սկիզբէն ըսեմ, որ յստակ պատասխան մը չունիմ այս հարցին: Զանազան պատմաբաններ տարբեր կարծիքներ յայտնած են այս հարցով. այստեղ ես ալ իմ սեփական տեսակէտս պիտի յայտնեմ: Գաղտնիք մը չէ, որ Ճեմալ փաշան լուրջ տարակարծութիւններ ունէր Իթթիհատի միւս վարիչներուն հետ, կայսրութեան Հայերուն ճակատագրին կապուած հարցերու չուրջ: Եթէ ճիշդ է, որ Ճեմալ դէմ էր Հայերու բնաջնջումին, ապա կրելի՞ է ըսել թէ ան դէմ էր նաեւ Հայերու Անատոլուէն տարագրութեան: Մէկ բան յստակ է, որ պատերազմի տարիներուն, երբ ինք Պիլատ ալ-Շամի մէջ 4րդ բանակի հրամանատարն էր, յատուկ վերաբերում ցուցաբերած է Առաջնայի նահանգէն տարագրուած Հայերուն նկատմամբ: Փաստօրէն, այնթապցի, մարաշցի, ասեցի, առանացի, քեսապցի, ափօրթ-եօլցի մեծաթիւ Հայեր չատերու նման չեն առաջնորդուիր դէպի սուրիական անապատ այլ, անոնք կը բնակեցուին Հալէպէն դէպի հարաւ՝ մինչեւ Սէնայի թերակղզին երկարող աշխարհագրական ուղղահայեաց երկար գիծի մը վրայ, որ կ'ընդգրկէր ռազմավարական զանազան գիւղեր ու քաղաքներ:

Ճեմ կարծեր որ միայն մարդասիրական նկատառումներ էին, որ Ճեմալն ու իր մօտիկ գործակիցները մղեցին նման քայլ մը առնելու: Ինծի կը թուի թէ Ճեմալ փաշան իր գործակիցներուն հետ ունէր աւելի լայնախոհ տեսլական մը, որ կը կարծեմ նոյնպէս ճակատագրական պիտի ըլլար Առաջնայի հայութեան յետագայ պատմութեան համար: Հայկական վկայութիւնները կ'ապացուցեն, որ Ճեմալ Առաջնայի չաւ մը հայ ընտանիքներու հետ բարեկամական, մինչեւ իսկ մտերմական յարաբերութիւններ հաստատած էր: Կ'ենթադրեմ նաեւ որ Ճեմալ մօտէն ճանչցած պէտք է ըլլայ այսուհետ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
MARDI
3 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·132

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·132

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՑԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՄԱՆ ՄԵՂԱՒՈՐԸ ՔԻՒՐՏԵՐՆ ԷԻՆ...

Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան նախաձեռնող Թուրք մտաւորականներէն Պասքըն Օրան որ քանիցս յայտնած է Ցեղասպանութիւնը ապաքաղաքականացնելու, այլ բնոյթով ներկայացնելու իր մտադրութիւնը, փետրուար 1ին ալ Հայերու հարստահարութեան մեղքը բարդած է Քիւրտերուն վրայ: Մասնակցելով հեռատեսիլի յայտագրի մը, ան ըսած է թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնումին ենթախորքին վրայ կայ Հայկական հարցը: Ապա բացատրած է. «1915ին Հայերու ստացուածքին քիւրտ ցեղախումբերը տիրացան. եթէ անոնք Մ. Քէմալի նեցուկ չըլլային, Թուրքիոյ հանրապետութիւնը չէր հիմնուեր: Իսկ այդ պարագային Հայերը կրնային վերադառնալ ու ետ առնել իրենց ստացուածքը»:

Այսպէս, Թրքական պատասխանատուութիւնը չրջանցելու, իրականութիւնը այլընտրանքներով քօղարկելու ջանքերը այս անգամ ալ քիւրտ ցեղախումբերը դուռ են որպէս նոխազ:

Պ. Օրան նոյն յայտագրին քննադատած է նաեւ վարչապետ Թ. Էրտողանի Իսրայէլի նախագահ Փերէսի ուղղուած խիստ դատապարտումը: Հարց տուած է թէ առողջական վիճակը չէ՞ որ զինքը այդպէս դիւրագրգիռ ըրած է: Քննադատած է նաեւ նիստը լքելու Էրտողանի արարքը եւ անոր օտար լեզու չգիտնալը:

* * *

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Թ. ԷՐՏՈՂԱՆ ԱԶԳԱՑԻՆ ՀԵՐՈՍԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Վարչապետ Թ. Էրտողան Տավոսի մէջ Իսրայէլի նախագահ Շ. Փերէսի ուղղած հրապարակային քննադատութենէն ու նիստը լքելէն ետք իսկական հերոսի նըման դիմաւորուած է Պոլիս վերադարձին: Հազարաւորներէ բաղկացած բազմութիւն մը Թրքական ու պաղեստինեան դրօշակներով սպասած է անոր օդանաւին ու զինքը ողջունած՝ «Գազայի փըրկի՛չ» աղաղակելով:

Շրջանի մը երթ էրկէնէքոն կազմակերպութեան հարցով բաւական ակնեարեւ է Էրտողանի ճակատին ու բանակին հակադրութիւնը, վարչապետը, բնական է որ առաւելագոյն չափով չահարկէ Տավոսի ընթացքով գտած ժողովրդականութիւնը:

Ցունուար 30ին մէթրոյի երկու նոր կայանի բացումի հանդիսութիւնը առիթ նկատելով, խօսք ուղղած է «Թուրքիա հպարտ է ձեզմով», «Անկա՛ի Իսրայէլը» դառացող բազմութեան ու յայտարարած որ Տարտանէլի մէջ ամբողջ աշխարհին դէմ ծառացած ժողովուրդի մը զաւակը չի կրնար արտօնել որ մէկը խաղայ իր արժանապատուութեան հետ: Անդրադառնալով Տավոսի պատահարին, ըսած է թէ աշխարհը պէտք է հասկնայ Թուրքիոյ հզօրութիւնն ու մեծութիւնը եւ ոչ ոքի արտօնուած է ցեղախումբի մը նախագահին հետ խօսելու ձեւով խօսիլ Թուրքիոյ վարչապետին հետ: Ան Գազայի մէջ կատարուածին հանդիսատես մնալը համարած է ոճրագործութիւն, բացատրելով որ իր հակազդեցութիւնը Իսրայէլի կառավարութեան ընթացքին դէմ է, եւ ոչ թէ Հրեաներուն, կամ Իսրայէլի ժողովուրդին:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ԽՈՍՏՈՒՄ ՀԱՑ ԴԱՏԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ

Ցունուար 31ին Տուպայի մէկ պանդոկին մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սրամ Ա. Կաթողիկոսին նախադահութեամբ հայկերոյթ մը տեղի ունեցած է. ներկայ գտնուած են Եւրոպայէն, Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, Մերձաւոր Արեւելքէն եւ այլ չրջաններէ 160 հրաւիրեալներ: Ձեռնարկը կազմակերպուած է նպատակ ունենալով միջոցներ հայթայթել Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի, ՀԱՊ-ի երկիրներուն մէջ Հայ Դատի յետագայ աշխատանքներուն:

Հանգանակութիւնը դերազանցելով 2001ի (Ժընեւ) եւ 2005ի (Փարիզ) արդիւնքները, յանգած է հինգ միլիոն տոլարի խոստումի:

Սեարտին խօսք առած է Սրամ Ա., չեչտած է Հայ Դատի համահայկական բնոյթը, ողջունած՝ զայն իր արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ պահելու Հայաստանի իշխանութեան կեցուածքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆԸ, որ Փետրուար 2ին սկսաւ իջնել նաեւ Փարիզի եւ շրջակայքին վրայ, խուճապ մը ստեղծեց ամբողջ շրջանին մէջ: Քաղաքին հանրակառքերը չեն բաւներ, կառքերու խճողումը անել կացութիւն մը ստեղծած է, օդակայաններն ալ կէս առ կէս նուազեցուցած են իրենց երթեւեկը: Եթէ էջքերը կը կատարուին, մեկնումները աւելի դժուար կացութեան մատնուած են եւ կէս առ կէս ալ ջնջուած են: Այս ձիւնամրրիկը կը վերաբերի Փարիզի չուրջ 34 նահանգի:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ յաւելում կրած է նաեւ Դեկտեմբերին, ինչ որ անակնկալ մը չէ, երբ նկատի առնուի երկրին վիճակը եւ ծաւալող տագնապը: Պաշտօնական թիւերը դեռ չեն տրուած, բայց կ'ըսուի թէ Դեկտեմբերին առնուազն 45 հազար յաւելեալ գործազուրկեր կան:

ՄԱՆՇԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ Ժան Շարպոնիօ եւ նահանգային տնօրէնը հանրային ապահովութեան՝ Ֆիլիփ Պուրկատ պաշտօնազրկուած են, որովհետեւ Սարքոզի դոհ չէր մնացած իրենց դիրքէն Ցունուար 12ին, Սէն-Լօ կ'այցելէր կրթական նախարարին հետ եւ 3·000 ցուցարարներ ձայն բարձրացուցած էին իրենց դէմ: Իր կողքին գտնուող ԻԻ.ԼՄ.ՓԷ.ի մէկ երեսփոխանն ալ կը վկայէ որ չատ չղաղրգռուած էր եւ չէր հանդուրժած այդ ցոյցին, որու պատասխանատու նըկատած է նահանգապետը եւ նահանգային տնօրէնը: Պարզ է որ այս կարգադրութիւնը անընդունելի նկատուի եւ սուր բանավէճի նիւթ դառնայ, հակառակ տիկին Մ. Ալիօ-Մարիի տուած արդարացումներուն եւ հաւաստումներուն, որ պաշտօնազրկումները բնական են եւ կապ չունին Ցունուար 12ի ցոյցերուն հետ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ռուբլին կը չարունակէ իր անկումը եւ Ցունուար 30ին իր արժէքէն 7% կորնցուցած էր եւրոյի եւ տոլարի դիմաց, հակառակ անոր որ Ռուսաստանի կեդրոնական դրամատունը 2 միլիառ տոլար դրած էր չուկային վրայ: Տագնապին սկիզբէն ի վեր, Ռուսաստանի դրամատունը 215 միլիառ տոլար հրապարակը հանած է փրկելու համար ռուբլին, բայց առանց արդիւնքի: Այս ընթացքով, ըստ տնտեսական «Վեդոմոստ» թերթին «անճնասպանութիւն մըն է»:

ՔԵՆԻԱՑի մէջ, Ցունուար 31ի երեկոյեան քարիւղատար բեռնակառքի մը պայթումէն 110 հոգի մեռած եւ 150 ուրիչներ ալ վիրաւորուած են: Բազմութիւնը համախմբուած էր բեռնատար կառքի մը չուրջ վառելանիւթը ժողվելու համար, երբ պայթումը պատահած է: Ներքին նախարարին համար «ազգային ողբերգութիւն մըն է»:

ՍՊԱՆԻՈՑ արդարադատութիւնը Ցունուար 29ին, քննութիւն մը բացած է «Մարդկութեան դէմ ոճիր»ի համար, ինչ կը վերաբերի իսրայէլեան ռմբակոծութիւններուն 2002 Ցուլիս 22ին, որոնց հետեւանքով մեռած էր Համասի մէկ պատասխանատուն եւ 14 պաղեստինցի քաղաքացիներ: Ամբաստանութիւնը հետեւանք է մարդկային իրաւանց պաղեստինեան կեդրոնի բողոքին եւ կը վերաբերի այն առենուան Իսրայէլի պաշտպանութեան նախարարին՝ Պենժամէն Պէն Էլիէզըրի եւ Ցահալի վեց պատասխանատուներուն:

ԻԱԼԱՆՏԱՑի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով իր պատմութեան մէջ, կին մըն է Եոհաննա Սիկուրտարոթիր, որ վարչապետի պաշտօնը կը ստանձնէ: Ծանօթ է նաեւ որպէս միասեռական եւ ամուսնացած է իր ընկերուհիին հետ: Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ պարտի երկիրը վարել մինչեւ Ապրիլ 25ի ընտրութիւնները:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մէջ, հակառակ Պուտինի արգելքին, ցուցարարները փողոց իջած են եւ ասպարէզ կարդացած վարչապետին: Ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են երկրին զանազան չրջաններուն մէջ: Երկրին ընկերային կացութիւնն ալ փայլուն չէ: Ամէնէն բուռն ցոյցերէն մէկն ալ տեղի ունեցած է Վլադիվոստոկ, երկրորդ անգամ ըլլալով քանի մը չաբթուան մէջ: Գործազրկութիւնն ալ չատ մեծ համեմատութիւններով յաւելում կը-

ՀԱՑԸ ԴԱՏԻ ՑԱՆՋՆԱԽՈՒՄԲԸ ԿՂ ՇԵՇՏԷ՝ «ՀԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՁԱՆԱԶՈՒՄԻՆ ԵՒ ԴԱՐՄԱՆԻ ՔԱՁԵԼԵՐՈՒՆ»

Վերջին օրերուն Ցեղասպանութեան առընչուած Թուրքիոյ զարգացումները, յատկապէս ներողութեան հանրագրութիւնը, եւ մանաւանդ անոնց հայութեան որոշ հատուածներէն զտած անդրադարձը յայտարարութեամբ մը հակազդեցութեան մղած է Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը:

Հոն կ'ըսուի հետեւեալը.

«Ընդառաջ ալ ողջունելի ըլլայ Թուրքիոյ անհատներու իրենց կառավարութեան ժխտողական քաղաքականութեան դէմ դիրք գրաւելու կեցուածքը, պարտինք յատկօրէն յայտնել թէ զանգուածային այս ոճիրին պարտադրած արդարութիւնը չի կրնար բաւարարուիլ իրականութիւնը չրջանցելու անհատական նախաձեռնութիւններով, նոյնիսկ եթէ այդ անհատներուն մէջ կան բարի նպատակով գործողներ:

«Վերջերս Թուրքիոյ մէջ ծայր առած ներողութեան արչաւը կեղծ բարեմտութեամբ նախաձեռնուած բան է. անոր նպատակն է սպառնացնել օսմանեան Թուրք կառավարութեան կողմէ 1,5 միլիոն Հայու բնաջնջումը, ինչպէս արդէն յայտնած է նախաձեռնողներէն Պ. Օրան ("Մթլիյէթ", Դեկտ. 19):

«Հայկական ցեղասպանութիւնը մարդկութեան դէմ ոճիր է եւ որպէս այդ ընդունուած է բազմաթիւ երկիրներու, յատկապէս արդի ժողովրդավարութիւններու, ներառեալ Եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ:

«Ներկայի Թուրք պետութիւնը որ Օսմանեան կայսրութեան չարունակութիւնն է եւ որպէս այդ Ցեղասպանութեան պատասխանատուն, պարտի ճանչնալ զայն եւ ստանձնել ամբողջ պատասխանատուութիւնը միջազգային պայմանագրերով հռչակուած կանոններով, փոխանակ ժխտողական միջազգային յարձակողական քաղաքականութիւն մը վարելու:

«Թուրքիոյ ընկերութիւնն ալ պարտի ընդունիլ սա իրողութիւնը. Թուրքիոյ մէջ 1915-23 պատահածը ցեղասպանութիւն է եւ ոչ մէկ ձեւով կրնայ այլապէս որակուիլ, կամ քննադատուիլ: Շրջանցելու փորձերը միայն կ'երկարաձգեն Թուրքիոյ ժխտողական քաղաքականութիւնը եւ կը ծառայեն անլոյծ ծանրակշիռ հարցերու ժառանգութիւն մը ձգելու յետագայ սերունդներուն»:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ ՄԱՐՏ 1-ԻՆ

Ընդդիմադիր պարագլուխ, Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Ս. Դեմիրճեան յայտարարած է թէ ընդդիմութիւնը Մարտ 1ին հանրահաւաք կը կազմակերպէ Երեւանի մէջ: Ան ծրագրուած է Հայ ազգ. գոնկրէսի կողմէ: Ս. Դեմիրճեան աւելցուցած է թէ ոստիկանութիւնը արդէն սկսած է աչխատանք տանիլ ընդդիմութեան համակիրներու չրջանակին մէջ, որպէսզի խոչընդոտէ մասնակցութիւնը:

* * *

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Առողջապահական նախարարութիւնը յայտնած է թէ երկրին մէջ 2008ին 41·454 ծնունդ արձանագրուած է. այս թիւը 1135ով աւելի է 2007ի տուեալէն: Ըսուած է որ յաւելումին մէջ դեր ունեցած են կառավարութեան խրախուսող ծրագիրները, Ցուլիսէն ի վեր գործող «Ծննդօգնութեան պետական հաւաստագիր»ը որ բերնակչութեան ծնունդի բժչկական եւ անընդեղէնի որակեալ եւ ձրի օգնութիւն եւ ծառայութիւն կը տրամադրէ:

բած է (500 հազար աւելի Դեկտեմբերին):

ԻՍՐԱՑԷԼԻ վարչապետը կը սպառնայ աւելի ուժով հարուածել իրեւ հակազդեցութիւն Համասի արձակած հրթիռներուն: Փետրուար 1ին արձակուած չորս հրթիռներէն ոչ մարդկային, եւ ոչ այլ նիւթական վնաս եղած է: Աւելի խիստ ոճ մըն ալ գործածած է արտաքին նախա-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԱՂՕԹՔԻ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԽԱԹԱՐՄԱՆ ԴԷՄ

Մեր ժողովուրդի բազմադարեան աւանդոյթները ունեցած են եւ ունին ազգի դիմադրականութիւնը զօրացնող յատկութիւն:

Այն օրէն ի վեր որ մեր ժողովուրդի ինքնութիւնը կերտած Գրերու Գիւտը տեղի ունեցաւ, հայ եկեղեցի խորանէն հնչեց հայերէնը, գրքերը, եւ ոչ բագրեւանդցին, ոչ մշեցին, ոչ վանեցին, եւ յետագային ոչ սեցին, ոչ այնթապցին, ոչ առանցին, հրապարակ չեկան աղօթք եւ չարական, սաղմոս եւ Աւետարան իրենց բարբառներով լսելու պահանջով: Մի քանի դարաշրջան էին ընդհանրապէս այդ անգրագէտ դանդուածները: Պահպանողական կամ անցեալապաշտ ըլլալու ամբաստանութիւն թող չընեն տեղատուութիւններու ղեկավարները: Այս տեղատուութիւնները օգտագործուած են եւ կ'օգտագործուին մարդրսութեան համար:

Բնական է որ ըսուածը եւ գրուածը պէտք է հասկցուին: Բայց այդ պահանջի բաւարարումը երբ ծայրայեղութիւններու կը յանգի, ճամբու ընթացքին կ'աւերուին այլ արժէքներ: Թէ Ս. Գրոց թարգմանութիւնը աչխարհաբարի կարեւոր է, ոչ ոք հակառակը՝ կը պնդէ: Հաւատացեալները պէտք է որ կարենան իրենց կարդացածը հասկնալ: Բայց այդ պատճառ չէ որ թարգմանական տենդը պատճառ ըլլայ որ մթնոլորտ, գեղեցկութիւն, բանաստեղծութիւն եւ միսթիք հարթուին, ոտիկանան, կորսնցնեն իրենց իւրայատկութիւնը, թելադրականութիւնը:

Ներկայիս արշաւ կազմակերպուած է զոյգ աչխարհաբարներով կատարելու կրօնական - եկեղեցական արարողութիւնները, անոնց վրայ դումարելով զոյգ անհեթեթութիւններ, որոնց դէմ բողոքող չկայ: Հայերէնի չտիրապետողներ եւ զոյգ աչխարհաբարները իրարու խառնողներ նոր արշակաւան կը տեղծեն:

Անբնական չէ հասկնալի ըլլալու միտումը: Սակայն ան պէտք չէ որ կատարուի ի հեճուկս այլ արժէքներու, եւ եկեղեցիի պարագային՝ ի հեճուկս խորհուրդի, միսթիքի, որոնք կ'առաջնորդեն հաղորդութեան (communion), որ սոսկ հասկացողականէ աւելի է եւ էական՝ աստուածաբանութիւնը ապրելու, ինչ որ դիպուկ կերպով կը բացատրէր մեծ մտածող Պլէզ Փասքալ՝ երկրաչափական միտքը հակադրելով նրբութեան միտքին (esprit de géométrie et esprit de finesse):

Մեր պարագային, հայերէնը ազգային ինքնութեան պատասխանատու է եւ եկեղեցին, -երեք յարանուանութիւնները միասին-, պայծառած է, ինքզինք հաստատելով նաեւ լեզուով, ծառայած է նաեւ այդ լեզուի ուսուցման: Ի՞նչպէս ան այսօր կրնայ ընդառաջ երթալ լեզուի առաջնորդող տեղատուութեան: Ակնդետ է երբ եկեղեցիի խորանէն կը հնչէ աղճատ հայերէն մը, քանի որ հասկցողներու մօտ կը յառաջացնէ թամահրանք, իսկ հաղորդուելու երկողներուն կը հրամցնէ խեղճացման պատկեր մը:

Առանց խուսանաւումներու հարկ է խօսիլ այլ երեւոյթի մը մասին: Հետզհետէ կ'ընդհանրանայ արեւմտահայերէն խօսող հայ կղերականներու համբանքը Սփիւռքի մէջ, եւ առանց նուազագոյն ճիդի, կրնանք նոյնիսկ ըսել իրականօրէն, արեւմտահայերէն խօսող համայնքներուն, ակամայ կը պարտադրուի արեւելահայերէնը, նաեւ անոր արդի կոչուած ուղղագրութիւնը, ինչ որ բացասականօրէն կ'անդրադառնայ հայ համայնքներու հայեցի դիմադիծի պահպանման: Այս կարեւոր խնդրի մասին մարդիկ չեն խօսիր անգիտութեամբ կամ չարունակելով ժամանակավրէպ «էջմիածինասիրութիւն»ը եւ կամ զոհը ըլլալով ընդգծական հայրենասիրութեան:

Սփիւռքի այս կամ այն համայնքը ղրկուող էջմիածին ուսում ստացած եկեղեցականին կարելի չէ՞ արեւմտահայերէն և մեսրոպեան ուղղագրութիւն սորվեցնել որպէսզի ան աւելի մօտ ըլլայ իր հօտին, աւելի լաւ հասկցուի անոր կողմէ, նպաստէ անոր ինքնուրոյն նկարագրի պահպանման: Եթէ այս ընթացքը չարունակուի, կամ մարդիկ պիտի հեռանան եկեղեցիէն, կամ պիտի յառաջանան անբաղձալի անհասկացողութիւններ: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ եկեղեցիի չահը եւ ի՞նչ կրնայ ըլլալ ազգի չահը այս պարագային:

Կան հայերէնի, այս պարագային արեւմտահայերէնի տիրապետող եկեղեցականներ, երեք յարանուանութիւններու մէջ: Բայց կան նաեւ քարոզիչներ որոնք կը խօսին թարգմանածոյ հայերէն մը, կամ խառնափնթոր լեզու մը որ ոչ արեւելահայերէն է եւ ոչ արեւմտահայերէն: Միթէ այս անձերուն համար կարելի չէ՞ վերաորակաւորման դասընթացք մը հաստատել:

Իսկ մեր եկեղեցական հոգեպարծ արարողութիւնները, չարականները եւ աղօթքները վերծանել մէկ կամ միւս աչխարհաբարին եւ այդպէս բերել հաւատացեալներուն, կը քանդէ խորհուրդը, գեղեցկութիւնը, միսթիքը, որոնք կարեւոր են հաւատքի ծնունդին համար: Ժամանակին, Թրքախօսներու համար պատրաստուած ժամագիրքի մը մէջ կարդացած էի այնքան գեղեցիկ «Նորաստեղծեալ»ի Թրքերէնը եւ զգուանք զգացած... կը դիմադրեմ այդ Թրքերէն «Նորաստեղծեալ»ի թարգմանութիւնը արտագրելու փորձութեան:

Անտաղանդ եւ վատորակ աչխարհաբարով գրուած «Նորաստեղծեալ»ը չաճախ հեռու չէ «Քէչլամ ուլլահ սեվամաթ»ին... Օգտակար է բացատրութիւնը տալ տարբեր լեզուներով, բայց խորանէն հնչող աղօթքը պահել իր բազմադարեան գեղեցկութեամբ եւ խորհուրդով, Պլէզ Փասքալի esprit de finesse-ով:

Ինչպէս որ հայ եկեղեցիի իւրայատուկ ճարտարապետութիւնը պէտք չէ վերածել գօրանոցի հանրակացարանի, այդպէս ալ հայկական եկեղեցիի չարականները, աղօթքները պէտք չէ վերածել անհրապոյր խօսքի, վասն հաճոյակատարութիւններու:

Կը յիշեմ, յաճախ, մամիկի մը իմաստուն խօսքը: Ան կ'ըսէր որ՝ մէկն անգամ որ ուղտը տեղ մը ծունկը դնէ, հոն քարվանսարայ չի չինուիր:

Ի դէպ, աւարտելու համար, ի՞նչ կրնար հրաժարիլ սա կիսով թրքերէն «ծնկաչոք»էն եւ կամարներու տակ հնչեցնել գեղատեսիլ եւ գիպահունչ ԾՆՐԱԴԻՐը, հայօրէն խօսելու համար Աստուծոյ հետ... Ծնրադրողները եթէ կարդացած ըլլային Միսաք Մեծարենց բանաստեղծի այնքա՛ն կրօնաբոյր «Կիրակմուտք»ը... ինքնասրբագրում կ'ընէին:*

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

20 Յունուար 2009

---

* «Զոքել» Թրքերէն է, եւ «ծնկաչոք» բարդ բառը բարբարոսութիւն է, նոյնիսկ եթէ ան սովորական դարձած է, յաճախ կրկնուելով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ (ՃԱՆԻԿ ԱՐԱՄԵԱՆ)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Պոլսոյ հայկական տպագրութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերէն է Ճանիկ Արամեան. տպագրիչ, վերմագրիչ, փորագրիչ, հայերէն տառատեսակներու բարեփոխիչ, գրող եւ հրապարակախօս: Ան տպարան բացաւ սկիզբը Փարիզի մէջ, այնուհետեւ՝ Մարսէյլ եւ յետոյ ալ՝ Պոլիս, եւ մաքուր ու որակաւոր տպագրութեամբ բազմաթիւ գիրքեր հրատարակեց: Ան հռչակաւոր դարձաւ իր ստեղծած նոր տառատեսակներով, որոնք հայկական տպագրութեան մէջ ծանօթ դարձան Արամեան անունով:

ՃԱՆԻԿ ԱՐԱՄԵԱՆ՝ ԴԵՐՋԱԿ

Ճանիկ Արամեան ծնած է 1820ին, Նիկոմիդիա (Իզմիթ), համեստ ընտանիքի մը յարկին տակ: Մանկութեան ծնողքին հետ Պոլիս տեղափոխուեցաւ եւ դերձակի մը մօտ աչխատանքի մտնելով հմտացաւ արհեստին մէջ:

Ի ծնէ ուսման եւ դիտութեան սիրահար՝ դերձակութեան կողքին, ինքնազարգացման միջոցով բաւական լայն ընդհանուր գիտելիքներ ամբարեց եւ միաժամանակ գրաչարութեամբ ալ սկսաւ զբաղիլ, այդ ձեւով դիտութեան իր ծարաւին յագուրդ տալու համար:

Դերձակութեան իր արհեստին բերումով Ֆրանսական նորաձեւութեան հետեւելով եւ Պոլիս այցելող Ֆրանսացի դերձակներու հետ հանդիպումներ ունենալով բաւական լաւ Ֆրանսերէն սորվեցաւ:

Ֆրանսացիներու հետ իր կապերուն եւ Ֆրանսական մչակոյթին ու ճաչակին հանդէպ իր համարումին բերումով Արամեան հիացում ունէր Ֆրանսական քաղաքակրթութեան վրայ եւ որոշեց լոյսի քաղաքը՝ Փարիզ երթալ եւ հոն բնակութիւն հաստատել: 1846ին փոխադրուեցաւ Փարիզ, ուր աւելի կատարելագործեց դերձակութեան արհեստը:

ՓՈՐԱԳՐԻՉ, ՎԻՄԱԳՐԻՉ ԵՒ ՏՊԱԳՐԻՉ

Հակառակ դերձակութեան մէջ իր յառաջդիմութեան, սակայն Ճանիկ Արամեանին նախապատուութիւնը կ'երթար գիրի եւ գրականութեան, մամուլի եւ մչակոյթի ծառայութեան: Արդէն ժամանակ մը իրրեւ գրաչար աչխատելով բաւական տրված էր արհեստը: Հետեւաբար դերձակութիւնը ձգելով սկսաւ փորագրութեան եւ վիմագրութեան արհեստներուն հետեւիլ, եւ իրրեւ առաջին քայլ հայերէն ձեռագիրթերթ մը հրատարակեց:

Երբ արդէն բաւական հմտացած էր արհեստին մէջ, Ճանիկ Արամեան որոշեց հայկական ճոխ եւ արդիական տպարան մը բանալ եւ հայերէն տառերը գեղեցկացնելով եւրոպական (լատինական) տառերու որակին հաւասարեցնել: Բայց նախքան տպարանի հիմնադրութեան ձեռնարկելը Փարիզի ամէնէն անուանի տպագրիչներէն Վալթէրի մօտ աչխատանքի մտաւ: Վալթէրի տպարանը Պոնափարթ փողոցին վրայ կը գտնուէր եւ Ֆրանսայի ու նաեւ Եւրոպայի լաւագոյն եւ ամէնէն արդիական տպարաններէն մէկը կը նկատուէր: Արամեան քանի մը տարի Վալթէրի մօտ աչխատելով արհեստը կատարելագործեց, հմտացաւ գործին բոլոր մանրամասնութիւններուն եւ չնորհիւ Վալթէրի բարեացակամութեան՝ գաղտնիքներուն:

ՀԱՅԵՐԻՆ ՆՈՐ ԳՐԱՏԵՍԱԿՆԵՐ

Նիւթական եւ այլեւայլ դժուարութիւններ դիմագրաւելէ ետք, վարպետին՝ Վալթէրի աջակցութեամբ ու քաջալերանքով Արամեան, բաւական երկար եւ տքնաջան աչխատանքէ ետք, սեփական ճուլարան մը հիմնեց եւ հայերէն նոր գրատեսակներ պատրաստեց, որոնք իրենց տեսքով ու չարուածքով մինչեւ այդ ժամանակ գոյութիւն ունեցող հայերէն գրատեսակներուն լաւագոյնները կը նկատուէին: Իր հնարած այդ տառատեսակները, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը գործածուին, հայկական տպագրութեան մէջ ծանօթ են «Արամեան» անունով: Այսպէսով Արամեան 73 տառատեսակներ կազմեց, որոնց մէջ՝ տեսակաւոր փունթոններ, դլխագիր եւ բոլորագիր տեսակներ:

Հայերէն գրատեսակներու մասին իր տեսակէտները պարզելով, «Մասեաց աղաւնի»ի առաջին թիւին մէջ Արամեան կը գրէ.

«Արուեստից մէջ եղած նորաձեւութիւնները երկու տեսակ կրնան բաժնուիլ. մէկը առ ի զարդ եւ ի գեղեցկութիւն, մէկալը յօգուտ եւ ի դիւրութիւն: Գեղեցկութեան ու զարդի համար անթիւ փոփոխութիւններ եղած են մեր հայերէն գրերուն ձեւին վրայ, հին ձեռագրաց մէջ՝ ձագագիր, մարդագիր, ծաղկագիր, կենդանագիր ըսուածներէն մինչեւ մեր օրերուն վայելուչ գեղագրութեանց մէջի ձեւերը: Իսկ դիւրութեան եւ օգտի համար՝ յայտնի է, թէ Մեսրոպեան երկաթագիր տառերը հետզհետէ կլորութիւններին կորսնցնելով՝ էառակուսի ձեւ առեր, մանրացեր, փոխուեր են, մինչեւ հիմակուան նօտր ու չեղագիր ըսուած ձեւերը առեր են, որով հին երկաթագրէն գրերէ նոյնչափ հեռացեր են՝ որչափ Արաբացւոց գիրը երբայականէն, լատինը յունարէնէն, ռուսը կիւրեղեան գրերէն: Քանի որ մեր ազգին մէջ տպագրութեան արուեստը մտաւ, ԺԶ.-ԺԹ. դարերուն գրուած ձեռագիրներուն գեղեցիկ *բոլորագրերը* օրինակ եղան տպագր. գրերուն: Առոնց մէջ ալ թէպէտ Ոսկան վարդապետին Ամաթերտամ փորագրել տուածները աւելի հաճոյ եւ ընդունելի եղան իրաւամբ՝ բան թէ նոյն աստեղները վենետիկ, Հռովմ, Կ. Պոլիս եւ Մարսիլիա փորագրեալները, բայց ընդհանրապէս ամէնն ալ մէկ ձեւի, մէկ ոճի վրայ ըլլալով, նոյն գեղեցկութիւնն ու պակասութիւնները ամէնուն վրայ ալ կը տեսնուին: Այս պակասութեանց գլխաւորները 4 հատ երեւցեր էին մեզի, Եւրոպացւոց գեղեցիկ ու կանոնաւոր գրերուն հետ բաղդատելով. նախ՝ ուղղահայեաց դրիւք կեցալու տեղ (ինչպէս որ երկաթագիր գլխագիրը կը կեցայ՝ առանց մէկդին ծռելու), բոլորագոյն դէպ ի աջեւ պառկած՝ շղագրի ձեւով կեցալը: Այս դիրքը ոչ միայն տգեղութիւն կու տայ գրերուն,— մանաւանդ երբ գլխագրի, ճօտր գրի կամ ևրպ. գրի հետ հանդիպին,— այլեւ կարդալու դժուարութիւն կը պատճառէ եւ աչքը շուտ կը յոգնեցնէ: Բ. Գրեթէ ամէն գրերուն ալ էառակուսի ձեւ մը ունենալը. որով թէպէտ միակերպութիւնը չափէ դուրս ըլլալուն՝ գեղեցկութիւն մը չի տար, կը ձանձրացնէ, կարդալու ալ դժուարութիւն կը պատճառէ՝ մանաւանդ նոր սորվողներուն: Գ. Մէկ էանի գրերուն իրարու սաստիկ նման ըլլալով՝ մէկմէկու հետ շփոթիլը, որով շատ համբակներ եղը եզ կը կարդան, եղնիկը եզնիկ, դաւիթը գաւիթ, խստորը, խոտոր, գաղտնագուշակը գազանագուշակ եւ այլն: Դ. Քանի մը գրերուն պատ-

ճառաւ տպագրութեան մէջ ֆաշուած դժուարութիւնները, որով հարկ եղած է շատ մը *ծոցագիր* ներ ընել, որ *պոչաւոր գրերուն* նով հանդիպած ատեններին՝ հետու չմնան անոնցմէ, այսպիսի են ղ, ը, ֆ, ղ, չ, ջ, ջ, վ: Դարձեալ ֆանի մը գրերուն վերի կամ վարի ծայրերուն չափէն աւելի դուրս երկննալը որով իրենց ֆովի գրերէն հետու կը մնան՝ թէ որ թափուածքին մէջ այն ծայրերը կապարին լայնիէն դուրս չելլեն, իսկ եթէ դուրս ելլեն՝ անդադար կը կոտրուին. այսպիսի են մ եւ յ գրերը: Ահա այս 4 պակասութիւններն ալ մեր տպի գրերու վրայէն վերցնել ուզելով՝ հարկադրուեցանք այս նոր ձեւին վերածել զանոնք»:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Իր յօրինած տառատեսակները վարպետին՝ Վալթէրի տպարանին մէջ տեղաւորելով, Աբամեան անկէ արտօնութիւն ստացաւ իր հրատարակելի հայերէն գիրքերուն վրայ «Աբամեան տպագրութիւն»ը դրոշմելու: Ատեն մը եաք ան Վալթէրի տպարանի մէկ բաժինին մէջ իրեն յատուկ տպարանը բացաւ, օգտուելով վարպետին բացառիկ բարեացակամութենէն եւ բարի կամեցողութենէն:

Աբամեան նաեւ իր յօրինած տառերը չուկայ հանեց, թիւ 1էն 5 գրատեսակներուն համար իւրաքանչիւր հատին 10 ֆրանք գին նշանակելով: Թիւ 6 եւ 7՝ 14 ֆրանք: Թիւ 8էն 19՝ հատը 6 ֆրանք: Թիւ 20, 21՝ հատը 8 ֆրանք: Թիւ 22էն 60՝ հատը 5 ֆրանք: Թիւ 61էն 66՝ հատը 7 ֆրանք: Թիւ 67էն 69՝ հատը 8 ֆրանք: Թիւ 70էն 73՝ հատը 12 ֆրանք: Իսկ ձուլուած տառերուն պարագային, Թիւ 1–21, պնդութիւն, քիլոն 14 ֆրանք: Թիւ 22էն 28՝ 8 ֆրանք: Թիւ 29էն 39՝ 10 ֆրանք: Թիւ 39էն 51՝ 11 ֆրանք, 52էն 61՝ 12 ֆրանք: Թիւ 62էն 66՝ 13 ֆրանք: Թիւ 67էն 69՝ 18 ֆրանք: Թիւ 70էն 73՝ 24 ֆրանք: Իսկ հատարակ նիւթով պատրաստուածներուն պարագային քիլոն 7էն 14 ֆրանք:

Վալթէրի տպարանի իր սեփական բաժինէն Ճանիկ Աբամեան 1854էն սկսեալ լոյս ընծայեց հետեւեալ գիրքերը. «Մորհրդակցութիւնք յաղագս քրիստոնէութեան հաւատոյ», «Վարք Յիսուսի», «Վարդապետարան», «Ընդունելութիւն ընծայի» (զոր Աբամեան ինք խմբագրած էր Թ. Կըռիկեան ծածկանունով), «Հայկական գեղագրութիւն», «Պօղ եւ Վիրգինէ» եւ «Հրաւէր սիրոյ», ինչպէս նաեւ «Աբեւելք» հանդէսը (1855–1856) եւ «Մասեաց աղաւնի» ամսաթերթը (1855էն 1858. 1860էն 1865 անիկա հրապարակուեցաւ Թէոդոսիայի մէջ, Ղրիմ):

Աբամեան գիրքերուն վրայ կը դրոշմէր «ի դրանոցի Ճանիկի Աբամեան Նիկոմիդացւոյ» բանաձեւը:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. Մ.

ԼՈՒԱՌԻ ԴՂԵԱԿՆԵՐԸ

Քանի՛ տարեկան էի... Ո՞վ գիտէ այլեւս. Թերեւս հինգ, թերեւս ալ վեց:

Կը յիշեմ, չատ լաւ կը յիշեմ,– ինչո՞ւ, թէ քիչ մը համբերէք, չուտով կը հասկնաք,– օր մը ընտանեօք Լուառի դղեակները այցելելու գացած էինք:

Առտու կանուխ ինքնաշարժով ճամբայ ելանք՝ հայրս, մայրս, քոյրս, երկու եղբայրներս, չունս ու կատուս...

Չէ՛, չէ՛, այն ժամանակ տակաւին կատուս աշխարհ չէր եկած, իսկ չունիկս արդէն 5 տարեկան էր: Ժան Փօլ Պէլմոնտոյի չունիկը տեսա՞ծ էք, ճի՛շդ նոյնը, բայց տասը անգամ աւելի գեղեցիկ, պատիկ բան մը, անունն ալ... Շունիկ: Ան չունիկներու ամէնէն գեղեցիկը, Աբա Գեղեցիկ էր: 10 սանթիմեթր լայնութիւն, 15 սմ. բարձրութիւն. եւ 30 սմ. երկայնութիւն ունէր: Ուշադրութի՞ւն ըրի՞ք՝ 5, 10, 15 եւ 30 թիւերուն... այս համեմատութիւնները միայն ու միայն Վէնիւս որ Միլոյի, Աթէնքի Աքրոփոլի եւ Փէոփի բուրգին վրայ կրնանք գտնել... Այո՛, այո՛, կրնաք երթալ չափել–չափչփել, կը տեսնէ՛ք:

Ուրեմն առտու կանուխ ճամբայ ելանք դէպի Լուառի դղեակները: Պայծառ արեւ, կանանչ անտառներ եւ գետին կապոյտ ջուրերուն մօտ, աջին կամ ձախին, քիչ մը աւելի վար կամ, քիչ մը աւելի վեր, բարձունքի վրայ ու նոյնիսկ կապոյտ կանանչ ջրերուն վրան կամարներ նետած, մէկը միւսին յաջորդող դղեակներ... դղեակներ... դղեակներ...

Մէկը միւսէն գեղեցիկ, մէկը միւսէն վիթխարի. հատ պատեր, հսկայ պարիսպներ, դարպասներ. բերդ, աշտարակ, ընդարձակ սրբատաշներ, սանդուխներ...

Մտանք, դացինք–եկանք, ելանք իջանք, թերեւս ալ կերանք–խմեցինք... վար–վեր, աջին–ձախին... դդուեցայ, գլխու պտոյտ եկաւ վրաս, անկիւն մը նստիմ ըսի... քնացայ... մոռցան գացին... կորսուեցայ...

Երեք օր, չորս օր, չաբաթ մը անցաւ, Գեղամիկը մէջտեղ չկա՛յ: ... Հայր–մայր, քոյր–եղբայր, օտիկան, մարդ–մարդասանք, չունս ու կատու, աստուն–անաստուն... ամէնն տեղ փնտռտուք–փնտռտուք, ամէնն կողմ լաց ու կոծ... ողբերգութիւն:

(Խնդրե՞մ, խնդրե՞մ, քիչ մը պարբերին... մի՛ յուզուիք, մի՛ լար, խնդրեմ հանդարտեցէ՛ք... Ես ձեզի վստահեցնել, թէ օր մը չէ օր մը ան չարաճճին մէջտեղ կ'ելլէ՛...):

Այդպէս ալ եղաւ. օրերով փընտրտեցին, օրերով ելան–իջան լացին, օրերով եկան–գացին... եւ տասներհինգ օր յետոյ, վերջ ի վերջոյ,–մեղայ եւ փա՛ռք Աստուծոյ,– եկան... գտան...

(Տեսա՛ք, չըսի՞ ձեզի):

Ան դղեակին հեռաւոր սրահներուն մէկուն մէջ պետինը նստած, քանի՛–քանի տասնեակ գիրքերէ չրջապատուած, ձեռքը չիբս, քովը քոքա–քոլա, (ո՞ւր գտեր է այս բոլորը), նստեր – կէ՛ քէյֆիմ, կէ՛... – հանգի՛ստ, հանգի՛ստ կը կարդայ:

Աղմուկ–աղաղակ, թոհուբոհը լսելով քիչ մը գլուխը վեր կ'առնէ, կը զարմանայ... հազիւ ժամանակը կ'ունենայ «ինչո՞ւ կու լաք» մը ըսելու:

Ու մէկ անգամէն դղեակին հսկայ պարիսպները, հսկայ պատերը հիմնայատակ կը ցնցուին եւ ամբողջ խոշոր սրահը ծայրէ–ծայր հազարաւոր թռչուններով կը լեցուի. միեւնոյն ժամանակ իր ականջներուն մէջ կը հնչեն Նոթրը–Տամի զանգակները, որոնք խեղճ Գուազիմոտոն անգամ մը եւս կը հնչեցնէ տեղահար, իր քնքոյշ, իր սիրուն, իր հոգւոյն, իր սիրելի էսմերալտային համար:

Երբե՛ք, երբեք կեանքին մէջ չէր կրնար երեւակայել թէ ապտակ մը այնքա՛ն աղմուկ կրնար հանել:

Երկա՛ր, չատ երկար ժամանակ, իր ականջներուն եւ գլխուն մէջ ճնճղուկներ ճրւճռացին... ճրւճռացին եւ կարծէք, նոյնիսկ, Սայթ Նովայի սազով, եւ աւելին՝ Նոթրը–Տամի զանգակներով, քոչարի պարեցի՛ն: ... Եւ, ա՛լ աւելի երկար ժամանակ մէկ ականջը խուլ մնաց:

Միակ առաւելութիւնը այն եղաւ որ այն օրուընէ ի վեր միշտ կարմիր այտեր ունեցաւ

...ԳԵՂԱՄԻԿԸ

ԳՂՁՈՒԹԵ ԳՂՁՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Գապաթաչի «Կալըրի 5» արուեստասարահին մէջ, Թաթիանա Զիլիքթօփ եւ իր 6 ընկերները նկարչական ցուցահանդէս մը ներկայացուցած են, որուն բացումը կատարուած է Ցունուար 16ին: Եաիթկփ համալսարանէն վկայեալ, հօթր արուեստագէտներ, որոնք ակալեմական կրթութենէն ստացեր են արուեստագէտներու կրթութիւն ստացած են, ներկայացուցած են իրենց իւրայատուկ մտայղացումները եւ քով քովի բերած են երփներանգ կտաւներ: Այս «Եօթը խանգարիչներ»ու ցուցահանդէսը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է արուեստասէրներուն մօտ:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

«Այս կարծիքները նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ արձանագրած են, ուրախութեամբ կը հաստատենք թէ այսօր հակակշիռը բազմաթիւ կողմնակիցներ ունի: Արդէն Կ. Պոլսոյ Թրքական մամուլին մէկ մասը անկեղծօրէն իր հաւանութիւնը յայտնեց այդ նկատմամբ: Թուրք քաղաքական անձնաւորութիւններ, վերջին դէպքերէն խրատուած, իրենց հայրենիքի փրկութիւնը միայն բարենորոգումներու գործադրութենէն սպասելով, յստակ տեսութիւն ունեցան հասկնալու թէ զանոնք ազդեցիկ ընելու միակ կերպն է հակակշիռը: Եւ պատճառներ ունինք հաւատալու թէ իշխանութեան գլուխ գտնուղ կուսակցութեան անդամներուն մէջ, բազմաթիւ եւ կարեւոր անդամներ կան, որոնք նոյնը կը մտածեն եւ միայն ձեւակերպութենէ մասին կը տարբերին մեզի, ինչ որ կարելի է դիւրաւ համաձայնիլ արդար դիւրազգածութիւններու գոհացում տալով: Միւս կողմէ՝ պէտք չէ մոռնանք որ Օսմանեան կառավարութիւնը հակակշիռը ընդունելով նոր դիրքորոշում մը չընիր, այլ միայն կատարած կ'ըլլայ յանձնառութիւն մը, զոր իր նախորդները ընդունած են եւ որով ինքն ալ կապուած է:*

«Ուստի, Պարոնները, Բ. Դուռը պիտի ըմբռնէ թէ իր չահը կը պահանջէ չընդդիմանալ անհրաժեշտ հակակշռի մը, որովհետեւ Ասիական Թուրքիոյ ամբողջութիւնը չի կրնար պաշտպանուիլ առանց բարենորոգումներու, եւ ցոյց տուինք քիչ մը առաջ թէ այդ բարենորոգումները չեն կրնար գոյութիւն ունենալ առանց հակակշռի: Արդարեւ, կարգ կանոնը հաստատելով գաւառներու մէջ, եւ վերցնելով դժգոհութեան եւ խռովութիւններու պատճառները, բարենորոգումները պիտի արգիլեն բոլոր այն օտար միջամտութիւնները, որոնք կրնան երկրին ամբողջութիւնը վտանգի ենթարկել: Ասիկա պատահականութիւն մըն է, որ կրնայ իրագործուիլ եթէ այն ժողովուրդները, որոնք իրենց ամբողջ յոյսը արդի բանակցութիւններուն վրայ դրին, չստանան իրենց ակնկալած բարենորոգումները: Այս վտանգը, Պետութիւններն ալ, Թուրքիոյ չափ, կ'ուզեն հեռացնել: Այն սկզբունքը, որ այսօր իրենց քաղաքականութեան հիմն է եւ պաշտօնապէս ալ հաստատած են զանազան դահլիճներ Ասիական Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանումն եւ իր ելմտական կացութեան բարւոքումն է: Այս քաղաքականութեան հանդէպ բարենորոգումներու ազդեցութիւնը չատ կարեւոր է, Ասիական Թուրքիոյ տնտեսական վիճակին բարւոքմամբը, Եւրոպայի ելմտական շահերը ա՛լ աւելի լաւ կերպով պիտի երաշխաւորուին. կարգ կանոնի հաստատութեամբ եւ խռովութեան ամէն պատճառ ունի Ասիական Թուրքիոյ հայաբնակ գաւառներու Բարենորոգումներուն գործադրութիւնը պահանջել եւ իր ծրագիրը բոլ-

վանդակ հայ մասերուն միաձայն հաւանութեան արժանացած է: Այս՝ առաջին կէտին համար:

«Երկրորդ՝ Կ. Պոլսոյ հեռագիրը կ'ըսէ թէ՝ Պատգամաւորութիւնը թելադրած է Կ. Պոլսոյ պատրիարքին, որ բարենորոգումները երաշխաւորուին ո՛չ թէ վեց Պետութիւններու, այլ անոնցմէ մէկուն կողմէ: Արդ, ո՛չ թէ միայն Պատգամաւորութիւնը այդպիսի թելադրանք մը երբեք չէ ըրած, այլ ընդհակառակը՝ միշտ իրրեւ սկզբունք ունեցած է Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածին միջազգային դեմնին վրայ մնալու, որով մէկ կողմէ Թուրքիա յանձնառու կ'ըլլայ հայաբնակ գաւառներու մէջ բարենորոգումներ գործադրելու եւ միւս կողմէ Պետութիւնները յանձն կ'առնեն անոնց գործադրութիւնը հսկելու: Հեռագրին մէջ սպրդած սխալը հաւանօրէն սա պարագային յառաջ կու գայ, որ հայկական բարենորոգումներու ծրագիրը խնդրոյ նիւթ եղած ատեն, քննուած էր հակակշռի մը գաղափարը, որ իրր թէ միակ Պետութեան մը կողմէ ի գործ պիտի դրուէր իրրեւ փոխանորդ Պէրլինի Դաշնագիրը ստորագրող Պետութեանց. բայց, Պատգամաւորութեան հետ, կարծիքները համաձայն եղան թէ այս խնդիրը մեր իրաւասութենէն վեր էր, թէ մենք ստիպուած էինք միայն Դաշնագիրներու բնագրին հետեւիլ, միջազգային հակակշիռ մը խնդրելով եւ թէ միայն Պետութիւններուն կը պատկանէր որոշել թէ այդ հակակշիռը ինչ ձեւի տակ պիտի կատարուէր:

«Ատոնք են, Պարոններ, երկու ճշդումները, որոնք կը սպասեմ ձեր հաճոյակատարութենէն ու ազնուութենէն, որպէսզի միտքերու մէջ չհաստատուի չփոթութիւն մը, զոր շատ անձեր չահ ունին ըստեղծելու եւ որ մեր պաշտպանած դատին վնասելէ զատ օգուտ մը մը չունի:

«Նաեւ, քանի որ առիթը ներկայացաւ ձեզ դրելու, թոյլ տուէք ինչ, որ անկէ օգտուիմ որոշապէս յայտարարելու համար թէ՝ պատգամաւորութիւնը չանուն Հայերու չի պահանջեր ո՛չ բաժանում, ո՛չ անկախութիւն, ո՛չ քաղաքական ինքնավարութիւն –ինչ որ ամէնքն ալ հայքէական գաւառներու ցեղագրական եւ աշխարհագրական պայմաններուն մէջ ցնորատեսութիւն մը կը նկատենք–, մենք կը պահանջենք միայն Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածովը խոստացուած բարենորոգումները, որոնք Կ. Պոլսոյ Պետութեանց դեսպաններուն կողմէ ծրագրով մը բանաձեւուած են, 1895 Մայիս 11ի յատակագրին մէջ: Հետեւաբար մենք կը խնդրենք օսմանցի մնալ վարչական լուրջ բարենորոգումներով, որոնք դիւրաւ իրագործելի են եւ որոնք պէտք է երաշխաւորուած ըլլան միջազգային հակակշռով մը: Այս բարենորոգումները արդէն, –կը վախնանք ճշդել այդ կէտը–, պիտի ըլլան այնքան չահաւոր մահմետական բնակիչներուն, որքան քրիստոնեայ բնակիչներուն համար: Անոնք նպատակ ունին, վիլայէթները խմաստուն վարչութեան մը ներքեւ դնելով, պաշտպանել թէ՛ մահմետական եւ թէ քրիստոնեայ հաստատուն բնակութիւն ունեցողները թափառաշրջիկներու աւազակութեանց, խռովութեանց եւ սպանութեանց դէմ: Այնուն ալ հաւասար արդարութեամբ մը, պիտի տան կարգ կանոն եւ կեանքի ու ինչքի ապահովութիւն, –ինչ որ ամէնուն ալ պիտի նպաստէ վերականգնելու եւ բարգաւաճելու:

(Շար. 21)

Ses enfants
Méline DARONIAN, Vatchag DARONIAN, Saro DARONIAN et sa femme Annick,

Ses petits-enfants
Stéphane et Anna,

Les familles
DARONIAN, OZTEYIN, KARAYAN, PAZOUMIAN, EXEYAN

ont la douleur de vous faire part du décès de

Chaké DARONIAN

(née KARAYAN en 1922 à Istanbul)
survenu le 1er février 2009.

La cérémonie religieuse aura lieu en l'église arménienne Saints Paul et Pierre d'Alfortville; 4 rue Komitas, le Mercredi 4 février à 14h15.

«HARATCH» présente ses condoléances aux familles de la défunte.

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 7

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՐԳԻՍ ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ ԵՒ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
Փետրուար 1Էն 8
«Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Le vernissage aura lieu le **Jeudi 5 février de 18h30 à 21h.**

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

(Շար. Ա. էջէն)

բարուհին՝ Յիփի Լիմնի, ըստ որուն «իրայէլ պիտի հակազդէ· պէտք չէ մեզմ լեզու գործածել»: Բայց բոլոր սպառնալիքները չեն ազդեր Համասի վրայ, մինչ Գահիրէի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ եգիպտացի միջնորդները կը ջանան հրադադար մը ձեռք ձգել Համասէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հանրապետական կուսակցութեան գլուխն ալ ընտրուած է սեւամորթ մը՝ Մայքըլ Սթիլ: Ծնած է 1958ին, վկայուած է համալսարանի իրաւագիտութեան ճիւղէն: 2003ին Մարիլանդի կառավարիչին կցորդ ընտրուած էր:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ամենուհի Գատաֆեան իր ամուսնոյն՝ Պերճ Գատաֆեանի եւ ծնողքին՝ Մարիամ եւ Մարգիս Սելէբեճեանի յիշատակին 230 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 8 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée

« MADZOUNOV KEUFTES »

Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

ARNOUVILLE

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse **et amicale**
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009. Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
MERCREDI
4 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.) 140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·133
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·133

ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Յունուար 24ին Կլէնտէյլի մէջ մահացած է հարիւրմէկ տարեկան վերապրող մը՝ Ղազարոս Քատէմեան: Ան զէյթունցի էր· մօրը, եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ յաջողած էր խոյս տալ սպանդէն ու ապաստանած Պաղտատ: Հոն յետագային եղած էր համայնքին ղեկավար դէմքերէն մէկը: Աւելի ուշ ընտանիքին հետ հաստատուած էր ԱՄՆ ուր 2007 Ապրիլին նշուած էր իր հարիւրամեակը: Ներկայ եղած էին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Կլէնտէյլի քաղաքապետը Արա Նաճարեան, Հայ Դատի արեւմտեան շրջանի նախագահը, Գոնկրէսէն Ա. Շիֆ:

Ղ. Քատէմեան Հայ Դատի գլխաւոր բարերարներէն մէկն էր ու նեցուկը ցեղասպանութեան ճանաչումի անոր պայքարին: Հարիւրամեակին յոյս յայտնած էր ապրելու այնքան որ հարկաւոր էր տեսնելու Թուրքիոյ ճանաչումը՝ իր հօրը մահուան պատասխանատուութեան, իր ընտանիքին կրած տառապանքին ու իր պատկանած համայնքին քայքայումին:

Ծուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 27ին· ներկայ գտնուած է Լոս Անճըլըսի քաղաքապետն ալ:

ՏԱՎՈՍԻ ԱՍՈՒԼԻՍԱՎԱՐԸ ՀԱ՞Ց ԷՐ

Թրքական աղբիւրներ կը ծանրանան Տավոսի մէջ Թ. Էրտողանի զայրոյթին պատճառ դարձած ասուլիսին ղեկավար Տաւիտ Իգնատիոսի հայկական արմատներուն վրայ: Կ'ըսուի թէ ան Թուրքիան չատ մօտէն ճանչցող մէկն է, յաճախ կը գրէ Ցեղասպանութեան նիւթով: Ծագումը կ'ելլարի Խարբերդ: 2007 Հոկտեմբերին «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի մէջ ստորագրած դրութեամբ մը ըսած է· «Մի-ացեալ Նահանգներու Գոնկրէսին Թուրքիոյ վրայ ճնշումը, որպէսզի ան ճանչնայ 92 տարի առաջ Հայերու դէմ գործած յանցանքը, դժուարութիւններ կը յարուցանէ: Պահանջը սխալ չէ· ես ամերիկահայ մըն եմ: Ընտանիքիս անդամներուն մէկ մասը Ցեղասպանութեան զոհ դարձած է: Զօրավիդ եմ Գոնկրէսին յղուած բանաձեւին, բայց կը հաւատամ թէ Թուրքիա այս հարցը առանձին պէտք է լուծէ»:

ԵԶԴԻՆԵՐՆ ԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Իրաքի եզդիները ԱՄՆ-ու նախագահին նամակ մը գրած են, պնդելով որ 1916ին Օսմանեան կայսրութեան կողմէ մէկ միլիոն եզդիի բնաջնջումը ցեղասպանութիւն էր· ապա պահանջած են որ Պ. Օպամա ճնշում բանեցնէ, որպէսզի Թուրքիա այդ իրողութիւնը ճանչնայ:

Նամակը ստորագրուած է Իրաքի հիւսիսային զօտիին բնակիչ եզդիներու քաղաքական եւ կրօնական ղեկավարներուն կողմէ: Անոնք բացատրած են նաեւ թէ իրենց դէմ գործուած ցեղասպանութեան պատճառ եղած է 1915ին իրենց կողմէ Հայերու տրուած նեցուկը, օժանդակութիւնը:

Եզդիները ներկայիս կ'ապրին Իրաքի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ, Իրանի, Վրաստանի ու Հայաստանի մէջ ցրուած: Կը կարծուի թէ իրենց ընդհանուր թիւը մէկ միլիոնի չուրջ է:

ՋԱԽՔ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ԿԸ ՊԱՐԶԷ

Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը Յունուար 30ի ընդլայնուած նիստին կրկին անդրադարձած է շրջանի վերջին եղելութիւններուն, լարուած վիճակին: Փետր. 2 թուակիր յայտարարութեամբ մը իրենց եղրակացութիւնները հրապարակած են:

Անդամ մը եւս կը հետեւի թէ շրջանին մէջ ստեղծուած կացութիւնը հետեւանք է Վրաստանի իշխանութիւններուն հովանաւորած ազգայնամոլական գործողութիւններու, որոնց նպատակն է հայութիւնը դուրս մղել այդ գօտիէն, հոն այլազգիներ բնակեցնելու համար:

Իրենց նպատակին հասնելու համար նոյն իշխանութիւնները երկրին Հայերը արհեստական կերպով խումբերու բաժնած են, իրարու դէմ պայքարի դրդելով զանոնք:

Խորհուրդը անդամ մը եւս կը կրկնէ կեդրոնական իշխանութիւններուն ներկայացուած իրենց պահանջները.

- Վերջ տալ հակահայ չեչոտուած քաղաքականութեան,
- Լուծել կրթական-մշակութային խնդիրները,
- Լուծել քաղաքական խնդիրները,
- Միջազգային օբսերվատորներու յարգում,
- Ազատ արձակում կամայական կերպով ձերբակալուած Հայերու:

Յայտարարութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ երկու պարբերութեամբ.

«Եթէ մեր բնակչութեան սոյն առաջարկներն ու պահանջները ուշադրութեան չարժանացուին ու գործնական քայլեր չիրականացուին, ստիպուած կը լինենք մեր տարածաշրջանների կարգավիճակը լուծել հանրաքուէի ճանապարհով: Կրկնում ենք՝ մենք ստիպուած կը լինենք դիմելու Սահմանադրութեամբ ամրագրուած մեր իրաւունքների պաշտպանութեան սահմանադրական բոլոր միջոցներին:

Հայրենակիցնե՛ր,

Մեր դէմ ուղղուած սադրանքների շարանը կենտրոնական իշխանութիւնների կողմից վաղուց գործողութեան մէջ են դրուած, սակայն ամէն ինչ դեռեւս առջեւում է, եղէ՛ք զգօն, եղէ՛ք միասնական, ազգապահպանութեանն ուղղուած առաջիկայ գործողութիւնների յաջողութիւնն ապահովելու համար:

Մեր գործն արդար է, մենք այլեւս նահանջելու տեղ չունենք»:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՍՐԱՑԷԼ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿ

Բրիտանական «Էքոնոմիսթ» թերթը գրած է թէ Թուրքիոյ կրթական նախարարութիւնը որպէս գաղափ ժողովուրդին զօրակցութեան նշան, որոշած էր Յունուար 12ին դպրոցականներուն միջեւ կազմակերպել գծագրութեան եւ չարադրութեան մրցում մը, նուիրուած Գաղափ պատերազմին նիւթին: Ըստ նոյն աղբիւրին, Իսրայէլի Անգարայի դեսպանը Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան պատասխանատուներուն հետ հանդիպում մը ունեցած ու ջնջել տուած է մրցումները: Դեսպանը որպէս ամէնէն ազդու զէնք, գործածած է Ցեղասպանութիւնը, սպառնալով այդ թեման ընդգրկել իր երկրին դպրոցական ծրագիրներուն մէջ:

ԱՄՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄ ՄԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ԱՆԳԱՐԱՆ

Թուրքիա նոր պատճառ մը ունեցած է վրդովելու ԱՄՆ-ու նախագահին գործունէութենէն, երբ Պ. Օպամա արտաքին քաղաքականութեան չրջանակին մէջ կարեւոր պաշտօնի մը կոչած է Ցեղասպանութեան ճանաչումի զօրակից դէմք՝ Սամանթա Փաուըրը: Ան մարդկային իրաւունքներու եւ արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ է: Մինչեւ հիմա կը դասախօսէր Հարվըրտի համալսարանին մէջ: Հեղինակ է Ցեղասպանութեան նիւթով հատորի մը որ ստացած է Փուլիցըր մրցանակը:

Ս. Փաուըրի նշանակումը ըսել տուած է թրքական լրատուիւներու թէ Օպամայի վարչակազմը ԱՄՆ-ու պատմութեան մէջ ամէնէն հայամէտն է:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱՀԱՑ ՀԱՄԱՁՆՔԻ ՆԵՐԿԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Նախագահ Ս. Սարգսեան քաղաքական իր հանդիպումներէն ետք հանդիպում մը ունեցած է նաեւ Զուիցերիոյ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ, Ցիւրիխի մէջ: Խօսք ուղղելով անոնց, Սերժ Սարգսեան ծանրացած է Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու եւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթներուն վրայ:

Առաջինին մասին ըսած է թէ Թ. Էրտողանի հետ տեսակցութենէն ետք, երկու երկիրներուն արտաքին գործերու նախարարներուն յանձնարարուած է շարունակել բանակցութիւնները: Ապա աւելցուցած է· «Թուրքիայի հետ յարաբերութիւններ հաստատելը չի նշանակում մոռանալ Ցեղասպանութիւնը, Թուրքերի հետ յարաբերութիւններ հաստատելը չի նշանակում ստորագրասել մեր ազգային շահերն ինչ-ինչ խնդիրների: Մենք մշտապէս ասել ենք, հիմա էլ կրկնում ենք՝ առանց որեւէ նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիայի հետ, բացել սահմանները, ստեղծել միջկառավարական յանձնաժողով, այնուհետեւ քննարկել ցանկացած հարց, որ կայ մեր երկու պետութիւնների, մեր երկու ժողովրդների միջեւ»:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի խնդրին կարգադրութեան, նախագահը չեշտած է թէ Հայաստանի դիրքը յստակ է· հանրիլ Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին միջազգային ճանաչումին: Այս հարցին մէջ եւս Ս. Սարգսեան ըսած է թէ պէտք չէ անսալ կարգ մը պնդումներու թէ ճնշումի ազդեցութեան տակ կարելի է որոշ զիջումներ ընել, եւլն.: «Մենք չենք կարող մեր ազգային նպատակը, համընդհանուր խնդիրը զոհել ինչ-ինչ երկրորդական խնդիրներ լուծելու համար» ըսած է ան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ նահանգապետարանին մէջ է, որ նախարարապետը՝ Ֆր. Ֆիյոն, որու կ'ընկերանային քան նախարարներ եւ ենթանախարարներ, ներկայացուց վերանորոգումի կառավարութեան ծրագիրը: Տրամադրուած 26 միլիառ եւրոյին համար Ֆիյոն ներկայացուց ներդրումի 1·000 ծրագիր, որոնք պիտի սկսին դարձդրուիլ այս տարի ինկ: Նախարարապետը, որու կողքին էր մարզին բուն պատասխանատուն՝ Փաթրիք Տէվէճեանը, հրաւիրեց Ֆրանսացիները, որ համոզուին թէ իր ռազմավարութիւնը ճիշդ է եւ միայն ան կրնայ զարման մը բերել: Տէվէճեանի համար ծրագիրը նոր չէ (ներդրում զանազան բնագաւառներու մէջ՝ փոխադրութեան, համալսարանական, եւլն.) բայց, կ'աւելցնէ, դրամը կայ եւ կ'արագացնէ գործադրութիւնը: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, խուսափելու համար յուցարարներէն: Ֆիյոն կը գիտակցի որ տարին (2009) աճի գետնի վրայ բացասական պիտի ըլլայ, բայց կը հաւատայ իր ծրագրին: Փետրուար 3ին, Լիպէրասիոն տասը գաղափարներ կը ներկայացընէր վերականգնումի համար, որոնք աւելի չօշափելի կը թուին: Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը չատ լարուած կը մնայ երկրին մէջ, քանի համալսարանականներն ալ գործադուլի դիմեցին, դէմ ըլլալով դասատու-հետազօտողներու համար նախատեսուած բարենորոգումին: Կը պահանջեն որ բարենորոգումը ամբողջովին ջնջուի, ընդդիմանալով բոլոր կէտերուն: Շարժումը չատ զօրաւոր է եւ կը տարածուի քաղաքէ քաղաք:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ութ սենթիքաներ ժողովի նստած էին Փետրուար 2ին եւ գլխաւոր որոշումը այն է որ կողք կողքի մնան, հակառակ իրենց տարակարծութիւններուն: Ինչ կը վերաբերի իրենց յետագայ գործելակերպին, պիտի սպասեն Սարքոզիի Փետրուար 5ի հարցազրոյցին տանն ներկայացնելիք առաջարկներուն, գործի անցնելէ առաջ:

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԵՊԱ. դատարուած Ափրիկ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄՏԱՀՈՐԱԿԱՆ-ԱՃՊԱՐԱՐԸ ԵՒ «ԽՂՃԱԼԻ ՀՈՍՀՈՍՆԵՐ»Ը...

Թուրք ընկերաբան – պատմաբան Թ. Աքչամ կը պատկանի Թուրքերու այն խումբին որ «այլախոհ»ի, «լրբականութիւնները ըսող»ի դիմակով կը գործէ, Թուրքիան փրկելու համար Ցեղասպանութեան բեռէն: Որքան ալ զարմացնող, աննախադէպ բաներ ըլլան անոր հրատարակած հատորներուն ու ելոյթներուն մէջ, կը մնայ անգնահելի սահման մը. անոր այս կողմը կը գտնուին Ցեղասպանպութեան մասին միակ կարելի կեցուածքին տէրերը, եւ միւս կողմը՝ Աքչամները: Այս երկրորդ խումբինները նոյնիսկ երբ կ'ընդունին կատարուածին իսկական բնոյթը, մինչեւ ճանաչումի պարտքը, ո՛չ մէկ հեռանկար ունին «ճանաչումի»ին հետեւելի պարտադիր փուլերուն մասին: Իրենց առաջնորդող սահմանը ներողութիւն խնդրելու արարքը կ'ըլլայ ան ալ որպէս գերագոյն չնորհ... իսկ մնացածը ուղղակի գոյութիւն չունի. «դարմանում» կոչուի ան, կամ «հատուցում»: «Եղածը եղած է, վրայէն դար մը անցած, արդէն Հայաստան ի վիճակի չէ բան պահանջելու, Սփիւռքն ալ բաւական մը մեղմացուցած է իր դիրքը»: Այս մօտեցումն է անոնց արտայայտածը որուն կը հետեւի երկու դրացի երկիրներու միջեւ թշնամութիւնը չյաւերժացնելու, պատմականը պատմութեան ձգելու նման ընդհանուր տեղիքներու թուումը:

Որքա՛ն ալ ըսուի, գրուի, աւելորդ պիտի չըլլայ երբեք կրկին ու կրկին չեչտել թէ Թրքական այս հանճարեղ ազատարար գօտին յաջողեցաւ ու կը յաջողի, մինչազգային, յատկապէս ԱՄՆ-ու, լուրջ նեցուկին եւ մեր կողմէ տրուած քաջալերանքին չնորհիւ: Առաջինը կրնայ չատ ազդակներով բացատրուիլ: Բայց երկրո՞րդը: «Հաչատ բար», «խաղաղասէր», «արդիական», նոյնիսկ «մտաւորական» համարուելու փառասիրութիւններ կրնա՞ն արդարացնել Թրքական կնճռոտած ջաղացքը իւղոտելու հայկական մասնակցութիւնը: Արդարացնելու նոյն դժուարութիւնը կ'ընդգրկէ նաեւ Թ. Աքչամներու առջեւ ծունկի գալու, զայն մեծարելու տարապայման կեցուածքները. առողջ հաւաքականութիւն մը զանոնք յեղյեղուկներու կարգին դասելով պիտի նայէր այլ բանի. բայց մեր պարագան բաւական առենի ի վեր սկսած է այդ խարիսխէն հեռանալ, մօտենալով վտանգաւորի կայանին:

Այս բաներուն կրկին անդրադառնալու մղեց ընթերցողի մը նամակը. անոր տուն տուած էր Թ. Աքչամի Նիսի երեկոյթին (Յունուար 4) մէկ արտայայտութիւնը, որ խոր յուսախաբութիւն պատճառած էր իրեն: Նամակը այդ յուսախաբութիւնը կը յայտնէր Աքչամի:

Նոյն երեկոյթին, ներկայ մը հարց կուտայ Թուրք պատմաբանին. «Արդեօք Թուրքիոյ համար կը դիւրանա՞յ Ցեղասպանութեան ճանաչումը, եթէ ապահովութիւն տրուի որ իր ճանաչումին պիտի յաջորդէ ո՛չ նիւթական, ո՛չ հոգային հատուցումը»: Ու ան կը պատասխանէ. «"Դաշնակ"ներէն զատ ոչ ոքի համար նման հարց նոյնիսկ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ: Ցետոյ, շատ ալ խելացի բան չէ 3 միլիոնոց Հայաստանի մը կողմէ նման պահանջ ուղղել 75 միլիոնոց հզօր Թուրքիոյ մը որ անբաղդատելի է մանրիկ Հայաստանի մը հետ: Կը յուսամ՝ չէք ուզեր որ կովկասը երկրորդ Միջին Արեւելքի մը վերածուի»:

Պատասխանին ցնցող բնոյթը չէ զգար ըսուածին միջուկէն. այլ «ժողովրդավար», «յանդուգն», «իրականութեան յարգանքի տէր» նկատուած, որպէս այդ ալ տարփողուած (մանաւանդ մեր կողմէ) «մըտաւորական»ին այսքան հանգամանքեամբ Թուրք պաշտօնական թեզը կրկնելու երեւոյթէն: Անգարայի համար ալ խնդիր յարուցանողը Սփիւռքն է, աւելի սոյզ կերպով՝ ՀՅԴ-ն: Առանց ասոնց ի՞նչ լաւ պիտի քալէր Հայաստան–Թուրքիա դրացիական կապը: Իսկ «հզօր Թուրքիոյ» մը եւ «մանրիկ» (վատահաբար չըսելու համար «խեղճուկրակ») Հայաստանի մը բաղդատութիւնը այլեւս չեն ըներ որոշ արժանապատուութեան տէր Թուրք դեկավարները անգամ: Անոնք իսկ անդրադարձած են թէ այդ համեմատականին ամբարտաւանութիւնը միայն զիրենք կը վարկաբեկէ: Այս պատկերին առջեւ ո՞ւր գետեղել «Ցեղասպանութեան Թուրքիոյ ճանաչումին հետամուտ» Թ. Աքչամի պատասխանը, ան ալ Հայերէ բաղկացած լսարանի մը, որուն ծափերը վայելելու հրաւիրուած էր...

Թերեւս մտածել փորձող ըլլայ թէ ան առանց մտածելու պատասխանած է, եւլն.: Բայց ի՞նչ ըսել այն զուգահեռին որ անոր խօսքերով զծուած էր Փարիզի երեկոյթին ալ, թէեւ քիչ մը տարբեր չրջարկի մէջ: Հոս Թուրքիոյ ճանաչումի հարցը չէր, այլ՝ հայութեան ապնունով իր դարձուցած ջաղացքին ջուր կրողներու պատրաստակամութիւնը: Իր ելոյթէն, հարցումներէ ետք, Աքչամ աւելորդ չէր համարած ըսելու թէ Հայկական հարցին մասին իր աշխատանքը հետեւորդներ երեւան հանած է Թուրք երիտասարդներէ: Բայց որպէսզի անոնք եւս կարենան այդ նիւթով զբաղիլ, կը կարօտին կրթաթոչակներու...

Վատահաբար Անգարայի, կամ Ուաշինկթընի մէկ անկիւնը յատուկ ջերմաչափ մը կայ որ կը չափէ հայկական տգիտութիւնն ու պարզամտութիւնը, նաեւ մտաւորականն ու ճգպարարը չկարենալ զանազանելու կարճատեսութիւնը: Ու մեր այս «բարեմասնութիւն»ներուն մասկարդակին մասին կանոնաւոր տեղեկագիր կը յղէ Աքչամներու: Այլապէս, այսքան դիւրին պիտի չըլլար որ Հայերու լսարանի մը յայտարարէր այսքան անվերապահութեամբ. «Շատ լաւ գիտեմ թէ որքա՛ն խղճալի հոսհոսաններ էք»...

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
(ՃԱՆԻԿ ԱՐԱՄԵԱՆ)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍԵՓԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Ճանիկ Արամեան 1859ին Փարիզի Սէն Սիւլբիս փողոցին վրայ իր սեփական տպարանը բացաւ, զոր օժտեց ժամանակի ամէնէն արդիական մեքենաներով: Հոնկէ առաջին անգամ սկսաւ հրատարակել «Արեւմուտք» կիսամսեան: Այնուհետեւ լոյս տեսան հետեւեալ գիրքերը. «Վերադարձ երեք վարդապետաց», «Պարտք եւ իրաւունք», «Ուրուագիծ ոգւոյ եւ ընթացից Մխիթարեան միաբանութեան», «Սաղմոս», «Փելիքս եւ Պաւլինէ», «Դաշնակք», «Բարիզ» (պարբերական), «Տքնութիւնք եւ սփոփանք հայրենասիրի», «Վաճառականութիւն նախնեաց», «Գիրք ընդդիմութեանց», «Դասարան հայկազն մանկանց», «Նարեկ», «Համառօտ բառգրքուկ հայերէն տաճկերէն – գաղղիերէն», «Եղնիկ», «Երկու ոտղ» եւ «Խնդիր միութեան Հայոց»:

Արամեանի լոյս ընծայած գիրքերը աչքի կը զարնեն իրենց մաքուր տպագրութեամբ, գեղեցկութեամբ, ճաշակով, որակաւոր թուղթով եւ նկարներու յատկութեամբ: Իր խմբագրած «Դասարան հայկազն մանկանց»ը, մանաւանդ, ընդհանուր զարդացման, բազմապիսի, այլազան եւ ընդհանուր գիտելիքներու անսպառ գանձ մըն է, հաճելի ընթերցանութեան դասագիրք մը, ուր գետեղուած են Հայաստանի քաղաքներուն, գիւղերուն, լեռներուն, դաշտերուն ու գետերուն մօտաւորապէս երկու հարիւր նկարները, ինչպէս նաեւ իր նկարագարդած «Հայկի պատերազմը», «Վահէի մահը», «Տիգրան Բ.ի պատերազմը հռոմէացիներուն դէմ» եւ «Աւարայրի ճակատամարտը»:

Սակայն որակաւոր հրատարակութեանց պատճառով Արամեան յաճախ նիւթական վնասի ենթարկուեցաւ, բայց իրեն համար նիւթականը այնքան ալ կարեւոր չէր, որքան հոգեկան բաւարարութիւնը, ի տես իր հրատարակած գործերուն մաքրութեան, որակին, գեղեցկութեան եւ բովանդակութեան: Պատահեցան պարագաներ, երբ իր ճշդած սակերով իսկ հրատարակած գիրքերուն ծախսերը հազիւ կրցաւ հանել: Արամեան կ'ուզէր միշտ ժողովրդային համեստ խաւերուն մատչելի դիներու մակարդակին վրայ պահել իր հրատարակած գիրքերուն սակերը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նիւթական դժուարութիւնները եւ փարիզի սղութիւնը նկատի ունենալով Արամեան 1862ի վերջաւորութեան տպարանը Փարիզէն Մարսէյլ տեղափոխեց, ուր գործաւորներուն աշխատավարձերը աւելի նուազ էին, ինչպէս նաեւ գիրքերուն պոլիս առաքումները աւելի քիչ ծախք կ'ենթադրէին: Մարսէյլի տպարանէն լոյս տեսան «Ընդարձակ թերաբանութիւն», ինչպէս նաեւ այլ աշխատութիւններ:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ճանիկ Արամեան, բոլոր հանգամանքները կշռադատելով, ի վերջոյ որոշեց տպարանը Պոլիս տեղափոխել: 1869ին ալ հաշուեյարդարի ենթարկեց Մարսէյլի իր գործերը եւ տպագրական բոլոր կազմածները, մամուլ եւ մեքենաներ Պոլիս փոխադրեց:

Պոլիս հաստատուելէն ետք Արամեան արքունի տպարանին վերատեսուչ նշանակուեցաւ ամսական ութսուն ոսկի պատկառելի ամսաթոշակով: Այդ տպարանին մէջ, իր տաղերով ան տպագրեց ընդարձակ օբացոյցը:

Այնուհետեւ Արամեան 1865ին Ուզուն Զարչիի փողոցին, Շերիֆ փաչա խան, Թիւ 13ին մէջ տպարան բացաւ, բայց յետոյ, չատ չանցած տպարանը տեղափոխեց Զաքմաքճըլար, Յակոբեան խան Թիւ 12–16:

Պոլսոյ մէջ իր հրատարակած գիրքերն են. «Ընդհիր կաթողիկոսական», «Եղծ բանաքաղութեան», «Նուէր հոգեւոր», «Պատմութիւն ազգային երկամեայ անցից», «Եղէչ», «Պապին գլխաւորութիւնը», «Լուսիա եւ ընդհանուր ժողով Հայոց», «Բանաք իմ», «Կրօնափոխութիւնը բարեկարգութիւն չէ», «Քնար պանդխտին», «Ձէյթունցիք», «Հայոց եկեղեցին եւ անդրալեռնականք», «Ժպիտք եւ արտասուք», «Վահագն», «Արշակ Բ.», «Մէթթէրնիք», «Պատմութիւն ազատութեան Հաճնոյ», «Տաղք եւ թատերգութիւնք Պետրոս Դուրեանի», «Աղքատութիւն», «Հռիփսիմէ», «Հաւատաքննութիւն», «Անդամազննութիւն», «Ազգային դաստիարակութիւն», «Ամուսնութեան առողջապահութիւն», «Շահէնն ի Սիպիր», «Վանգոյժ», «Մահարճան», «Թէ ի՞նչ չահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն», «Նորն Աստուած», «Գարեգին Սրուանձտեան», «Թորոս Լեւոնի» (Ծերենց), «Քանի մը թարգմանութիւն», «Հայաստան եւ Իտալիա», «Ներկայ հայերէնի ապագայ վիճակը», ինչպէս նաեւ բազմաթիւ դասագիրքեր եւ 1865–1873-ի տարեցոյցները:

Նշենք, որ Արամեանի լոյս ընծայած տարեցոյցները մինչեւ այդ ժամանակ հայկական իրականութեան մէջ հրատարակուած տարեցոյցներուն լաւագոյնները կը նկատուէին թէ՛ իրենց որակով, ճաշակով, մաքրութեամբ եւ մանաւանդ բովանդակութեամբ: Բայց պատրիարքարանը, անոնց հրատարակութիւնը իր իրաւասութեան դէմ ոտնձգութիւն մը նկատելով, կառավարութեան դիմեց եւ յաջողեցաւ արտօնութիւն ստանալ, որուն համաձայն հայերէն օրացոյց տպելու իրաւունքը միայն Տէր Երէմիա քահանայիին կը պատկանի, եւ կրցաւ խափանել անոնց հրատարակութիւնը Արամեանին կողմէ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՒՕՍ, ԳՐՈՂ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉ

Ճանիկ Արամեան, հրատարակչական իր բեղուն գործունէութեան կողքին, հեղինակութիւն էր նաեւ հայ կեանքին եւ գրականութեան անդաստանէն ներս. յայտնի էր իբրեւ քաջ հարպարակախօս, գրող եւ աննկուն հայրենասէր: Իբրեւ հրապարակախօս անուանի դարձաւ 1864ին, «Պոլոժենիա»յի չուրջ ծագած բանավէճին մասնակցելով եւ պաշտպանելով այդ կանոնադրութիւնը: Իր «Ընդունելութիւն ընծայի» աշխատութիւնը հայ երգիծական գրականութեան ամէնէն հին վիպերգիրն է:

Արամեան գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ հայ ազգային կեանքի տարբեր բնագաւառներէն ներս: Իր վճռական միջամտութեան եւ կապերուն չնորհիւ մահուան դատապարտուած եօթը զէյթունցիներ անպարտ արձակուեցան: Արդարեւ, իբրեւ ֆրանսահպատակ ան Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանին եւ հիւպատոսին դիմեց, Նափոլէոն Գ. կայ-

Publications reçues

LE SORT ARMENIEN

SONA GOULKANIAN

Ed. Légal Plus, Erevan 2008

LE RESCAPE DU GENOCIDE

SONA GOULKANIAN

Ed. Légal Plus, Erevan 2008

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԱԴԱՄՈՎԻ ՈՒ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

«Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան» Թատերական ընթերցումներու 26րդ շարքը յատկացուած է Ա. Ադամովի եւ Ու. Սարոյեանի հարիւրամեակին: Հանդրուան մը որ առաջինին պարագային կատարեալ անտեսումով, երկրորդինին՝ քանի մը պարագայական նախաձեռնութեամբ նշուեցաւ: Մինչդեռ երկու անուններով ներկայացող թատերական վաստակը կարեւոր ժառանգութիւն մը կը կազմէ:

Թատերական ընթերցումներու նոյն շարքին բ. ծրագիրը (Յունուար 25) մշակուած էր ճոխ բովանդակութեամբ մը. ունէր դասախոսական բաժին մը եւ երկու հեղինակներէն երկուական կարճ թատերգութեան ներկայացում: Այս բոլորը տեղի ունեցան կրկին Փարիզի Ուսանողական ոստանի Հայ տան սրահին մէջ:

Նախ Արբի Ցովհաննիսեան սահիկներու ընկերակցութեամբ խօսեցաւ Ա. Ադամովի մասին: Բացուցի մեծատունի մը զաւակն էր ան, փոքր տարիքէն դրոշմուած այդ քաղաքին հակահայ պատահարներով: Անցեալ դարու սկիզբի աչխարհի այդ անկիւնի փոթորկումները զինքն ու ընտանիքը նեղ կառավարութեան մօտ զէյթունցիներուն ի նպաստ ենթահող պատրաստեց եւ արտաքին միջամտութիւն ապահովելով յաջողեցաւ վերջին պահուն կախաղանէն ազատել եօթը հայորդիները:

Ձանիկ Արամեան տարիներու իր գործունէութեան ընթացքին, Փարիզի, Մարսէյլի եւ Պոլսոյ մէջ, գրաչարներու, տպագրիչներու, գրաճուլիչներու եւ կազմարարներու ամբողջ սերունդ մը պատրաստեց. անոնցմէ էր գրաչարապետ Զարեհ, որ իր մօտ ծառայած էր առաջին օրէն, Փարիզ, Մարսէյլ եւ Պոլիս, եւ որ յետոյ Պոլսոյ մէջ տած էին արեւմտեան ոստաններ: Գաղթականի կեանքը որ մեծ մասով անցած էր պանդոկներու մէջ, իր հետքերը ունէր անոր թատերգութիւններուն մէջ: Պէքէթի ու Իոնէսքոյի հետ Ի. դարու Ֆրանսական թատրոնին առաջատար երբեակը կազմելով հանդերձ, չէր վայելած միւս երկուքին գտած հետաքրքրութիւնը, գնահատանքը:

Այս մասին մէջ անոր օրագրութենէն ձեռնածուի մասին էջ մը կարդաց Կորիւն Խաչատուրեան, ապա Թատերական ընթերցումը կատարուեցաւ Ադամովի քսան տարեկանին գրած առաջին թատերգութեան, «Ծաք մահ»ին (1928), թէ՛ ֆրանսերէն, թէ՛ հայերէն տարբերակներով, ապա «Փինկ-փոնկ»ին (1955): Առաջինը թատերագրին նուիրուած «Մխոք եւ արուեստ»ի (Յունուար 4) թիւին մէջ լոյս տեսած Ժ. Զոլաքեանի թարգմանութեամբ, երկրորդը՝ Ա. Ցովհաննիսեանի: Առաջինին դերերը ստանձնած էին Կորիւն Խաչատուրեան, Լոր Ատուրեան եւ Վահան Քերովբեան. բեմական գործողութիւնները ընթերցումը կ'ընէր Վերա Պայվէրեան: Իսկ «Փինկ-փոնկ»ի տիպարները մարմնաւորեցին Կ. Խաչատուրեան եւ Վ. Քերովբեան:

Բեմական գործողութիւնները կարգաց Աստղիկ Շինկիւեան:

Ու. Սարոյեանի բաժնին մէջ Ա. Ցովհաննիսեան չեչտեց այնքան տարբեր միջավայրի մէջ Ադամովի ապրած պատանութեան հետ զուգահեռները: Աւելի ետք, նաեւ երկու թատերագիրներուն գործին մէջ նիւթերու, հոգեբանական վիճակներու զուգահեռները: Կանգ առաւ Սարոյեանի գծանկարներուն վրայ որոնք իր ստեղծագործական արտայայտութեան իւրայատուկ չարունակութիւնը կը կազմէին: Շեչտեց նաեւ թէ երկու հեղինակներուն ալ թատրոնի մասին գրութիւնները անտեսուած էին: Մինչդեռ հաւաքուելու պարագային կարեւոր հատորներ պիտի կազմուէին անոնցմով: Երկրորդին ալ գործը կը սպասէր նաեւ դիտուելու, նկատի առնուելու հայկական վարձատրութեան մօտեցումով:

Ծրագրով տեղ տրուած Սարոյեանի երկու թատերգութիւններն էին «Փինկ-փոնկ խաղացողները» (1939) Չաւէն Պոյաճեանի թարգմանութեամբ, եւ «Լաւ վէպեր, թատերախաղեր, բանաստեղծութիւն եւ փիլիսոփայութիւն գրողները» (1969), Թիրայր Զոլաքեանի թարգմանութեամբ: Առաջինով ուշադրաւ էր երկու հեղինակներու գործին մէջ նոյնիսկ խորագիրի նոյնութեամբ յայտնուած զուգահեռը:

Այդ խաղին դերերը մարմնաւորեցին Ժ. Զոլաքեան, Նոյեմբ Իւսէֆի եւ Վ. Պայվէրեան. բեմական գործողութիւններու բաժինը կարգաց Ա. Շինկիւեան: Երկրորդին մէջ ուսուցիչի, ծեր կնոջ եւ ծերունիի դերերով դիտեցինք Ժ. Զոլաքեանի, Ա. Շինկիւեանի, Վահրամ Ա.ժտէրեանի խաղարկութիւնը:

Մեծապէս ուսուցանող, հետաքրքրական, նաեւ զուարճալի ձեռնարկ մըն էր. մանաւանդ անդրադարձնող թէ յաճախ որքան քիչ բան գիտենք մեզի ժամանակակից հարազատ արժէքներու մասին: Ադամով ու Սարոյեան բախտաւոր էին Ա. Ցովհաննիսեանի նման մեկնաբան մը ունենալով, որ գոնէ ասի մը թատերասէրի անգիտութիւնը որոշ չափով զարմանեց իրենց մասին:

Ա. ԹՈՐՈՑԵԱՆ

«Ազդակ»

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 20ին «Վենեթիըն պանքէթ հոլ»ի սրահին մէջ: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքով հանդէս եկած է տիկին Թալին Մուշեան, որմէ ետք խօսք առած է 80ամեակի ճաշ-պարահանդէսի կարգադիր յանձնախումբի ատենապետուհի տիկին Իրմա Էվրան, որ ներկայացուցած է յանձնախումբին անդամները, որոնք եօթը ամիս աչխատանք տարած են, որպէսզի ձեռնարկը յաջող անցնի: Յաջորդաբար խօսք առած են յանուն Ծխական խորհուրդի պրն. Պօղոս Իչխանեան, Պապայեան հիմնարկի ատենապետ Հայկ Սիլեան, Գրիգոր Շահմուրատեան: Այս վերջինը յիչատակելի դրուագներ պատմած է եկեղեցւոյ անցեալէն: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, Զարեհ Ա. քհնյ. Զարգարեան իր սրտի խօսքը փոխանցած է: Հուսկ, Բագրատ եպիսկ. Գալստանեան իր գնահատանքը յայտնած է տարուած աչխատանքին համար:

Livres reçus

7, RUE DE CHELLES
Pour ce que nous avons tous été enfants...

YVES TERNON

Ed. Le Félin, Paris 2009

* * *

ARMENIE
L'âme d'un peuple

Essai en six regards

HENRY CHENNEVIERES

Erevan

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԵՐԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ
հատոր չորրորդ (պոեմներ)

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երեւան 2008

տիկանութեան մը կազմակերպութեամբ, արդարութիւն տրուի՝ չատարայներու բարենորոգմամբ եւ գաւառները արդիւնաբերուին բարեկարգ էլեւտուաքով, յարմարցուած հոգիերու վերադարձով եւ հաղորդակցութեան ճամբաներու չինութեամբ:

«Արդէն երկար տեւնէ ի վեր է, որ Թուրքիա, ինք իսկ, Եւրոպայի հանդէպ յանձնառու եղաւ այդ բարենորոգումները մեզի տալու. 1878ին յանձնառու եղաւ ստորագրելով Պէրլինի Դաշնագիրը, 1895ին՝ Կ. Պոլսոյ դեսպաններու կողմէ պատրաստուած բարենորոգումներու ծրագիրը ընդունելով, ուրեմն Օսմանեան կառավարութեան համար խնդիրը նոր իրողութեան մը վրայ չէ, այլ հին յանձնառութեան մը իրագործման: Ակէ զատ, Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածը միայն Թուրքիան չի կապեր, այլ նոյնպէս կը կապէ Պետութիւնները, որոնք յանձն առին հսկելու, այսինքն հակակշռելու Բ. Դրան կողմէ գործադրուած բարենորոգումները, որովհետեւ որպէսզի բարենորոգումները կարենան ապրիլ, հարկ անհրաժեշտ է որ եւրոպական հակակշռի մը ենթարկուին:

(Շար. 22)

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

«Ուստի քաղենորոգումները չհասկնալ կը նշանակէ կարծելը թէ անոնք մահմետական բնակչութեան դէմ ուղղուած են: Ընդհակառակը այս վերջինները պիտի նպաստաւորուին անոնցմէ եւ այս պատճառաւ իսկ օսմանեան կառավարութիւնը որեւէ պատճառ չունի զանոնք մերժելու: Իր չահը, անվիճելի կերպով, զանոնք ընդունելուն մէջն է, թէ՛ երկրին ամբողջութիւնը պահպանելու եւ թէ խաղաղեցնելու համար խռովութեան մատնուած երկիր մը եւ անոր տնտեսական բովանդակ զարգացման օգնելու:

«Եւրոպա, որուն օգնութիւնը կը խընդրենք, այդ արդար քաղենորոգումները կարող է շատ հեշտ կերպով չնորհել, մանաւանդ որ երբեք օսմանեան գահոյից ազդեցութեան չի վնասեր: Եւրոպա կարդ կանոնը վերահաստատելով եւ խռովութեանց ամէն պատճառ հեռացնելով, էական ազդակ մը պիտի ըլլայ, եւ ըստ մեզ անհրաժեշտ, Ասիական Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան որուն պահպանումը այսօր բոլոր պետութիւններու քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ:

«Հաճեցէ՛ք, Պարոններ, ընդունիլ խորին ակնածանացս հաւաստիքը»:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

* * *

Ա.հաւասիկ նաեւ Պօղոս փաչայի երկրորդ նամակը, 18 Յունիս 1913 թուակիր, զոր Լ'Օմ Լիպրը հրատարակած է առաջին երեսին մէջ սա ծանօթութեամբ.

«Մեր ընթերցողները երկրորդ երեսին մէջ պիտի գտնեն Պօղոս Նուպար փաչայի մէկ կարեւոր նամակը: Ըստ մեր հոյակապ Թղթակցին՝ Օսմանեան կառավարութիւնը նպաստաւոր կերպով ընդունելու վրայ է Հայերուն պահանջումները. միայն հակակշռի խնդիրն է, որ դեռ կը զանազանէ օսմանեան տեսակէտը Բարենորոգումներու Յանձնաժողովի տեսակէտէն: Ամչուչտ ամբողջովին չենք բաժներ Պօղոս Նուպար փաչայի լաւատեսութիւնը, քայց վստահ ենք, որ իր անձնական գործունէութեամբ հզօրապէս պիտի նպաստէ փութացնելու արդարութեան ժամը դժբախտ հայ ազգին համար»:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՆԱՄԱԿԸ

Փարիզ, 18 Յունիս 1913

«Պարոն խմբագրապետ,

(Շար. Ա. էջէն)

հան մխութեան վեհաժողովին, Քատոֆի ընտրուեցաւ անոր պլուխը եւ դարձաւ «Ափրիկէի աւանդական արքաներուն արքան» եւ կ'ուզէ որ այլեւս այդպէս կոչեն զինքը:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ փետր. 5ին Մ. Ապպաս խիստ յարձակում մը ըրած է Համասի դէմ: Ներշած է մասնաւորաբար.– «Այդ մարդիկը վտանգած են ժողովուրդին կեանքը, ժողովուրդին արիւնը եւ ժողովուրդին յոյսը՝ Պաղեստինեան անկախ պետութիւն մը հաստատելու: Եւ ի՞նչու համար: Ժամանակացոյցերու համար, որոնք պաղեստինեան չեն (ակնարկելով Համասի եւ Իրանի կապերուն)»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի հարաւը, փետր. 2ին, 25 ոստիկաններ մեռած են անճնասպանական ռմբահարձի մը ընթացքին, որուն տէր եղած են թալիբանները:

ՔԻԹԹԱՑի մէջ, Փաքիստանի հարաւը, ՄԱԿ-ի մէկ պատասխանատուն առեւանգուած է: Ամերիկացի պաշտօնատարը պատասխանատու էր գաղթականներու ճիւղին մէջ: Առեւանգուած է փետր. 2ին:

ՊԱՊԻՆ որոշումը թանապրանքը ընդլայնու աւանդապաշտ եպիսկոպոսներուն, կը չարունակէ աղմուկ հանել ամէն կողմ, նոյնիսկ հրէական շրջանակներէ դուրս: Բանավէճը շատ մեծ համեմատութիւններ առած է եւ նիւթ է մամուլի խմբագրականներու, վիճարկումներու եւլն.: Բանավէճին հիմը, ինչպէս ծանօթ է, կը վերաբերի Ռիչըրտ Ուիլիըմսըն եպիսկոպոսի սա արտայայտութեան. «կը խորհիմ որ 200 հազարէն 300 հազար Հրեաներ մեռած են արգելափակման կայաններու մէջ, բայց անոնցմէ ոչ մէկը կազի սենեակներուն»: Եպիսկոպոսը արտայայտուած էր չուէտական հանրային հեռատեսիլէն: Եպիսկոպոսը ներողութիւն խնդրած է, Պապն ալ ըսած է. «Շօան պէտք է ազդարարութիւն մը ըլլայ մոռացութեան եւ ժխտողականութեան դէմ», բայց օգուտ չէ ունեցած: Շատեր նոյնիսկ կը գտնեն որ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի գործած ամէնէն մեծ սխալն է եւ գերմանացի Հրեաները որոշած են խզել Պապին հետ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐԸ ԱԽՈՑԵԱՆ

Իրանի Հայ մշակոյթի «Արարատ» կազմակերպութեան պասքէթպոլի կիներու նոյնանուն խումբը խաղաշրջանը աւարտելով առանց որեւէ պարտութեան, տիրացած է ախոյեանի բաժակին: Որպէս այդ կը մասնակցի արեւմտեան, Ախոյ միջակոմբային մրցումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Սուրիոյ մէջ:

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Le vernissage aura lieu le **Jeudi 5 février de 18h30 à 21h.**

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

ՆՈՒԻՐ

Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Ներկարարեան 50 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 8 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée

« MADZOUNOV KEUFTES »

Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

ARNOUVILLE

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
Փետրուար 1էն 8
«Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Les 10ans de la DA-Connexion

Le Vendredi 6 février à 19h30
Exposition photo —
Projection de films —
Tables rondes et conférence —
Cocktail dînatoire

10 bis rue Thouin, 75005 PARIS
Contact : Grégory 06 30 01 20 64

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 7

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՐԳԻՍԻ ՁՕՐԱՎԱՐԻՆ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ ԵՒ ՁՈՐԵՓՏԱՍԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱՑՆ

Ակիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)
E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
JEUDI
5 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.134 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.134

Ճ. ԼԱՆԿԻ ՅԱՆՑԱՆՔԷՆ ԱԻԵԼԻ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԶՔՄԵՂԱՆՔԸ

Ցեղասպանութեան մասին նախկին նախարար Ճ. Լանկի ծանօթ արտայայտութիւնները վերստին հակազդեցութիւններուն հետեւ զտան նաեւ Ֆրանսական մամուլին մէջ: «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր»ի կայքէջին վրայ (Փետր. 3) զետեղուած էջով մը Իւրսիւլա Կօթիկ արձագանգողներէն մէկն էր: «Ճ. Լանկ կը չակերտէ Հայկական ցեղասպանութիւնը» խորագրուած այդ էջին որպէս հակազդեցութիւն, Ճ. Լանկ նոյն օրը չքմեղանքի տողեր ղրկած է նոյն չարաթաթերթին կայքէջին:

Ընելէ ետք թէ իր դէմ ձեռնարկուած «անպարկեշտ» եւ «անարդար» արշաւը զինք տխրեցուցած է, կը չեշտէ հորս կէտ:

ա- Որպէս մշակոյթի նախարար միշտ քաջալերած է ու նեցուկ կանգնած հայկական մշակոյթին ու լեզուին:

բ - Ինք է որ որպէս Ազգային ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբի նախագահ քուէարկել տուած է Հայկական ցեղասպանութեան մասին յայտարարութիւնը. յետոյ պայքար մղած է որպէսզի Ծերակոյտն ալ նոյն ընթացքը որդեգրէ:

դ - Ինք կողմնակից չէ պատմական դէպքերու մերժումին վերաբերող պատժական օրէնքներու: Կը նախընտրէ համոզելու արարքը, քան՝ պարտադրանքը: Ինք Թուրքիոյ մէջ հայ եւ թուրք պատմաբաններու հանդիպումներուն քաջալերեր եղած է: Թրքական հանրային կարծիքը աստիճանաբար կը զարգանայ:

դ - Կը յամառի Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան համար Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը պայման նկատել:

Վերջին կէտով մըն ալ կը յիշեցնէ թէ իրեն վերագրուած հակազդեցութիւններու թիւրախ խօսքերը ի՛նչ չրջարկի մէջ ըսուած են. այդ չրջարկը պատմաբաններու գիտական վիճարկում մը եղած է, յիշողական օրէնք յայտարարելու խորհրդարանականներու ձեռնհասութեան նիւթով: Զքմեղանքը կ'աւարտի Հայկական Ցեղասպանութեան համաչխարհային եւ յատկապէս Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումին համար պայքարը չարունակելու յանձնառութեամբ:

Նման պարագաներու առջեւ կարելի չէ չհիանալ հայերէնի բառակերտումի հանճարին որ «երեսփոխան» մկրտած է քաղաքական մարդոց լայն մէկ հատուածը: Մնացածին լաւագոյն բնորոշումը կու տայ օսմանեան առածը որ կ'ըսէ. «չըքմեղանքը աւելի ծանրակշիռ, քան յանցանքը»: Ճ. Լանկ քաջալերեր է հայեւթուրք պատմաբաններու հանդիպումը. նաեւ Ցեղասպանութեան մասին ժխտող իր արտայայտութիւնը չրջանակ ունեցեր է պատմաբաններու գիտական վիճարկում մը: Այսօր այլեւս ողջմիտ Թուրքեր իսկ կը խոստովանին որ «հայեւթուրք» որակումով բոլոր հանդիպումները Թուրքիոյ ժամանակ չահեցնելու նպատակով եղած են ու կ'ըլլան: Ինչ կը վերաբերի «պատմաբաններու գիտական վիճարկում»ին, նոյնիսկ եթէ կարելի է այդպէս կոչել ժխտողական ծանօթ դէմքերու ժողով մը, ի՞նչով կ'արդարացնէ կեցուածքի այդքան սուր փոփոխութիւնը:

Հետազբօսական պիտի ըլլար գիտնալ թէ Ճ. Լանկ որպէս պատմաբան մասնակցած է այդ վիճարկումին, թէ որպէս գիտնական:

ԿԱԶԻ ՍԻՐՈՑՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Կազի փոխադրութեան հարցով ռուսեւուկրանական վերջին հակամարտութիւնը Եւրոպայի համար չեշտած է Նապուքօ կազամուղին կառուցման կարեւորութիւնը: Այդ կազամուղը ծրագրուած է այնպէս որ Ուկրանիոյ կազը Եւրոպա հասցնէ, առանց Ռուսաստանէն անցընելու զայն: Ա.Մ.Ն քաղաքականապէս նեցուկ են ծրագրին, իսկ Վերակառուցման ու զարգացման Եւրոպական դրամատունը յանձն առած է նիւթական ակնկալութիւն ընել:

Սակայն հարցը հոն է որ Ռուսաստան հաշտ աչքով չի դիտեր Նապուքօն որ պիտի զեղչէ ուժանիւթի մարզի իր տիրակալութիւնը: Չէ համաձայնած անոր չինուհեան մասնակցելու Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարին առաջարկին եւ ռուս վարչապետները ամէն առիթով կարծիք կը յայտնեն թէ հարկ է ձախողեցնել զայն:

Այս ուղղութեամբ ցնցող յայտարարութիւն մը ըրած է «Եւրասիա» չարժումին զեկավար, ազգայնական գաղափարներով ծանօթ ռուս քաղաքագէտ Ալ. Դուգին: Ան ըսած է թէ ամէն բան պէտք է ընել Նապուքօն ձախողեցնելու համար, մինչեւ իսկ ռազմական հակամարտութիւն հրահրել, քանի որ աշխարհաքաղաքականութեան մէջ բոլոր միջոցները ներելի են: Ըսած է տակաւին թէ նախկին խորհրդային տարածքին վրայ ռուսական տիրակալութիւնը պէտք է հաստատուի, Ուկրանիան մասնատուի, ունենայ երկու անջատ զեկավարութիւն:

Ռուսական «Կոմերսանտ վլաստ» թերթն ալ Նապուքօն արդիլելու որպէս ճար, Հայաստան - Ադրբեջան պինեալ հակամարտութեան մը հեռանկարը նիւթ ըրած է: Քաղաքական հարցերու մեկնաբան Վլ. Սոլովեւ գրած է թէ Պուտինի կառավարութիւնը չի կրնար ետ կենալ Ռուսաստանի հզօրութիւնը ապահովելու համար ուժանիւթը չահարկելէ: Եւրոպայի չուսկային վրայ Գազպրոմի մրցակից Նապուքօ մը թոյլատրելի չէ եւ օրինակ, կարելի է Ղարաբաղի հարցով նոր պատերազմով մը արգիլել զայն. պատերազմ՝ Ռուսաստանի թարեկամ Հայաստանի ու Նապուքոյի զօրավիդ Ադրբեջանի մէջ:

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒԻ «ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԵԼԱԴՐԱՆՔ»Ը ԹՈՒՐՔ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Թուրքիոյ վարչապետին Տավոսի վեհաժողովին ընթացքին Իսրայէլի նախագահին ուղղած խիստ արտայայտութիւնները զինք արաբական շրջանակներու մէջ հերոսի վերածած են, բայց Իսրայէլ ու հրէական այլ շրջանակներ կը չարունակեն լրջօրէն հակազդել: Իսրայէլեան մամուլը նիւթ կ'ընէ Անգարայի իսրայէլական ռազմամթերք չծախելու հեռանկարը, նոյն ատեն երկրին պաշտպանութեան նախարարութիւնը մտահոգ է որ Թուրքիա կրնայ ընդել իսրայէլեան օդուժին Թրքական օդային տարածքին մէջ ծրագրուած ուսուցողական թռիչքները:

Թուրքիոյ մէջ զարգացող հակահրէութիւնը եւս կը մտահոգէ իսրայէլեան շրջանակները եւ արդէն կ'ըսուի թէ այդ երկիրը ուղղուած թռիչքները 70% համեմատութեամբ նուազած են: Կը սպասուի որ Թուրքիայէն Իսրայէլ գաղթողներու թիւն ալ աւելնայ:

Ա.Մ.Ն-ու Հրէական կոմիտէին նախագահը Տ. Հարրիս քաց նամակով մը ղրկած է Թ. Էրտողանի ու «բարեկամական թելադրանք»ներ ըրած: Նամակը լոյս տեսած է «Ճերուզալէմ Փոսթ»ի մէջ:

Հարրիս ըսած է թէ միշտ գնահատած է Հրեաներու վտարման դէմ օսմանեան ասպնջականութիւնը, Սուրիա - Իսրայէլի միջեւ Թուրքիոյ միջնորդական կարողութիւնը. ապա աւելցուցած է թէ սակայն իրենք ալ միշտ ներկայ եղած են եւրոպական մայրաքաղաքներուն մէջ երբ Թուրքիա օգնութեան պէտք ունեցած է:

Այս նախաբանէն ետք հրեայ զեկավարը կեդրոնացած է Տավոսի միջադէպին վրայ. գրած է. «Վնասը ակներեւ է. դուք ոչ միայն փերէսը անարգեցիք, այլեւ վրնասեցիք Թուրքիոյ պատկերին: Ձեր ընթացքը կրնայ կողմնակիցներ ապահոված ըլլալ հակահրէականութեան ծաւալած փողոցներուն մէջ, բայց չէ ծառայած պետական մարդու ձեր յատկանիշին»:

Հարրիսի յիշեցումներուն մէջ տեղ գտած է Հայաստանի պարագան ալ. ան գրած է. «Ադրբեջանի քաղաքականութեան պատճառով 1993էն ի վեր Հայաստանի հետ ձեր սահմանը փակ է. մինչդեռ դուք Իսրայէլը կը դատապարտէք Պաղեստինը թացօթեայ բանտի վերածած ըլլալով»:

Նամակը աւարտած է այն թելադրանքով որ Թուրքիա հեռու մնայ Համասէն եւ Իրանէն:

Խ. ՍՈԼԱՆԱ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿՆՃԻՌԸ ՉԻՆԵԱԼ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉՈՒՆԻ

Ադրբեջանական լրատու գործակալութեան մը տուած հարցազրոյցով Եւրոպական Միութեան արտաքին եւ ապահովութեան քաղաքականութեան գլխաւոր պատասխանատու Խ. Սոլանա ըսած է թէ Ղարաբաղի հակամարտութեան գինեալ լուծում խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ:

Զրուցավարը Վրաստանի օգոստոսեան դէպքերուն առընչութեամբ հարց տուած է իրեն թէ նոյն կացութիւնը նախատեսելի կրնա՞յ նկատուիլ Ղարաբաղի հարցին հրահրումի պարագային: Սոլանա պատասխանած է. «Վրաստանի տագնապը զարթօնքի ազդակ մը եղաւ Հարաւային Կովկասի համար. ցոյց տուաւ թէ անլոյծ կնճիռները կրնան նոյնիսկ տարիներ եւք մեծ վտանգ ներկայացնել, թէ գինեալ գործողութիւնը լուծում չէ: Ցոյց տուաւ նաեւ թէ չրջանի երկիրները ո՛ր աստիճանի իրարմէ կախում ունին եւ խոցելի են, թէ չրջանի ուժական համակարգը հիմնական փոփոխութեան չի կարօտիր»:

Ապա աւելցուցած է թէ Ղարաբաղի կնճիռին գինեալ լուծում չկայ: Այս կէտը յստակ պէտք է ըլլայ բոլորին համար, Վրաստանի դէպքերէն ետք: Սոլանա ողջունած է Ս. Սարգսեան - Ի. Ալիեւ հանդիպումները ու խաղաղ լուծում գըտնելու անոնց ջանքը: Թելադրած է նոյն ընթացքը չարունակել չօշափելի քայլերով եւ վճռակամութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ ՏԵՂԱԿԱԼԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Փետրուար 3ի երեկոյեան իր բնակարանին առջեւ սպաննուած է ոստիկանութեան պետի տեղակալ գնդապետ Գէորգ Մհերեան: Այդ պաշտօնին կոչուած էր անցեալ Յուլիսին, մինչ նախազահի իրաւական խնդիրներով խորհրդականն էր: Սպաննուած է գլխուն արձակուած փամփուշտներով: 34 տարեկան էր: Ամուսնացած էր, այդ բնակարանը փոխադրուած էին վերջերս. կինը յղի էր:

Դէպքին վայրը գացած են ներքին գործերու նախարար Ա. Սարգսեան, Ազգային ապահովութեան վարչութեան պետը եւ գլխաւոր դատախազը: Ծատուկ քննչական ծառայութիւնը քրէական հետաքննութեան ձեռնարկած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ իր ձեւով տօնած է իսլամական յեղափոխութեան 30ամեակը (1979 Փետրուար) արբանեակ մը արձակելով, ինչ որ «խոր մտահոգութեան» մատնած է Միացեալ Նահանգները, քանի անոր տարողութիւնը կրնայ, ի հարկին, Իսրայէլ հասնիլ: Արեւմտեան պետութիւններն ալ մտահոգութեան մէջ են:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ այլ թէ ձախ երեսփոխանները նեղ կացութեան մատնուած են փէյր փէյնի պիրքին պատճառաւ՝ «Աչխարհը ըստ Ֆ.-ի», ուր հեղինակը կ'անդրադառնայ Փուշնէրի «առողջապահական» դործունէութեան Ապրիլէի մէջ, 2002էն 2007ի չրջանին: Հեղինակը կը գրէ որ ան գործած է երկու ոչ հանրային ձեռնարկներու (Ա.Ֆրիքա Սթեփս եւ Իմեաս) հետ, երբ միաժամանակ կը նախագահէր հիւանդանոցներու միջոզային համագործակցութեան: Արտաքին նախարարը կ'ամբաստանուի որ կաշառքներ ստացած է ափրիկեցի մենատէրերէ: Կը սպասուի որ ենթական բացատրութիւններ տայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ քաղաքացիներէն զանազան խումբեր Ազգային ժողովի Մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբին դիմած են, պահանջելով որ քրտերէնէն եւք լազերէն, վրացերէն, զազաերէն հաղորդումներու ալ արտօնութիւն տրուի, ժամ յատկացուի:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ չատ վիրաւորուած են, որովհետեւ Գեմպրիճի մէջ (Մեծն Բրիտանիա) իրենց վարչապետը՝ Վէն Ժիապաօ «իրաքեան տեսակի» նախատինքի մը ենթարկուած է: Երբ ելոյթ կ'ունենար համալսարանը, ներկաներէն մէկը կօշիկ մը նետած է երեսին՝ «մենատէր» պոռալով: Ենթական պաղարիւնը չէ կորնցու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՋՐՈՅՑ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԻԼՏԱ ՁՈՊՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ ՆԵՐԿԱՑԻ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հ.- Ցեղասպանութեան հարցին մասին Թուրքիոյ տարած գործունէութիւնը կրկին աշխուժացուցած է ու կը զբաղեցնէ հայ հանրային կարծիքը: Ի՞նչ կը խորհիք, ի՞նչպէս կը մեկնաբանէք պատմիչներու հայեւթուրք մարմին կազմելու թրքական պնդումները, Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւնը:

Պ.- Մխանական այդ մարմինին գաղափարը կու գայ թրքական պետական մտայնութենէն որ Թուրքիոյ մինչեւ այսօր գործածած ժխտումի մեթոտներով այլեւս կարելի չէ յաղթել այս հարցին մէջ. կարելի չէ դէմ կենալ Հայ դատի աշխատանքներուն եւ արդիւնքներուն: Ուրեմն տարբեր հողի վրայ պէտք է դնել խնդիրը: Մինչեւ հիմա քաղաքական պնդում մը կար եւ կայ անոր քաղաքական մերժումը: Այսօր քաղաքական պնդումները ջրելու համար կ'ուզեն հարցը պատմական հարցի վերածել: Այսինքն՝ դուրս բերել քաղաքականութեան ոլորտէն: Եւ այս նոր քաղաքականութիւնը սկսաւ հաւանաբար ամերիկեան թելադրանքներով: Հարցին պատմականի վերածումը կը նշանակէ զայն վնասազերծել. կը նշանակէ Հայկական հարցը անվնաս բանի մը վերածել, անոր բնոյթը փոխել: Ամբողջ Թրքական քաղաքականութիւնը -պետական կամ հանրային նախաձեռնութեան արդիւնք- ասոր կը միտի:

Հարցը ուրիշ բանի վերածել առայժմ երկու ուղղութեամբ կ'ընկայի. մէկը անհատական, ժողովուրդի պատկանող ոլորտին մէջ դնելով խնդիրը, միւսը՝ պատմաբաններու յանձնելով: Այս երկրորդին միտքը հետեւեալն է. հայ եւ թուրք պատմաբանները անշուշտ որ համաձայն պիտի չըլլան. անշուշտ որ տարբեր փաստարկներ պիտի բերեն եւ մանաւանդ երբ գիտենք որ Թրքական արխիւները արդէն մաքրագործուած են որոշ չափով, պատմաբաններու անհամաձայնութիւն պիտի գոյանայ: Իսկ այդ պարագային Թուրքիա պիտի ըսէ. «Տեսէ՛ք, վստահ, փաստուած բան չէ Հայոց ցեղասպանութիւնը»: Ուստի պատմաբաններու այս նախաձեռնութեան ելքը շատ յստակ է. անորոշութիւնը չեչեզել. եւ ա՛յս է այսօր Թուրքիոյ ուզածը: Եւ ոչ՝ ըսել թէ եղա՞ծ է, թէ չէ եղած: Նոյն ատեն Թրքական կարեւոր հիմնարկներ, անձնաւորութիւններ կ'ուրանան Ցեղասպանութիւնը: Միւսմանակ, միջազգային հանրութեան աչքին պատմաբաններու յանձնելով խնդիրը, կ'ապաքաղաքականացնեն զայն: Երկրորդ՝ արդիւնքը յստակ է. ինչո՛ւ Հայ եւ Թուրք պատմաբանները, նոյնիսկ եթէ օտարներ ալ ընդգրկուին, անոնց մէջ Թուրքեր պիտի ըլլան որոնք պիտի փորձեն փաստեր բերել թէ Ցեղասպանութիւն չէ եղած, կամ որպէս այդ վաւերացուած չէ, պատահածը չի համապատասխաներ «ցեղասպանութիւն» սահմանումին ,եւլն.: Արդիւնքը պիտի ըլլայ անորոշութիւն մը, ինչ որ Թուրքիոյ ուզածն է: Այն որ միջազգային քաղաքական հանրութիւնը ըսէ որ Հայկական ցեղասպանութիւնը տակաւին փաստուելու պէտք ունի: Անշուշտ որ նման նպատակով նախաձեռնութեան Հայեր պէտք չէ մասնակցին. ոչ ալ ոչ-Հայեր: Զիյնալու համար ծուղակին մէջ որուն սկիզբէն յայտնի է նպատակը:

Հ.- Թուրքիոյ ջանքերէն մէկն ալ այս հարցին մէջ Սփիւռքը շըրջանցել ու միայն Հայաստանը խօսակից ունենալը չէ՞:

Պ.- Այո՛, անոնք հարցը կ'ուզեն դետեղել Հայաստանի հետ իրենց յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ: Ինչ որ Սփիւռքը, մեզ, դուրս կը ձգէ: Սփիւռքը որ Ցեղասպանութեան ուղղակի արդիւնքն է: Այնքան ատեն որ անորոշութեան վճակը կը յաջողին չարունակել, կրնան ըսել միջազգային հանրութեան թէ երկկողմանի հարց է, Հայաստանի հետ իրենք պիտի լուծեն զայն, պէտք չէ որ խորհրդարանները, եւլն. միջամտեն:

Նոյն բանը կ'ըսէ Ճ. Լանկի վերջերս հրապարակուած յայտարարութիւնը թէ Ցեղասպանութիւնը փաստուելու պէտք ունի. ինչ որ մինչեւ այսօր փաստուած նկատած էր:

Հ.- Ներողութեան հանրագրութիւնը...

Պ.- Այդ մէկն ալ ուրացումի դասական կաղապարէն դուրս ելլելու, այլընտրանքային ճամբաներ գտնելու Թուրքիոյ ջանքին մէկ ուրիշ արտայայտութիւնն է: Նոյն, թըրքական տոհբրիվին ձեւականութեան մէջ կատարուած փոփոխութեան արդիւնքն է: Հիմնականին մէջ Թրքական պետութեան հայութեան եւ Ցեղասպանութեան հանդէպ ունեցած կեցուածքէն բան չէ փոխուած: Պարպագպէս նոր ճամբաներ կը փորձուին, որպէսզի քաղաքական հարցը վերածուի տարբեր բանի. զգացական հարցի, պատմութեան նիւթի, խղճի պարագայի, եւլն.:

Հ.- Ի՞նչ խորհիլ շուրջ 30 հազար ստորագրութեան մասին:

Պ.- Ատիկա իսկական ձախողութիւն մըն է, քանի որ նոյնիսկ Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան թափօրին մասնակցողներուն թիւը չկայ այդտեղ: Եւ տակաւին, շատ հանրաբար տրուած թիւին մէջ ծագումով Հայեր շատ են, նաեւ Քիւրտեր, ձախակողմեաններ, եւլն.: Կը խորհիմ թէ նման անձնական ժեստեր պէտք է յարգանքով ընդունիլ. բայց գործողութիւնը տարբեր իմաստ ունի, տարբեր նպատակ ունենալով: Նախաձեռնողներէն պատքըն Օրանը չէ՞ր ըսած արդէն որ Թուրքիոյ վարչապետը հարկ է աղօթարար ըլլայ հանրագրութեան, քանի որ աչխարհի խորհրդարանները որոնք Ցեղասպանութեան ճանաչումին կողմնակից էին, վերջ պիտի տան այդ կեցուածքին. թէ միջազգային մամուլը արդէն ա՛լ չի խօսիր այդ մասին եւ Սփիւռքը մեղմացած է: Ուստի Թուրքիոյ չահերը այս բաները կը պահանջեն:

Հ.-Ե՞րբ կարելի ըսել թէ սկսաւ այլընտրանքներու թրքական այս բաղաբականութիւնը:

Պ.- Այս մեթոտը 2000ին սկսաւ գործադրուիլ, երբ Թուրքիա մէկէն հարուածներ սկսաւ ստանալ Ֆրանսայի Ծերակոյտին ճանաչումով, Եւրոխորհրդարանի որոշումը, Իտալիոյ որոշումները եղան, հապճեփ փրկուեցան ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի որոշումէն: Այլընտրանքի առաջարկը բերաւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնը, հաւանօրէն ԱՄՆ-ու թելադրութեամբ: Այդ ձեւերուն առաջինը Հայեւթուրք հաշտութեան կոմիտէն էր, որուն հետեւեցան տարբեր նախաձեռնութիւններ ու տակաւին կը չարունակուին: Միշտ ոչ-քաղաքական ոլորտի մէջ:

Մենք Եւրոպական խորհրդարանին մէջ այս հարցին դէմ յանդիման կը մնանք ամէն օր: Երբ կ'աչխատինք որ Ցեղասպանութիւնը արձանագրուի, միջազգային բնագիրներու մէջ առնուի, ինչպէս Թուրքիոյ հետ եւրոպական յարաբերութիւններու, Թուրքիոյ անդամակցութեան բնագիրներուն, մեզի կը պատասխանեն որ Ցեղասպանութիւնը քաղաքական խնդիր չէ, այժմէական խնդիր չէ:

Հ.- Իսկ այս կացութեան մէջ ինչպէս կարելի է մեկնաբանել մեր "մտաւորական"ներուն շնորհակալութեան հանրագրութիւնը:

Պ.- Կը կարծեմ որ անգիտութեան հետեւանք է: Թուրքիոյ իրականութեան անծանօթ ըլլալ կու գայ: Այն համոզումը կայ որ Թուրքիան որեւէ երկիր մըն է: Ինչպէս եւրոպացիները այդպէս կը մտածեն, մեր եւրոպահայերն ալ իրենց ամբողջ զարգացումով հանդերձ, Թուրքիոյ իրականութիւնը չեն ճանչնար եւ կը չփոթեն յոյսը եւ իրականութիւնները: Շնորհակալութեան այս նախաձեռնութիւնը որ կայ հատուածի մը միամտութեան մէկ արդիւնքն է. նաեւ ապագայի նկատմամբ լաւատեսութեան: Մենք կ'ուզենք իրականութիւնները մոռնալ, նաեւ «փոլիթիքմանի գորրէկտ» ըլլալ, որպէսզի մեր շրջապատի մշակոյթին անյարիր կեցուածքներ չունենանք: Ցարդելի բան է, բայց բաւարար չէ հայկական քաղաքականութիւն մը չակելու:

Հ.- Նոյն ատեն վտանգաւոր չէ՞:

Պ.- Կը խորհիմ թէ չնորհակալութեան չարժումը ներողութեան հանրագրութեան հետ ծրագրուած էր: Մտորագրողներուն մեծ մասը Թուրքիոյ քաղաքականութեան հետ կապ չունեցող մարդիկ են: Թրքական քաղաքականութեան հետեւողներ չեն: Կրնայ վտանգաւոր ըլլալ եթէ այս մտայնութիւնը հայութեան, հայ գաղութներու մէջ ճեղք գոյացնէ: Ճեղքեր՝ Հայաստան Սփիւռք, Սփիւռք-Սփիւռք, եւլն.: Վտանգաւոր կ'ըլլայ յատկապէս երբ յաջողի ճեղքեր գոյացնել Եւրոպայի հայութեան մէջ, ինչ որ մինչեւ այսօր չյաջողեցաւ Թուրքիոյ. հոս ալ ընել այն, որ հաչտութեան կոմիտէները ըրին ԱՄՆ-ու հայ գաղութին մէջ: Վտանգաւոր կ'ըլլայ նաեւ այն ատեն եթէ մենք մեր մտքի դասական եւ բնական կառուցուածքը փոխենք: Մինք մինչեւ հիմա միայն ճանաչման մասին խօսած ենք, որովհետեւ ա՛ս էր կարելի: Զենք խօսած հատուցումի, կամ ընդհանուր դարմանումի մասին, որովհետեւ մեզի համար Ցեղասպանութիւնը քաղաքական հարց է, անհատական հարց ըլլալէ դադրած է. բուն զոհերը գացած են այլեւս: Միջազգային խնդիրը է, միջազգային օրէնքի եւ հայութեան ու Թուրքիոյ միջեւ քաղաքական խնդիր է: Եթէ այս չրջանակէն հանենք, այն ատեն վտանգաւոր կը դառնայ:

Հ.- Այս զարգացումները Հայ Դատի հետապնդումի աշխատանքին անդրադարձ ունեցա՞ն, կ'ունենա՞ն, ի՞նչ առումով:

Պ.- Առայժմ այս ձեռնարկը տակաւին ոչ, բայց արդէն այլընտրանքային ուրիշ նախաձեռնութիւններ առիթ տուին Եւրոպական խորհրդարանին որ կ'ուզէ ձեռքերը լուալ նման ծանր խնդրի մէջ, մանաւանդ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը յաջողեցնելու համար, ըսելու թէ դուք ամբողջ հայութիւնը չէք ներկայացներ, այսինչ անձը տարբեր բան կ'ըսէ, եւլն.: Այս առումով, կարելի է ըսել թէ ամերիկեան նախաձեռնութեամբ հաչտութեան կոմիտէն, անոր հետեւած տարբեր քայլերը, յաջողեցան մեր գործը դժուարացնել: Բայց այնքան ատեն որ եւրոպահայութիւնը նման լուանցքային փորձերու կը հանդուրժէ, չէ ճեղքուած, Ցեղասպանութիւնը կը նկատէ քաղաքական հարց, մեր գործը բոլորովին անելի մատնուած չէ:

Հ.- Կո՞ն նման վտանգ չէզոքացնելու համար առնուելիք քայլեր:

Պ.- Կը կարծեմ որ մենք եւս պէտք է նախաձեռնութիւններու դիմենք: Այնքան ատեն որ սկըզբունքային խօսքերով կը գոհանանք, արդիւնք պիտի չառնենք: Օրինակ, Եւրոպական խորհրդարանի մեր վերջին նախաձեռնութեան նման ուրիշներ ալ պէտք է ծրագրել, կիրարկել: Կարեւոր է նաեւ որ մեր տոհբրիվը չփոխենք, այսինքն՝ Ցեղասպանութեան քաղաքական բնոյթը, ճանաչումի եւ հետեւանքներու դարմանումի պահանջ: Առանց չուրջ նախաձեռնութիւններ պէտք է առնէ ամբողջ Սփիւռքը: Մեր հարցի լուծումին ճամբան ա՛ս է: Զենք կրնար անկէ չեղիլ:

Հ.- Ի՞նչ տեսակի նախաձեռնութիւններ, օրինակի համար:

Պ.- Օրինակ, պէտք է խօսուի այս մասին. նաեւ հանրային վճարկումներ ըլլան թէ օրինակ, ի՛նչու Թուրքերը անհատական ներողութիւններ կը խնդրեն, Հայերը անոնց չնորհակալութիւն կը յայտնեն: Առանց հետ նաեւ հայկական կազմակերպութիւններու, հայ գործիչներու վրայ մեծ ճնշում կայ որ խօսուի Թուրք Արդարներու մասին: Ճիշդ է որ եղած են անոնք: Բայց այս նիւթը խորացնելէ առաջ, պէտք է Ցեղասպանութիւնը ճանաչում գտնէ: Հակառակ պարագային նոյն նժարին վրայ կը դրուին ճանաչումը եւ Արդարները: Այսինքն՝ ամբողջ Ցեղասպանութիւնը եւ այդ ընթացքին քանի մը Հայ ազատած մարդիկը:

Կը վերադառնամ այն եզրակացութեան որ մերը լքելով եւ թրքական այս չեմային մէջ մնալով մենք իրենց ջաղացքին ջուր կը տանինք: Մանողները անհրաժեշտ գիտակցութիւնը չունին թէ ասիկա քաղաքական մեծ գործընթաց է. իրենց զգացական աչխարհը ասոր հետ կապ չունի: Նոյնիսկ երբ Թուրքերը իրենց նախաձեռնութիւններուն զգացական բնոյթ կուտան, պէտք է նաեւ տեսնել թէ նոյն նախաձեռնողները ի՛նչ կը պատմեն:

Ես կը վախնամ որ մենք չունինք, կորսնցուցած ենք քաքաղաքական վերլուծումի մեր կարողութիւնը, զգացականին եւ մակերեսայինին ետին գտնուածը տեսնելու կը դժուրանանք յաճախ: Զենք տեսներ թէ ի՛նչ կարգի եօթըգլխանի վիչապի հետ է մեր գործը:

Հ.- Այս բոլորին հետ կ'արժէ՞ լուրջի առնել թրքական որոշ տագնապ մը որ կապուած է Պ. Օպամայի ընտրութեան: Կա՞յ իսկապէս ճանաչումի «վտանգ»ը:

Պ.- Այո՛: Բայց առոր առջեւ

ղժուարութիւնները պիտի ըլլան: Թուրքիա ձեռնածալ չէ նստած. ճիշդ է որ հրէական լոպիին որոշ ազդեցութիւնները կան, բայց ամերիկահայութիւնը չի կրնար 100% միամիտ վստահութիւն ունենալ, ինչպէս անցեալին եղած է, թէ Օպամա քանի որ խոստացաւ, պիտի ընէ: Այնպէս որ մեծ աշխատանքի կը կարօտի այդ խոստումին յարգուիլը: Եթէ փոխադարձ չահեր չըլլան, խոստումները չեն յարգուիր:

Հ.– Ֆրանսայի մէջ ալ աշխատանքի նոր ու կարեւոր թափ մը անհրաժեշտ է վստահաբար, բանի որ ժխտումը հրէականացնելու խնդիրը տուեալ ցեղասպանութեան համար միջազգային ասպարէզ մը կողմէ հռչակուած ըլլալու խոչընդոտին բախեցաւ: Արդեօք այս որոշումը պէ՞տք է վերջակէտ մը նշանակեցնել նոյն հոլովոյթին:

Պ.– Ես այդպէս չեմ մտածեր: Տրուածը ներկայի կառավարութեան մէկ որոշումն է: Յաջորդի մը օրով կրնայ տարբեր կեցուածք արտայայտուիլ: Պէտք չէ մոռնալ որ Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումն ալ որքա՛ն տարբեր, հակասական փուլերէ անցաւ: Կարեւորը աշխատանքը չարունակել, պայքարը չընդհատելն է: Այս կարգի փոփոխամտութիւններու յաճախ դէմ յանդիման մնացած ենք. թարմ օրինակներէն է Ճ. Լանկի վերջին արտայայտութիւնը:

Հ.– Յետագայ ի՞նչ ծրագիրներ ունի Եւրոպայի Հայ Դատի մարմինը:

Պ.– Կը ձգտինք կառուցային փոփոխութեան. կ'ուզենք Եւրոպայի տեղական յանձնախումբերը զօրացնել: Երկիրներու մէջ իսկական ցանցի մը պէտք ունինք եւ արդէն սկսած ենք այդ աշխատանքին: Երբեմն տեղ–տեղ տեղական մրցակցութիւնները կան, ատկէ պէտք է վեր բարձրանանք: Ատոր կով, օրինակ Սլովաքիոյ մէջ մէկ անձ մը կայ, Հայ Դատի յանձնախումբի գործ կ'ընէ: Եւ իր ըրածը արդիւնք կու տայ:

Պէտք է զօրացնենք մեր կապերը, որովհետեւ չի բաւեր Եւրոպական խորհրդարանին, յանձնախումբին, Եւրոպական խորհուրդին մէջ քաղաքական աշխատանք տանիլ երբ հոն եկող քաղաքական գործիչները ո՛չ հայութեան, ո՛չ Հայաստանի, ոչ ցեղասպանութեան, ո՛չ կովկասի, ո՛չ Թուրքիոյ մասին գաղափար ունին: Մինչեւ հիմա մեր ըրած աշխատանքը մեր «դրամագլուխ»ին վրայ հիմնուած էր եւ լաւ գործածեցնինք այդ «դրամագլուխ»ը: Հիմա նոր «դրամագլուխ»ի պէտք ունինք: Պարտինք Եւրոպայի մեր ցանցը վերահաստատել եւ զօրացնել, ինչ որ ալ ըլլան արդիւնքները: Եթէ իւրաքանչիւր երկրէ նուազագոյն 2–3 երեսփոխան ունենանք, չատ լաւ պիտի ըլլայ: Ներկայի վիճակը ցոյց կու տայ թէ մենք տեղական, եւրոպական քաղաքականութեամբ աւելի մօտէն պէտք է զբաղինք:

– Յաջողութի՛ւն ձեր ծրագիրներուն:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. ԹՈՐԹՈՑԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԻՆ ԴԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Սրբի արուեստի թանգարանին՝ «Իսթանպուլ մոտեռն»ի մէջ, բացումը կատարուած էր մի–ջազգային ցուցահանդէսի մը, որու խորագիրն էր՝ «Ներող ստուերին»: Ծրագրի վարիչը եղած է Թանգարանի քիւրաթէօրը՝ Լօրա Սարըասլան: Ցուցահանդէսը, որու պատրաստութիւնը տեւած է աւելի քան մէկուկէս տարի նախ բացուած է Իրլանտայի մայրաքաղաք Տապլինի մէջ եւ լայն արձագանգ գտած է տեղւոյն եւ բրիտանական մամուլին մէջ:

* * *

ՊՈԼՍՈՑ Սահակեան Սանուց միութեան Ա.ճառեան սրահին մէջ, Յունուար 21ին, նախաձեռնութեամբ Սահակեան վարժարանի անօրէնութեան ու հայերէնի ուսուցիչներու հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Թուրքիոյ հանրապետութեան չըրջանի պոլսահայ արդի գրողներու: Բացումը կատարած է Սահակեան լիսէի անօրէնուհի օր. Թալին Մաթոսօղլու կարճ ուղերձով մը: Ան դիտել տուած է որ կրթական նոր դրութեան համաձայն լիսէն կը բաղկանայ 12 դասարաններէ եւ այժմ այդ 12րդ դասարանին մէջ, որոշած են որպէս օգնական դասագիրք գործածել Փասքալ Թէօրէնլիի պատրաստած հատորը: Ան աւելցուցած է որ յատուկ սենեակ մը պատրաստուած էր միայն մահացած հեղինակներու համար: Ապա, բեմը յանձնուած է ուսուցչուհիներ՝ Սիւզան Աչըքի եւ Հռիփսիմէ Մէյտանի, որոնք մէկ առ մէկ կարդացած են ոգեկոչուած գրագէտին կենսագրութիւնը: Այսպէս կարգաւ յիշուած են Հայկանոյշ Մառք, Յակոբ Մնձուրի, Գուրգէն Թրենց, Համբարձում Յարութիւնեան, Յակոբ Մարթաեան, Արմենուհի Թէրզեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Ատրինէ Տատրեան, Վարդան Կոմիկեան, Խաչիկ Ամիրեան, Վարուժան Ա.ճէմեան, Սօնա Տէր–Մարգարեան, Կարպիս Ճանճիկեան, Հայկազուն Գալուստեան, Զաւէն Պիպէռեան, Զահրատ, Գեղամ Սեւան, Անդան Իօղէր, Օննիկ Ֆէրճեան, Իրմա Ա.ճէմեան: Ունկընդրուած են հեղինակներու գործերէն: Յայտագրի աւարտին բեմ հրաւիրուած է Ռ. Հատտէճեան, որ ներկայացուած է որպէս մեր գրականութեան ջերմ պաշտպանը եւ բեղուն գրագէտ: Ան դիտել տուած է որ ոգեկոչուած անձերէն ամէն մէկը ինքնին աշխարհ մըն էր, աննման աշխարհ մը, իւրայատուկ ոճով ու նիւթերով և անոնք քով քովի գալով կու տային ապրող եռանդուն գրականութիւն մը: Իր ելոյթէն ետք, տնօրէնուհին բեմ հրաւիրած է Փասքալ Թէօրէնլիին, որու յուշանուէր մը յանձնուած է: Երեկոյթը փակուած է Թաթուլ վրդ. Անուչեանի հուսկ բանքով:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ ԱՏԱՆԱՑԻ ՋԱՐԴԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ – Ատանայի Ջարդերուն 100–ամեակին առթիւ (1909 – 2009) Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ իր հրապարակած պատգամին ու կոչին մէջ կը յիշեցընէ, որ արժանի լրջութեամբ պէտք է նչել այս տխուր էջը հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան: Վեհափառ Հայրապետը նաեւ կը յայտնէ որ 2009 տարուան ընթացքին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան նախաձեռնութեամբ տեղի պիտի ունենան հրատարակութիւններ, համագումար ու ցուցահանդէս:

Հետեւաբար, մեր կազմակերպութիւններուն, մտաւորականներուն ու ընդհանրապէս մեր ժողովուրդի զաւակներու ուշադրութեան կ'ուզենք յանձնել հետեւեալ կէտերը.–

1) Վեհափառ Հայրապետին նախագահութեամբ Ատանայի Ջարդերուն նուիրուած համագումարը տեղի պիտի ունենայ 2009 Հոկտեմբեր 29–30–ին: Բոլոր այն մտաւորականները կամ կազմակերպութիւնները, որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ, անհրաժեշտ է որ կապ պահեն կաթողիկոսարանին հետ:

2) Ատանայի Ջարդերուն առընչուած հրատարակութիւնները պիտի կատարուին Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական բաժանմունքին կողմէ: Բոլոր այն մտաւորականները ու գրողները, որոնք ուսումնասիրութիւններ ունին Ատանայի Ջարդերուն նուիրուած, կրան ղրկել կաթողիկոսարան: Ցատուկ յանձնախումբի մը գնահատումով երբ անոնք արժանի նկատուին հրատարակութեան, լոյս պիտի ընծայուին ներկայ տարուան ընթացքին:

3) Վստահաբար ընդհանրապէս Ատանայի հայութեան ու մասնաւորաբար Ջարդերուն առընչուած իրեր, նկարներ կամ արխիւներ կը գտնուին մեր ժողովուրդի զաւակներուն մօտ: Մեր թելադրութիւնն է որ անոնք յանձնուին կաթողիկոսարան, կազմակերպուելիք ցուցահանդէսին համար:

Վերոյիշեալ բոլոր աշխատանքները պէտք է կատարուին մինչեւ Մարտ ամսուան աւարտը: Կաթողիկոսարանին հետ բոլոր կապերը պէտք է պահուին հետեւեալ հասցէով.–

Նարեկ Եպիսկ. Ալէմէզեան
Armenian Catholicosate of Cilicia
Department of Ecumenical Relations
P.O.Box : 70 317
Antelias, Lebanon
Tel.: +961-4-410001, +961-3-486943
Fax : +961-4-417 971
E-mail :
ecumcil@armenianorthodoxchurch.org

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ֆ.

«Արդարեւ փորձը ցոյց տուաւ թէ՝ Թուրքիոյ մէջ՝ բարենորոգումները երբ հակակշռով մը չեն ամրապնդուած, ճակատագրականօրէն խոստումի վիճակին մէջ կը մնան եւ եթէ երբեք գործադրութեան ալ դրուին, քիչ ետքը կը դադրին: Հոյակապ պետական անձնաւորութիւններ եւ եւրոպացի հրապարակագիրներ այս բանը հասկցած են: Կրնամ յիշել, այս մասին, Լորա Կռանվիլը, Լորա Սալիսպրին. եւ ինքզինքիս կը ներեմ նաեւ յիշել ձեզ իսկ, որ նորերս գրեցիք Լ'Օմ Լիպրի մէջ, թէ՝ "Առանց ազդեցիկ հակակշռի՝ ըլլալիքը պատերազմ է, ինչպէս Մակեդոնիոյ մէջ": Ուրեմն աւելի չեմ պնդեր: Այսուհանդերձ կ'ըսեմ թէ հակակշռի գաղափարը յառաջ կ'երթայ եւ տեղ կը հասի նոյնիսկ Թուրքիա, թէ՛ մտուլին եւ թէ՛ պետական անձնաւորութիւններու մէջ, այնպէս որ հոն, ինչպէս Եւրոպա, հետզհետէ կ'ըմբռնեն թէ՝ Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ պէտք են եւ թէ իրական բարենորոգում չի կրնար ըլլալ առանց հակակշռի:

«Կարծեմ կրնամ հաւատալ թէ՝ հակակշռի խնդիրը միակ կարեւոր կէտն է, որ տակաւին մեր պահանջումները կը զատ Օսմանեան կառավարութեան տեսակէտներէն, բայց խորապէս յոյս ունիմ, որ Բ. Դուռը չպիտի ուշանայ ինքն իսկ ատոր հարկաւորութիւնը ճանչնալու: Արդէն պետութիւններու համար դիւրին է բարեկամական ձեւով մը հասկցնել Բ. Դրան թէ ատոր մէջն է իր ճշմարիտ շահը: Արդարեւ բարենորոգումներու դործադրութիւնը էական եւ անհրաժեշտ ազդակն է Ասիական Թուրքիոյ հոգային ամբողջութեան պահպանման, որովհետեւ բարենորոգումները միայն կրնան վերահաստատել կարգ կանոնը, որ այսպէս՝ բառնալով խռովութեանց պատճառները, թոյլ պիտի տան խուսափելու օտար միջամտութիւններէ: Հայթայթակ գաւառներու բնակչութիւնը այսօր իր բոլոր յոյսը դրած է տեղի ունեցած փոփոխութեանց վրայ, բայց եթէ այս յոյսը պարապ ելլէ եւ եթէ այսքան երկար տեւնէ մը ի վեր սպասուած բարենորոգումները այս անգամ ալ մերժուին, վախ կայ թէ կարելի չպիտի ըլլայ արգիլել յուսահատական արարքներ, որոնց հետեւանքը վտանգով լեցուն է Ասիական Թուրքիոյ հոգային ամբողջութեան պահպանման համար: Համոզուած եմ, որ այս պատահականութիւնը չպիտի կատարուի, որովհետեւ բոլոր Պետութիւնները յայտարարեցին Թուրքիոյ հոգային ամբողջութեան պահպանման եւ անոր տնտեսական կացութեան բարւոքման մասին իրենց տուած կարեւորութիւնը եւ զայն իրենց քաղաքականութեան հիմը ըրին եւ դիտեն թէ այս ամբողջութիւնը կարելի է պահպանել միայն հակակշռուած բարենորոգումներով, որոնք արտաքին երաշխաւորութիւններով չրջապատուած ըլլան, երաշխաւորութիւններ, որոնք պէտք ըլլան դէպքերէ եւ ներքին քաղաքական փոփոխութիւններէ:

«Ուրեմն հայկական բարենորոգումներու կարեւորութիւնը կը գտնէ կ'անցնի վեց վիլայէթներու սահմանները եւ իրենց ցոլացումը կը տարածուի բովանդակ Թուրքիոյ վրայ ու անոնց իրագործումը կը համաձայնի Եւրպայի քաղաքականութեան հետ: Շահերու նմանօրինակ ներդաշնակութիւն մը, –որովհետեւ թէ՛ վեց Պետութիւնները եւ թէ Բ. Դուռը չահ ունին հոգային ամբողջութիւնը պահպանելու եւ կայսրութեան տնտեսական կացութիւնը ամրապնդելու եւ թէ Հայերը չահ ունին ապրելու իրաւունքը ձեռք բերելու–, ասանկ ներդաշնակութիւն մը, կ'ըսենք, այնքան բացառիկ է որ մեզի ապահովութիւն կը ներշնչէ եւ հիմա համոզուած ենք որ Պետութիւնները՝ Թուրքիոյ հետ համաձայն՝ վերջապէս պիտի լուծեն հայկական հարցը:

«Իրենց միջամտութեան պատճառները, որոնք ատենօք միայն բարոյական և մարդասիրական պատճառներ էին, հիմա չատ աւելի ստիպիչ դարձած են, որովհետեւ կը համապատասխանեն քաղաքական եւ տնտեսական խորին հարկաւորութեանց: Այս էր որ, – եւ երջանիկ եմ հաստատելու եւ անոր պաշտօնական լուրը տարածելու–, ստիպած է Պետութիւնները, Ռուսիոյ նախաձեռնութեամբ իրենց Կ. Պոլսոյ դեսպաններուն պաշտօն տալ պատրաստելու համար հայկական բարենորոգումներու վերջնական ծրագիրը մը: Ինձ կը մնայ մաղթել, որ Եւրոպա, Թուրքիա եւ միւս Պետութիւնները, իրենց գործը կիսովին չկատարեն, որ կէս միջոցներով չդոհանան, որովհետեւ ատիկա նոյնիսկ բաւական չպիտի ըլլայ հեռացնելու այն վտանգը, որմն այսօր խուսափիլ կ'ուզեն:

«Ներում կը խնդրեմ, պարոն խմբագրապետ, այս խիստ երկար նամակիս համար եւ կոչ կ'ընեմ Ձեր ազնուութեան, որպէսզի զայն հիւրընկալէք Ձեր թերթին սիւնակներուն մէջ եւ կը խնդրեմ, որ ընդունիք ամենախորին յարգանացս հաւաստիքը»:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ
(Շար. 23)

Les Activités du Mois de Fevrier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONFERENCE et PRESENTATION DU LIVRE

«Byzantins, Arméniens, et Francs au temps de la Croisade»

par

Madame ISABELLE AUGE

Maître de Conférences à l'Université Montpellier III

Le **Samedi 14 à 20 heures 30**

au Centre : 339 avenue du Prado, 13008 Marseille

— Entrée libre —

(Շար. Ա. էջէն)

ցած եւ գոհացած է միայն՝ «արհամարհելի արարք» որակելով եղածը։

Անկեղմ Մերքէլ կարգի կը հրաւիրէ Պապը, որովհետեւ չատ դժգոհ մնացած է անոր որոշումէն ներում չնորհելու ժխտողական եպիսկոպոսի մը։ Գերմանիոյ վարչապետը չեչտած է այս առթիւ.- «Հարցը չի վերաբերիր միայն Գերմանիոյ քրիստոնեայ, կաթոլիկէ եւ հրեայ համալիքներու, բայց Հարկ է որ Պապին եւ վատիկանի կողմէ յստակօրէն հաստատուի, որ կարելի չէ ուրանալ Ողջակէզը»։ Ա. Մերքէլ կը գտնէ նաեւ որ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի ճչդումները անբաւարար են։

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի արճարաններէն մէկուն մէջ սպանուած է անոր Հայաստանցի վարիչը, սպառեակն ալ վիրաւորուած։ Արարքը յայտնած է վճռի մը որ տեղի ունեցած է երկու անծանօթի եւ արճարանատիրոջ միջեւ։ 50ամեայ Հայաստանցին դաչունահարուած է կուրծքէն եւ որովայնէն. մահացած է հիւանդանոցի ճամբուն վրայ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲԻ

«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»

Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 7

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՐԳԻՍԻ ՁՕՐԱՎԱՐԻՆ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ ԵՒ ՁՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

ARNOUVILLE

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

ՅՕԻՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
փետրուար 1էն 8
«Նուրհան Փրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée

« M A D Z O U N O V K E U F T E S »

Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

de la Croix Bleue des Arméniens de France.

L'**U**NION **G**ENERALE **A**RMENIENNE DE **B**IENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
VENDREDI
6 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳԱԻԱՌ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 22·135

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·135

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Պ. ՔՈՒՇՆԷՐ ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն եւ գրաւոր մամուլի էջերէն կը կանայ ինքզինք պաշտպանել փիէր փէնի գերքին հրապարակումէն ետք: Ըստ իրեն «քաղաքական ապակայունացման փորձի մը առարկայ է»: Ջուրանար որ որպէս խորհրդատու ալ աշխատած է, բայց կ'ըսէ թէ երբեք չէ ստացած այն գումարները, որոնց մասին կը գրէ հատորին հեղինակը: Կը պնդէ որ սիրայօժար օգնած է կապոնի ազգատ բնակչութեան: Ինչպէս գրած էինք, մեղադրանքն այն է որ գումարներ գանձած է ոչ յանձնարարելի անձերէ, ժամանակաշրջանի մը, երբ արդէն մարդասիրական գործունէութեան պաշտօնատար էր: Ինք կ'առարկէ որ 40 տարի բարեսիրաբար աշխատած է եւ ապրուստը չհաճ է օրինաւոր կերպով: Փետրուար 5ին Լիպէրասիոնի եւ Ֆիկարոյի կողքի էջերն ալ նուիրուած էին այս հարցին: Լիպէրասիոն գրած էր՝ «Քուշնէր՝ բարոյականի սահմանին վրայ», իսկ Ֆիկարօ՝ «Պ. Քուշնէր՝ "ինչո՞ւ կ'ուզեն զիս տապալել"»: Խորքին մէջ փէյն փաստեր չի բերեր, քանի որ Քուշնէր ապօրինի ոչինչ ըրած է, բայց եւ այնպէս զրպարտութիւնը չի կրնար չվնասել նախարարին:

ԷՐԻՔ ՊԷՍՈՆ (նախկին տնտեսական պատասխանատու Ընկերվարական կուսակցութեան, որ սարքոզիսթ դարձաւ եւ ծանօթ է «դաւաճանը» անուան տակ) որ ներկայիս Գաղթի եւ Ազգային ինքնութեան նախարար է, չէջաբերական մը ըստորագրած է, ուր կը հրաւիրէ ապօրինի ձեւով Ֆրանսա մուտք գործող օտարականները, որ կեցութեան իրենց թուղթեր կը չնորհուին, եթէ տան անունները այն անձերուն, որոնք մեծ գումարներ գանձելով զիրենք բերած են: Այլ խօսքով՝ մատնութեան հրաւէր մըն է, կանոնաւոր թուղթերու փոխարէն...:

ՕՊԱՄԱ դժուարութիւններ ունի կազմելու համար իր կառավարութիւնը, կարգ մը անղամներ հարկային մեղադրանքներու ենթակայ ըլլալով: Այսպէս, ստիպուեցաւ հրաժարիլ Առողջապահութեան նախարարութիւնը Թոմ Տաշլիի յանձնելէ, քանի այս վերջինը քաշուեցաւ այն մտավախութեամբ որ Ծերակոյտը կրնայ դէմ ըլլալ: Նոյն զրպարտութիւններով քաշուեցաւ նաեւ Նէնսի Փիլոֆը, որ պէտք է զբաղէր պիւտճէի բարենորոգումով: Երկուքն ալ կաշառքի կամ հարկային կեղծ յայտարարութիւններու մեղադրանքի տակ են: Օպամա կ'ընդունի իր սխալները, զրպ անպիտակցարար ըրած է. միւս կողմէ, Օպամա որոշած է նաեւ սահմանափակել գործատէրերու աշխատավարձերը, որոնք տարեկան 500 հազար տոլարէն աւելի չեն կրնար ըլլալ: Այս ձեւով կ'ուզէ հանդարտեցնել ժողովուրդին կիրքերը: Արդարեւ, մեծ վրդովում ծագած էր երբ լսուած էր թէ քանի միլիոններ կը զրպանեն ընկերութիւններու եւ զրամատուներու գործատէրերը, որոնք պետական նպաստներ ստացան տագնապին պատճառաւ:

Ի. Պէ. Էմ. հակառակ անոր որ չահաբեր տարի մը ունեցած է 2008ին, որոշած է 15%ի զեղչ մը ընել առեւտրական ճիւղի իր պաշտօնեաներու աշխատավարձերուն վրայ: Հարցը կը վերաբերի նաեւ Ֆրանսայի ճիւղին 2000 պաշտօնեաներուն:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՑԻ հիւսիսը, Փետրուար 3ի ռմբակոծութենէն 52 բնակիչներ մեռած են, ըստ ՄԱԿ-ի Գոլոմպոյի բանբերին: Արդէն կռիւները սուր բնոյթ ունին ըլլալուն մէջ բանակին եւ թամուլ ապստամբներուն միջեւ: Միջազգային հաւաքականութիւնը կը պահանջէ որ կըռիւները վերջ գտնեն, բայց ազգայնական նախագահը խոստացած է զինուորական «ամբողջական» յաղթանակ մը:

ԿԻՊՐՈՍԻ վերամիացումը կրնայ եօթը միլիառ եւրօ արժել ըստ «Խաղաղութեան համար միջազգային հետազօտութեան հիմնարկ»ի հրատարակած մէկ տեղեկագրին: Նորվեկիական ոչ-կառավարական այս կազմակերպութիւնը 6,3էն 8,6 միլիառ եւրօ կը գնահատէ այն գումարը, որ վերամիացման պարագային անհրաժեշտ է չինարարութեան, քանակարանութեան եւ այլ ենթակառոյցներու համար:

ՎԱՏԻԿԱՆ, ծագած աղմուկը հանդարտեցնելու համար, հրապարակ իջաւ եւ յայտարարեց որ երբ Պապը կը ընդէր աւանդապաշտ եպիսկոպոսներու դէմ եղած բանադրանքը, տեղեակ չէր որ Ռիչըրտ Ուիլիըմսըն եպիսկոպոսը ուրացած է կազի սենեակներու դոյութիւնը չուէտական հեռատեսիլէն: Հակառակ յայտնի ճշդումներուն եւ արդարացումներուն քողքները չեն դադրիր եւ առաւելաբար Գերմանիան է որ Պապին որոշումին կ'ընդդիմանայ:

ՓՈՒԽ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանեան մամուլի անուններ լայն տեղ կու տան ոստիկանապետի փոխանորդ Գ. Մհերեանի սպանութեան: Շեշտուածը այն է որ արարքը նախընթացներուն հանդէպ ցոյց տրուած անտարբերութեամբ քալելերուած մարդոց գործն է: Երկրորդ՝ հանրութեան մէջ վախի ու լարուած վիճակի մը ներկայութիւնը ուշադրաւ է:

Սպանութեան հետաքննութեան համար յատուկ քննիչ խումբի մը կազմութիւնն ալ չէ յաջողած տիրող մտահոգութիւնները փարատել: Մանաւանդ մարդիկ կը մտածեն թէ երբ այդքան դիւրին է ոստիկանապետի փոխանորդի մը սպանութիւնը որ հաւաքական ապահովութեան պատասխանատու մէկն էր, ի՞նչ եւ րաշխիք կրնան յուսալ իրենց կեանքերուն մասին: Տարածուն է նաեւ համոզումը թէ ոճրագործը, կամ ոճրագործները եւ իրենց դրդապատճառը չեն բացայայտուիր, ինչպէս նախընթացներու օրինակները կը յուշեն:

Այս հոգեվիճակին տէր զգմութիւններու վստահաբար մեծ բան չեն ըսեր պաշտօնական դէմքերէ Գ. Մհերեանի ընտանիքին յայտնուած ցաւակցութիւնները, արարքը դատապարտող խօսքերը, «բացայայտելու համար բոլոր անհրաժեշտ միջոցներուն ձեռնարկել»ու հրահանգները:

Որպէս յաւելեալ տեղեկութիւն, կ'ըսուի թէ Գ. Մհերեան չէր պատկաներ ոստիկանութեան բարձրաստիճան այն պաշտօնեաներուն որոնք եկամտաբեր ձեռնարկներու տէր են: Ան զբաղած է գլխաւորաբար իր պատկանած համակարգին օրէնսդրական բարեփոխումներով եւ կաշառակերութեան պարագաներու քննութեամբ: Կը յաղորդէ ենթադրութիւնը թէ սպանութիւնը կրնայ առընչուած ըլլալ անոր մասնագիտական գործունէութեան:

* * *

ՀԱՊ-Ի ԱՐԷՋ ՇՏԱՊ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺ ՄԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

ՀԱՊ-ի երկիրներու ապահովութեան հաւաքական ուխտին անդամ երկիրներու Մոսկուայի ժողովին, որուն կը նախագահէր Հայաստան, եօթը երկիրներու նախագահները ստորագրած են չտապ հակազդեցութեան ուժ մը ստեղծելու նախագիծը: Այդ երկիրներն են Հայաստանը, Ռուսաստանը, Բելառուսը, Ղազախստանը, Տաճիկստանը, Ուզբեկիստանը, Կիրգիզստանը:

Այս ուժը հաւաքական հրամանատարութիւն մը պիտի ունենայ եւ խարսխ Ռուսաստանի մէջ: Ուզբեկստանը նախագիծը ստորագրած է որոշ պայմաններ դնելով. պիտի մասնակցի այդ ուժին առանձին գործողութիւններուն:

* * *

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍԻՒԻՒՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

60 աշխատանք ղրկուած է Հայաստան-Սիւիւրք գործակցութեան խորհրդանշանի մրցումին, 12 հեղինակներէ: Անոնք Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, ԱՄՆ-էն, Սուրիայէն, Իսրայէլէն, Արժանթինէն են: Մրցումին պահանջն էր արտայայտել Հայաստան _ Սիւիւրք գործակցութեան, միասնութեան գաղափարը:

Արդիւնքը կը յայտարարուի Փետրուարի ընթացքին ու լաւագոյն համարուածին հեղինակին կը տրուի 1000 տոլարի մրցանակ:

* * *

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀ Բ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ. «ԱՆԿՈՐԵԼԻ Է ԴԷՊԻ ԱՆՑԵԱԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ»

Նախագահ Բ. Սահակեան մամուլի առաւիսի մը կրկնած է հակամարտութեան կարգաւորումի բանակցութիւններուն Ղարաբաղի անմիջական մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Կարգաւորումին ձգձգումը ան վերագրած է Բաքուի ոչ կառուցողական կեցուածքին որուն պատճառով հակամարտութեան կողմ ըլլալով հանդերձ, Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը չի մասնակցիր բանակցութիւններուն: Շեշտած է անդամ մը եւս թէ առանց ԼՂՀ մասնակցութեան ազրբէյճանեւղարաբաղեան տագնապը լուծումի չի յանգիր: Այս պարագան կը խոստովանին Մինսկի խումբի նախագահներն ալ:

Բ. Սահակեանի համար անկարելիութեան պարագայ մըն է դէպի անցեալ վերադարձը: «Արցախը ոչ մէկ պայմանով Ադրբեջանի մաս պիտի կազմէ: Զի կըրնար կասկածի տակ առնուիլ Լեռնային Ղարաբաղի անվտանգութեան ապահովումը բոլոր առումներով: Ինչ կը վերաբերի առանձին հարցերու, մենք պատրաստ ենք քննարկելու զանոնք Ադրբեջանի հետ» ըսած է ԼՂՀ նախագահը:

ԹՐՔ. ԼՐԱՄՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԻՋՈՒԿՈՎ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Գլխաւորաբար Հայաստանի ու նաեւ Սփիւռքի հանդէպ ապատեղեկատուական գործունէութիւնը Թրքական որոշ լրատփիւռներու նոր առաքելութիւնը դարձած է: Գրեթէ ամէն օր թէ՛ գրաւոր մամուլով (յատկապէս «Հիւրրիյէթ»ի աղբիւրով), թէ՛ համացանցի կայքէջերէ լուրեր կը տարածուին այս կամ այն մարդին առընչուած. փոլորին հասարակաց առաջին եղրը Հայաստանը, Սփիւռքը նկուն դիրքի մատնելու նպատակն է, Թուրքիոյ նկատմամբ. երկրորդ կէտը այս նպատակով ցրուած լուրերու աուտ բնոյթն է:

Թրքական աղբիւրներ քանի մը ամիս առաջ նիւթ ըրին, իբր թէ Անիի կոթողներուն ապահովութեան մտահոգութեամբ, Դիւմբրիի ահհմանամերձ գօտիին քարահանքերու պայթումները: Հայկական կողմը քանի մը օր ետք հերքեց ըսուածը, տեղեկացնելով թէ այդ հանքերէն պայթումով քարաբեկոր ձեռք ձգելու ձեւը լքուած է Երեւանի մայր տաճարին կառուցումէն ի վեր: Աւելի նոր չրջանի թրքական այս կարգի լուրերէն եղան Հայաստանի Թուրքիայէն ջրցան մեքենաներ գնելու մասին տրուածը, Սփիւռքի հայ մտաւորականներու կողմէ Թուրքերէն ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւն մը, կարծես Ֆրանսայէն քաւուած չնորհակալութեան նախաձեռնութիւնը չէր բաւեր... Հայկական կողմն ալ սկսած է հերքումներ հրապարակել ու համացանցին վրայ իրարու կը չաչորդեն թրքական սուտ լուրերն ու անոնց մասին տրուած բացատրութիւն-հերքումները:

Թրքական այս նոր մարտավարութիւնը յայտնապէս հիմնուած է այն հաչիւին վրայ որ մինչեւ սուտին սուտ ըլլալը իմացուի, լուրը արդէն պղտորելու, մոլորեցնելու որոշ դործ կը կատարէ միտքերու մէջ: Ինչ որ ուզուածն է արդէն:

Ցաւալին այն է որ հայկական լրատուներ ալ քիչ մը չատ դիւրութեամբ կ'արձագանգեն թրքական այս քնոյթի լուրերու, ակամայ ծառայելով զանոնք սրփռելու չանքին: Մինչդեռ որոշ վերապահութիւն եւ ուշադրութիւն կրնան խափանել այդ չանքը, գոնէ մեր բաժինով, երկրորդ՝ խարուածի դիրքը խնայել հայկական լրատփիւռներու:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՆ-ՈՒ ԿՈՂՄԷ ՁԱՆԱԶՈՒՄԻ ՑՈՑՍԵՐ

ԱՄՆ-ու Հայկական համագումարի Հայաստանի ու Ղարաբաղի բաժինին տնօրէնը Արփի Վարդանեան, Երեւանի մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ նիւթ ըրած Ցեղասպանութեան այդ երկրին կողմէ ճանաչումի հեռանկարը: Ըսած է թէ կ'ակնկալեն որ Գոնկրէսի 111րդ նստաշրջանին օրակարգին կը յղուի մօտ ատենէն Ցեղասպանութեան նոր բանաձեւը:

Հայկական համագումարը աշխոյժ գործակցութիւններ կը վարէ Գոնկրէսի անդամներուն, նաեւ նոր վարչակազմի դէմքերուն հետ: Ա. Վարդանեան ըսած է թէ վերջերս Թրքական պատուիրակութիւններ Ուաշինկթըն գացած ու չփումներով չանացած են համոզել որ նոր դեկավարութիւնը չձեռնարկէ Ցեղասպանութեան ճանաչումին: Չանտեսելով հանդերձ ԱՄՆ-ու կովկասեան չահերը, Ուաշինկթընի Անդարայի հետ յարաբերութիւններու բնոյթը, ան համոզում յայտնած է որ Պ. Օպամա եւ փոխ նախագահ Ճ. Պայտըն կը ճանչնան 1915ի իրականութիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՈՒ ԱՄՄԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Դժուար է ըսել թէ ե՛րբ հայ կաթողիկէ ընտանիքներ սկսած են հաստատուիլ Երուսաղէմի մէջ: Տըրամադրութեանս տակ եղող աղբիւրներ ոչինչ կը նշեն այդ մասին: Դժբախտաբար, Հայ կաթողիկէ պատրիարքութիւնն ալ ցայժմ չէ հրատարակած (գոնէ ես չեմ տեսած) գիրք մը, որ պարունակէր Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ Երուսաղէմի մէջ ներկայութեան պատմութիւնը: Ինչ որ ներկայացնեմ այս յօդուածով, հիմնուած է Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ Բ. համագումարի նիւթերը ամփոփող եւ 2003ին Պէյրութ հրատարակուած գիրքէն հինգ էջերով տրուած համառօտ տեղեկութեան եւ Երուսաղէմի եւ Ամմանի Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ էկզարք Հ. Թաֆայէլ Ծ. Վրդ. Միրնասեանի հետ ունեցած հանդիպումիս ընթացքին քաղուած տեղեկութիւններու եւ ականատեսի վկայութիւններուս վրայ:

Այսպէս, 1854ին Գրիգոր Պետրոս Ը. Տէր Ասատուածատուրեան կաթողիկոս պատրիարքը Երուսաղէմ կը ղրկէ Զմմառեան միաբաններէն Սերովբէ Վրդ. Դաւիթեանը, որպէսզի հոն գացող հայ կաթողիկէ ուխտաւորներով զբաղի: Սերովբէ Վրդ. եկեղեցի եւ բնակարան չունենալով, կ'ընդունուի լատին պատրիարքին կողմէ եւ կ'ապրի լատին պատրիարքարանին մէջ: Կարճ ժամանակուան մէջ, ան իր անձնական նախաձեռնութեամբ կը յաջողի գնել այն հողամասը, որուն վրայ յետագային կառուցուած են հայ կաթողիկէ պատրիարքարանին չէնքը եւ եկեղեցին:

Սերովբէ Վրդ. Դաւիթեան Երուսաղէմ կը մնայ մինչեւ 1865, ապա կը վերադառնայ Զմմառ՝ վանքը: Իր տեղը թափուր կը մնայ:

1872ին Յովակիմ Թումայեան վարդապետ կը ձեռնադրուի: Նկատի առած Երուսաղէմացի ըլլալու հանգամանքը, Յովակիմ Վրդ. կը ղրկուի Երուսաղէմ եւ իր նախորդին նման կ'ընդունուի լատին պատրիարքարանին մէջ ուր կ'ապրի 17 տարի եւ նոյնպէս իր անձնական ջանքերով եւ բարերարներու նուիրատուութիւններու շնորհիւ կը յաջողի կառուցանել եկեղեցին ու վանքը եւ հոն կը փոխադրուի:

Սերովբէ Վրդ. Դաւիթեանի 1854ին գնած հողամասը կը գտնուի ճանապարհ Յաչի Գ. եւ Դ. կայաններուն վրայ: Գ. կայանը կը նշէ այն հանգրուանը, ուր Յիսուս առաջին անգամ իննած է Յաչի ծանրութեան տակ, իսկ Դ. կայանը՝ այն հանգրուանը, ուր խաչամբարձ Քրիստոս կը հանդիպի իր մօրը:

Յաչի Զարչարանաց ճանապարհ անունը տրուած է այն ճամբուն, ուրկէ Քրիստոս Յաչը չալակին քաշած է Պիղատոսի ապարանքէն դէպի Գողգոթա: Ըստ աւանդութեան, Քրիստոսի խաչելութենէն անմիջապէս ետք, իր հետեւորդները սկսած են հետազօտել անոր քայլերուն հետքերը դէպի Գողգոթա: «Զարչարանաց ճանապարհ» եզրը ժողովրդականացած է ԺԶ. դարուն եւ անոր 14 հանգրուանները կանոնաւորուած են փրանկիսկեաններու կողմէ ԺԹ. դարուն: Այդ 14 հանգրուաններէն երրորդը եւ չորրորդը կը պատկանին Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան:

Ա.րդ, Յովակիմ Վրդ. Թումայեան 1876ին Գ. կայանին վրայ կը կառուցանէ եկեղեցի մը: Դ. կայանին վրայ նախապէս, Դ. դարուն, Մեծն Կոստանդիանոս կայսեր մայրը՝ Հեղինէ Թագուհին, հոյակապ եկեղեցի մը չինած էր, որ կոչուած էր Թալկացման (Spasmes) Տիրամօր եկեղեցի: Ժամանակին հետ եւ զանազան արկածներու հետեւանքով, այդ եկեղեցին հիմնայատակ եղած է մահմետականներու կողմէ եւ անոր տեղ կառուցուած են ձիերու ախոռներ: Երբ սուլթան Սելիմ գրաւած է Երուսաղէմը 1517ին, հոն չինել տուած է այրերու եւ կիներու համար բաղնիքներ, սակայն, ժամանակի ընթացքին անոնք ալ հերթականօրէն ամայացած են:

1880ին Յովակիմ Վրդ. Թումայեան քանդած է այդ բաղնիքները եւ անոնց հողերը փոխադրած քաղաքէն դուրս, սակայն փորելու ատեն գտնուած են հին եկեղեցւոյ հիմերը եւ անաւեր մնացած հին եկեղեցւոյ մոզայիքին մէկ մասը, ինչպէս նաեւ գունաւոր մոզայիքէ չինուած երկու հողաթափի նկարներ, որոնց կիսալատիններէն եւ յունարէն արձանագրութիւն մը երկու կողմերուն վրայ: Յունարէն արձանագրութիւնը տակաւին չէ բացայայտուած. սակայն, լատիներէն արձանագրութիւնը SMA վանկն է, որ SPASMA բառին վերջին տառերը ըլլալու են, իսկ երկու հողաթափերուն մոզայիքէ նկարները եղած են Ս. Կոյսին կեցած տեղը նշանակելու համար:

Եւ այսպէս, 1884ին եկեղեցւոյ հիմերը կը դրուին եւ անոնց վրայ կը բարձրանան չուրջի պատերը: 1885ին կ'աւարտի Առաջնորդարանին չինարարութիւնը, բաղկացած 18 սենեակներէ եւ ընդունարանէ: Եկեղեցւոյ կառուցումը երկար ժամանակ կ'առնէ: 1915ին կը կատարուի բացումը:

Յովակիմ Վրդ. Թումայեան չուրջ 40 տարի Երուսաղէմ մնալէ եւ չինարար ու բեղուն գործունէութիւն մը ունենալէ ետք, 1915ին կը քաշուի Զմմառ՝ վանքը (Լիբանան): Իրեն կը յաջորդէ Յովսէփ Վրդ. Գալփճեան, որ կը պաշտօնավարէ 3 տարի (1915–1918): 1918–1921 թուականներուն Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ վանքը թափուր կը մնայ: 1921–1961 թուականներուն Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ էկզարքութիւնը յաջորդաբար կը վարեն Յովսէփ Ծ. Վրդ. Մոմճեան, Յակոբ Ծ. Վրդ. Կիրակոսեան եւ Յովհաննէս Վրդ. Գույումճեան: Այդ չրջանին վանքը 25 տարուան համար վարձու տրուած է լեհ վարդապետներուն եւ 25 տարի ետք նորոգուած է վարձակալութիւնը, պայմանաւ որ լեհեր գործածեն եկեղեցին, բայց վանքը մնայ սեփականութիւնը Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան:

1961–1978 Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ էկզարքութիւնը կը վարէ Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Կամսարական, որ 1950–1955 թուականներուն վարած է Ամմանի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը եւ կառուցած եկեղեցի ու դպրոց: Ի դէպ, Յովակիմ Վրդ. Թումայեանի օրով Երուսաղէմի մէջ կ'ապրէին հայ կաթողիկէ 4 ընտանիքներ, սակայն այնուհետեւ Հայաստանէն եւ Կիլիկիայէն հայ կաթողիկէ ընտանիքներ հետզհետէ հաստատուած են հոն:

Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Կամսարական 1968ին մարդահամար կատարելով կը յիշէ 111 ընտանիք, այսինքն՝ 1138 անձեր: Ներկայիս այդ թիւը վերածուած է չուրջ 125 ընտանիքի, ցրուած առաւելաբար Երուսաղէմի եւ Ռամալլայի մէջ:

Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը ունեցած է դպրոց մը եւ ակումբ մը: Դպրոցը տնտեսած են նախ Մխիթարեան վարդապետները, ապա՝ Անարատ Յղութեան քոյրերը: Երբ քոյրերը քաշուած են, դպրոցը մնացած է ժողովրդապետի խնամակալութեան եւ յետագային՝ փակուած: Յովսէփ Վրդ. Շատարեւեանի էկզարքութեան չրջանին (1978–1984) դադրուած է նաեւ ակումբը, որ այնուհետեւ նորոգուած եւ արդիականացած, վերաբացուած է 2003ին:

Հոս անհրաժեշտ է նշել, որ Յովսէփ Վրդ. Շատարեւեան, չնորհիւ իր ունեցած բարեկամութեան Իգոր Ռապինի հետ, յաջողած է վարձակալ Լեհերը դուրս հանել եւ Հայ կաթողիկէ պատրիարքութիւնը դարձնել միակ տէրը Երուսաղէմի վանքին:

1984–2005 թուականներուն Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ էկզարքութիւնը վարած են Յովսէփ Վրդ. Ռուբեան, Բարսեղ Վրդ. Թալաթինեան, Անդրէաս եպիսկ. Պետողլեան եւ Գէորգ եպիսկ. Խազումեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿԱԶՆ ՈՒ ՔԱՐԻՒՂԸ ՍՏՈՅԳ ԲԱՐԻՒՔ ՉԵՆ

Ադրբեջանի ուժանիւթի ու անով նաեւ քաղաքական կարեւոր հարցատուութիւնն են կազի ու քարիւղի հանքերը: Ու անոնք լայնօրէն կ'օգտագործուին թէ՛ որպէս տնտեսական ազդակ, թէ՛ քաղաքական: Այդ ազդակը մնայուն կորիզն է երկրին նախագահին ելոյթներուն, որոնց միտքը չեչտել է Ադրբեջանի հզօրութիւնը: Նաեւ այդ չեչտումին ընկերացնել հրահանգներ: Ամէն անգամ որ Ղարաբաղի հարցին նիւթով նոր հանդիպում, կամ միջազգային ժողով ելլէ. ըլլայ, Ի. Ալիեւ անպայման կը ճառէ քարիւղի արդիւնաբերութենէն իրենց ստացած միլիոն տոլարներէն, անոնց չնորհիւ կրկնապատկուած, եռապատկուած ռազմական պիւտճէին: Պատգամին նպատակը յստակ է. այսօր չէ վաղը, Ադրբեջան աւելի ու աւելի հզօր իր բանակով իր ուզած ձեւով պիտի կարգադրէ Ղարաբաղի հարցը: Այս ինքնավստահութիւնը ամէն առիթի կը յայտնուի թէ՛ Բաքուէն, թէ՛ այլ մայրաքաղաքներէ ուր կը գտնուի Ադրբեջանի նախագահը:

Յաճախակի կերպով կրկնուած այս միտքերէն եռք գրեթէ զուարճալի է կարդալ Պետրոս Թերզեանի «Փեթրոսթրաթեժի» թերթին (Յունուար 19) մէջ լոյս տեսած վերլուծումը որ լաւատես ըլլալու չատ տեղ չի ձգեր Ի. Ալիեւի: Ըստ ածը այն է թէ քարիւղի չուկային վերիվայրումը Ադրբեջանի տնտեսապէս ու քաղաքականապէս ակտրացումին պատճառ կ'ըլլայ: Ան հեղուկ վառելանիւթ արտածող այն երկիրներէն մէկն է որոնք կը տուժեն քարիւղի գիներուն անկումով: Կը տուժեն տնտեսապէս, երբեմն նաեւ քաղաքականապէս: Գիներու անկումը զուգադիպած է քարիւղի արտադրութեան բարձրագոյն մակարդակին: Եւ եթէ գիները չբարձրանան, Բաքուի կը սպառնայ իր քարիւղի ոսկեդարէն զրկուելու հեռանկարը: Մանաւանդ որ քարիւղի չուրջ մէկուկէս տասնեակ օտար ընկերութիւններ երկու տասնամեակի ընթացքին աւելի քան 1 միլիառ տոլար ծախսած, բայց Ադրբեջանի մէջ նոր հանքեր գտած չեն: Բացառութիւն է Շահ տէնիզը որ կազ կը պարունակէ: Քարիւղի արտադրութեան բարձրագոյն մակարդակը կ'ակնկալուի 2010ին, եւ 2013ին կրնայ անկումը սկսիլ:

Ներկայիս Ադրբեջան քարիւղի եկամուտին կարեւոր մէկ տոկոսը ներդրումային յատկացումները դիմագրաւելու կը գործածէ. այդ յատկացումները օտար ընկերութիւններու բրածներն են: 2007ին անոնց հատուցումները իրեն միայն 5·2 միլիառ տոլարի չահ ձգած են քարիւղի արտածումէն:

Աչխարհի մէջ քարիւղի պահանջին նուազումը Բաքուի համար յուսախաբութեան երկրորդ պատճառն է: Մինչ 2006ին եւ 2007ին Ադրբեջանի ուժանիւթի ու անով նաեւ քաղաքական կարեւոր հարցատուութիւնն են կազի ու քարիւղի հանքերը: Ու անոնք լայնօրէն կ'օգտագործուին թէ՛ որպէս տնտեսական ազդակ, թէ՛ քաղաքական: Այդ ազդակը մնայուն կորիզն է երկրին նախագահին ելոյթներուն, որոնց միտքը չեչտել է Ադրբեջանի հզօրութիւնը: Նաեւ այդ չեչտումին ընկերացնել հրահանգներ: Ամէն անգամ որ Ղարաբաղի հարցին նիւթով նոր հանդիպում, կամ միջազգային ժողով ելլէ. ըլլայ, Ի. Ալիեւ անպայման կը ճառէ քարիւղի արդիւնաբերութենէն իրենց ստացած մի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Հայ մշակոյթի տան վերանորոգման աշխատանքները, մանաւանդ առաջին յարկի Վասպուրական հանդիսասրահը եւ յարակից բաժինները, վերջացան քանի մը շաբաթ ուշացումով. հետեւանք էր աննպաստ օդի: Անվերջ անձրեւ էր եւ ձիւն, ինչ որ սովորական չէ Ծըբանասյի հարաւին եւ մանաւանդ պէս Մարսէյլի համար, նոյնիսկ ձմեռը: Այս պատճառաւ գործունէութիւնները, ձեռնարկները, հանդիսութիւնները, հանդիպումները, միութենական ժողովները քանի մը ամսուան ընդհատում մը կրեցին:

Հազիւ Յունուարի կէսէն յետոյ կարելի եղաւ վերսկսիլ հանրային նախաձեռնութիւնները եւ կազմակերպել երկու ձեռնարկ: Առաջինը՝ նոր հրատարակութեան մը, լոյս տեսած «Ֆլամարիոն» հրատարակչատունէն «Երեւան» հատորին ներկայացումը եւ ձօնագրութիւնը հեղինակին՝ Ժիլպէռ Սինուէի կողմէ: Երկրորդը՝ աւանդական դարձած Նոր տարուան մաղթանքներու հանդիսութիւնը: Այս երկու ձեռնարկներուն կ'անդրադառնանք առանձին յօդուածով:

2009 տարուան համար բազմազան ընթացիկ գործունէութիւններու կողքին, ինչպէս Փետրուար 15ին լօթօ խաղի ժողովրդական ձեռնարկը, կամ հայերէնէ–ֆրանսերէն եւ ֆրանսերէնէ–հայերէն «ՍԷՏՏՈՒՄ» բառարանի ներկայացումը, կամ Մարտ 19ին «Վասպուրական սբ. Խաչ»ի պաշտօնական բացումը վերանորոգման աշխատանքի վերջին մանրամասնութիւններէն յետոյ, կամ Ապրիլ 18 եւ 19ին թատերական ներկայացումը Ժեռար Շալեանի « Mémoire de ma mémoire » գործին, եւայլն, Հայ մշակոյթի տան վարչութիւնը որոշած եւ գործի անցած է երեք կարեւոր ձեռնարկներու պատրաստութեան:

Ա. Գետնայարկի Տարօն սրահը վերածել «գիրքի եւ մամուլի» նուիրուած վայրի, վերագծելով հրապանիկ ակնարկով հայ գիրքի եւ հայ մամուլի պատմութեան գլխաւոր գլուխները, եւ ներկայացնելով, ցուցադրելով գիրքի եւ մամուլի արժէքաւոր նմոյշներ, առնուած՝ Հայ մշակոյթի տան ութ հազարէ աւելի հատորնոց պաշարէն, եւ մամուլի հաւաքածոներէն:

Բ. Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին կազմակերպել դիտական ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ Հայաստանի մայրաքաղաքներուն, յատուկ հատորի մը հրատարակութեամբ: Ցուցահանդէսին կորիզը պիտի կազմէ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան առիթով ձեռնարկուած ցուցահանդէսը «Գոնսէրժրի»ի մէջ, եւ ղեկավարութեամբ Գլօտ Մութաֆեանի:

Գ. Սեպտեմբեր 25 – Հոկտեմբեր 5, Մարսէյլի միջազգային ցուցահանդէսին Հայաստանի տաղաւարին վրայ, հարազատ հայկական շուկայ մը պիտի ներկայացուի Հայաստանէն ներածուած ապրանքներով, ցուցադրութեան նոյն ձեւերով, յատուկ երանգներով եւ բոյրերով: Նոյնպէս տեղւոյն վրայ լաւաչ պիտի պատրաստուի, արհեստանոց մը պիտի ձեւաւորուի, զանազան նիւթերու վրայ աշխատող արուեստագէտներով:

Ա.հաւասիկ համառօտ ներկայացումը Մարսէյլի Հայ մշակոյթի տան ընթացիկ տարուան նախաձեռնութիւններուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ՏՕՄՈՒ

«ԿԱՃԷԹ»ՆԵՐ... ԳՆՈՒԱԾ ԵՆ

Կեդրոնականցի Ամենակ նոր վերադարձած էր «Հրեչտակներու Քաղաք»էն, որ կը կոչուի Լոս Անճըլըս, որուն համար կ'ըսուի թէ հայկական երկրորդ մեծագոյն քաղաքն է, ինչպէս Նիւ Եորքի համար կ'ըսուի թէ հրեական մեծագոյն քաղաքն է...

Կիրակնօրեայ մեր սովորական հանդիպման ընթացքին, եկեղեցիի դիմաց դտնուող սրճարանը, ուր կը խմբուին հայ մարդիկ, հոգեհանգստեան արարողութեան ժամը սպասելով, ուր չուկայի եւ սակարանային հարցեր կ'արծարծեն, տեսակէտներ կ'արտայայտեն: Որքան քսակը մեծ ըլլայ, կարծիքները այնքան տիրական կ'ըլլան:

Տեղաւորուեցանք նեղլիկ սեղանի մը եւրին: Ամենակ միշտ ըսելիք կ'ունենայ, նորացուղ հնհնուքներ: Իմաստունի պէս ճաշակելով դառն սուրճը, պատմեց հետեւեալը.

– Պոլսեցի բարեկամներս, որոնք դեռ կը շարունակեն իրենք զիրենք «պոլսեցի» կոչել եւ ոչ «իսթանպուլահայ», շաբաթ երեկոյ մը պիս տարին հայկական հանդիսութեան մը: Ներկայ եղանք հայկական մեծ, շատ մեծ համախմբումի մը, հոն կային հազարէ աւելի անձեր, ամէն սեռէ եւ տարիքէ: Ըսին թէ հոն էին Հայեր Միջին–Արեւելքէն, Իրանէն, Հայաստանէն, Թուրքիայէն, հին Ամերիկահայեր:

Ուրախութեամբ եւ որոշ յուզումով կը լսէի: Ուրեմն դեռ հազարէ աւելի Հայեր իրարու քով կարելի էր բերել, շաբաթ դիշերով, նոյնիսկ մեծ քաղաքներու մէջ:

Ամենակ կը շարունակէր.

– Տաղաւարներ կային, որոնց մէջ կը վաճառուէին հայկական համարուած համադամներ, Հայաստանէն եկած դարեջուր, թուրքի օղի, հայկական ժապաւէններու եւ երգերու խտասալիկներ, նոյնիսկ՝ ալա թուրքա երգերու՝ որոնց համար ըսին թէ ամէնէն աւելի պահանջուածներն էին: Տաղաւար մըն ալ կար ուր կը վաճառուէին անգլերէն դիրքեր, անոնց կողքին դրուած էին հայերէն թերթեր եւ գիրքեր: Եթէ անգլերէն դիրքերուն առջեւ կանգնողներ կային, անոնք արագօրէն կ'անցնէին հայերէն թերթերու եւ դիրքերու առջեւէն:

– Մի՞թէ անգլերէն դիրքերը գնողներ կային:

– Ո՛չ, կը դիտէին: Արդէն անոնք իրարու կը նմանէին: Կողքին վրայ կամ վանքերու պատկերներ կամ «ճենոսայտ»ի վերտառութիւններ: Թափառեցանք: Տուն դառնալէ առաջ կրկին գացի գիրքերու տաղաւարը եւ հարցուցի թէ հայերէն գիրքեր կը վաճառուէ՞ին: Պատասխանը հետեւեալը եղաւ «Հայերէն գիրք կը ցուցադրենք ձեւի համար, գնող չըլլար: Անգլերէն գիրք գնող աղ չկայ: Միակ վաճառուածները երգերն են, ժապաւէնները եւ մանաւանդ՝ կաճէքները»:

Սրճարանը կը պարպուէր: Հասած էր ժամը Հոգեհանգստեան արարողութեան:

Շարականը Տիրոջ ողորմութիւնը կը հայցէր: Կը մտածէի աշխարհի բոլոր լեզուներով բարբառող կաճէքի ծագումով Հայերու հայ նախնիներուն համար օր մը Հոգեհանգստեան պաշտօն խնդրել... Ի՞նչ ընելու համար:

Հայ գրողները փոխանակ գիրք գրելու լաւ կ'ընեն եթէ կաճէքներ արտադրեն, իրենք լաւ կ'ապրին, ուրիշներն ալ չեն անհանգստացներ, թուղթ չեն սպառեր եւ այդ կ'ըլլայ արդիական բնապահպանական մօտեցում, քանի որ անտառները չեն վճանար...

Ինչո՞ւ քայլ չպահել յառաջդիմութեան հետ, որ «գլոբալիզացիա» է...

Կեցցէ՛ արդիականութիւնը... Ծա՛փ, ծա՛փ...

ՄԱԿԱՐ

Ի Գաղիա,
Յամի Տեառն 2009, Փետրուար

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարանէն լոյս տեսած է «Հին կտակարանի գրքեր մեկնութիւններ» շարքէն Գր. Տաթեւացիի «Մեկնութիւն մարգարէութեանն Եսայեայ» աշխատութիւնը: Մատենաշարի գլխաւոր խմբագիրն է Մայր Աթոռի հրատարակչական բաժնի տնօրէն Եղնիկ արք. Պետրոսեան, իսկ խմբագիրը՝ Յակոբ Քէօսէեան: Հրատարակութեան մեկենասներն են Ամէն եւ Նունէ Սարգսեան:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ
ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

Այժմ պէտք է զգանք, մեր տեղեկութիւնները կատարեալ ընելու համար, այստեղ թարգմանել Լ'Օմ Լիպրի մէջ Ժորժ Քլեմանսոյի մէկ խմբագրականը, հայկական հարցին նուիրուած, հետեւեալ խորագրով.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋԱՐԴԵՐԷՆ ԵՏՔԸ

«Եւրոպական Թուրքիայէն ետքը՝ Ասիական Թուրքիան: Կ. Պոլիսը կը մնայ Թուրքերուն, իր ռազմապիտական դիրքը զայն հատընտիր կտոր մը կ'ընէ մեծ պետութիւններու ցանկութեան պահուած: Ի բաց առեալ իր մայրաքաղաքը՝ այժմ Թուրքիա Ասիական կայսրութիւն մըն է: Ինչ ճակատագրի համար: Ցեղային հալեքանութեան պատճառները, որոնք Թրքական կառավարութիւնը կործանեցին Եւրոպայի մէջ, քանզի զայն անկարող դարձուցին իր աշխարհակալութիւնը կազմակերպելու քաղաքակիրթ կեանքի մը մօտաւոր պայմաններուն մէջ, տարբեր կերպով մը պիտի կրնա՞ն գործել Ասիական ցամաքին վրայ եւ Սուլթանին տալ երջանիկ հաստատութեան մը ուրախութիւնը, զոր Եւրոպա իրեն մերժեց: Արդիւնած չէ այդ բանը յուսալ: Սակայն անչուշտ չատ քիչ խելացի մարդիկ պիտի ուզեն ատոր հաւատալ:

«Զանազան անուններով Սուլթաններ, ձեր Թուրք կամ երիտասարդ Թուրք, կ. Պոլսոյ մէջ միշտ մէկ տեսակ կառավարութիւն ունեցած են. անոխակալ աստուածպետութիւնը, որ Հռոմի, Պոլսոյ կամ Թիպէթի մէջ, ամէն տեղ եւ միշտ կամքերու քայքայում յառաջ բերած է: Ինչքը երբեք չէ պակսած Վեհապետին խորհրդարան չէ պակսած կամ հանրային կարծիքի վտանգներուն քով: Զարգացած մտքեր, հոգեկան մեծ ազնուութեամբ մարդիկ, պատերազմի դաշտին վրայ դեղեցիկ քաջութեան մը կարող. ժողովրդային մեծ զանգուած մը՝ չատ պարզունակ ապրելակերպով, ազնիւ դաղափարականութեամբ մը վառուած, եւ ատեն ատեն ամենագեղեցիկ անձնուիրութեանց կարող, բոլոր ատոնց արհամարհանք ներչնչելու համար չեն եղած, մանաւանդ երբ անոնց դէմ կը հանենք մեր «քրիստոնէացած» կեանքին մռայլ ներքինը: Դժբախտաբար, ինչպէս մեր մէջ, եւ չատ աւելի չաճախ քան մեր մէջ, կամքի մեծ զօրութիւնն է, որ կը պակսի: Եւ միշտ այդ պատճառաւ, կենսական լաւագոյն զօրութիւնը կը չախչախուի, փոշիի կը վերածուի աստուածպետութեան բացարձակութեամբը:

«Երիտասարդ Թուրքերը կրցան յեղափոխութիւն ընել իրենց ուզածին պէս, Սուլթանը գահընկէց ընել, իշխանութեան կազմութեանց անունը փոխել, հաստատել նոյնիսկ չեմ գիտեր ինչ անանուն իշխանութեան կառավարութիւն մը, զոր չղաղրեցան իրրեւ բացարձակ յղանալէ: Եթէ Շէյխ իւլ իսլամը իրենց դէմ դառնար, բոլոր իշխանութիւնին պիտի ջընջուէր: Ահաւասիկ վտանգը, որ կայ 20րդ դարուն՝ տասնհինգ դար ծեր իսլամի մը ապրելուն մէջ:

«Ինչ որ մարդս կը չփոթէ այն արտաքոյ կարգի տարբերութիւնն է, որ կայ անհատական մարդուն նկարագրին, – որուն համար ամէն անոնք, որոնք Թուրքիան պտըտած են մեծ զովեստով կը խօսին–, եւ իշխանութեան գլուխ գտնուղներու կառավարական բարքերուն միջեւ, որոնց քով զեղծումն ու բռնութիւնը արմատացած սովորութիւններ են:

«Ամէն երկիրներու մէջ մարդուս համար վտանգաւոր է հնազանդութենէն հրամանատարութեան անցնիլը: Զգացումներու եւ կամքի հաւասարակշռութեան տարբերութիւնը այնքա՜ն մեծ է, որ քնացած կորմնները չանկարծ կ'արթննան, մինչ ուրիշներ կամաց կամաց կը թմրին այլեւս արեւուն լոյսը չտեսնելու համար: Աւելցնենք որ սոսկալի ճակատագրականութիւնը թէ «ինչ որ գրուած է այն կ'ըլլայ» տկարը կը նետէ զօրաւորագոյնին ոտքին տակ՝ որ վստահ է թէ որեւէ ընդդիմութեան չպիտի հանդիպի: Վերջապէս երբ մոլեռանդութիւնը կու գայ արթնցնելու, մարդ էակին մէջ, հնազարեան վայրենութեան կատաղի վազքը, յոռետոյն բռնաւորութեան բոլոր այդ զոհերը իրենց կարգին չանկարծ կը փոխուին դահիճներու եւ անպաշտպան բնակչութեան վրայ ահռելի ջարդը կ'անցնի, արիւնի ուրականի մը պէս, յօշոտուած ծերունիներ, բռնաբարուած կիներ, կտրտուած, չարչարուած մանուկներ, վերջապէս ամբողջ արհաւիրքը, որուն մէջ չղթայազերծ մարդկային անասունը կը տապլտկի ոռնալով:

(Շար. 24)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳԻՐՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ լրագրող-վիպագիր Վիքէն Պէրպէրեան իր «Das Kapital» վէպին Ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը կը ստորագրէ Ուրբաթ, Փետր. 6, ժամը 19ին

L'Odeur du temps *գրատունը*
35 rue Pavillon
13001 Marseille
Métro : Vieux Port
Tél. : 04 91 54 81 56

Վիքէն Պէրպէրեան անպլիտիք հեղինակ է, վէպը Ֆրանսերէնի թարգմանած է «կամայսթէր» հրատարակչական-ներն կողմէ. Թարգմանիչն է Գլարօ: Այս մէկը գրողին երկրորդ վէպն է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le dimanche 8 février — **spectacle de** danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des cours de français sont assurés par un professeur de «FLE», tous les vendredis matins de 10h à 12h, ainsi que des cours de chants sont assurés par un maestro tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour **sa soirée**

« MADZOUNOV KEUFTES »

Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 13

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին: Աւարտին, Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն կը կատարուի:

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 13

Ժամը 16ին կը կատարուի Տեառընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Գ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԹԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CENTENAIRE 100 ԱՄԵԱԿ

Arthur ADAMOV/ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
William SAROYAN/ ՈՒԻԼԻԱԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԱԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée «**Ecoumène** & **Molokans**» du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«**Ecoumène**» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«**Molokans**» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
Փետրուար 1էն 8
«Նուրհան Փրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 7

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՐԳԻՍ ՁՕՐԱՎԱՐԻՆ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ ԵՒ ՁՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ

«ՀՐԱՇԵՑԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»

Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Les Activités du Mois de Fevrier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONFERENCE et PRESENTATION DU LIVRE

«Byzantins, Arméniens, et Francs au temps de la Croisade»

par
Madame ISABELLE AUGE
Maître de Conférences à l'Université Montpellier III

Le **Samedi 14 à 20 heures 30**

au Centre : 339 avenue du Prado, 13008 Marseille

— Entrée libre —

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,

Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel, RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·136 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·136

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՅՈՑՑԵՐ ԱՄԲՈՂՋ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՍՊԱՍԵՑԷՔ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ

ԿՂԸՍԷ ՍԱՐԲՈՍԶԻ

90 վայրկեաններու երկայնքին Սարքոզի պատասխանեց չորս լրագրողներու հարցումներուն: Առանք էին Լօրանս Ֆեբարի (հեռատեսիլի Ա. կայան), Տաւիտ Փիւժատաս (Բ. կայան), Կի Լակաչ (ԷՄ. - 6) եւ Ալէն Տիւհամէլ (ԷՒ. Թի. Էլ.): Ցայտագիրն ալ խորագրուած էր՝ «Տագնապին դիմաց»:

Ինչ որ յստակ է, այն է որ Սարքոզի դոհ է եւ եթէ նոյնիսկ կը հասկնայ եւ կը լսէ Ֆրանսացիներու արդար մտահոգութիւնները, մասնաւոր դարման մը չառաջարկեր, այլ սկիզբէն իսկ ժամադրութիւն կու տայ Փետր. 18ին: Այդ թուականին հանդիպում պիտի ունենայ, ընկերային պետնի վրայ, համապատասխան կողմերու հետ, այսինքն սենտիքաներու; ինք առաջարկներ պիտի ընէ եւ որոշումներ պիտի տրուին խորհրդակցութենէն ետք: Ամէն պարագայի մէջ, ինք վճռած է չերաժարիլ բարեփոխումներու իր քաղաքականութենէն: Երբ առարկութիւններ կ'ըլլան, որ տէրը չէ մնացած իր խոստումներուն, պատասխանը առնուազն տարօրինակ է եւ կը հաստատէ որ ունկընդիրները եւ չհակիլց կողմերը տակրամխներու տեղ դրած է: Արդարեւ, չընդունիր որ հրաժարած ըլլայ կարգ մը բարեփոխումներէ, այլ «կը բացատրէ» որ երբ բողոքներ բարձրացած են, այն առեն միայն հետաքրքրուած է նիւթով, որուն ծանօթ չէր, հակառակ անոր որ բոլոր հարցերով կը զբաղի եւ այն առեն միայն հարցը ուսումնասիրած է եւ անդրադարձած թէ ծուռ բան մը կայ: Կը բացատրէ նաեւ որ դրամատուներուն դէմ դրամատուներուն դէմ չի տար, այլ փոխատուութիւններ կ'ընէ տոկոսով, որպէսզի ձեռնարկներու օգնեն եւ վերջին ալ այդ տոկոսները երբ դանձէ, պետութիւնն է որ կը նպաստաւորուի: Գանձը դրամ կը մտնէ:

Մորքին մէջ, դրական միակ կէտը որ կը հետաքրքրէր չհակիլց կողմերը, կը վերաբերէր արհեստագիտական տուրքի (թաքս փրոֆէսիոնէլ) ջնջումին 2010ին: Մնացեալը, ինչպէս Փետրուար 18ի ժամադրութիւնը, ժամանակ չհեղու ռազմավարութիւն մըն է եւ մասամբ ալ կը ծառայէ ուրիշներու վրայ թողուլ յետագայի որոշումները, որոնք կրնան ծնիլ այդ հանդիպումէն ետք եւ նպաստաւոր բնոյթ չունենալ: Առաջարկներու իր ցանկը, որու մասին վճիռ պիտի տրուի խորհրդակցութենէ ետք, ցոյց տուին որ ինք ալ մտահոգ է եւ կ'անդրադառնայ որ իր պաշտօնը այնքան ալ դիւրին չէ, երբ տագնապ կայ, որքան ալ ուզէ այդ տագնապը համաչխարհայնացման վերագրել, կը գիտակցի անշուշտ թէ այդ արդարացումը չի բաւեր: «Դարուս տագնապն է» կ'ըսէ չեչտելով թէ նախընթաց ալ չունի:

Վերջաւորութեան պատասխանեց նաեւ այն հարցումներուն, որոնք կը վերաբերէին Քուչնէրի, Ուիլիըմսըն եպիսկոպոսին, Մանչի նահանգապետին պաշտօնազրկման, Եւրոպայի, գործատէրերու աշխատավարձքին, եւլն., եւլն.:

Ինչ կը վերաբերի աւանդապաշտ եպիսկոպոսներու բանագրանքին ջնջումին, կ'ըսէ թէ «անհասատալի» եւ «վրդովեցուցիչ» է բրիտանացի կղերականին արտայայտութիւնը կազի սենեակներու մասին: Քուչնէր իր ամբողջական վստահութիւնը կը վայելէ: Ի՞նչ է պատահականութիւնը, ժամանակ չհեղու ռազմավարութիւնը, ժամանակ չհեղու ռազմավարութիւնը, ժամանակ չհեղու ռազմավար

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՈՒ ԱՄՄԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

2005 Սեպտ. 15էն ի վեր Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ թեմի էկզարքէն է Ռաֆայէլ Ծ. վրդ. Մինասեան, որ 14 տարի (1991–2004) կը լէնհէյլի (Գալիֆորնիա) մէջ բեղուն գործունէութիւն մը ծաւալեր է եւ համայնքը հայկական ոճով հոյակերտ եկեղեցիով եւ համալիրով օժտելէ եաք, 2004ի Նոյեմբերին հրաժարելով ժողովրդապետի իր պաշտօնէն մեկնած է Հռոմ, ուր ստանձնած է Վատիկանի «Խաղաղութեան ձայն» հեռատեսիլի հայկական հաղորդումներու հիմնադիր տնօրէնի պաշտօնը, իսկ տարի մը եաք՝ 2005 Սեպտ. 15ին, ան նաեւ նշանակուած է Երուսաղէմի եւ Ցորդանանի Հայ կաթողիկէ թեմի էկզարք (առաջնորդ):

Իր նոր պաշտօնը ստանձնելու առաջին օրէն Ռաֆայէլ Ծ. վրդ. Մինասեան ինքզինք գտած է կարգ մը դժուարութիւններու դէմ յանդիման: Մեր հանդիպումի ընթացքին ան կը պատմէր թէ եկեղեցւոյ Ծբ. խական խորհուրդին մէջ գոյութիւն ունեցած են ներքին պառակտումներ, դատական հարցեր, բուռն դժգոհութիւններ վանքին ընդհանուր գործավար Ալեքս Ճոլոյեանի դէմ եւ այլն:

Առաջնորդը բծախնդրօրէն հետեւած է խնդրոյ առարկայ հարցերուն եւ լսելէ եաք կողմերու դժգոհութիւնները և հակաճառութիւնները, տիրող պայմաններու լոյսին տակ վերահաստատած է վանքին եւ կալուածներուն ընդհանուր գործավարը իր պաշտօնին մէջ, բարւոք լուծում տալով բոլոր հարցերուն:

Այնուհետեւ, հաւատարիմ չինարբի իր խառնուածքին, Ռաֆայէլ Ծ. վրդ. Մինասեան նուիրուած է կառուցողական աշխատանքներու: Առաջին հերթին ան վերանորոգութիւններ կատարած է եւ կառուցանած է նոր յարկաբաժին մը, բաղկացած 3 սենեակներէ՝ արդիական սարքերով եւ կահաւորումով, ընդունելու համար բարձրաստիճան հիւրերը, ինչպէս նաեւ ընդարձակ սրահ մը, ուր կարելի է ընդունել չուրջ հարիւր ուխտաւորներ: Ցարկաբաժնի ճակատին գրուած է՝ «Երիտասարդ ուխտաւորին տունը»: Ապա, վերանորոգուած է վանքին ընդհանուր մուտքը եւ Դ. կայանը փոխադրուած է դէպի իր պատմական անկիւնը, այսինքն վանքին սորերկրեայ բաժինը: Առաջնորդը հիմնած է նաեւ Ս. Հաղորդութեան մնայուն երկրպագութեան ուխտը:

Հայ կաթողիկէ պատրիարքութիւնը Երուսաղէմի իր կալուածին մէջ ունի հիւրանոց մը, բաղկացած 9 սենեակներէ, որոնք վարձու կը տրուին ղբօսաշրջիկ ուխտաւորներու: Վանքին ետեւի կողմը կայ չէնք մը, բաղկացած 14 յարկաբաժիններէ, ուր ապաստան գտած են հայ ընտանիքներ: Վանքի մուտքին, եկեղեցւոյ բակին մէջ կայ սրճարան–ճաշարան մը, ուր ղբօսաշրջիկներ եւ ուխտաւորներ կը կենան պահ մը հանգստանալու եւ թարմանալու, «խաչի ճանապարհ»ին վրայ քալելու ընթացքին: Բակին մէջ Ռաֆայէլ Ծ. վրդ. Մինասեան կանգնեցուցած է գեղեցիկ խաչքար–յուշարձան մը, որուն պատուանդանին վրայ գրուած է՝ «ի յարգանս 1915ի Ապրիլեան նահատակաց» (նաեւ անգլերէնով): Հոն այցելող հազարաւոր ուխտաւորներ կը տեսնեն ու կը կարդան արձանագրութիւնը, իրազեկ ղառնալով հայ ժողովուրդի մարտիրոսութեան:

Երուսաղէմի մէջ վերջին երեք տարիներուն իր կատարած չինարարական աշխատանքներէն եաք, ներկայիս Առաջնորդին ծրագիրն է Յովհաննէս Ծ. վրդ. Կամսարականի անձնները փոխադրել Երուսաղէմ:

* * *

Երուսաղէմի Հայ կաթողիկէ էկզարքութեան մաս կը կազմէ նաեւ Ցորդանանը: Մայրաքաղաք Ամմանի մէջ Հայ կաթողիկէ առաջին ժողովրդապետութիւնը հաստատուած է Յովհաննէս Ծ. վրդ. Կամսարականի օրով: Աւրդարեւ, Յովհաննէս Ծ. Վարդապետ հոն հաստատուած է 1950 Սեպտ. 1ին եւ տարուան մը յարատեւ ու տքնաջան աշխատանքին չնորհիւ ան յաջողած է 1951ին կառուցանել Ս. Աստուածածնի վերափոխման նուիրուած եկեղեցի մը, որուն օծումը 1952ին կատարած է կարդինալ Աղաճանեան: Նկատի առած այն՝ որ այդ չրջանին Ամման եւ չրջակայքը կ'ապրէին Հայ կաթողիկէ չուրջ 300 ընտանիքներ, Յովհաննէս Ծ. վրդ. Կամսարական անհրաժեշտ նկատած է կառուցանել նաեւ եկեղեցւոյ կից ամէնօրեայ հայկական վարժարան մը: 1953ին կառուցուած է դպրոցը, ուր յաճախած են հայ առաքելական եւ կաթողիկէ ընտանիքներու զաւակներ: Դպրոցը ղեկավարած են Անարատ Ցղութեան Հայ քոյրերը: Հետաքրքրական է նշել որ Հայ կաթողիկէ վարժարան յաճախած են նաեւ Ցորդանանի պալատական ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ բարձր դասակարգի ընտանիքներու զաւակներ, արաբ աչակերտներ:

Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Կամսարական հինգ տարի վարելէ եաք Ամմանի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը, 1955ին կը մեկնի Ամմանէն: Իրեն կը յաջորդեն Յովսէփ Վրդ. Պասմաճեան (1955 – 1961), Սարգիս Վրդ. Ուզունեան (1961 – 1968), Ցարութիւն Վրդ. Տիւլէկեան (1968 – 1972), Սահակ Վարդապետ Պարիչեան (1972 – 1984), Յովհաննէս Վարդապետ Սեֆերեան (1984 – 1988), Սուքիաս Վրդ. Սուքիասեան (1988 – 1991), Յովհաննէս Վրդ. Գասապեհեան (1991 – 1992): 1992 – 1994 թուականներուն Ամմանի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը թափուր կը մնայ: Այնուհետեւ, երբ Երուսաղէմի էկզարք կը նշանակուի Անդրէաս Եպիսկ. Պետողլեան (1994 – 2001) եւ Գէորգ Եպիսկ. Խազումեան (2002 – 2005), անոնք նոյն ատեն կը վարեն նաեւ Ամմանի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութեան գործերը:

Մինչ 1953ին հիմնուած Ամմանի հայ կաթողիկէ վարժարանը կարեւոր դեր մը կատարեց Ամմանի հայկական գաղութի կեանքին մէջ, 1970ի Սեպտ.ին Ամմանի մէջ տեղի ունեցած արիւնալի բախումները Ցորդանանի բանակի եւ Արաֆաթի տրիկ պատերազմի մը, որուն կից կը գտնուի ներկայիս անշուք դարձած ժողովրդապետի բնակարանը, քանի մը սենեակներով: Ընդարձակ հողատարածքի ետեւի բաժինը կը գտնուի «Սահակ Մեսրոպ» խլամ մանուկներու դպրոցաշէնքը, որ անցեալին եղած է Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու բնակարանը: Հողատարածքի դէպի պողոտայ երկարող մասը վերածուած է անխնամ մնացած պարտէզի մը:

Ի պատասխան այն հարցումիս թէ ի՛նչ ծրագիրը ունի այս լքեալ կալուածը աշխուժացնելու եւ Հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը վերակենդանացնելու համար, Ռաֆայէլ Ծ. վրդ. Մինասեան կը նշէր թէ իր մշակած ծրագիրը ունի երեք հանգրուաններ.

Ա. Ցանուքներու կառուցում պողոտայի երկայնքին գտնուող հողատարածքին վրայ եւ ընդարձակ հանդիսասրահ մը:

Բ. Եկեղեցւոյ բարենորոգում, ժողովրդապետի բնակարանի եւ գրասենեակի կառուցում:

Գ. Կառուցում բնակարաններու հայ կարիքաւոր ընտանիքներու համար:

Բնականաբար մեր խօսակցութեան նիւթ պիտի դառնար պիտճէի հարցը, նկատի առած Ամմանի հայկական համայնքի, յատկապէս հայ կաթողիկէ հատուածի փոքր թիւը: Վարդապետը դիտել կու տայ թէ խանութներու եւ հանդիսասրահի կառուցման պիւտճէն արդէն ապահովուած է եւրոպական, յատկապէս իտալական բարեսիրական հաստատութիւններէ: Կառուցուող 10 խանութներու եւ հանդիսասրահի վարձքերէն գոյանալիք եկամուտներով պիտի իրագործուին երրեակ ծրագրի երկրորդ եւ երրորդ հանդրուանները:

Անցնող Նոյեմբերին արդէն իսկ սկսած առաջին հանգրուանի չինարարական աշխատանքները քանի մը ամիսէն վերջ կը գտնեն:

Մեղի կը մնայ մաղթել յոգնութիւն չգիտցող, որեւէ դժուարութեան առջեւ չընկրկող եւ իր նպատակի իրագործման համար որեւէ տկարութիւն չճանչցող հոգեւորականին առողջութիւն եւ առաւել կորով, յօգուտ Երուսաղէմի եւ Ցորդանանի էկզարքութեան եւ ի փառս Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

EREVAN

Gilbert Sinoué

Editions Flammarion

Յունուար 14ին, Ֆլամարիոն հրատարակչական տունէն լոյս տեսաւ Ժիլպէռ Սինուէի «Երեւան» հատորը:

Յունուար 20ին, առաջին հրապարակային ներկայացումը եւ ձօնագրութիւնը, հեղինակին կողմէ, տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Հայ մշակոյթի տան մէջ:

Ժիլպէռ Սինուէ ծնած է Գահիրէ: Հայրը Եգիպտացի, մայրը Ֆրանսացի, մեծ մայրը (մօրը կողմէ) Յոյն. ան բազմամշակութային մթնոլորտի մէջ անած ու հասակ առած է: Ապրած է նաեւ Լիբանան եւ 1968ին հաստատուած է Փարիզ: Ուսանած է երաժշտութիւն եւ գրած է երգերու բնագիրները, չատ ծանօթ արուեստագէտներու համար. Գլօռ Ֆրանսուա, Ժան–Գլօռ Փասքալ, Տալիտա, Անի Գոռան, Մարի Լաֆորէ եւ ուրիշներու: 1986ին լքած է այս ասպարէզը եւ դարձած է դէպի բուն գրականութիւն: Հեղինակ է տասնըեօթը հատորներու ոմանք ստացած են մրցանակներ: Գրած է նաեւ հեռատեսիլի ֆիլմաչարեր: Վէպերուն մեծամասնութիւնը թարգմանուած է բազմաթիւ օտար լեզուներու:

Գիրքին նախաբանը գրած է Շառլ Ազնաւուր: Յանդուգն նախաբան մը որ կը հրաւիրէ Թուրքերը պատուելու պատմութեան կեղծ գիրքերը, ընդմիշտ սրբելու գարշելի կարմիր արատը, ձերբազատելու պետական սուտէն...:

Գիրքը վէպ մըն է որ կը սկսի Պոլիս, Օսմանեան դրամատան դէպքով (Պանք Օթոման) արարքին դրդապատճառներով, գործողութեան նկարագրումով եւ հետեւանքները ղեկավարած պաղեստինեան ուժերու մէջեւ: Հիւսէյն թագաւոր կը ճգմէր պաղեստինեան կազմակերպութիւնները, որոնք պետութեան մէջ պետութիւն մը կազմած՝ կը սպառնային Ցորդանանի թագաւորի իշխանութեան: Բախումները, որոնք կը խլէին տասնեակ հազարաւոր պաղեստինցի զոհեր, կը տեւէին մինչեւ 1971 Յուլիս եւ վերջ կը գտնէին Պաղեստինի ազատագրութեան կազմակերպութեան եւ պաղեստինցի հազարաւոր կռուողներու դէպի Լիբանան արտաքսումով:

Ստեղծուած այդ պայմաններուն հետեւանքով Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերը հեռացած են Ամմանէն եւ դպրոցը յանձնուած է լատին Առաջնորդարանին: Անոր փոխարէն, եկեղեցւոյ կալուածին վրայ կառուցուած հայ քոյրերու բնակարանը վերածուած է մանկապարտէզի, ղեկավարութեամբ աչխարհական հայ երեք կիներու: Քանի մը տարի եաք, հայ մանուկներու թիւի նուազումի հետեւանքով, մանկապարտէզը կը վերածուի զուտ իսլամ մանուկներու հաստատութեան մը, սակայն դպրոցը կը պահէ իր հայկական անունը՝ «Սահակ–Մեսրոպ»:

2005 Սեպտեմբեր 15ին Երուսաղէմի հայ կաթողիկէ էկզարք նչանակուած Ռաֆայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան ձեռնհասօրէն կը վարէ նաեւ Ամմանի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը, որ ներկայիս կը հաշուէ չուրջ 60 հայ կաթողիկէ ընտանիքներ, որոնց մէջ կան նաեւ Իրաքէն գաղթածներ:

Յիշեցման կարգով նշենք որ Ռաֆայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան անցեալին՝ Պէյրութի մէջ, կառուցանած է Զալղայի Ս. Խաչ հայ կաթողիկէ եկեղեցին եւ կից Գէորգ Հարպոյեան երկրորդական վարժարանը: Ապա, Կլէնհէյլի մէջ կառուցանած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ եկեղեցին եւ համալիրը: Երուսաղէմի վանքին մէջ կառուցանած է նոր յարկաբաժին մը եւ կատարած կարգ մը վերանորոգումներ: Ամմանի ժողովրդապետութիւնը եւս կը դառնայ չինարար վարդապետին հոգածութեան առարկայ:

Ամմանի մէջ այցելեցի Ս. Աստուածածնին հայ կաթողիկէ եկեղեցին, որ կը գտնուի էշրէֆիէ կոչուած հայաչատ թաղամասի մը բանուկ պողոտային վրայ: Համեստ, գողտրիկ եւ լուսաւէտ եկեղեցի մը, որ կը տիրանայ ամբողջ թաղամասին: Ներսը, ինչպէս նաեւ դրսի պատերուն, կան հրաշալի խճանկարներ: Ներսի պատերուն կան նաեւ Ս. Խաչի ճանապարհի տասնչորս կանգառները: Ներսի պատերուն կան նաեւ Ս. Խաչի ճանապարհի տասնչորս կանգառները: Ներսի պատերուն կան նաեւ Ս. Խաչի ճանապարհի տասնչորս կանգառները:

ԿՈՉ ՀԱՄԱՅԱՆՑԻ ՎՐԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՎ ԹՂԹԱԿՑԵԼՈՒ

Արդեօք պիտի կարենա՞նք օր մը համացանցի վրայ հայերէն լեզուով ու տառերով հաղորդակցիլ: Այո՛: Այդ հնարաւորութիւնը ունինք այլեւս, չնորհիւ համակարգիչի Unicode *տառատեսակներուն:*

Անցեալները հայկական դասախոսութեան մը ներկայ գտնուեցայ: Բանախօսը, իր չնորհակալութիւնը յայտնելու համար, համակարգիչով պատահաբար վրայ հետեւեալ ղրկութիւնը լուսաւորեց՝

Merci !
<wniefakalnv;
Thank you !

Քովիններուս հետ հայեացք մը փոխանակեցինք, առաջին եւ երկրորդ տողերը հասկցանք, երկրորդ տողը ի՞նչ կ'ուզէր ըսել: Յայտնուեցաւ որ այդ մեր լեզուով «Շնորհակալութիւն» կը նշանակէ...

Ներկայիս հարց կու տամ այն բոլոր հայագէտներուն, նոյնպէս Սփիւռքի բոլոր տպագիր եւ համացանցի հրատարակութիւններուն, որոնք համակարգիչի ղրկութիւնը կ'օգտագործեն. «Մինչեւ ե՞րբ պիտի մերժենք գործածել այն տառատեսակները որոնք արդէն Միջազգային Անուանակոչութեան Մարմինէն (Organisme de normalisation international) *ընդունուած են»:*

Ինչո՞ւ մեր իմակները (բառ Ա. Կռանեանի «Բառապիրք հայերէն լեզուի»՝ 1998, «էլմակ», Ֆրանսերէն՝ courriel, անգլերէն՝ E-mail) լատինական տառերով պիտի չարադրենք: Ինչո՞ւ երբ հայկական թերթի մը կայքէջը բանանք — ըլլայ Ամերիկայի թէ Թուրքիոյ, թէ Լիբանանի — կը տեսնենք մեհենագրեր (hiéroglyphes) կամ քառակուսիներ...

Սովետական իշխանութիւնները չկրցան Հայաստանին կիւրեղեան այբուբենը պարտադրել. մենք հիմա մեր երիտասարդ սերունդին լատինական այբուբե՞նը պիտի պարտադրենք:

Հայ լեզուի «ճահաճը»ը մեր ձեռքով կը կառուցուի: Մեղա՛յ, մեղա՛յ Մաշտոցին...

Նշենք որ արդէն քանի մը տարիէ ի վեր Հայաստանի մէջ արեւելահայերէնի համար որդեգրուած է Unicode*-ը: Համացանցի վրայ՝ պրպտիչ* Google*-ը, նոյնպէս* Armenpedia *հանրագիտարանը կը գործածեն այդ տառերը: Նոյն ղրկութեամբ ցանկուած են. չատ մը մեծ գրադարաններու գրացուցակները, ինչպէս՝ Ֆրանսայի ազգային գրադարանը* (Bibliothèque nationale de France) http://catalogue.bnf *կամ Բրիտանական ազգային գրադարանը* (British library) http://catalogue.bl.uk, *... Տարիէ մը ի վեր կարելիութիւնը ունինք համացանցի վրայ ձրիաբար դիմել Սէրուժ Ուրիչեանի պատրաստած Նայիրի հայերէնի բառարանին,* http://www.nayiri.com /search *ան ալ իւրացուցած է* Unicode*-ը:*

Այս կոչը ուղղուած է նախ ըմփիւռքի հայ մամուլին.—

«Իւրացուցէ՛ք Unicode *տառատեսակները, եթէ չէք ուզեր որ մատոցեան այբուբենը մեռնի»:*

Ապա, այն բոլորին որ համացանցի վրայ հայերէնով կը թղթակցին.—

«Գործածեցէք Unicode*ը, եթէ կ'ուզէք որ ձեր թղթակիցը կարենայ ձեր հայերէն պատգամը կարդալ»:*

Այս առաջարկը անհատական նախաձեռնութենէ աւելի, հաւաքական ձեռնարկ մը իրագործելու սկզբնաւորութիւն մըն է: Շատ մը ծանօթ համակարգիչ գործածողներ պատրաստ են արդէն իրենց մասնակցութիւնը բերելու:

Ուստի ջերմօրէն կը հրաւիրենք ԲՈԼՈՐ հայերէնագէտներն ու պատասխանատուները իրենց ալ գործօն մասնակցութիւնը բերելու այս անհրաժեշտ իրագործումին, որուն համար կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնը:

Կը խնդրենք դրել հետեւեալ իմակին՝
armenunicode@free.fr

ՖԻԼԻՓ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՔՈՒԻԷՅԹի «Քրաուն Փլազա» պանդոկի սրահին մէջ, Դեկտ. 8ին տեղի ունեցած է որակաւոր հանդիսութիւն մը նուիրուած ՀՄԸՄ-ի հիմնադրութեան 90ամեակին եւ Քուէյթի Մեկուսի մասնաճիւղի հիմնադրութեան 25ամեակին, կազմակերպութեամբ մասնաճիւղի վարչութեան, հովանաւորութեամբ Կորիւն արք. Պապեանի եւ նախագահութեամբ տէր եւ տիկին Աւետան Պէրպէրեանի, Քուէյթի, Հայաստանի եւ ՀՄԸՄ-ի քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, ձեռնարկին բացումը կատարած են Մարալ Համպոյեան եւ Յարութ Պետիրեան: Կեդրոնական յանձնախումբին կողմէ խօսք առած է Յարութ Պետիրեան, որ անդրադարձած է ՀՄԸՄ-ի հիմնադրութեան կարեւորութեան եւ անոր տարած աշխատանքին: Ապա, բեմ բարձրացած է մասնաճիւղի առենապետը՝ Գէորգ Ջաղլասեան, որ նաեւ անդրադարձած է ՀՄԸՄ-ի վեհ աշխատանքին եւ անոր մաղթած է բարի երթ եւ աննահանջ ճանապարհ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է «Ազդակ»ի գլխաւոր խմբագիր՝ Շահան Գանտահարեան: Ան դիտել տուած է որ Քուէյթի մէջ ՀՄԸՄ-ը յաջողած է կերտել երիտասարդ փաղանգներու աշխատանքի արհեստավարժութեան բարձր որակ մը: Գործադրուած են գեղարուեստական յայտագիր մը եւ պարգեւատրման արարողութիւն մը:

* * *

ՀԱԼԷՊի Կրթասիրաց մշակութային միութեան «Զ. Գաբրիէլեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22ին, կազմակերպութեամբ Բերիոյ թեմի Ուսումնական խորհուրդի եւ Կրթասիրաց մշակութային միութեան, տեղի ունեցած է Կոմիտասեան երեկոյթ մը կատարողութեամբ մեներգիչ Գէորգ Հաճեանի, որու ընկերակցած է դաշնակով Սեւան Սեմերճեան: Գ. Հաճեան կատարած է քսան երգ, ներկաներուն փոխանցելով կոմիտասեան չունչը եւ դնահատանքին արժանանալով հանդիսականներուն: Երեկոյթը նուիրուած էր հայ կրթական մշակներու եւ հայ դպրոցի բարերարներուն եւ կը վայելէր Բերիոյ Հայոց թեմի առաջնորդ Շահան եպիսկ. Սարգիսեանի բարձր հովանաւորութիւնը եւ «Փինիկ» հիմնադրամի մեկենասութիւնը: Հանդիսութեան աւարտին, իր սրտի խօսքը փոխանցած է Շահան եպիսկ., նախ չնորհաւորելով օրուան երաժիշտները իրենց բացառիկ ներկայացումին համար, ապա չնորհակալութիւն յայտնելով անոնց, որոնք կառչած կը մնան հայկական անպարտ երաժշտութեան եւ արուեստին:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

«Այս է Հայաստանի մէջ Թրքական կառավարութեան պատմութիւնը: Թուրք խուժանին մեծ ատելութիւնը Հայերուն դէմ այն է, որ այս վերջինները իրմէ աւելի ճեռներէց եւ յանդուգն են գործի մէջ եւ աւելի ճարպիկ ու խելացի՝ առեւտուրի մէջ: Այն մարդուն համար, որ վէնքին ուժովը ինքզինք գերադոյն հռչակած է, չատ դժնդակ բան մըն է տեսնալ, որ նուաճեալը յաջող գործունէութեամբ մը կը զարգանայ, կը հարստանայ, իր ընկերային կացութիւնը կը բարգաւաճէ, մինչդեռ ենթադրեալ տէրը, ցնցոտիներ հագած կը հետեւի իր նաւկիլէի ծուխին, որ կը բարձրանայ դէպի հեռաւոր ոլորտները, ուր Ալլահին մեծութիւնը կը պարզուի:

«Օսմանցի պաշտօնեային կեղեքումները՝ իր կրօնակիցներուն վրայ, անպատմելի են: Ալ ի՞նչ կ'ըլլայ երբոր առանց հակակշռի իշխանութիւն մը իր ձեռքը կը ձգէ Հայը, երբ նոյն ինքն Օսմանցին, որուն հարկահաւաքը եկած է կործանումը ի գլուխ հանելու, կը խուժէ, իր թշուառութեան վրէժը լուծելու համար, անխնայ արարածներու վրայ, որոնց միակ ներկայութիւնը այս աշխարհիս երեսը նախատինք մըն է Աւարչին:

«Երբ Հայերը երկար տեսներ ջարդուեցան, որովհետեւ Լուսաւորչական Կաթոլիկներ էին, "Քրիստոնէութիւնը" կարծեց լաւագոյն բանը ընել անոնց վիճակովը չհագրգռուելով. մանաւանդ որ Ռուսիա, զոր կը մեղադրէին թէ գրաւումի դիտաւորութիւններ ունէր, եւ որ կը հիւրընկալէր այն թշուառ Հայերը, որոնք Չէրքէզները կամ Քիւրտերը, դիպուածով ողջ թողած էին: Որովհետեւ ցեղային տեսութիւնը կ'աւելնայ կրօնին վրայ: Հայը կը ցանէ, կ'ըսէ առածը, Քիւրտը կու գայ հնձելու:

«Սան-Ստեֆանոյի Դաշնագիրը պայման կը դնէր, որ բարենորոգումներ պիտի ըլլային Հայաստանի մէջ եւ թէ ռուսական բանակին կողմէ գրաւուած գաւառները չպիտի պարպուէին մինչեւ որ այդ նոր ռեժիմը չհաստատուէր: Եւրոպա, Պէրլինի մէջ գումարուած, որ չատ լաւ գիտէր թէ Թուրքիոյ մէջ "բարենորոգումները" խաբեպայական են, բարեփոխեց այդ յօդուածը, որպէսզի Ռուսիոյ դրաւումը յաւիտեան չտեւէ:

«Ի փոխարէն գեղեցիկ յօդուած մը խմբագրուեցաւ հետեւեալ կերպով.—

«"Բ. Դուռը յանձն կ'առնէ, առանց այլեւս ձգձգելու, իրագործել այն բարելաւութիւնները ու բարենորոգումները, որոնք կը պահանջեն հայրենակ գաւառները տեղային պէտքերը եւ երաշխաւորել Հայերու ապահովութիւնը Չէրքէզներու եւ Քիւրտերու դէմ: Բ. Դուռը ձեռք առնած միջոցներու մասին պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի տայ Պետութեանց, որոնք անոնց գործադրութեանը պիտի հսկեն":

«Ինչպէս որ առաջուց ամէնքն ալ գիտէին, Ապտիւլ Համիտի Բ. Դուռը բարեկործութիւններ չըրաւ եւ Եւրոպան ոչինչ վրայ չհսկեց: Այնպէս որ, Կարմիր Սուլթանը, օր մը, երեւակայելով հայկական խնդիրը վերցնել մէկընդմիշտ Հայերու ջնջումովը, տեսանք որ կազմակերպեց 1895ի եւ 1896ի անմոռանալի ջարդերը, որոնց մէջ զոհուեցան 300·000էն աւելի մարդկային արարածներ:

«Քաղաքակիրթ Եւրոպան, հակառակ այնքան աղնուասիրտ կոչերու, ուզեց անգիտանալ ահռելի դէպքը: Ասոր վրայ, Երիտասարդ Թուրքերը իրենց Արդարութեան եւ Ազատութեան յեղափոխութիւնը կատարելով, ա՛լ միայն 30·000 Հայ ջարդուեցան Աստանայի նահանգին մէջ:

«Կարծեմ չպիտի զարմանաք, որ Պալքանեան պատերազմով սլաք ցեղերու ազատագրումը Հայերուն զաղափարը ներչնչած ըլլայ պահանջելու ա՛չ թէ իրենց "Ազատագրումը", որ դժուար է, այլ դոնէ այդ հռչակաւոր բարենորոգումները, որոնք իրենց խոստացուած են աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր:

«Եւրոպա ձգեց, որ անոնք ջարդուին, որովհետեւ պետութիւններու հակառակութիւնը թոյլ չէր տար միջամտութիւն մը, որմէ իրենցմէ մին կրնար առաւելութիւն ձեռք բերել: Այսօր, այն ժամուն ուր Եւրոպական Թուրքիան քարտէսէն ջնջուած ըլլալով, նոյն Պետութիւնները կը սկսին աչքով, եւ նոյնիսկ ակռայով, իրարու մէջ բաժնել Ասիական Թուրքիոյ պատահական կտորներ, Հայերը կը ներկայանան ժողովուած դիւանագէտներուն առջեւ եւ իրենց քրիստոնեայ եղբայրներէն կը պահանջեն ապրելու համար մեստ իրաւունքը: Արդարեւ, այս անգամ պէտք է որ իրենց ձայնը լսուի:

Կաթողիկոսը, Հայերու պատրիարքը, որ ռուսական հողի վրայ կը բնակի, պաշտօն յանձնած է Պօղոս փաշայի, որդի մեծանուն Նուպարին, իր նախարգահութեան ներքեւ Հայկական Պատգամաւորութիւն մը կազմելու, պաշտօնապէս յարաբերութեան մէջ մտնելու համար Լոնտոնի Դեսպանախորհուրդին հետ: Առաջին տեսակցութիւնները տեղի ունեցած են: Ֆրանսա ուրիշ բան չի կրնար ընել՝ այլ ուժ տալ Հայերու պահանջումին: Ուէսմինսթէրի մէջ, Պ. Սննաէ, Պրայթ մէկ հարցապնդումին վրայ, արտաքին գործերու խորհրդականը այս մասին բացորոշ յանձնառութիւններ առած է:

Միայն զգացումը չէ որ պէտք է մեզ առաջնորդէ այս խնդրին մէջ: Եթէ կ'ուզենք որ Ասիոյ մէջ խաղաղութիւնը պահպանուի, հարկ է որ Հայերու ջարդը այլեւս անցեալի պատմութիւն ըլլայ: Եթէ ո՛չ խոստացուած եւ Հայաստանի մէջ չիրագործուած բարենորոգումները պիտի առաջնորդեն պատերազմի, ինչպէս եղաւ Մակեդոնիոյ մէջ: Եւրոպա և Թուրքիա պիտի խոստանան. ասիկա բաւական չէ: Ազդեցիկ հակակշիռ մը հարկաւոր է, Հայերուն լաւագոյն բախտաւորութիւնը այն թէ, որ Պաղտատի երկաթուղին իրենց երկրէն կ'անցնի եւ առանց վերջնական խաղաղացումի վաճառականութիւնը պիտի վտանգուի: Թո՛ղ Հայերը ապահով ըլլան, քիչ առենէն Եւրոպա չհո պիտի ունենայ որպէսզի իրենք այլեւս չջարդուին»:

Ժ. ՔԼԵՄԱՆՍՕ

(Շար. 25)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Համբարձումեանի յիշատակին Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Լեւոն եւ Սեդա Մարկոսեան 100 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

Le Jeudi 12 février à 20h45

Le

Centre Culturel

SAINT MESROB

à Paris

recevra

ASTRIG HERATCHIAN

Praticienne de santé, naturopathe

auteur de **«L'ABC de la naturopethie»,**

qui nous dévoilera

Les dix secrets d'une alimentation saine par la naturopathie

Vente du livre et signature

Cocktail

10 bis rue Thouin, 75005 Paris

Métro : Cardinal Lemoine, Monge

RER Luxembourg

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան կողմէ Սփիւռք ուղարկուելիք գիրքերու բովանդակութեան մասին խորհրդակցելու եւ համապատասխան առաջարկները ներկայացնելու նպատակով յիշեալ նախարարութեան, Ֆրանսահայ ուսուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի՝ թէյասեղանի մը շուրջ,

Փետրուար 15, ժամը 16ին,
Բարեգործականի սրահին մէջ
118 rue de Courcelles, 75017 Paris

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

LOTO

ET

GATEAU DES ROIS

le **Dimanche 8 février à 15h30**

au Centre Culturel Saint-Grégoire
de la Paroisse Arménienne Catholique
26 rue Sibié, 13001 Marseille
Tél. : 04. 91. 48. 19. 60 —
06. 63. 04. 93. 81
(La Plaine — Bus n° 74)
Métro : 2 ND du Mont)

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 13

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին : Աւետաբեր, Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անգաստան եւ մոմավառութիւն կը կատարուի :

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՑ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :

*
**

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 13

Ժամը 16ին կը կատարուի Տեառընդառաջի նախատօնակ, անգաստան եւ մոմավառութիւն :

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԵ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ֆապիէնն Ղազարեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաններուն, իրեց հօր, ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Ալփոնս Երէմեանի մահուան առթիւ :

□

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.
Spectacle COMPLET
- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN

Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles

à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr — www.voyageenarmenie.com

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10
MARDI
10 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.137 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.137

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ընդհանուր դատախազը յայտարարած է որ քննութիւն մը բացած է ճշդելու համար որ իսրայէլեան գինուրական յարձակումը Գազայի վրայ կըրնա՞յ նկատուիլ որպէս «ցեղասպանութիւն, չարչարանք եւ մարդկութեան դէմ ոճիր»...: Բողոք մը ներկայացուած էր Մարդկային իրաւանց իսլամական կազմակերպութեան մը կողմէ Իսրայէլի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին դէմ: Կը թուի որ իսլամական այդ կազմակերպութիւնը ճիշդ հասկցեն գտած է իր դիմումին համար, քանի դիտնալով որ Թուրքիա այդ ճիւղին՝ «ցեղասպանութեան, չարչարանքի, մարդկութեան դէմ ոճիր»ի մասնագէտ է...:

ԻՎ ԺԵԿՕ Անդրծովեան հողամասերու ենթանախարարը, որ Կուատըլուպի գացած էր կացութիւնը բարելաւելու համար (երեք շաբաթ է գործադուլ կար) բանակցութիւնները կէս ձգած ,փետր. 8ին Փարիզ վերադարձած է: Երբ Փուէնթ-ա-փիթր հասած էր, յոյս մը ծագած էր որ լուծում մը կը գտնուի, բայց ի վերջոյ գործատիրութեան եւ սենտիքաներու միութեան խօսակցութիւնները անելի մատնուած էին: Ժեկոյի մեկնումը վրդովում պատճառած էր կղզիին մէջ: Նախարարը, սակայն, վստահեցուցած է որ չուտով կը վերադառնայ:

ՄԱՏԱԿԱԲՔԱՐ ծանր տագնապի օրեր կ'ապրի եւ փետրուար 7ին արդէն ոստիկանութիւնը սկսած էր կրակել եւ ըստ պաշտօնական աղբիւրներու 28 մեռեալ կար: Այլ աղբիւրներու համաձայն, մեռեալներու բուն թիւը 80 էր եւ 300 վիրաւորներ կային: Մատակասքար անկախ է 1960էն ի վեր: 19,6 միլիոն բնակիչ ունի եւ 18 ցեղախումբեր: Ներկայի չարժումը իշխանութեան դէմ է:

ՌԻՉԸՐԴ ՈՒԻԼԻԸՄՍԸՆ եպիսկոպոսը կը յամառի իր տեսակէտին վրայ եւ դերմանական ՏԷւ Շֆիկըլ չաքթաթերթին տուած իր հարցազրոյցին մէջ կը պնդէ որ փաստեր կ'ուզէ, պատմական փաստեր միտքը փոխելու համար եւ ընդունելու որ կազի սենեակներ կային: Հարցը այնքան մեծ համեմատութիւններու հասած է, որ Անկելա Մերքէլ հեռաձայնած է Պապին, որպէսզի գոնէ այդ եպիսկոպոսին բանադրանքը չվերցնէ: Կաթոլիկէ պատասխանատուները կ'արդարացնեն Պապը, ըսելով թէ բանադրանքը ջնջած ատեն տեղեակ չէր եպիսկոպոսին արտայայտութեան:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ընդդիմութեան ծանօթ պարագլուխները՝ Գասպարով և Նեմցով, փետր. 6ին պահանջած են որ Պուտին հրաժարի: Կը դատապարտեն Ռուսաստանի վարչապետը որ նպաստները միայն մեծ ձեռնարկութիւններու կու տայ: Աւելի քան 200 միլիառ տոլար (154,7 միլիառ եւրօ) տրամադրուած է 2008 Սեպտեմբերէն ի վեր:

ՉԵԽԻՈՑ (որ կը նախագահէ Եւրոպական Միութեան) վարչապետը՝ Թոփոլանէք, փետր. 6ին ամբաստանած է Սարքոզին որ ֆինանսական տագնապը կ'օգտագործէ «հովանաւորչութեան» (փրոթեքսիոնիզմ) զանազան ձեւեր ներմուծելու համար եւրոպայի մէջ: Թոփոլանէքի համար այդ մտադրութիւնը կրնայ կասեցնել եւ նոյնիսկ վտանգել եւրոպական տնտեսութեան վերականգնումը եւ սպառող դասակարգին վստահութիւնը: Անգլիոյ վարչապետն ալ դժգոհ է, քանի Սարքոզի քննադատած է Անգլիոյ ձեռք առած միջոցները թէ. վէ. Ա.ի սակին նուազումով, որ որեւէ օգուտ չէ ունեցած:

ԳԱԶԱՑԻ քաղաքացիներու զոհերուն թիւին եւ վկայութիւններու բազմացումը պատճառ եղած է որ ոչ-կառավարական կազմակերպութիւնները եւ ՄԱԿ-ը հաշիւ պահանջեն Իսրայէլէն ճշդելու համար թէ «պատերազմական ոճիրներ» գործուա՞ծ են: Պաղեստինեան սպասարկութեանց համաձայն, մեռեալներու թիւը 1330 է, որոնց մէջ 437 երախայ, 110 կին եւ 123 տարեց անձեր կան. կան նաեւ 5450 վիրաւորներ:

Ժ. Մ. ԼԸ ՓԷՆ յայտարարած է.- Կոտէն (Մարսէյլի քաղաքապետը) կ'ըսէ թէ 300 հապար մահմետական կայ Մարսէյլ: Այն օրը, երբ 800 հազար ըլլան, քաղաքապետին անունը Կոտէն չըլլար, այլ՝ Պէն Կոտէն»: Այս յայտարարութիւնը վրդոված է Թաղապետական խորհուրդին նախագահը (ԻԽ. ԷՄ. ՓԷ.):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԹԱՆ վերադարձը կրնայ նոր խաղաքարտ տրամադրել Թուրքիոյ: Գոնէ Անգարա այդ ուղղութեամբ յոյսեր կը փայփայէ: Արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան յայտնած է թէ թրքական կառավարութիւնը ի հարկին կըրնայ հակադրուիլ այդ վերադարձին: Դժուար չէ կռահել թէ Թուրքերը իւրաքանչիւր զրաւարկներ կրնան չհարկել, եթէ Ֆրանսայի ընդդրկումը քուէով որոշուելիք ըլլայ ու Թուրքիա եւս հրաւիրուի որպէս անդամ իր դատումը յայտնելու:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ 6 միլիառ եւրոյի փոխատուութիւն մը կ'ընէ Ռընոյի եւ փէօժոյի, պայմանաւ որ երկուքն ալ ոչ մէկ պաշտօնագրկում ընեն, ոչ ալ տեղափոխութիւն:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ. ձայներու 59,6%ով քուէարկած է ի նպաստ ազատ չրջագայութեան ընդլայնման, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ համար: Եւրոպական Միութեան եւ Զուիցերիոյ միջեւ աշխատաւորներու ազատ չրջագայութեան հարցը հանրաքուէի դրուած էր փետրուար 8ին:

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՑ հարաւ-արեւելեան չըրջանը հրդեհներու մէջ է եւ առնուազն 100 հոգի մեռած է: Տօթը աւեր կը գործէ չրջանին մէջ, քանի մինչեւ 46 աստիճանի հասած է, բայց կը թուի որ հրդեհները ոճրային ընոյթ ունեցած են: 700 բըրը նակարաններ ալ հրոյ ճարակ եղած են: Բանակը եւ 3000 հրչէջներ զօրակոչի ենթարկուած են:

ԻՐԱՆի նախկին բարեռորոգիչ նախագահը՝ Խաթամի յայտարարած է որ թեկնածու է նախագահական ընտրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Ցունիս 12ին: Խորհրդարանի նախկին նախագահ Մեհտի Քարուպիի հետ, Խաթամի երկրորդ թեկնածուն է որ պիտի փորձէ գրաւել ծայրայեղ պաշտպանողական Ահմատինեժատի աթոռը:

ԿԻՐԳԻԶՍՏԱՆի կառավարութիւնը վերջնական որոշում տուած է վակելով Մանասի ամերիկեան ռազմական օդային խարիսխը: Որոշումը արդիւնք է երկկողմանի բանակցութիւններու:

Ճ. ՊՈՒՇԻՆ կօչիկ նետելու արարքը որպէս բողոքի նոր ձեւ, սկսած է տարածուիլ: Փետր. 5ին չուէտացի ուսանող մը այդ միջոցին դիմած է ու կօչիկը նետած Իսրայէլի դեսպանին, մինչ ան համալսարանին մէջ կը մասնակցէր խորհրդաժողովի մը:

ԱԼՋԱՍԻ բոլոր հոսանքները (ալ եւ ձախ) չատ զոհ են որ գերմանական ջոկատ մը կը հաստատուի Իլքիրս: Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ նման բան մը կը պատահի, որ «պատմական որոշում» կը նկատուի Ժիսքար տ'Էսթէնի կողմէ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ խորհրդարանը արգելք մը կը պարտադրէ պատանիներուն առանձին դուրս ելլելու իրիկունը: 14 տարեկանէն վար պատանիներուն համար լուսարձակը ժամը 20ին է, 18 տարեկանէն վար՝ ժամը 22ին:

ԱՅՂԱՆԻՍՏԱՆի հարաւը չորս հոգի (2 ամերիկացի խորհրդական, մէկ աֆղան թարգման եւ մէկ ոստիկան) սպաննուած են ռումբի մը պայթումէն: Աւարքին տէր եղած են Թալիպանները:

ԻՍՐԱՑԻԼ ԵՒ ՀԱՄԱՍ համաձայնութեան կրնան գալ ըստ Եգիպտոսի, որու արտաքին նախարարին թանրերը յայտարարած է որ «դրական նշաններ կան որ այս օրերուն համաձայնութիւն մը գոյանայ»:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ, հեչտամահութեան պատճառաւ քաղաքական տագնապ մը ծագած է: Աւրդարեւ, 17 տարի է մահաքուրի մէջ է Էլուանա Լինկլարօ եւ թժիչկները սկսած էին նուազեցնել արուեստական անուղղի կիրարկումը Ուտինէի մէկ բուժարանին մէջ, երբ կառավարութիւնը հապճեպ կերպով հրովարտակ մը հրապարակած է արգելք հանդիսանալու համար նախատեսուած մահուան: Պէրլուսքոնի յայտարարած է որ չուզեր այդ մահուան պատասխանատուութիւնը ուենենալ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԻՒՆԻԽԻ ԵԼՈՑԹԸ ԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան որ Ազահովութեան միջազգային 45րդ համաժողովին կը մասնակցէր Միւնիխի մէջ, հանդիպում ունեցած է, ի միջի այլոց, Գերմանիոյ վարչապետուհիին եւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճանի հետ: Նաեւ ելոյթ մը ունեցած է նոյն համաժողովին:

Ելոյթին մէջ չեչտած է թէ վրաստանի օգոստոսեան պատահարները ակներեւ դարձուցին Կովկասի մէջ կացութեան լարումի իսկական աստիճանը եւ մարտահրաւէրներու, վտանգներու չրջութիւնը: Նման չրջանի մէջ ռազմատենչ յայտարարութիւններ, սպառազինումի արշաւ մթնոլորտը հրահրող ազդակներ են, որոնք կրնան կացութիւնը պատասխանատուներու հակակչիռէն դիւրութեամբ դուրս բերել:

Ս. Սարգսեան դէմ արտայայտուած է նաեւ բաժանարար գիծերու որոնք միայն վնասակար կրնան ըլլալ: Ծանրացած է ապա չրջանին մէջ տարանցիկ այլընտրանքային ճամբաներու զարգացման կարեւորութեան վրայ:

Ինչ կը վերաբերի հանդիպումներուն, Ա. Մերքէլի հետ քննարկուած են երկկողմ յարաբերութիւններու վերաբերող հարցեր: Նաեւ Ս. Սարգսեան ներկայացուցած է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան բանակցային հոլովոյթին ներկայի փուլը, անդրադարձած ՀԱՊ-ի չրջանակին մէջ արագ միջամտութեան ուժ ստեղծելու որոշումին:

Իսկ Ա. Պապաճանի հետ իրենց հանդիպումը դրական եւ կառուցողական որակած է արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան: Թուրք նախարարն ալ յայտնած է թէ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները քնականոնացման ընթացքին մէջ են եւ այդ քնականոնացումով չրջանի կացութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն տեղի պիտի ունենայ:

* * *

ԼՂՀ

ԴԻԱԿԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Փետրուար 6ին Կարմիր Խաչի Ստեփանակերտի գրասենեակին միջնորդութեամբ ադրբեջանական Պաչ Քարվենտ դիւղին մօտ Ղարաբաղի քաղաքացի Բադ Թադեւոսեանի դիակը յանձնուած է հայկական կողմին: 26 տարեկան երիտասարդը Ցունուար 26ին անդիտակից վիճակի մէջ փորձած էր դիմել դէպի Սղդամի ադրբեջանական դիրքերը եւ զարնուած էր հոնկէ բացուած կրակոցէն: Իր արարքը պատճառ եղած էր հայ գինուորի մըն ալ մահուան երբ այս վերջինն ալ իրեն արգելք ըլլալու չանքին մէջ թիրախ եղած էր նոյն կրակոցին:

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔՆԱԿԱՆՈՆԱՑՄԱՆ

ԱՆՋՐՊԵՏԱՑԻՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՉԱՐԿ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւ հեռատեսիլի կայանէ մը յայտնած է թէ իր երկիրը հասած է անջրպետային ճարտարարուեստ ստեղծելու, արբանեակ մը արձակելու չեմին: Այդ ճարտարարուեստը պիտի ծառայէ հաղորդակցութեան եւ տեղեկութիւն հաւաքելու թեքնոլոժինեբուն մարզին եւ երկրին զարգացման մէջ նոր էջ մը պիտի բանայ: Ի. Ալիեւ ըսած է թէ գիտակից են որ ապագան կազին ու քարիւղին չի պատկանիր, այլ թեքնոլոժիին: Առաջինները սպառելի նիւթեր են, մինչ գիտութիւնը եւ թեքնոլոժիները մնայուն. ո՛ր երկիրը որ ներդրում կը կատարէ այդ մարզերուն, պիտի գտնուի վաղուան աչխահին ղեկավարներուն չարքին, ըստ Ի. Ալիեւի:

ԱՐԴԻՒՆՔ

ՄԱՀԱԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ծնած՝ Ալեքսանդրիա, Եգիպտոս, 1924

Մահացած՝ Փետրուար 7, 2009

Ամուսին՝ Ազնիւ Մարտիրոսեան

Զաւակներ՝ Ռուբէն եւ Ռոզա Մարտիրոսեան

Թոռնիկներ՝ Սարգիս եւ Ռոզա Մարտիրոսեան

Հարսնիք՝ Ռոզա Մարտիրոսեան

Հարազատներ՝ Ալեքսանդրիոյ, Գահիրէի, Ամերիկայի եւ Հայաստանի մէջ

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետրուար 14, 2009ին, ժամը 10:30ին, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Ալֆորվիլ, Ֆրանսա:

Ս. Պատարագէն ետք, հանգուցեալին մարմինը պիտի տանին Ալեքսանդրիա, ուր պիտի կատարուի թաղումը:

Ընտանեկան հանգանակութիւն մը կատարուած է հիւանդանոցի մը համար, որ պիտի կոչուի հանգուցեալին անունով:

Ընտանիքը կը խնդրէ որ ծաղիկներու փոխարէն նուիրատուութիւնները ուղղուին հիւանդանոցին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՅՍՕՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի մէջ հայկական հարցերու ամենէն ուշագրաւ զարգացումը անշուշտ Ամերիկայի նորընտիր նախագահ Պարաք Օպամայի կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին ունեցած դիրքորոշումն է: Ինչպէս յայտնի է, Օպամա ընտրական քարոզչութեան ընթացքին յստակ դիրքորոշում որդեգրած էր Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին: Ան ոչ միայն ընտրական քարոզչութեան ընթացքին, այլ նաեւ ընտրութիւնները շահելէ ետք, ի պատասխան Ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումներուն, յստակ դիրքորոշում որդեգրած էր Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին: Ան ոչ միայն ընտրական քարոզչութեան ընթացքին, այլ նաեւ ընտրութիւնները շահելէ ետք, ի պատասխան Ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումներուն, յստակ դիրքորոշում որդեգրած էր Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին:

Ամերիկայի նորընտիր նախագահ Պարաք Օպամայի կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին ունեցած դիրքորոշումն է: Ինչպէս յայտնի է, Օպամա ընտրական քարոզչութեան ընթացքին յստակ դիրքորոշում որդեգրած էր Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին: Ան ոչ միայն ընտրական քարոզչութեան ընթացքին, այլ նաեւ ընտրութիւնները շահելէ ետք, ի պատասխան Ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումներուն, յստակ դիրքորոշում որդեգրած էր Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մասին:

ԵՂԲՕՐՍ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ճիշդ 67 տարի առաջ, Իսթանպուլ, Գնալը կղզիի նաւամատոյցին հանդիպակաց Մկրին պատմական ճաշարանին մէջ ճանչցայ զինքը: Ես թէքնիք համալսարանի աշակերտ, ինք Ֆրանսական լիսէի վերջնթեր պատարանի ուսանող: Եղնիկի մը երկչոտ քայլերով մօտեցաւ եւ ինքզինքը ներկայացուց: Տղայիկ տեսքով բայց հասուն, իր ուսման մօտահաս հանգրուանները պատրաստելու համար կը փափաքէր օգտուիլ Թարմ փորձառութենէս:

Չորս տարիով փոքր էր ինձմէ, բայց Հինդլեանի հիմնած Նոր դպրոցին մէջ առած հրաշալի նախակրթութիւնը եւ փոքր տարիքէն տիկ· Աչխէն Գալաֆեան մանկավարժուհիէն ստացած դաշնակի դասերը իր մէջ կազմաւորած էին արդէն մօտ ապագայի հասուն արուեստագէտը: Կարճ ժամանակ վերջ մեր միջեւ ջնջուած էր տարիքի ամէն տարբերութիւն: Դառնալով մտերիմ եւ գաղափարակիցներ, ծանօթացանք նաեւ մէկզմէկու ընտանիքին: Իրարու դուռ կը զարնէինք որպէս տան տղան:

Երկուքս ալ դասական երաժշտութեան սիրահար, նուագահանդէս չէինք փախցներ: Մէկ բան տարբեր էր մեր մօտ. մենք միասին կը մըտնէինք համերգասրահ, քով քովի կը նստէինք, խելայեղ կը ծափահարէինք: Բայց համերգէն վերջ իրարմէ կը բաժնուէինք: Ես կ'երթայի տուն, կամ ժողովի մը· իսկ Գրիգոր կ'երթար քուլիս, կը սպասէր տեսնել եւ չնորհաւորելու համար օրուան հերոսը: Իրականին մէջ չէր նորհաւորելէ տարբեր բան մըրն էր· փոքրիկ ծանօթանալ մը, տեսութիւն մը թերեւս: Բնաւ չէի հեռաբերբերուեր թէ ի՞նչ կրնար խօսիլ քիմիական ֆաքիւլթէի այս աշակերտը աշխարհահռչակ արուեստագէտի մը հետ: Ոչ իսկ լրագրողի քարտ մը ունէր հարցազրոյց մը փորձելու համար:

Մինչեւ իմ պահեստի սպայից վարժարան մտնելս եւ ծառայութեան չրջանը, ապա մինչեւ իր համալսարանի վկայագիրը առնելը, մենք չարունակեցինք համերգներու երթալու խօլ արչաւը: Միշտ նոյն ձեւով, այսինքն միշտ հեռամուտ ըլլալով քուլիսներու մէջ մենակտարները երթալ գտնելու իր սովորութեան: Բայց Գրիգորին այս ընթացքը հեռու էր պարզապէս ձեռք սեղմելու, արուեստագէտը մօտէն տեսնելու քմահաճոյք մը ըլլալէ: Գիտեմ որ համերգէ մը եաք, արուեստագէտին գիչերած պանդոկին մէջ ժամադրուած եւ մինչեւ յաջորդ օրուան առաջին ժամերը միասին մնացած էին պանդոկին ճաշարանին մէջ: Այդ հանդիպումներուն նման առիթներով էր որ իր մէջ կազմուած էր «ՔԱԹՐԱ»յի ապագայ վարիչը: Ուրիչ ինչպէ՞ս կրնայի մեկնել իմանալով որ Տաւիթ Օյթրախ մը եւ Լեւ Օպերին Գրիգորենց համեստ բնակարանը ընտրած էին որպէս համերգէ առաջ փորձի վայր:

Քիմիագիտութեան վկայականը պատուաբեր քննութենէ մը եաք առնելէ եւ զինուորական ծառայութիւնը աւարտելէ եաք, փորձառութիւն ձեռք բերելու համար յաջողեցաւ մանագիտանալ Զուիցերիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ դեղօրայքի, ներկի եւ չպարի նիւթերու կարեւոր գործատուներու մէջ: Այդ միջոցին, սակայն, հեռու չմնաց դեղարուեստական միջավայրէն: Մանաւորաբար Փարիզի մէջ չատ մօտիկ բարեկամութիւն մշակեց բանաստեղծ եւ նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեանի հետ, որ Անդաստան գրական տարեգիրքը կը հրատարակէր:

Եւրոպայէ դարձին, ձեռք բերած փորձառութիւններու չնորհիւ, դեղօրայքի ամէնէն արդի եւ կարեւոր գործատան մը մէջ պաշտօն ստանալէ կարճ ժամանակ վերջ դարձաւ հաստատութեան տէր եւ տնօրէնին աջ բազուկը: Բայց Սեպտեմբեր 6-7ի դէպքերէն եաք որոչեց թողուլ Թուրքիան եւ ամէն զբաղմունքով Եւրոպա հաստատուիլ: Քայլը բախտաբեր պիտի ըլլար, քանի որ կարելիութիւնը պիտի ունենար դտնելու իր կեանքի ընկերուհին՝ Նատինը, նոյնպէս Հինդլեանի սանուհի, որ Զուիցերիոյ մէջ մասնագիտացած էր իբր մանկակրթական հոգեբանուհի:

Գրիգորի Ֆրանսա մեկնելէն եաք հեռու մնացինք իրարմէ, ֆիզիքապէս անչուշտ: Գիտէի միայն որ կարելի չափով կ'օգտուէր այդ Լոյս Քաղաքի հնարաւորութիւններէն: Ուրախալի էր «Մարմարա» օրաթերթի մէջ կարդալ իր «Արուեստաւէրի մը օրագրէն» չարքը, տեղեկանալ նաեւ թէ կը գրէ «Այգ»ի եւ «Անդաստան»ի մէջ ալ:

1959ին «Պրիսմակ» անուան տակ առաջին գիրքը հրատարակեց: Բիւզանդ Թօփալեանի նկարներով այս գեղեցիկ հատորը ձօնուած էր իր կնոջ Նատինին: Իր մաքուր հայերէնին ու իւրայատուկ ոճին չնորհիւ կրցաւ մտնել Մինաս Թէօլէօլեանի «Դար մը գրականութիւն»էն ներս: Իսկ 1960ին գինքը կը տեսնենք որպէս տնօրէնը «Ֆրամոն» նկարչական հաստատութեան: Ատեն մը վերջ ան պիտի դասուէր Փարիզի առաջնակարգ ամենանչանաւոր հինգ կալլըրիներու չարքին: Իսկ 10 տարի չանցած, լուրջ հաստատութեան մը կողմէ հրատարակուած 500 նչանաւոր անձնաւորութիւններու անուանացանկին մէջ Գրիգոր Համբարձումեանի անունը տեսնելու անակնկալ հաճոյքը կրցանք վայելել:

1969ին վերջերը լոյս տեսաւ երկրորդ գիրքը Քալէիտոսքոփ 1970ը, ձօնուած իր զաւակներուն՝ Արամին ու Դանիէլին: Այս գիրքն ալ հայերէն էր, ինչպէս իր «Պրիսմակ»ը: Ու անոր մէջ ան կ'ըսէր·

«Ես հայերէն գրել չաննացի յանուն պահպանումի մեր իմքնութեան, ուր թեւաբեկ կ'ապրինք այս հիւրընկալ ափերուն վրայ: ...Աքոմական շրջանն ալ չէ յաջողած վանել իմնմէ այն հաստատ վստահութիւնը, թէ գոյատեւող Սփիւռքի հայութեան գրահը կրնայ մնալ անթափանց մեսրոպեան կապարով միայն»:

Գիրքը ունի յաւելուած ձայնապնակ մը, պախ, Սքարլաթիի, Շոփէնի եւ Սքրիապինի դաշնակի երկերէն նմոյշներով, հաւատարմօրէն մեկնաբանուած:

Կալըրի Ֆրամոն ունեցաւ բարերար արդիւնք, քանի որ Գրիգոր փրկուեցաւ իր ժամանակը գիտութեան եւ գեղարուեստի միջեւ բաժնելէ եւ կրցաւ աչխատութեան բոլոր ժամերը յատկացնել ամէն տեսակ արուեստի:

Այսպէս է որ 1972ին ծնունդ առաւ Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւնը (ՔԱԹՐԱ-ն), որ մեծ հաւատքով, անընկճելի կորովով, բարձրորակ ճաշակով ճամբայ ելաւ եւ լծուեցաւ իր բազմակողմանի գործունէութեան: Արուեստի բոլոր մարզերը օրակարգի վրայ էին, թէեւ նախապատուութիւնը երաժշտութիւնն էր· սակայն ցուցահանդէսներ, գրական գրքոյկներու հրատարակութիւն, թատերական ներկայացում, նոյնիսկ երաժշտական բառարան մը կրցան մտնել ծրագրին մէջ:

«Մեր գաղութէն ներս ՔԱԹՐԱ իր գործունէութեան դաշտով կարեւոր քայ մը կը լեցնէ, Լոյս Քաղաքին մէջ արուեստի հուրը կ'արծարծէ հայ գաղութէն ներս: Աստիճան մը առաջ անցնելով տետրակներու շարք մը սկսած է հրատարակել, որոնցմէ առաջին երկուքը գեղատիպ գրքոյկներ, կը բովանդակեն Զ· Խրախուճիի "Սուուեր եւ արձագանգ"ը եւ Ռ· Հատտէճեանի "Կիրակնօրեայ հաչուեփակ"ը: ՔԱԹՐԱ-յի ձեռնարկներուն յատկանչական գիծերն են թծախնդրութիւն՝ գործի ընտրութեան եւ ներկայացման մէջ եւ նուրբ հաշակ: Այլապէս գնահատելի գործ մըն է որ կը կատարէ Գրիգոր Համբարձումեան, ոգին եւ մղիչ ուժը ՔԱԹՐԱ-յի» կը գրէր «Յառաջ» ի մէջ Ժ· Մխիթճեան:

Առաջին տարիներուն ՔԱԹՐԱ «Կիմէ» թանգարանին, «Կալօ» սրահին մէջ ունեցաւ մօտ 40 ներկայացումներ: 1977ին իրականացուց յանդուգն ծրագիր մը, կազմակերպելով արուեստի հնգօրեայ փառատօն մը՝ հովանաւորութեամբ Առնօ Բաբաջանեանի: Մաս կազմած են բացի երաժշտահանդէսներէ, ցուցադրութիւններու (նկար, կերպարուեստ եւ մանրանկար), դասախօսութիւն, արտասանութիւն, չարժանկարի ցուցադրութիւն: Ահա մասնակցող արուեստագէտներէ ոմանք, առհասարակ արտասահմանէն եւ Հայաստանէն յատուկ հրաւիրուած· Առնօ Բաբաջանեան, Ազնաւնդր Ցարութիւնեան, Եդուարդ Միրզոյեան, Սիւզաննա Միլտոնեան, Մանուկ Բարիկեան, Աբա Կիւլէր, Ռուբէն Մելիք, Արամ Խաչատոյեան, Ֆիլիփ Միւլլէր, Աբրահամ Ալիքեան, Կարիկ Պասմաճեան, Րաֆֆի Պետրոսեան, Անի Ադէմեան, Մարկ Պերկովիչ, Սեդա Դանիէլ···

Թէ յաջողեցա՞ ՔԱԹՐԱ իր առաջադրութիւններուն մէջ: Հարկաւ թէ այո՛· այն չափով որ կրցաւ յարատեւել: Եւ յարատեւեց վեց տարի նոյն թափով, նոյն գովելի եւ նախանձելի մակարդակին վրայ:

Իր երրորդ Քալէիտոսքոփին առաջին էջերուն մէջ Գր· Համբարձումեան սապէս կ'ըսէ· «Սոյն աչխատութիւնը դիպուածի մը արդիւնքն է: Գիրքը կազմուեցաւ խնթանպուլի այս պարտադիր կեցութիւնը թէեւ կարելի դարձուցեր է գեղարուեստական սիրուն նոր գիրքի մը ծնունդը, բայց 1978-1985ի չրջանին ՔԱԹՐԱ դադրեցուցած է իր գործունէութիւնը:

1986էն սկսեալ ՔԱԹՐԱ կրկին սկսաւ արդարացնել իր անունը: Կարծես Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները նոր թափ ստացան: Հիներու կողքին նոր անուններ՝ Լուսինէ Զաքարեան, Ժիրայր Գասպարեան, Ցարութիւն Փափազեան, Լուսվիկ Պաղիլ, Ռուբէն Ահարոնեան, Կարինէ Գէորգեան, Նարինէ Ցարութիւնեան, Սոնիա Նիկողոսեան, 1977ի ծնունդ թաւլութակահար Աղեքսանդր Զավուչեան, Վարդան Մամիկոնեան, ինչպէս նաեւ Ալան Յովհաննէս, Շահան Արծրունի··· Եւ տակաւին խմբային համերգներ՝ կարպիս Ափրիկեանի Սիփան-Կոմիտաս եւ Աչխիկ Երլմազեանի Սահակ-Մեսրոպ երկսեռ երգչախումբերը, Ե· Էքսէրճեանի երբեակը, Լորիս Ճգնաւորեանի լարաւոր քառեակը, Բաֆֆի Պետրոսեանի ֆիլհարմոնիք նուագախումբը, Ջարեհ Սահակեանցի Հայաստանեան սենեկային նուագախումբը, Ժան-Ժագ Վերնէրի Վալ տը Մառնի երիտասարդ ֆիլհարմոնիքը եւ դեռ ուրիչներ···

Եւ ըսել որ այս միութիւնը պետական գանձէն կամ բարեգործականի նման կազմակերպութիւններէ նպաստ չէր ստանար: Կար Գրիգորի չանքերով կազմուած «նեցուկ յանձնախումբ» մը փառաւոր անուններու համախմբումով, որ աւելի անունով նեցուկ էր:

Դադրեցան համերգները, սակայն չնորհիւ Գրիգորի, աչխարհ եկաւ «Քալէիտոսքոփ Դ·»ն, արուեստի կատարեալ գործ մը: Հոն կալըրի Ֆրամոնի նկարի եւ կերպընկալ արուեստի վարպետները իրենց հարազատ գոյներով, համերաչխ կեցութեան մէջ, զրուած էին երաժշտական ապրումներու հետ:

Գրիգոր Համբարձումեան իր Քալէիտոսքոփ Դ·ն ձօներ էր այս անգամ իր թոռնիկներուն: Ատիկա պատգամ է ոչ միայն իր յաջորդ սերունդներուն, այլ նաեւ բոլոր հայ երիտասարդներուն, որոնք կարդալով Քալէիտոսքոփի հատորները պիտի գնահատեն հայ մշակոյթը, սիրով աէր կանգնին անոր:

ԱՐԱՅ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Մոնրէալ, Յունուար 29

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Երբ արաբական երկիրներէն մէկը կամ միւսը կը գտնուինք, երբ կը գտնուինք Եւրոպա կամ Ամերիկա, պաղեստինեան հարցը գոյն կը փոխէ, նոյնը չէ: Երբ Լիբանանէն կը դիտէք կամ հոն, տեղւոյն վրայ կը տեղեկանաք խնդիրներուն, կը զգաք կացութեան ահաւորութիւնը, այդ ըլլայ «Պէրլինի Պատ»ին պէս նոր պատի մը չինութիւնը, կամ Գազայի բնակչութեան եւ բնակարաններու անխնայ ռմբակոծումը, թէ պատերազմի ու չրջափակման հետեւանքով տիրող սովը: Հեռատեսիլի պատկերներ կը ցնցեն պատմիչը եւ կ'անցնին, նոր պատկերներ կը յաջորդեն, նախորդները կը մոռցուին:

Քիչ անգամ կանգ կ'առնենք եւ թիւերու տակին գտնուող ողբերգութիւնը գնահատելու փորձ կ'ընենք: Շրջափակուած Գազայի մէջ հազար երկու հարիւր մեռեալներ եւ քանի մը հազար վիրաւորներ··· Կազմակերպուած եւ գերարդիական զէնքերով օժտուած բանակի մը դէմ հազիւ թէ սիրողական աչքէ ունեցող զինեալները, որոնց ծառայած գործողութիւնները կ'անոչալին էջերուն մէջ Գր· Համբարձումեան սապէս կ'ըսէ· «Սոյն աչխատութիւնը դիպուածի մը արդիւնքն է: Գիրքը կազմուեցաւ խնթանպուլ, ուր կը գտնուէի ստիպողաբար»: Խնթանպուլի այս պարտադիր կեցութիւնը թէեւ կարելի դարձուցեր է գեղարուեստական սիրուն նոր գիրքի մը ծնունդը, բայց 1978-1985ի չրջանին ՔԱԹՐԱ դադրեցուցած է իր գործունէութիւնը:

1986էն սկսեալ ՔԱԹՐԱ կրկին սկսաւ արդարացնել իր անունը: Կարծես Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները նոր թափ ստացան: Հիներու կողքին նոր անուններ՝ Լուսինէ Զաքարեան, Ժիրայր Գասպարեան, Ցարութիւն Փափազեան, Լուսվիկ Պաղիլ, Ռուբէն Ահարոնեան, Կարինէ Գէորգեան, Նարինէ Ցարութիւնեան, Սոնիա Նիկողոսեան, 1977ի ծնունդ թաւլութակահար Աղեքսանդր Զավուչեան, Վարդան Մամիկոնեան, ինչպէս նաեւ Ալան Յովհաննէս, Շահան Արծրունի··· Եւ տակաւին խմբային համերգներ՝ կարպիս Ափրիկեանի Սիփան-Կոմիտաս եւ Աչխիկ Երլմազեանի Սահակ-Մեսրոպ երկսեռ երգչախումբերը, Ե· Էքսէրճեանի երբեակը, Լորիս Ճգնաւորեանի լարաւոր քառեակը, Բաֆֆի Պետրոսեանի ֆիլհարմոնիք նուագախումբը, Ջարեհ Սահակեանցի Հայաստանեան սենեկային նուագախումբը, Ժան-Ժագ Վերնէրի Վալ տը Մառնի երիտասարդ ֆիլհարմոնիքը եւ դեռ ուրիչներ···

Եւ ըսել որ այս միութիւնը պետական գանձէն կամ բարեգործականի նման կազմակերպութիւններէ նպաստ չէր ստանար: Կար Գրիգորի չանքերով կազմուած «նեցուկ յանձնախումբ» մը փառաւոր անուններու համախմբումով, որ աւելի անունով նեցուկ էր:

Դադրեցան համերգները, սակայն չնորհիւ Գրիգորի, աչխարհ եկաւ «Քալէիտոսքոփ Դ·»ն, արուեստի կատարեալ գործ մը: Հոն կալըրի Ֆրամոնի նկարի եւ կերպընկալ արուեստի վարպետները իրենց հարազատ գոյներով, համերաչխ կեցութեան մէջ, զրուած էին երաժշտական ապրումներու հետ:

Գրիգոր Համբարձումեան իր Քալէիտոսքոփ Դ·ն ձօներ էր այս անգամ իր թոռնիկներուն: Ատիկա պատգամ է ոչ միայն իր յաջորդ սերունդներուն, այլ նաեւ բոլոր հայ երիտասարդներուն, որոնք կարդալով Քալէիտոսքոփի հատորները պիտի գնահատեն հայ մշակոյթը, սիրով աէր կանգնին անոր:

ԱՐԱՅ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Մոնրէալ, Յունուար 29

հանգստացնեն Իսրայէլի քաղաքացիները, կը ծառայեն յիշեցնելու որ լուծման սպասող դատ մը գոյութիւն ունի, որ հակառակ ամբոխավարական խօսքերու, չի կրնար տապալել հզօր երկիր մը, որ կը վայելէ հզօր Միացեալ Նահանգներու անվերապահ նեցուկը, առանց յիշելու Եւրոպան, Թուրքիան:

Հակառակ տրուած խոստումներու եւ մեծ պետութիւններու նախագահներու, վարչապետներու, նախարարներու եւ կուսակցապետերու անդադրում երթեւեկին, գրեթէ գծուած սահմաններով Պաղեստինեան պետութիւնը որպէս այդպիսին չի ծնիր: Պաղեստինցիները գրեթէ առանձին են չրջանին մէջ, քանի որ սահմանակից արաբական երկիրներու մէկ մասը, Եգիպտոս, Յորդանան, ընդունած են Իսրայէլի գոյութիւնը եւ հաստատած են յարաբերութիւններ: Տկար եւ հեռու գտնուող արաբական երկիրներ կը չարունակեն իրենց պայքարը Իսրայէլի դէմ, պաղեստինեան ուժերու միջոցաւ: Տուժողները Պաղեստինցիներն են, մանաւանդ աչխատաւորները, որոնք իրենց ապրուստը ճարելու համար կ'աչխատին Իսրայէլի մէջ եւ պատերազմական գործողութիւնները արգելք կ'ըլլան:

Ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, Պաղեստինցիները պիտի չկարենան քանդել Իսրայէլը, որ առանձին չէ, եւ ունի հզօր թիկունք: Այս տարական իրատեսութիւն է: Իսրայէլ, ինչ ալ ըլլան իր հզօրութիւնը եւ պաչտպաններու ճնչումը, չի կրնար ջնջել Պաղեստինցիները եւ անոր ետին կանգնող Արաբները: Այս վերջինները, ազգային, կրօնական եւ պատմական պատճառներով, միչտ ալ համաձայն չեն իրենց կառավարութիւններու եւ ղեկավարներու վարած քաղաքականութեան: Այս կացութեան վրայ գրեթէ չարիքի վերածուած է արաբական աչխարհի ընդերքի հարստութիւնը, նաւթը, որուն պէտք ունին հեռու կամ մօտ երկիրներ եւ կ'ուզեն հակակչռել այդ աղբիւրները:

Եթէ Պաղեստինցիին համար չարունակուող պայքարը ազգային բնոյթ ունի, հողի եւ ինքնորոչման, որուն երբեմն կը տրուի կրօնական ծայրայեղական բնորոչում, աչխարհի մեծ ուժերուն համար խնդիրը տնտեսական է, որ իր մէջ կ'ամփոփէ ռազմավարական, առեւտրական, ուժանիւթային եւ համաչխարհային հաւասարակչռութեան հարցերը, որոնց մասին իրենք զիրենք իրաւարարութեան կոչած հզօրները միատեսակ վերաբերում չունին, քանի որ մրցակից են, կը հետապնդեն տարբեր չահեր: Հարկ է նաեւ աւելցնել, աչխարհի տարբեր երկիրներուն մէջ գտնուող հրեայ համայնքներու ներկայութիւնը, որ լայն կարելիութիւններ ունի, իմացական, գիտական, տնտեսական, քարոզչական, որ կղզիացած չէ, այլ գործնապէս եւ օրակարգ կերպով մասնակից այդ երկիրներու քաղաքական եւ մչակութային կեանքին:

Հետեւանքը այս բարդ իրադրութեան այն է որ Պաղեստինցիները դատապարտուած են յաւերժական եւ ծայրայեղական պայքար մղելու եւ Իսրայէլ, իր կարգին, իր վայելած նեցուկով, չարունակելու ճնչման եւ անզիջողութեան ընթացքը, տալով, յոռետես պարագային, քանի մը տասնեակ զոհեր, որոնց դէմ կան պաղեստինցի հազարաւորներ: Եւ երկուստեք կը զարգանան ազգայնամոլութիւնը, ծայրայեղականութիւնը, անհանդուրժողութիւնը, քիչ մը աւելի խցելով փոխհասկացողութեան երակները:

Քաղաքական վերլուծաբաններուն ծանօթ են այս տուեալները: Անոնք գիտեն նաեւ թէ որոնք են մչակուող արգելքները ղրական լուծումներու եւ հասկացողութեան յանգելու:

Միջազգային համայնքը ունի՞ բաւարար բարի կամեցողութիւն կատեցնելու Հրեաներու պաղեստինեան ընդունուած հողերու վրայ տարածուելու ընթացքը, որ կիրքերը կը հրահրէ, կը ծառայէ ամբոխավարական եւ մոլեռանդ վերաբերումներու աճին: Եթէ կասեցնեն այս յափչտակութեան ընթացքը, կը ստեղծուի վստահութեան մթնոլորտ, որ խաղաղութեան եւ հաչտութեան նախապայմանն է, քանի որ ուժի եւ ճնչման խաղաղեցումը վաղուան պատերազմի պատճառ է:

Պաղեստինցիներու եւ Հրեաներու համար կռուախնճոյր է Երուսաղէմը, զոր երկու կողմերն ալ կը համարին իրենց պետութեան մայրաքաղաքը: Մի՞թէ կարելի չէ այլ վերաբերում ունենալ, որ նոր չէ, որուն մասին խօսուած է. միջազգայնացնել Երուսաղէմը: Այս ընել ոչ թէ միջին ճամբայ մը գտնելու համար, այլ մեկնելով պատմութենէն բխած այն պարզ իմաստութեամբ, որ Երուսաղէմը կը հանդիսանայ երեք միաստուածեան կրօնքներու Սրբաքաղաքը, հետեւաբար զայն եթարկել մէկ կամ միւս քաղաքական կամ ազգային «ընտանիք»ի իչխանութեան, պիտի նչանակէ պահել պալար մը որ պիտի չարունակէ ցաւցնել չրջանի ժողովուրդները, աճեցնելով զանազան բնոյթի մոլեռանդութիւնները: Ի հարկէ Երուսաղէմը չի նմանիր Լիւքսամպուրկի ոչ Անտորայի, ափի չափ երկիրներ, որոնց գոյութիւնը ընդունուած է բոլորին կողմէ: Ինչո՞ւ նման լուծում մը կարելի պիտի չըլլայ Երուսաղէմի համար: Փոխանակ զէնք տալու կողմերուն, ինչո՞ւ այս իմաստութիւնը չթելադրել:

Ի վերջոյ կան նաեւ Պաղեստինէն հայրենահանուածները, որոնք 60 տարիներէ ի վեր կ'ապրին տարբեր երկիրներու մէջ, արաբական եւ այլ, երբեմն դաղթակայաններու մէջ, երբեմն մերուած կամ դաղթած հեռաւոր երկիրներ: Ինչո՞ւ արգիլել, Պաղեստինեան պետութեան ըստեղծումէն ետք, անոնց վերադարձը, երբ նուազագոյն ողջախոհութիւնը կը յուչէ որ վերադարձողները բանակ պիտի չըլլան:

Մեծերը, իրաւարարները, փոխանակ մէկը կամ միւսը պաչտպանելու, միւսին մէջ բացասական հակազդեցութիւն յառաջացնելու, պէտք է որ կարենան երկխօսութեան պայմանները ստեղծել, որպէսզի յուսահատական կռիւները դադրին եւ դադրի նաեւ բիրտ ուժով ճգմելու քաղաքականութիւնը: Շրջանի ժողովուրդները դատապարտուած են, վաղ թէ ուչ, միասնաբար ապրելու, գործակցելու. կարելի չէ յաւերժացնել կեթէթօները եւ պատերազմները: Այս նպատակը իրականացնելու համար անհրաժեչտ է ստեղծել համակողեռանդ եւ հակածայրայեղական մչակոյթ, ուսման, կրթութեան եւ կենսամակարդակի բարձրացման պայմաններու ընձեռումով:

Եթէ զէնքի յատկացուած գումարները ծառայեն այս նպատակներուն, վաղուան օրը աւելի պայծառ կ'ըլլայ: Այս կրօնական քարոզիչի ցանկութիւն չէ:

Յ. Պ.

Յունուար 2009

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռի հրատարակչատունէն լոյս տեսած է Բարսեղ Կեսարացիի «Գիրք պահոց» աչխատութիւնը, կիմ Մուրատեանի աչխատասիրութեամբ: Խմբագիրն է Գուրգէն Գասպարեան:

«Գիրք պահոց»ը կը բովանդակէ հեղինակին ճառական–մեկնողական գործերէն մաս մը, նամականիներ եւ դաւանական բնոյթի հարցումներ. ընդամէնը 33 բնագիր:

ԴԱՂԹԱԿԱՅ ԴԱՂԹԱԿ

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ սիրոյ սեղաններու չարքին վերջինը տեղի ունեցած է Յունուար 25ին: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ներկաները հաւաքուած են Գազազ Ամիրա սրահը, ուր 400 հրաւիրեալ բոլորուած են սիրոյ սեղաններու չուրջ: Օրուան հանդիսավարը եղած է կեդրոնականի 2006ի չրջանաւարտներէն Ռենա Խոզոէմիր, որու բացման խօսքէն ետք արտայայտուած է խնամակալութեան ատենապետը՝ Մկրտիչ Արծիւեան, որ ողջունելէ ետք ներկաները, ներկայացուցած է տարեկան պիւտճէին տուեալները: Ձալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին ոչ կալուած ունի, ոչ ալ հաստիքաւոր գումարներ եւ այդ պատճառով պիւտճէին բացն ալ հասած է բարձր համեմատութիւններու, ծանր պատասխանատուութեան տակ դնելով խնամակալութիւնը: Գեղարուեստական բաժնի մը գործադրութենէն ետք, յայտարարուած է որ պիւտճէին բացը կարեւոր համեմատութեամբ հաւաքագրակչռուած է: Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք., որ օրհնած է կեդրոնական վարժարանի ընտանիքը, մաղթելով որ խնամակալութիւնն ու ուսուցիչները չարունակեն նոյն նուիրումով ծառայել իրենց եկեղեցիին ու վարժարանին:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ծ.

Մեր այս ամփոփ ու համառօտ տեղեկութիւնները Եւրոպայի հայ պատգամաւորութեան գործունէութեան մասին բաւ են ցոյց տալու համար թէ անոր նախագահը, Պօղոս փաչա Նուպար, որքա՜ն խմաստուն ուղղութեամբ մը եւ որքա՜ն անխոնջ եռանդով մը չանացած է ի գլուխ հանել Հայոց Հայրապետին կողմէ իրեն յանձնուած պաչտօնը:

Եւ այս պաչտօնը այսօր յաջողութեամբ պսակուած է: Այսինքն՝ ինչ որ խնդրած է Վեհ. Կաթողիկոսը իր կոնդակով անիկա լիովին կատարուած է: Հայկական բարեկարգութիւններու խնդիրը անցած է Դեսպանախորհուրդի օրակարգին մէջ:

Այս արդիւնքը պէտք չէ կարծել թէ դիւրաւ ձեռք բերուած է: Պօղոս փաչա հայթնակ գաւառներու բարենորոգման ծրագիրը նախ եւ առաջ Փարիզի Օսմանեան դեսպան Ռիֆաաթ փաչայի միջոցաւ Օսմանեան կառավարութեան ներկայացնելէ ետքը՝ մեծ Պետութեանց դեսպաններուն դիմած է, ամէն մէկին բացատրելով մեր պահանջումներուն արդարութիւնն ու անհրաժեչտութիւնը եւ կրցած է զանոնք բերել հասցընել իր տեսակէտին:

Ապրիլ ամսուն, 20 օրուան միջոցին երեք անգամ Լոնտոն եկած է զանազան դիմումներ կատարելու համար եւ տեսակցած է Անգլիոյ Արտաքին գործերու նախարար Սըր է. Կրէյի հետ, որուն համակրանքը յաջողած է չահիլ ի նպաստ հայկական դատին: Նոյնպէս մտերմական յարաբերութիւններ մչակած է իր լանտացիներու կուսակցութեան Լիտր Օ'Քոննորի հետ, որ ինչպէս յայտնի է, Անգլիական խորհրդարանին մէջ առաջին անգամ, հարցապնդում մը ըրաւ հայկական բարենորոգումներու մասին:

Պօղոս փաչա աչխատած է նաեւ հայկական դատով չահագրգռել այն բոլոր անգլիացի ականաւոր անձնաւորութիւնները, որոնք ազդեցութիւն մը ունին իրենց երկրին կառավարութեան մէջ եւ ճանչցուած են իրրեւ հայասէր եւ ամէնէն աւելի գտած է ջերմ ու համակիր ընդունելութիւն: Նոյնիսկ Անգլուհիներ ուզած են ծանօթանալ իրեն եւ իրենց ալակցութիւնը ընծայած են ինքնաբերաբար:

Լոնտոնի մէջ նախապէս իր մօտալուտ պալուստը իմացուելով, չատ մը ղէյտիներ փութացած են նամակով զինքը ճաչը հրաւիրել:

Պօղոս փաչա նոյն յարդանքն ու համակրանքը կը վայելէ նաեւ Փարիզի կառավարութեան նկատմամբ:

Այս մասին պատմենք փոքրիկ եղելութիւն մը:

Պ. Փուանքարէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելէ ետքը Գոմիթէ տէ զ'Ան Տէֆորաթիֆի անդամուհիները ընդունելութիւն մը կը սարքեն ի պատիւ նորընտիր նախագահին:

Պ. Փուանքարէ, հրաւէրին գալէ առաջ, հեռաձայնով կը հարցնէ թէ որո՞նք են այն տիկիններն, որոնց պիտի ներկայանայ:

Կը փութան Գոմիթէի անդամուհիներուն անուններն մի առ մի հաղորդել իրեն հեռաձայնով եւ չարք մը անուններ տալէ ետքը կ'աւելցնեն.

– Ու Հայուհի մը՝ Օր. Գարաքեհեան:

– Մի՞թէ Պօղոս փաչա Նուպարի ազգականն է, կը հարցնէ Պ. Փուանքարէ:

– Այո՛, կը պատասխանեն:

Արդարեւ Օր. Գարաքեհեան՝ Արթահամ փաչայի քոյրը, մօրաքոյրն է Պօղոս փաչայի:

Այն ատեն Պ. Փուանքարէ կ'ըսէ.

– Շատ մեծ հաճոյք մը պիտի զգամ իրեն ներկայանալով, որովհետեւ պիտի կրնամ իրեն խօսիլ իր ազգական Պօղոս փաչայի մասին, որ մին է այն սակաւաթիւ անձերէն, որոնք բարձրագոյն քարոյական մը կը միացնեն չատ մեծ իմացականութեան մը:

Այս գնահատումը Ֆրանսայի նախագահ Պ. Փուանքարէի կողմէ հայ պատգամաւորութեան նախագահին մասին՝ ցոյց կու տայ թէ Պօղոս փաչա որքա՜ն արժանաւոր անձնաւորութիւններու մօտ:

Այս մասին պատմենք փոքրիկ եղելութիւն մը:

Պ. Փուանքարէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելէ ետքը Գոմիթէ տէ զ'Ան Տէֆորաթիֆի անդամուհիները ընդունելութիւն մը կը սարքեն ի պատիւ նորընտիր նախագահին:

Պ. Փուանքարէ, հրաւէրին գալէ առաջ, հեռաձայնով կը հարցնէ թէ որո՞նք են այն տիկիններն, որոնց պիտի ներկայանայ:

Կը փութան Գոմիթէի անդամուհիներուն անուններն մի առ մի հաղորդել իրեն հեռաձայնով եւ չարք մը անուններ տալէ ետքը կ'աւելցնեն.

– Ու Հայուհի մը՝ Օր. Գարաքեհեան:

– Մի՞թէ Պօղոս փաչա Նուպարի ազգականն է, կը հարցնէ Պ. Փուանքարէ:

– Այո՛, կը պատասխանեն:

Արդարեւ Օր. Գարաքեհեան՝ Արթահամ փաչայի քոյրը, մօրաքոյրն է Պօղոս փաչայի:

Այն ատեն Պ. Փուանքարէ կ'ըսէ.

– Շատ մեծ հաճոյք մը պիտի զգամ իրեն ներկայանալով, որովհետեւ պիտի կրնամ իրեն խօսիլ իր ազգական Պօղոս փաչայի մասին, որ մին է այն սակաւաթիւ անձերէն, որոնք բարձրագոյն քարոյական մը կը միացնեն չատ մեծ իմացականութեան մը:

Այս գնահատումը Ֆրանսայի նախագահ Պ. Փուանքարէի կողմէ հայ պատգամաւորութեան նախագահին մասին՝ ցոյց կու տայ թէ Պօղոս փաչա որքա՜ն արժանաւորապէս կը ներկայացնէ իր ազգը Եւրոպայի մէջ:

* * *

Պօղոս փաչա, թէեւ Վեհ. Կաթողիկոսէն իրեն վստահուած պաչտօնը յաջողութեամբ կատարած, –քանի որ Օսմանեան կառավարութիւնը եւ Պետութիւնները իւրացուցած են Հայկական Բարենորոգումներու խնդիրը,– կը չարունակէ մնալ Փարիզ եւ քայլ առ քայլ հետապնդել սկսած գործը:

Ամէնիւ տը Թրոքատէրոյի իր քնակարանը վերածած է փոքրիկ պաչտօնատուն մը, ուր հայ եւ Ֆրանսայի մէյ մէկ քարտուղարներ եւ տաֆթիլոկրաֆ օրիորդ մը, օրն ի բուն, ընթացիկ թղթակցութիւնները կը կատարեն իր հսկողութեան ներքեւ:

Փաչան կը չարունակէ իր յարաբերութիւնները դիւանագիտական աչխարհի եւ փարիզեան մամուլին հետ, իրենց օժանդակ ունենալով երկու անդրանիկ գաւակները՝ Առաքել եւ Զարեհ պէյ, որոնք իրենց հօր չափ եռանդով փարած են հայրենանուէր գործին:

Այն օրը, եւ յուսանք որ չատ մօտալուտ պիտի ըլլայ անիկա, ուր Հայկական Բարենորոգումները գործադրութեան ճամբուն մէջ դրուին՝ Պօղոս փաչա իր բեղմնաւոր կեանքը պսակած պիտի ըլլայ հոյակապ գործով մը, որ կրկնապէս պիտի անմահացնէ Նուպարեան անունը:

(Շար. 26)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Սիրան եւ Ալիս Մուրատեան, Արթին Ապտալեան 500 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի կրթութեան նախարարութեան կողմէ Սփիւռք ուղարկուելիք գիրքերու բովանդակութեան մասին խորհրդակցելու եւ համապատասխան առաջարկները ներկայացնելու նպատակով յիշեալ նախարարութեան, Ֆրանսահայ ուսուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի՝ թէ՛ յաջորդ մը շուրջ,

փետրուար 15, ժամը 16ին,
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Կեդրոնը
118 rue de Courcelles, 75017 Paris

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ղազարոս Բապուճեանի մահուան քառասունքին առթիւ.- Օր. Ալիս եւ Անահիտ Տէր Վարդանեան 100 եւրօ, Տիկին Լիտիա Քալէճեան, Տիկին Մարիամ Քալէճեան, Տէր և Տիկին Ճերանեան 80ական, Տիկին Ճամիկ Նատիրեան-Գեւոնեան, Տիկին Մայոտ Փափազեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագաճեան 50:

□

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին:
Աւարտին, Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն կը կատարուի:

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 15
Ե· ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Այսօր, Ղեւոնդեանց քահանայից յարաջիկայ տօնին առթիւ հոգեհանդիստ կը կատարուի փարիզեան շրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

***

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
Ժամը 16ին կը կատարուի Տեառընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Գ· ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CENTENAIRE 100 ԱՄԵԱԿ

Arthur ADAMOV/*ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ*
William SAROYAN/
ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆ

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Le Jeudi 12 février à 20h45
Le
Centre Culturel SAINT MESROB
à Paris
recevra
ASTRIG HERATCHIAN
Praticienne de santé, naturopathe
auteur de **«L'ABC de la naturopethie»,**
qui nous dévoilera

Les dix secrets d'une alimentation saine par la naturopathie

Vente du livre et signature
Cocktail

10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura,** un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
MERCREDI
11 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԻԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·138

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·138

ՄՏԱՀՈԳԻՋ ԼՈՒՐԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս պառակտումներու, սուր հակադրութիւններու լուրեր սկսած են շրջանն ընել Լիբանանի հայութեան մասին: Ակներեւ են հակառակ նօսրացած թիւին, այդ համայնքը խորհրդարանական յառաջիկայ ընտրութեան (Յունիս 7) չհարկելու տրամադրութիւնները: Բան մը որ յղօրէն կը սպառնայ հայութեան այդ հատուածին միասնութեան եւ մինչեւ այսօր պահած չէզոք կեցուածքին չարունակութեան: Վերջերս զինեալ հակադրութեան մը լուրը բոլորովին չեշտեց մտահոգութիւնները:

Կացութիւնը հանդամանալից կերպով պարզող էջ մը ունէր Փետր. 7ի «Ազգ»ը: Յօդուածագիրը Հ. Մոսկոֆեան կը յիշեցնէր թէ այդ համայնքը հինգ երեսփոխան եւ երկու նախարարութիւն ունէր: Յաճախ ընտրութեան կ'ապահովուէր նաեւ արտասահմանէն Հայերու մասնակցութիւնը, զանազան չրջանակներու նիւթական միջոցներով:

Ընտրութեան նախորդող այս չրջանին, ակներեւ զարճած է հայկական կուսակցութիւններու ներքին դժգոհութիւնները չհարկելու աչխատանքը. անոր նպատակն է այդ ճամբով պառակտել խորհրդարանի ու կառավարութեան քաղաքական ուժերը, քանի որ հայկական կուսակցութիւնները խորհրդարանական ընտրութեան կը մասնակցին քաղաքական տարբեր ուժերու հետ կազմուած դաչինքներով:

Հայկական ճակատի խմբաւորումներէ պառակտելու ջանքին ամէնէն ցաւալի հետեւանքն է զէնքի միջոցով վիրաւորելու արարքը որ վերջերս արձանագրուած է: Լիբանանեան բանակի նախկին զօրավար Նարեկ Աբրահամեան որ անցեալին զործած է Արցախի ու Հայաստանի պաչտպանութեան նախարարութեան մէջ ալ, Զահլէի ընտրաչրջանէն երեսփոխան ընտրուելու մտադիր է. ան վերջերս Հարիրիի որդի Սաադի նեցուկով «Հայ ազատականներ» անուն կուսակցութիւն մը հիմնած է, հակադրուելով նախագէս պատկանած Հ.Ց.Դ.-ին: Վիրաւորելու դէպքը նորակազմ կուսակցութեան եւ Հ.Ց.Դ.-ի հակադրութեան արդիւնք եզած է:

Հ.Ց.Դ. զօրավիգ է Մ. Աունի Հեզպոլլային որ սուրիամէտ է: «Հայ ազատականներ»ու կազմութիւնը Հ.Ց.Դ.-ն պառակտելու ազդակ կը նկատուի, մանաւանդ որ 1990ական տարիներէն ի վեր, երբ Ռ. Հարիրի քաղաքական կեանք մուտք գործեց, խորհրդարանական հայկական պլոքին կարգավիճակը սկսաւ փոխուիլ ու չենթարկուիլ այլեւս Հ.Ց.Դ.-ի ղեկավարութեան:

Ռամկավար ազատական կուսակցութեան մէջ ալ պառակտումի վիճակ կը տիրէ, քանի որ երեսփոխան Յակոբ Գասարճեանի դէմ «ՌԱԿ - ընդդիմադիր» կոչուած հակադիր կազմակերպութիւնը համացանցի յայտարարութիւններ կը տարածէ:

Նման վիճակի մէջ է Ս.Դ.Հ.Կ.-ն ալ. ըստ չրջող լուրերու, անոր նախկին նախագահը կարեւոր դումար մը իւրացուցած ու հաստատուած է հարաւային Ֆրանսա: Ներքին դժգոհութիւններու թիրախ է երկար տարիներու լիբանանեան խորհրդարանի անդամ Եղիա Ճեպէճեանը: Ան եւս զօրակից կը համարուի «Սաատ Հարիրի քաղաքական թեւ»ին:

Ճիշդ է որ երբ կայ նիւթականի ազդակը, յատկապէս ակարացած, նօսրացած հաւաքականութիւններ դիւրին որսը կ'ըլլան մրցակցութիւններու: Ինքնին մրցակցութիւնն ալ աղէտ մը չէ քաղաքական

ԹՈՒՐՔԻԱ

1915-Ի ՄՂՁԱՒԱՆՋԷՆ ԾԱԳԱԾ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

1915ի նիւթը իսկական մղձաւանջի մը վերածուած է Անգարայի պատասխանատուներուն համար: Ամէն առիթով կը ճգնին կրկնել ու հաւատացնել թէ այդ խնդիրը լնաւ թապու չէ իրենց համար, թէ Հայաստանի հետ այդ մասին կը խօսին, կը բանակցին: Ու իրենց ձիրքը միշտ կը յանգի նոյն թելադրանք-զգուշացումին. «Ձըլլայ որ երրորդ կողմեր փորձեն միջամուխ ըլլալ, ատիկա միայն կը խանգարէ»:

Նոյն ընթացքը կրկնած է Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան անգամ մը եւս, ընդունելով Եթովպիոյ իր պաչտօնակիցը որ հայեւթուրք յարաբերութիւններու մարզով հետաքրքրուելու կոչուած պաչտօնատար մըն ալ չէ, զբաղելու աւելի քան բաւարար հարցեր ունենալով իր երկրին առընչուած:

Անոր հետ տեսակցութեան յաջորդած միանակեան մամուլի ասուլիսին Ա. Պապաճան ըսած է թէ իր երկրին ու Հայաստանի միջեւ չարունակուղ հոլովոյթ մը խնդրոյ առարկայ է եւ թէ տեսակցութիւններու, երկխօսութեան ընթացքին նպատակն է երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն ամբողջական քնականացումը որուն ուղղութեամբ ամէն տեսակցութեան յառաջընթաց կ'արձանագրուի:

Ինչ կը վերաբերի ուղղակի 1915-ին, Թուրք նախարարը ըսած է թէ Հայաստանի հետ իրենց տեսակցութեան նիւթերէն մէկն է ան եւ աւելցուցած. «Մինչ մենք Հայաստանի հետ այս մասին երկկողմ տեսակցութիւններ կ'ունենանք, չեմ խորհիր որ դուրսէն երրորդ կողմերու միջամտութիւնները չինիչ բնոյթ կրնան ունենալ: Երբ կարեւոր հոլովոյթ մը կը տեւէ, ամէն մարդ հարկ է զօրավիգ ըլլայ անոր: Պէտք է հեռու մնալ վնասելու կարող նախաձեռնութիւններէ, մօտեցումներէ»:

Ա. Պապաճանի «երրորդ կողմեր» որակումին տակ բաւական թափանցիկ է Սփիւռքին, ԱՄՆ-ու, իրականութեան ի նպաստ դիրք գրաւելու համարձակութեան տէր բոլոր միւսներուն ներկայութիւնը: Թափանցիկ են նաեւ այս բոլորը չէզոքացնելով հարցը միայն Հայաստանի հետ սեղան բերելու ազդակները. տակաւին ոչ ոք մոռցած պէտք է ըլլայ Թ. Ազգային Նիսի մէջ ըրած համեմատութիւնը «75 միլիոնոց հզօր Թուրքիոյ եւ մանրիկ Հայաստան»ի միջեւ («Ցառաջ», Փետր. 4):

Երրորդ կողմերու բացառութիւնը, ընտրութեան մը պարագային: Բայց զէնքին հասնող միջամտութիւնը, ան ալ հայկական երկու հատուածի միջեւ, լըրջօրէն կը զանգէ քաղաքականին ոլորտը, պատճառելով արդար մտահոգութիւններ:

Այս կացութիւնը նիւթ ըրած է երեսփոխան Ց. Բաղրատունի ալ, երկրին քաղաքական կեանքին հայ համայնքին վրայի անդրադարձին մասին խօսելով, Պէյրութի մէջ Փետր. 7-8ին կազմակերպուած՝ «Լիբանանի հայկական գաղութի հարցերու քննութեան խորհրդաժողով»ին: Ասոր նոր նախաձեռնած է Հ.Ց.Դ. Լիբանանի կեդր. կոմիտէն: Մասնակցած են երեք յարանուանութիւններու պետերը, երեսփոխաններ, նախարարներ, Պուրճ Համուտի եւ Այնճարի քաղաքապետերը, կըրթական, մշակութային, հանրային, բարեսիրական, մարզական, հայրենակցական, ուսանողական, երիտասարդական միութիւններու ներկայացուցիչներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑի հետազօտողներն ու համալսարանականները կրկին փողոց իջած էին Փետր. 10ին, մինչ Բարձրագոյն ուսման նախարարուհին՝ Վալերի Փեքրէս բաւական ջուր լեցուցած էր իր գինիին մէջ եւ յայտարարած որ նախատեսուած ծրագիրը կրկին «պիտի ուսումնասիրուի», հակառակ նախապէս արտայայտած իր վճռական դիրքին ու կ'ըսէր թէ քան պիտի չփոխուի: Ինդրոյ առարկայ է ծրագիր մը, որ կը փոխէ դասատու-հետազօտողներու կարգավիճակը, դասատուի պաչտօնին համար եղած մրցումներու բարենորոգումը, պաչտօններու թիւին նուազումը, համալսարաններու ինքնավարութեան հարցը: Փեքրէսի նահանջին մասին (Փետր. 9) հակասական յայտարարութիւններ տրուեցան: Նախ ըսուեցաւ թէ նախատեսուած բարենորոգումը տարիով մը յետաձգուած է, յետոյ հերքուեցաւ եւ վերջապէս նոր բանաձեւում մը հրապարակուեցաւ, որ կ'ըսէր թէ ծրագիրը «կրկին պիտի ուսումնասիրուի»: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ նոյնիսկ եթէ բարենորոգումը հարկաւոր է, կիրարկման ձեւերը անընդունելի են: Փետրուար 10ի ցոյցը չսահմանափակուեցաւ Փարիզի, այլ տարածուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Վ. Փեքրէս ժամադրութիւն ալ տուած էր ուսանողական չարժումնե-

(Շար.ը Դ. էջ)

Թուրքիա միայն կ'ընէ գլխաւորաբար ԱՄՆ-ու, նաեւ Իսրայէլի եւ ուրիշներու, իր չահերուն ուղղութեամբ: Մինչ Պապաճան կը թելադրէ միջամուխ չըլլալ Հայաստանի հետ տարուած բանակցութիւններուն, Անգարա պատգամաւորներ կը ղրկէ աշ ու ձախ, իրեն օգնելու, զօրակցելու խնդրանքով:

Այսպէս իչխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութենէն երկու երեսփոխան Ուաչինկթըն գացած են վերջերս ամերիկացի, նաեւ հրեայ անձնաւորութիւններու հետ տեսակցութիւններու ծրագիրով մը: Նըպատակը միշտ նոյնն է. զարկ տալ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան եւ մանաւանդ ամէն բան ընել արգիլելու համար որ Ապրիլ 24ին «հայկական պընդումները» արտայայտութիւն չգտնեն ամերիկացի ղեկավարներու, պետական ատեաններու կողմէ:

Սակայն, Տավոսի մէջ Թուրք վարչապետին ծանօթ կեցուածքը մեծապէս դժուարացուցած է Թուրք երեսփոխաններուն գործը: Գոնկրէսէն երեսփոխան մը յայտարարած է Թուրք լրագրողներու թէ պիտի չուզէր բնաւ այդ երկուքին տեղը գտնուիլ: Արդարեւ իրենց տեսակցած անձնաւորութիւնները հետեւեալ կէտերէն բաղկացած թելադրանքներ ըրած են իրենց.

- Թ. Էրտողանի արտայայտութիւնները իրենց հակահրեայ բնոյթով բոլոր սահմանները անցան,

- ԱՄՆ-ու հրէական կազմակերպութիւնները հայկական բանաձեւին նկատմամբ չէզոք պիտի մնան,

- Եթէ հայկական բանաձեւին ընդունելութեան մէջ Իսրայէլի ալ պատասխանատուութիւն վերագրէք, Գոնկրէսի գայրոյթին թիրախ կ'ըլլաք,

- Այլեւս խօսքերը բաւարար չեն, հարկ է գործնական քայլերու դիմել, օրինակ Հայաստանի սահմանը բանալ, որպէսզի առաջքը առնուի Ցեղասպանութեան ճանաչումին:

ՀՈՌՈՄՈՍԷՆ ՄՆԱՑԱԾՆ ԱԼ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Արեւմտահայաստանի Անի քաղաքէն հիւսիս-արեւելք, Ախուրեանի աջ ափին գտնուող Հոռոմոսի վանական համալիրին մասին Մշակոյթի նախարարութեան Շիրակի պատմութեան եւ մշակոյթի մարզային բաժնի աչխատակիցները մտահոգիչ տեղեկութիւններ տուած են: Վայրին սահմանակից Հայաստանի Հայկաձոր գիւղին բնակիչները ականատես եղած են որ սահմանին միւս կողմը, համալիրին Ս. Յովհաննէս եւ Ս. Մինաս եկեղեցիներուն երեսպատման քարերը հանուած եւ սայլերով փոխադրուած են Անի գիւղը:

Տեղեկութեան առընչութեամբ «Իքոմոս-Հայաստան»ի նախագահ, մշակոյթի փոխ նախարար Գագիկ Գիւրջեան անմիջապէս դիմած է Թուրքիոյ իր գործընկերոջ. բացատրած է թէ Հոռոմոսը Բագրատունիներու հանգստարանն է եւ հայկական, ճարտարապետութեան դ._ժ.դ. դարերու կարեւոր իրագործումներէն: Խնդրած է որ կարելին ի գործ դրուի, արգիլելու համար յուշարձանը վտանգող գործողութիւնները:

«Իքոմոս-Թուրքիա»յի նախագահը Ն. Աքըն արձագանգած է Գ. Գիւրջեանի դիմումին, ըսելով թէ յայտնած մտահոգութիւնը կը փոխանցէ իր կազմակերպութեան գործադիր վարչութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱ

«ՕՐԷՆՔՈՎ ԳՈՂ» ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Փետր. 6ին Մոսկուայի մէջ Ալիկ Մինալեան անուն 37 տարեկան Հայ մը սպաննուած է. ան ծանօթ էր որպէս «օրէնքով գող», Ալիկ Սոչինսկի անունով: 2006ին ալ մահափորձի մը թիրախ եղած, բայց փրկուած էր: Անցեալ տարի ապօրինի գործունէութեան համար ձերբակալուած էր:

*
**

ԼՂՀ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ

ԼՂՀ պաչտպանութեան նախարարութեան մամուլի բաժինը տեղեկացուցած է թէ Փետր. 9-10ի գիչերը Ղարաբաղ - Ազըրբեջան չփման գիծին գօտիին մէջ ազըրբեջանական կրակոցներու թիրախ եղած են Հադրութի, Մարտունիի, Ակերանի, Մարտակերտի պաչտպանական դիրքերը: Ղարաբաղեան կողմը կորուստ չէ ունեցած, եւ պատասխան կրակոցներէ ետք Ազրբեջանցիները վերջ տուած են հրաձգութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Կ. ԼԷՆՄԱՐՔԸՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի խորհրդարանական վեհաժողովի պատուակալ նախագահ եւ նոյն վեհաժողովի Ղարաբաղի հարցով յատուկ ներկայացուցիչ Կ. Լէնմարքըր Երեւան գացած է, պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ: Հանդիպումներ ունեցած է նախագահ Ս. Սարգսեանի, Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Աբրահամեանի, արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեանի հետ: Ամէն առիթով չեչտած է թէ հակամարտութիւնը խաղաղ լուծումէն այլ ելք չունի, լուծումը պէտք է գտնուի Մինսկի խումբի չրջանակին մէջ, փոխադարձ զիջումի ճամբով:

*
**

ԼՂՀ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ

ԼՂՀ պաչտպանութեան նախարարութեան մամուլի բաժինը տեղեկացուցած է թէ Փետր. 9-10ի գիչերը Ղարաբաղ - Ազըրբեջանական չփման գիծին գօտիին մէջ ազըրբեջանական կրակոցներու թիրախ եղած են Հադրութի, Մարտունիի, Ակերանի, Մարտակերտի պաչտպանական դիրքերը: Ղարաբաղեան կողմը կորուստ չէ ունեցած, եւ պատասխան կրակոցներէ ետք Ազրբեջանցիները վերջ տուած են հրաձգութեան:

ՆԱԻԱՊՏՈՅՏ՝ ԱԻԵԼԻ ԾԱՆՕԹ *ARMENIAN CRUISE* ԱՆՈՒՆՈՎ

Սպառողական ընկերութեան մեծագոյն հնարներէն է զբօսաշրջութիւնը: Մարդիկ տեղափոխուելու, ճամբորդելու տենդը ունին,— փոփոխութեան պահանջով կամ նմանելու ցանկութեամբ—, որ կը մշակուի նաեւ երեւակայութեան թռիչք տուող ծանուցումներով: Աչքարհ տեսնելու եւ երբեմն ալ ուրիշներէն ետ չմնալու ունեւորական սովորութիւն: Դեռ չտեսուս համար արձակուրդ կը նշանակէ սահմաններ կտրել, տեսնել նոր հորիզոնները, ինչ որ անպայման հանգիստի համազօր չէ:

Այն օրէն ի վեր որ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները անկախացան եւ սահմանները բացուեցան, չատեր վերանուաճուած ազատութիւնը կ'ուզեն ապրիլ երկրէն դուրս գալով, երազ թուացող երկիրներ կ'երթան մարդիկ, Փարիզ, Հռոմ, Նիս, Սպանիա... Ցաճախ հանրակառքերով, անոնց մէջ քնանալով. աղքատի զբօսաշրջութիւն: Հարուստ երկիրներու քաղաքացիները կը նախընտրեն տարաչխարհիկ հեռաւոր հորիզոններ երթալ, Թայլանտ, Վիէթնամ, Զինաստան, կամ երազային կղզիներ, ինչպէս՝ Սէյշէլ, Թահիթի, Սէն Մորիս... Անուններ եւ հասցէներ չեն պակսիր:

Այս ծախսալից ճամբորդութիւններուն համար ընկերութիւններ կը հրատարակեն ծախսալից պրակներ, դրախտային տեսարաններու պատկերներով, հաստատած են մանավճարի դրութիւն: Այսինքն, ինչպէս կ'ըսուի, ուրիշներէ ետ չմնալու համար, պարագով զբօսաշրջութեան կարելիութիւն կ'ընծայեն:

Ամրան օրերուն, երբ չատեր արձակուրդի չաթաթներ ունին, ճամբաները կը խճողուին ինքնաշարժներով, օդակայանները կը գառնան փեթակ, եւ խայտաբղէտ հագուստ կապուտով մարդիկ, մեծ ու պզտիկ, դուրս կուգան քաղաքներէն: Երբ առաջին ալիքը հանդարտի եւ քաղաքները վերագտնեն իրենց բնական աշխուժութիւնը, միօրինակ կչռոյթը, աչնան, կը մեկնին երէցները, թոշակառուները, որոնք կը յանձնուին խնամատար դարձած ընկերութիւններու. նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, պտոյտ, տեսարժան վայրեր, վաճառատուներ՝ որոնք կը սպասեն միամիտ զարճածները, բոլորը՝ ժամացուցային ճշգրտութեամբ, կազմակերպուած անհոգութիւն: Լուսանկարներ դուռ-դրացիի ու բարեկամներու պատմելիք անսպառ նիւթեր:

Մեկնողները երբեք չեն մտածեր մելիոնաւորներու մասին, որոնք զուրկ են նման պերճանքներէ: Այդպէս կը սորվեցնէ գինովցնող անհատապաշտական ընկերութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ առածը՝ «Իւրաքանչիւրը ինք իրեն համար եւ Աստուած՝ բոլորին»: Զբօսը ինքնանպատակ է, իր բոլոր տարբերակներով: Թէեւ երբեմն ան դուռ կը բանայ հետաքրքրութիւններու եւ տեսակ մը զարգացման առջեւ. տեսնել, սորվիլ: Իսկ բարդ կացութիւն ապրող Հայերը, ամէնուրեք, զբօսաշրջութեան հարցին նկատմամբ ունին բազմերես վերաբերումներ, որեւէ երկրի քաղաքացիներէն չըմտարբերող, կամ զգացական հայրենասիրական, կամ զայն կը փորձեն ծառայեցնել ինքնութեան տեսակ մը պաշտպանութեան:

Հայերը կ'այցելեն Վիէթնամ, Փըլորանս, Մատակասքար, Մարոք, Փեթրա... Սոսկ զբօսաշրջիկներ, բաներ մը կը տեսնեն եւ կը սորվին: Եթէ Վենետիկ երթան, եւ այցելեն Ս. Ղազարի վանքը, քիչ մը աւելի բան կը սորվին որպէս Հայ: Քիչ մը աւելի՝ եթէ Հայաստանի Հանրապետութիւն այցելեն: Քիչ մըն ալ աւելի՝ եթէ բռնագրաւեալ Հայաստան այցելեն: Հաճելին, օգտակարը եւ ազգային ապրումը հաշտեցնել տեսակ մը արուեստ է, որ ամէն մարդու չէ տրուած:

Ժամանակակիցներու պէս տարուած հոսանքով, Յունուարի ցուրտ օր մը, մեր օգնաւը էջք կատարեց Նիւ Եորքի օդակայանը: Քաղաք չէ Նիւ Եորքը: Օտար լեզուներու մէջ կ'ըսեն mégapole, ըսենք՝ ոստան: Քանի անգամ ալ այցելէք Նիւ Եորք, ան նոյնն է թէեւ, բայց տարբեր, անծայրածիր, եթէ առաջնորդ չունենաք, ան կը վերածուի դիցաբանութեան լաբիւրինթոսի: Բարեկամներ: Դասախօսութիւն մը Հայ կեդրոնի մէջ: Գիշերային արշաւ մը Մանհաթըն, ուր ցերեկով զբօսաշրջիկ ըլլալ արկածախնդրութիւն է: Կիրակի առաւօտ կրկին օդակայան. բայց թռիչքը յետաձգուած է, հարթակները սառած են: Սպասման սրահին մէջ, կէս-քուն—կէս-արթուն, կը սպասենք: Հետզհետէ կու գան Հայեր, հայերէն կը խօսին, կը խօսին մեծ մայրիկէն կամ մեծ հայրիկէն ժառանգուած բարբառներով, կը խօսին անդլերէն, յաճախ ընտանիքներ: Կ'երթանք Ֆորթ Լոտըրտէյլ կոչուած նաւահանգիստ քաղաքը, ուրկէ պիտի մեկնի հայկական «նաւապատոյտ»ը, ինչպէս գրուած եւ յայտարարուած է՝ « Armenian Cruise»:

Ֆորթ Լոտըրտէյլ: Օդակայանին առջեւ բազմաթիւ մեծ ու պզտիկ կառքեր կը սպասեն: Շատեր, որոնք յաճախ մասնակցած են այս նաւապատոյտին, չուտով կը նետուին կառքի մը մէջ եւ կ'երթան: Վերջապէս, մենք ալ կը գտնենք կառք մը եւ կը հասնինք զբօսաշրջիկային նաւը, զոր կոչած են «Fortuna», բազմայարկ նաւ մը, կանգնած քարափին:

Ծփացող քաղաք մըն է այս նաւը, իր հազար աշխատաւորներով, երկու հազար ճամբորդներով, ճաշարաններով՝ ուր տեսակաւոր ուտելիքները յղափացնող են, որկրամոլութեան փորձութեան հրաւէր, թատերասրահով, լողաւազաններով, պարասրահներով, չուկայով եւ «Հայրենիք»ի գրախանութով — ուր կը վաճառուին հայկական հարմարուող «կաճէթ»ներ— եւ քանի մը գիրքեր, խաղասրահներով՝ ուր կողք-կողքի չարուած են տեւաբար դարձող բախտի անիւներ...

Նոր մարդոց Նոյեան Տապանը:

Յաջողած նախաձեռնութիւն մը: Հայկական հանդէսի մը, հանրաժողովի մը, դասախօսական երեկոյի մը կարելի չէ հազար ութ հարիւր Հայ համախմբել, այդ ալ հեռու եւ մօտ տարբեր երկիրներէ եւ քաղաքներէ — երբ նոյն թաղամասի մարդիկ կ'ըսեն թէ ժամանակ չունին կամ չեն հասկնար եւ կը բացակայեն: Մարդիկ եկած են ընտանիքի անդամներով, մեծով պզտիկով, վճարելով կարեւոր գումար մը, միասին ըլլալու, հայութիւն լսելու եւ տեսնելու, հաւաքաբար զուարճանալու հեռանկարով: Ինչպէս կ'ըսեն, հաճելին օգտակարին միացնելով:

Ակամայ կը տարուիմ մտածելու որ նոր ժամանակներու Հայեր համախմբելու յաջողութեան ճանապարհը զուարճութի՞ւնն է: Գրական երեկոյի մը քանի մը տասնեակ անձերու ներկայութիւն դրական կը համարուի: Անդին, քանի մը հարիւր զուարճացողներ դիւրաւ կը հաւաքուին, լիաբուռն կը ծախսեն արեւելեան «նէյնիմ»ներ լսելու, բայց քիչեր թերթի կամ գիրքի դրամ կուտան: Ի հարկէ, նման պարագաներու, դրական եւ կամ բացասական դատումներ կարելի է ընել, որոնք կախում ունին դիտանկիւնէ: Կէս լեցուն եւ կամ կէս պարապ բաժակի պատմութիւն:

Այս հայկական նաւապատոյտը ինքնատիպ նախաձեռնութիւն մըն է: Լրիւ չաբաթ մը չուրջ երկու հազար Հայեր նոյն նաւուն վրայ կ'ապրին, կը ճաշեն, ոմանք ներկայ կ'ըլլան ծանօթացման հանդիպումներու, նկարիչի կամ գրողի, կը լսեն հայութիւնը հետաքրքրող հարցերու մասին, կ'երգեն ու կը պարեն, բարեկամներ զիրար կը գտնեն, չատեր՝ տասնամեակներ ետք, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ կապեր կը հաստատեն, եւ եթէ այդ կապերը առաջնորդեն ամուսնութեան, խանդավառութիւն կը ստեղծուի, բարձրախօսներէն այդ մասին կը լսուի:

Նաւը խարիսխ կը նետէ տեսարժան համարուած վայրերու առջեւ: Հետաքրքրուողը կը գտնէ կեդրոնական Ամերիկայի բնիկ «Մայա»ներու բնակավայրերը, կը պատմուին անոնց աւանդութիւնները, գիտութիւնը, իմաստութիւնը, եւ բնութեան տակնուվրայութիւններու հետեւանքով իրենց վիճակած դժբախտութիւնները: Արեւմտեան քաղաքակրթութեան ներխուժումը քանդած է անոնց մշակոյթները, լեզուն, կենցաղը, որոնք դեռ կը պահէին որպէս զբօսաշրջային վաճառքի ապրանք:

Զարմանալի եւ զարմացնող արտայայտութիւններ ալ կը լսուին: Այսպէս, յանկարծ կ'իմանանք որ այս նաւապատոյտը «ապագայկերտ» է, աւելի մեծ գործ կը կատարէ քան հայկական միութիւնները, որոնք «սառած» են: Նաւապատոյտը կը համարուի «վերկուսակցական», քանի որ անոր կը մասնակցին տարբեր համոզումներով մարդիկ,— նաեւ համոզումներէ դուրկ եղողներ, քանի որ քսակնեղուրկ համար կը թուի թէ մատչելի է, այս ալ դիտանկիւնի հարց է —, երիտասարդներու թիւը կ'աճի, մինչ կազմակերպութիւնները երէցներու համախմբումներ են: Չ'ըսուիր թէ ո՞ր նպատակին չուրջ կուգան երիտասարդները, եւ այդ նպատակը չատ կը տարբերի՞ երէցներու փնտռածէն, որ է՝ «կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լե՛ր»...: Ցղփացման միօրինակութիւնը կամ բարոյականը:

Բայց մթնոլորտին մէջ հայութիւն կայ, որուն հանդէպ ոչ ոք անտարբեր է:

Ապշեցումով կը դիտեմ չուրջս: Այս երկու հազար Հայերու ո՞ր տոկոսը, նաւապատոյտի մէկ չաբթուան համար ծախսուած գումարին քառորդը կը յատկացնէ դժուար պայմաններու մէջ գտնուող հայ մանուկի մը կրթաթոշակին, ո՞ր տոկոսը հայերէն թերթ կր առնայ, ո՞ր տոկոսը տարին գէթ մէկ հայերէն գիրք կը գնէ... Երբ նաւապատոյտը գերիվեր կը համարուի չատ մը բաներէ, այս պարզ խնդիրներու մասին խօսող կ'ըլլա՞յ, փորձ եղա՞ծ է վիճակագրութիւն մը կազմելու, որպէսզի մենք մեզ տեսնենք հայելիին մէջ նայելու պէս: Այսինքն, եղած գրականէն անդին նայելու յանդգնութիւն կ'ունենա՞նք:

Հոս ալ, անխուսափելի կերպով, կը խօսուի Ցեղասպանութեան մասին, թուրքականութիւն դարձած «ճենոսայտ»ի մասին: Իսկ երբ յիշեցում կ'ընէս որ Ցեղասպանութեան ճանաչումը նպատակ չէ՝ կը զարմանան, եւ հարկ կ'ըլլայ յիշեցնել թէ ինչու ցեղասպանութիւն գործուեցաւ, որուն պատասխանն է՝ «հողի համար»: Այսինքն՝ Արեւմտահայաստանը իւրացնելու եւ հայաթափելու համար, ուստի, առանց անոր համար մղուող կամ մղուելիք ազատագրական պայքարին, անբաւարար է, անիմաստ է սոսկ Ցեղասպանութեան ճանաչումը: Կը խօսուի հատուցման մասին, կարծէք ներածման կամ արտածման ապրանք ըլլար հայուն բռնագրաւուած հողը, աւելցնելով որ Արեւմտահայաստանի կորուստը վերջնական է: Եթէ այդպէս է, ի՞նչ բանի կը ծառայեն Հայերու համար կազմակերպուած նաւապատոյտները եւ այդպէս բաներ, ինչո՞ւ ուրախանալ երիտասարդներու համախմբումով: Եւ մինչեւ երբ կարելի է երիտասարդներ համախմբել առանց ինքնութեան բովանդակութեան անհետեւեթ գիտակցութեան:

Armenian Cruise... Դրական եւ յաջողած գործառնութիւն մը: Ցաջողած նախաձեռնութեան զուարճութենէն անդին իրաւ եւ ազգային անհետեւեթ, հակաթեթեւսոլիկ բովանդակութիւն եթէ կարելի ըլլայ տալ մեր բոլոր ձեռնարկներուն, այնատեն կրնանք մտքերել որ տարեկան մէկի տեղ երկու կամ երեք նաւապատոյտներ, դաշտահանդէսներ, հանրահաւաքներ կազմակերպուին, որոնք անմիջական տեսնուածէն անդին ըլլան հետանկարային, ինքնութեան եւ իրաւունքի հետապնդման ճամբարկի տախտակին վրայ գտնեն իրենց տեղը:

Հետանկարային. բառ՝ զոր յաճախ պէտք է կրկնել, քանի որ մեր նախաձեռնութիւններէն յաճախ բացակայող ուժականութիւնն է ան: Եթէ կարելի է ամէն առաւօտ աղօթքի հրաւիրել նաւապատոյտի մասնակիցները, կարելի է զանոնք նաեւ հրաւիրել հաւաքաբար մտածելու մեր «ազգային կացութեան» մասին, մասնակի եւ անհատական պարագաներէ անդին անցնելով: Այսինքն՝ զարգացնել հաւաքականի եւ ազգայինի հետանկարային գիտակցութիւն, յաւելեալ մասնակցութեան ըմբռնումով: Հետաքրքրութենէն անդին՝ գիտակցութեան հասնելով:

Նաւապատոյտներէն եառ, մասնակիցներէն իւրաքանչիւրը, նաեւ կազմակերպողները, անկեղծ հաչուեկշիռ մը պէտք է որ ընեն թէ ինչ պիտի պահեն, ոչ միայն որպէս լուսանկարային, զուարճութեան, թարմացած յիշողութեան, երգի եւ պարի հաճելի յուշեր: Կրկին գալու փափաքը բաւարա՞ր է: Մասնակցողները պիտի գառնա՞ն, կը գառնա՞ն քիչ մը աւելի յանձնառու, քիչ մը աւելի զոհաբերող, քիչ մը աւելի նախանձախնդիր ազգային ինքնութեան, քիչ մը աւելի զօրավիգ բռնագրաւուած հայրենիքի ազատագրութեան դատին, որ «հողատոր» Հայաստանի Հանրապետութենէն տարբեր է:

Քայման կղզիներու աղուոր պատկերը պիտի ծածկէ՞ մեր չտեսած Վանայ Ծովակի սեփականատիրոջ գեղեցիկ երազները եւ մանաւանդ իրաւունքը, զոր անգիտանալ եւ մոռնալ յատուկ բնորոշում ունին ազգի անդամին համար...

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Յունուար 2009

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 11ին, ժամը 10էն սկսեալ Ս. Գաբրիէլ Օգոստինոս Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է Ծննդեան պատարագ եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, բազմաթիւ հաւատացեալներու ներկայութեամբ: Երգեցողութիւնը կատարուած է Ս. Մաշէնի գլխաւորութեամբ: Աւարտին հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կէսօրէ յետոյ, ժամը 16:30ին, Հայ մշակոյթի տան Ժ. Մարանճեան սրահին մէջ, տեղի ունեցած է Ծնունդին նուիրուած զպրոցական հանդէս մը խնամքով պատրաստուած տնօրէն Ա. Յակոբեանի եւ ուսուցչուհիներուն կողմէ, Ա. Աւագեան Մանուկեանի նախակըրթարանի բաժինէն, Շ. Մանուկեան մանկապարտէզի եւ նախապատրաստական դասարանի, Յ. Անտոնեան, եւ Մ. Ռոստոֆեան պարի բաժինէն: Մշակոյթի տան նախագահ Տ. Մարանճեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, Հ. Կ. Յարութիւնեան ներկաներուն փոխանցած է իր սրտի խօսքը, չէշտը դնելով հայ զպրոցի եւ եկեղեցիի անհրաժեշտութեան վրայ: Ապա, բեմ բարձրացան 4էն 16 տարեկան աշակերտներ եւ բացումը կատարեցին ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով: Եղան նաեւ երգեր եւ պարեր եւ ներկայացումներ: Ծնողները գնահատեցին ուսուցչուհիներուն եւ աշակերտներուն տարած աշխատանքը: Ի վերջոյ, հասաւ նաեւ ձմեռ պապն ալ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահէն ներս: Երախաները հաւաքուեցան իր շուրջը եւ ստացան նուէրները: Յիշենք նաեւ որ եկած էր հեռատեսիլի բ. կայանի Աբեւելեան քրիստոնեաներու Աւանդութեանց եւ Հաւատքի խումբը գլխաւորութեամբ Ժ.-Փ. Անքիրիի, որ նկարահանեց տեղւոյն գաղութին յատկանշական ձեռնարկները:

* * *

Դեկտեմբեր 31ի գիշերն ալ Հայ մշակոյթի տան մէջ, տեղի ունեցաւ պարանոցիկ երեկոյթ մը: Օրուան երգիչն էր Մանուէլ որ հայերէն եւ օտար երգերով ոգեւորեց ներկաները:

* * *

Յունուար 18ին ալ դարձեալ Մշակոյթի տան մէջ, տեղի ունեցաւ տարեցներու նուիրուած աւանդական ճաշը: Նախագահ Տ. Մարանճեանի բարի գալուստ խօսքէն ետք, գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, երգերով եւ «Երեւան» նուագախումբով Ա. Մարգարեան (Սենթէթիգէօր), Ա. Սասարեան (տհոլ), Շ. Մանուկեան (աշուղական երգերով): Աշակերտներուն կողմէ հանդիսութիւնը վերջ գտաւ աշակերտներու խմբային պարերով: Տնօրէնը՝ Ա. Յակոբեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Livres reçus

Cahiers André Dhôtel N° 6
ANDRE DHOTEL ET TROIS POETES :
ARMEN LUBIN
NOEL TUOT
JEAN-CLAUDE PIROTTE

«La Route Inconnue»
Association des Amis d'André Dhôtel
Vouziers (Ardennes)
2008

Ռ. ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ «ՇԱՆ ՏԸ ՄԱՌՍԻ ՇՐՋԱԳԱՅՈՂԸ» «Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ» ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Արդէն աւանդութիւն է դարձել «Ռուբէն Մամուլեան» ակումբում ցուցադրել Ռ. Կէտիկեանի ժապաւէնները:

Կէտիկեանը այն բեմադիրներից է որ իր ժապաւէնների յաջողութեան անբաժանելի մասն է համարում դերասանների խաղը, նրանց արտայայտչական կարողականութիւնը, ամէն անգամ դերասանական խաղի նորովի դրսեւորումն ու իմաստաւորումը: Նա սիրում է իր դերասաններին, նրանց ստեղծագործական եռը. եւ ժապաւէնից ժապաւէն նրանց մի ուրոյն դերասանական կերպարով է հանդիսատեսին ներկայացնում:

«Շան տը Մառսի շրջագայողը» այդ աւանդութեան շարունակութիւնն է:

Ֆրանսական ժամանակակից բեմարուեստի հզօր անհատականութիւններից մէկն է իր այս ժապաւէնում նկարահանել Կէտիկեանը. Միշէլ Պուքէն:

Ովքեր ծանօթ են նրա մարմնաւորած նախորդ կերպարներին, չեն կարող անթաքոյց հիացմունքով չընդունել դերասանի խաղը, Ֆ. Միթերանի դերում: Պուքէն ժապաւէնի սկզբից մինչեւ վերջ Ի. դարու քաղաքական կարեւոր դէմքերից մէկի մարդկային, բարոյական ու քաղաքական նկարագիրն է ցոլացնում, մենախօսութեան միջոցով:

Եթէ լսեցնենք Միթերանի հետ երկխօսող Անթուանի կերպարը, ժապաւէնը կը դառնայ Միթերանի մենախօսութիւնը ինքն իր հետ: Պուքէն ըմբռնել է բեմադրական այս «հնարքը» եւ Միթերանի կերպարը իր ստեղծագործական կեանքի երեւելի կերպարներից մէկն է դարձրել, առանց չանալու այդ կերպարի հետ ֆիզիքական նմանութիւն փնտռել: Նա Միթերանի կերպարը մատուցում է ներքին վերապրումով: Խօսքի, դիմախաղի ու ժեստի լակոնական, բայց կատարեալ ներդաշնակութեամբ:

«Ռ. Մամուլեան» ակումբում ժապաւէնից յետոյ սկսում է քննարկում հանդիսատեսի հետ:

Աչխոյժ, անբռնազբօս, անմիջական ու անկեղծ քննադատումները վարում է Սրթօ Փէհլիվանեանը: Հանդիսատեսի հետ այդ քննարկումներին մասնակցում են մամուլի ներկայացուցիչներ. «Աչխարհ», «Յառաջ», «Նուվէլ ա'Արմէնի» թերթերը, դիպուկ ու կարճ վերլուծումներով ուշադրութիւն է գրաւում Ա. Մամեանը: Երբեմն քննարկումները աւելի երկար են տեւում, քան՝ ժապաւէնի ցուցադրութիւնը...

Ռ. Կէտիկեանի ներկայութիւնը աւելի գրգռեց ներկաների ցանկութիւնը իրենց կարծիքը յայտնելու ժապաւէնի ու Ֆ. Միթերանի մասին: Անխուսափելի էին անոր եւ ներկայի նախագահին միջեւ համեմատութիւնները, որոնց համակրանքի բաժինը աւելի հակած էր դէպի Ֆ. Միթերան:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԻ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԾԱԽԵԼՈՒԱԾ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Մեր գրքոյկը տպագրութեան յանձնուած էր արդէն, երբ Պօղոս փաշա Նուպար, 20 Յուլիս 1913 թուակիր նոր նամակ մըն ալ ուղղեց Լ'Օմ Լիպրի, զոր ստորեւ կը թարգմանենք:

Պ. Քլեմանսոյի թերթը սոյն գրութիւնը հրատարակելով՝ իր կողմէ կ'աւելցնէ:

«Թերթիս Պոլսոյ թղթակիցը հեռագրած էր, թէ Բ. Դուռը Հայաստանի բարենորոգումներուն մասին ծրագիր մը հաղորդած է դեսպաններուն: Այս լուրին հրատարակութեան վրայ Պօղոս Նուպար փաշա, որուն հայկական գաթին համար ունեցած անխոնջ անձնուիրութիւնը ծանօթ է, մեզի ուղղած է հետեւեալ նամակը.»

Պարոն Խմբագրապետ,

Լ'Օմ Լիպրի երէկի թիւին մէջ կարդացի Պոլսէն քաշուած այն հեռագիրը, որ կը ծանուցանէր թէ Բ. Դուռը հայկական նահանգներու բարեկարգութեան համար վերջնական ծրագիր մը պատրաստելու պաշտօն ունեցող Պոլսոյ դեսպաններուն հաղորդած էր իր կողմէ պատրաստուած ծրագիր մը, իբր հիմ ծառայելու համար դեսպանական խորհրդակցութեանց: Այս պարագան կը յարուցանէ սկզբունքի խնդիր մը, որու մասին կը խնդրեմ որ քաւեցարժանութիւնը ունենաք թոյլ տալ ինձ, որպէսզի ձեր թերթին միջոցաւ համառօտակի պարզեմ Հայկական պատդամաւորութեան տեսակէտը: Ըստ մեզ, բարեկարգական որեւէ ծրագրի արմատական եւ օրինաւոր հիմը կրնայ կազմել այսօր, Պետութեանց համար, միմիայն 1895ի ծրագիրը, որ իրենց գործն է: Նոյնիսկ այդ ծրագիրը վերաքննելու պէտք անգամ պիտի չզգացուէր, եթէ անոր խմբագրումէն ի վեր տասնըւթ տարիներ անցած չըլլային եւ եթէ անկէց ի վեր երեսան եկած ռեժիմի փոփոխութիւնը եւ բարեկարգական խնդիրներու մասին ստացուած փորձառութիւնը անհրաժեշտ չդարձնէին այդ ծրագրին մէկ վերաքննութիւն: Բայց միմիայն այսչափ վերապահումով մը, դարձեալ 1895ի ծրագիրն է, որ պէտք է իբր հիմ ծառայէ դեսպաններուն կողմէ պատրաստուելիք վերջնական ծրագրին, բան մը զոր երբեք չեմ դադրած կրկնելէ: Եւ ճիշդ այս պատճառաւ է, որ հայ պատդամաւորութիւնը խուսափեցաւ ինքն ալ իր կողմէ ծրագիր մը ներկայացնելէ, նկատելով որ միմիայն մեծ Պետութեանց կը պատկանի իրենց կողմէ նախապէս պատրաստուած եւ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ալ Բ. Դրան կողմէ ընդունուած ծրագրին վրայ բարեփոխութիւններ ընելու եւ կամ զայն կատարելագործելու իրաւունքը: Արդէն, պետութեանց այս մասին ունեցած դիտաւորութիւնն ալ այսպէս ըլլալ կ'երեւայ, քանի որ որոշեցին 1895ին ուղղութեամբ հրահանգ տալ իրենց Պոլսոյ դեսպաններուն որ իրենց նախորդներուն գործը վերստին սկսին ձեռք առնել: Այս ընթացքը նամանաւանդ տա տըրամաբանական առաւելութիւնն ունի, որ վերջնական ծրագիրը խմբագրողներուն միջեւ սկզբունքի անհամաձայնութեանց բնաւ տեղի չի թողուր: Որովհետեւ դեսպանները ուրիշ բան պիտի չունենան ընելիք՝ եթէ ոչ արդի պարագաներուն յարմարցնել գործ մը, որ բխած է նոյնիսկ Պետութեանց կողմէն: Եթէ թերթերու տուած տեղեկութիւնները ճիշդ են, դեսպանները այս պահուս կ'ուսումնասիրեն իրենցմէ մէկուն կողմէ ներկայացուած ծրագիր մը, որ յատկապէս այս ոգւով պատրաստուած է եւ իրեն հիմ ունի 1895ի ծրագիրը: Ապա ուրեմն չատ բնական է, որ ատիկա հիմ ծառայէ խորհրդակցութեանց: Գալով Բ. Դրան ծրագրին, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ է անոր ընդհանուր պարունակութիւնը կամ ներքին արժէքը, որովհետեւ այդ ծրագրին ոչ մէկ օրինակը կամ քնագիրը չունիմ ձեռքիս տակ: Որովհետեւ աւելորդ չըլլայ թերեւս յիշեցնել, որ ի մեծ ցաւ ինձ, Օսմանեան կառավարութեան եւ Պատդամաւորութեան միջեւ բարեկարգութեան մասին ոչ համաձայնութիւն եւ ոչ ալ իրերահասկացողութիւն մը կարելի չեղաւ գոյացնել: Մեր ունեցած միակ տեղեկութիւնները այս մասին կը բխին կա'մ Պոլսոյ թերթերուն հրատարակած լուրերէն եւ կամ մեր ունեցած մասնաւոր տեղեկութիւններէն: Ասոնցմէ կարելի է հետեւցնել թէ Օսմանեան կառավարութիւնը որ այսօր կատարելապէս ըմբռնած է այս խնդրին կենսական կարեւորութիւնը եւ Հայաստանի մէջ բարեկարգութիւններ մտցնելու ստիպողականութիւնը, տրամադիր է ընդունիլ մեր համեստ պահանջումներուն մեծ մասը:

Ահաւասիկ այս պատճառաւ է, որ Լ'Օմ Լիպրի մէջ Յունիս 20 թուակիր հրատարակուած նամակիս մէջ վստահօրէն կ'ըսէի թէ միակ կարեւոր կէտը որ կը բաժնէր մեր պահանջումները կառավարական տեսակէտներէն՝ հակակշռի խնդիրն էր եւ թէ յոյս յայտնած էի նաեւ որ Բ. Դուռը պիտի չուշանար այդ բանին ալ անհրաժեշտութիւնը ճանչնալու: Այսօր եւս կը յուսամ որ խաբուած չեմ եւ վստահօրէն կը սպասեմ վերջաւորութեանը այն բանակցութեանց, որոնք ընկլուսած են Պոլսոյ մէջ: Հարկ է յիշեցնել, թէ միայն Հայերը չեն, որ շահ ունին հայկական բարենորոգումներու գործադրութեան մէջ, եւ թէ բովանդակ կայսրութեան լաւ ըմբռնուած շահը սերտ կապով կապուած է այդ կէտին, ինչպէս նաեւ Մեծ Պետութեանց շահը եւս՝ որոնք իրենց քաղաքական ծրագրին ամէնէն վերը դրած են Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանումը: Եթէ այս բոլոր իրերանման շահերը մօտեցնենք Ասիոյ իմ հայրենակիցներուս չափաւոր պահանջումներուն, որուն երկու կենսական կէտերը կը սահմանափակուին՝ Վեհ. Սուլթանին կողմէ եւ պետութեանց հանուրթեամբ եւրոպացի ընդհանուր կառավարիչի մը անուանումին եւ հակակշռի հաստատումին մէջ, որ կ'ներաչխատուրէ այդ բարենորոգումներուն բացարձակ գործադրութիւնը եւ ապրեցիկութիւնը, – այն ատեն բոլորովին պիտի արդարանայ մեր վստահութիւնը Եւրոպայի աջակցութեան եւ Բ. Դրան քաղաքական ոգիին վրայ:

Ուրեմն կարելի է վստահ ըլլալ թէ դեսպանները չպիտի ուշանան դնելու համերաշխութեան գետին մը, եւ թէ համաձայնութեան մը պիտի գան Բ. Դրան հետ, որպէսզի այդ վերջինը բարենորոգումներու գործադրութեամբը հայկական նահանգներուն մէջ ստեղծէ ապահովութեան եւ արդարութեան ռեժիմ մը, որ առանց ցեղի եւ կրօնքի խտրութեան՝ իսլամ թէ քրիստոնեայ՝ ամբողջ բնակչութեան թոյլ տայ ապրելու խաղաղօրէն եւ առաջդիմելու տնտեսապէս, ի մեծ շահ Օսմանեան կայսրութեան:

Հաճեցէ'ք ընդունիլ, պարոն խմբագրապետ, ջերմ շնորհակալութիւններուս հետ խորին յարգանացս հաւաստիքը:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

(Շար. 27 եւ Վերջ)

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 15 février
15 heures

— **Voyage en Arménie** —
Appareil photos numérique —
Electro-ménager — Lecteur DVD-MP3 —
Livres — C.D. — D.V.D. —
Paniers garnis —
Et de nombreux lots magnifiques ! ! !

Ambiance cordiale et chaleureuse.

15 euros les trois cartons.

Le Jeudi 12 février à 20h45

Le

Centre Culturel SAINT MESROB

à Paris
recevra
ASTRIG HERATCHIAN
Praticienne de santé, naturopathe
auteur de **«L'ABC de la naturopethie»,**
qui nous dévoilera

Les dix secrets d'une alimentation saine par la naturopathie

Vente du livre et signature
Cocktail

10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Եւս Մկրտիչեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Ծառայ»ին, իր մօր՝ Աննա Գալփայեանի մահուան 25րդ տարելիցին առթիւ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին։ Աւարտին, Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն կը կատարուի։

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՑ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 15
Ե· ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Այսօր, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարուի փարիզեան չրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

***

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
Ժամը 16ին կը կատարուի Տեառընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն։

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԿԱՂԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Կրթութեան Նախարարութեան կողմէ Սփիւռք ուղարկուելիք գիրքերու բովանդակութեան մասին խորհրդակցելու եւ համապատասխան առաջարկներ ներկայացնելու նպատակով յիշեալ Նախարարութեան, Ֆրանսահայ ուսուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի՝ թէյասեղանի մը չուրջ,
փետրուար 15, ժամը 16ին,
Հ·Բ·Ը·Մ·–ի «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային կեդրոնը
118 rue de Courcelles, 75017 Paris
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Գ· ԾՐԱԳԻՐ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CENTENAIRE 100 ԱՄԵԱԿ

Arthur ADAMOV/*ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ*
William SAROYAN/
ՈՒԻԼԻԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑՈՒՄ ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

(Շար· Ա· էջէն)

բուն, բայց սենտիքաններու մեծ մասը որոշած է չընդառաջել հրաւէրին։ Փետր· 9ին ալ կոչ մը եղած է Սորպոնէն, որպէսզի ծրագիրը ամբողջովին ընդուի։ Կոչ ըրած են համալսարաններու ներկայ նախագահները, ներկայացուցիչները եւ ուղղուած է փեքրէսի եւ Տարքոսի։

ՍԱՐՔՈԶԻ Պաղտատ հասած է Փետր· 10ի առաւօտուն, ինչ որ անակնկալ մըն էր։ Ս· Հիւսէյնի տապալումէն ետք, առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի պետութեան ղեկավար մը Իրաք կ'երթայ։ Պիտի անցնի նաեւ Օման, Պահրէյն եւ Քուէյթ։ Նպատակն է ամրապնդել Ֆրանսայի դիրքը Մոգի չրջանը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ սենտիքաները, Փետրուար 9ին, որոշեցին կրկին փողոց իջնել Հինգշաբթի, Մարտ 19ին, երեք ժամուան խորհրդակցութիւններէ ետք։ Միացեալ դեկոյցով մը, սենտիքաները կը դառնան որ ցարդ արուած պատասխանները իրենց պահանջներուն, չատ հեռու են բաւարար չլլալէ։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ եւ ՀՈՎԸ պատճառ եղան նաեւ, –ինչ որ աննախընթաց է–, որ փակուին Ռուասիի եւ Օրլիի օդակայանները Փետր· 9 ժամը 20էն Փետր· 10, ժամը 10։ Մէթէօ _ Ֆրանս նախատեսած էր որ հովը 55 քմ·էն 110 քմ· ժամական կրնայ վտանգել օդանաւերուն մեկնումներն ու ժամանումները։ Ամբողջ Ֆրանսայի հիւսիս–արեւմտեան նահանգներն էին որ վտանգուած էին և նախազգուշութեան բացառիկ նախապատրաստութիւններ տեսնուած էին։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(9 février)

GILBERT SINOUE, ROMAN D'UN GENOCIDE

Պլէզ որ Շապալիէ չահեկան դրախոսական մը ստորագրած է Ժիլպէր Սինուէի «Երեւան» հատորին մասին։

Լայնօրէն կը ծանրանայ Հայոց Ցեղասպանութեան ծնունդ տուած դէպքերուն վրայ եւ հեղինակին դիպուկ վերլուծումին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
JEUDI
12 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.) 140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.139

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.139

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Փետր. 10ին, հաստատեցին ազգայնամոլ աջին յառաջդիմութիւնը, ինչ որ անակնկալ մը չէր, նկատի ունենալով Գազայի վերջին դէպքերը, որոնք պատահեցան արդէն ծրագրուած ձեւով եւ նկատի ունենալով ընտրութիւնները: Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն, իշխանութեան գլուխ գտնուող կեդրոն աջը (Քատիմա) եւ Նեթանիահուի ազգայնական աջը (Լիքուտ) մէկ աթոռի տարբերութիւն ունին միայն, ինչ որ երկուքին ալ (Յիսիի Լիվնիի եւ Նեթանիահուի) յաղթանակի յաւակնութիւնը կու տայ: Հակառակ այդ մէկ աթոռի տարբերութեան ի նպաստ Ց. Լիվնիի, Նեթանիահու յայտարարած է որ Իսրայէլի յաջորդ վարչապետը ինք է: Երրորդ դիրքի վրայ կը հանի Լիպերմանի ծայրայեղ աջը, ապա միայն Պարաքի Աշխատաւորական կուսակցութիւնը:

Իվ ԺԵԿՕ, Անդրծովեան հողամասերու ենթանախարարը, որ Փետր. 8ին փարիզ վերադարձած էր մեծ դժգոհութիւն եւ վրդովում պատճառելով կուատըլուփի իշխանութիւններուն, կրկին Կուատըլուփ մեկնեցաւ Փետր. 11ին, տեսնուելէ ետք Ֆիյոնի հետ: Նախարարապետը վճռականօրէն յայտարարեց թէ աշխատավարձերու յաւելումը կը մերժուի, քանի Ֆրանսայի պետութիւնը գործատէրը չէ եւ տեղի տալը մեծ վտանգներու դուռ կը բանայ: Ծանօթ է որ կղզիին մէջ, մօտ մէկ ամիսէ է որ գործադուլ կայ եւ աշխատավարձերու յաւելումի պահանջ: Ֆիյոնի վախն այն է որ եթէ ընդառաջ երթայ պահանջներուն, առիկա վարակումի պատճառ կրնայ ըլլալ: Ժեկօ հետը երկու միջնորդ տարաւ: Պէտք է ըսել որ միջնորդներու նոր քաղաքականութիւն մը կը տիրէ հարթելու համար բոլոր խոչընդոտները: Նոյնը ըրաւ Վ. Փեքրէս դասատու - հետազօտողներու կնճիռին համար, Տարքոս՝ կրթականին եւլն., եւլն.:

ՕՊԱՄԱ մամուլի իր առաջին ասուլիսը տուած է Փետր. 9ին եւ եղած 13 հարցումներէն եօթը որպէս նիւթ ունեցած են տնտեսութիւնը: ԱՄՆ-ու նորընտիր նախագահը բաւական ծանրացած է այդ նիւթին վրայ չեչտելով թէ եթէ Գոնկրէսը արագօրէն չընդունի վերականգնումի իր ծրագիրը, ազէտը աւելի մեծ կ'ըլլայ: Ինչ կը վերաբերի Իրանի հետ յարաբերութիւններուն, կը խորհի որ փոխադարձ յարգանքի կարելիութիւն մը կայ: Իրան տրամադիր է երկխօսութեան մը, պայմանաւ որ, կ'ըսէ Ահմատինեժատ, ան տեղի ունենայ փոխադարձ հաւասարութեան եւ յարգանքի մթնոլորտի մը մէջ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՑ մեռեալներու թիւը չատ աւելի մեծ է քան ինչ որ լսուած էր ըստկիզբը: Փետր. 10ի տուեալներով, 181 մեռեալ կայ, մինչ հրդեհները կարելի չէ եղած մարել ամբողջովին: Զոհերու մեծ մասը հրդեհներէն չէ կրցած փրկուիլ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ տնտեսութեան նախարարին հրաժարումէն ետք, Անկելա Մերքէլ նշանակած է նոր նախարարը, յանձին Քարլ-Թէոտոր Ցու Կիւթենպէրկի, 37 տարեկան, որ տնտեսութեան ամէնէն ըրիտասարդ նախարարը կը դառնայ Հանրապետութեան պատմութեան: Իրաւագիտութեան տոքթոր է, սակայն տնտեսութեան մէջ մեծ փորձառութիւն չունի:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ (հետազօտող-դասա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ԸՍՏ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Թրքական ապատեղեկատուական արշաւը կը չարունակուի, հակառակ հերքումներու, ժխտումներու: Այդ արշաւին գլխաւոր աղբիւրը «Հիւրրիյէթ» Փետր. 11ին ալ Ղարաբաղի հարցին լուծումի ծրագիր մը հրապարակած էր, Ա. Էջէն: Լսուածը այն էր որ արտաքին գործերու Թուրք նախարարը Ա. Պապաճան Միւնիխի մէջ նախագահ Ս. Սարգսեանի ու արտաքին գործերու նախարար է. Նալպանտեանի հետ հանդիպումներով մշակած է այդ ծրագիրը: Զայն Բաքուի մէջ ներկայացուցած է Ազրբեջանի նախագահին:

Ծրագիրը կը բաղկանայ չորս կէտէ.

- Հայաստան Ղարաբաղի չուրջի չրջանները -Ֆուզուլի, Ազդամ, Ճէպրայիլ, Ղուպաթլու, Զանգելան- պիտի վերադարձնէ Ազրբեջանի,

- Գաղթական Ազրբեջանցիները պիտի վերադառնան իրենց բնակավայրերը,

- Մինչեւ Ղարաբաղի կարգավիճակին որոշումի փուլը կառավարութիւնը պիտի յանձնուի առժամեայ ղեկավարութեան մը: Իսկ կարգավիճակը որոշուելէ ետք հայկական կողմը պիտի յանձնէ Քելբաջարը եւս: Ատոր փոխարէն Ազրբեջան պիտի բանայ Հայաստանի հետ ցամաքային եւ օդային ճամբաները:

- Շրջանին մէջ միջազգային խաղաղապահ ուժերը դիրք պիտի գրաւեն. հարցին միջամուխ երկիրներու զօրքեր անոր պիտի չկանչուին մասնակցիլ. այլ խօսքով՝ ոչ ռուս, ոչ ալ թուրք զինուոր պիտի գտնուի:

Առաջին անգամը չէ որ թրքական աղբիւրներ նման ծրագիրներու մասին կը խօսին, որպէս Հայաստանի համաձայնութեան ալ արժանացած կարգաւորում: Յատկապէս կը չեչտեն ազատագրուած չրջաններէն նահանջելու, զանոնք յանձնելու հայկական պատրաստակամութեան վրայ:

Նման լուրերու հրապարակումը կը ծառայէ միջազգային հանրութեան տալու այն պատկերը թէ Թուրքիա որպէս չրջանային ուժ, կը միջնորդէ խաղաղութեան հաստատումին, զրեթէ յաջողած է չուրջ քսան տարուան կնճիռ մը հարթելու դժուարին գործին մէջ: Աւելի սառյդ է որ նման ծրագրի մը լուրը նոր վրդովումի պատճառ ըլլայ ներհայկական ճակատին վրայ, իշխանութիւններուն դէմ դժգոհութեան, բողոքի նոր չարժումներու ծնունդ տալով: Մանաւանդ որ Մարտ 1ը կը մօտենայ, երբ ընդդիմութիւնը որոշած է ցոյցի դիմել. իրական, կամ թրքական խառնակչութեան նպատակով յօրինուած զիջումի նման ծրագիր, հիանալի առիթ է զայրոյթ պոռթկալու երեւանի իշխանութիւններուն, ի միջի այլոց զանոնք պախարակելով որպէս հող յանձնելու, դաւելու պատրաստակամ, եւլն.:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Այս կարգի խմորումներու դէմ առայժմ հրապարակուած է Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բաժնի վարիչ Տ. Բալայեանի հետեւեալ հերքումը, որպէս պատասխան ԻԹԱՐ - ԹԱՍ-ի հարցումին, «Հիւրրիյէթ»ի նոյն լուրին առթիւ. «Թուրքիայի միջոցով արցախեան հիմնախնդրի վերաբերեալ բանակցութիւններ չեն վարուում»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Տակաւին ամիս մը չէ անցած Թուրքիոյ կրթութեան նախարարութեան հրահանգէն որ այլեւս 1915ի մասին «անհիմն», կամ «կարծեցեալ» որակումները չգործածուին պատմութեան դասագիրքերուն մէջ: Այդ թուականին պատահարները աչակերտներուն պիտի պատմուէին ժամանակագրական ընդհանուր չրջագիծին մէջ («Ցառաջ», Յունուար 23): Նախարարութիւնը նոյն ատեն որոշած էր որ այդ նիւթին մշակումին զուգահեռ, Հայկական հարցի մասին ֆիլմեր ալ ցոյց տրուին աչակերտներուն:

Զգիտցանք թէ նախարարութեան թելադրանքին առաջին մասը ինչ արդիւնք տուաւ: Ուսուցիչներուն դասաւանդութեան միջուկին եւ աչակերտութեան ընկալումին մէջ բան մը փոխուեցա՞ւ չակերտուած որակումներուն մէկդի ձգուելով: Բայց ֆիլմերու բաժինը հակադեցութիւններու պատճառ եղած է կազմակերպութիւններու, անհատներու կողմէ: Որպէս 1915ի մասին աչակերտներուն ցուցադրուելիք ֆիլմ, նախարարութիւնը դպրոցներուն ղրկած է Սպայկոյտին կողմէ պատրաստուած «փաստանկար» մը: Ան խորագրուած է. «Հայկական հարցի էութեան փաստագրականը»:

Առաջին հակազդողները եղած են մանկական միութիւններու ներկայացուցիչներ որոնք վերջին ծայր անպատեհ եւ վնասակար նկատած են ֆիլմին դպրոցներու մէջ ցուցադրութիւնը: Ըսած են թէ ան բրտութիւնն ու խորականութիւնը հրահրող բնոյթ ունի: Հակազդած է ցեղասպանութեան եւ ազգայնամոլութեան դէմ պայքարի միութիւնն ալ, ըսելով թէ այդ փաստագրականին դպրոցականներուն ցուցադրութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պաշտօնական թեզերուն կրկին ու կրկին սեղան բերուիլը. մանաւանդ չըլլանի մը երբ կը մեծնայ թիւը անոնց որոնք Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու կանոնաւորումը կ'ուզեն:

«Ուսուցողական» ըլլալու կոչուած ֆիլմին մէջ տեղ գտած են Հայերու զոհ Թուրքերու լուսանկարներ, կը պատմուին Հայերու կատարած կոտորածները, Սփիւռքի միակողմանի քաղաքականութիւնը, Հայերու ապստամբութիւնները, Թալեաթի վերագրուած հեռագրերը, հայ զինեալներու կատարած մահափորձերը, եւլն.:

Կայ հետեւեալն ալ. նախարարութիւնը տնօրէնութիւններուն ղրկուած չրջաբերականով մը պահանջած է որ այդ «փաստագրական»ը ցուցադրելէ ետք տեղեկագրեր պատրաստուին ու ղրկուին կրթական տնօրէնութիւններուն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ՕԴՈՒԺԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ազրբեջանի օդուժին հրամանատարը Ռ. Ռըզայեւ պինեալ մահափորձի մը զոհ գարձած է Փետր. 11ին: Բաքուի իր բնակարանին առջեւ կրակոցներու թիրախ ըլլալէ ու հիւանդանոց փոխադրուելէ կարճ ժամանակ մը ետք մահացած է: Լուրը հաղորդուած էր Պաշտպանութեան նախարարութեան բանբեր է. Սապիրօղլուի կողմէ:

Ռըզայեւ այդ պաշտօնին կոչուած էր 1992ին: Նման բարձրաստիճան դէմքի մը սպանութեան առաջին դէպքն է Բաքուի մէջ ու ցնցող տպաւորութիւն գործած է:

ՋԱԽԱՔ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ԽՃՈՂՈՒՄ, ԵՐԿԱԹՈՒՂիի ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Թիֆլիսեան իշխանութիւնները Ջաւախքի հայութիւնը թիրախ առնող խըտրական ընթացքը մինչ կը չարունակէ հակազդեցութիւններ արթնցնել, Փետր. 10ին Ախալցխայի մէջ Հայու նոր ձերբակալութիւն մը կատարուած է: Վրացական յատուկ ջոկատ մը ապօրէնի ձեռք փնտռելու պատրուակով խուզարկած է Գիչօ անուն տեղացիի մը բնակարանը. հակառակ փնտռածը չգտնելուն, ջոկատը ձերբակալած է տանտէրը եւ Թիֆլիս փոխադրած: Դէպքը ընդվզումի, զայրոյթի նոր ալիքի պատճառ եղած է. տեղացիները կը պնդեն թէ կամայական բոլոր ձերբակալութիւնները կապ ունին իրարու հետ եւ վրացական իշխանութիւնները կը փորձեն հաւատացնել թէ նոր ձերբակալութիւնները նախորդներուն հարցաքննութիւններուն արդիւնք են:

Շրջանը չուրջ ամիսէ մը ի վեր հայեւվրացական սահմանագլխուն վրայի տրապայման խճողումին նեղութիւնն ալ կը կրէ: Նինոծմինդայի անցքի կէտին վրայ ճամբորդատար փոխադրամիջոցներու վարորդներն ու ճամբորդները երկար ժամեր սպասելու կը հարկադրուին: Պատճառը այն է որ վրացական կողմը այդ կէտը համակարգիչներով օժտած է, բայց զանոնք գործածելու վարժ բաւարար պաշտօնեայ չունենալով, նորարութիւնը տաղտուկի դուռ բացած է: Եղած են պարագաներ, երբ Ախալքալաքէն, Նինոծմինդայէն երեւան գացող կառքեր ամբողջ օրը անցուցած են սպասելով, նոյնիսկ երբ բժշկական չտապ միջամտութեան կարօտ հիւանդներ, օդանաւի հասնելիք ուղեւորներ ունեցած են:

Շրջանը շահագրգռող այլ նորութիւն մըն է Բաքու - Թիֆլիս - Ախալքալաք - Կարս երկաթուղին կառուցումի ծրագիրը: Փետր. 6ին անոր մէկ պատասխանատուին հետ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Ախալքալաքի մէջ. ըսուած է թէ չրջանի Կարծախ գիւղին հատուածին մէջ երկաթուղիի չինութեան աշխատանքը կրնայ սկսիլ դարնան: Նաեւ նոր կայարան կը կառուցուի: Այդ ծրագիրը, կը նախատեսուի որ աշխատանք հայթայթէ 1000 - 1500 տեղացիներու, բարելաւելով անոնց կեանքի պայմանները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱԼԻՖՈՐՆիոյ

Գալիֆորնիոյ Անահայմ քաղաքին մէջ Փետր. 7ին Աւետրալիայէն հովիմարտիկ վախթանգ Դարչինեան մրցած է Մեքսիքայէն Մորխէ Արսէի հետ: Վերջին ծայր լարուած խաղը միայն 11 ռաունտ տեւած է, երբ Արսէ իր աջ աչքին լուրջ հարուածներ ստանալով, խաղը չարունակելու անկարող եղած է: Դատաւորը դադրեցուցած է պայքարը եւ յաղթական յայտարարած հայազգի հովիմարտիկը, որ պահպանած է ախոյեանութեան իր գօտիները:

Նոյն օրը, նոյն քաղաքին մէջ, այս մեռեալ կայ, մինչ հրդեհները կարելի չէ նէս Մարտիրոսեան յաղթականած է Պիլլի Լայէյայի: 22 տարեկան Մարտիրոսեանի 23րդ անընդմէջ յաղթանակը եղած է արձանագրուածը:

ԳԱԼԻՖՕՐՆԻԱ

Գալիֆորնիոյ Անահայմ քաղաքին մէջ Փետր. 7ին Աւետրալիայէն հովիմարտիկ վախթանգ Դարչինեան մրցած է Մեքսիքայէն Մորխէ Արսէի հետ: Վերջին ծայր լարուած խաղը միայն 11 ռաունտ տեւած է, երբ Արսէ իր աջ աչքին լուրջ հարուածներ ստանալով, խաղը չարունակելու անկարող եղած է: Դատաւորը դադրեցուցած է պայքարը եւ յաղթական յայտարարած հայազգի հովիմարտիկը, որ պահպանած է ախոյեանութեան իր գօտիները:

Նոյն օրը, նոյն քաղաքին մէջ, այս մեռեալ կայ, մինչ հրդեհները կարելի չէ նէս Մարտիրոսեան յաղթականած է Պիլլի Լայէյայի: 22 տարեկան Մարտիրոսեանի 23րդ անընդմէջ յաղթանակը եղած է արձանագրուածը:

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱՐ ՏՕՆ, ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՏՈՒՆ, ՏՕՍԱԽԷ ՍԱՆՏՐԵՐ ՄԵՐ ՁԱՂԱՏ ԳԼԽՈՒՆ

Աչխարհը բռնուած է տնտեսական ճգնաժամու մը ճիրաններուն մէջ. չվրդովելու նպատակով նսեմացու- մի փորձերէ եաք, ամէնէն հզօրնե- րը անգամ սեւ մտածումներէ պա- շարուած են: Եղածը համաչխար- հայնացումին, Ա.Մ.Նահանգներուն եւ կարելի ամէն հասցէի վերագրե- լու ջանք կայ, բայց խորքին մէջ բան պիտի չփոխուի: Տնտեսական համաչխարհային համակարգի փո- փոխութիւն խնդրոյ առարկայ է, նախկինը անգործածելի ըլլալով. բայց ամէնէն հեղինակաւոր մաս- նագէտները անգամ չեն գիտեր ուր- կէ՛ սկսիլ, ո՛ւր վերջացնել: Ճգնա- ժամը արդէն արդար մտահոգու- թեան աղբիւր դարձած է նոյնիսկ զարգացած, հարուստ երկիրներու ժողովուրդներուն. գործազրկումը- ները, սեղմումները իրարու կը յա- ջորդեն, մինչ իշխանութիւններ գրե- թէ խուճապային տրամադրութեան մէջ չեն գիտեր ի՛նչ ընել, ուրկէ ճար գտնել: Բաւական յեղաստեղծա- կան որոշումներով օրերը իրարու կը յաջորդեն, մինչ դժգոհ բազմու- թիւններ չգոհանալով խոստումնե- րով, խրատներով, փողոց կ'իջնեն բողոքելու, պահանջելու:

Տագնապը այնքա՛ն խոր է որ նոյնիսկ ուժանիւթի հարցեր, քա- ղաքական հակամարտութիւններ, պատերազմ, մրցակցութիւններ, կլիմայական մտահոգութիւններ աչխարհի օրակարգին վրայ երկ- րորդական, երրորդական դիրքի վրայ մնացած են:

Այս համայնապատկերին մէջ, բնականաբար, հայկական հետա- քրքրութիւնները անձնականէն, տե- ղականէն եաք կը զառնան Հայաս- տանի: Արդէն քանի՛ աքցանի մէջ բռնուած երկիրը ի՛նչ կ'ընէ, ի՛նչ ազդեցութիւն կը կրէ, ի՛նչ յե- նակներ կրնայ ճարել նուազագոյն վնասով դուրս գալու համար համա- տարած տագնապէն: Այս կարգի հե- տաքրքրութիւններու տէրերը ան- չուշտ մանրուքի տեղ իսկ չէին կըր- նար առնել Երեւանի իշխանութեան չրջանակներէն կէս–բերան տրուած ապահովութիւնը թէ Հայաստան պիտի չազդուի ներկայի ճգնաժա- մէն. մանաւանդ որ այդ ապահո- վութենէն առաջ արդէն համացան- գի վրայ կը չրջէին լուրեր թէ Եր- եան մէկ միլիառի փոխառութեան խնդրանք ըրած է Ռուսաստանի... լուր որ վերջերս ստուգութեան վե- րածուեցաւ, երբ հայաստանեան եւ այլ աղբիւրներ տեղեկացուցին Մոսկուայի մէջ ՀԱՊ-ի եօթը պե- տութեան կողմէ ստորագրուած չտապ հակազդեցութեան միասնա- կան ուժի դաշինքի լուրին հետ թէ Ռուսաստան 500 միլիոն տոլարով կ'օժանդակէր Հայաստանի տնտե- սական տագնապէն դուրս գալուն:

Եւ ըսել որ տնտեսականը տագ- նապի միակ ազդակը չէ Հայաստա- նի: Ներքին ճակատը բաւական փափուկ հաւասարակչռութեան մը վրայ է տակաւին, անցեալ Մարտի պատահարներէն ի վեր. ընդդի- մութիւնը նոր ցոյցերու կը պատ- րաստուի մէկ–երկու չաբաթէն, իսկ ոստիկանապետի տեղակալին սպանութիւնը վախերու, անա- պահովութեան անջատ աղբիւր է: Մանաւանդ երբ կը չեշտուի թէ ան կաշառակերութեան դէմ պայ- քարող մըն էր եւ հայաստան- ցին բազմաթիւ նախընթացներով սորված է թէ այդ կարգի ոճիր- ներ չեն լուսաբանուիր, քաջալե- րելով յաջորդներ: Այս համոզու- մին նորովի յայտնութիւնը կը ծա- ռայէ իշխանութիւններու նկատ- մամբ հաւատքին, վստահութեան քիչ մը եւս տկարացումին. դժգո- հութեան տրամադրութիւններու հրահրումին: Վիճակ մը որ վաղը, միւս օր միայն կրնայ դիւրացնել ընդդիմութեան գործը:

Ու այնպէս կը թուի թէ ընդհա- նուր այս պատկերին կչիռով ոչի՛նչ ունի իշխանութիւնը նժարին միւս կողմը դնելու: Փոխ ոստիկանապե- տին մարդասպանները գտնելու նա- խագահին հրահանգը աւուր պատ- չաճին չրջանակն ալ չի լեցներ, ա- պահովութեան քանի մը կաթիլ ներ- չնչելու համար ժողովուրդին: Հա- նրօրէն լրջութեան, կացութեան սթափ գնահատանքի արդիւնք լը- րութիւն մը աւելի նչանակութիւն կ'ունենար ներկայի պայմաններուն մէջ, քան վերջերս հասած սա երկու լուրերը, մէկը ուղղակի իշխանու- թեան, միւսը անոր լծակից կու- սակցութեան Հ.Յ.Դաշնակցութեան վերաբերեալ: Առաջինով կ'ըսուէր թէ կառավարութիւնը որոշած է «պահուստային գանձարան»էն չուրջ մէկ միլիոն տոլար յատկացը- նել Շաւարշ Ազնաւուրի տուն–թան- գարանի կառուցման. իսկ երկրոր- դը կ'աւետէր թէ Ազգային ժողովի ՀՅԴ-ի խմբակցութեան առաջարկը ընդունուած եւ Ինքնութեան տօն հռչակուած է, որ պիտի նչուի ամէն Օգս. 11ին...

Հարկաւ որ դիւրին հակազդեցու- թիւն է յիչել 20 տարիէ ի վեր տա- կաւին անտուն 4-5 հազար ընտա- նիքները որոնք երկրաչարժի գօտի- ին մէջ տոմիկներու բնակիչ են մե- ծով ու պզտիկով. գոնէ տասը ըն- տանիք չէ՞ր փրկուեր այդ միլիո- նով: Եթէ Հայաստան երախտագի- տութեան պարտք կը զգայ Ազնաւու- րի նկատմամբ, չէ՞ր բաւեր իրեն ու իր գործավարին չնորհուած քաղա- քացիութիւնը: Անուրանալի է յատ- կապէս իր անունին, համբաւին զօ- րութեամբ Ազնաւուրի քարոզչական վաստակը ի նպաստ Հայաստանի: Բայց անկէ մինչեւ տուն–թանգա- րանի կառուցո՞ւմ... այդ տրամա- բանութեամբ առնուազն 50-100 տուն-թանգարան պէտք է կառու- ցանէ Հայաստանի կառավարութիւ- նը, եթէ նպատակը իսկապէս ե- րախտագիտութեան արտայայտու- թիւնն է: Եւ Ազնաւուրինը այդ չարքին վերջիններէն պէտք է ըլ- լար, քանի որ ի վերջոյ, ինչպէս ամէն առիթով ինք ալ կը չեշտէ, ըրածը իրը նկատած երկրին համար էր: Մինչդեռ հազարաւոր այն օ- տարները որոնք նոյնպէս օգնու- թեան փութացին, ոչ իսկ պատճառ ունէին Հայաստանի տեղը գիտնա- լու:

Ի՞նչ ընել հապա սա ինքնութեան տօնին... որուն կցուած են «Հայ մնալ»ու, «ազգային գաղափարա- խօսութեան» նման ծակծկած կար- կատաններ ալ: Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը չատ մը կենսա- կան հարցերու մէջ լուռ մնալէ եաք, յանկարծ ուզած է «հո՛ս եմ» ըսել ու հնարած է այդ տօ՞նը, թէ ուզած է առ ի չգոյէ աւելի լաւին, տօնա- կան մթնոլորտ մը նուիրել ժողո- վուրդին: Ո՛ր մէկն ալ ըլլայ պա- րագան, անկարելի է չյիչել արե- ւելեան իմաստութիւնը որ կը յուչէ. «յիմարին համար ամէն օր տօն է»:

Դրական միակ կէտը այն համա- խոհ, համարժէք ու համաքայլ ըն- թացքն է որ հասարակաց է Հա- յաստանի իշխանութեան գլխաւոր տիրոջ եւ անոր անմիջական դոր- ծակիցին: Դրական մը որ սակայն Հայաստանի ժողովուրդին աչքին ունի ճաղատ գլուխներու համար տօսախէ սանտրերու արժէքը:

Ա. ԹՈՐՈՅԵԱՆ

ԿԱՂՆԻՆԵՐԸ ԱՊՐՈՒՄ ԵՆ ԵՐԿԱՐ

ՍԻՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Մարօն նստած է օրօրոցում քնած մանկան կողքին: Նա մարած է թը- ւում ամրան ու աչնան յոգնութիւ- նից: Ինքը վերջապէս դէզ դար- ձաւ: Ցորենը ամբարուեց: Հան- դերի ընկոյզն ու կաղինը տուն ե- կան: Իսկ միրգը վաղուց չիր ու մուրաբա է դարձել, համով մրգա- հիւթ ու դոչար:

Ծառերը դանդաղ տերեւաթափ են լինում. նրանք էլ յոգնած են Մա- րոյի չափ: Ամէն ինչ տուել են մրգին ու ամբարին ու գոհ են այս սպառման համար: Անդրանիկը ա- նոյշ քնած է: Որդիներն ու հարսնե- րը ուշ կու գան: Գիւղի աչխատան- քը չի վերջանում: Ու լաւ է, որ այդպէս է: Ուրեմն կեանքը հոսում է: Մարօն հոգոց հանեց:

– Ումը հոսում է, ումը կանգ է առել վաղուց:

Առաջին անգամ չէ, որ ցաւը լուռ կիսում է աչնան տերեւի, ցորենի չեղջի ու հեռուներից եկող քամու հետ: Նա մենակ է եռացել բողո- քից ու լացից: 17 տարի: Առաջ տղաները պարզապէս երախաներ էին՝ ցաւը կիսելու համար: Իսկ հիմա խնայում է նրանց ջահելու- թիւնը: Թող հնարաւորին չափ ան- ցաւ ապրեն:

Մարօն զգաց, որ սիրտը լիքն է ամբարի չափ, մառանի չափ, ուր մի մատաչափ անգամ տեղ չկայ: Սիրտը լիքն է ջրի ակի չափ: Վա- ղուց պիտի պատմէր, թէ ինչ է քաչել: Թէ չէ ամէն ինչ ամփոփել են մի կարճ նախադասութեան մէջ, հայրը հերոսի նման գոհուեց: Պի- տի ասի, որ հերոսից աւելին էր:

Այն ժամանակ չատերը մտածում էին իրենց սեփական կաշուի մասին, սեփական տան մասին, սեփական ե- րախայի մասին: Իսկ Անդրանիկը՝ ո՛չ: Յիշում է՝ ինչպէս տուն եկաւ այն երեկոն: Աւրցախում պատերազմ էր, ու գիւղը տնքում էր: Անդրա- նիկը խօսք գցեց նոր զոհերից ու չարունակութիւնը թողեց Մարո- չին: Իսկ կինը գիտէր: Անդրանիկը խոտի դէզի մէջ թաքնուողներից չէ, սարերը փախչողներից չէ եւ ո՛չ էլ Ռուսաստան ճողոպրողներից: Նա ամէն տեղ մարդ է եղել: Սիրել է իր քարը, սարը, գիւղն ու երկի- րը: Մի հատիկ ցորենին մի ամբար ցորենի նման է նայել: Աւրցախցին քաջ է, միշտ է քաջ եղել: Բայց իրենք էլ իրենց մորթու մէջ կուչ ե- կած անձեւ մսագունդ չեն: Իրենց արեան մէջ էլ մի–մի կաթիլ հայրե- նասիրութիւն կայ, տղամարդկու- թիւն կայ, պատուի զգացում կայ: Իսկ այս կռիւը հէնց պատուի խընդիր էր, հացի պատուի ու արժանա- պատուութեան:

Իր որդիները, փառք Աստուծոյ, կը մեծանան, Մարօն լաւ մայր է, կը հոգայ: Այ, այն արցախցի ե- րախաների մասին պիտի մտածել, որոնք հնարաւոր է մի օր մնան ա- ռանց հայրենի գիւղի ու տան: Մի օր բոլոր արցախցիները եթէ փախըս- տական դառնան, բա ամօթ չի՞ լի- րենց նման տղամարդկանց: Մի օր եթէ Ստեփանակերտն ու Շուչին էլ դատարկուեն, ի՞նչպէս ինքը պա- տասխան տայ իր անուան առաջ: Անդրանիկ անունը ո՛վ գիտի հայրն ու մայրը ինչ հպարտանքով են տուել:

Ու եթէ ինքը որդիներին Արամ ու Տիգրան է կոչել, ուրեմն մի հպար- տանալու բան էլ ինքն է ունեցել այդ անունների համար: Հիմա եկ ու քեզ զաւաճանիր, քո ժողովրդին ու անուններին զաւաճանիր: Ո՛չ, Անդրանիկը դրանցից չէ...:

Ու մեկնեց կռիւ: Զգաց, որ նոյն սիրով սիրում է Բուզլուխի լեռնե- րը, Մարտակերտի զաչտերը: Շու- չիի Ղազանչեցոց եկեղեցին նոյն- քան սուրբ է, որքան Սանահինի վանքն իր խաչքարներով: Զգաց, համոզուեց, որ յանուն այդ եկեղե- ցու զանգերի յաւերժ ղօղանջի, ար- ժէ կռուել ու մեռնել: Սակայն նա չէր գնացել մեռնելու: Նա այնքան էր հաւատում իր ուժին ու բախ- տին: Սխալուել էր:

Նա առաջին զոհերից մէկը եղաւ: Նրա համար ողջ Ալավերդին ու հայ- րենի գիւղ Աքորին լացեց: Նրա վրէժը լուծելու համար երեսուն ընկերները երդուեցին գինուորի խստագոյն երդումով: Ալավերդու ջոկատը՝ Սասունի հրամանատա- րութեամբ չարունակեց կռիւը 92ին, 93ին, 94ին: Ռաֆիկն էր, Միշօն, Յակոբը, Վովան, Վրէժը, Պաճօն, Հրանդը Վազգէնը: Երեսուն ա- նուն՝ անձնուրաց ու հայրենասէր: Հանգստիր էին նրանք, մեռաղա- գործ, ուսանող, բժիչկ ու չինա- կան: Եղան էրքէչում, Մաղավու- զում, Աղդամում, հասան Շուչի ու Ղազանչեցոց եկեղեցու բակում քո- չարի բռնեցին: Մոմ վառեցին խոցոտուած եկեղեցում բոլոր մեռ- նողների ու ապրողների համար: Ու լաւ գիտէին, որ յաճախ, մեռնող- ները ապրողներից երկար են ապ- րում:

Ո՛չ, չի մեռել Անդրանիկը:

Նա ապրում է ապրողների մէջ: Նա ապրում է իր որդիների ու թոռ- ների մէջ: Նա ապրում է իր ձեռքով տնկած խնձորենու մէջ: Նա ապ- րում է իր տնկած կաղնու մէջ, որ հովանու տակ է առել հայրենի տու- նը: Պարզապէս նա կաղնի է դարձել մահից յետոյ: Իսկ կաղնիները հեչա չեն մեռնում:

Ներանք ապրում են ամենաքիչը հազար տարի:

«Ակօս»

ԴԱՂԹԻԹ ԴԱՂԹԻ

ՊԼՅՐՈՒԽԻ Հայկազեան համա- լսարանի Աւանդներու ակումբին կազմակերպութեամբ, Յունուար 20ին, համալսարանի սրահին մէջ, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Ընկերվարական միջազգայնականի Կովկասի, ՀԱՊ-ի եւ Սեւ Ծովու չրջանի յանձնախումբի համանա- խագահ Մարիօ Նալպանտեանի հետ: Զեկուցաբերին նիւթը եղած է «Ընկերվար միջազգայնականը եւ Հայաստանը» ու «Լատին Ամերի- կայի հայկական գաղութներու մարտահրաւէրները»: Զեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Անդրանիկ Տաքեսեան, որ նչած է թէ հաւաքը առիթ է մօտէն ծանո- թանալու Լատին Ամերիկայի հայ- կական գաղութներու մէջ առկայ վիճակին, դժուարութիւններուն եւ պայմաններուն: Ապա, բանախօսը ներկայացուցած է իր երկու նիւթե- րը:

ԳԱՂՈՒԹԻՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Լեւոն Շանթ մշակութային «Գ. եւ Հ. Ամենեան» սրահին մէջ, Յունուար 16ին տեղի ունեցած է Համազգայինի գեղարուեստի դպրոցներուն «Եռագոյն Փոնտ»ի ստեղծման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է «Լ. Շանթ» մշակութային կեդրոնի տնօրէնը՝ Րաֆֆի Տեմիրճեան: Ան ըսած է որ Համազգայինի գեղարուեստի դպրոցներու «Եռագոյն Փոնտ»ի ստեղծումը լաւագոյն չարժառիթն է յաւելեալ նեցուկ ապահովելու գեղարուեստի չորս դպրոցներուն, որպէսզի անոնք յաւելեալ թափով շարունակեն իրենց գործունէութիւնը: Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան խօսքը փոխանցած է առենապետը՝ Յակոբ Լատոյեան, որ յայտնած է թէ Համազգայինի ներկայիս երկու կեդրոնները կը յաճախեն աւելի քան 800 հայ պատանիներ եւ պարմանուհիներ, որոնք իրենց դպրոցէն կամ ազատ ասպարէզէն եաք կը հետեւին հայ երգի, երաժշտութեան, թատրոնի, կերպարուեստի եւ պարի, նշած է նաեւ որ Համազգայինի դժուարութիւնները շատ են, սակայն անոնք օրէ օր կը յաղթահարուին երբ՝ «բարերարներ կը կապուին մեզի եւ մեր նիւթական մտահոգութիւնները ստանձնելով զօրավիգ կը կանգնին մեր նախաձեռնութիւններուն»: Յ. Լատոյեան յայտնած է որ Փոնտի գաղափարը կը պատկանի Լիբանանի Հայոց թեմի առաջնորդ Գեղամ եպիսկ. Ասդերեանի: Ներկայացած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը: Հանդիսութեան աւարտին, իր սրտի խօսքը փոխանցած է Գեղամ եպիսկ. չեչտելով թէ արուեստը մարդուն որակը կը բարձրացնէ եւ այդ ուղղութեամբ գեղարուեստի դպրոցները իրենց գործունէութեամբ մեծ դեր ունին:

* * *

ՀԱՅԱՇԻՆի (Լիբանան) Ս. Յովհաննէս–Կարապետ եկեղեցւոյ անանակոչութեան տօնին առթիւ, նոյն եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 17ին տեղի ունեցած է հոգեւոր համերգ մը կատարողութեամբ Լիբանանի Հայոց թեմի «Առաքելոց» երգչախումբին ղեկավարութեամբ Գրիգոր սրկ. Ալլոզեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնահար Յասմիկ Գասպարեանի: Ժամուան մը տեւողութեամբ «Առաքելոց» արական երգչախումբը մեկնաբանած է հոգեւոր երգերու եւ չարականներու փունջ մը կոմիտասի, Ե. Յակոբեանի, Զարեհ եպիսկ. Աղնաւուրեանի, Սրապեանի եւ Եկմալեանի յօրինումներէն: Աւարտին խօսք առած է Գեղամ եպիսկ. եւ իր գոհունակութիւնը յայտնած որ հայ հոգեւոր գանձերը եւ արժէքները կը վերաղառնան ժողովուրդին:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԼՕՒ-ի «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնին մէջ, Յունուար 19ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, որու նիւթն էր «Հայկական գործարուեստը»: Բանախօսը եղած է «Նուազ Արք» ցուցասրահի սեփականատէրը՝ տոքթ. Մովսէս Հերկելեան: Ձեռնարկին բարի գալուստի խօսքը արտասանած է դաստիարակչական յանձնախումբի անդամ Լենա Գալուստեան, որ դիտել տուած է թէ հայ ժողովուրդի արուեստը սկիզբ առած է հազարամեակներու խորքին, սակայն իր տոհմիկ նկարագիրը ստացած է միջնադարուն՝ 4–14 դարերուն: Ապա բանախօսը ներկայացուցած է իր նիւթը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Լ. Շանթ» մշակութային կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Բ. Կանաչեան» երաժշտական դպրոցի տնօրէնութեան եւ չրջանաւարտներու համախմբումին, գոլէժի 25ամեակներու ծիրին մէջ, Յունուար 18ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին ելոյթ ունեցած է լիբանանահայ կիթառահար Մկրտիչ Միքայէլեան: Բացման խօսքը արտասանած է «Բ. Կանաչեան» երաժշտական գոլէժի տնօրէն՝ Արմէն Քեչէկ, որ նշած է թէ երաժշտական երեկոները չարժառիթներ են գաղութին մէջ յառաջացնելու երաժշտական մթնոլորտ եւ միջավայր: Ապա, ելոյթ ունեցած է Մկրտիչ Միքայէլեան, որ չուրջ մէկ ժամ ներկայացուցած է Տիգրանեանէն, Կանաչեանէն, Բաբաջանեանէն, Սայաթ-Նովայէն եւ օտար հեղինակներէ գործեր:

ՈՒՐ ՀԱՍԱԾ Է ՆԱՊՈՒՔՕ ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կազի փոխադրութեան հարցով Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ վերջին հակամարտութիւնը կրկին արծարծեց Նապուքօ մկրտուած կապաարրին չինուելեան խնդիրը: Անոր գլխաւոր նպատակն է չրջանցել Ռուսաստանը եւ առանց անոր միջամտութեան կազը հասցնել Եւրոպա:

Ծրագիրը արծարծուելով հանդերձ, տակաւին որոշուած չօչափելի ոչինչ կայ: Անորոշներու առաջինն է պիւտճէն. անտեսական տագնապի ներկային մէջ ո՞վ պիտի ստանձնէ զայն: Եւրոպական միութիւնը յանձնառութիւն չէ ստանձնած, մանաւանդ ներդրումներու տէրեր ալ առաւելագոյն չափով միայն մէկ երրորդը վճարել կը խոստանան: Կը մնայ դրամատնային փոխառութիւնը. այդ մարդն ալ բաւական անստոյգ է այսօր, թէեւ եթէ կառավարութիւնները երաչխաւորեն ծրագիրը, դրամատունները պիտի չմերժեն փոխառութիւն ընել: Բայց այս կէտը հարցականներ կը ստեղծէ. չահագրգիռ կողմերը – Գերմանիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Թուրքիա – կրնա՞ն քաղաքական զօրակցութիւն տալ այսքան փափուկ ծրագրի մը: Մնաց որ այս երկիրներէն Հունգարիան եւ Պուլկարիան երկակի դիրք ունին. նեցուկ կը կանգնին թէ՛ Նապուքօյին, թէ՛ անոր մրցակից ռուսեւիտալական ծրագրին: Հանօրէն պիտի նախընտրեն այն մէկը որ ամէնէն առաջ պիտի հասցնէ կազը, ամէնէն յարմար գինով:

Անոնցմէ ետք հետաքրքրութիւնները կ'ուղղուին Թուրքիոյ. այդ երկիրը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ կեդր. Ախոյ Նապուքոյով փոխադրելի կազը վաճառելու եւ միտք չունի գոհանալու միայն անցքի վճարումով: Այսուհանդերձ, Պուտափէշթի վեհաժողովին չնորհիւ Անգարա պարտի ստորագրել միջկառավարական համաձայնագիր մը, որով կողմերուն ապահովութիւն կը տրուի որ Թուրքիա միայն անցքի երկիր մը պիտի ըլլայ:

Երկրորդ կարեւոր հարցը կազի հայթայթումն է: Ադրբեջան որ կեդրոնական Ասիայէն ծրագրին գլխաւոր մատնակիցն է, առնուազն կը պահանջէ որ նախապէս իր կազին վաճառքը ապահովող համաձայնութիւն մը ստորագրուի: Սակայն, այնքան ատեն որ քաղաքական եւ պիւտճէի հարցը վերջնապէս կարգադրուած չէ, Նապուքոյի նախաձեռնողները ոչ մէկ բանի յանձնառու կրնան ըլլալ:

Ցատակ չէ նաեւ Թիւրքմէնիստանի պարագան. այդ երկիրը չրջանին մէջ կազի ամէնէն կարեւոր պահեստը ունի: Թիւրքմէնները կ'ուզեն որ կազատարը հասնի մինչեւ իրենց սահմանը, որպէսզի միայն Ռուսաստանի կազ վաճառելու իրենց պայմանագիրը որ տակաւին 15 տարի ի զօրու է, բեկանեն:

Հարթելի բոլոր այս խնդիրները Նապուքօն տակաւին չատ թէական բնոյթի մէջ կը պահեն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Յունուարի 31ին Միւնխէնում տեղի ունեցաւ Հայկական հարցերի հաստատութեան նախագահութեան ընտրական ժողովը: Ապագայ գործունէութեան վերաբերեալ այլ ծրագրի մասին գործնական որոշումներ առնելուց յետոյ, ներկաները քառամեայ չրջանի համար ընտրեցին նոր նախագահութիւն հետեւեալ կազմով՝

Ալիս Մարուխեան – տնօրէն
Սուրէն Յովհիկեան – փոխտնօրէն
Ռազմիկ Ստեփանեան – փոխտնօրէն

Նորընտիր նախագահութեան առաջարկով նախագահութեանը կից ընտրուեցին երկու խորհրդականներ յանձինս Սուրէն Գալայճեանի եւ Թիրայր Քոչարեանի (գիտական գծով):

Հաչուեքննիչ մարմնի անդամներ ընտրուեցին Ռաֆայէլ Յակոբեանը եւ Յասմիկ Ֆլորով–Քոտրեանը: Իսկ վարչական պատասխանատու, նախագահութեան իրաւաբան նչանակուեց Բերնդ Միւննիխը:

Երիտասարդ գիտնական կադրերի պատրաստութեան գործը յանձնուեց Հեղինէ Գրիգորեանին:

Հայկական հարցերի հաստատութեան կայքէջի պատասխանատուն է Վարուժան Բաբախանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ

Միւնխէն
Փետրուար 1, 2009

– Ա Տ Ա Ն Ա 100 –

ԱՏԱՆԱՅԻ ՋԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հարուածը՝ ծանր, արիւնը՝ յորդահոս, եղեռնը՝ քստմնելի ու տառապանքը՝ անհանդուրժելի: – Ահա ա՛յն վիճակը, որուն ենթարկուեցաւ Ատանա, իր չրջակայքով, Օսմ. Հայրենիքի եղբայրակցութեան չըրջանին մէջ:

Արիւնոտ համբոյր…:

Կսկիծը քարացուցած է զիս, ու արցունքը ցամքեցուցած կոպերուս տակ: Ինծի համար տանջանք մըն է նոյն իսկ խորհիլ այդ զազանային եղեռնագործութեան մասին, զոր Մէրսինի օտար հիւպատոսներէն մին սակէս նկարագրեց. «Իմ ուժէս չատ վեր պիտի ըլլար նկարագրել ձեզի մեր նահանգին մէջ պատահած վերջին դէպքերը: Պատմութիւնը ամենասեւ գոյներով պիտի արձանագրէ զանոնք: Անհաւատալի բարբարոսութեամբ եւ վայրենութեամբ տեղի ունեցած այս դէպքերը մարդկային միտքը պիտի չըլլընայ ճչդրտօրէն նկարագրել: Ներսն պիտի նախանձէր, եւ հռչակաւոր Թիմուրլէնկ քաջութիւնը պիտի չունենար այդ տեսակ խժդժութիւններ իւ գործ դնել քաղաքակիրթ աչխարհի աչքերուն տակ»: Ու եթէ երբեք ուզուէր այդ համատարած եղեռնը խտացնել քանի մը բառերու մէջ, պէտք պիտի ըլլար փոխառնուլ Հ. Սիմնքէվիչի ՀՐՈՎ եւ ՍՐՈՎին սա քանի մը տողերը. «ահաւոր հրդեհը, կոտորածը, վայրագ բռնաբարութիւնները, այս ամէնը այնպիսի արագութեամբ յաջորդեր էին մէկմէկու, որ ո՛չ ո՛ք կը հաւատար ահագին աղէտներուն: Շատերը սարսափէն ապուշ դարձած, չատերը խելքերնին կը թռցնէին… ընկերական կամ ընտանեկան բոլոր կապերը խզուած էին, հեղինակութիւն չկար. անձի գանազանութիւնը ջնջուած էր…: Կարծես դժոխք չար ոգիին չղթաները խորտակած՝ զանիկա ղրկեր էր տիրելու երկրիս վրայ: Կոտորածը, կողոպուտը, բռնաբարութիւնը, վայրագութիւնը կը փոխանակէին աչխատութեան, համեստութեան, խղճի, հաւատքի: Հրդեհներու ծուխը արեւու լոյսը կը խափանէր, դիւերները բոցերու չարագուչակ փայլ մը կը լուսաւորէր օդը…: Կը ծխային քաղաքներ եւ գիւղեր, դաչտեր…: Մարդիկ խօսելու վարժութիւնը կորնցուցած կը հեծէին…: Կեանքը իրեն յարգը կորսընցուցած էր: Հազարաւոր մարդիկ կոտուած՝ առանց հետք մը ձգելու…»:

Եւ խորհի՛լ թէ Ներքին գործոց խորհրդական Ատիլ Պէյ, Ջարդի պահուն սա հեռագիրը կը փութացնէր Կիլիկեան բոլոր պաչտօնէութեանց. «Մեծագոյն ուշադրութեամբ հոգ տարուի, որ վնաս չըհասնի օտար կրօնային հաստատութիւններուն եւ հիւպատոսութիւններուն», հեռագիր, որ Հայերը Ջարդելու հրաման մըն էր, Համիտեան բնադրոշմով մը խըմբագրուած:

Եւ խորհի՛լ, թէ Մեծ–Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաչա, իր պաչտօնական հեռագրով կը փորձէր հերքել Սելանիկէն ղրկուած զօրքերու մասնակցութիւնը այդ հայասպան կոտորածներուն, Ջարդերուն…:

Եւ խորհի՛լ, թէ փոխանակ Կիլիկիոյ աղէտքին լուրջ եւ իրական դարման մը խորհելու, Սահմանադրութեան կառավարութեան, խղճի, հաւատքի: Հրդեհներու ծուխը արեւու լոյսը կը խափանէր, դիւերները բոցերու չարագուչակ փայլ մը կը լուսաւորէր օդը…: կը ծխային քաղաքներ եւ գիւղեր, դաչտեր…: Մարդիկ խօսելու վարժութիւնը կորնցուցած կը հեծէին…: կեանքը իրեն յարգը կորսընցուցած էր: Հազարաւոր մարդիկ կոտուած՝ առանց հետք մը ձգելու…»:

Եւ խորհի՛լ թէ Ներքին գործոց խորհրդական Ատիլ Պէյ, Ջարդի պահուն սա հեռագիրը կը փութացնէր Կիլիկեան բոլոր պաչտօնէութեանց. «Մեծագոյն ուշադրութեամբ հոգ տարուի, որ վնաս չըհասնի օտար կրօնային հաստատութիւններուն եւ հիւպատոսութիւններուն», հեռագիր, որ Հայերը Ջարդելու հրաման մըն էր, Համիտեան բնադրոշմով մը խըմբագրուած:

Եւ խորհի՛լ, թէ Մեծ–Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաչա, իր պաչտօնական հեռագրով կը փորձէր հերքել Սելանիկէն ղրկուած զօրքերու մասնակցութիւնը այդ հայասպան կոտորածներուն, Ջարդերուն…:

Եւ խորհի՛լ, թէ փոխանակ Կիլիկիոյ աղէտքին լուրջ եւ իրական դարման մը խորհելու, Սահմանադրութեան կառավարութիւնը անորակելի ձեռնարկներ ի գործ կը դնէ, բանտարկեալներէ բռնի ստորագրութիւններ կորզելով, այդ հրէշային կոտորածներուն պատասխանատուութիւնը բեռցնելու արիւնազանգ Հայութեան ուսին վրայ…:

Ջարդէն վերջ, անոր չափ անհանդուրժելի եւ քստմնելի է սա խաղցուած չնաշկան կատակերգութիւնը:

Հասարակութեան միտքերը լուսաբանելու, եւ պատասխանատուութիւնները ճչդելու համար հարկ տեսանք պատրաստել՝ ափ յափոյ՝ ներկայ տեղեկագիրը, որ իր մէջ կ'ամփոփէ Ատանայի եւ չրջակայքի կոտորածներուն նախընթաց պատգամները մինչեւ Ապրիլ 1/14 թուականը:

Սոյն տողերը կը յանձնենք Հայութեան ուշադրութեան եւ քաղաքակիրթ աչխարհի գատաստանին:

Վշտակիր Առաջնորդ Հայոց Ատանայի
ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

3/16 Մայիս 1909
Գահիրէ

(Շար. 1)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին։
Աւարտին, Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն կը կատարուի։

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 15
Ե· ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Այսօր, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ հոգեհանդիստ կը կատարուի վարիզեան չրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ ՝ ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 13
ժամը 16ին կը կատարուի Տեառընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն։

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 17
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՋՕՐԱՎԱՐԱՅՆ ՄԵՐՈՑ
ՀԱՋԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ 451 ԹՈՒԻՆ։
Տօն անուանակոչութեան
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ·
Սրբազնագոյն կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց։
Զկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական։
ՏՕՆ ԱՋԳԱՑԻՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՝ ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն Մեծոյ Հազար երեսուն եւ վեց Վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին։
Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés · Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 15 février
15 heures

— Voyage en Arménie —
Appareil photos numérique —
Electro-ménager — Lecteur DVD-MP3 —
Livres — C.D. — D.V.D. —
Paniers garnis —
Et de nombreux lots magnifiques ! ! !
Ambiance cordiale et chaleureuse.
15 euros les trois cartons.

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան կողմէ Սփիւռք ուղարկուելիք գիրքերու բովանդակութեան մասին խորհրդակցելու եւ համապատասխան առաջարկներ ներկայացնելու նպատակով յիշեալ նախարարութեան, Ֆրանսահայ ուսուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի՝ թէյասեղանի մը շուրջ,
Փետրուար 15, ժամը 16ին,
Հ·Բ·Ը·Մ·-ի «Ալէք Մանուկեան»
Մշակութային կեդրոնը
118 rue de Courcelles, 75017 Paris
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, տիկին Վերժին Ուզունեանէ 50 եւրօ, ելիզապէթ Ուզունեանի մահուան առթիւ։

□

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱՇԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

(Շար· Ա· Էջէն)

տու եւ համալսարանականները) տպաւորիչ ցոյց մը եւս ըրին Փետր· 10ին, Փարիզէն գատ գաւառի մէջ ալ։ Ըստ աղբիւրներու, 40էն 80 հազար ցուցարարներ փողոց լքած էին նոյն պահանջներով, որոնց գլխաւորն այն է որ նախատեսուած ծրագիրը բարձի թողի ըլլայ։ Կը մնայ ակնկալել որ, հոս ալ, միջնորդը դրական դեր խաղայ։

ՍԱՐՔՈԶԻ, որ Փետր· 10ին անակնկալ այցելութիւն մը կատարեց Պաղտատ, հրաւէր կարդաց Ֆրանսայի գործատէրերուն, որ ներդրումներ ընեն Իրաք։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է որ Ֆրանսայի նախագահը այս կոչը ըրաւ, չեչտելով.– «ժամանակն է, եկէք ներդրումներ ըրէք»։ Սարքոզի Պաղտատէն Օմման անցաւ եւ հոն ալ ընդգծած է իրաքի միջանակն դիմագիծը, յիշելով թէ նախագահը քիւրտ է, փոխ նախագահներն ալ չիի եւ սիւննի։

ԻՐԱՆի նախկին նախագահ Մ· Խաթամիի դէմ յարձակման փորձ մը գործուած է Փետր· 10ին, յեղափոխութեան 30ամեակի տոնակատարութեանց առթիւ։ Խաթամի թեկնածու է նախագահական նոր ընտրութեան։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

« Rouben Mamoulian »
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures

LES ARMENIENS DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc-de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN
Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիր դիմելու մեզի.

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
VENDREDI
13 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.140
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.140

Փ. ԼԸԼՈՒՇ ԳՈՀ Է ՈՐ ԼՔՈՒԵՑԱՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԽՏՈՒՄԻ ՕՐԷՆՔԸ

Իւ. Լմ. Փէ.ի երեսփոխաններէն Փիէր Լըլուշ եւս Թուրքիոյ զօրավիգ արեւմուտքցի քաղաքական դէմքերէն մէկն է: Յատուկ մտահոգութիւններէն ըլլալ կը թուի այդ երկրին հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն բարելաւումը. նաեւ Հայաստան - Թուրքիա կապերուն բնականոնացումը: Կը մաղթէ նախագահ Ն. Սարքոզիի օրով փարատած տեսնել այս գոյդ մտահոգութիւնները. տեսնել նաեւ որ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ նախագահները միասնաբար բացումը կը կատարեն Հայաստան - Թուրքիա ցամաքային սահմանին:

Այս նիւթերով Թրքական «Զաման» թերթին հարցումներուն պատասխանելով Լըլուշ խօսած է Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի հռչակող Ֆրանսական օրէնքին վիճակած ճակատագրին մասին. ըսած է. «Այդ օրէնքը պաշտօնապէս լքուեցաւ: Կը խորհիմ թէ լաւ եղաւ, քանի որ լրջօրէն պիտի վնասէր մեր յարաբերութիւններուն: Այդ օրէնքը, օրինակ, նախարարական պարզ այցելութիւն մը, կամ տնտեսական որեւէ չիւմ անկարելի կը դարձնէր. որովհետեւ ծայրայեղականները պիտի գտնուէին ամէն անգամուն, որեւէ Թուրք այցելուի Ֆրանսա ժամանումին առթիւ օրէնքը չհարկելով դատական հետապնդումի ձեռնարկելու համար: Բարեբախտաբար մէկ կողմ ձգուեցաւ» :

Ինչ կը վերաբերի մնացածին, Լըլուշ գոհ է որ նախագահ Սարքոզի ամէն բան կ'ընէ վերաշխուժացնելու համար Թուրքիոյ հետ կապերը: Կը չեշտէ թէ հայ գաղութը օգնական չէ այդ հոլովոյթին: Կ'ըսէ թէ անոր անդամներուն հոգեվիճակը պէտք է հասկնալ. այդ մարդիկը անցեալի յիշողութեամբ կը տառապին: Կարեւոր կը նկատէ որ Թուրքիա վերահաստատէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները: Կ'երազէ տեսնել այն օրը երբ Ն. Սարքոզի եւ Ա. Կիւլ պիտի ձեռնարկեն Հայաստան - Թուրքիա սահմանին վերբացումին:

ԱՐՑ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԼՈՊԻԱԿԱՆ ՉԱՆՔԵՐԸ

Այս օրերուն, երբ Ցեղասպանութեան ճանաչումի նոր քանաձեւ մը ԱՄՆ-ու Կոնկրէսին յղելու պատրաստութիւն կը տարուի, Անգարա ալ իր կողմէն զարկ կու տայ խոչընդոտելու ջանքերուն: Ըստ Թրքական աղբիւրներու, Թրքամէտ լոպիական շրջանակին մէջ պիտի ներգրաւուի Ներկայացուցիչներու ժողովին նախկին նախագահներէն, հանրապետական Տ. Հասթէրթ: Անոր հետ համաձայնութիւն գոյացած է, կը մնայ Անգարային յատկացումը ստանալ: Հասթէրթի ներգրաւումին նպատակն է անոր միջոցով հասնիլ հանրապետական թեւին:

Հասթէրթ 2000 Հոկտեմբերին երբ Ներկայացուցիչներու ժողովին նախագահն էր, վերջին պահուն հրաժարած էր հայկական բանաձեւը օրակարգի առնելէ: Մինչդեռ ատոյգ կը նկատուէր անոր քուէարկումը:

Թրքամէտ լոպիին գլխաւոր անուններէն են դեմոկրատ Տիք Կէփհարտ, Լիտիա Պորլանտ, Տաւիտ Մէրսըր եւ հանրային յարաբերութիւններու «Ֆլայլման - Հիլըըտ» ընկերութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՊՈՒԼԻ հարաւը ֆրանսացի սպայ մը սպաննուած է, երկրորդ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած Փետրուար 11ին, մինչ քամիքաղներ կը յարձակէին մարքաքաղաքի երեք կէտերու վրայ: Այս վերջին յարձակումէն 26 մեռեալ կար եւ 50է աւելի վիրաւորներ: Ֆրանսացի սպային մահով 25ի կը բարձրանայ Ֆրանսայի կորուստներուն թիւը:

ԺԵԿՕ, որ Փետրուար 11ին կուսակցութեան վերադարձաւ, ջերմ ընդունելութեան մը չարժանացաւ, որովհետեւ իր ներկայացուցած «ներողութիւնը» կիրառկի օրուան հապճեպ մեկնումին համար, բաւարար չնկատուեցաւ: Կը թուի որ երկու միջնորդներն ալ պիտի չկարենան դոհացում տալ, քանի պիտի հաստատեն, որ Ֆրանսայի պետութիւնը պիտի չմասնակցի աշխատավարձքերու յաւելումին: Կասկած չկայ սակայն որ կացութիւնը ծանր է մէկ ամսուան ընդհանուր գործադուլ ետք: Ֆր. Պայրու դատապարտած է էլիզէի լռութիւնը եւ կառավարութեան վարանումը, մինչ Օ. Պըզանսընօ որպէս օրինակ կը ներկայացնէ Կուսարլուսիի տագնապը, զոր կ'ուզէ Մայր երկիր փոխադրել:

ԵՒՐՈՊԱՑիի արտաքին նախարարներու յանձնախումբին եւրոպացի երեսփոխանները զգուշացուցած են Թուրքիան, որ անդամակցութեան իր բանակցութիւնները կրնան տուժել եթէ Անգարա մինչեւ տարեգլուխ թոյլ չտայ որ յոյն կիպրացին նաեւրը իր նաւահանգիստները մուտք գործեն: Բանաձեւով մը, որ քուէարկուած է 65 ձայնով (մէկ դէմ եւ չորս ձեռնպահութիւն) յանձնախումբը կը ցաւի որ Անգարայի համաձայնագիրը (2004) Եւրոպական Միութիւն - Թուրքիա, որ կը վերաբերի նոր անդամներուն, չի գործադրուիր Թուրքիոյ կողմէ: Բանաձեւը կը սպառնայ.- «Թուրքիոյ կողմէ յանձնառութիւններու չգործադրուիլը ծանրօրէն կը վնասէ բանակցութիւններուն»:

ՊԱՂՏԱՏի մէջ եւ այլուր, յոյնորդական ռճրափորձեր գործուած են Փետրուար 11ին, որոնց հետեւանքով 23 մեռեալ կար: Ամէնէն արիւնալի արարքը գործուած է Պաղտատի հարաւ-արեւմտեան շրջանը, ուր 16 հոգի մեռած է եւ 43 ուրիշներ ալ վիրաւորուած երկու թաղկարդ-կառքերու պայթումէն:

ԻՍՐԱՑԻԼի նոր ՔՆէսէթը (խորհրդարան) հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.- Քատիմա (Լիվնի) 28 աթոռ, Լիքուտ (Նեթանիահու) 27, Աչխատաւորական (Պարաք) 13, Մերեց եւ արաբական կուսակցութիւններ 14, Շաս 11, Իսրայէլ-Պէյթենու (Լիպըրման) 15, կրօնական այլ կուսակցութիւններ 12: Հարցը այն է որ մէկ աթոռի առաւելութիւնը թոյլ չի տար Ց. Լիվնիի, որ կառավարութիւնը կարենայ կազմել եւ հաւանական է որ Իսրայէլի նոր նախարարապետը ըլլայ Նեթանիահու, որ միանալով ծայրայեղ աջին, կրնայ համախմբման դահլիճի մը գլուխը անցնիլ: Նախագահ Փերէս եօթը օր ունի նշանակելու համար վարչապետը: Այս վերջինն ալ 28 օրուան մէջ պարտի կազմել կառավարութիւնը:

ԷԼԻԶԷ հաղորդագրութեամբ մը լռեցուցած է հանդարտեցնել Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, որ շատ դժգոհ մնացած էր Ն. Սարքոզիի դատումէն ամառուան մասնակցութեան չորքօրեայ մը ընթացքին, երբ ձաղկած էր Պրաունի տնտեսական քաղաքականութիւնը, ըսելով. «Երբ տեսնենք ԱՄՆ-ու եւ Անգլիոյ տնտեսական վիճակը, բնաւ չենք փափաքիր իրենց նմանիլ»: Հաղորդագրութեան մէջ, էլիզէ կը ճշդէ որ Սարքոզի ցաւ զգացած է եղած մեկնաբանութենէն եւ ապահովութիւն տուած Կ. Պրաունի, որ անձնական գնահատում ունի անոր նկատմամբ:

ՉԵԽԻՈՑ նախագահը, որու երկիրը այս միջոցին կ'ապահովէ Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը, Փարիզ եկած էր Փետրուար 12ին եւ նախաճաշի մը ընթացքին զոր կազմակերպած էր «Ֆորեյն Փոլիսայ» պարբերականը, ծանր յարձակումներ ըրած է կրկին Սարքոզիի դէմ որ կ'ուզէ «Եւրոպական Միութեան մնայուն նախագահը դառնալ», ինչ որ չատ մարզկային կը դանէ: Միշտ ակնարկելով Սարքոզիի, ըսած է

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՌՈՒԲԼիի ԳՕՏԻ» ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Վարչապետ Տ. Սարգսեան պատասխանելով ռուսական գործակալութեան մը թղթակիցին, ըսած է թէ Հայաստան հետաքրքրուած է որ Ռուսաստանի հետ ելեմտական գործառնութիւնը ազգային դրամներով ըլլայ եւ ոչ թէ տոլարով կամ եւրոյով: Զրոյցը առընչուած է նաեւ ռուբլին Հայաստանի համար պահեստային արժէք դարձնելու խնդրին: Վարչապետը պատասխանած է թէ առկէ մինչեւ «ռուբլիի գօտի» մուտքը, հարկ է յատակօրէն դիտնալ թէ ինչ կը սահմանէ այդ գօտին: Եթէ անով Ռուսաստանի հետ գործառնութեան մէջ ռուբլի գործածող երկիրները նկատի կ'առնուին, նման հեռանկար իրապաշտական է. իսկ եթէ կ'ակնարկուի եւրոյի գօտիի երկիրներուն կազմածին նման միաւորումի մը, այսօր տակաւին կանուխ է այդ մասին խօսելու համար:

ՀԱՊ-ի երկիրներուն համար որպէս միանական դրամ ռուբլիի ընտրութեան մասին Տ. Սարգսեանի համամտութիւնը բաւական լայն արձագանգ գտած է Հայաստանեան մամուլին մէջ: Այդ համամտութիւնը չրջանին մէջ Ռուսաստանի գերիշխանութիւնը ընդունելու կեցուածք կը նկատուի, կամ ներկայ պայման մը զոր Մոսկուա դրած է կէս միլիառ տոլարի վարկ տալու համար երեւանի:

«Լրագիր» (Փետր. 12) կը չեզոքէր այն զուգադիպութիւնը որ յայտնուած է Տ. Սարգսեանի արտայայտութենէն անմիջապէս ետք Դումայի երկու ժողովներէն մէկուն նախագահ Բ. Գրիզլովի խօսքերով. ան ըսած է թէ ժամանակն է անցեալը դուրս գալու ֆինանսական օտար համակարգերէն եւ ձեւաւորելու ռուբլիի գօտին որ ներկայի պայմաններուն մէջ ֆինանսական կայունութիւն եւ ապահովութիւն կը բերէ:

* * *

ԵՐԵՒԱՆի ՄԵԹՐՕՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ

Երեւանի մեթրոյին մէջ Փետր. 14էն կը սկսի գործել տոմսերու նոր, ինքնաշխատ համակարգ: Միջազգային չափանիշերու համապատասխան նոր անցակէտերը կ'աշխատին թէ' ժէթոններով, թէ' էլեկտրոնային քարտերով: Նոր համակարգը արժած է 400 միլիոն դրամ:

Հին անցակէտերը պիտի պահուին մինչեւ Մարտ 1, որպէսզի քաղաքացիները իրենց հին ժէթոնները գործածելու կարելիութիւն ունենան: Նոր համակարգը անգործութեան պատճառ չըլլալ, խնդրոյ առարկայ չէ գիներու յաւելում մըն ալ:

* * *

ԼՂՀ

ԱԿԱՆԱԶԵՐԾՈՒՄի ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ականազերծումի աշխատանքներու պատասխանատու Ե. Շահրամանեան տեղեկացուցած է թէ 2008ին բաւական արդիւնաւէտ գործ կատարուած է. հողային տարածքներ, ռազմական գօտիներ ականազերծուած են եւ ժողովուրդը այդ վտանգին իրազեկ դարձուած:

Տարուան ընթացքին 580 հեկտար տարածք ականազերծուած է: Ողկուզաձեւ օդային ռումբերու բեկորներէն մաքրուած է 3524 հեկտար. յայտնաբերուած է 3282 զէնք-զինամթերք որոնց 1071ը միջազգային պայմանագրերով արգիլուած ողկուզաձեւ ռումբեր եղած են:

Լուսաբանութեան աշխատանքին մասնակից եղած է չուրջ 13 հազար հոգի, մեծ մասով դպրոցականներ:

Ականազերծումի ընթացքին 14 հոգի վիրաւորուած է, երկու զոհ տրուած. վերջիններէն մէկը երախայ մըն է:

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ

«ՆԵՐՔԻՆ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ»Ը ԵՒ «ՀԱՑԵՐ»Ը

«Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան ամբաստանեալներէն է Յատուկ չարժումի բաժնին նախկին փոխ նախագահը Իպրահիմ Շահին: Ան պատահպին յանձնած իր 107 էջնոց խոստովանութեան մէջ խօսած է Սպայակոյտին հրահանգով ձեւաւորուելիք կազմակերպութեան մը մասին. ըսած է թէ ան (U-1) պատասխանատու պիտի ըլլար «Թուրքիոյ ներքին մաքրութենէն եւ Հիւսիսային Իրաքէն»:

Շահինի դեկավարութեան տակ պիտի գործէր 150-300 զինուորէ եւ ոստիկանէ բաղկացած ուժը: «Եթէ չձերբակալուէի, չաթթ մը եւք Հայերու դեկավար դէմքերուն ուղղուած գործողութիւններու պիտի ձեռնարկէինք» ըսած է ան. ապա բացատրած որ իրենք «Հայ» կը կոչեն ՓՔՔ-ի չարքայինները: Իսկ «ներքին մաքրութիւն»ը ապահովելու համար թիրախ պիտի առնէին «Ներողութիւն կը խնդրեմ» արշաւին մասնակից 300 հոգին, քրտամէտ ՏԹՓ կուսակցութիւնը որուն մէջ 580 Հայ, Ասորի եւ Հրեայ կայ:

Շահին խոստովանած է նաեւ թէ այդ 580 հոգիին ամէն մէկուն մասին մանրամասն տեղեկութիւն հաւաքելու կը պատրաստուէր, որպէսզի գործողութեան ձեռնարկուէր: Ըսած է թէեւ թէ իրենց նպատակը այդ անձերուն դէմ մահափորձ կազմակերպել չէր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԼԱՏՎԻԱ 0 - 0

Փետրուար 11ին Կիպրոսի Լիմասոլ քաղաքին «Քիրիոն» մարզադաշտին վրայ բարեկամական մրցում մը կատարած են Հայաստանի ու Լատվիայի Փութպոլի խումբերը: Հանդիպումը աւարտած է հաւասար՝ 0 - 0 արդիւնքով:

Հայաստանի հաւաքականը Մարտ 28ին եւ Ապրիլ 1ին կը մրցի Էստոնիայի խումբին հետ:

ՖԻՖԱ-ի դասաւորումով հայկական ազգային հաւաքականը 121րդ կարգի վրայ է, Լատվիան, 62րդ:

ԼՈՆՏՈՆԻ(*) ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՈՒ ԻՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

Այս ամիսներուն ընթացքին, մինչեւ Մարտ 22, հարուստ ցուցահանդէս մը կայ Լոնտոնի մէջ: «Բիւզանդիոն» վերնագրին տակ, 330–1453 ժամանակաշրջանի Բիւզանդական կայսրութեան մշակոյթին նուիրուած է: Նմոյշներուն քանակը, այլազանութիւնն ու արուեստը չատ ապշեցուցիչ են: Նշենք մանրանկարչութիւնը, սրբապատկերները, արծաթագործութիւնը եւ մանաւանդ Ե. դարէն սկսեալ փղոսկրեայ գլուխ գործոց իրերը: 500 էջնոց չքեղ հատոր մըն ալ ցուցահանդէսին նուիրուած է:

Դժբախտաբար, ուսուցողական տեսակէտով բաւական թերութիւններ կան: Օրինակ. առաջին սրահին մէջ, Բիւզանդիոնի տարբեր ժամանակաշրջաններու տարածութիւնը ներկայացնող քանի մը քարտէսներ կան, սակայն ուրիշ տեղ որեւէ քարտէս չկայ. այնպէս որ եթէ մէկը ուզէ որեւէ քաղաքի մը դիրքը գիտնալ, տախտակած է առաջին սրահը վերադառնալու: Իսկ այս քարտէսները լրագրութեան (հիտրոկրաֆի) տուեալներէ զուրկ են. հազիւ Դանուբը, Տիգրիսը եւ Եփրատի մաս մը գծուած են, մինչ դեռերը իրը սահման վճռական դեր ունեցած են: Նոյն քարտէսներուն վրայ քանի մը սխալներ կան. օրինակ, ըստ 1050 թուականի քարտէսին, Բիւզանդիոնի սահմանները կարծր կը ներփակեն եւ ոչ Անին, երբ ճիշդ հակառակը պիտի ըլլար, քանի որ Ցոյները 1045ին Անին գրաւեցին, իսկ կարսը միայն՝ 1065ին: Ուրիշ կարեւոր թերութիւն մը նշենք. նմոյշներուն մօտ բացատրական տախտակները չափազանց համառօտ են, որեւէ գրութիւն չեն ներկայացներ, ու հազիւ նմոյշին անունը կու տան: Կարծես թէ կազմակերպիչներուն համար բոլոր այցելուները Բիւզանդիոնի մասնագէտներ են...

Հայագիտական տեսակէտէ նախավերջին սրահը մեզ կը հետաքրքրէ, որովհետեւ «Բիւզանդիոնէն անդին» կը կոչուի, ու կայսրութիւնը չրջապատող եւրոպական և ասիական մշակոյթներուն նուիրուած է: 1978ին բրիտանական դրադրանին մէջ «Քրիստոնեայ արեւելք»ին նուիրուած ցուցահանդէս մը տեղի ունեցաւ ու այդ առիթով Նորադուզէն բերուած 1225ի խաչքար մը ներկայացուեցաւ: Ցուցահանդէսին աւարտին, Վազգէն կաթողիկոսը բրիտանական թանգարանին նուիրեց զայն: Ներկայի ցուցահանդէսին մէջ այս խաչքարը ներկայացուած է, բայց ոչ տախտակին վրայ, ոչ իսկ ցուցակին մէջ (թիւ 285) այդ պարագաները նշուած են:

Այս խաչքարէն զատ, սրահին մէջ 9 հայկական ձեռագրեր կան (թիւ 292–301): Աւելի ճիշդ, ոչ թէ «կան» այլ «կային»: Թիւ 296ը՝ Թորոս Ռոսլինին ստորագրութիւնը կրող պահպանուած եօթը ձեռագրերէն մէկն է. 4 հատը Երուսաղէմի պատրիարքարանին մէջ են, 2ը Երեւանի Մատենադարանին մէջ, ու մէկը Ամերիկա է, Պալթիմոր: Այս վերջինը ներկայացուած պիտի ըլլար, բայց պարապ տեղը փնտռեցի, արդէն եա տարուած էր:

Այս բացակայ Ռոսլինէն զատ, երկու Սարգիս Պիծակ կար, մէկը 1283էն Լոնտոնէն, միւսը 1342էն Տապլինէն: Արուեստագէտը ինքզինքը նկարելու սովորութիւնը ունէր ու չատ ճիշդ որոշումով երկու ձեռագրերը այն էջերուն վրայ բացած են, ուր Սարգիս Քրիստոսին առջեւ ծունկի է: Բաղդատութիւնը չատ հետաքրքրական կ'ըլլար, եթէ նոյն ցուցափեղկին մէջ քով–քովի ըլլային: Դժբախտաբար, մէկը միւսէն հեռու էր:

Ուրիշ հետաքրքրական ձեռագիր մը Մոեփանոս Վահկացիին ժամադիրքն է, (ԺԳ. դար) Լեւոն Բ. (սխալմամբ Լեւոն Գ. կոչուած, տե՛ս «Յառաջ» Մարտ 28, 1997) թագաւորին կողմէ պատուիրուած: Այս ձեռագրին էջ 9բ–ին վրայ չափազանց հետաքրքրական նկար մը կայ, ուր թագաւորը ծունկի է, իր առջեւ սեղանի մը վրայ, սկիհի մը մէջ, փոքրիկ երախայի մը պէս տարօրինակ Քրիստոս մը ներկայացուած է: Ցուցակը այս էջը կը նկարագրէ, սակայն ցուցադրուած դիրքը ուրիշ էջի մը վրայ բացուած է, չատ աւելի հասարակ:

Վերջին երկու կիլիկեան նմոյշները նոյն Աւետարանէն են, Մարշալ Օշինին նշանաւոր պատուէրը, որ Նիւ Եորք կը գտնուի ու Մարտէյլ 2007ի ցուցահադէսին ներկայացուած էր: Ձեռագիրէն անջատուած էջ մը կայ, ուր պատուիրողը եւ երկու որդիները Աստուածածինին առջեւ ծունկի են (թիւ 297): Մնացած մասերնը չատ չքեղ ընծայական գոյք էջեր ունի. այնքան չքեղ են որ Մարսէյլի ցուցահանդէսին գրքին որպէս կողք գործածուեցան: Ներկայ ցուցահանդէսի գրքին մէջ բնականօրէն այս էջերը նկարագրուած են (թիւ 298, էջ 456), սակայն անհասկնալի պատճառներով ձեռագիրը ուրիշ էջի մը վրայ բացուած է, որ ցուցակին մէջ արտատպուած է (էջ 340–341): Խորանի էջերը են, անկասկած դեղեցիկ, բայց միւսներուն հետ անբաղդատելի:

Մանչէսթըրի Ճոն Ռայլընս գրադարանէն չատ հետաքրքրական Աւետարան մը ներկայացուած է: 1313 թուականը կը կրէ ու Տայքէն կու գայ: Այդ շրջանին հայութեան մաս մը վրացական ազդեցութեան տակ քաղկեդոնական դարձած էր: Ներկայ Աւետարանին գրութիւնը հայերէն է, սակայն նկարներուն բացատրութիւնները կամ հայերէն կամ վրացերէն են: Երբ բացուած էջին նայեցայ, չէի կրնար որոշել թէ տառերը հայերէ՞ն, թէ վրացերէն էին: Գիրքը բացի, սակայն անոր մէջ ուրիշ էջ մը նկարագրուած էր, որուն գրութիւնը ակնյայտ հայերէն էր ու նուագ հետաքրքրական: Ինչո՛ւ:

Բացատրական տախտակը այս մասին բոլորովին լուռ է: Փաստօրէն, տառերը վրացերէն գլխագրեր են, որոնք հայերէնին չատ նման են բայց հիմա չատ հազուագիւտ: Արդի վրացերէնը գլխագրեր բացարձակապէս չի գործածեր:

Տարօրինակ չէ՞ որ ցուցահանդէսը 330–1453 ժամանակաշրջանը կ'ընդգրկէ ու ինչն ուղ ձեռագրեր կիլիկեան ԺԳ.–ԺԴ. դարերէն են, միայն մէկը Մեծ Հայքէն: Ի՞նչպէս բացատրել այս ընտրութիւնը, մանաւանդ երբ Մեծն Բրիտանիա հարիւրաւոր տարբեր տեսակի հայկական ձեռագրեր ունի:

Այսուհանդերձ, հարուստ ձեռնարկ մըն է որ կրնար չատ աւելի տպաւորիչ ըլլալ, առանց նշուած այս թերութիւններուն:

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒՐԱՖԵԱՆ

(*) Royal Academy of Arts.

ՁԱՅՆԵՐ

ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Աւանդական դարձած ձեռնարկ մըն է, ամէն տարեմուտին, այս տարի Յունուար 23ին, Հայ մշակոյթի տան վարչութիւնը կը հրաւիրէ տեղական քաղաքական եւ դիւանագիտական աշխարհին պատկանող անձնաւորութիւններ, հայկական միութիւնները, եկեղեցականներ, համակիրներ եւ բարեկամներ, ներկայացնելու համար նոր տարուան սեմին մաղթանքներ եւ նոյն առեն խօսիլ հատատատութեան տարած եւ ծրագրած գործունէութիւններու մասին, ինչպէս նաեւ անդրադառնալ այժմէական հարցերուն: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ վարպուրական հանդիսասրահը:

Հայ մշակոյթի տան վարչութեան նախագահը կարօ Յովսէփեան խօսք ուղղեց ներկաներուն, չուրջ երկու հարիւր հոգի, որոնց մէջ նկատելի թիւով ոչ Հայեր: Ինորհակեց Հայ մշակոյթի տան համագործակցային նկարագիրը, միութիւններուն տրամադրուած կարելիութիւնները որպէս վայր իրենց ներքին կեանքին, կազմակերպած ձեռնարկներուն: Ընդգծեց Մշակոյթի տան ծաւալած գործունէութիւնները առանձք ունենալով Հայ մշակոյթի արժէքաւոր, գարաւոր եւ էական բնագաւառները: Նոյնպէս ծանրացաւ հայ լեզուի կարեւորութեան, լեզուն որպէս հաղորդակցութեան, արտայայտութեան եւ ստեղծագործութեան միջոց: Անցնելով այժմէականութեան Հայ մշակոյթի տան վարչութեան նախագահը թուեց Մերակոյտի օրակարգին վրայ դնելու Հայկական ցեղասպանութեան ժխտողականութեան պայքարին մէջ, թուեցին նաեւ իրենց կապերը եւ գործակցութիւնը Հայաստանի հետ եւ յայտնեցին իրենց բարեկամական զգացումները հանդէպ Մարսէյլի հայ գաղութին, որպէս օրինակելի գաղութ իր համարկումին մէջ: Ներկայ էր նաեւ երեսփոխան Անրի Թիպրայէլ: Տիտիէ Փարաքեան կցորդ Մարսէյլի քաղաքապետին կը ներկայացնէր Ժան – Գլօտ Կոէնը: Ներկայ գտնուեցան բազմաթիւ քաղաքական այլ դէմքեր եւ հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՄԻ

ԱՐՄԵՆԱԿԻ ՍԱՆՈՒԿԸ «ՓՈՐՔ» ՉԸՍԵԼՈՎ ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԱԾ Է

Կեդրոնականցի Արմենակ Ամանորի առիթով իր զարմիկին այցելութեան գացած էր Նիւ Եորք: Տարիներ առաջ կնքահայրը եղած էր անոր զաւակին, Աւոյին, որուն տարեդարձը պիտի տօնուէր: Վերադարձին, մեր ալ Նոր տարին եւ Ս. Ծննդեան տօնը չնորհաւորելու եկաւ, սան մը լեցուն անուշապուրով, էլպիսի չնորհներով զարդարուած:

Կը թուէր թէ այս անգամ լաւ որոշադրութեամբ վերադարձած էր:

Երբ էլպիս եւ Մակարուհին կը խօսէին Նիւ Եորքի վաճառատուներու զեղչ–վաճառքներու մասին, թէ ինչպէս Եւրոյով դնել նպաստաւոր էր, ինչպէս անտեսական տագնապի պատճառով դիները եօթանասուն տոկոսով նուազած էին, Արմենակ «Նոյ կոնեակ»ի երկրորդ բաժակէն եաք, պատմեց հետեւեալը.

– Սիրելի Մակար, զարմիկս որ համեստ արհեստաւոր մըն է, Հայու ինքնութեան կերտման մանկավարժութեան օրինակ մը տուաւ: Նախ ըսեմ որ սանուկս պիս զարմացուցած էր իր սահուն եւ գեղահունչ հայերէնով: Զարմիկիս Արթոյին յայտնեցի զարմացումս եւ ուրախութիւնս:

Արմենակ պահ մը կանգ առաւ, կարծես հետաքրքրութիւնս սրելու համար: Ապա չարունակեց.

– Քեզի պարզութեամբ պատմեմ թէ ինչպէս վարժապետ չեղող զարմիկս յայողած էր Նիւ Եորքի խառնարանին մէջ հայ եւ հայախօս պահել իր զաւակը: Հազիւ գպրոց սկսած իր զաւակը, ճաչի սեղանին չուրջ հօրմէն խնդրած է որ տայ «Փորքը», ինք չհասկնալ ձեւացուցած է, տղան կրկնած է «Փորք»: Վերջապէս տղան ըսած է «պատառաքաղ» եւ ինք տուած է պատառաքաղը: Անկէ եաք, տղան իր չգիտցած բառը հարցուցած է եւ օտար բառեր չէ գործածած: Չմեռաւ զարմիկս եղած է օրինակելի վարժապետ, օրինակելի Հայ, չէ մտածած պատչաճիլ եւ տեղի տալ, չէ ըսած որ իր տղան Ամերիկացիէն աւելի լաւ անգլերէն պէտք է խօսի, տան մէջ պահած է հայերէնը:

– Բայց ի՞նչպէս այդ կրցած է ընել առանց հայկական վարժարանի:

– Շատ պարզ: Իր տան մէջ հայերէն գիրքեր կան, հայերէն թերթ կը հասնի ամէն օր: Տղան սորված է հայերէն երգեր: Իրապէս զարմանալի էր: Հայերէն կը լսէի առանց օտարի չէշտի: Բացատրեց որ Ամերիկայի մանուկները գերի զարձուցած «կէյմ»երէն հեռու պահած էր իր զաւակը:

– Բայց ի՞նչպէս այդ կարելի է, ի՞նչպէս կարելի է մանուկը զրկել:

– Ինչո՞ւ կը կարծես որ զրկած ըլլայ: Հայր եւ մայր զբաղած են իրենց զաւակով: Ան այսօր հաճոյք կը զգայ Մալիասի գիրքերը կարդալով եւ «կէյմ»երու պահանջ չի զգար:

Պահ մը լռութենէ եաք, Արմենակ աւելցուց.

– Մակա՛ր, գրէ՛ այս մասին, պատմէ՛, զրկէ՛ հայկական թերթերու, եթէ կրնաս թարգմանէ՛ կամ թարգմանե՛լ տուր եւ թող հայկական թերթերը տպեն:

Ինչպէ՞ս կարելի է ոչ ըսել Արմենակի այսքան ազնուր ցանկութեան:

Գրեցի: Թարգմանութեան պարտականութիւնն ալ կը թողում դեռ հաւատք ունեցող թերթերուն:

ՄԱԿԱՐ

ի Գաղիա
Յունուար 2009

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ԿԱՄ ԿԱՆԱՅՔ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԻՄ ԵՆ ԴԱՐԱԻՈՐ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Կանանց եւ տղամարդկանց կարգավիճակի միջեւ առկայ տարբերութիւնները հանրութեանը ներկայացնելու փորձ կատարեց ԼՂՀ պետական վիճակագրական ծառայութիւնը՝ 2008թ. մշակելով ու վերջերս հանրութեանը մատուցելով «Արցախի կանայք ու տղամարդիկ» ժողովածուն:

Ի՞նչ տեղ ունեն կանայք ու տղամարդիկ հասարակութեան մէջ, ո՞րն է նրանց դերը երկրի ընկերա-տնտեսական կեանքում, որքանո՞վ են պաշտպանուում նրանց իրաւունքները, հաւասա՞ր են արդեօք նրանց հնարաւորութիւնները առողջապահութեան, ընկերային ապահովութեան, ընտանիքի եւ տնային տնտեսութեան, կրթութեան ու դաստիարակութեան, գործազրկութեան, իրաւախախտումների, մշակոյթի, մարմնամարզի եւ այլ ոլորտներում: Ահա հարցերին է, որ թուերի միջոցով պատասխանում է ժողովածուն:

Ակնյայտ է, որ հանրապետութեան տարածքում առկայ է սեռային խտրականութեան խնդիրը: Մինչ այսօր չկամութեամբ են բարձր պաշտօնների արժանացնում կանանց, աւելի քիչ թուով կանայք են կարողանում մուտք գործել քաղաքականութիւն, գործատուները տղամարդկանց գերադասում են կանանց: Ակնյայտ է նաեւ, որ մեծ բիզնեսը տղամարդկանց սիրոյթն է: Ու թէկուզ 2007թ.-ի տուեալներով ԼՂՀ-ում գործող անհատ ձեռնարկատէրերի 42,7 տոկոսը կանայք են, իրականում նրանք աւելի քիչ տոկոս են կազմում: Բիզնեսում կանանց մասնակցութիւնը մեծամասամբ ձեւական բնոյթ է կրում:

Սակայն ահա բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու անյագ ծարաւով կանայք աւելի մեծ տոկոսներ են կազմում: 2007/2008 ուսումնական տարում ԲՈՒՀ-երում սովորողների 58,2 տոկոսը կազմել են իգական սեռի ներկայացուցիչները: Վերջիններս մեծամասնութիւն են կազմում նաեւ արուեստի ու երաժշտական դպրոցներում՝ 67,4 տոկոս, մագիստրատուրայում՝ 55 տոկոս, ասպիրանտուրայում՝ 88,9 տոկոս:

2007 թուականի տուեալներով կանայք զբաղուածների ընդհանուր թուաքանակի մեծ մասն են կազմում այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են առողջապահութիւնը՝ 82,6 տոկոս, կրթութիւնը՝ 76,4 տոկոս, ֆինանսներ ու վարկերը՝ 60,1 տոկոս, առեւտուրը՝ 74,4 տոկոս:

Ու թէկուզ, ըստ այս վիճակագրութեան, զբաղուածների մեծ մասը կանայք են՝ 44,5 տոկոս, այնուամենայնիւ, պաշտօնապէս գրանցուած գործազուրկների 90 տոկոսից աւելին եւս կանայք են: Ինչպէս նաեւ ԼՂՀ բնակչութեան կէսից աւելին եւս կանայք են՝ 51,9 տոկոս:

Ամենաքիչ թուով կանայք ներգրաւուած են չինարարութիւնում, արդիւնաբերութեան ճիւղերում, կառավարման ու պաշտպանութեան ոլորտներում:

Գործադիր իշխանութիւններում կանայք կազմում են աշխատողների 25 տոկոսը, սակայն համեմատած ՀՀ նոյն ոլորտների հետ, որտեղ կանանց ներգրաւուածութիւնը կազմում է ընդամէնը 5 տոկոս, ուշագրաւ է, որ ԼՂՀ իշխանութեան մարմիններում կանանց ըզբաղուածութեան տոկոսը աւելի բարձր է:

Ըստ վիճակագրութեան, արցախցի կանանց 46,1 տոկոսը նախընտրել է փաստաբանի բարդ ու պատասխանատու աշխատանքը:

Սակայն, ահա Ղարաբաղի 8 չբոյնանոցներից եւ ոչ մէկը չունի կին դեկավար, բոլոր քաղաքապետերը եւս տղամարդ սեռի ներկայացուցիչներ են: Ասել է, թէ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում սեռային խտրականութիւնն ակնյայտ է, եւ ինչպէս միշտ, ինչպէս բոլոր ժամանակներում կանայք իրենց տգիտական աշխատանքով բարիք են բերում հասարակութեան այնպիսի ոլորտներում, որոնք անմիջապէս առընչուում են ընտանիք – երեխայ-բարեկեցութիւն արժէքներին:

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

Ս. ՍԱՐԳԻՍ ՋՕՐԱՎԱՐԸ

Հայաստանեայց եկեղեցին Փետրուար 7ին նշեց Ս. Սարգիս Զօրավարի տօնը: Ան հայ ժողովուրդին ամէնէն սիրած սուրբերէն մէկն է, ամուսնութեան թեկնածու երիտասարդներու առընչուած իր պատմութիւններով ծանօթ:

Ո՞վ էր, Ս. Սարգիս. ինչո՞ւ հայ եկեղեցին զայն կը յիշատակէ յատուկ օրով: Ս. Սարգիս Հռովմէական բանակի զօրավարներէն էր, կ'ենթադրուի, որ Մեծն Կոստանդիանոս կայսրին (306–337) ժամանակ Կապադովկիա ծնած է: Համոզումով ու հաւատքով քրիստոնեայ, զօրավար Սարգիս, Կոստանդիանոսի քրիստոնէութեան հանդէպ դրական կեցուածքէն քաջալերուելով, կը քարոզէր ու կը ծաւալէր քրիստոնէութիւնը հռովմէական բանակին մէջ: Կոստանդիանոս կայսրին մահէն վերջ, յաջորդ կայսր Յուլիանոսի (361–363) ժամանակ, փոխուեցաւ կրօնական քաղաքականութիւնը, եւ սկսան քրիստոնեաներու հանդէպ հալածանքներ. այս կացութեան մէջ, Սարգիս ծանր դժուարութիւններու մատնուեցաւ, եւ որոշեց իր զաւկին Մարտիրոսի հետ երկրէն հեռանալ ու դէպի քրիստոնեայ երկիր Հայաստան մեկնիլ, հոն ծառայել Մեծն Տրդատի թոռ՝ Տիրան Թագաւորին (342 – 350): Մինչ այդ, Յուլիանոս կայսր իր զօրքերով հասած էր արեւելեան երկիրները, հետեւաբար, Հայոց արքան, իր երկիրը յարձակումի վտանգէն զերծ պահելու նպատակաւ, Սարգիսին յանձնարարեց որ Պարսկաստան անցնի ու հոն ծառայէ Պարսից Շապուհ արքային: Շապուհ սիրով ընդունեցաւ Սարգիսն ու որդին Մարտիրոսը. Սարգիսը նշանակեց զօրքերու հրամանատար:

Սարգիս իր բարեպաշտ վարքով իր անձը նուիրած էր Աստուծոյ, հետեւաբար, հոն ալ չարունակեց քրիստոնէութիւնը քարոզել ու տարածել. որուն Պարսից արքան չատ հակառակ էր: Ան Սարգիսին եւ Մարտիրոսին հրամայեց որ երկրպագեն չաստուածներու ու կրակին. Սարգիս մերժեց արքային հեթանոսական այս հրամանին հնազանդիլ, որոշեց իր քրիստոնեայ հաւատքին մէջ հաստատ մնալ. այս պատճառաւ, 365 թուականին, նախ իր որդին, յետոյ զինք, ու իրեն հաւատարիմ տասնըչորս քաջ զինուորները մահուան պատասպարտուեցան ու յանուն քրիստոնէութեան նահատակուեցան:

Գլխատման վայրը Սարգիս կ'աղօթէ, որ իր անունը յիշուի ուխտով ու պատարագով. այս պատճառաւ Հայց. եկեղեցին, սիրոյ բարեխօս ու երիտասարդներու հովանաւոր Ս. Սարգիսը կը յիշատակէ ամէն տարի Յունուարի վերջին, կամ Փետրուարի առաջին Շաբաթը, պատրաստի մատուցումով ու Երիտասարդներու օրհնութեան կարգի կատարումով:

Ս. Սարգիս զօրավարի տօնը կը նշուի ոչ միայն եկեղեցական ծէսերով ու աղօթքներով, այլեւ ժողովրդական սովորութիւններով: Ան կը համարուի «Սիրոյ երազանքը իրականացնող սուրբ»:

Սրբոց Սարգիս զօրավարի եւ որդոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորաց տօնին նախորդ գիշերը երիտասարդները աղի բլիթ (տեսակ մը ցորենի ճաշ) կ'ուտեն, որուն կը կապեն իրենց փեսացուի եւ կամ հարսնացուի յայտնութիւնը իրենց երազին մէջ:

Ս. Սարգիս ճանչուած է նաեւ իր առատաձեռնութեամբ, թէեւ ինք հարուստ չէր. սակայն իր սպիտակ ձիուն վրայ կը փութար բոլորին օգնութեան:

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, Հայոց ամենասիրուած սուրբերէն Ս. Սարգիսի մասունքները կը բերէ Հայաստան, կ'ամփոփէ Աշտարակ քաղաքի չուրջ գերեզմանի մը մէջ, ուր կառուցել կուտայ անոր երանելի անունը կրող վանք ու եկեղեցի:

ՏՈՒՐ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՏԱՄ

-ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Ատանայի ահռելի ջարդը, որ իր քըստմնելի եւ վայրագ տեսարաններովը բոլոր նախորդ կոտորածները կը զերազանցէ, անդամ մըն ալ՝ ընդհանրապէս Մարդկութեան ու մասնաւորապէս Հայութեան սիրտը խլխլցուց բիւրաւորներու սպանութիւններով եւ բազմաթիւ քաղաքներու եւ գիւղերու կործանումով:

Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ Թուրքիոյ ու մասնաւորապէս Թուրքիոյ Հայութեան քնքշնումին դժոխային ծրագիրը երկնող և 20–25 տարիներէ ի վեր զայն կատաղօրէն ի գործ դնող Սուլթան Համիտի գահընկէցութիւնը իր արիւնաներկ զոհերուն՝ Հայերուն՝ մխիթարութեան պատճառը ըլլալ սահմանուած էր: Հայերու այդ երջանկութիւնը անդամ մըն ալ ու աւելի ահռելիօրէն արիւններով պատանքուեցաւ. այնպէս որ Աստանայի եւ չրջակայքի եւ ամբողջ Կիլիկիոյ արիւնազանգ ջարդերուն եւ զուլումներուն մէջէն Հայութիւնը հազիւ թէ արցունքէն խաւարած աչքով ու նախճիրէն սրտաբեկ հեծեծանքով մը կրցաւ հանդիսատեսը ըլլալ կարմիր Սուլթանին գահընկէցութեան:

Քսան դար առաջ Հրէաստանի թագաւոր Մեծն Հերովդէս՝ մխիթարին գիրկառուր կասկածներու վրայ յենլով՝ բիւրաւոր անմեղներու արիւնը անիրաւօրէն թափելէ վերջ, երբ իր հոգեվարքի վայրկեանները մօտեցած կը զգար, կը պատմուի թէ իր Մարիամնէ քրոջ սա արիւնոտ խնդիրքը կ'ընէր. «Գիտեմ թէ իմ մահս բոլոր հպատակներուս ուրախութիւնը պիտի ըլլայ եւ պիտի չդտնուի աչք մը, որ դադրիս վրայ արցունք թափէ, կը խնդրեմ քենէ, որպէսզի պալատիս մէջ բանտարկել տաս Հրէից ազգային ժողովի անդամ աւագանին եւ զանոնք գլխատել տաս իմ մահուանս օրը, որպէսզի գտնուին տուներ, որոնք իմ մեռած օրս փոխանակ ուրախանալու արցունք թափեն իրենց սիրելիներուն վրայ»: Սուլթան Համիտ լռելեայն միեւնոյնը գործադրեց Հայութեան սրտին տալով հարուած մը, որ անդարմանելի պիտի ըլլայ, եւ եթէ իր դաւաճան ծրագիրը ու անոր գործադրութիւնը մասամբ չհափանուէր Ազատարար բանակին Պոլիս մուտքով, ամբողջ Թուրքիոյ քնակչութիւնն արիւնարբու բար բանակին Պոլիս մուտքով, ամբողջ Թուրքիոյ քնակչութիւնն արիւնարբու Բռանապետին եւ իր չահախնդիր ու մոլեռանդ կուսակիցներուն վայրագութեանը մատնուած, գրկուած պիտի մնար եղեռնագործ-Մղձաւանջին գահընկէցութեան հանդիսատեսը ըլլալէ:

Հոս մենք նպատակ չունինք աղէտքին ահաւոր համեմատութիւնները, մոլեռանդ խուժանին կողմէն ի գործ դրուած հակամարդկային վայրագութիւնները, ոճիրին նրբութիւնները, ցաւին ահռելիութիւնը, փճացումին, արիւններուն դժոխային տեսարանները պարզել: Սահմանադրական ռեժիմի մը օրով գործուած այդ մեծ եղեռնը ո՛չ միայն նախատինքը պիտի մընայ Օսմ. Ազատագրուած Հայրենիքին, այլեւ անբուժելի եւ տեւականօրէն կոտացող վէրքը Հայութեան սրտին վրայ: Իմ միակ նպատակս է հոս երեւան բերել Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն առաջ ու վերջ իսկ գոյութիւն ունեցող եւ այսպիսի դժոխային կոտորածի մը գործադրութեան համար ցոյց տրուած մատրութիւնները, ձեռնարկութիւնները, եւ թուրք մոլեռանդութեան հոգեբանական վիճակը: Այսպիսի վերլուծութիւն մը պիտի նպաստէր պատասխանատուութեան ճչդումին, ինչ որ անհրաժեշտ է Մամուլի եւ խօսքի ազատութեան այս չրջանին մէջ: Աղտարեւ, հիմա կը սիրենք յուսալ, թէ Յորինիսկ արիւնոտ փորձառութիւններէ եւ խարկանքներէ վերջ- հեռի ենք այն բռնապետական չըրջաններէն, երբ ամէն իրողութիւն մութի մէջ կը մնար, ամէն ակնյայտնի ճշմարտութիւն կը խեղաթիւրուէր, եւ անաչառ քննադատութեան ու իրողութիւններու արդարադատ եւ անկողմնակալ վերլուծութեան ո՛րեւէ փորձ կը խափանուէր:

Այսօրուան հանգամանքներու մէջ՝ ուր կը գտնուի Թուրքիան, պէտք չէ եւ ներելի չէ, որ այսքան ահաւոր չարիքի մը պատճառները, դրդիչները եւ դերակատարները մութի մէջ մնան. ընդհակառակը անհրաժեշտ է, որ ամբողջ դաւառի մը քաղաքներն ու գիւղերը սուրի, հուրի եւ աւերումի մատնող եւ Օսմ. Հայրենիքին ճակատը արիւնազանգ նախատինքով մը արատաւորող վատերը եւրեան բերուին, եւ դանոնք իրենց արժանաւոր պատիժը: Առանց այս էական պայմանին, մենք Հայերս պէտք չէ յուսանք, թէ Սահմանադրական պայքարի այս փառաւոր յաղթանակէն վերջն ալ, այսպիսի ազգակործան ջարդեր չպիտի կրկնուէին:

(Շար. 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Պ. Սուրէն Սարգիսեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures

LES ARMENIENS DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc-de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN
Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

(Շար. Ա. էջէն)

նաեւ՝ «անհրաժեշտ չէ վերզործօն ըլլալ եւ ամէն չարաթաւորչի Եւրոպական Միութեան վճռաժողով մը կազմակերպել»։

Հարիրի որդին հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (փետր. 12) իր հօր սպանութեան 64րդ տարելիցին նախօրեակին, ուր կը չեշտէ որ «Մայրիի յեղափոխութիւնը մեռած չէ» եւ հրաւէր կը կարդայ Լիբանանցիներուն որ զանգուածային ցոյց մը ընեն Շաբաթ օր, յիշեցնելու համար այդ իրողութիւնը։ Միշտ կը պնդէ որ իր հօր սպանութեան ետին Սուրիան կայ։ Ըստ իրեն, Իսթայէլ խաղադութիւն չուզեր, բայց կը յիշեցնէ որ Օպամա ընտրապայքարի ատեն փոփոխութիւն քարոզեց, մանաւորաբար Միջին Արեւելքի ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ։

ԿԱՌՔի չուկային վրայ, ՓԷ.ԷՄ.Ա.ի (Փէօժօ-Սիթրոյէն) տնօրէնութիւնը յայտարարած է որ տասը տարիներու երկայնքին 343 միլիոն եւրօ կորնչուցած է եւ 2009ին 10էն 12 հազար աշխատաւոր գործազուրկ պիտի ընէ։ Երեւոյթը հետաքրքրական է, երբ այս յայտարարութենէն 48 ժամ առաջ, Փէօժօ երեք միլիառ եւրոյի նպաստ մը ստացած էր պետութենէն փոխառութեան ձեւին տակ, որպէսզի ոչ մէկ գործազրկում ըլլայ, ոչ ալ տեղափոխում։ Պաշտօնազրկումի ձեռնարկած են նաեւ «Լէ 3 Սիւիս» (674), Ասսելօր-Միթթալ (9000)։

Ն. ՍԱՐՔՈԶիի ժողովրդականութիւնը օրէ օր մեծ կորուստներ կ'արձանագրէ հարցախոյզերու մէջ։ Փետրուար 12ին, 36%ի իյած էր եւ կ'ըսուի թէ չատ ըզդազրգռուած է։ Ֆրանսացիներու համոզումն այն է որ չատ կը խօսի եւ քիչ մը չընէր։

ՎԱՏԻԿԱՆ, փետրուար 11ին տօնած է Լաթրանի համաձայնագրերուն 80րդ տարեդարձը։ Այդ համաձայնագրերը վերջ կը դնէին վաթսուն տարիներու բարդ կացութեան մը պատճառութեան եւ իտալական յաջորդական կառավարութիւններու միջեւ, ստեղծելով «Վատիկանի պետութիւնը» 1929 փետր. 11ին։ Համաձայնագրերը ստորագրուած էին Հռոմ, Իտալիոյ պետութեան, զոր կը ներկայացնէր Մուսոլինի եւ Պիոս ԺԱ.ի ներկայացուցիչ ծիրանաւոր կաթոլիկի կողմէ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — **Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Գ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CENTENAIRE 100 ԱՄԵԱԿ

Arthur ADAMOV/ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
William SAROYAN/ ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

■

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 17
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՑԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
ՀԱՁԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՑԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ 451 ԹՈՒԻՆ։
Տօն աննւաճակոչութեան
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սբրազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց։
Զկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական։
ՏՕՆ ԱԶԳԱՑԻՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին։
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ
«ՀՈԼԱԽՇՏԻՉ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ՏՕՆ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՑ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 15
Ե. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Այսօր, Ղեւոնդեանց քահանայից յաւուրջիկայ ոտնին առթիւ Հոգեհանդիստ կը կատարուի փարիզեան չրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ Հոգեւորականներուն համար։

***

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան կողմէ Սփիւռք ուղարկուելիք վերքերու բովանդակութեան մասին խորհրդակցելու եւ համապատասխան առաջարկները ներկայացնելու նպատակով յիշեալ նախարարութեան, Ֆրանսահայ ուսուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի՝ թէյասեղանի մը չուրջ,
փետրուար 15, ժամը 16ին,
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի «Ալէք Մանուկեան»
Մշակութային Կեդրոնը
118 rue de Courcelles, 75017 Paris
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1923

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·141 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·141

ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒՄԲ ՄԸ ՀԱՑԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆԻ

Գրած էինք թէ (Փետր. 12) Թուրքիոյ կրթական նախարարութիւնը որպէս օժանդակ նիւթ, Հայկական հարցին մասին ժապաւէնի մը ղրկած է վարժարաններուն, աշակերտներուն ցուցադրելու համար: Ժապաւէնը մը որ միայն հակահայ զգացումներ կը հրահրէ, ներկայացնելով Թրքական պաշտօնական տեսակէտին հիմնական տարրերը: Եւ ըսել թէ ատիկա եղած էր, Ցեղասպանութեան կղզուած «կարծեցեալ», «որպէս թէ» ոռակումները այլեւս չդրծածելու հրահանգէն անմիջապէս ետք:

43 Հայեր, որպէս հակազդեցութիւն, նամակ մը ուղղած են վարչապետ Թ. Էրտողանի պահանջելով որ կառավարութիւնը արգելք ըլլայ վերոյիշեալ ֆիլմին ցուցադրութեան: Ըսած են թէ չեն հասկընար նման ժապաւէնի կրթական արժէքը: Շեչտած են թէ նման նախաձեռնութիւն ոչ Հայերուն, ոչ ալ Թուրքիոյ պետութեան չահուն կը ծառայէ:

Ո՛Վ ՍՊԱՆՆԱԾ Է ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՋՕՐԱՎԱՐԸ

Ադրբեջանի օդուժի հրամանատար զօր. Ռըզայեւի սպանութիւնը զանազան ենթադրութիւններու պատճառ եղած է բաքուի մէջ: Ուշագրաւ կը նկատուի որ ապարքը գործուած է Փետրուարի սկիզբը Մոսկուայի մէջ կարգ մը նախկին խորհրդային երկիրներու կողմէ ստորագրուած Շոտայ միջամտութեան մխսնական ուժի համաձայնութենէն անմիջապէս ետք: Ռըզայեւ կը ներկայացուի որպէս բաւական հակառուս պինուրական մը որ դէմ եղած է Մոսկուայէն «Միկ» օդանաւեր գնելու:

Ադրբեջանական «ենի Զաղ» (Նոր Դար) թերթին խմբագիրը ըսած է թէ կասկածի առաջին հասցէն հայկական է. զօրավարը սպանուած է «Հայկական գաղտնի կազմակերպութիւններու կողմէ»: Երկրորդը՝ դէնքի ռուսական մաֆիան:

Ադրբեջանի քանակին ժողովրդավարական քննիչ չարժումի նախագահ Ա. Մէմէդովի կարծիքով ալ մահափորձը արտաքին ուժերու գործ չէ, այլ՝ ներքին հակադրութեան, քաչքչուքի հետեւանք:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱՐՈՒՆԸ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԻՕՍ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Նեւչհիրի համալսարանին տեսուչը յայտնած է թէ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասընթացքներ կը վերսկսին մէկ պաշտօնի կոչելու համար հայերէնի դասախօս կը փնտռեն: Մինչեւ այսօր դասախօսի բացակայութեան պատճառով բաժինը բանալ կարելի չէ եղած: Տեսուչը եզրակացուցած է թէ Թուրքիոյ մէջ այդ պաշտօնին յարմար մարդ չկայ, սկսած են Ադըրբեջանի մէջ փնտռել: Իրենք ունին հայերէն բնագրեր, բայց զանոնք թարգմանելու կարող հայերէն գիտցող չկայ: Այդ պատճառով ալ անկարելի կ'ըլլայ ուսանող արձանագրել հայերէնի բաժինին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԲԱՆԱՁԵԻ ՄԸ

Գոնկրէսի խումբ մը երեսփոխաններ Ներկայացուցիչներու ժողովին նախագահութեան յղած են հայկական նոր բանաձեւ մը. նոյն առեն ստորագրութեան հաւաքի մը ձեռնարկած են, որպէսզի կարելի ըլլայ բանաձեւը առանց յանձնախմբէն անցընելու պարտաւորութեան, հասցնել ընդհանուր ժողովի օրակարգին:

Նոր բանաձեւին նախաձեռնարկ երեսփոխաններն են Ատըմ Շիֆ, Ճորճ Ռատանովիչ, Ֆրանք Փալոն, Մարք Քիրք:

Ա. ԿԻԻԼ Կը ԴԱՐՊԱՍԷ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ

Թուրքիոյ նախագահը Ա. Կիւլ չորս օրուան պետական այցով Մոսկուա կը գտնուի: Այդ առիթով տեսակցութիւններու, հարցազրոյցներու ընթացքին չեշտած է թէ Ռուսաստան առանցքային դեր ունի Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթին մէջ. առ այդ յիշած է Մոսկուայի մէջ Հայաստանի, Ռուսաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահներուն եռակողմ հանդիպումը: Ապա ծանրացած է Հայաստանի հետ իր երկրին յարաբերութիւններուն վրայ, ըսելով թէ Թուրքիա այդ յարաբերութիւնները կարգաւորելու ջանքին մէջ է, կ'օգտագործէ երկխօսութեան բոլոր առիթները, ինչպէս Ֆութպոլի խաղը:

Կիւլ չէ մոռցած Կովկասի մէջ կայունութեան եւ զործակցութեան ուխտ մը կազմակերպելու Թուրքիոյ նախաձեռնութիւնն ալ, ըսելով որ ան կողմերուն միջեւ երկխօսութեան անհրաժեշտ հարթակ կը տրամադրէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԵԿՕ հազիւ Կուատըլուպի զացած, կրկին փարիզ վերադարձաւ, մինչ գործադուլի չարժումը կը ծաւալի եւ վարակուած է նաեւ Մարթինիքը: Բանակցութիւնները կաղուած են կուատըլուպի, ինչ որ կը հաստատէ թէ երկու միլիոնոցներն ալ օգուտ չունեցան:

ՊԱՊԸ հրեայ համայնքին ներկայացուցիչները ընդունելով, անգամ մը եւս դատապարտած է Շոան, որու ժխտումը «անհանդուրժելի եւ անընդունելի» զըտած է: Այս առթիւ հաստատած է որ կը պատրաստուի Իսրայէլ երթալ (Մայիսին):

ԱԻՍՏՐՈՑ կղերը կ'ընդդիմանայ Պապին, ոչ միայն անոր համար որ վերցուցած էր բրիտանացի եպիսկոպոսին բանադրանքը, այլեւ անոր համար որ Լինցի եպիսկոպոսական կղզրդ նշանակած էր կերհարտ Մարիա Վակնէրը: Այս վերջինը ծանօթ է որպէս ծայրայեղ պահպանողական որ վրդովում առեղծած էր իր յայտարարութիւններով, երբ Թայլանտի 2004ի ցունամին նկատած էր «աստուածային պատիժ»: Կղերին երկդիմները մերժած էին այդ նշանակումը փետրուար 10ի յայտարարութեամբ: Սալցպուրկի

(Շար.ը Դ - էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ԴԵՍՊԱՆ...

Օրերէ ի վեր հայկական լրատուիւներ կ'արձագանգէին Շ. Ազնաւուրը Հայաստանի Զուիցերիոյ դեսպան նշանակելու Երեւանի որոշումին ու երդիչին մերժումին: Մերժում որ չատերու մտածել տուաւ թէ Ազնաւուր քաղաքական նկըրտումներու ձախորդ փորձերէն խրատած, այդ տեղին որոշումին յանգած է: Ձախորդ փորձեր, որոնց գլխաւորը եղաւ որպէս Հայաստանի ԻՒՆԷՍԿՕ-ի ներկայացուցիչ, Զուղայի խաչքարերուն քանդումին ի տես անկարողութիւնը. յետոյ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու այնքան բարդ ոլորտին մասին զգացական միջուկով չատ մակերեսային արտայայտութիւնները:

Դժբախտաբար մերժումի կեցուածքը չէ տեւած ու աչխարհահռչակ երդիչը ընդունած է դեսպանութեան առաջարկը: Տեղի տալու երեւոյթին մէջ Երեւանի իր տուն-թանգարանին մէկ միլիոն տոլարի յատկացումին, վճռական դեր վերագրողներ կային Հայաստանեան մամուլի էջերուն մէջ:

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, պէտք է փառք տալ որ յարմար պահուն սպասելով Երեւան օրինակ Անգարայի դեսպան չէ նչանակած Ազնաւուրը: Զուիցերիան, ի վերջոյ, երկիր մըն է որուն հետ չատ կարեւոր, ճակատագրական հարցեր չունի Հայաստան: Վախը չկայ որ կը կըրկնուի Զուղայի խաչքարներուն քանդումով յայտնուած ապիկարութիւնը:

Զուիցերիոյ մէջ չատ-չատ կան Հայաստանէն քանի մը նոր մեծատուններու միլիոնները. անոնց առընչուած որեւէ ձախորդ գործունէութիւն ալ բարերախտաբար կործանիչ հետեւանք չի կրնար ունենալ ո՛չ երկրին, ո՛չ ալ ազգային ժառանգութեան տեսակէտէն:

* * *

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՑՑԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Երեւանի քաղաքապետը մերժած է Հայ ազգային դռնկրէսին արտօնութիւն տալ Մարտ 1ին ցոյց կատարելու Մատենադարանի հրապարակին, կամ Հիւսիսային պողոտային վրայ: Այդ վայրերուն փոխարէն որպէս ցոյցի վայր առաջարկուած է «Տինամօ» մարզահամալիրին յարող տարածքը:

Սակայն քաղաքապետարանը արտօնած է որ Ժողովրդական կուսակցութիւնը Փետրուար 28ին ցոյց կազմակերպէ Միասնիկեանի արձանին չուրջը:

Ինչ կը վերաբերի Հայ ազգային դռնկրէսին մերժուած արտօնութեան, բազմաթիւ նախընթացները կը յուչեն թէ ատիկա բան պիտի չփոխէ, ցոյցը որոշուած վայրերէն մէկուն մէջ տեղի պիտի ունենայ, առանց քաղաքապետարանին արդիլելու փորձերուն: Մանաւանդ որ ըստ քաղաքական դէտերու համոզումին, այս նոր ցոյցը մեծ աղմուկ հանող նախաձեռնութիւն ըլլալու չատ հաւանականութիւն չունի: Արդէն Հայ ազգային դռնկրէսի ներկայացուցիչը ըսած է թէ անկախ քաղաքապետարանին արտօնութեան մերժումէն, հանրահաւաքը տեղի կ'ունենայ կամ Մատենադարանին կից տարածքին կամ Հիւսիսային պողոտային վրայ:

* * *

ԴԱՏԱՎԱՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԹԱՏՐՈՆ

Անցեալ Մարտ 1-2ի պատահարներուն ամբաստանեալ եօթը հոգիին դատավարութիւնը իսկական թատրոնի վերածուած է: Փետր. 12ի նիստին դատուողները այս անգամ յարգած են սովորութիւնը եւ յոտընկայս դիմաւորած դատաւորը, բայց երբ ան հրահանգած է նստիլ, արտաքին գործերու նախկին նախարար Ալ. Արզումանեան պատասխանած է թէ օրէնսգրութեան մէջ ամբաստանեալը նստելու պարտադրող յօդուած չկայ:

Նիստը հազիւ կէս ժամ տեւած է ու փակուած, երբ ամբաստանեալներէն Շանթ Ցարութիւնեան վիրաւորական խօսքեր արտասանած է դատաւորին հասցէին:

* * *

ԲԱՐԳԱԻԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փետրուար 12ին դումարուած է Բարգաւաճ Հայաստան կուսակցութեան 4րդ համագումարը եւ նախագահ վերընտրուած է Գագիկ Ծառուկեան: Ընդունուած է երկու յայտարարութիւն. մէկը ներքաղաքական կացութեան, միւսը Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթին նիւթով: Առաջինով կուսակցութիւնը նորոգած է երկրին մէջ ժողովրդավարական բարեչրջումներով ընկերային համերաշխութեան եւ քաղաքական համաձայնութեան մթնոլորտի ձգտելու իր հետեւողականութիւնը: Իսկ հակամարտութեան կարգաւորման առընչութեամբ ըսուած է թէ կուսակցութեան նկատումով երկրին գլխաւոր հարցն է արդար եւ խաղաղ լուծումը:

Համագումարին ներկայ գտնուած եւ ելոյթ մը ունեցած է նախագահ Ս. Սարգսեան, արտայայտուելով յատկապէս Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ 2008ին արձանագրուած աչխուժացումին մասին: Ինք եւս ծանրացած է Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման հարցին վրայ, ըսելով թէ խաղաղ լուծումը այլընտրանք չունի ու ան այն ճամբան է որ կը տանի դէպի Արցախի ժողովուրդին ինքնորոչման իրաւունքին ճանաչումը:

Ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան մէջ երկրորդ կարեւոր ոլորտին, նախագահը Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մասին ալ յայտնած է թէ կը չարունակուի երկխօսութիւնը, թէ Հայաստանի նպատակը առանց նախապայմանի յարաբերութիւններու բնականոնացումն է ու Հայաստան - Թուրքիա սահմանին բացումը:

* * *

Հ. ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՆՇՈՒԱԾ

Փետր. 12ին գրողներ, մչակոյթի գործիչներ, քաղաքական դէմքեր, հարաւտներ ու մեծ բազմութիւն մը կոմիտաս պանթէոնին մէջ հաւաքուած են, նշելու համար արձակագիր Հրանդ Մաթեւոսեանի (1935 - 2002) ծննդեան 74րդ տարեդարձը: Նախ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, յետոյ գրողին վաստակն ու յիչատակը ոգեկոչող ելոյթներ արտասանուած են:

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ

Բացառիկի դասախարակութեամբ մեծցած ենք մենք եւ նոյն դաստիարակութեամբ ալ կը մեծցնենք մեր զաւակները:

Բացառիկ ենք, սովորականէն դուրս, արտասովոր, սովորականէն վե՞ր (ո՞վ գիտէ): Ամենայնդէպս՝ ուրիշ: Օժտուած ենք բացառիկ յատկութիւններով. մեծ խումբէն մաս մը չենք, այլ քովընտի երեւոյթ մը. ոչ թէ աչխարհին տրամաբանութեամբ, այլ անոր կողքէն ընթանալու մարմաջով (յաճախ կը սիրենք նոյնիսկ ըսել՝ անոր հակառակ): Զէ՞ որ մեծ ազգի մը ժառանգորդներն ենք,

ազգի մը որ առաջին անգամ...
միակ ժողովուրդը որ...
ժողովուրդ մը որ միայն ինք...
ազգ մը որ մինակը

Ըլլալու մեր պատերազմին մէջ ինքնապաշտպանութեան ամենահզօր զէնքն է այս, պիտի ըսուի:

Անկասկած:

Միաժամանակ՝ ուղղակիօրէն անկումի տանող ամենավատահ ճանապարհը: Ֆանդի Հպարտութեան հոգեպարար այդ ծառուղին իր եզրերուն չէ տեղաւորած ինքնաքննադատութեան նստարանները, որոնց վրայ պարբերաբար նստէինք խոկալու, կացութիւնը չափելու ու մեր ժամանակը առնելու, երթը չարունակելէն առաջ:

Մեծցած ենք մեր յատուկ ըլլալը արժեւորելու դաստիարակութեամբ: Եւ ատիկա իմաստ մը կու տայ մեր կեանքին: Համոզուած ենք որ ծրնած ենք բան մը փաստելու աչխարհին, բաներ մը ձգելու մեր ետին, մարդկութեան տալիք բաներ մը ունինք: Եւ այդ «բաները» կը սկսին ու կ'աւարտին ծանօթացման մոլուցքին մէջ.

«որպէսզի ամէն մարդ գիտնայ»
«որպէսզի աչխարհը իմանայ»
«որպէսզի բոլորը հասկնան ու գրմանան»:

Այսօրուան ինքզինքը հայ զաւանող Հայը անձ մըն է, որ գործատան մը արտադրութեան գովեստը հիւսող քարոզիչի պէս կը չրջի ձեռքին թղթածրար, մէջը կուտակած հայերէն մի քանի ժողովրդական բառեր, հայկական վանքերու ամենատարածուած անուններ, պատմական հանրածանօթ հերոսներու եւ համբաւաւոր արուեստագէտներու նկարներ, սեղեակ–սրահներու պատին եւ ինքնաչարժի վրայ ինչպէս նաեւ խանութի ճակատը կպցուելիք խորհրդանիչեր, որոնք մարդու սիրտը կը տաքցնեն, անմիջական ջերմութեամբ կ'առընչեն նմանները իրարու, եւ մանաւանդ օտարներուն ցոյց կու տան «մեր ով ըլլալը»:

Ազգային հպարտութիւնն է որ ընել կու տայ ասիկա, ճանչցուելու պապակ մը՝ արդարութեան ծարաւ մը՝ վրէժ լուծելու բոլոր անոնցմէ որոնք կ'ուչանան համոզուելու որ անցեալի փառքի լուսաճաճանչ պըսակը կայ այսօրուան վտարանդիի ճակտին: Դուք չէ՞ք ճանչնար զինք, ինք, որ իրմէ մեծ անցեալի մը ներկայացուցիչն է այսօր: Ճիտին սրբազան պարտքը կը համարէ իր անձին ընդմէջէն համակրանք մը ստեղծել իր ազգին հանդէպ: Իր մէջնայաւ ազգին նոր ծանօթացողներուն անթերի լուսաբանողը եւ պատկերը ըլլալ կը ջանայ: Ի՞նչ ծանր պատասխանատուութիւն:

Ու ծանօթացման այս հեւքին մէջ թղթածրարը կը պարապտանայ հաւանելի փաստերով, հոգեցունց տեսարաններով, դրուիչ ցուցադրութիւններով: Ամէն բան կ'ընթանայ դիմացի օտարը սիրաչահելու ուղղութեամբ: Սիրցնելու հիւանդագին պահանջքով:

Մեր երիտասարդ սերունդը, որ կը սորվի պարտաւոր զգալ այս առաքելութիւնը մեզմէ եաք իր ուսերուն կրելու, դպրոցներու, ակումբներու, մչակոյթի կեդրոններու մէջ հայեցի կրթութեան իր տարեչրջանները կ'անցընէ լաւագոյնս պատրաստուելու այս մարդին մէջ, որպէսզի երբ կարգը իրեն հասնի արժանիօրէն գոհացնէ այս պահանջքը: Մանկավարժական թիթեղաչինութիւն մը, որ ամէն բան իր ափին մէջ կը պահէ ու հողմերէն պարակուելու կամ պաչտպանուելու աճապարանքին մէջ կը մոռցնէ կենսականը, այսինքն ինքնութեան արժէչափերու խորացման գծով կատարելի աքնանք մը: Այն որ կուզայ հիմքերու բծախնդիր ամրացմամբ: Մանօթացման հաչուոյն կ'անտեսուի ինքնաճանաչման ամենայախուռն աչխատանքը, որ միակ դրաւականն է համոզիչ կեցուածքներու:

Որովհետեւ դէպի դուրս, դէպի ուրիշը կատարուած ծանօթացման այս աչխատանքին յաջողութիւնը պայմանաւորուած է դէպի ներս հակած խուզարկումի ու քննութեան ամենալուրջ հայեացքով: Ինքնաքննում...

Կը նմանինք նոր թաղամաս հաստատուած ընտանիքի մը հօրը, որ դրացիներուն կողմէ բարի ընդունելու մտահոգութեամբ իր զաւակներու անունդին պիւտճէով թաղեցի երախաներուն քաղցրաւենիք կը հրամցնէ: Աղուոր բան է հիւրասիրութիւնը, հոյակապ է սիրուիլն ու յարգուիլը, բայց զաւակները կըշտացնելու հոգը ծնողքինն է: Ուրիչ ոչ ոքինը:

Հաւասարակչռութիւնն է մայրը ամենայն բարիքի: Բայց մեր ընթացքը ոչ միայն անհաւասարակըշիռ է, այլ յառաջացած բարդոյթի մը վերին աստիճաններու վիճակն է, բացառիկի՛ բարդոյթը, որ պատրանքը կու տայ ըրած ըլլալու ուրիչին չկրցածը, պատերազմի փութացող անդամազուրկ գինուորին պէս, որ յաղթանակը կը փնտռէ մահուան փառքին մէջ: Այսօր, ո՛վ որ քալէ, թող պայքարի նպատակին համար ապրելու, ո՛չ թէ գոհուի ճարահատ. ատիկա դիւրին է:

Այս չէ ամենատխուրը:

Բերան փակող ճշմարտութիւնը այն է, որ այս բարդոյթը բերրի հող գտած է սեփական այգին մչակողներուն մէջ: Մի թէ մչակներ, որոնք կ'անդրադառնան եւ կը վրկայե՛ն պարունակին բովանդակութենէն պարպուելուն, կը գիտակցի՛ն անոր աղէտին, կ'ըմբռնեն զայն լեցնելու անհրաժեչտութիւնը եւ կը չանա՛ն բովանդակութիւն հասցնել պարունակին. գիտեն որ երազուած հաւասարակչռութիւնը պայմանաւորող ինքնութեան մչակում—ամրացումը իրե՛նց խիղճին վսահուած է, բայց եւ այնպէս, այդ իսկական բացառիկները, ա՛ւաղ, անոնք ալ կը սիրեն իրենց բացառիկութեան պատուանդանը: Կը սիրեն մինակ ընթանալ, մինակ փնտռտել, մինակ պայքարիլ, մինակ բազմիլ աթոռի վրայ: Մինակ երեւալ: Ամէն մէկը իր անկիւնը կ'ընէ իր կրցածը պարտականութիւն կատարողի բաւարարութեամբ: Թերեւս առարկուի. ա՛նո՞նք ինչ կրնան ընել: Ահաւասիկ անո՛նք կրնան ընել ինչ որ ուրիշներ չեն կրնար: Քանի որ կ'ըմբռնեն տարողութիւնը և տալիք ունին, ուրեմն կը սպասուի անոնցմէ իրենց ցրուած չանքերը միատեղելով ուժի վերածելի եւ բերել խորքային փոփոխութիւն:

Հիմակուհիմա խորթ միտքեր են՝ անձնականազմ, լրացուցիչ աչխատանք, խմբային կեցուածք, յանձնառութիւն:

Բազմաթիւ առիթներ մատնացոյց կ'ընեն մեզի մեր թերութիւնը, եթէ միայն կամենանք տեսնել: Ես, այն բախտաւորներէն եմ, որ ամէնօրեայ առիթներ ունիմ սորվելու: Որքան ալ յառաջնամ տարիքով, միչտ կը մնամ աչակերտի հոգեբանութեան մէջ, աչակերտական գրասեղանի փարած, սորվածներս կատկածի ենթարկելու ստիպուած: Պարագաները այնպէս բերին որ ես միակ աչակերտը ըլլամ տունը՝ երեք փրոֆէսէօրներու, իսկ դպրոցը ուր կը դասաւանդեմ, իւրաքանչիւր դասարանի մէջ քանէն երեսուն փրոֆէսէօրներու: Կր պատահին այնպիսի չչմեցուցիչ դէպքեր, միամիտ անմիջականութեամբ կ'ըլլան այնպիսի սուր ակնարկներ, որոնք կը քամեն զիս տարիներու կուտակած «գիտելիք»ներէս, կրթութենէս, կարդացած գիրքերէս, մտնաւանդ սկզբունքներէս եւ քարոզներէս: Կու գայ տեղ մը ուր կ'ուզեմ այդ ամբողջը կապոց մը ընել ու ծով նետել, մոռնալ սորվածներս որ չխանգարեն ինծի նոր աչքերով նայելու, որպէսզի տեսնեմ վերջապէս: Որպէսզի սորվիմ մտածել:

Ահաւասիկ, ընթրիքի սեղանին չուրջ պարզ հարց մը կու տամ տասնվեցամեայ մանչուս.

— Տղաս, ինչո՞ւ պատքէթդ չես չարունակեր, ընկերներ ունէիր, կը սիրէիր մթնոլորտը: Մէկէն պօքսի զարճար, նոր մարդիկ, նոր միջավայր...

— Քանի որ Հայ եմ:

— Ինչո՞ւ, Հայերը պատքէթ չե՞ն խաղար:

— Հայերը խումբով քամպա ընել չեն սիրեր... չէի՞ր գիտեր: Մինակ պէտք է ըլլան:

Զեմ գիտեր կատա՞կ էր, թէ բան գոցել ուզեց այս ձեւով, բայց գիտեմ որ պատառը մեծ եկաւ կոկորդիս: Փատը ճիշդ կամ սխալ, իր նկատածը յայտնեց ինծի:

Այդ օրէն ի վեր ա՛լ չեմ ըսեր զաւակիս՝ ինծի մտիկ ըրէ: Ինծի մտիկ պէտք չէ ընէ: Այդ օրէն ի վեր նպատակս է զինք փրկել ինձմէ, ազատել իմ կապանքներէս, բարդոյթներէս, հանդոյցներէս: Եթէ չունիմ լաւ պատկեր մը իրեն ցոյց տալիք, գոնէ աղնիւ ըլլամ ու փրկեմ զինք ինձմէ, որ չըլլայ թէ վարակ ւի իմ հիւանդութիւններէս:

Արդեօք ուրիչ ինչե՞ր ունի նկատած:

Ա.Ր.Ա.Մ. ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Փետրուար 5ին, Մարսէյլի 13րդ թաղամասին մէջ, Սէն Ժերոմի հայկական արուարձանը ապրեցաւ բացառիկ օր մը, պաշտօնական բացումով Ա.Ր.Ա.Մ. արհեստանոցին, այսինքն՝ Հայկական յիչողութեան հետազօտութեան եւ դիւաններու կեդրոնին (Centre de Recherche et d'Archivage de la Mémoire Arménienne):

«Յառաջ»ի Յունուար 30ի թիւին մէջ, բ. էջ, Արմինէ Գրիգորեանի յօդուածը կը բնորոչէր կեդրոնին նպատակը, կը պատկերացնէր վայրը՝ կօչիկի նախկին աչխատանոցմը հիմնովին նորոգուած, ձեւափոխուած եւ սարքաւորուած զանազան բաժիններով՝ գրասենեակ, ընթերցարան, դիւաններու դասաւորման վայր եւայլն...: Յօդուածագիրը կը նկարագրէր հոն տիրող ոգին, սէրն ու յարգանքը հանդէպ հայ գիրին, հայ գիրքին եւ հայ թերթին, չնորհիւ Մխիթեան հիմնադիր նախագահ՝ կարպիս Արթէնի նախաձեռնութեան, գաղափարին, աչխատանքին եւ չունչին:

Հակառակ անձրեւին, խումներամ եւ հետաքրքիր ժողովուրդ մը, նաեւ ոչ Հայեր, մասնակցեցան կեդրոնի բացման հանդիսութեան:

Կեդրոնի օրհնութիւնը կատարեցին, կարճ արարողութեամբ մը, «պահպանիչ»ով մը, Սէն Ժերոմի Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս գչնյ. Թաչճեան, վեր. Ժիլպէռ Լեւոնեան եւ Ա. սարկաւագ Ստեփան Պօղոսեան:

Ա.Ր.Ա.Մ. միութեան վարչութեան ատենապետը՝ Սահակ Ուլուսեան արտասանեց բացման խօսքը: Ըրաւ միութեան պատմականը, ընդգծեց անոր հիմնական առաջադրութիւնները ու ծրագիրները, բացատրեց մչակոյթին, հայ մչակոյթին դերը որպէս զէնք մեր ինքնութեան պահպանման պայքարին, չնորհակալութիւն յայտնեց Փրովանս Ալփ Գոթ ս'Ազիւռի Շրջանային խորհուրդի նախագահ՝ Մխէլ Վոզէյլն, զոր կը ներկայացնէր փոխնախագահ եւ երեսփոխան՝ Սիլվի Անտրիէօ: Շրջանային խորհուրդը ֆինանսաւորեց վայրի վերանորոգման ծախքերուն հարիւրէն եօթանասունըմէկ տոկոսը, այսինքն չուրջ՝ 200·000 եւրօ:

Ֆելիքս Վէկան, չրջանի ընդհանուր խորհրդականը, յայտնեց իր համակրութիւնը եւ արտայայտեց իր հիացումը կատարուած եւ կատարուելիք աչխատանքին առջեւ, չնորհաւորեց բոլոր անոնք որոնք սատարեցին կեդրոնին հաստատման:

Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետը յայտնեց իր ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը և՛ որպէս քաղաքապետ, և՛ որպէս Հայ, իմ տես նման եզակի կեդրոնի մը: Այս նոր եւ լուսաւոր սրահներուն մէջ, զարակներուն վրայ ամէն ինչ հին է, բայց ո՛չ հինցած, անցեալն է որ կը վկայէ ներկան, եւ ներկան հոս միչտ անցեալ է, ըսաւ քաղաքապետը: Կարօ Յովսէփեան չատագովեց հիմնադիր նախագահի՝ կարպիս Արթէնի գերը որպէս միտք, սիրտ եւ բազուկ այս ձեռնարկին եւ զայն պատուեց Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետութեան պատուոյ մետալով: Նոյնպէս յանձնեց ծաղկեփունջ մը ըսելով՝ «Սիրելի Կարպիս, վաղը առաւօտեան, այս ծաղկեփունջը կը գետեղես ծնողացդ շիրիմին վրայ եւ անոնց յիչատակին ընդմէջէն կ'ողչունես ամբողջ սերունդ մը: Սերունդ մը առանց մանկութեան, որ ճանչցաւ ահաւոր ողբերգութիւնը հայ ժողովուրդին եւ սակայն իր շուրջը միշտ կեանք ըստեղծեց, ինչպէս Սէն Ժերոմի մէջ, ուր այժմ այս աչխատանոցը վերածուած մտքի եւ հոգիի կեդրոնի մը, վառ պիտի պահէ իրենց յիչատակը, որովհետեւ հոս կուտակուած գիրքերը, թերթերը, փաստաթուղթերը, դիւանները, բարեւներ, նկարները... պիտի չդադրին վկայելէ»:

Սիլվի Անտրիէօ՝ չրջանի երեսփոխանը ըսաւ՝ «Այս պահուն կը բաժնեմ ձեր ուրախութիւնը, հպարտութիւնն ու յուզումը: Ձեր հայրերուն եւ մայրերուն յիշողու-

ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԹԻՐՈՂԵԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ալլեւս հաստատուած սովորութիւն դարձած է որ Թիրոլեան չմշկումի կեդրոնները Յունուարի առաջին երկու շաբաթներուն ռուս զբօսաշրջիկներուն կը վերապահուին: Ամէն բան կը կազմակերպուի անոնց ճաշակով: Ռուսերը որոնք Դեկտ. 25էն տասնեակ մը օր եւաք կը տօնեն Ծնունդը, առիկա կ'ընեն ալպեաններու այդ շրջանին մէջ: Զարթըր թռիչքներ ու սեփական ժէթ-եր էջք կը կատարեն Ինսպրուքի օդակայանը, Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն հազարաւոր զբօսաշրջիկ բերելով: Անոնք անկէ ինքնաշարժերով կ'ուղղուին դէպի Զէօլտըն, Մայէրհոֆըն, կամ Իշկլ կայանները:

Գերմանացիները մղձաւանջային կը նկատեն այդ հոսքը· իսկ զբօսաշրջութեան պատասխանատուները՝ երկինքէն ինկած մանանայ: Ռուսերը եւ Ուկրանացիները տրամադրելի սենեակներուն կէսը կը գրաւեն, 10–15 օր կը մնան, մինչ Գերմանացիներուն եւ Աւստրիացիներուն համար այդ տեւողութիւնը 5-6 օր կ'ըլլայ: Առաջիններուն նախընտրածները չորս ու հինգ աստղանի պանդոկները կ'ըլլան ուր տեղ կ'ապահովեն 5-6 ամիս առաջ: Անոնց մտածելու կը ծախսեն, այն համոզումը ներշնչելով թէ անտեսական տագնապը ոչ մէկ անդրադարձ կ'ունենայ իրենց առօրեային վրայ:

Լաւ ուտող ուլաւ խմողները են Ռուսերը: Ճիշդ է «խնդրեմ»ի, «չը նորհակալ եմ»ի նման խօսքեր յաճախ չեն արտասաներ, բայց ատիկա իրենց հիւրընկալներուն կողմէ թերութիւն չի նկատուիր այլեւս: Ցետոյ անոնց մեծ մասը հետը նուէրներ կը բերէ իր հիւրընկալներուն. խաւիար, «Վարթիէ» հրահաններ, անուշահոտութիւններ:

Ռուսերը լայնօրէն կը վայելեն ձմեռնային արձակուրդի այդ վայրերուն բոլոր բարիքները: Զմըզկել, ռոմանթիկ երեկոյթներ, վոտկա, շամփանըը, աչխարհահռչակ երգիչներ, համերգներ, եւլն:·

Այսուհանդերձ, Թիրոլեան կայաններու վարիչները հեռատես են ու չեն գոհանար Ռուսերու, Ուկրանացիներու առատաձեռնութեամբ: Ներկայիս արդէն իրենց յաջորդ Թիրախը չինացի մեծահարուստներու դասն է ու բանակցութիւնները կը տարուին Փէքինի արտաքին գործերու նախարարութեան պատասխանատուներուն հետ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԵՔ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի «Բ. Կանաչեան» եբաժշտական գոլէժի աշակերտական ունկնդրութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 22ին կազմակերպութեամբ Համազգայինի գեղարուեստի զպրոցներուն տնօրէնութեան: Մասնակցած են 830 աշակերտներ: Հանդիսութիւնը ունեցած է պոյդ բաժիններ, որոնց բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի գեղարուեստի զպրոցներու աշակերտական խորհուրդի անդամ Սանան Գանտահարեան, որ նշած է թէ այս ունկնդրութիւնները լաւագոյն առիթներ են ծանօթանալու հայկական եւ դասական երաժշտութեան եւ աշակերտներու կատարումներուն: Ապա, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիրը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹի ԼՕՒ-ի «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնին մէջ, Յունուար 21ին տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, որու նիւթն էր՝ «Մանուկներու ճաման հանգրուանները եւ պատուաստները»: Բանախօսը եղած է տոքթ. Պերճ Տաքեսեան: Զեռնարկին բարի գալուստի խօսքը արտասանած է ԼՕՒ-ի Շրջանային վարչութեան առողջապահական յանձնախումբի անդամ Սոնա Եափուճեան: Ան դիտել տուած է որ նիւթը չատ կարեւոր է, որովհետեւ երբեմն մանուկներու ածման ժամանակաշրջանին չենք գիտեր թէ իւրաքանչիւր հանգրուանի ինչ փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան մանուկներու մէջ: Դասախօսը մանրամասն տեղեկութիւններ փոխանցած է այդ հանգրուաններուն մասին, որոնք ֆիզիքական եւ հոգեկան են: Նշած է որ ֆիզիքական ածը կը սկսի նախքան ծնունդը, յղութեան շրջանին, որուն ընթացքին չատ կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան: Նկատել տուած է որ ֆիզիքական ածի ընթացքին կարեւոր է, որ մանուկը իր տարիքին համաձայն հասակ եւ կշիռք ունենայ: Հոգեկան գետնի վրայ, տոքթ. Տաքեսեան յայտնած է որ անոր նկարագրութիւնը լաւագոյն կերպով կատարած է հոգեբոյժ Սիկմունտ Ֆրոյտ, որ այդ ածը բաժնած է հինգ մասերու: Դասախօսը անդրադարձած է նաեւ պատուաստներու:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 25ին, կազմակերպութեամբ Մերձաւոր Արեւելքի Հայ աւետարանական եկեղեցիներու միութեան տեղի ունեցած է տոքթ. Յովհաննէս Գարճեանի յիշատակին նուիրուած փառաբանութեան պաշտամունք: Հոգեւոր արարողութիւններէն ետք, յաջորդաբար արտայայտուած են տոքթ. Մէյրի Մխիթարեան, Ռոզանժելա Ժարժուր, տոքթ. Երուանդ Քասունի: Կոմիտաս արք. Օհանեան կարդացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ամբոյ կաթողիկոսի վկայութիւնը, ուր կը նշուէր վեր. Գարճեանի նըկարագիրը, որպէս մարդ, քրիստոնեայ եւ հովիւ: Խօսք առած են նաեւ վեր. Փօլ Հայտոսթեան, վեր. Մկրտիչ Գարակէօզեան եւ վեր. Գարճեանի աղջիկը՝ Փօլին Գարճեան:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. Էջմիածնի հրատարակչական բաժինէն լոյս տեսած է «Հայ եկեղեցու Հանրագիտարան» շարքին առաջին պրակը: Շարքը նուիրուած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներուն, Գր. Լուսաւորիչէն մինչեւ Գարեգին Բ.: Կը ներկայացուին աթոռակից կաթողիկոսներն ալ: Հանրագիտարանը աւելի ամբողջական ու համապարփակ կը ներկայացնէ կաթողիկոսներուն գործունէութիւնը, թարմացուած են մատենագիտական ցանկերը. Թ. դարու սկիզբէն կան նաեւ կաթողիկոսներուն վաւերական պատկերները:

թիւնը ապրեցնելու, ահաւոր պատմութիւնը մոռացութենէն փրկելու աշխատանք մըն է որ կը տանիք: Գիտցէք որ կը մնանք զօրավիգ ձեր դատին: Շարունակեցէք վկայել անցեալը, բացատրելու համար ներկան: Կը մաղթեմ ձեզի յաջողութիւն եւ բարի վայելում այս կեդրոնին ուր կը մարմնաւորէ Արքէնի անկուն հաւատին, յարատեւ աշխատանքին, վարակիչ խանդավառութեան գեղեցիկ արդիւնքը»:

Վերջին խօսողը եղաւ Կարպիս Արթէն, որ արտայայտուեցաւ թաց աչքերով, այնքան յուզումը մեծ էր: Յայտնեց սրտի խօսքեր բոլոր անոնց որոնք երէկուընէ այսօր հաւատացին եւ սատարեցին ձեռնարկի յաջողութեան: Կարպիս Արթէն մեծարեց այն սերունդը որ այբուբենը գծեց ու սորվեցաւ անապատի աւազին վրայ, ինչպէս իր հայրը՝ Սահակը, բայց նաեւ Խորէնը եւ ուրիշները, որոնք դպրոց չտեսան բայց որոնց համար հայութիւնը եղաւ տեւական ապրում եւ հայ գիրն ու մշակոյթը խորան պաշտամունքի: Այս կեդրոնը, ըսաւ «իր փաստաթուղթերու, դիւանիներու, գիրքերու հարստութեամբ միշտ պիտի վկայէ որպէս "անլռելի զանգակատուն" այնճան ատեն որ ճշմարտութիւնը չի յաղթանակեր»:

Շատ յաջող բացում մը: Ամէն ինչ հիմա է որ կը սկսի: Մաղթենք որ չարունակութիւնը ըլլայ նոյնքան յաջող, մանաւանդ գօտեպնդիչ:

Կ. Յ.

-ԱՏԱՆԱ 100-

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

1894-96ին եւ անկէ վերջ չարունակուղ Հայկական կոտորածներուն հանդէպ թուրք կառավարութիւնը իր ջարդերը արդարացնող եւ արուեստականօրէն յերիւրուած իր պատճառաբանութիւնն ունէր: Այդ պատճառաբանական պատրուակը սա էր. «Հայերուն մէջ յեղափոխական չարժում կայ, անոնք հայկական թագաւորութիւն կ'ուզեն հիմնել. անոնք իրենց չարժումներով կամ պահանջներով դըրդռւթիւն առաջ կը բերեն իսլամ ամբոխին մէջ»: Եւ այս անհիմն պատճառաբանութիւններուն հայկական կոտորածները կը յաջորդէին: Զենք ուզեր խօսիլ եւ ցոյց տալ, թէ որքա՛ն խախուտ, որքա՛ն անտեղի եւ որքա՛ն անարժէք էին այդ պատրուակները, քանի որ այսօր ընդունուած եւ ողջմտօրէն հաստատուած իրողութիւն մըն է, թէ այդօրինակ չինծու պատրուակները ո՛չ մէկ իրաւունք կրնային տալ արդարասէր կառավարութեան մը –որպիսին ըլլալէ չատ հեռի էր Օսմ. կառավարութիւնը– անօրինակ վայրագութիւններով եւ հայաջինջ քաղաքականութեամբ սխրեմաթիւք ջարդեր կազմակերպելու հարստահարուած եւ իրաւազուրկ ժողովուրդներու ծոցին մէջ: Պէտք է խոստովանիլ սակայն, թէ Համիտեան նենգամիտ քլիքին եւ ժողովրդեան մէջ գտնուող նենգաւոր խուժանամոլներուն համար, այդ յեղափոխական չարժումները, հարստահարուած ժողովուրդի մը իրաւածարաւ պահանջներուն, յուսահատական բողոքներուն անընդմիջական եւ անհրաժեշտ արդիւնքը ըլլալով հանդերձ, տակաւին իբրեւ պատրուակ գործածուեցան՝ այդ միեւնոյն քաղաքական եւ կրօնական մոլեռանդներու ձեռքին մէջ Հայերը աւելի եւս ճնշելու եւ հալածելու:

1908 Յուլիս 11/24էն ի վեր Հայերուցոյց տուած անկեղծ վերաբերումը դէպի նոր Սահմանադրական Թուրքիան եւ դէպի Օսմ. Հայրենիքին ամբողջականութիւնը այնքա՛ն ակներեւ է ,որ այսօր այդ նախկին պատրուակները եւ չինծու պատճառաբանութիւնները այլեւս բացարձակապէս գոյութիւն չունին եւ չեն կրնար ալ ունենալ գոնէ Հայերուն համար: Սահմանադրական ռեժիմին Թուրքիոյ մէջ հռչակուելէն յետոյ Հայերը եթէ յանցանք մը ունեցան՝ յաչս յետադիմական Թուրք տարրին, որ դժբախտաբար ահաւոր թիւ մը կը կազմէ տակաւին, այն ալ Օսմ. Սահմանադրական ռեժիմին իրենց անկեղծ եւ բոլորանուէր վերաբերմունքն էր: Եթէ Հայերը յանցանք մը ունեցան իրենց անձին հանդէպ, այն ալ Սահմանադրական ռեժիմին վրայ իրենց չափազանց վստահութիւնն էր, վստահութիւն մը, թէ Սահմանադրական ռեժիմի տակ այլեւս ջարդերն ու կողոպուտները անկարելիութիւններ էին, Ազատութեան նախօրերուն Բերայի եկեղեցւոյն մէջ Թուրք նահատակներու հոգեհանգիստէն յետոյ Շիշլիի պարտէզին մէջ կատարուած բանախօսութիւններու պահուն Սելանիկի պինուորականներէն հազարապետ Ահմէտ պէյ խօսելով Ազատութեան հռչակումին մասին, կ'աւելցնէր «Բռնապետութիւնը տապալեցաւ, բայց դեռ ողջ է· հազարաւոր վտանգներով չրջապատուած է դեռ ազատութիւնը: Լաւատեսութիւնը կրնայ մեր դիրքը վտանգել· յաղթելու առաջին պայմանը յոռետես ըլլալն է»: Մենք Հայերս տարիներէ ի վեր անհունօրէն տառապած եւ արիւններու մէջ թաթխուած, Ազատութեան արշալոյսին այնքան ծարաւի, այդ ցնծութեան օրերուն, չատ միամիտ դտնուեցանք ու չկրցինք վերլուծել ո՛չ վերոյիշեալ տողերու իմաստը եւ ո՛չ ալ մեզ չրջապատող սովորամոլ խուժանին հոգեբանութիւնը: Եթէ աս չըլլար պարադան, եթէ մենք Հայերս քիչ մը աւելի չրջահայեաց դտնուած ըլլայինք, գոնէ հասկնալու չափ ա՛ն դաւադրութիւնները, որոնք Սահմանադրական ռեժիմի մը քօղքին տակ կը սարքուէին ամբողջացնելու համար Համիտեան հայաջինջ քաղաքականութեան ծրագրին մնացորդ մասերը, եւ եթէ Երկրին վարչութեանղեկը իր ձեռքը բռնող Օսմ. «Մ. եւ Ե. Կոմիտէ»ն իր գործունէութեան առաջին օրերուն իսկ փափաքէր անաչառ, անկողմնակալ, անխտրական եւ իրապէս ժողովրդասէր եւ երկրասէր տրամադրութեամբ մը գործել, Հայրենիքին մէջ ու Հայրենիքին համար, ես վստահ եմ թէ սրտաբեկ, եւ աղեկտուր հանդիսատեսը պիտի չըլլայինք ա՛ն վայրագութիւններուն, որոնք Կիլիկեան Հայութիւնը փճացուցին եւ այնքան վաճառաչահ ու ծաղկած կեդրոններ մոխրակոյտի եւ դերեզմանոցներու վերածեցին:

Պէտք է համոզուիլ, թէ Առանայի եւ Կիլիկիոյ չարդին ծրագիրը չատ հին է եւ պատրաստուած դժոխային Եըլտըզին: Երկար տարիներէ ի վեր Կիլիկիա իր Զէյթունով արդէն իսկ իր վրայ հրաւիրած էր Թուրք քաղաքականութեան ուշադրութիւնը: Այդ ուշադրութիւնը աւելի եւս լարուեցաւ Առանայի խաղաղ զարգացումով: Ներքին գաւառներու հարստահարուած եւ սովալլուկ ժողովուրդը իր բնագաւառին մէջ տիրող սովէն ու սրածութենէն յուսահատած հետզհետէ դէպի Առանայի դաշտերը կու գար, հոն իր դրծատուրի կեանքով պատառ մը չոր հաց գտնելու: Թուրք բռնապետութիւնը, որ ամէն միջոց ի գործ դնել որոշած էր ըզրկանքի եւ զուլումի մատնուած հայութեան առջեւ ապրելու ամէն դիւրութիւն փակելու, արգիլեց այդ թշուառ գաղթականներուն դէպի Առանա մուտքը· գաղթականներ, որոնց համար կտոր մը հացէն զատ քաղաքական որեւէ նպատակ, որեւէ ծրագիր գոյութիւն չունէր: Այդ արգելքով չբաւականացաւ կառավարութիւնը· մէկ կողմէն Հալէպի մէջ հաստատեց Զինուորական արտակարգ հրամանատարութիւն մը, որ՝ անկախ տեղական եւ կեդրոնական քաղաքային եւ զինուորական մարմիններէ, ուղղակի Պալատէն կախումն ունէր, եւ միւս կողմէն դէպի Առանայի դաշտը փոխադրեց դանազան տեղերէ բերուած իսլամ գաղթականութիւններու ահագին չարք մը:

(Շար. 3)

ECOLE
TEBROTZASSERE
1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar
suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 17
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
ՀԱՋԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ,
ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ
451 *ԹՈՒԻՆ:*
Տօն անուանակոչութեան
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց:
Ձկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
ՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն
Մեծոյ Հազար երեսուց եւ վեց Վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԵ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԶԱՀՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱՇԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 21
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ Ս. ԺՈՂՈՎՈՑՆ
(381) ՀԱՐԻՒՐ ՑԻՍՈՒՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին Ս. Սեղանին վարագոյրը կը գոցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 22
ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO
Dimanche 15 février
15 heures
— **Voyage en Arménie** —
Appareil photos numérique —
Electro-ménager — Lecteur DVD-MP3 —
Livres — C.D. — D.V.D. —
Paniers garnis —
Et de nombreux lots magnifiques ! ! !
Ambiance cordiale et chaleureuse.
15 euros les trois cartons.

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures

LES ARMENIENS DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc-de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN
Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

PROMO HIVER
WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**
Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53
48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26
67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61
armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

U. G. A. B.
L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009
Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԹԵՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական եկեղեցիներու վերակազմակերպման ծրագրէն ներս եւ թեմական կառոյցի հնգամսեայ շրջանի նպատակով, Փարիզի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը 2008 Նոյեմբեր 9ի արտակարգ ժողովով վաւերացուց իր կանոնագրութեան բարեփոխումը, առանձնով «Փարիզի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ծուխ» վերանուանումը:

Ալֆորվիլ, Արնուվիլ-լէ-Կոնէսթ եւ Խաւ-լէ-Մուլինոյի եկեղեցիները պիտի ժամուին կրօնական ընկերակցութեան իրենց նոր կանոնագրութիւններով, մինչեւ յաջորդ Փետրուարի վերջը:

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Մխիթարեան Վարչութեան ընտրութիւնները նախատեսուած են 2009 Ապրիլի վերջը:

Եկեղեցական մեր կեանքին վերակազմակերպումը պահպանի լաւագոյն պայմաններու մէջ տեղի ունենայ, Թեմական Խորհուրդը անհետաձգ եւ իրաւազէտ հաչուեքննիչ մասնագէտներու դիմեց, «Օսիթ», Փարիզի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անցեալի մատակարարումը քննելու համար:

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Փարիզ, Փետրուար 7

(Շար. Ա. էջէն)

կղերը ամբաստանած է Վատիկանը որ «Եկեղեցին ազանդի մը վերածած է, ուր պիտի մնան միայն անոնք որոնք հաւատարիմ անդամներն են պաշտօնական դիծին»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ տնտեսական տագնապի այս շրջանին մեծ անակնկալը եղաւ, Փետր. 12ին, Թոթալի անսպասելի չահը, որ 14 միլիառ եւրոյի հասած է, ինչպէս յայտարարեց տնօրէն-նախագահը՝ Քրիսթոֆ տը Մարժըրի: Նման մրցանիշ մը կոտրելով, աշխատաւորները կը սպասեն որ իրենց ալ բաժին ելլէ: Սենեփքաները նման պահանջ մը կը դնեն Փետր. 11ի իրենց ժողովէն եառ: Շահաբեր այլ ձեռնարկներ ալ կան ինչպէս՝ Տանոն (1,313 միլիառ), Է.Տի.Էֆ. (3,4 միլիառ), Սանոֆի (7,07 միլիառ):

ՆԵՐԼԱՆՏԱՑԻ ծայրայեղ աջ երեսփոխանը՝ Կէրթ Վիլտէրս չկրցաւ Անգլիա մուտք գործել, օդակայանէն իսկ իշխանութիւնները եառ ղրկեցին, իր ներկայութիւնը Անգլիա վտանգաւոր նկատելով: Ենթական խաչակրութեան մը ձեռնարկած է իսլամի դէմ եւ Անգլիա ուզած էր դալ ներկայացնելու համար իր ֆիլմը՝ Ֆիթնա, ընդառաջելով տեղւոյն հակաԵւրոպա երեսփոխանի մը հրաւէրին: Բայց, ներքին նախարարը գտած է որ այդ փաստանկարը, որ յարձակում մըն է Գուրանին դէմ, կրնայ ապառնալ տիրող հանդարտութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
MARDI
17 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·142 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·142

ԱՄՆ

ԹՐՔ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՕՊԱՄԱՅԻ

ԱՄՆ-ու Թրքական 53 կազմակերպութիւն նամակով մը դիմած են նախագահ Պ. Օպամայի, պահանջելով որ ան հայկական լոպիին ազդեցութեան չենթարկուի եւ 1915ի պատահարները անկողմնակալ կերպով արժեւորուին: Անոնք գրած են. «Մինչեւ արեւելքցի պատմաբաններու եւ մասնագէտներու անկողմնակալ արժեւորումին աչք փակել ու միակողմանի սահմանում մը ընդունիլ մեծ անարդարութիւն կլլալէ զատ, չատ հաւանօրէն անրազմալի հետեւանքներ կ'ունենայ կովկասեան չրջանին, Մինչեւ Արեւելքին եւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի համար»:

Նամակագիրները եւս ըսած են թէ Թուրքիա առաջարկած է պատմաբաններու եւ մասնագէտներու միջազգային մարմին մը կազմել, բայց առաջարկը Հայաստանի կողմէ մերժուած է: Շեչտած ալ են թէ նման աչխատանք ամէնէն արդար միջոցը կ'ընծայէ իրականութիւններու յայտնաբերումին եւ հաչտութեան: Ցիչեցումն ալ եղած է թէ Հայերը եւ Թուրքերը դարերով հաչտ ու համերաչխ ապրած են, իրենց մչակոյթները չատ մօտիկ են իրարու, եւլն.:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՒՏԸԼՈՒՓի մէջ, կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ էլ. ՔԱ. ՓԷ.ն (չահագործողներու դէմ հաւաքականը) կ'ուղղէ աւելի ծայրայեղ միջոցներու դիմել: Փետրուար 14ին ցոյց մը տեղի ունեցած է Մուլ անունով փոքր քաղաքի մը մէջ եւ տեղւոյն սենտիքային ընդհ. քարտուղարը կոչ ըրած է որ չարժումը աւելի խստանայ եւ այս կոչը եղած է ի պատասխան Ի. ժեկոյի, որ յանձն առած էր «յարգել տալ իրաւունքը Կուատըլուպի մէջ»: էլ. ՔԱ. ՓԷ.ն խոստացած էր նաեւ որ «փոթորիկը մօտ է»: Վարակուած է նաեւ Մարթինիքը: Փետր. 14ի ցոյցերը կ'ոգեկոչէին նաեւ 1952ի նոյն թուականը, երբ դինուորականները կը սպանէին չորս բանուորներ ցոյցի մը ընթացքին:

ՊԱՂՏԱՏԻՆ ՔԱՐՊԱԼԱ ճամբուն վրայ, երբ ուխտաւորներ հետիոտն կ'երթային դէպի չիի սուրբ քաղաքը, քամիքաղ կին մը ռումբ մը նետած է: 32 հոգի մեռած է եւ 65 հոգի ալ վիրաւորուած են: Գործողութեան ձեւը կարծել կու տայ թէ ալ-Քաիտայի գործն է կամ ճիհատական խմբակներու, որոնք աւելութիւն ունին չիիներու դէմ, զորս ամերիկեան զրաման հաւատարիմները կը նկատեն: Փետրուար 16ին ալ ապահովութեան պատակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, քանի այդ օրն է որ միլիոնաւոր չիիներ Քարպալա կ'երթան ոգեկոչելու համար Մոհամեդի թոռան՝ Հիւսէյնի նահատակութիւնը 680ին: Ցարդ 45 հոգի մեռած է չորս ոճրափորձերու ընթացքին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Գոլկան Էռուէյլ ընկերութեան մէկ օդանաւը չախչախուած է Պիւֆալօ դանատական ափհմանագլուխին մօտ իր 44 ճամբորդներով, Փետր. 12ի գիչերը: Զոհ գացած են նաեւ օդանաւին անձնակազմը եւ օդակայանէն 8 քմ. հեռու տան մը բնակիչը, երբ օդանաւը լինկած է տան վրայ, եւ պայթում մըն ալ պատահած է:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ընկերվարական կուսակցութիւնը վարչապետին դիմած է, որպէսզի երեսփոխաններու քուէարկութեան դրուի Ֆրանսայի ՕԹԱՆ վերադարձը: Այս որոշումը դատապարտուած է ոչ միայն ընդդիմութեան կողմէ, այլեւ մեծամասնութեան որոշ դէմքերու:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մէջ չուրջ 400 հոգի տոնդանցած են բողոքելու համար վերջին ըսպանութիւններուն դէմ (լրագրող, փաստաբան, մարդկային իրաւանց պաչտպան եւլն.): Ցոյցին լոզունգները եղած են՝ «Վե՛րջ քաղաքական սպանութիւններուն», «Ձեր լռութիւնը անպարտ կ'արձակէ մարդասպանները»:

ՊԼԵՑՐՈՒԲի մէջ հսկայ բազմութիւն մըն է, որ փետրուար 14ին ոգեկոչած է Ռաֆիք Հարիրիի սպանութեան 4րդ տարելիցը: Տողանցքներու աւարտին միջադէպեր տեղի ունեցած են եւ լիբանանեան Ընկերվարական կուսակցութեան մէկ անդամը մեռած է: Մարտին ալ գործի կ'անցնի Լիբանանի համար յատուկ դատարանը, որ պիտի զբաղի ոչ միայն Հարիրիի այլեւ յաջորդող քազմաթիւ ոճրափորձերով:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ «Էրկէնէքոն» կազմակեր-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԻՍՐԱՑԷԼ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԷՃԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿԸ

Թրքական լրատիւներ կ'արձագանգեն վարչապետ Թ. Էրտողանի Տաւոսի ծանօթ ելոյթին Իսրայէլի մէջ արձնգուցած հակազդեցութիւններուն որոնք յամառ կը չահարկեն Ցեղասպանութեան ազդակը:

Հակազդեցութիւններու ամէնէն կարեւորներէն մէկը կը նկատուի Իսրայէլի ցամաքային ուժերու հրամանատար զօր. Ա. Միզրահիի յայտարարութիւնը: Ան ակնարկելով նախագահ Փերէսի ուղղուած Թ. Էրտողանի «Դուք սպաննելը չատ լաւ գիտէք» խօսքին, ըսած է թէ թուրք վարչապետը նման ելոյթէ առաջ պարտի մէյ մը հայելին նայիլ: Ապա աւելցուցած է թէ Թուրքիա տարիներ առաջ Հայերու դէմ պատմութեան ամենամեծ կոտորածներէն մէկուն հեղինակն է ու այսօր ալ նոյն բանը կ'ընէ Քիւրտերու դէմ: Իսրայէլացի հրամանատարը չէ մոռցած կիպրոսն ալ ու հակազդելով Պաղեստինի հողերը զրաւելու Թ. Էրտողանի իրենց ուղղած մեղադրանքին, թելադրած է կիպրոսին նայիլ որուն կէսը զրաւած է Թուրքիա տասնամեակներէ ի վեր:

Զօր. Միզրահի ըսած է տակաւին Իսրայէլը ՄԱԿ-էն արտաքսելու կոչին որպէս պատասխան, թէ նման պարագայի մը պէտք է արտաքսուի նաեւ Թուրքիան:

* * *

«Ձերուզալէմ Փոսթ»ն ալ Թուրքիոյ կողմէ եղած ամբաստանութեան թէ Իսրայէլ Գազայի մէջ ցեղասպանութիւն կը գործէ, գրած է թէ այլեւս Իսրայէլ հարկ է ճանչնայ Հայկական ցեղասպանութիւնը: Ցօդուածագիրը Ս. Կաննոն յիչած է նաեւ թէ Ռ. Լեմքին «ցեղասպանութիւն» եզրը չրջանառութեան դրած էր 1915ի պատահարները սահմանելու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ Ազգային ժողովի երեք հոդինոց պատուիրակութիւնը որ Ուաչինկթընի դրացած էր, Ցեղասպանութեան ճանաչումի հաւանականութեան դէմ քայլեր ծրագրելու առաքելութեամբ, վերադարձած է Անգարա ու չորս կէտէ բաղկացած յանձնարարական մը ներկայացուցած վարչապետ Էրտողանի:

Թուրք երեսփոխանները գլխաւորաբար հանդիպումներ ունեցած են հրէական լոպիին ներկայացուցիչներուն հետ: Հրէական այդ բնոյթի 13 կազմակերպութեան ներկայացուցիչները ծանրացած են վարչապետ Էրտողանի Տաւոսի մէջ ունեցած ծանօթ արտայայտութեան ժխտական ազդեցութեան վրայ, ապա չեշտած են թէ Թուրքիոյ հրեայ համայնքին դէմ կեցուածքները օրէ օր աւելի ուչագրաւ կ'ըլլան եւ թէ իրենք մտահոգ են այդ համայնքին կեանքի ու ինչքի ապահովութեամբ: Իբրեւ եղրակացութիւն ըսած են թէ, ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան ճանաչումի նոր բանաձեւին, իրենք լաւագոյն պարագային չէզոք դիրք կը պահեն, պէտք չէ իրենցմէ աւելին ակնկալել:

Թրքական պատուիրակութիւնը վերադառնալով Անգարա, հետեւեալը յանձնարարած է Թ. Էրտողանի.

– Պէտք է քացատրել թէ բանաձեւը ծանրօրէն կը հարուածէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու բնականոնացումի հոլովոյթը,

– Օպամայի կողմէ արտաքին քաղաքականութեան կոչուած դէմքերու մէջ Թուրքիոյ մօտէն ծանօթներու ներկայութիւնը ցոյց կու տայ այդ մարզին անոր տուած կարեւորութիւնը: Ուստի հարկ է բարձր մակարդակի մնայուն չփում պահել արտաքին գործերու նախարար Հ. Գլինթընի ու պաչտպանութեան նախարար Ռ. Կէյթցի հետ,

– Հայկական բանաձեւին Կոնկրէսի յղեւելու պարագային հետեւելի զարգացումներուն մասին տարբեր տեսակէտներ կան: Քիչ չէ թիւը անոնց որոնք ԱՄՆ - Թուրքիա յարաբերութիւններուն եւ ԱՄՆ-ու միջեւ արեւելեան քաղաքականութեան տեսանկիւնէն դատելով անժամանակ կը գտնեն բանաձեւը,

– Թուրքիոյ Ազգային ժողովէն աւելի յաճախ պատուիրակութիւններ պէտք է ԱՄՆ երթան ու չփումներ ունենան:

* * *

ՆՈՐ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ 1915-Ի ՖԻԼՄԻ ՆԻՒԹՈՎ

Թուրքիոյ Սպայակոյտին կողմէ որպէս օժանդակ դասանիւթ դպրոցներու ղրկուած 1915ի ֆիլմին կողմնակալ եւ ակներեւօրէն հակահայ բնոյթի դէմ բողոքի արշաւի մը ձեռնարկուած է: Անոր հեղինակներն են գրողներ, արուեստագէտներ ու Հայեր: Աչշաւը վարչապետ Թ. Էրտողանէն կը պահանջէ վերջ տալ անոր ցուցադրութեան: Հանրագրութեան նախաձեռնողները չեշտած են թէ ֆիլմը վտանգ կը ներկայացնէ, բրտութեան եւ խորութեան զգացումներ կը խթանէ, ոխի ու ատելութեան ծնունդ կու տայ:

Անոնք գրած են. «Եթէ ֆիլմը Ապրիլ 24ի նախօրեակին Սփիւռքի հայութեան, կամ Հայաստանի ղեկավարութեան ուղղուած արարք է, յստակ է թէ օգուտէն աւելի վնաս պիտի ունենայ: Իսկ եթէ նը-

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՛ՆՉ ԸՆԵԼ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՆՁԵՒԻՆ ԴԷՄ

Յաւուղ իմացանք, որ Կիբակի գիչեր, Փետրուար 15ին, Պէյրութի մէջ իր մահկանացուն կնքած է սիւիւքահայ գրական աչխարհի ծանօթ դէմքերէն՝ Գրիգոր Շահինեան:

Ողբացեալը ծնած էր Պէյրութ, աւարտած էր Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանը, ապա անցած է Պելժիա, ուր չարունակած է իր բարձրագոյն ուսումը, հետեւելով Պրիւսէլի համալսարանի գրականութեան ճիւղին: Վերադառնալով Պէյրութ, երկար տարիներ Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսական գրականութիւն դասաւանդած է Պէյրութի Նշան Փալանճեանի ճեմարանը- Միաժամանակ պատրաստած էր իր ատենախօսութիւնը նուիրուած Շահան Շահնուր _ Սրմէն Լիւսէնի, զոր ներկայացուցած է Փարիզ (Սորպոն) ու ստացած գրականութեան տոքթորի իր տիտղոսը:

Ուսուցչական պաչտօնին կողքին, ղեկավարած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Մաչէր Գալուստեան» մանկավարժական կազմաւորումի կեդրոնը:

Վաստակաւոր մտաւորական եւ մանկավարժ, Գրիգոր Շահինեան հեղինակ էր բազմաթիւ հատորներու, նաեւ թարգմանական գործերու: Գրականագէտ, գրաքննադատ, ողբացեալին մահը կորուստ մըն է սիւիւքահայ գրականութեան համար: Դեռ առիթը կ'ունենանք աւելի մանրամասն անդրադառնալու իր գործունէութեան:

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ եւ զաւակներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՒՈՒՈՒՍ ՕԴԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՀԱՊ-ի երկիրներու հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութեան քարտուղարը Ն. Պորտիւժա յայտարարած է թէ Ռուսաստան եւ Հայաստան որոշած են օդային պաչտպանութեան միասնական համակարգ մը ստեղծել: Նման համակարգ մը հաստատուած է արդէն Ռուսաստանի եւ Բելառուսի միջեւ:

Պորտիւժա ըսած է թէ այդ ծրագիրը մէկ մասնիկն է ծաւալուն ծրագրի մը որ պիտի ընդգրկէ Արեւելեան Եւրոպան, Կովկասը, Կեդրոնական Ասիան:

պատակը Թուրքիոյ Հայերը վախցնել է, ատիկա անչարիր ընթացք է իրաւական պետութեան մը»:

* * *

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ Բ. ԱՄՊԻՈՆ ՄԸ

Թուրքիոյ Բարձրագոյն ուսման խորհուրդը Կեսարիոյ համալսարանին արտօնած է հայագիտական բաժին ունենալ: Եթէ դասախօս գտնուի, 2009-10 տարեչրջանին համար ուսանող պիտի արձանագրուի այդ բաժնին:

Կեսարիոյ համալսարանին տեսուչը մեծ զարմանք յայտնած է տեղեկանալով որ Նեւչէհիրի համալսարանին հայագիտութեան բաժնին համար դասախօս չէ գտնուած:

ՀԱՅՕՒՀԻՆԵՐ ՇԱԿԱՐԱԹ ԷԼ-ՏՈՐՐ

ՍՈՆԱ ՉԻՅԹԼԵԱՆ

Հայազգի եզակի դէմք մըն է նախկին գերուհի մը՝ Շակարաթ էլ-Տորը (Գոհարներու ծառ), որ էյյուպեանէն Մամլուքեան շրջանի փոխանցման տարիներուն Եգիպտոսի բացարձակ տիրուհին դարձաւ:

Հիւանդկախ ամուսինը՝ էյյուպեան Սուլթան էլ-Սալիհը Մանսուրայի մէջ Ֆրանսայի Լուի Թ. թագաւորին գլխաւորած խաչակիրներու բանակին դէմ յաւահատակեան պայքար կը մղէր, երբ յանկարծ մեռաւ եւ մտերիմները բոլորէն ծածուկ՝ լուրը հասցուցին Սուլթանուհիին: Կացութեան ծանրութիւնը չափելով, Շակարաթ էլ-Տորը կըտրուկ միջոցներու դիմեց: Նախ իր տղան՝ դահաժառանգ Թուրան Շահի լուր ղրկեց, որ Իրաքի Հիւսիսէն իսկոյն Գահիրէ վերադառնար:

Յետոյ Սուլթանին ընտանիքի անմիջական անդամներուն փոխանցեց անցուդարձերը եւ կատարեալ գաղտնապահութիւն պատուիրեց, որպէսզի Թշնամին դիմագրաւող զօրքին դիմադրական կորովը չվտանգուէր: Միւս կողմէ, բոլորին կողմէ յարգուած էմիր Խախր էլտինէն խնդրեց, որպէսզի Սուլթանին անունով կոչ մը հրապարակէր եւ հաւատացեալները ճիհատի կամ սրբազան պատերազմի մղէր:

Հակառակ Շակարաթ էլ-Տորրի ձեռք առած բացառիկ միջոցներուն, ժամանակակից պատմաբան Իպն Ուասիլ կը վկայէ, թէ Ֆրանսայի թագաւորը իմանալով Սուլթանին մահը, պատրաստուեցաւ բուռն յարձակում մը գործել: Սակայն Մամլուքեան ճիւաղը դունդ մը եւ կամաւորներու զանգուած մը նահանջող էյյուպեան բանակին օգնութեան հասնելով, կացութիւնը յեղաշրջեցին եւ Ֆրանկիրները փախուստի մատնեցին:

Ֆրանկներուն դէմ անսպասելի յաղթանակը նոր իրավիճակ ստեղծեց. իրենց կատարած վճռական միջամտութեան դիմաց՝ փառասէր Մամլուքները պետական կարեւոր պաշտօններ պահանջեցին, իսկ զօհաժառանգը փորձեց անոնց ակնկալութիւնները խափանել եւ իր դիրքը ամրապնդել: Ի վերջոյ Մամլուքները դաւադրութեամբ սպաննեցին Թուրան-Շահը (30 Ապրիլ, 1250) եւ իշխանափոխութեան ձեռնարկեցին:

Այս պայմաններուն մէջ, Իպն Ուասիլ կը հաստատէ, թէ Շակարաթ էլ-Տորը իսլամութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մը պարզեց, երբ յաջողեցաւ երկրին դիակը ձեռքը պահել: Իշխանափոխութեան խառնակ օրերուն, էյյուպեան Մամլուքին հետ ամուսնացաւ, հաշուի առնելով, թէ Մամլուքները էյյուպեան վերջին Սուլթանուհիին պէտք ունէին՝ իշխանափոխութեան վաւերականութիւնը երաշխաւորելու համար, իսկ ինք Մամլուքներուն ուժին պէտք ունէր՝ Եգիպտոսի անվտանգութիւնը ապահովելու համար:

Հակառակ իսլամական ընկերութեան մէջ կնոջ մը քաղաքական գործունէութեան հանդէպ տիրող անհարդարժողութեան, Շակարաթ էլ-Տորը եօթը տարի Եգիպտոսի գերագոյն տիրուհին մնաց: Իր պետական կնիքը՝ «Ում Խալիլ» կամ Խալիլի մայրը անունը կը կրէր՝ վկայեմեակ մէկ դաւակին յիշատակով: Բոլոր մզկիթներուն մէջ Ուրբաաթ օրերու ճաշկերոյթներուն, տարբեր ձեւով, եւ յիսուն միլիառ տոլարի վնաս պատճառեց: Դրամ կորնչողները անհանգստացան, բայց ցարդ ոչ ոք ուղղեց հիմնական հարցումը. «ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս հասանք հոս»: Այս հարցումը պէտք է ուղղել առանց նախնական հակադրամատիրական ճառի, առանց «աջ»ի եւ «ձախ»ի ժամանակավրէպ չատախօսութիւններուն ճարակ հայթայթելու:

Պիտի գտնուի՞ մարդ, պիտի գըտնուի՞ն մարդիկ, որոնք պիտի նըւիրուին մարդկային արժէքներու վերականգնումին, ընդդէմ չահագործման, պերճանքի, ուժի նըւաճման կոյր եւ կուրցնող ցանկութեան, որպէսզի մարդը ըլլայ ատանգքը նախաձեռնութիւններու: Երբ Միացեալ Նահանգներու նախագահի իշխանութեան առանձնման յաջորդող օրերու ծախքերու հաչիւրը կ'ընենք, միայն կրնանք զարմանայ: Այդ դումարներով միթէ՞ բազմաթիւ ընտանիքներու բնակարան կարելի չէր հայթայթել: Ինչպէ՞ս թոյլ կը տրուի որ ղրամատան եւ ընկերութիւններու տնօրէններ, հսկայական գումարներ տանան գործէ արձակուելէ կամ հանգըստեան կոչուելէ առաջ: Ինքնաչարժերու արագութիւնը սահմանափակող օրէնքներ մշակելու իրաւունքով հրապարակ եկողներ, չե՞ն կրնար այդ գումարները վերադարձնելու համար օրէնք մշակել, երբ գիտենք որ առանց այդ գումարները, անոնցմէ օգտուողները թըշուառ չեն ըլլար:

Միջազգային ղրամատիրութեան ցաղացքի քարին տակ գործող ժամանակակից ընկերութիւնները վերականգնումի կարիք ունին, ապա թէ ոչ չահու անդուլ եւ անհակակշռելի կիրքը պիտի առաջնորդէ անցնող ղարու երկու համաչխարհային պատերազմներէն որակով եւ տարողութեամբ տարբեր աննախատեսելի հետեւանքներով մեծ բախումի մը:

Թերեւս կրկին պէտք է մտածել Աւետարանի այն իմաստութիւն պահանջին մասին, այս անգամ ուղղուած աշխարհը եւ ժողովուրդները առաջնորդելու յաւակնութիւն ունեցողներուն. «Ձեր պաշտօնը կատարելու, ձեր առաքելութեան հետեւելու համար, բաժնեցէ՛ք ձեր ունեցուածքը, որպէսզի ազատ ըլլաք ձեր որոշումներուն եւ ընտրանքներու կայացման պարագային»: Բայց ժողովուրդն է յանցաւոր երբ կ'ենթարկուի մեծածախս քարոզչութեան եւ թոյլ չի տար որ յայտնուին հիմնական եւ հիմնարար արժէքներ կրողները:

Հարցում մըն ալ. ինչպէ՞ս համամարդկային ընկերութիւնը, ՄԱԿ-ը, եւ հզօրները, թոյլ կու տան որ գործիւն ունենան երկիրներ, որոնք կը կոչուին տուրքերէ զերծ մնալու դրախտներ... Անոնք ոչ Ափղանիստան եւ ոչ Իրաք են, կը բաւէ որոշել եւ այդ բացասականութիւնը վերջ կը գտնէ: Բայց այդ տեղի չունենալու, հասկնալի մեղսակցութիւններով... որոնք կրկին հետեւանք են դրամի միջազգային աշխարհակալութեան:

Ե՞րբ մտածողները պիտի գրաւեն դրամի ուժին տէր եւ ենթակայ մեծ ու փոքր որոշողներու դիրքերը: Ժողովուրդին, ժողովուրդներուն, մեծ թէ փոքր, պէտք է իրաւութեամբ ուղղել այս հարցումը:

7 Փետրուար 2009

ԴՐԱՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԸՍԱԾ ԷՐ ՍՐԲԱԶԱՆ ՓԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Համաչխարհայնացման վայրագ ընթացքը չեչաեց դրամի միջազգային աշխարհակալութեան ազիտալի եւ անսանձ զարգացումը, եւ վարժուեցանք բնական համարել միլիառներու կեդրոնացումը քանի մը անհատներու ձեռքը: Դրամը սոսկ աշխատանքի հատուցման եւ փոխանակման իր ղերէն դուրս եկաւ, աստիճանաբար վերածուեցաւ ուժի ու զարձաւ ինքնանպատակ: Ի՞նչ բան է քանի մը միլիառը, տոլար կամ եւրօ, մէկ անձի որպէս սեփականութիւն, ի՞նչ ընելու համար, ո՞ւր հասնելու համար: Այդ քանի մը միլիառը ո՞ր աշխատանքին, ո՞րո՛ւ եւ որոնց աշխատանքին արդիւնքն է, ինչպէ՞ս ներկայացնել մարդկային բարոյականի հաչուեցոյցով: Այսինքն, աւելի պարզ խօսքով, միլիառներու կեդրոնացումը անձերու դրամարկղին կամ դրամատնային հաչիւին վրայ, ոչ մէկ իսկական իրաւունքի եւ բարոյականի կը համապատասխանէ, նոյնիսկ եթէ հզօրներու կողմէ մըչակուած եւ ընդունուած օրէնքները նման կացութիւն կ'արդարացընեն եւ կը պաշտպանեն: Մաղրանըկարն ալ կայ· չահագործուողներ, իրենց կարգին, կը մտնեն այս խաղին մէջ, իրենց իննայողութիւնները աճեցնելու կարծեցեալ հետաքրքրութեամբ:

Մոլորակը հարուածող անտեսանելի աննախընթաց ներկայ տագնապը կարելի չէ զարմանել կարկտաներով, մնալով այդ տագնապին ծընունդ տուած համակարգի արժէքներուն մէջ: Վաղ զրամատիրական կարգուսարքը, որուն դէմ պայքարելու կարգախօսով հրապարակ եկած էին չարժումները, մանրուք է, բաղդատած՝ ներկայ զրամատիրութեան, որուն համար նոր անուն պէտք է ճարել: Անցած քանի մը զարերու զրամատիրութիւնը հասարակաց ոչինչ ունի ներկայի զրամական կեդրոնացումներուն հետ: Միջազգային ներկայ տագնապը, որ հետեւանք է միջազգային զրամատիրութեան յառաջացուցած մահացու հիւանդութեան, աւելի զէշ, քան՝ մարդկային մարմինը հարուածող խլիրդը, չահու եւ վաչխի անյագ հետապնդումն է, կարելի պիտի ըլլայ բուժել ոչ թէ զրամ ոսպելով, անվաղորդային ըլլալու կոչուած յատկացումներով, այլ արժէքներու վերականգնումով, ոչ թէ յեղափոխութեամբ, այլ հոգեփոխութեամբ, ճիշդ այնպէս ինչպէս մարդիկ զարձով կը վերագըտնեն Աստուածը, այսինքն, բարին, ճշմարիտը, յաւերժականը, մարդուն մէջ մարդը, մարդուն մէջ Աստուածը, որ Ս. Գրոց մէջ պարզագոյն ձեւով ըսուած էր, թէ Աստուած մարդը ստեղծեց իր պատկերով: Բայց այս կարգի խօսքերը ծիծաղ կ'առթեն չահագործողներուն եւ անոնց թզուկ հետեւորդներուն:

Ինչպէս յաճախ կը կրկնեմ, մտածողները եւ տեսանողները որոշողները չեն: Եթէ այդպէս եղած չըլլար, աշխարհի ճակատագիրը իրենք իրենց չնորհած անձերը քիչ մը աւելի կը խորհէին, նկատի կ'առնէին մտածումներ, որոնց ընթերցումը այսօր յայտնատեսութեան կը նմանի: Քիչեր կը կարդան Հռոմի սրբազան քահանայապետի, Պիոս ԺԱ.-ի (1857–1939) մտածումները եւ դատումները: Երբ աշխարհի մեծերը Տավոս կը հաւաքուին տեսութեան մասին խօսելու համար, լաւ պիտի ընէին օր մըն ալ խորհրդակցական հանդիպում կայացնելով եւ քննելով թէ ի՞նչ ըսած է եօթանասուն տարի առաջ մահացած Պիոս ԺԱ.: Արդէն այն ատեն լուսարձակի տակ առած է տընտեսութեան վրայ զրամի տէրերու բացարձակ իշխանութիւնը, որուն հետեւանքով «այլասերած է քաղաքական իշխանութիւնը»: Այս ձեւով խօսիլ այսօր բնական կը համարուի, բայց կը մնայ պղպջակի վիճակին մէջ: Շարունակելով իր մտածումը, սրբազան քահանայապետը կ'ըսէ նաեւ որ քաղաքական իշխանութիւնը «ինկած է տարուկի կարգը», այսինքն՝ ինք չէ առաջնորդողը եւ որոշողը, «զառնալով հլու գործիքը... չահու բոլոր փառասիրութիւններուն»: Քուէներով ընտրուած մեծ՞րը կը կառավարեն, թէ մոլորակի չուրջ յիսուն բազմազգ ընկերութիւնները: Այս պայմաններուն մէջ, ժողովրդավարութիւն եւ ազատութիւններ կը կորնչնեն իրենց իմաստը:

Համայն մարդկութիւնը, ազգեր եւ ժողովուրդներ, եկեղեցիներ, կազմակերպութիւններ, մտաւորականներ զգայարիրկ զարձած են այս հոսանքին դիմաց, խախտած են արժէքները: Ի՞նչ է պատկերը այսօր: Միջազգայնութիւն, համաչխարհայնացում ուրիչ բան չեն, եթէ ոչ այն ինչ որ սահմանած է Պիոս ԺԱ., «զրամի միջազգային աշխարհակալութիւն, զժնդակ եւ զարչելի, որուն համար հայրենիքը հոն է ուր կայ հարըստութիւն»: Այլ խօսք եւ մարդկայնօրէն անհեռանկար արչաւի ընթացքին, տեղի կու տան կրօնները, ինքնութիւնները, մշակոյթները, լեզուները: Ինչ որ, դանդաղ հասունացումով կառուցած է մարդկութիւնը, տարբերութիւններու եւ զանազանութիւններու ներդաշնակութեամբ, որ կը նշանակէ նիւթական աշխարհի անհոգի միօրինակութիւնը յաղթահարել, կը կորսուի: Ոչ Մովսէս, ոչ Քրիստոս, ոչ Մուհամմէտ, ոչ Պուտտա, այլ «համպըրկըրի քաղաքակրթութիւն», իր «կէյմ»երով եւ կաղապարուած զբօսներով, որոնք, իրենց կարգին, կը հետապնդեն չահ եւ չահեր:

Դրամի միջազգային աշխարհակալութիւնը ծնունդ տուած է «վաչխառուական» ընկերութեան մը, ուր մարդիկ կը հետապնդեն առանց աշխատանքի հասկցի ապահովել, եկամտաբեր ներդրումներ եւ տոկոսներ: Երբ մին չաչխատիր, իր կեցութիւնը ապահովելու համար ուրիշներ պիտի քրանին: Այս պատճառով ալ տնտեսութիւնը — հողամշակութիւն եւ արդիւնաբերութիւն —, կը գտնուի դրամի տիրապետողներու ազդեցութեան ներքեւ: Հարստութիւններ կը դիզուին եւ կամ կ'անհետանան ոչ թէ արտը մշակելով կամ գործատան մէջ արտադրելով, այլ սակարաններու մէջ, ուր փոխանակման առարկայ են աշխատաւորներու արտադրած բարիքներու թուանշանները:

Ճակատագրապաչտի պէս զարմացանք երբ Ֆրանսական զրամատան մը գործակատարը, ոչ-անմիջականօրէն չօչափելի գումարներ ձեռքէ ձեռք անցընելով, չորս միլիառ եւրոյի վնաս պատճառեց, Միացեալ Նահանգներու մէջ նոյնը ըրաւ ուրիշ մը, տարբեր ձեւով, եւ յիսուն միլիառ տոլարի վնաս պատճառեց: Դրամ կորնչողները անհանգստացան, բայց ցարդ ոչ ոք ուղղեց հիմնական հարցումը. «ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս հասանք հոս»: Այս հարցումը պէտք է ուղղել առանց նախնական հակադրամատիրական ճառի, առանց «աջ»ի եւ «ձախ»ի ժամանակավրէպ չատախօսութիւններուն ճարակ հայթայթելու:

Պիտի գտնուի՞ մարդ, պիտի գըտնուի՞ն մարդիկ, որոնք պիտի նըւիրուին մարդկային արժէքներու վերականգնումին, ընդդէմ չահագործման, պերճանքի, ուժի նըւաճման կոյր եւ կուրցնող ցանկութեան, որպէսզի մարդը ըլլայ ատանգքը նախաձեռնութիւններու: Երբ Միացեալ Նահանգներու նախագահի իշխանութեան առանձնման յաջորդող օրերու ծախքերու հաչիւրը կ'ընենք, միայն կրնանք զարմանայ: Այդ գումարներով միթէ՞ բազմաթիւ ընտանիքներու բնակարան կարելի չէր հայթայթել: Ինչպէ՞ս թոյլ կը տրուի որ ղրամատան եւ ընկերութիւններու տնօրէններ, հսկայական գումարներ տանան գործէ արձակուելէ կամ հանգըստեան կոչուելէ առաջ: Ինքնաչարժերու արագութիւնը սահմանափակող օրէնքներ մշակելու իրաւունքով հրապարակ եկողներ, չե՞ն կրնար այդ գումարները վերադարձնելու համար օրէնք մշակել, երբ գիտենք որ առանց այդ գումարները, անոնցմէ օգտուողները թըշուառ չեն ըլլար:

Միջազգային ղրամատիրութեան ցաղացքի քարին տակ գործող ժամանակակից ընկերութիւնները վերականգնումի կարիք ունին, ապա թէ ոչ չահու անդուլ եւ անհակակշռելի կիրքը պիտի առաջնորդէ անցնող ղարու երկու համաչխարհային պատերազմներէն որակով եւ տարողութեամբ տարբեր աննախատեսելի հետեւանքներով մեծ բախումի մը:

Թերեւս կրկին պէտք է մտածել Աւետարանի այն իմաստութիւն պահանջին մասին, այս անգամ ուղղուած աշխարհը եւ ժողովուրդները առաջնորդելու յաւակնութիւն ունեցողներուն. «Ձեր պաշտօնը կատարելու, ձեր առաքելութեան հետեւելու համար, բաժնեցէ՛ք ձեր ունեցուածքը, որպէսզի ազատ ըլլաք ձեր որոշումներուն եւ ընտրանքներու կայացման պարագային»: Բայց ժողովուրդն է յանցաւոր երբ կ'ենթարկուի մեծածախս քարոզչութեան եւ թոյլ չի տար որ յայտնուին հիմնական եւ հիմնարար արժէքներ կրողները:

Հարցում մըն ալ. ինչպէ՞ս համամարդկային ընկերութիւնը, ՄԱԿ-ը, եւ հզօրները, թոյլ կու տան որ գործիւն ունենան երկիրներ, որոնք կը կոչուին տուրքերէ զերծ մնալու դրախտներ... Անոնք ոչ Ափղանիստան եւ ոչ Իրաք են, կը բաւէ որոշել եւ այդ բացասականութիւնը վերջ կը գտնէ: Բայց այդ տեղի չունենալու, հասկնալի մեղսակցութիւններով... որոնք կրկին հետեւանք են դրամի միջազգային աշխարհակալութեան:

Ե՞րբ մտածողները պիտի գրաւեն դրամի ուժին տէր եւ ենթակայ մեծ ու փոքր որոշողներու դիրքերը: Ժողովուրդին, ժողովուրդներուն, մեծ թէ փոքր, պէտք է իրաւութեամբ ուղղել այս հարցումը:

ՏՂԱՔԵՐՔ ԵՒ ԿՆՈՒՆՔ՝ ՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Հին օրեր։

Կեանքը տարբեր էր դարեր առաջ։ Մեր նախնեաց ապրելակերպը իր պէսպիսուն երեսակներով տարբեր-բու հոլովոյթին տակ ձեւափոխուե-լով եկած հասած է այսօրուան կա-ցուքեան։

Կեանքը փոխուած է այսօր եւ հի-նը կը մնայ պատմական եղելութիւն մը մեր այժմու արժանի վերյիշողու-թեան եւ վերլուծումի։

Այս կարգէն կան երկու գլխաւոր պարագաներ, որոնք վերյիշատակե-լու առիթը կ'ունենանք այսօր , եր-կուքն ալ նկատողութեան արժանի, հարազատօրէն ներկայացնող հնա-ւուրց բարքերն ու սովորութիւննե-րը մեր նախնեաց։

ՏՂԱՔԵՐՔ ԿԱՄ՝ ԾՆՆԴԱՔԵՐՈՒԹԻՒՆ

Առանց որեւէ նախապատրաստու-թեան եւ կամ իրենց ուսերէն առանց թօ-թափելու աշխատանքի ծանր լուծը, կ'անցնին կնոջ յղութեան օրերը, մինչեւ որ հասնին երկունքի ժամե-րը։ Այդ պահերուն չուտով կը կան-չուի տատմերը (մանկաբարձու-հին), որ գործի կը լծուի անմիջա-պէս։ Կը պատրաստուի նստարան մը, որուն վրայ կը ձգուի մաքուր սաւան մը։

Մանկաբարձուհին կը բազմի նըս-տարանին վրայ եւ ծննդաբերը կը նստեցնէ իր ծունկերուն վերեւ։ Ա-պա ամենայն ուժով կը սկսի սեղ-մել երկունքի մէջ գտնուող կնոջ յատոյքը եւ երբ երախան լոյս աշ-խարհ կու գայ, ինք կը բարձրանայ տեղէն, իր տեղւոյն վրայ կը հանգ-չեցնէ ծնողը եւ առանց մոռնալու որեւէ նուէրը ստանալ տնեցիներէն, կը կարէ երախային պորտը։ Անմի-ջապէս փոքրիկ թաղիք մը կը ձգ-ուի ծնողին ոտքերուն մէջեւ, որուն վրայ կը ցանուի տաք մոխիր, չուտ-չուտ նորոգելով զայն։ Ձի մոռցը-ւիր նաեւ ծնողին չուրջ չամփուրով դիծ քաշել, որպէսզի չարերը չմօ-տենան։

Եթէ ծնողը ուշաթափուի, երեսին ջուր սրսկելով հանդերձ հրացան կ'արձակեն «Մայրամ Մայրամ» պո-չելով։

Եթէ երախան չնչասպառ ծնած է, նորածինը կը դնեն տաք ջուրի մէջ եւ պորտը կ'ոլորեն որպէսզի կեն-դանանայ։

Նորածինը անթերի ըլլալու պա-րագային անմիջապէս կը լուան, վր-րան աղ կը ցանեն եւ կը փաթթեն խնամքով։ Մանկաբարձուհին կը դրկէ նորածինը, ման կու գայ սեն-եակին մէջ եւ դէպի արեւելք դառ-նալով կ'աղօթէ եւ կը բերէ մօրը մօտ եւ կը դնէ անոր ալ կողմը։

Այս գործերը կատարելէ յետոյ տատմէրը կը վերցնէ պորտը եւ կը տանի, եթէ նորածինը արու է՝ պոր-տը կը ձգէ գոմին մէջ, որպէսզի ե-րախան անասնապահ ըլլայ, իսկ ե-թէ աղջիկ է՝ տանը մէկ անկիւնը, որպէսզի ամօթխած եւ տնաշէն դառնայ։

Կարգը կու գայ տան սրբագործ-ման։ Կը հրաւիրուի քահանան որ-պէսզի «փարատէ» չար ուրուականե-ները։ Ծննդականին գլխին տակ կը դրուին Նարեկ, Սաղմոս, սուր, դա-չոյն, չամփուր, որպէսզի չարերը վախնալով չմօտենան մօր եւ նորա-ծին զաւկին։

ԿՆՈՒՆՔ ԿԱՄ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կատարուի երեք կամ չորս օր յետոյ։ Նախընթաց օր տատմէրը կնքահայրը հրաւիրելու կ'երթայ պատշաճ նուէրներով։ Նշանակեալ օրը կնքահայրը կ'երթայ եկեղեցի պէտք եղած պիտոյքներով։ Տատ-մէրը մէկ քանի ազգականին հետ ե-րախան կը բերէ եկեղեցի։ Հօրը ար-գիլուած է մկրտութեան ընթացքին ներկայ գտնուիլ։ Քահանան կը մ-կըրտէ երախան, ըստ կանոնի եւ «լոյս ի լուսոյ» չարականը երգե-լով կ'առաջնորդէ տուն, կնքահայ-րին գրկին մէջ։

Ցուզիչ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենայ նաեւ տանը մէջ։

Երախային մայրը ոտքի կ'ելլէ, յետոյ կը ծռի երկիւղածութեամբ կը համբուրէ կնքահօր ոտքը, եւ ա-նոր ձեռքէն առնելով զաւակը, կը նստի իրեն յատկացուած տեղը։

Այստեղ հրաւիրուած կ'ըլլան այր եւ կին ազգականներ որոնք չուտով կը նստին ճաշի, նախ կը ճաշեն այ-րերը բոլորովին առանձին, յետոյ կիները, նոյնպէս առանձին։ Ճաշին կիները, նոյնպէս առանձին։ Ճաշին կը մատուցուին երկու-երեք տեսակ պատահական կերակուրներ, որով-հետեւ կնունքի յատուկ կերակուր-ներ որոշուած չկան։

Երեք օրէն յետոյ տատմէրը դարձեալ կու գայ եւ երախան մի-ւռոնէն կը հանէ։

Հինգ-վեց օր յետոյ նորածինին մայրը ոտքի կ'ելլէ։ Իր առաջին գործը կ'ըլլայ ձեռք առնել ձող մը եւ «Յիսուս Քրիստոս» ըսելով դուրս ելլել։

Այնուհետեւ մայրը ինքը կը սկսի խնամել եւ լուալ ու մաքրել եր-խան։ Այլեւս տատմէրին պարտա-կանութիւնը լրացած կ'ըլլայ, որուն կը նուիրուի աղ, ալիւր, ձաւար եւ բաթ օրուան քարոզները«Ում Խալի-լի՝ Գահիրէի եւ ամբողջ Եգիպտոսի սուլթանուհիին» անունով կը փո-խանցուէին։ Ի վերջոյ, այս երե-ւոյթը բարեպաշտ իսլամուհիներու զայրոյթը գրգռեց, հաւանաբար քաղաքական գրգռութիւններ ալ պատճառ դարձան, որ Շակարթ էլ-Տորը մոլեգնած՝ կիներու կողմէ խոշտանգուի, 1257ին։ Սուլթանու-հիին վախճանին մասին բերնէ-բե-րան կը պատմուէր նաեւ, թէ նա-խանձէ մղուած՝ Մամլուք ամուսի-նը դաշունահարած էր եւ անոր մը-տերիմներուն կողմէ հետապնդուե-լով, ինկած եւ գլուխը մարմարէ գետնին վրայ ջախջախած էր։

Թէ՛ իր եւ թէ էյյուպեան վերջին Սուլթան էլ-Սալիհի համար Սուլ-թանուհիին չինել տուած դամբարա-նը կանգուն կը մնայ Գահիրէի եր-բեմնի կեդրոնական, իսկ այսօր «պալատի» կոչուող չրջանին մէջ։ Կ'արժէ մասնաւորել, թէ ամուսնին դամբարանին պարագային, Շակա-րաթ էլ-Տորը Իսլ Թուլունի մզկի-թին եւ հայազգի վեզիր Թալա'ի Ռուզզիքի չինել տուած դամբարան-մզկիթի սրածայր կամարներու յը-ղացքը օգտագործած է, անգամ մը եւս տուրք տալով հայ եկեղեցական ճարտարապետութեան աւանդնե-րուն։ Իսկ 1250ին չինել տուած իր դամբարանին ներքնամասի խաճանը-կարներուն պարագային, ոսկիի գործածութեան նախընթացը կը հաստատուի։ Շակարթ էլ-Տորը չինել տուած է նաեւ Գահիրէի բեր-դին սիւնազարդ սրահը, որ դարեր շարունակ քաղաքական երեւելինե-րու հաւաքավայրը եղած է։

Եգիպտոսի պապտմութեան մաս-նագէտները մեծ գովեստով կ'ար-տայայտուին այս բացառիկ կնոջ խելքի չնորհներուն, նկարագրի ամ-րութեան, հաստատակամութեան, յարատեւութեան եւ իմացական կո-րովին մասին։

Ս.Զ.

«Հայուհիներ ներդրուեր վաղ միջնադարեան եւ արդի Եգիպտոսի մէջ»

«ԼԱՐՈՒՍ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Կը շարունակուի բողոքի արշաւը «Լարուս» հրատարակչականին դէմ, իր կողմէ լոյս տեսած «Աթաթիւրք» հատորին մէջ տեղ տրուած սխալնե-րուն, սուտերուն եւ Հայկական ցե-ղասպանութեան հանդէպ ժխտողա-կան դիրքին պատճառով։ Հատորը անցեալ տարի լոյս տեսած էր պատ-մութեան մեծ դէմքերու շարքէն եւ Արժանթինի մէջ անոր ցրւումը ը-րած էր «Լա Նացիոն» օրաթերթը։

Պուէնոս Այրէսի հայութիւնը ար-դէն սահմռկած էր տեսնելով որ անպէրէնի դասագիրքերուն մէջ Մ. Քէմալի անձը կը համեմատուէր Մայր Թերեզայի, Ն. Մանտելայի հետ։

Անցեալ Ապրիլ 24ին Արժանթինի, Ուրուկուէյի, Պրազիլի հայկական կազմակերպութիւնները բաց նամակ մը հրատարակած էին Լա Փաճինա 12 օրաթերթին մէջ, քանի մը օր ետք ալ «Լա Նացիոն» տեղ տուած էր Հարաւային Ամերիկայի Հայկական խորհուրդին բաց նամակին, որ կ'առարկէր վերոնշեալ հատորին մէջ Մ. Քէմալի վերագրուած բարե-մասնութիւններուն։

Մասնակցելու համար «Լարուս»ի դէմ արշաւին, կը բաւէ դիմել հե-տեւեալ կայքէջին.

consejonacionalarmenio@diarioarmenia.org.ar

բրինձի հետ, նաեւ գրամ, որ քա-նի մը անգամ կը դարձուի նորած-ինին մօրը գլխուն չուրջ։

Երախային առաջին ակռաները ե-րեւան գալուն «կեցգահատիկ» կ'ը-նեն։ Խաշած ցորենի կը խառնեն քիչմիչ, չաքարի մանրուք, մրգա-սխտեռ կը թափեն գլխէն վար։ Այս միջոցին երախային առջեւ դրուած կ'ըլլայ դանակ մը եւ սան մը։ Եթէ ան առաջ դանակը վերցնէ, կը գու-շակուի թէ եղբայր մը, եթէ սանը վերցնէ քոյր մը պիտի ունենայ յա-ռաջիկային։

Հին հին զարուց յիշատակներու վերանորոգումը մասնաւոր հմայք մը կը կրէ իր մէջ, հոգ չէ թէ այ-սօրուան համար անհեթեթ պարա-գաներ ալ բովանդակած ըլլան ա-նոնք։

«Ս. Փ.»

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Մեծ չարդերու եւ Ձէյթունի չարժում-ներու առեն, Ատանայի ազատումը կա՛մ այն է, որ պարզ վրիպում մըն էր, եւ կամ քաղաքական երկիւղի մը արդիւն-քը, հաւանօրէն իր ծովամերձ դիրքին պատճառով։ Բայց ծրագիրը ծրագիր ըլ-լալէ չզադրեցաւ քնաւ։ Չեմ գիտեր, թէ 1896 – 1904 չրջանին մէջ ինչ յարա-բերութիւններ կատարուեցան՝ Ատանայի արիւնոտ ճակատագրին վերաբերմամբ՝ Եըլտըզի եւ Ատանայի կուսակալութեան միջեւ։ Գիտենք միայն թէ կառավարու-թիւնը այդ միջոցին բռնի գրաւած է Տարսոնի Հայերուն պարսպապատ գե-րեզմանը, զիրենք զրկելու համար երե-ւակայական ապստամբութեան մը պա-հուն, հիւրընկալ բերդէ մը։ Բայց եթէ այդ ութ տարիներու յարաբերութեանց էջերը անծանօթ կը մնան մեզի, գոնէ մեր պաշտօնավարութեան չորս տարիներու ընթացքին մէջ քիչ ու շատ կրցինք տեղե-կանալ՝ ուղղակի թէ անուղղակի միջոց-ներով՝ այն մտադրութիւններուն, որոնք կը տածուէին չարունակ Ատանայի եւ չրջակայքին նկատմամբ։ Հալէպի իրարու յաջորդող Ֆէվզիչատէ գոմանտաններըը, նախ Ալի փաշա, ու յետոյ Ֆէրիտ Պէքիր փաշա, իրրեւ հաւատարիմ ծառաները Եըլտըզի Դահիճին, Զէյթունէն աւելի ըզ-բաղեցան Ատանայով եւ իր չրջակայքով, քանի որ Ատանայի մէջ կ'ամփոփուէր ա-մենաստուար հայութիւնը, իր տնտեսա-կան եւ հոգագործական բարգաւաճ կեան-քով, եւ քանի որ Ատանայի տրուելիք հարուածը կիլիկիոյ սրտին տրուած մա-հացու հարուածը պիտի ըլլար։ Եըլտըզի եւ Ֆէվզիչատէ գոմանտանութեան միջեւ կազմակերպուած արիւնոտ ծրագիրը ար-դէն իսկ իր ամբողջ ահաւորութեամբ պի-տի գործադրուէր Ատանայի վրայ, մա-նաւանդ 1906 – 1907ին, եթէ Ատանայի նախորդ կուսակալ Պահրի փաշայի երկ-րասէր եւ հայասէր քաղաքականութիւնը թեթեւ տկարացում մը ցոյց տար։ Այդ օ-րերուն Ատանայի եւ չրջակային նկատ-մամբ չարամիտ զրպարտութիւնները կը չատնային։

Նախ, ժուռնալ մը կը տրուէր Պալատ, ըսելով թէ Ատանայի Առաջնորդը կ'աշ-խատի Անատոլուի ներքին գաւառներէն Հայեր դէպի Ատանա փոխադրել, քա-ղաքական որոշ նպատակներով, Հոն հա-յութիւնը չատցնելով ապստամբութիւն մը առաջ բերելու համար։ Ամբաստանութիւ-նը նոյնութեամբ Պալատի կողմէն կը հաղորդուի Ատանայի կուսակալին, ան-կէ կարեւոր բացատրութիւնները ստանա-լէ վերջ, պարտ ու պատշաճը տնօրինե-լու համար։ Պահրի փաշա կը սրտնեղի այդ տեսակ չարամիտ տեղեկութիւննե-րէ, եւ իմանալ լսած բացատրութիւններուն վստահ, մանրիլպէս կը հետագրէ Պա-լատ, կը հերքէ եղած տեղեկատուութեան վստահելիութիւնը, կը հաստատէ Ատա-նայի բնիկ ու գաղթական հայ տարրին հաւատարմութիւնը։ Կուսակալին կողմէ տրուած այս հաւաստիքը զինաթափ ըլ-ներ Ատանայի հայութեան բնաջնջումը ուխտող խմբակը։ Կ'աշխատուի անոնց կողմէն հայկական ապստամբութեան մը չինծու եւ արուեստական պատրուակին ներքեւ ամբողջ Կիլիկիան ու մասնաւո-րապէս Ատանան Հայու արիւնով ողողել։ Այս դժոխային գործունէութիւնը աւելի սուր կերպարանք մը կ'առնու այն տեսակ ժամանակ մը, երբ Կիլիկիոյ մէջ հազիւ քանի մը հատ մատի վրայ համրուած յե-ղափոխականներ կային, առանց յեղափո-խական կազմակերպութեան, եւ որոնք արդէն իսկ անգործութեան դատապար-տուած ըլլալով, չէին կրնար որ եւ է պա-տրուակ տալ Հայութեան թշնամիներուն ձեռք։ Հայերուն կողմէն ի գործ դրուած խոհականութիւնն ալ տակաւին անզօր մնաց Եըլտըզի հաւատարիմներուն կող-մէն եղած հետապնդումը կասեցնելու համար։

Հալէպի Ֆէվզիչատէ գոմանտան Պէ-քիր փաշա ամէն չարաթ իր հեռագիրնե-րով Եըլտըզի զեկոյցներ կու տար, թէ Զոք-Մարզուանի Հայերը ապստամբու-թիւն պիտի յարուցանեն, եւ ահա այս նպատակով իրենց պարտէզներուն չուրջ պարիսպ-պատեր կը կառուցանեն։ Մինե-նոյն օրերուն Հաճընէն կարգ մը զինուո-րականներ, քայմաքայի օգնականը եւ ու-րիշ քաղաքային պաշտօնեաներ մինչեւ Պալատ կը հասցնէին լուր մը, թէ Հաճնոյ մէջ յեղափոխականներ ապաստանած են, քաղաքային ապստամբական չարժումը սկսելու համար։ Մինեւնոյն օրերուն Մէր-սինէն թահրիրաթ միւտիրի Ջանի էֆ. որ կանխաւ արիւնոտ մասնակցութիւն ու-նեցած էր Մարաշի եւ Զէյթունի չրջա-կայ հայ գիւղերու չարդերուն, եւ որ մինչեւ վերջը հովանաւորած մնաց Համիտի Սէճճատէճի Պաշբէն, թէ՛ կու-սակալին ուղղակի, եւ թէ իր պաշտպա-նին միջոցաւ Եըլտըզին տեղեկութիւններ կ'ընէր թէ Մերսինի մէջ Զէվզէականներու այգին յեղափոխականներու ժողովատե-ղի եւ թաքստոց եղած է, թէ յեղափո-խականներ Եւրոպացիներէ հովանաւոր-ուած Մէրսինի օթէլներուն մէջ զաղտնի դումարումներ կ'ընէին ահիճեալ նպա-տակներու համար։

(Շար. 4)

(Շար. Ա. Էջէն)

պոլեան հարցաքննութիւնը ծաւալած է դէպի բաքու եւ ըստ ազերբէջանական թերթերու, Թուրքիայէն քննիչներ հոն գացած են, հարցաքննութիւններ ընելու: Նոյն աղբիւրները կ'ըսեն թէ ի հարկին ամբաստանեալներ հարցաքննութեան համար Թուրքիա պիտի տարուին:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՑ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով կին նախարարուհի մը կայ: 52 տարեկան, վկայուած ԱՄՆ-ու Իւթահ Սթէյթ Եունիվերսըթիէն: Իրեն յանձնուած է կրթութեան նախարարութեան, փոխ նախարարի պաշտօնը աղջիկներու համար:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱՆ իւրաք անցած է, քանի տեղւոյն Սբն թերթը հրապարակած է անսպասելի լուր մը՝ 13 տարու մանչուկ մը հայր եղած է, մայրն ալ 15 տարեկան է: Նոր վիճարկումներ տեղի կ'ունենան սեռային դաստիարակութեան բարեփոխման մասին, բայց մինչ այդ կը հաստատուի որ Մեծն Բրիտանիան այն երկիրն է ուր չդի անչափահասներու թիւը ամէնէն բարձրն է:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ մէջ չաբաթավերջին կազմակերպուած զանգուածային ցոյցերով նշած են ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Իօճալանի բանտարկութեան տասնամեակը ու անդամ մը եւս պահանջած որ ան ազատ արձակուի: Բազմամարդ եղած է յատկապէս Սթրազպուրգի ցոյցը: Թուրքիոյ աւելի քան տասնեակ մը քաղաքներուն մէջ տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ նոյն պահանջը ներկայացուցած են, բողոքելով, ապառնալով: Տեղ-տեղ ոստիկանութիւնը ցոյցերը ցրելու նպատակով միջամտած է ու բախում ունեցած բազմութեան հետ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 17
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
ՀԱՋԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ,
ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ
451 ԹՈՒԻՆ:
Տօն ամուսնակոչութեան
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց:
Ձկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
ՏՕՆ ԱՋԳԱՅԻՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն
Մերոյ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին:
Այս առթիւ Լիմնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿԱՀՆ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիմնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 21
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ Ս. ԺՈՂՈՎՈՑՆ
(381) ՀԱՐԻՒՐ ՑԻՍՈՒՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
յոր ընթացքին Ս. Սեղանին վարագոյրը կը դոցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 22
ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures

LES ARMENIENS DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc-de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN
Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

ESPOIR POUR L'ARMENIE

VOYAGE EN ARMENIE DU 30 MAI AU 6 JUIN

Logement en hôtel 3* en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie.
Lac Sévan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc...

Prix : 1350 euros
Serge Kurkdjian, Tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : **serge@kurkdjian.org**
www.espoirpourlarmenie.org

Possibilité d'extension au Karabagh

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÊTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue. 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
MERCREDI
18 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.143 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.143

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅԶԸ

Մարտ 1ին ծրագրուած ցոյցին համար Հանրապետութիւն կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդը ոստիկանութեան դիմած է, ըսելու համար թէ օրէնքով ոահմանուած պայմանաժամուն մէջ որեւէ արձագանգ ստացած չըլլալով պատկան մարմիններէ, որոշած են նոյն օրը իրենց ցոյցը կատարել Մատենադարանին առջեւ: Ցոյցին պիտի յայորդէ երթ մը: Նախաձեռնութիւնը նուիրուած պիտի ըլլայ 2008ի Մարտ 1-2ի զոհերուն յիշատակին ու հանրահաւաքին մասնակիցները ծաղկեպսակ պիտի զետեղեն Ալ. Միասնիկեանին արձանին:

* * *

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ի ԵՐԳԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

«Էօրովիզիոն»ի այս տարուան երգի մրցումին Հայաստանը կը ներկայացնէն Ինգա եւ Անոյշ Արշակեան, «Ճան, ճան» երգով: Աչեր ընտրութիւնը կատարուած է փետր. 14ին կ. Դեմիրճեան մարզահամերգային համալիրին մէջ կազմակերպուած եզրափակիչ երեկոյթին:

Երգին հեղինակներն են Աւետ Բարսեղեան եւ Վարդան Զադոյեան, երգահանը՝ Մարի Ճակոբեան:

Եզրափակիչին մասնակցած են 21 երաժիշտներ, մենակատարներ եւ խումբեր:

* * *

ԴԱՇՆԱԿՀԱՅՐՈՒհԻ Ն. ԱՐԶԱՄԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

20 տարեկան դաշնակահարուհի Նարէ Արզամանեան փետր. 2-8 վիէննայի մէջ մասնակցած է «Ուորթըրսի» կրթաթոշակի միջազգային մրցումին ու 44 մրցակիցներուն մէջ առաջին հանդիսացած: Մասնակցողները եկած են 18 երկրէ, ինչպէս Ճափոն, Իտալիա, Գորէա, Ռուսաստան, եւլն.: 21 հոգի երկրորդ փուլին անցած են, վեցը միայն աւարտականի մնացած:

Ն. Արզամանեան որպէս առաջին մրցանակ, 10 հազար եւրօ ստացած է: Ան 2008ին ալ առաջին մրցանակը չհաճած էր Մոնրէալի միջազգային մրցումին:

* * *

ԼՂԵ

Ա. ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Գերագոյն խորհուրդի առաջին նախագահ Ա. Մկրտչեանի ծննդեան 50-ամեակը նշուած է փետրուար 16ին, Ստեփանակերտի մէջ: Մասնակցած են պետական դէմքեր, մտաւորականներ, զինուորականներ, ժողովուրդի բազմութիւնը: Նշումը տեղի ունեցած է մայրաքաղաքի յուշահամալիրին մէջ ուր ամփոփուած են Ա. Մկրտչեանի աճիւնները: Նախագահ Բ. Սահակեան եւ ղեկավարութիւնը ծաղկեպսակ զետեղած են անոր հիրիմին, յետոյ վայրկեանի լռութեամբ մը յարգուած է յիշատակը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ՑԱՆՁՆԱԾ ԻՍՐԱՑԷԼԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Իսրայէլի Ազգապահպանութեան նախարարութիւն կանչուած է եւ իրեն ըսուած է թէ իսրայէլացի զօրավարին Թ. Էրտողանի հասցէին խօսքերը մեծ չժգոհութիւն պատճառած են: Դեսպան Լեւի փորձած է չքմեղանալ, ըսելով թէ 1915ի մասին իր երկրին կեցուածքը չէ փոխուած, թէ զօրավարին խօսքերը ամբողջովին անձնական բնոյթի էին, եւլն.: Այսուհանդերձ, Անգարա իրեն բողոքագիր մը տուած է, որպէսզի Թել Աւիվ փոխանցէ: Ըսուած է նաեւ թէ այս առիթով իսրայէլացի հրամանատար մը պարտի աւելի ուշադիր ըլլալ իր յայտարարութիւններուն ընթացքին:

Թուրքիոյ Սպայակոյտն ալ հակազդած է իսրայէլի ցամաքային ուժերու հրամանատար զօր. Ա. Միզրահիի Թուրքիոյ հասցէին ըսածներուն. ան քննադատուած է որ իր պաշտօնին եւ պատասխանատուութիւններուն անյարիր արտայայտութիւններ ունեցած է, որոնք արեւէ ձեւով ընդունելի չեն: Իսրայէլի բանակէն եւս նոյն բացատրութիւնը տուած են թէ զօրավարին անձնական տեսակէտն է յայտնուածը եւ թէ բանակը առընչութիւն չունի ատոր հետ:

* * *

ՀԻԹԼԷՐԻ ՀՈԳԻՈՑՆ ՀԱՄԱՐ ՀՐՈՒՇԱԿԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Իսրայէլի ցամաքային ուժերու հրամանատար Ա. Միզրահիի Թուրքիոյ ուղղուած խօսքերը այնքան զայրոյթ պատճառած են Թուրքիոյ տարբեր շրջանակներուն որ ծայրայեղութեան աներեւակայելի պատահարներ արձանագրուած են: Անոնցմէ մէկն է կեսարիոյ մէջ Հիթլէրի հոգւոյն համար հրուշակ բաշխելու ապարքը: Անոր հեղինակներն ալ եղած են կրթութեան սենտիքային պատասխանատուները եւ խումբ մը ուսուցիչներ:

Հրուշակը բաշխած են քաղաքին մէկ հրապարակին վրայ զբօսայդիին մէջ. սենտիքային մէկ պատասխանատուն բացատրած է թէ երազին մէջ Հիթլէրը տեսած է. ան իրեն հարց տուած է թէ Իրաքի մէջ Պուշի գործած կոտորածները, ցեղասպանութիւնները ու մարդկութեան դէմ ոճիրները իր ըրածներէն ե՞ա կը մընան: Ասկա թելադրած է իր յիշատակին հրուշակ բաշխել ժողովուրդին: Երազատես պատասխանատուն ալ կատարած է թելադրանքը:

Արտառոցութեան նման պարագայի ցընցող կողմը այն է որ այս կարգի բան մը կը պատահի Եւրոպայի անդամութեան թեկնածու երկրին մէջ, ոչ թէ տգէտ զիւղացիներու, զգացականին զերի նախնական տիպարներու կողմէ, այլ կրթութեան սենտիքային պատասխանատուներու եւ խումբ մը ուսուցիչներու:

* * *

ՀՐԵԱՆԵՐԸ, ՀԱՑԵՐԸ ԵՒ ՇՈՒՆԵՐԸ...

Ցեղապաշտութեան ամբաստանութեամբ դատ բացուած է Օսմանկազիի մշակոյթի միութիւններու դաշնակցութեան նախագահ Ն. Զափայի դէմ, որ մամուլի առուգահ մը սարքած էր, «Այս դռնէն Հրեաներն ու Հայերը չեն կրնար մտնել, շուներուն մուտքը ազատ է» գրուած պաստառի մը առջեւ: Դատախազութիւնը մինչեւ տարուան մը բանտարկութիւն պահանջած է: Դատը տեղի կ'ունենայ Մայիսին:

Ամբաստանեալը բացատրած է թէ այդ ձեւով ուզած էր հակազդել Հայերէ նեղողութիւն խնդրելու արշաւին ու Պաղեստինի վրայ իսրայէլեան յարձակումներուն: Պնդած է թէ ուզած է նաեւ հակադարձել «Սիսթըմ օֆ է տաուն» անուն ռոքի հայկական խումբին որ իրրեւ թէ մէկ համերգին սրահին մուտքին գետեղած է «Թուրքերուն եւ շուներուն մուտքը արգիլուած» արձանագրութիւնը: «Այլապէս ոչ մէկ հարց ունիմ հայ եւ հրեայ ժողովուրդներուն հետ ու ըրածս ցեղապաշտութիւն չէր» ըսած է Զափա:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՒԱՏԼՈՒՓի կացութիւնը օրէ օր աւելի ծանրակշիռ բնոյթ կ'առնէ եւ ոստիկանութիւնն ալ ճարահատ է: Ցուցարարները կը փորձեն պատնէշներ բարձրացնել, զորս ոստիկանները կը ջանան վերցնել, երթեւեկին արգելք չըլլալու համար: 28 օր է որ գործադուլը կը շարունակուի եւ բնակչութեան վիճակն ալ ողբերգական դարձած է: Սարքզլի, ի վերջոյ, որոշած է միլամուխ ըլլալ եւ փետրուար 19ին պիտի ընդունի տեղւոյն հաւաքականութեանց պարագլուխներու պատուիրակութիւն մը: Նախագահը ամբաստանուած էր որ մէկ խօսքով իսկ չէր անդրադարձած Անդրծովեան հողամասերուն, մասնաւորաբար Կուատըլուպի մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին: Մարթինիքի վիճակն ալ նոյնքան տագնապալի է:

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՑի նախագահը՝ Իւգօ Շաւէզ, հանրաքուէի միջոցաւ, ձեռք ձգեց ցկեանս ներկայանալու կարելիութիւնը նախագահական աթոռին: Հանրաքուէին հարցումին դրական պատասխաններու համեմատութիւնը 54,36% եղած է: 1998ին է, որ Շաւէզ նախագահ ընտրուած էր ձայներու 56,2%ով, վերընտրուած 2000ին՝ ձայներու 59,7%ով:

ԻՍՐԱՑԷԼ որեւէ համաձայնութեան համար հրադադարի մը չուրջ Համասի հետ, հարցը կը կապէ իսրայէլացի պինուրին ազատ արձակումին հետ, ինչ որ Համասի համար չանթաժ մըն է եւ կը մերժէ տեղի տալ այդ պայմանին:

ԻՍՐԱՑԷԼի կառավարութիւնը հաստատեց որ Պապը Իսրայէլ պիտի երթայ Մայիսին: Ան այդ օրերուն 82 տարեկան կ'ըլլայ եւ իր այցելութեան ընթացքին իրեն պիտի ընկերանայ Իսրայէլի նախագահը Շիմոն Փերէս (85 տարեկան): Այցելութեան ժամանակացոյցին կազմակերպութիւնը պիտի կատարէ նախարարապետին դրասենեակը:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ խըստօրէն քննադատած է Ռումանիան, այն յապաղումին համար, զոր արձանագրած է արդարադատութեան բարեփոխութիւններու մարզին մէջ: Հրապարակուած տեղեկագիրը կը դատապարտէ կաշառակերութեան բարձր տոկոսը: Ռումանիա Եւրոպական միութեան անդամակցած է 2007ին եւ այդ թուականէն ի վեր ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած է իրաւագիտական ճիւղին մէջ: Նորընտիր խորհրդարանը (2008 Նոյեմբեր) ժողովուրդին ոչ վստահութիւնը եւ ոչ ալ համակրութիւնը կը վայելէ:

ԳԱՄՊՈՃի համայնավար վարչակարգի տապալումէն երեսուն տարի ետք է միայն, որ կը դատուի կարմիր խմբերներու պարագլուխներէն մէկը՝ Քայինկ Կէք Իաւ, 66 տարեկան, որ աւելի ծանօթ է «Տուք» անունին տակ: Ենթական կը դատուի մարդկութեան դէմ ոճիրի եւ կանխամտածուած մարդասպանութեան ամբաստանութեամբ: 1975էն 1979, վարչակարգի զոհերուն թիւը 1,7 միլիոն մեռեալ էր ահաւոր չարչարանքներէ ետք:

ՕՊԱՄԱ - ԷՐՏՈՂԱՆ ՀԵՌԱՁԱՁՆԻ ԶՐՈՑԸ

ԱՄՆ-ու նորընտիր նախագահը փետր. 16ին հեռաձայնած է Թուրքիոյ վարչապետին: Ըստ թրքական աղբիւրներու, Պ. Օպամա ծանրացած է չրջանին մէջ Թուրքիոյ ռազմավարական կարեւորութեան եւ ԱՄՆ-ու հետ գործակցութեան վրայ: Ըսած է թէ ԱՄՆ-ու նոր ղեկավարութիւնը չատ մը մարզերու մէջ կ'ուզէ չարունակել այդ գործակցութիւնը. չէ տած է յատկապէս միջին արեւելեան խաղաղութիւնը, փՔԿ-ի ահաբեկչութիւնը, Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները:

Թ. Էրտողան եւս ընդգծած է ԱՄՆ - Թուրքիա գործակցութեան կարեւոր բնոյթը, ըսելով թէ մանաւորաբար միջին արեւելեան եւ Հայաստանի առընչուած Թուրքիոյ քաղաքականութիւններուն մէջ հարկ է ԱՄՆ արդար եւ անկողմնակալ կեցուածք ցոյց տան:

տապալումէն երեսուն տարի ետք է միայն, որ կը դատուի կարմիր խմբերներու պարագլուխներէն մէկը՝ Քայինկ Կէք Իաւ, 66 տարեկան, որ աւելի ծանօթ է «Տուք» անունին տակ: Ենթական կը դատուի մարդկութեան դէմ ոճիրի եւ կանխամտածուած մարդասպանութեան ամբաստանութեամբ: 1975էն 1979, վարչակարգի զոհերուն թիւը 1,7 միլիոն մեռեալ էր ահաւոր չարչարանքներէ ետք:

27 ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐԻ կայ աշխարհի մէջ, ըստ ՄԱԿ-ի հրապարակած մէկ տեղեկագրին (Փետր. 12) մէկ կամ այլ ձեւերու տակ: Ընդհանուր առմամբ, գերութեան արդիական երկու տեսակներ կան: Մէկը կը վերաբերի բռնի աշխատանքի եւ սեռային չահագործումի: Ոչ մէկ երկիր խնայուած է եւ մանուկները չուրջ 20%ը կը կազմեն զոհերուն, համաչխարհային չափանիշով: Ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ սեռային չահագործումը ամէնէն ընդհանրացած գերութիւնն է: Եւ գլխաւորաբար կիներն են որոնք այլ կիներ կամ աղջնակներ կը մղեն սեռային գերութեան:

ՄՈՒԼԷՆի բանտէն երկու փախստականները, որոնք Փետրուար 15ին անհաւատալի պայմաններու մէջ, պայթուցիկով չաջողած էին խոյս տալ եւ ճամբու ընթացքին կառքեր գողնալ եւ պատանդներ բռնել, ի վերջոյ ձերբակալուեցան Փետր. 17ի վաղ առաւօտեան, փարիզեան հարաւային արուարձաններէն Գրէթէյլ չրջանը: Երկուքն ալ վտանգաւոր նըկատուած չանցագործներ են, ցըկեանս եւ տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած: Հետաքրքրական է նկատել որ Մուլէնի բանտը ամէնէն ապահովներէն մէկն ըլլալու համբաւն ունի: Այս ձերբակալութիւնն ալ ծանր հետեւանքներ ունեցած է ամբողջ չրջանին երթեւեկին վրայ, ուր խճողումները մեծ համեմատութիւններու հասած են:

ԱՄՆ-ՈՒ արտաքին նախարարը Հիլարի Կլինթըն արտասահմանեան իր առաջին այցելութիւնը վերապահած է Ասիոյ եւ փետրուար 16ին Թոքիօ հասած է, ուր դրուատած է Ամերիկայի յարաբերութիւնները Ասիոյ հետ: Նախարարուհին խոցած է աւանդութեան հետ, Մերձաւոր Արեւելքի եւ Եւրոպայի չվերապահելով իր առաջին այցելութիւնները: Լրագրողներուն յայտարարած է. - «Իմ առաջին ճամբորդութեանս համար Ասիան ընտրելի ցոյց տալու համար որ Ամերիկայի յարաբերութիւնները Իաղաղականի միւս ափին հետ անհրաժեշտ են դէմ դնելու համար տագնապներուն եւ ճեռք ճգելու պատեհութիւնները»:

ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ԵՐԿՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՍՈՒՏԵՐ

Անգարայէն ու Բաքուէն պարբերաբար բարձրացող ձայներ կը կրկնեն երկու երկիրներուն եղբայրական, հարազատական բնոյթը. յաճախ նոյնիսկ կը գործածուի «մէկ ժողովուրդ, երկու պետութիւն» բնութագրումը: Արձագանգ մը ունեցաւ նաեւ Ազրպէյճանի նախագահ Իլհամ Ալիեւի վերջին այցելութեան ընթացքին Թուրքիա, երբ ան հանդիպումներ ունեցաւ Թուրքիոյ նախագահ Ապտուլլահ Կիւլի, վարչապետ Ռեճեփ Թայիփ Էրտողանի եւ խորհրդարանի նախագահ Քոքսալ Թոնճայի հետ: Ալիեւ Անգարայի մէջ ներկայացուցած է Ազրպէյճանի տեսակէտները Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման շուրջ, ինչպէս նաեւ Կասպից ծովուն կարգավիճակին, Պաքու-Թպիլիսի-Ճէյհան նաւթամուղի եւ Պաքու-Թպիլիսի-Կարս երկաթուղիի նախագիծերուն մասին:

Ազրպէյճանի նախագահը Անգարայի մէջ ունեցած հանդիպումներուն ընթացքին յայտարարած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա «մէկ ժողովուրդ, երկու պետութիւն» են: Ան նշած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն մշակոյթը, նոյն աւանդութիւնները, նոյն լեզուն, նոյն ազգային արժէքները, նոյն ազգային շահերը, նոյն ազգային նպատակները: Ալիեւ նշած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ոգին, նոյն ազգային հոգին: Ան ըսած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ապագան: Ալիեւ նշած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ճակատագիրը: Ան ըսած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ապագան: Ալիեւ նշած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ճակատագիրը:

Ալիեւ նշած է, որ Ազրպէյճան եւ Թուրքիա ունին նոյն ազգային ոգին, նոյն ազգային հոգին

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՈՒ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆ ՁԱՓ ԵԹԷ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒՈՂՆԵՐ ԸԼԼԱՅԻՆ

Իրենք զիրենք կրկնող ձմրան օրեր են, հազիւ թ նամակաբաշխը կ'անցնի: Երբեմն ծանօթ մը կը հեռաձայնէ, կամ կը հեռաձայնեն գեղահունչ ձայնով աղջիկները... ապահովագրութիւն, ինքնաշարժ, ջեռուցման նոր սարք եւ այդ կարգի բաներ ծախելու համար: Հաստատուող հատորի մը էջերը կը դարձնէի. «Համահայկական խորհրդակցութիւնները (1912–1920)»... Որքա՜ն սիրած ենք եւ կը սիրենք խորհրդակցիլ, խորհրդաժողով գումարել, ամէն բանի մասին կարծիք յայտնել, ոչ զիրար կը լսենք ոչ ալ մեզ կը լսեն: Այսպէս, վէճ չըլլար եւ ամէն ոք գոհ կ'ըլլայ, կարեւորութիւն կը խաղանք:

Հնչեց դրան զանգը: Դժգոհութեամբ գացի խոհանոցի պատուհանէն նայելու թէ ո՞վ էր այս անժամանակ անհանգստացնողը: Կեդրոնականի Արմենակ իջած էր ինքնաշարժէ մը, որուն վարորդին դեռ բաներ մը կ'ըսէր: Բացի դուռը: Արմենակ ներողութիւն խնդրեց, խնդրեց որ հագուստս չփոխեմ, մրնամ մուճակներով: Պնդեց: Գացինք նստասենեակ ուր նուազ կը զգացուի ձմեռը: Սեղանին վրայ դրաւ թղթածրար մը եւ՝

– Որոշեցի գալ, քանի որ եթէ առանձին մնայի պատերուն հետ պիտի կռուէի:

Առաջարկեցի բաժակ մը թէյ: Վայելելէ ետք նորոյթ կանաչ թէյը, բացաւ թղթածրարը:

– Սփիւռքի նորաստեղծ նախարարութիւնը պատրաստած է ութսուն մեծադիր էջերէ բաղկացած այս թղթածրարը: Ծրագի՞ր է, ուսումնասիրութի՞ւն: Ամէն բան կայ մէջը, ձեւով գիտական: Երկու անգամ կարդացի: Անվերջանալի պարբերութիւնները եւ կրկնութիւնները թոյլ չտուին որ բան մը հասկնամ: Քեզի պիտի թողում այս որ կարդաս, եթէ հասկնաս, ինծի ալ բացատրես:

– Լաւ, կը կարդամ:

– Միայն այդ չէ: Այս էջերը նաեւ Սփիւռքի համար են: Մ'թէ՞ նուազադոյն փափկանկատութեամբ չէի՞ն կրնար գրել նաեւ արեւմտահայերէնով եւ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ, այդ կ'ըլլար համապարծակցութեան քայլ:

– Սիրելի Արմենակ, դեռ չհասկցա՞ր որ մեզի տրուած է կառքին հինգերորդ անիւը ըլլալու երջանկութիւնը միայն:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Ապա Արմենակ չարունակեց.

– Արտագրեցի բոլոր օտար բառերը, որոնք բազմեցան կրկնուած են, որոնց գործածութիւնը դէթ վերանախատած Հայաստանի մէջ պէտք է որ արգիլուէր: Անոնց մէկ մասը չըհասկցայ: Ինչպէ՞ս պիտի հասկնան Սփիւռքի բարի կամեցողութիւն ունեցող Հայերը, որոնք քեզի եւ ինծի պէս հայերէնով գրոց–բրոց չեն: Կարդամ ու տես, թուղթը քեզի կը ձգեմ:

Եւ կեդրոնականցին հատիկ–հատիկ կարդաց.

– Նորմ, փուլ, էներգիտական, պառլամենտները, ինտեգրուելու մեխանիզմ, ակտիւ, ակտիւացում, ինտեգրման կաղը, սոցիալական, ֆինանսական, ռասա, ռասայական, էթնիկական, կոալիցիա, ռեսուրս, տեխնոլոգիա, ինստիտուցիոնալ, հակասեմիտիզմ, իմիգրացիոն, իմիգրացիա, իրաւական ակտ, ըսպորտ, գլոբալիզացիա, կոնվենցիա, ինստիտուտ, վիզա, ունիվեռսալ միջազգային կարգ, Եւրոպական Խարտիան, սոցիալական խարտիա, լոկալ կիբառութիւն, պրոբլեմատիկ, ռասիզմ, Փորմալ, բակալաւրական, հումանիտար, կրաֆիկա, սոցիոլոգիա, օպերատորութիւն, կինոալուեստ, մոդել, մոդելաւորում, կինոգիտութիւն, սերվիս, դիզայն պոլիկրաֆիա, թեմատիկ, քսենոֆոբիա, կոնֆլիկտ, բիզնես, թմրաբիզնես, մոնիթորինգ, ասոցացուած անդամ, սոցիալականացում, թրաֆիքինգ, կորպորատիւ, ինտերնետային, էքսոս, Փորմատ, լեգիտիմ, սիմվոլների բազա, ռեսուր, Ֆիսկալ, ռիսկ, օբյեկտ, բանկ, վենչուրային սառնդարանները պրակտիկա, սըրանսպորտ, ավիացիոն, կոռուպցիա...

Կանգ առաւ: Ի՞նչ կրնայի ըսել: Կրկնե՞լ որ առանց լեզուի անկախութեան քաղաքական անկախութիւնը անամէջ եղէգ է: Մեծերը պէտք է Վիպէն Խեչումեան կարդան, որպէսզի հասկնան թէ անյապաստանութեամբ կը դատրինք չարունակութիւն ըլլալէ եւ կ'ըլլանք նոր բանի մը սկիզբ... Ի՞նչ բանի:

Կեդրոնականցին վերջին մոհիկանն է եւ այս ցաւով պիտի մեռնի:

ՄԱԿԱՐ

Ի Գալիա
2009 Փետրուար 2

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԻՆՔՆԱԳԱՇՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ

ԱՄՆ-ու չատ մը շրջաններուն մէջ սկսած են ապահովութեան կամաւոր խմբակները յայտնուիլ: Անոնք ընդհանրապէս չուրջ տասնեակ մը թաղեցիներ կ'ըլլան որոնք գիշերները միայն լամպերով եւ առձեռն հեռաձայններով զինուած, կը շրջին թաղին մէջ, ստուգելու համար կասկածելի երեւոյթներու ներկայութիւնը: Կառատան բաց մնացած դուռ, կասկած յարուցանող կառք մը, պատճառ կ'ըլլան որ ոստիկանութիւն կանչուի:

Գրաւուած կալուածներու կարեւոր թիւը, գողութիւններու տարապայման յաւելումը, ոստիկանութեան պիւտճէներուն մէջ կատարուած կրճատումները ամերիկեան բազմաթիւ քաղաքներու բնակիչներուն չուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն: Ու տարր ճարը գըտնուած է բնակիչներէն հսկողութեան կամաւոր խումբերու կազմութեամբ: Անոնք ուշադրութիւն կ'ընեն մանաւանդ լքուած բնակարաններուն:

Ապահովութեան մտահոգութիւնը սակայն իր ժխտական կողմն ալ ունի: Հսկողութեան արարքը երբեմն կ'առաջնորդէ բռտութեան արարքներու: Թերթ մը վերջերս յօդուած մը հրատարակած է, որուն նիւթը Քաթրինա մրրիկէն եւք կատարուած սպանութիւններն են: Կ'ըսուի թէ ապահովութեան պաշտօնեաներ բազմաթիւ սեւամորթներ սպաննած են Նիւ Օռլէանզի մէջ: Զոհերուն միակ յանցանքը եղած է չրջագայիլ թաղի մը փողոցներուն մէջ: Կ'ըսուի թէ սպաննուած են սեռային յանցանքներով մեղադրուածներ ալ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Առողջապահութեան դասին, վարժուհին կը բացատրէ, թէ կեղտանիները համբուրելը վնասակար է:

– Ո՞վ կրնայ օրինակ տալ:

Մատ կը վերցնէ տղեկ մը:

– Ալիս մօրաքոյրս սովորութիւն ունէր համբուրելու իր շունը:

– Էհ, ի՞նչ եղաւ:

– Շունը սատկեցաւ:

*
**

Գօգօն կուիամարտի իր առաջին դասը կ'առնէ:

– Վաղը դարձեալ պիտի գա՞ս, կը հարցնէ ուսուցիչը:

Գօգօն հայելիին մէջ դիտելէ ետք իր կապոյտցած աչքն ու ճզմուած քիթը, կ'ըսէ.

– Պարո՛ն, մի՞թէ կարելի չէ թղթակցութեամբ հետեւիլ կուիամարտի դասին:

*
**

Վեց տարեկան Վարդանիկը դասարանէն ելլելու պահուն կը մօտենայ ուսուցչուհիին եւ կը հարցնէ.

– Ինդրեմ օրիորդ, ըսէք ինծի թէ ի՞նչ սորված եմ այսօր, որովհետեւ հայրս ամէն իրիկուն հարց ու փորձ կ'ընէ իմ սորվածներուս մասին:

*
**

Աչակերտը – ինծի կը թուի թէ ես արժանի չէի զերոյի:

Ուսուցիչը – Ես ալ այդպէս կը կարծեմ: Բայց մեր կանոնագրութեան մէջ աւելի ցած գնահատական չկայ:

*
**

– Փոքրիկ Վահէն առաջին անգամ ըլլալով կը յաճախէ դպրոց:

– Պատմէ զաւակս, ի՞նչ սորվեցուցին քեզի այնտեղ:

– Բան մըն ալ չսորվեցուցին, միայն ըսին թէ վաղն ալ դպրոց եկուր:

*
**

– Հրաչիկ, ըսաւ հայրը,– ուսուցիչը զո՞հ է քեզմէ:

– Օ, այո հայրիկ, միանգամայն:

– Ինչպէ՞ս: Ան ըսա՞ծ է քեզի այդ մասին:

– Այո: Երկու օր առաջ ան ըսաւ. «Եթէ իմ բոլոր աչակերտները քեզ պէս ըլլային, այսօր իսկ դպրոցը կը փակէի»: Ան ըսել կ'ուզէր թէ ես արդէն ամէն ինչ գիտեմ:

– ԱՏԱՆԱ 100 –

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Մխեանոյն օրերուն նահանգին Ա. գոմիսէր Քեազիմ պէյ, Քէչլիքեան Արթինի մեղսակցութեամբ, կը ծրագրէն Հայերու տունէն ոսկեղէն զանելու դաւադրութիւն մը –անչուշտ իրենց կողմանէ զըրպարտելէ յետոյ գտնելու պայմանաւ– եւ ասանկով Ատանայի Հայութիւնը իբրեւ ապըստամբ եւ իբրեւ անիշխանական ներկայացնել: Եւ ասոնց ամէնուն իբրեւ լըրացուցիչ մաս, կիպրոսի մէջ գործող Եըլտըզի գաղտնի գործակալը ամէն օր իր քաշած հեռագիրներով կ'ուզէր հաւատացընել Եըլտըզի, թէ ամէն օր գունդ-գունդ յեղափոխականներ կը վազեն դէպի Ատանա, մասնաւորապէս վարձուած նաւակներով: Մինչդեռ այդ փախուստի ճամբով Ատանա մտնողները ոչ թէ յեղափոխականներ, այլ հայրենակարօտ եւ որդեկարօտ գաւառացի Հայեր էին, որոնց առջեւ երկրին դռները փակած էր Համիտեան բռնակալութիւնը, եւ որոնցմէ չատեր ձերբակալուելով ետ կը դարձըւէին:

Կարմիր Սուլթանը, արդէն իսկ իր ծըրագիրները դգուղ ստորնաքարշ հաճոյակատարներէ ճուլուած, եւ հետզհետէ ստացած այս տեղեկութիւնները կրնար իր Վամբըրեան նպատակներուն ի նպաստ գործածել: Ուստի իր ամբողջ կատաղութիւնը կը թափէ Ատանայի նախկին կուսակալ Պահրի փաշայի վրայ, զինքը մեղադրելով իր անչրջահայեացութեանը համար, եւ յանդիմանելով անոր ապիկարութիւնը: Չէի գիտեր, թէ ինչ անց ու դարձեր տեղի ունեցած էին այդ երկու օրուան մէջ, միայն որոշ կը տեսնէի, թէ կուսակալը ընկճուած էր հոգեկան անձկութեան մը տակ, ու երբ առանձին մընայինք բացաւ իր սիրտը, եւ այս բառերով խօսեցաւ ինձ հետ:

– Երէկի տղաք ինձմէ առաջ անցան ռիւթպէկով եւ պատիւներով, իսկ ես երեսուն տարիներէ ի վեր մնացի իմ դիրքիս եւ ռիւթպէկիս մէջ, միմիայն Հայերուն բարեկամ ըլլալուս համար: Այդ բարեկամութիւնը, որ իմ յետադիմութեանս պատճառն եղաւ, հիմա ալ իմ դիրքս եւ անձս կը վտանգէ, ու Հայերը ապերախտութեամբ կը փոխարինեն իրենց ըրած բարիքները:

Պահրի փաշա այս ըսելով իմ առջեւս կը նետէ այս խնդրոյն վերաբերեալ եըլդըզի արդէն քաշուած հեռագրերու ծրար մը:

Ամբաստանութիւնները ստոյգ էին, բայց միեւնոյն ժամանակ ծանրակշիռ: Ազգին գլուխէն հեռացնելու համար ծըրագրուած վերահաս փորձութիւնը, բոլոր ուժովս կը մաքառիմ այդ սխալ տեղեկատուութեանց դէմ, եւ ապահովիչ բացատրութիւններ տալէ յետոյ կ'աւելցընեմ.

– Որպէս զի ձեզ համոզեմ, թէ տրուած տեղեկութիւնները սուտ են բացարձակապէս, եւ զրպարտութիւններ, ես անձնապէս կ'երաշխաւորեմ նահանգիս մէջ գըտնուած Հայերու օրինաց հակառակ չարժման մէջ չգտնուիլը: Եթէ հակառակ երաշխաւորութեանս որ եւ է անախորժ դէպք պատահի, եւ եթէ այդ պարագային նախ գիս, ու յետոյ Ատանայի անդորրութիւնը ինձմէ առաջ երաշխաւորող Կաթողիկոսը սպաննել չտաս, վատ մըն ես իմ աչքիս:

Պահրի փաշա կը խորհի պահ մը, եւ ինք, որ ամիս մը առաջ այս օրինակ հեռագիրներու տուած իր պատասխաններէն մէկով Հալէպի Պէքիր փաշան, զարմած, ու կիպրոսի գործակալը, խարդախ անուանած էր, կարծես զսպանակէ մը մղուած, կանչելով իր քարտուղարը դրի առնել կու տայ այն համբաւաւոր հեռագիրը, զոր Եըլտըզ ուղղեց, եւ որ վալիներու տարեգրութեանց մէջ եղական դէպքը պիտի մնայ: Ահա այդ համբաւաւոր հեռագրին գրեթէ բառական ամփոփումը:

– «Ատանայի նահանգին Հայերուն վերագրուածները զրպարտութիւններ են միայն, անոնց հաւատարմութեան մասին բացարձակ վստահութիւն ունիմ. եւ արդէն այդ հաւատարմութիւնը երաշխաւորած է Սիսի Կաթողիկոսին եւ Ատանայի Հայոց Առաջնորդին կողմէն: Եթէ հակառակ այդ երաշխաւորութեան, բարձրագոյն կամաց հակառակ դէպք մը պատահի նահանգիս մէջ, նախ կաթողիկոսն ու Առաջնորդը պիտի սպաննեմ ու յետոյ անձնասպան պիտի ըլլամ»:

Այս դէպքերը տեղի կ'ունենային 1907 Մայիսին: Այդ թուականէն վերջ Հայերուն համար նիւթուած զրպարտութիւնները իրենց թափը կը կորնցնեն, եւ թէպետ քիչ վերջը Կաթողիկոսը Հաճնոյ մէջ քամաքամին եւ իր փոխանորդին կողմէն, մեր Մէրսինի փոխանորդ Շահէ վարդապետ, կէօզնէի մէջ հազարապետէն անարդանք կ'ընդունէին, թէպետ ես Օգոստոս 27ին Հաքիմին ներկայութեանը յարձակում մը կը կրէի Պահրի փաշայի կողմէն, թէպետ Մէրսին, կէօզնէ, Հաճըն, Զոք-Մարզուան եւլն. ծպտեալ ոստիկաններ եւ լրտեսներ կը ղրկուէին, թէպետ Սեպտեմբեր 2ի գիշերը Սիհանի եւ Ձիհանի գետաբերանները գօրք կը ղրկուէր առատ ռազմամթերքով, իբր թէ ցամաք ելլելիք յեղափոխական հրոսախումբերու դէմ պատերազմելու նպատակաւ, այսու հանդերձ պէտք է խոստովանիլ թէ Պահրի փաշայի վերադիրը հին ռեժիմի օրով եւ երկար տարիի համար, արդէն իսկ ապահոված էր Ատանայի եւ շրջակայքի Հայութեան կեանքը:

(Շար. 5)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **loto le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. **Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.**

Affiche COMPLET

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 21
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ Ս. ԺՈՂՈՎՈՑՆ
(381) ՀԱՐԻՒՐ ՑԻՍՈՒՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ
երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին Ս. Սեղանին վարագոյրը կը պացուի:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 22
ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին, պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 17
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՑԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՋՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
ՀԱՋԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ 451 ԹՈՒԻՆ:
Տօն ամենաւսկոչութեան
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց:
Ձկնի սրբոյ պատարագի կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
ՏՕՆ ԱՋԳԱՑԻՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՄՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 19
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին:
Այս առթիւ Լիմնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիմնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures.**

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures

LES ARMENIENS DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN
Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)
ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
JEUDI
19 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·144 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·144

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԳՈՀ ՉԷ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Պապաճան յայտնած է թէ Ղարաբաղի մասին նախագահ Ս. Սարգսեանի վերջին յայտարարութիւնը կը վնասէ հարցին լուծումի հոլովոյթին: Ս. Սարգսեան յայտնած էր թէ Ղարաբաղը Ադրբեջանին չի կրնար ենթարկուիլ, խաղաղ լուծումը այլընտրանք չունի եւ թէ ան պիտի առաջնորդէ Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին ճանաչումին:

Պապաճան ըսած է թէ իրենք մեծ կարեւորութեամբ կը վերաբերին բանակցութեան սեղանին վրայ եղած յայտարարութիւններուն, եթէ անոնք իրապէս լուծումի կը ձգտին: Կ'ակնկալենք որ, ըսած է նախարարը, կողմերը չընեն այնպիսի յայտարարութիւններ որոնք կրնան վնասել բանակցութիւններուն:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին Հայաստանի զոյգ զեկուցաբերները Ճ. Փրէսքոթ եւ Ժ. Գոլմպիէ մտահոգութիւն արտայայտած են Հայ ազգային գոնկրէսի Մարտ 1ին ծրագրած ցոյցին դրուած խոչընդոտներուն: Անոնք ըսած են թէ երկրին իշխանութիւնները պէտք է ամբողջութեամբ յարգեն հաւաքներու ազատութեան սկզբունքը եւ աւելորդ սահմանափակումներ չդնեն ընդդիմութեան այդ կարգի նախաձեռնութիւններուն: Զեկուցաբերները չեշտած են թէ խաղաղ հանրահաւաքներ կազմակերպելու կարելիութիւնը հիմնական ազդակներէն է ժողովրդավարութեան: Փրէսքոթ եւ Գոլմպիէ կոչ ուղղած են Հայաստանի ղեկավարութեան որ ընտրուած վայրերուն մէջ խաղաղ հանրահաւաքներու արտօնութիւն տրուի:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐԸ ԴԱՏ ԲԱՑԱԾ ԵՆ ՎԼ. ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻԻ ԴԷՄ

Ռուսաստանի Ադրբեջանցիներու ընկերակցութիւնը դատ բացած է ազգայնական յայտնի ղեկավար Վլ. Ժիրինովսկիի դէմ. պատճառը անոր «Վերջին գրոհը դէպի հարաւ» հատորն է, որ վիրաւորած է Ադրբեջանցիներուն արժանապատուութիւնն ու պատիւը: Այդ զգացումին առաջնորդած են 1915ի, 1988ի Լեռնային Ղարաբաղի պատահարներուն մասին Ժիրինովսկիի դատումները: Դատը տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի մէկ առեանին առջեւ Մարտ 2ին:

Հատորը առաջին անգամ հրատարակուած ըլլալով 1993ին եւ քանի մը վերահրատարակութիւն ունենալով հանդերձ, Ադրբեջանցիները նոր անդրադարձած են իրենց արժանապատուութեան եւ պատիւին ուղղուած անոր տողերուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՒՍՏԱՆԴԻՒԻ վիճակը այնքան վատթարացած է, որ փետրուար 17էն ի վեր դադրած էր էլ. ՔԱ. Փէ.ի հակակշռին տակ ըլլալէ: 48 ժամուան ընթացքին թալանի տրուած էր մայրաքաղաքը, կառքեր բոցերու մէջ, վաճառատուներ կողոպտուած էին եւ դեռ երիտասարդներ ալ հրացաններով կրակել սկսած են եւ 3 ոստիկան վիրաւորուած է: Փուէնթ ա Փիթրը քաղաքացիական պատերազմի մը պատկերը կը պարզէ եւ ոչ ոք կրնայ այլեւս առաջքն առնել դեռ աւելի ծանրակշիռ կացութեան մը: Գիշերը մանուանդ, մայրաքաղաքը պատերազմական դաշտի վերածուած էր եւ հանրային ապահովութեան նահանգային տնօրէնին կցորդն ալ յայտարարած է.- «Իսկական ծուղակի մը մէջ ինկանք չարաճակողներու խմբակներու կողմէ, որոնք մեզ կը քարկոծէին եւ աւելի քան երեք ժամ իրենց հրթիռներուն թիրախը եղանք: Հրաշք մըն է որ վիրաւոր ալ չունեցանք»: Փուէնթ ա Փիթրի քաղաքապետին համար երիտասարդներու բիրտ ընթացքը կը բացատրուի անով որ իրենց մօտ գործազրկութիւնը 74%ի հասած է: Գործազրկութեան, ապրուստի կարելիութեան չգոյութեան քով կայ նաեւ ցեղապաշտութեան հարցը, որ աւելի կը թունաւորէ եւ կը վտանգէ մթնոլորտը:

ԲԻՏԱՆԱԿԱՆ Սըն օրաթերթին է, որ տրուած է լուրը փետրուար 16ին, զարմացնելով բոլորը: Արդարեւ, թերթը կը հաղորդէր որ ամսուս սկիզբը բրիտանական եւ ֆրանսական հիւլէական երկու սուզանաւեր բախում ունեցած են բրիտանական ծովափներու բացը, Ատլանտեանի ծոցը: Այդ աննախընթաց միջադէպը ոչ մէկ վնաս պատճառած է, մարդկային թէ նիւթական:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏ (Փաքիստան) կառավարութիւնը համաձայնութեան եկած է թալիպաններուն հետ, որպէսզի դործադրուի Շառիան, ինչ որ ոմանց կողմէ խաբէութիւն մը կը նկատուի: Այս համաձայնագրով փաքիստանցի պատասխանատուները կ'ընդունին որ Շառիան (իսլամական օրէնքը) գործադրուի Չրջանին մեծ մասին մէջ, արդարութիւնը յանձնելով կրօնական դատարաններու:

ՕՊԱՄԱ յայտարարած է որ 17 հազար զինուոր եւս պիտի ղրկուի Աֆղանիստան, ամրապնդելու համար կացութիւնը, որ խախուտ կը թուի: ԱՄՆ-ու նախագահին համար այդ յաւելեալ քանակը անհրաժեշտ է կայունացնելու համար կացութիւնը որ կը վատթարանայ:

ԱՆԱՆԱՐԻՎՈՑԻ մէջ (Մատակասքար) նոր միջադէպեր պատահած են փետրուար 16ին, երբ բախումներ ծայր տուած էին մալկաչ ուժերու եւ քաղաքապետին կողմնակիցներուն միջեւ, որ կ'ուզէ իշխանութենէն հեռացնել նախագահը: Ոստիկանութիւնը արգելք հանդիսացած է ցուցարարներուն, որոնք կ'ուզէին տէր դառնալ նախարարական չէնքերուն, ինչպէս իրենց պարագլուխը նախապէս յայտարարած էր:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Քարզայ խիստ կերպով քննադատած է Միացեալ Նահանգները, որոնք նոյնքան խստութեամբ քննադատած էին իր կառավարութիւնը: Կը յուսայ որ Օպամա աւելի լաւ դատում մը կ'ունենայ, որովհետեւ իր կառավարութիւնը նկարագրելով որպէս «ժողովուրդէն հեռու», Օպամա ցոյց տուած է «իր կառավարութեան անչափահասութիւնը»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Պետութեան խորհուրդը յայտնած է փետրուար 16ի ազգարարութեամբ մը, որ Ֆրանսայի պետութիւնը պատասխանատու էր Հրեաներու տեղահանութեան Բ. աշխարհամարտի ընթացքին, ընդունելով հանդերձ, որ 1945էն ի վեր ձեռք առնուած միջոցները թոյլ տուած են, կարելիի սահմաններուն մէջ, ղարմանալ այդ վնասները: Այս սահմանափակումը մեծ յոյսեր չի տար անոնց որոնք հատուցում կը պահանջեն (400 թղթածրար կայ):

ԻՐԱՔԻ չորս պատանիներ, որոնք ֆութպոլ կը խաղային, մեռած են երբ գնդակը հրթիռի մը բախած է Ամարա (հարաւային Իրաք):

Ա.ԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԸ, փետրուար 17ին, միաձայնութեամբ քուէարկած է օրինագիծ մը, որ օրական 49 եւրոյի նպաստ մը կը յատկացնէ (առաւելագոյն երեք շաբթուան երկայնքին) անձի մը որ պիտի ընկերանայ մահամերձ անձի մը: Չեռք առնուած միջոցը տարեկան 20 միլիոն եւրօ կ'արժէ: Հարց մը կը մնայ տակաւին, ինչ հիմանց վրայ որոշուած է այդ երեք շաբաթը եւ ինչ կը պատահի եթէ մահամերձը երեք շաբաթէն չմեռնի...:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ խորհրդարանին առջեւ եղած ելոյթ ունենալով Չեխիոյ վարչապետը ծանրօրէն դատապարտած է Եւրոպան հոգատարի իր քաղաքականութեան համար: Նոյն ատեն, Բրակայի մէջ, փոխ վարչապետը կ'ընդունէր Ֆրանսայի նախարարները, որոնց մէջ Փաթրիք Տէվէճեան, որոնք կը ջանային համոզել Չեխիան որ կառքի կազմածներու չինութեան պարագան պէտք չէ մտահոգէ Չեխիան աշխատանքի գեռնին վրայ: Ծանօթ է որ Սարքոզի արտայայտած էր այդ մասին, պահանջելով որ Ֆրանսական կառքերու չինութեան մէկ մասը «չարտածուի», օրինակ՝ Չեխիա:

ԳԱՆԱՐԻՆԵՐՈՒ բացը, զաղտնարար զաղթող 24 հոգիի դիակները յայտնաբերուած են փետրուար 15ին, 6 ուրիշներ կարելի եղած է փրկել: Չոհերուն մէջ, 14 անչափահաս անձեր կան 7էն 17 տարեկան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ԿԸ ՀԱԿԱԴԱՐՁԷ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

Թուրքիոյ պատմութեան հիմնարկը յարտարարութեամբ մը հակադարձած է կրթական տնօրէնութիւններուն չրջաբերականով վարժարաններուն ղրկուած 1915ի նիւթով ֆիլմին ցուցադրութեան հրահանգին: Այդ ֆիլմը որուն խորագիրն է «Սարը կէլին», պէտք է որպէս օժանդակ դասանիւթ ցուցադրուէր աշակերտութեան եւ ցուցադրութեան արդիւնքին մասին նոյն տնօրէնութիւնը տեղեակ պահէր:

Հիմնարկը կը չեշտէ թէ Հայկական հարցը Թուրքիոյ ամէնէն փափուկ մէկ խնդիրն է: Ան առօրեայ ըրուած կացութիւններու պատճառ է: Նման փափուկ խնդիրներու մօտեցումը, յատկապէս երբ հարցը կը վերաբերի կրթութեան մարզին, հարկ է նիւթին պահանջած վախկուածութեամբ ըլլայ:

Ցեռոյ Կ'ըսուի. «Սարը կէլին»ը որուն պարտադիր ցուցադրութիւնը հրահանգուած է նախակրթարանի աշակերտութեան, հակառակ գիտական ըլլալու բոլոր պնդումներուն, «գիտական» բնոյթ չունի: Ձիւղ հակառակն է պարագան. ան պէտք է արժեւորուի որպէս քարոզչական ֆիլմ, քանի որ կը հրահրէ ընկերութեան մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող Հայու թշնամութիւնը եւ խորութեան պարկ տուող իր ոճով ոխ ու ատելութիւն կը սերմանէ: Իսկ այս տեսանկիւնէն, այդ փաստաթուղթականը ամէն բանէ առաջ կը բռնաբարէ մարդկային հիմնական ըմբռնումները»:

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԵՊՏՕՒ» ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԷՋԵՐԸ

Շաբաթաթերթը փետրուար 17-23ի թիւին մէջ ութ էջնոց թղթածրար մը յատկացուցած է քաղաքին հայ համայնքին, կողքին վրան ալ զետեղած է հայ փոլքլորի պարուհիի մը լուսանկարը: Թղթածրարը խորագրուած է «Հայկական Մարսէյլը»: Անդրադարձներ կան քաղաքին 80 հազարնոց համայնքին անցեալին, ներկային եւ ապագային: Լայն տեղ տրուած է Ա.Ր.Ա.Մ. կեդրոնի հիմնադիր կարպիս Արթինի յուշերուն, ներկայի գործունէութեան:

Համայնքը ներկայացուած է մարզական, մշակութային, քաղաքական, կազմակերպչական ու այլ երեսակներով: Նիւթ եղած են ինքնութեան հարցեր, խառն ամուսնութիւններու պարագան, Հայ դատի խնդիրը, որուն պաշտպանութիւնը լեզուին ընդմէջէն իր ինքնութիւնը մշտապէս պահպանելու ազդակ նկատած է 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետ Կարօ Ճոլմէփեան:

* * *

«POLITIQUE INTERNATIONALE»

Պարբերականին նոր թիւը (122, 2008-2009) 100 էջնոց թղթածրար մը նուիրած է Հայաստանի: Հոն տեղ գտած են ակնաւոր եւ ձեռնհաս յօդուածագիրներու գրութիւններ:

վրայ: Ցիշեցուն ալ կ'ըլլայ թէ այդ ակերտները, անոնց ընտանիքները երկրին հաւասար իրաւունքներու տէր քաղաքացիներն են:

Ցայտարարութիւնը կ'աւարտի կառավարութեան ու կրթական նախարարութեան ուղղուած կոչով մը. առաջինէն կը պահանջուի որ ժողովրդավար ընկերութեան եւ պետութեան մը ըմբռնումին յարիր փիլիսոփայութեամբ կազմակերպուի կրթական գործը: Իսկ նախարարութենէն պահանջուածը անյապաղ վերջ տալ է այդ սխալ ու վտանգաւոր կիրարկումին:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱԳԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ–ԷՓՄԷՓՃԵԱՆ

Մելգոնեանցիներուս համար սըրբազան աւանդութիւն դարձած հոգեհանգստեան պաշտօնով եւ Գրիգոր ու Կարապետ Մելգոնեան եղբայրներու դամբանին առջեւ ծաղկեվտնջներու զետեղումով, աղօթքով ու Մելգոնեան կրթական հաստատութեան քայլերգով յիշուեցաւ մեր բարերարներուն օրը, 2009, Յունուար 18ը, Ս. Յովհաննէս Կարապետ տօնին ամէնէն մօտ կիրակին: Եւ ամբողջ չաբթուան ընթացքին Մելգոնեանը գրեթէ չըհեռացաւ մտածումներէս, մանաւանդ որ տաբօրինակ զուգադիպութեամբ մը, այս օրերուն Հայաստանի Հանրային հեռատեսիլէն ցուցադրուեցաւ վերջերս (2009) պատրաստուած հարցազրոյցը պոլսեցի մելգոնեանցի Բիւզանդ Եանըքեան–Ադպաչեանի հետ: Հազորդումին նիւթը Բիւզանդին հազարաւոր գիրքերու հաւաքածոն էր· արտայայտութիւնը՝ գիրքերու ու մեր բառ ու բանին նկատմամբ պաշտամունքի հասնող իր մեծ սիրոյն, որ ծներ էր Մելգոնեանի թանկարժէք գրադարանին մէջ, երբ իբրեւ նորաբոյս պատանի, առաջին անգամ ոտք կոխեր էր հոն երկիւղածութեամբ: Հիմա չափազանց մտահոգ էր ճակատագիրովը իր Մայր կրթարանի գիրքերուն, զորս կը նկատէր մասունք:

***

ՎԱԶԳԻՆ Ա· ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

2008ի վերջին ամիսներուն մեծ չուքով նչուեցան ծննդեան հարիւրամեակները մեր ամէնէն լուսաւոր եկեղեցականներէն Վազգէն Ա·ի եւ աշխարհահռչակ աստղագէտ գիտնական Վիկտոր Համբարձումեանի:

–Վազգէն Ա· Մելգոնեանը բնութագրած է իբրեւ «Հայկազեան միշտ յաղթող ոգու փայլատակում»: Հաստատութիւնը Սփիւռքի առաջին կրթարանն էր, որուն 60 հոգինոց երգչախումբը պաշտօնապէս հայրենիք հրաւիրուեցաւ 1986ին, իր փառաչուք 60ամեակին: Այս առիթով, Ս· Էջմիածնի խնկաբոյր կամարներուն ներքեւ եւ ներկայութեամբ Մեծ Հայրապետին, երգչախումբը կատարեց պատարագի երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Սեպուհ Աբգարեանի: Մատուցուեցաւ նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Մելգոնեան բարերարներու յիշատակին: Պատմական օր մը եղաւ այս հաստատութեան երգչախումբին ու պատասխանատու ուսուցիչներուն համար, որոնք ոչ միայն արժանացան վեհափառին բարձր գնահատանքին, այլ եւ լուսանկարուեցան հետը ու ճաշի հիւրը եղան:

Մելգոնեանը յիշուած է նաեւ Վիկտոր Համբարձումեանի յուշերուն մէջ: 1960ական թուականներու վերջը մեծ գիտնականը կը հրաւիրուի Սամոս, աստղագիտութեան պատմութեան հարցերուն նուիրուած համագումարի մը: Մոսկուայէն կը թռի Աթէնք եւ ապա դարձեալ օդանաւով կը հասնի յունական Սամոս կղզին: Օդակայանին մէջ կը ծանօթանայ, իր բառերով, «··· չատ գործունեայ եւ բարեհամբոյր օրիորդի մը, որ չատ կերթ ու չնորհքով հայուհի մըն էր: Ան կ'աշխատէր, վաճառելով օդանաւի տոմսեր, ըլլալով օդանաւային ընկերութեան պաշտօնեայ: Պէտք է ըսել որ ի'նք է օդակայանին մէջ ամէն բան կազմակերպողը: Ես, ի հարկէ, հարցուցի իր կրթութեան մասին, եւ ան պատասխանեց թէ կիպրոսի մէջ աւարտած է Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը: Զգրեցի ինծի համար անոր անունը, բայց մինչեւ հիմա կը մտածեմ թէ ինչքա՞ն այդպիսի չնորհալի եւ գործիմաց օրիորդներ ու երիտասարդներ ունինք մենք, որոնք ըտիպուած են սպասարկելու օտարներուն» (Ակադեմիկոս Վ· Հ· Համբարձումեան, կեանքի դրուագներ, Երեւան, 2003, էջ 74):

***

ԿԻՊՐՈՍ, 2008 ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Պզտիկ կիպրոսի մէջ, 2008ին, լոյս տեսան երկու հայերէն գիրքեր· «Սիրերգ» քերթուածներու փունջը, հեղինակութեամբ Վարդան Թաչճեանի եւ «Պատանեկան թատերգութիւններ», մշակուած՝ Մարի Սոմաքեանի կողմէ: Երկուքն ալ մելգոնեանցի են:

Մելգոնեանցի Թաթիանա Ֆերահեան արժանացաւ 2008ի Փէքինի Ողիմպիականի «Fine arts» ցուցահանդէսին ոսկի պատուանշանին:

Եւ վերջապէս, 2008ին հրապարակուեցաւ մելգոնեանցի եւ Մելգոնեանի վաստակաշատ արուեստագէտ–ուսուցիչ Սեպուհ Աբգարեանի Պոլսոյ եւ Մոսկուայի կրեմլինի պալատին մէջ 20·000 ունկընդիրներու ներկայութեան ղեկավարած Գոհար Համոյթի համերգներուն տեսահոլովակները:

***

ՀԱՅ ԴԱՏ ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Աղաղաւորէն կ'ուրախանանք երբ լայնածաւալ մեր աշխարհի մութ ու լոյս քառուղիներէն կամ հրապարակներէն մէկուն վրայ կը բարձրանայ կոթող մը ի յիշատակ բռնարարքի զոհ գացած մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Փակուած կը պահենք սակայն Մելգոնեանը, Սփիւռքի թերեւս ամէնէն վեհաշուք կոթողը՝ նուիրուած Ապրիլ 24ին: Կոթող, որ քար չէր միայն, այլ ապրո՛ղ յուշարձան, կենդանի վկայութիւնը մեր վերածնունդին: Հո՛ս է դամբանը մեր բարերարներուն որոնք անմնացորդ հաւատացին դալիք սերունդներուն: Հո՛ս է նոճիներու պուրակը առաջին օրերուն որոնք մարդացած ու հայացած մեկնեցան ի սփիւռս աշխարհի եւ հայկականութիւն ճառագայթեցին ամէնուրեք: Հո՛ս էր մանաւանդ որ մեր ոսկեղինիկ լեզուն ու հոգեթով երգերը հնչեցին բարձրաձայն: Ու հայ աղջիկներ ու հայ տղաք մեր հայկական պարերուն խրոխտ գոփիւնով թնդացուցին պատմական հանդիսասրահը: Մելգոնեանը··· ամէնէն ազնիւ վրէժը եղաւ մեր ցեղասպանութեան: Հայ դատի յաղթական սկիզբն էր ան: Ու հիմա··· դատապարտուած է լռութեան:

***

ԻՆՉՈ՞Ւ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԸ

Ոչ ոք տակաւին հասկցած է պատճառը: Բայց եթէ թերացումներ ու թերութիւններ կային, ինչո՞ւ չըսրբագրուեցան անոնք ժամանակին: Ինչո՞ւ պէտք եղած առաջնորդութիւնը չտրուեցաւ:

***

ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

Մելգոնեանը զո՞հ գնաց արդեօք բամբասանքի:

Ուրիչ հաստատութիւններու եւ կառոյցներու սխալները չեն արդարացներ երբեք մեր հաստատութիւններուն ձախողութիւնները: Եւ քննադատութիւն ու ինքնաքննադատութիւն մեկնակէտն են յառաջդիմութեան: Առողջ քննադատութեան բացակայութիւնն է որ մեզ կ'առաջնորդէ դէպի ինքնագոհութեան լճացումը:

Մելգոնեանը, իբրեւ կրթական հաստատութիւն, բնականաբար ունէր իր բազմապիսի դժուարութիւններն ու սխալները: Բայց ինչո՞ւ Մելգոնեանի թերութիւնները խոշորացոյցով դիտուեցան ոմանց կողմէ եւ խօսակցութեանց նիւթ դարձան սուրճի գաւաթներու չուրջ: Եղան անձեր որոնք աչխատեցան զիրար գերազանցել թէ ո՛վ կրնար աւելի շատ թերիներ մատնանշել եւ ապտին–անդին խօսիլ:

Ու հարց է թէ, որո՞նք կը բամբասեն: Անոնք որոնք կը փափաքին ցոյց տալ թէ շա՞տ բան գիտեն, շա՞տ սխալներ կը տեսնեն, թէ անոնք որոնք պահանջքը կը գգան առաջինը ըլլալու բամբասանքի լուրերը, սխալ կամ ճիշդ, ապտին–անդին հասցնելու եւ «ծառայութիւն» մը մատուցած ըլլալու գոհունակութիւնը զգալու:

Երբ կը մտածեմ այս տխուր նիւթին մասին, միշտ կը մտաբերեմ հայրենի պետական–քաղաքական մեծ գործիչ Ալեքսան Կիրակոսեանը, ժամանակակիցը Հայաստանի երեք հանրապետութիւններուն: Իր սքանչելի եւ խիստ ուսանելի «Մայրամուտի չեմին» գիրքին մէջ, ան անդրադարձած է 1937ի ցաւագին իրադարձութիւններուն, երբ իր իսկ բառերով՝ թափ էին առեր «մատնութիւններն ու բանսարկութիւնները»· եւ ժամանակի բռնադատութիւններուն զոհ գացին ու անիրաւօրէն դատապարտուեցան եղիչէ Զարենց, Ակսել Բակունց, Գուրգէն Մահարի, Վահան Թոթովենց եւ շատ ուրիշներ, մէկ խօսքով՝ մեր մտաւորականութեան ընտրանին:

Միշտ ափսոս է երբ իշխանութիւններ ու ղեկավար մարմիններ չեն առաջնորդուիր փաստացի վկայութիւններով, լայնախոհութեամբ, կենսականը մանրուքէն զատորոշելու եւ համեմատութիւնները պահելու կարողութեամբ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԴԻՏԱԿ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ», «ԼՐՈՑ ԳԻՐ», «ՇՏԵՄԱՐԱՆ», «ԱԶԴԱՐԱՐ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ» ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Պոլիս հայ մամուլի եւ լրագրութեան ամէնէն մեծ եւ կարեւոր կեդրոններէն եղած է ուր ժթ· դարու սկիզբէն լոյս տեսած են կրօնական, քաղաքական, տնտեսական, մշակութային, մանկապատանեկան, բժշկագիտական, առեւտրական, բանասիրական, հասարակական եւ այլեւայլ բովանդակութեամբ շաբաթաթերթեր, չաբաթաթերթեր, ամսագիրներ կամ պարբերաթերթեր: Անոնցմէ ոմանք բաւական երկար ժամանակ գոյատեւած են, իսկ ոմանք ալ գոյութեան չատ կարճ ժամանակ մը միայն բոլորած են:

«ԴԻՏԱԿ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ»

Հայ մամուլին օրրանը զարձաւ Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքը, ուր Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան 1794–1795ին լոյս ընծայեց հայ լրագրութեան անդրանիկը՝ «Աղդարար»ը: Այնուհետեւ, 1872ին Վենետիկի մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «Դիտակ Բիւզանդեան»ը, որուն հովանաւորը զմիւռնահայ Աբչարունեաց ընկերութիւնն էր, եւ որ լայն սպառում ունէր Զմիւռնիոյ եւ Պոլսոյ մէջ:

«Դիտակ Բիւզանդեան» սկիզբը չաբաթաթերթ էր եւ յետոյ զարձաւ երկչաբաթաթերթ: Զայն կարելի է նկատել Պոլսոյ մէջ սպառող եւ կարդացուող առաջին թերթը: Անոր հրատարակութիւնը սկսաւ Նափոլէոնի Ռուսիոյ վրայ արշաւանքին ժամանակ, երբ ֆրանսական մեծ բանակը հասաւ մինչեւ Մոսկուա, գրաւեց զայն, բայց յետոյ պարտուած հեռացաւ հոնկէ: Նափոլէոնի կայսրութիւնը իրեւայլորդ ծանր հարուածներ ստացաւ եւրոպական միացեալ ուժերէն, իսկ Վաթերլոյի ճակատամարտին, 1815ին կործանցուց ամէն ինչ: «Դիտակ Բիւզանդեան»ի մէջ լայն տեղ յատկացուած են նափոլէոնեան պատերազմներուն, ռազմական արշաւանքներուն, ինչպէս նաեւ համաչխարհային անցուդարձերուն եւ տարբեր երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական վիճակին մասին: Այս բոլորը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին ժողովուրդին կողմէ: Հոն տպագրուած են նաեւ բանասիրական, կրօնական եւ մշակութային յօդուածներ· «Դիտակ Բիւզանդեան» հրատարակուեցաւ մինչեւ 1816:

«ԼՐՈՑ ԳԻՐ ՄԵԾԻ ՏԷՐՈՒԹԵԱՆՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ»

Ֆրանսացի Ալեքսանտր Պլաք 1825էն սկսեալ Զմիւռնիոյ մէջ կը հրատարակէր «Սփեքթաթէօր տը լ'Օրիան» ֆրանսերէն թերթը: Սուլթան Մահմուտի որոշումով անոր յանձնուեցաւ ֆրանսերէն «Մունիթոր Օթոման»ի կողքին սկսաւ հրատարակուիլ օսմաներէն լեզուով «Թաքվիմի Վաքայի» թերթը: Սուլթանական որոշումին համաձայն, անոր կցուեցան յունարէն, հայերէն, պուլկարերէն եւ պարսկերէն բաժիններ: Հայերէն բաժինը ըստացաւ «Լրոյ գիր Մեծի տէրութեան Օսմանեան» անունը: Անիկա սկսաւ հրատարակուիլ 1832էն սկսեալ եւ այսպէսով զարձաւ հայալեզու անդրանիկ պարբերականը Օսմանեան կայսրութեան մէջ: Անոր աչխատակիցները զարձան Գ· Գէորգեան եւ Գ· Սրապեան: Սկզբնական չրջանին անիկա միայն պետութեան պաչտօնական լրատուութիւնը կը ներկայացնէր եւ բաւական հեռու էր ազգային կեանքէն, իսկ քաղաքական եւ ընկերային հարցեր չէին արծարծուեր: Հիմնական լրատուութիւնը կեդրոնացած էր պալատական անցուդարձերուն, սուլթանին եւ իր մերձաւորներուն ու ընտանեկան պարագաներուն կեանքի ու ապրելակերպին, պէյերու, փաչաներու, սատրազամներու, վեզիրներու կամ ամիրաներու պարգեւներու ու տիտղոսներու յանձնման արարողութիւններուն վրայ· լայն տեղ կը տրուէին նաեւ կայսերական հրովարտակներուն: Սկզբնական չրջանին հայերէն յաւելուածը 12–23 համար միայն հրատարակուեցաւ:

Ժամանակի ընթացքին «Լրոյ դիր»ը աւելի հայկական դիմագիծ սկսաւ ստանալ: Հոն տպագրուեցան հայ կեանքին եւ մասնաւորաբար պոլսահայ իրականութեան առնչուող նիւթեր, կրօնական, հայ եկեղեցական կեանքին, դպրոցներուն եւ ազգային հարցերու վերաբերեալ յօդուածներ, բարոյախօսական նիւթեր, պատմուածքներ, ինչպէս նաեւ յայտարարութիւններ,

ՍԵՐՎԻՉԷՆ

Սերվիչէն, բուն անունով՝ Սերովբէ Վիչէնեան, բժիշկ, ազգային ու հասարակական գործիչ, մեծ դեր ունեցաւ պոլսահայ կեանքին եւ հրատարակչական ու լրագրական ասպարէզին մէջ եւ եղաւ Ազգային սահմանադրութեան հիմնադիրներէն մէկը:

Սերվիչէն ծնած է 1815 Նոյեմբեր 22ին, Պոլիս. նախակրթութիւնը ստացաւ ծննդավայրին մէջ, որմէ ետք, 1834ին մեկնեցաւ Ֆրանսա, եւ հետեւեցաւ Սորպոնի համալսարանի բժշկական դասընթացքներուն եւ 1839ին վկայուեցաւ իբրեւ բժիշկ: Այնուհետեւ մեկնեցաւ Իտալիա եւ մէկ տարի ուսումը կատարելագործեց Փիզայի համալսարանին մէջ:

Ուսումը աւարտելէն ետք, 1840ին վերադարձաւ Պոլիս, ուր մեծապէս նպաստեց մայրաքաղաքի բժշկական գործերու կազմակերպման ու զարգացման: 1846ին Պոլսոյ բժշկական բարձրագոյն դպրոցին մէջ աշխատանքի մտաւ եւ եղաւ դատական բժշկութեան առաջին փրոֆէսէօրը, միաժամանակ դասաւանդելով ներքին օրկաններու ախտաբանութիւն: 1849ին հիմնեց Ֆրանսերէն բժշկական «Կազէթ մետիքալ ա'Օրիան» թերթը, զոր հրատարակեց մինչեւ 1852: Միաժամանակ աշխատակցեցաւ «Հայաստան» թերթին եւ նպաստեց անոր որակի բարելաւման: Եղաւ Պոլսոյ կայսերական բժշկական ընկերութեան հիմնադիրներէն մէկը, ինչպէս նաեւ քաղաքային բժշկական բարձրագոյն խորհուրդի նախագահ եւ պալատական բժիշկ:

Սերվիչէն գործօն մասնակցութիւն բերաւ Ազգային սահմանադրութեան նախագիծերու եւ տարբերակներու մշակման մէջ: Եղաւ Ազգային հոգեւոր եւ դերագոյն ժողովներու անդամ եւ ուսումնական խորհուրդի ատենապետ: Ժողովուրդին առողջապահական դիտելիքներ ջամբելու առաջադրանքով գրեց «Մանկատածութիւն որ է բնական բարոյական եւ իմացական հրահանգ խնամատարութեան մանկանց» բժշկական եւ փիլիսոփայական աշխատութիւնը, զոր լոյս ընծայեց 1844ին: Թերթերու մէջ լոյս տեսած տարբեր յօդուածներու մէջ ան քննարկած է բժշկութեան վերաբերեալ նիւթեր, ինչպէս նաեւ բարոյագիտական եւ մանկավարժական խնդիրներ:

Սերվիչէն մահացաւ 1897 Հոկտեմբեր 2ին, Պոլսոյ մէջ:

«Ազդակ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ
ժամանակակիցներ
Էտկար Շահինի մասին

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆ

Սարգիս Խաչենց – Փրինթինֆօ
Երեւան 2008

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Սպանացի լրագրող մը անդրադառնալով ներկայի համաշխարհային տագնապին, կը գրէ թէ դժուար չէ յոռետես ըլլալ անոր դէմ. ահագին պատճառ կայ ատոր համար: Բայց ինք նախընտրած է ծանրանալ լաւատես ըլլալու պատճառներու վրայ:

Տագնապին ազդեցութիւնը նմանցնելով սրտի տագնապի մը, կը յիշեցնէ թէ այդ տագնապները կը մղեն սովորութիւններու փոփոխութեան: Ինչպէս որ սրտի տագնապ անցընող մը ընդհանրապէս կը դադրի ծխելէ, աշխարհն ալ ներկայի տագնապէն դուրս գալէ ետք աւելի առողջ սովորութիւններ պիտի որդեգրէ: Պիտի կարգաւորուի պետութիւն–հասարակութիւնը, որոշ չափազանցութիւններ պիտի սահմանափակուին եւ մանր տնտեսութեան ծուռ–մուռ կողմերը պիտի սրբագրուին:

Պիտի նորոգուի նաեւ տարուած քաղաքականութիւնը: 2008ը տնտեսական անկանխատես տարին էր, 2009ը պիտի ըլլայ քաղաքականինը: Կարգ մը կառավարութիւններ պիտի տապալին, ուրիշներ ծայր աստիճան տկարանան, անկարող գտնուելով տնտեսական տագնապէն ծնած ընկերային ծանրութիւնը դիմագրաւելու: Բայց ուրիշ երկիրներու մէջ պիտի բացուին քաղաքական դրական փոփոխութիւններու հեռանկարներ, որոնք այլ ճամբով անկարելի էին:

Նոր դէկավարներ պիտի յայտնուին: Եթէ Պ. Օպամա անոնց առաջինը եղաւ, միակը պիտի չըլլայ: Անոր պարագան հետեւորդներ պիտի ունենայ: Տագնապը ընդհանուր առմամբ պիտի դժուարացնէ դէկավարներու, կուսակցութիւններու, յատուկ ձեռնարկութիւններու, համալսարաններու, լրատուփուռներու, այլ հիմնարկութիւններու գործը, նոր գաղափարներու տէր նոր դէկավարներու յայտնութիւնը դիւրացնելով:

Երբեք այնքան նորաբարութիւն չէ եղած, որքան տագնապի շրջաններու, երբ մարդկութիւնը դէմ յանդիման մնացած է աննախընթաց հարցեր լուծելու: Խորհրդակցական միջազգային մեծագոյն գործակալութեան մը դէկավարը ըսած է թէ աշխարհը թէքնոլոժիք հիմնական փոփոխութիւններու սեմին է եւ անոնք արտադրողական նոր յեղաշրջումի մը պիտի առաջնորդեն, բոլորին կեանքի որակը բարելաւելով:

Կայ վեհանձնութեան յատակ չեզոտւմ մը: Ամէնէն անպատասպար զանգուածին նկատմամբ զօրակցութեան համաշխարհային երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլանք: Բոլոր երկիրներուն մէջ իրերօգնութեան կազմակերպութիւններու թիւը կը բազմապատկուի: Շնորհիւ համացանցին, մարդասիրական զգացումները ժողովրդավարացած ու համաշխարհայնացած են: Յատկապէս երիտասարդները աւելի չեզոտակի կերպով կը մերժեն անհաւասարութիւնները, անարդարութիւնները, խորութեան երեւոյթները: Տագնապը ա՛լ աւելի պիտի մեծցնէ կարօտեալներու, ընկերային անհրաժեշտութիւններու թիւը եւ աւելի մեծ թիւով մարդիկ պիտի մղէ ուրիշներուն օգնելու:

Այս փոփոխութիւններէն ամէն մէկուն մէջ ժխտականներ գտնելու ժխտականներ գտնելու ժխտականներ գտնելու

En Souvenir de M. Manouchian

L'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens vous convie aux cérémonies commémoratives de l'**éxécution** de

MISSAK MANOUCHIAN

et

de son **GROUPE DE L'AFFICHE ROUGE**

— le **samedi 21 février** à 11 heures pour le dévoilement par la Mairie de Paris d'une plaque à la mémoire de Mélinée et Missak Manouchian sur la façade de l'immeuble où ils vécurent 11 rue de Plaisance, Paris 14e, métro Pernety.

— le **dimanche 22 février** à 11h; cérémonie traditionnelle au Cimetière d'Ivry en présence de l'Ambassade d'Arménie.

— le **lundi 23 février** à 18h : cérémonie avec Madame le Maire, Mairie du 20e Place Gambetta, métro Gambetta. Cocktail.

Informations artistiques

Dimanche 22 février à 16 heures
Eglise Ste-Merry
76 rue de la Verrerie
75004 Paris
Métro Châtelet ou Hôtel de Ville

D O U B L E R E C I T A L

Lydie BARKEF-YAGMOURIAN, Piano
Suren SHAHI-DJANIAN, Basse
Oeuvres de : Bach Chopin
Airs d'Opéra

— Entrée libre —

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman

«EREVAN»

ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures**.

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

« R o u b e n M a m o u l i a n »
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 19 février à 20 heures
LES ARMENIENS
DANS LA RESISTANCE
durée 1h20.

Exposition filmée au mémorial Leclerc de Hautecloque, Musée Jean-Moulin (Ville de Paris) mars octobre 2007, dans le cadre de l'année de l'Arménie.

Film documentaire d'Arto PEHLIVANIAN Récits, témoignages, mémoire et archives 1939-45.

Débat avec Messieurs :
Antoine BAGDIKIAN, Président de l'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens;
Arsène TCHAKARIAN, Résistant, Combattant du Groupe Manouchian;
et en présence de Mme **Nelly TARDIVIER-HENROT,** Commissaire général pour la France.
(Sous réserves).

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 21
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ Ս· ԺՈՂՈՎՈՑՆ
(381) ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ
երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որուն ընթացքին Ս· Մեղանին վարագոյրը կը դոցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 22
Բ Ո Ւ Ն Բ Ա Ր Ե Կ Ե Ն Դ Ա Ն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ECOLE
TEBROTZASSERE
1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — **Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Affiche COMPLET

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
VENDREDI
20 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·145 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·145

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԻՄԱՑ

ՍԱՐՔՈԶԻ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՈՒԱՏԸԼՈՒՓ՝
ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ջորեքշաբթի, Փետրուար 18ին, տեղի ունեցաւ հանդիպում մը նախագահ Սարքոզիի եւ կարգ մը նախարարներու եւ սենատքաներու ու գործատիրութեան մէջ: Օրակարգը ծանօթ էր՝ ընկերային հարցերը եւ ժողովուրդին գժգոհութիւնը: Հանդիպումէն ետք է, ժամը 20ին, որ նախագահը խօսեցաւ ժողովուրդին այդ մասին եւ առաջարկած որոշումները, զորս քիչ ետք սենատքաները անբաւարար նկատեցին: Տրուած որոշումներն էին.- ա) տուրքերու երկու յաջորդական 1/3ի վճարումներուն ջնջումը. բ) 150 եւրոյի պարգեւ մը 2,8 միլիոն ընտանիքներու համար, որոնք գոլորշական վերամուծի նպաստը կը ստանան. գ) 200 եւրոյի գնումի կարելիութիւնը 1,3 միլիոն համեստ պիւտճէ ունեցող ընտանիքներու համար. դ) մասնակի գործազրկութեան հատուցումը կը բարձրանայ աշխատավարձին 75%ին. ե) 500 եւրոյի բացառիկ պարգեւ այն գործազուրկերուն համար, որոնք երկուքէն չորս ամիս աշխատած են: զ) Պոնիւսներու ջնջումի հրաւէր գործատէրերուն, որոնք պաշտօնազրկումներ կ'ընեն:

Ընդհանուր ձեւով, նախագահը իր դիրքը չփոխեց, եթէ նոյնիսկ չկրցաւ քօղարկել թէ մտահոգ է, բայց այն տպաւորութիւնը թողուց որ աւելի իրեն համար մտահոգ է քան՝ ժողովուրդին: Վճռած է չարունակել իր բարենորոգումները, պէտք է որ ժողովուրդը դէպի ապագայ նայի եւ չկրկնուին անցեալի սխալները: Իր տուած որոշումները պիտի արժեն 2,6 միլիառ եւրօ, այլ խօսքով պետական ծառուկները քիչ մը աւելի պիտի պարպուին, եթէ կարելի է, եւ կարեւի չէ բոլորովին անտեսել որ երկիրը կը ընդհանուր անանկութեան ալ առաջ նայ յետագային: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ ձեռք առնուած միջոցները կրնան դոհացում տալ որոշ խաւի մը, զգալի յապաղումով է որ կը կիրարկուին եւ փետրուար 23ին սենատքաները ժողովի մը ընթացքին, պիտի ճշդեն իրենց դիրքը:

Սարքոզի վստահութիւն յայտնեց նաեւ որ Ֆրանսա պիտի յաղթահարէ: Շեշտեց.- «Տագնապէն դուրս պիտի ելլենք արդիականացնելով Ֆրանսան եւ կռթնելով ներդրումներուն վրայ»: Բաղդատութենէ ալ չխուսափեցաւ, այն համոզումով որ այլ երկիրներ աւելի դէշ վիճակի մէջ են, ինչ որ այնքան ալ մխիթարական երեւոյթ մը չէ:

Իր ելոյթի վերջաւորութեան միայն ակնարկութիւն մը ըրաւ Անդրծովեան հողամասերու տագնապին:

* * *

Կուատըլուպի մէջ, Փետրուար 18ին կացութիւնը ալ աւելի վատթարացաւ, երբ ցուցարարներու անցքի մը, Անրի Դ. Թաղամասին մէջ, սենատքայի (Սէն. Ժէ. Թէ.) անդամ մը տեղն ու տեղը կը սպանուէր: Ինչպէս գրած էինք, Փուէնթ ա Փիթրը պատերազմական գաշտի մը պատկերը կը պարզէր: Եւ յաջորդ օրն ալ կացութիւնը բարելաւուած չէր: Տուներ, պաշտօնական չէնքեր թալանի ենթած էին եւ ցեղապաշտութիւնն ալ իր դերը կը խաղար, չհաղորդող սպիտակամորթերու դէմ:

ԻՆՉԻ՛ ԿԸ ԾԱՌԱՑԷ ՇՏԱՊ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

ՀԱՊ-ի երկիրներու հիմնարկին կոմիտասի լաժինին պետը Մ. Ալեքսանդրով ըսած է թէ վերջերս յայտարարուած չոսպ միջամտութեան հաւաքական ուժերը պիտի հակազդեն այն պարագաներուն երբ կազմակերպութեան երկիրներէն մէկը սպառնալիքի առջեւ գտնուի: Ցետոյ ան օրինակ տուած է Ադրբեջանը: «Օրինակ, եթէ Ադրբեջան վերսկսի պինուորական գործողութիւններու եւ Ղարաբաղի հարցը փորձէ լուծել ռազմական ճամբով, այդ ուժերը գործի կը լծուին, ռազմական գործողութիւններու արգելք ըլլալու մտադրութեամբ» ըսած է Ալեքսանդրով:

պաշտօնական չէնքեր թալանի ենթած էին եւ ցեղապաշտութիւնն ալ իր դերը կը խաղար, չհաղորդող սպիտակամորթերու դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԹԱՐԻ մէջ, Փետրուար 17ին, խաղաղութեան նախնական համաձայնագիր մը ստորագրած են Սուտանի իշխանութիւնը եւ Տարֆուրի գինեալ գլխաւոր չարժումը, ինչ որ որոշ յոյսեր կը ներչնչէ ապազային համար: Առաջին առթիւ տեղի կ'ունենայ գերիներու փոխանակութիւն մը, քանի համաձայնագիրը առաջին քայլ մըն է դէպի ընդհանուր կարգադրութիւն մը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ արտաքին նախարարը Ֆրանք Վալթէր Շթայնմայէր Փետրուար 17ին Պաղտատ հասած է երկօրեայ այցելութեան մը համար: Առաջին անգամն է, որ Գերմանիոյ արտաքին նախարար մը իր ոտքը Իրաք կը դնէ 1987էն ի վեր: Նպատակն է բարելաւել իրաքեան իշխանութիւններուն հետ յարաբերութիւնները եւ ցոյց տալ ԱՄՆ-ուն նորընտիր նախագահին, որ զօրավիղ է ամերիկեան քաղաքականութեան Միջին Արեւելքի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ քրտաբնակ չրջաններուն մէջ Փետր. 18ին տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ փողոց իջած են, բողոքելու համար ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Էօճալանի ձերբակալութեան տասնամեակի ցոյցերուն պետական ուժերու բիրտ միջամտութեան դէմ: Փետր. 15ի այդ ցոյցերուն ոստիկանութեան ուժերու հետ բախումներ բազմաթիւ վիրաւորներու պատճառ եղած էին: Տիյարպէքիրի, Պաթմանի հաւաքները ամէնէն բազմամարդերը եղած են: Ելոյթ ունեցած է քրտամէտ ՏԹՓ կուսակցութեան նախագահը Ա. Թիւրք որ վարչապետ Թ. Էրտողանէն պահանջած է ներողութիւն խնդրել Քիւրտերու ուղղուած բրտութեան համար:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, փողոցէ փողոց խռովութիւնները կը չարունակուին: Ցարձակում մը գործուած է հեռատեսիլի կայանի մը վրայ եւ ռումբ մը գտնուած է դրամատան մը առջեւ: Ոստիկանութեան մէկ պատասխանատուն կը գտնէ որ նոր մեթոտներ կ'օգտագործուին եւ երկու վարկածի կ'ակնարկէ՝ կամ ոչ արհեստավարժ անկիւնական խումբի մը գործն է, կամ գինեալ նոր խումբեր են «Ցեղափոխական պայքար» խումբին ենթակայ: Այս վերջինը Եւրոպական միութեան ահաբեկչական կազմակերպութիւններու ցանկին վրայ է:

Հ·Յ·Դ· ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՅՈՅՑԸ Ի· ԱԼԻԵՒԻ ԴԷՄ

Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւի Աթէնք այցին տեղւոյն դաշնակցական երիտասարդները Փետր. 18ին բողոքի ցոյց մը կատարած են: Ալիեւ Առեւտրական պալատ մուտքին դէմ յանդիման մնացած է ցուցարար երիտասարդներուն որոնք դոչած են. «Ղարաբաղը մերն է»: Երիտասարդները պարզած են յունական եւ հայկական (Հայաստան եւ Ղարաբաղ) դրօշները:

Ոստիկանութիւնը եւ Ի. Ալիեւի թիկնապահները փորձած են արգելք ըլլալ ցուցարարներուն: Իսկ հիւր նախագահը յոյն գործի մարդոց հետ հանդիպումին ալ հակահայ արտայայտութիւններ ունեցած է, անդրադառնալով «Հայաստանի գրաւած ադրբեջանական հողեր»ուն եւ գաղթականներու հարցերուն:

ԲԱԿՈՒ

ՈՒՎ ՍՊԱՆՆԵՑ
ՕԴՈՒԾԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Փետրուար 11ին Բաքուի մէջ սպաննուած ադրբեջանական օդուժի հրամանատար, զօր· Ռ· Իբզայեւի ոճիրը Հայերու վերագրելու առաջին ջանքերէն ետք, աւելի հետաքրքրական տեղեկութիւններու արձագանգած են թրքական թերթեր: Անոնցմէ կառավարամէտ «Ենի չաֆաք»ը գրած է թէ ոճիրին կասկածները կը կեդրոնանան Ազատ որմնադիրներու վրայ: Այդ կասկածները արտայայտած են թուրք հետազօտողները որոնք Բաքու գացած են, յայտնաբերելու համար Ադրբեջանի մէջ յեղաշրջում ծրագրող էրկինէքոն կազմակերպութեան առընչուած խմբակներ: Բացատրութիւնը այն է որ զօր· Իբզայեւ 2003ին հակադրուած է Բաքուի մէջ մասոնական օթեակ հիմնելու ազատ որմնադիրներուն որոնք այդ նպատակով դիմած էին նախագահ Ալիեւի:

ՎԻՃԱԳԱՐՈՑՑ ՏԵՍԵՐԻՋԸ ՊԻՏԻ ՉԳՈՐԾԱԾՈՒԻ

Ցաջորդական բողոքները իրենց դերը կատարած են ու Փետր. 18ին Թուրքիոյ Կրթական նախարարութիւնը յայտարարած է թէ վերջ տրուած է 1915ի մասին Ֆիլմին ցուցումին:

Որոշումին հետ նախարարութիւնը բացատրական մըն ալ հրապարակած է, նման օժանդակ դասանիւթ մը վարժարաններուն ղրկելու արարքը արդարացնելու յատնի ձգտումով: Ըսուած է թէ տեսերիզը որ 2003ին պատրաստուած է, քննութեան յանձնուած է հարցին առընչուած կազմակերպութիւններու, հիմնարկներու ներկայացուցիչներէն բաղկացած մասնագէտ մարմնի մը: Այդ մարմինն ալ յանգած է այն եզրակացութեան թէ փաստաթղթականը կրնայ օգնական ըլլալ «անհիմն հայկական պնդումներու» էութիւնը բացատրելու առումով:

Նախարարութիւնը յայտնած է տակաւին թէ Ֆիլմը անպայման աշակերտութեան ցուցադրուելու համար չէր, այլ աւելի պատրաստուած էր պատմութեան ուսուցիչներուն գործածութեան համար: Ըսուած է նաեւ թէ նախարարութիւնը որեւէ հրահանգ չէր տուած այդ Ֆիլմին դպրոցներու մէջ պարտադիր ցուցադրութեան մասին, ինչպէս գրած էին կարգ մը թերթեր:

*
**

Տեսերիզը չգործածելու հրահանգը յայտնած է Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ մասնաճիւղին յայտարարութեան որով հակազդած է որպէս օժանդակ դասանիւթ հակահայ Ֆիլմ մը դպրոցականներու ցուցադրելու կրթական տնօրէնութեան հրահանդին: Այդ հրահանգը «ամօթալի» նկատուած է ու կոչ ուղղուած՝ մարդկային իրաւունքներ բռնաբարող այդ կիրարկումին անմիջապէս վերջ տալու:

Կազմակերպութեան պատասխանատուները յայտնած են թէ կրթական տնօրէնութեան հրահանդին մէջ կը նչմարեն պետական մարդոց ոխ եւ թշնամանք ըստեղծելու նպատակը եւ մտահոգիչ ու ցաւալի կը նկատեն զայն:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԱՐԶԻԿԻՆ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Փետրուար 17ին Օփերայի սրահին մէջ նչուած է հանրաճանաչ մարզիկ, ողիմպիական խաղերու եռակի ախոյեան, աշխարհի եւ Եւրոպայի բազմակի ախոյեան Ալպէր Ազարեանի ուխտունամեակը:

Շնորհաւորական ջերմ ուղերձներ յղած են նախագահ Ս. Սարգսեան, վարչապետը, մարմնամարզի նախարարը, եւ ուրիշներ: Ան նկատուած է հայկական մարմնամարզի խորհրդանիշը: Ուխտունամեակին առիթով երեւանի քաղաքապետութիւնը Ա. Ազարեանի յանձնած է պատուոյ դիր մը եւ դրամական մրցանակ. իսկ Հայաստանի ողիմպիական կոմիտէն վաստակաւոր մարզիկին նուիրած է ինքնաշարժ մը:

Ազարտէն չնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յորելեարը: Երեկոյթին ցուցադրուած են Ա. Ազարեանի մարզական ճամբուն մասին փաստանկարներ, տեղի ունեցած է ճոխ յատուգրով համերգ մը:

* * *

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ցունիսին պաշտօնական բացումը կը կատարուի Հայաստանի գերմանական համալսարանին ու դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբերին: Այս նոր համալսարանին նախաձեռնողները եղած են գերմանացի քաղաքական գործիչներ ու պետականներ:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱԳԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ–ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անդրադառնալով Մելգոնեանին, կը փչաքաղուիմ երբ կը կարդամ կամ հեռատեսիլին վրայ կը տեսնեմ լուրեր Ամերիկայէ, Անգլիոյ կամ Կիպրոսի օտար կրթական հաստատութիւններուն մէջ նպաստ աներեւակայելի անկարգութիւններուն մասին: Տարիներով աշխատած եմ Մելգոնեանի մէջ եւ ինքնաչարժիս վրայ բիծ մը իսկ չէ գծուած ուսանողներու կողմէ:

Ուսումնական մակարդակի վրայ իրողութիւն է որ Պէյրութի Ալեք Մանուկեան կեդրոնին դպրոցներու համար կազմակերպած հանրաստեղծական յօրինումի մրցանքներուն մրցանակներուն առիւծի բաժինը միշտ չահած է Մելգոնեանը, համաձայն «Յօսնակ»ի Պէյրութի թղթակիցին:

Մելգոնեանի դասացուցակին վրայ, բնականաբար, բաւական ժամանակ կը տրամադրուէր հայագիտական դասանիւթերուն (անհրաժեշտութիւն մը· այլապէս պիտի չարդարանար գոյութիւնը Հաստատութեան): Հակառակ այս իրողութեան, արտաքին քննութիւններու մէջ այ փայլուն արդիւնքներ արձանագրուած են: Պուլկարահայ Վահան Ինճէեան G.C.E. յառաջացեալ մակարդակի քննութեանց մէջ իր ունեցած բացառիկ յաջողութեանց չնորհիւ իր համալսարանական ուսումը ստացաւ Անգլիա: Անցեալ տարի Հարվըրտի համալսարանէն առաւ ան իր դոկտորականի վկայականը: Հայաստանէն Յովիկ Աթաբէկեան 2004ի ամառը G.C.E. յառաջացեալ մակարդակի հօթը դասանիւթի քննութեանց մէջ յաջողեցաւ միանուագ, հինգին՝ «A» աստիճանով:

Միւս կողմէն, օտար վարժարան յաճախող ուսանողներ, առանց հայագիտական դասերու համար պահանջուած «պարտաւորութիւններ»ուն, իրենց ամբողջ ժամանակը կը բռնան յատկացնել արտաքին քննութիւններու պատրաստութեան: Տակաւին, ծնողները թող ըսեն թէ ո՛րքան ու որքան դրամ կը տրամադրեն անձնական դասերու համար:

*
**

1· ՄԵՐ ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ
2· ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԸ ՊԻՏԻ ՉԷ ՓԱԿՈՒԷՐ

Սփիւռքը այսօր, ուծացումի եւ անհետացումի պատիթափին վրայ, որեւէ առենէ աւելի պէտք ունի վերակազմակերպուած ու վերակենսաւորուած Մելգոնեանին եւ նման այլ երկրորդական վարժարաններու:

Բայց պէտք է վերախոհուի նաեւ ու մանաւանդ, մեր ազգային արժէքները ստորագնահատելու մեր քազքենիական ու հիւանդագին մօտայնութիւնը: Իրիգոն ու յանձնառու մտաւորական Յակոբ Պարեան իրաւացիօրէն կը խարանէ մեր օտարամոլութիւնն ու դիրքապաշտութիւնը· եւ կը մատնանշէ թէ «... ծագումով Հայ էին Բիւզանդիոնի աւելի քան տասնեակ մը կայսրերը: Ի՞նչ բանի ծառայէին»: Արդարեւ, ի՞նչ բանի կը ծառայէ երբ հայ ուսանող մը, չրջանաւարտ Միացեալ Նահանգներու մէկ անուանի համալսարանէն, ամերիկայի դերասանուհիի մը կեանքին մասին ժապաւէն կը պատրաստէ, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով իր մօրը:

Տկարութեան ցուցանիշ եւ ինքնախարէութիւն չէ՞ երբ դօրաւոր օտարին կռթնելով կը կարծենք թէ մենք եւս կ'ըլլանք զօրաւոր ու կարեւոր եւ կ'ունենանք «դիրք»: Մեր ժողովուրդի իսկական ու մնայուն յարգանքին ու սիրոյն բարձրագոյն «դիրք»երը նուաճած են, օրինակի համար, Մեսրոպ Մաշտոց կամ Ղեւոնդ Երէց, երկու պարզ կղերականներ, մեր պատմութեան ճակատագրական պահերուն մեր ազգին մատուցած անանձնական ծառայութեանց եւ ցուցաբերած անմնացորդ նուիրումին համար:

Բայց ո՞ւր պիտի պատրաստուի հայեցիութեամբ չնչող ու հայութեամբ տագնապող սերունդ մը որ նուիրուի ազգային ծառայութեան, եթէ ոչ՝ հայեցիութեան ամրոց, հայադրոշմ հայ երկրորդական վարժարանին մէջ:

Կը մատնանշուի երկրորդական վարժարանը, որովհետեւ բնական պատճառներով, պատանին ա՛յս տարիներուն է որ կը կազմաւորուի ֆիզիքապէս, միտքով ու հոգիով եւ կը ստանայ դպացողութիւններ եւ տպաւորութիւններ որոնք կ'ընկերանան իրեն կեանքի ամբողջ տեւողութեան:

Համալսարաններն ու հետաքրքրական կեդրոնները լաւագոյնների իսկ, առ առաւելն կը չամբեն գիտութիւն: Ո՛չ ալ մեր օրերու ամէնէն արդիական տեղեկատուական միջոցները, համակարգիչ–համացանց–կայքէջ, կրնան երբեւիցէ փոխարինել դպրոցը: Անոնք օժանդակ են միայն: ՍԵՐՈՒՆԴ կը պատրաստուի երկրորդական վարժարանին մէջ: Եւ Սփիւռքի հայ մարդուժի, հայ նոր սերունդի պատրաստութեան ամենահարազատ միջավայրը հայ երկրորդական վարժարանն է, ազգային գիտակցութեան ու ազգային ոգիի մեր ամէնէն հզօր զարբնոցը, մեր լինելութեան գլխաւոր երաշխիքը:

Երբեմն կ'աւազենք որ մօտ ապագային կրնանք չունենալ ազգային ղեկավար, հոգաբարձու, անօրէն, ուսուցիչ, հայ գրող կամ հայ մտաւոր: Ուշացած չե՞նք արդէն ցանելու այն ինչ որ կ'ուզենք հնձել:

Եթէ չունենանք հայ երկրորդական վարժարան, ո՞ւր պիտի պատրաստուին իրրեւ ուղեցոյց ու ներշնչումի աղբիւր ծառայելու կոչուած մեր ղեկավարները, կամ մեր ազգային լեզուին ու ազգային մշակոյթին համայքը փոխանցելու յանձնառութեան տէր անօրէնները ու ուսուցիչները: Կ'ունենա՞նք հայ գրող, կամ հայ մտաւոր, եթէ մեր երկրորդական վարժարաններուն մէջ հայ ուսանողը ձեռք չբերէ հայերէն կարդալու վարժութիւնն ու հոգեկան հաճոյքը:

Հայ ընտանիքին, հայ եկեղեցւոյ, հայ կազմակերպութիւններու կողքին՝ առաւելաբար եւ մանաւանդ պէս հայ երկրորդական վարժարանին մէջ պատրաստուած յանձնառու հայ սերո՛ւնդն է որ տէրն ու պահապանը պիտի ըլլայ մեր լեզուին, մեր դիւցազնական պատմութեան ու մեր դարաւոր մշակոյթին: Ուրուվհետեւ կը կոխկռտուին ու կ'անհետանան ճակատագրականօրէն այն ազգերը, որոնք ինքնուրոյն եւ ինքնատիպ մշակոյթ չունին: Ու կրնան փչրուիլ, աղիտալիօրէն ու անչրջելիօրէն, Հայոց պատմութեան մեզի հասած չղթային օղակները:

Մեր դժուարին ու բարդ այս օրերուն, մեր միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն ու յանձնառու ղեկավարներուն սրբազնագոյն առաքելութիւնը եւ ամենավեհ նպատակը կրնայ ըլլալ հայ մարդուժի պատրաստութիւնը Մելգոնեան կրթական հաստատութեան նման դիչերօթիկ երկրորդական վարժարաններու մէջ:

Յունուար 2009, Լիմասոլ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԴԻՏԱԿ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ», «ԼՐՈՑ ԳԻՐ», «ՇԵՏԵՄԱՐԱՆ», «ԱԶԴԱՐԱՐ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ» ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ՇԵՏԵՄԱՐԱՆ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

Նոյն այս ժամանակաշրջանին, 1839ին, ամերիկացի բողոքական միսիոնարներուն չանքերով Զմիւռնիոյ մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «Շետեմարան պիտանի գիտելեաց»ը, իբրեւ կրօնական ամսագիր՝ պատկերազարդ եւ մաքուր տպագրութեամբ: Իր առաջին թիւին մէջ «Շետեմարան» կը գրէ:

«Մեր Շետեմարանը աշխարհաբար լեզուաւ պիտի ըլլայ: Գրաբար լեզուին գերազանց ճոխութեանը եւ գեղեցկութեանը վրայ մենք ոտք չենք: Բայց քանի որ ան ազնիւ լեզուն ազգին մեծ մասը չի հասկնար, եւ քանի որ ճշմարիտ մարգասիրութիւնը միշտ չատերուն օգուտին կը նայի քան թէ քիչերուն բաղձանքը կատարելու, արժան դատեցանք, որ մեր Շետեմարանը ամէկօրէն ըլլայ: Աւելի է մեղի գիտութիւնը կղպանքի տակ դնել, որ աղքատը եւ ոտքը չի կրնայ առնել անոր համը: Ասկից ջուրը ու օդը անոնցմէ արգիլել է, որոնք որ գիտութեան պէս Աստուծմէ պարգեւեցան՝ բոլոր մարդկային ազգին ձրիապէս վայելելուն համար: Սակայն չենք ըսեր, թէ գրաբարը բոլորովին հալածական պիտի ընենք մեր Շետեմարանէն: Երբեմն հին եւ նոր հեղինակներէ առնուած ընտիր պարբերութիւններ կամ բանաստեղծական ոտանաւորներն ալ ասոր մէջը աթոռ մը պիտի գտնան նստելու:*

Աղէկ գիտենք աշխարհաբար լեզուն յառաջացնելու հարկաւորութիւնը՝ օր ըստ օրէ սրբագրութեամբ անիկա մշակելով: Ուրեմն խնամով պիտի զգուշանանք այլազգի բառեր չի գործածել մեր գրութեանը մէջ, առաւել ընտրելով հարկաւորած տեղը գրաբար դժուարիմաց բառերը էջին տակը տակերէն բառերով բացատրել քան թէ անոնք փարանթէզի մէջ մեր խօսքին մէջը խօթելով պչտկել անիկա: Ասանկով սա գործը կարդացողները՝ ամէն ամիս օգնութիւն պիտի գտնան ասկէց իրենց եղուն էվէլօք տեղեակ ըլլալու: Եւ այսպէս մեր տկար ջանքովը Հայկայ որդոցը խօսած բուն հայերէնը հետզհետէ բոլոր ազգին մէջը պիտի մացուննենք՝ ազատարար անիկա գործածելու համար»:

«Շետեմարան»ի մէջ մեծ տեղ յատկացուեցաւ կրօնական եւ դաւանական հարցերուն ու նիւթերուն, Աստուածաչունչի մեկնարանութեան, անգլերէն թերթերէ քաղածքներու, ամերիկեան հոգեւոր կեանքին առընչուած դրուագներու եւ գիտական լուրերու: Անոր գլխաւոր նպատակն էր բողոքականութիւնը տարածել հայութեան մէջ:

«Շետեմարան»ին հրատարակութիւնը դադրեցաւ 1842ին եւ վերսկսաւ 1844ին· 1846ին կրկին դադրեցաւ եւ այնուհետեւ չարունակուեցաւ մինչեւ 1854· Զմիւռնիոյ եւ Պոլսոյ մէջ: Յատկապէս յետագայ տարիներուն անոր մէջ տպագրուեցան նաեւ ազգագրութեան, երկրագիտութեան, աստղաբաչխութեան եւ ժամանակի գիտական նուաճումներուն վերաբերեալ յօդուածներ, «Շետեմարան»ը աւելի հետաքրքրական եւ գրաւիչ դարձնելու նպատակով: Տպագրուեցան նաեւ բարոյախօսական զրոյցներ, առակներ, առասպելապատումներ, հէքեաթներ, խրատներ եւ ասոյթներ:

«ԱԶԴԱՐԱՐ ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ»

Զմիւռնիոյ մէջ 1840ին սկսաւ հրատարակուիլ «Արչալոյս Աւետարանի»ը՝ Ղուկաս Պալթազարեանի խմբագրութեամբ եւ քաղաքական լայն մտահորիզոնով: Նոյն տարին Յակաուբ Ոսկանեան Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարակել «Ազդարար Բիւզանդեան»ը, իբրեւ հասարակական, քաղաքական, առեւտրական եւ բանասիրական չաբաթաթերթ: Անիկա լոյս կը տեսնէր «Լրոյ դիր»ի տպարանին մէջ: Զօրս համար լոյս տեսաւ հայերէն աչխարհաբար, եւ այնուհետեւ նոյն անունով՝ հայատառ թրքերէն: Թերթին նչանաբանն էր՝ «Ազգի մը լուսաւորութիւնը գիտութենէն ու կրթութենէն կուգայ»:

«Ազդարար Բիւզանդեան»ին մէջ տպագրուեցան գիտութեան եւ տնտեսին վերաբերեալ ընդհանուր տեղեկութիւններ, քաղաքական լուրեր՝ Օսմանեան կայսրութեան եւ արտաքին աչխարհին վերաբերեալ, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ, հայ կեանքի տարբեր երեւոյթներուն վերաբերեալ նիւթեր, առեւտրական կեանքին մասին տեղեկութիւններ եւ ծանուցումներ, եւ այլեւայլ յօդուածներ: Իր արեւելքումով «Ազդարար Բիւզանդեան» ազատական եւ յառաջդիմական գունաւորում ունէր: Պոլսոյ ամիրայական վերնախաւը, որ այդ ժամանակ բաւական զօրաւոր էր եւ պետական մակարդակի վրայ հեղինակութիւն ունէր, բուռն պայքարի ձեռնարկեց «Ազդարար Բիւզանդեան»ի դէմ, անոր արծարծած եւ տարածած գաղափարները վնասակար եւ ժողովուրդի չահերուն հակադրելով:

«Ազդարար Բիւզանդեան» եւ անձնապէս խմբագրապետ Յակաուբ Ոսկանեան բուռն պայքար կը մղէր յատկապէս Ճանիկ Փափազեան ամիրային դէմ, որ մեծ ազդեցութեան տէր էր եւ արքունիքին ու կառավարական շրջանակներուն մէջ զօրաւոր կապեր ունէր: Ճանիկ ամիրան եւ իր համախոհները իրենց կարգին սկսան յարձակիլ Ոսկանեանի վրայ, զանազան դժուարութիւններ յարուցելով իր գործունէութեան ճամբուն վրայ: Ի վերջոյ Ճանիկ ամիրա 1841ին յաջողեցաւ փակել տալ «Ազդարար Բիւզանդեան»ը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

«Ազդարար Բիւզանդեան»ի վկումէն քանի մը տարի ետք, եւ Զմիւռնիոյ մէջ «Հայրենասէր»ի հրատարակութենէն ետք, Պոլսոյ պատրիարքարանին հովանաւորութեամբ եւ ազգային իչխանութիւններու նախաձեռնութեամբ 1846ին հիմնուեցաւ «Հայաստան»ը, իբրեւ քաղաքական, բանասիրական եւ առեւտրական չաբաթաթերթ: Այսպէսով անիկա դարձաւ արեւմտահայ առաջին պաչտօնական հրատարակութիւնը: «Հայաստան»ի խմբագրութիւնը յանձնուեցաւ Յովհաննէս Տէրոյենցի եւ Մկրտիչ

Աղաթոնի, երկու հակոտնեայ եւ տարբեր գաղափարներու ու սկզբունքներու տէր մարդիկ: «Հայաստան» ընդհանուր գիծերու մէջ կը նկատուէր պատրիարքարանին կիսապաշտօնաթերթը:

Յովհաննէս Տէրոյենց, ծայրայեղ պահպանողական սկզբունքներու տէր մարդ, ամէն չանք թափեց «Հայաստան»ը եկեղեցական իշխանութեանց եւ օսմանեան պետութեան շահերուն ծառայեցնելու համար: Տէրոյենց 1848ին քաշուեցաւ խմբագրութենէն: Այնուհետեւ թերթին վերատեսչութիւնը Մկրտիչ Աղաթոնին յանձնուեցաւ: Աղաթոն իր չուրջ համախմբեց հոյլ մը մտաւորականներ՝ տոքթոր Սերվիչէն, Յակոբ Կրճիկեան, Գրիգոր Աղաթոն, Նիկողայոս Զօրայեան եւ այլք, եւ նոր դիմագիծ ու ազատական ուղղութիւն տուաւ «Հայաստան»ին:

Մկրտիչ Աղաթոնի դեկավարութեան տակ, «Հայաստան»ի մէջ յայտնուեցան հայ կեանքի տարբեր բնագաւառներուն վերաբերեալ յօդուածներ, հայկական գաւառներուն մասին լուրեր ու տեղեկութիւններ, ինչպէս նաեւ հայ կեանքին առընչուող զանազան հարցերու վերաբերեալ մեկնաբանութիւններ: Հոն տպագրուեցան նաեւ եւրոպական ազատագրական չարժումներուն մասին լայն տեղեկութիւններ. թերթը լայնօրէն անդրադարձաւ Աւստրիական կայսրութեան մէջ հունգարական 1848–1849ի յեղափոխութեան (որուն մէջ գործօն մասնակցութիւն բերին նաեւ հունգահայերը), Ֆրանսայի 1848ի էրադարձութիւններուն, Լուի Ֆիլիփի թագաւորին տապալման եւ Ֆրանսայի մէջ երկրորդ հանրապետութեան հաստատման, ինչպէս նաեւ 1850ին Լուի Նափոլէոն Պոնափարթի (Նափոլէոն Ա.ի եղբօրորդին) հանրապետութեան նախագահ ընտրման, եւ որ յետոյ ինքզինք հռչակեց կայսր՝ Նափոլէոն Գ. անունով:

«Հայաստան»ի մէջ լոյս տեսան նաեւ տնտեսագիտութեան, առեւտուրի կազմակերպման, Օսմանեան կայսրութեան եւ եւրոպական տարբեր երկիրներու տնտեսական հարցերուն վերաբերեալ յօդուածներ: Տպագրուեցան նաեւ ընդհանուր զարգացման նպաստող զանազան նիւթեր:

«Հայաստան» իր առաջնորդող յօդուածներով քաջալերեց կրթական, բարեգործական եւ լուսաւորական նպատակներով ստեղծուած ընկերութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն գործունէութիւնը հայ կեանքէն ներս: «Ազգային» ընդհանուր խորագիրի տակ լոյս տեսան թանզիմաթին, Ազգային ժողովին եւ համազգաց ընկերութեան աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ հայ եւ կաթողիկէ եկեղեցիներուն միջեւ եղած գժտութիւններուն ու պայքարներուն մասին նիւթեր: Պատմական արժէք կը ներկայացնեն մանաւանդ Նիկողայոս Զօրայեանի յօդուածները, նուիրուած կրթական կայուն համակարգի ստեղծման, գիտական մանկավարժութեան լեզական սեռի դասակարգութեան, ընթերցանութեան, թատրոնին եւ հայ կեանքի տարբեր այս ձիւ եւ դիւրին դարմանամիջոցէն:

5

Մարզանքն ալ սթրեսը կանխարգիլող ազդու միջոց մըն է: Օրական կէս ժամ մարզանքը մաքուր օդի մէջ, բաց պատուհանի դիմաց կամ բնութեան գիրկը՝ ձեզ հեռու կը պահէ հոգեկան ընկճումներէ, յոռետես մտածումներէ եւ սթրեսէ:

6

Քիչ մը անձնասէր եղէք:

Այս որքան ալ զբաղած ըլլաք, որքան ալ պատասխանատուութիւն վերցնէք օրուան մէջ անպայման առիթը ստեղծեցէք ձեր չրջապատէն կտրուելու եւ միայն ձեզմով զբաղելու:

Այսպէս, լոգարանը լեցուցէք դաղջ ջուրով եւ առնուան կէս ժամ աչքերը փակ պառկեցէք մէջը՝ մոռնալով գործ, պարտականութիւն, ընտանիք... Անգամ մը որ կազդուրուած եւ հանդիստ զգաք, արդէն ինքնաբերաբար ձեր պարտականութիւնները լաւ կը կատարէք:

ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՆ ԴԻՒՐԱՑՆՈՂ ՀՆԱՐՆԵՐ

1

Սթրեսը հեռացնելու լաւագոյն միջոցներէն մէկը ինքզինք չփացընելն է: Օրական ժամ մը զուք ձեզի յատկացուցէք հաճելի գիրք մը կարդալով, ժապաւէն մը դիտելով, մարմնամարզ երթալով, քալելու կամ գնումի երթալով:

2

Մի՛ վարանիք յաճախ յօրանջելէ, քանի որ ասիկա չատ դիւրին եւ օգտակար միջոց մըն է թթուլնալու եւ հանգստանալու: Ձեր բերանը բացէք առաւելագոյն չափով, նոյնպէս ալ՝ ձեր թեւերը:

3

Շուրջիններուն սէր եւ գուրգուրանք ցուցաբերելով՝ պատնէշ մը կը հաստատէք սթրեսին դիմաց, հոգեպէս հանդիստ կը զգաք եւ ներքին խաղաղութիւն մը կը հաստատէք ձեր մէջ:

4

Ննդացէ՛ք, տեւաբար խնդացէ՛ք...

Օրական քառորդ ժամ սրտանց եւ խենթ խնդուքը ռըլաքսասիոնի լաւագոյն միջոցն է: Ինչո՞ւ չօգտուիք այս ձրի եւ դիւրին դարմանամիջոցէն:

5

Մարզանքն ալ սթրեսը կանխարգիլող ազդու միջոց մըն է: Օրական կէս ժամ մարզանքը մաքուր օդի մէջ, բաց պատուհանի դիմաց կամ բնութեան գիրկը՝ ձեզ հեռու կը պահէ հոգեկան ընկճումներէ, յոռետես մտածումներէ եւ սթրեսէ:

6

Քիչ մը անձնասէր եղէք:

Այս որքան ալ զբաղած ըլլաք, որքան ալ պատասխանատուութիւն վերցնէք օրուան մէջ անպայման առիթը ստեղծեցէք ձեր չրջապատէն կտրուելու եւ միայն ձեզմով զբաղելու:

Այսպէս, լոգարանը լեցուցէք դաղջ ջուրով եւ առնուան կէս ժամ աչքերը փակ պառկեցէք մէջը՝ մոռնալով գործ, պարտականութիւն, ընտանիք... Անգամ մը որ կազդուրուած եւ հանդիստ զգաք, արդէն ինքնաբերաբար ձեր պարտականութիւնները լաւ կը կատարէք:

Parution du dernier ouvrage de Yves TERNON «7 rue de Chelles»
Editions du Félin (2009)

Présentation

Pourquoi et comment ? Nombreux sont ceux qui se demandent pourquoi et comment Yves Ternon, chirurgien de profession, enfant d'une famille française catholique, donc sans lien personnel avec les Arméniens, les Juifs, les Turcs, les Allemands, est devenu un historien spécialiste des génocides et de leur négation, auteur d'une thèse magistrale sur les massacres de Mardin. Si **7 rue de Chelles,** le dernier de ses ouvrages, paru aux éditions du Félin (2009), livre de souvenirs personnels palpitants, ne répond pas directement à la question, il révèle avec une parfaite franchise mais sans impudeur, comment le petit garçon, qu'une tragédie familiale met sur la voie de la chirurgie dès l'âge de trois ans, devient sensible à la souffrance, aux injustices, aux discriminations, à l'antisémitisme —y compris celui dont sa propre famille l'a encombré—, tout ce qui le ménera ultérieurement à son deuxième métier de chercheur en histoire et de défenseur des droits de l'homme, et à devenir le **Mensch** que nous connaissons. Ce livre fait revivre non seulement l'enfance et la jeunesse d'Yves Ternon, mais aussi la France des années 1930 et 1940, l'expérience de l'occupation, du retour des camarades de classe juifs, des remises en question. Il est écrit avec tant d'élégance, de précision et d'agilité, avec des touches d'humour légèrement posées ici et là et le mot toujours juste, qu'on s'amuse de lire, p.154, que les amis du jeune étudiant Yves se moquaient de son style, et que l'on regrette surtout que ce joyau ne nous permette de suivre les aventures et le cheminement d'un petit garçon en voie de devenir un grand monsieur que jusqu'à ses 21 ans, à l'orée de sa vie d'adulte. Le site de l'éditeur a mis en ligne le premier chapitre :

http//:www.editionsdufelin.com
/o-s-cat-r-398.html

Espérons une suite pour très bientôt.

DALITA ROGER-HACYAN
Université Paris I
(Panthéon-Sorbonne)

-ԱՏԱՆԱ 100-

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Ազատութեան ըմբռնումը կարգ մը չարաչահութիւններու եւ անձնական քինախնդրութիւններու միջոց գործածելով, ոմանք կը ձեռնարկեն Պահրի փաչայի վըտարման: Այս գործին գլուխ կը կանգնի Իթթիհատի ինքնակոչ նախագահ Իհսան Ֆիքրի, իր համախոհներով, հակառակ որ ինք երկար տարիներէ ի վեր Պահրի փաչայի հայրական հոգածութիւնն ու քարիքները վայելած էր: Այդ միեւնոյն խմբակը արդէն իսկ կարգ մը անձնական նկատումներով լեցուած ինծի դէմ ձեռք պատրաստ բռնելով Եանիայի գոմիթէի մասնաճիւղէն՝ Սահմանադրութեան հռչակումը չնորհաւորող՝ իմ հասցէիս քաչուած հեռագիր մը, կարգ մը վայրահաչութիւններով կ'ուզէ զիս վարկաբեկել իմ ժողովուրդիս առջեւ:

Մէկ կողմէն կարգ մը ցածոգի արարածներ իրենց նկարագրի եւ բարոյականի ազտեղութիւնները ծածկելու համար կը կամքեն «Իթթիհատ վէ Թէրաքգը»ի Ատանայի մասնաճիւղը: Այդ կազմակերպութեան կը մասնակցին բաւականաչափ պարկեչտ Հայեր, միմիայն ցոյց տուած ըլլալու համար թէ իրենք անկեղծօրէն բարեկամ են Սահմանադրական Թուրքիոյ, եւ փափաքող հայ եւ թուրք եղբայրակցութեան: Միեւնոյն ժամանակ մէջտեղ կ'ելլէ Ապտիւլ-Գատիր իր խմբակով եւ հեռի Սահմանադրական ցոյցերէ ու երդումներէ, իր չուրջ կը հաւաքէ Ատանայի ամէնէն աւելի ոճրագործ եւ բարոյական երաչխաւորութենէ զուրկ ու ամէն տեսակ աղտոտութեանց իրենց մասնակցութեամբը ծանօթ Խուլիպչիներ, Սալճիներ կոչուած ստահակներ, սօֆթաներ եւլն. որոնց համար Սահմանադրութիւնը աղէտ մըն էր, եւ կը կազմէ «Ջըրաթէ-Գլիւպի» անուան տակ տեսակ մը կուսակցութիւն, որ հակառակ իր անուանին, երկրին կործանումը նիւթող զաւակն կեդրոնը պիտի ըլլար քանի մը ամիս յետոյ:

Պահրի փաչայի մեկնումէն առաջ արդէն իսկ փախուստ կու տայ ոստիկանզօրաց հրամանատարը, որ պալատան Բ. քարտուղար Իզզէթի ազգականն էր, իսկ Պահրի փաչայի մեկնումէն յետոյ կուսակալութեան պաչտօնը փոխանորդաբար վարող Միրլիվա Ալի փաչայի օրով եւ նորակազմ Մ. եւ Ց. Գոմիթէի ազդեցութեան տակ պաչտօնէ կը հեռացուին կարգ մը պաչտօնեաներ, կեդրոնը եւ չրջակայքը, որոնց մէջ կը գտնուին Փօլիս Միւտիրի Քեաթըմ պէյ եւ Գոմիսէր Զօր. Ալի:

Թուրք ժողովուրդին մէջ տեղի ունեցող սոյն փոփոխութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն զուգահեռաբար հայկական չրջանակին մէջ ալ կը կատարուին կարգ մը կազմակերպութիւններ, նպատակ ունենալով միմիայն ժողովրդեան ինքնագիտակցութիւնը արթնցնել, զգայընել Սահմանադրութեան բարիքները, ժողովուրդին ներչնչել հաւաքաբար եւ զանազան ազգաբնակչութիւններու հետ համերաչխարհ զարգանալու պէտքին կարեւորութիւնը եւ ի հարկին թուրք ոգլամիտ եւ սահմանադրասէր տարրին հետ ձեռք ձեռքի տուած պաչտպանելու Սահմանադրական Հայրենիքը որ եւ է յետադիմական չարժումի դէմ, ներչնչուելով մայրաքաղաքին մէջ հայ եւ թուրք կուսակցութեանց միջեւ կազմուած համերաչխութենէն: Մեր բացակայութեան միջոցին Ատանայի եւ չրջակային մէջ կազմուած այսօրինակ մարմիններէն երկուքը, Հնչակեան եւ Դաչնակցական Գլխաւորները, արդէն իսկ չարունակութիւնն են Մ. եւ Ց. Գոմիթէի հետ համերաչխած կազմակերպութեանց, որոնց գոյութիւնը սահմանադրական ռեժիմի մը օրով եւ Օսմանեան Ընդհ. Եղբայրակցութեան ծոցին մէջ քաղաքական որ եւ իցէ անպատեհութիւն չէր կրնար ներչնչել, հակառակ Համիտեան չրջանին հալածուած ըլլալնուն: Որովհետեւ հակառակ այս կազմակերպութիւններուն կրած «Ցեղափոխական» անունին, անոնք զգրած էին յեղափոխական – դաւադրական նպատակներ ունենալէ, նոյն իսկ իրենց պաչտօնական յայտարարութիւններով, եւ քաղաքական նպատակ իրրեւ ազատական եւ ընկերական տեսակէտով իրրեւ Ընկերվարականներ կ'ուզէին գործել: Ատոնցմէ զուրս կազմուած էր «Հայկական համազգային լսարան–ընթերցատուն»ի կազմակերպութիւնը, որուն միակ ու միակ նպատակը եղած է ընթերցասիրութիւնը տարածել, ժողովրդեան զանազան խաւերուն մէջ, հեռի քաղաքական որ եւ է ծրագրէ: Այսօրինակ ընթերցարանական հաստատութիւններ սկսան գոյութիւն ունենալ նաեւ հայ ուրիչ յարանուանութիւններու եւ յոյն հասարակութեան մէջ:

Բայց սահմանադրական ռեժիմին ժողովրդական մտքին մէջ արթնցուցած անխոհն ուրախութիւնը հազիւ մէկ ու կէս ամիս կը տեւէ: Եւ կը սկսի խուլ կերպով ծայր տալ մէկ կողմէն հակասահմանադրական չարժումը, եւ միւս կողմէն Հայերու հանդէպ ջարդի մը սպառնալիքը:

Բոլոր թուրք մեծամեծները, որոնց ապօրէն չահերը կը վտանգուէին Սահմանադրութեան բերած արդարութեան սկզբունքներով, եւ որոնց դէմ մերթ խուլ եւ մերթ յայտնի հալածանք մը հանուած էր թուրք, հայ եւ յոյն տարրերէ կազմուած Մ. Ց. Գոմիթէի կողմէն, կը սկսին մութի մէջ համախմբուիլ եւ զինել իրենց ձեռքին տակ գտնուած ոճրագործ ստահակները: Թուրք զինավաճառները, չարունակ եւ մեծաքանակ զէնք կը փոխադրէին: Ատանայի մէջ եւ չրջակայքը ոչ մէկ հայ զինավաճառ գոյութիւն ունէր: Երկիրը անիչխանական վիճակի կը մատնուի բոլորովին. կառավարութիւնը անանկան բան մըն է ու բնաւ հեղինակութիւն չունի ժողովրդական չարժումին վրայ: Ատանայի հայ ժողովուրդը առեւտուրի եւ հողագործութեան խաղաղ կեանքին վարժուած մինչեւ այն առեն, ու ի բնէ անվարժ զէնքի եւ ինքնապաչտպանութեան ոգորումի կեանքին, չա՛տ քիչ կարեւորութիւն կու տայ իրեն չուրջ տեղի ունեցող թուրք խուժանական զինումին, եւ իրեն հասցէին նետուած չարդի սպառնալիքներուն:

(Շար. 7)

Ս. ՅՈՒԼՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 21

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ Ս· ԺՈՂՈՎՈՑՆ
(381) ՀԱՐԻՒՐ ՑԻՍՈՒՆ
ՀԱՑՐԱՊԵՏԱՑՆ

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին, որու ընթացքին Ս· Սեղանին վարագոյրը կը գոցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 22

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

En Souvenir de M. Manouchian

L'Association Nationale des Anciens Combattants et Résistants Arméniens vous convie aux cérémonies commémoratives de l'**éxécution** de

MISSAK MANOUCHIAN

et

de son **GROUPE DE L'AFFICHE ROUGE**

— le **samedi 21 février** à 11 heures pour le dévoilement par la Mairie de Paris d'une plaque à la mémoire de Mélinée et Missak Manouchian sur la façade de l'immeuble où ils vécurent 11 rue de Plaisance, Paris 14e, métro Pernety.

— le **dimanche 22 février** à 11h; cérémonie traditionnelle au Cimetière d'Ivry en présence de l'Ambassade d'Arménie.

— le **lundi 23 février** à 18h : cérémonie avec Madame le Maire, Mairie du 20e Place Gambetta, métro Gambetta.
Cocktail.

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman

«EREVAN»

ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures**.

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍԱՑԱԾ Է

	€	
Մահագդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու առկերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ·Վ·Ա· (առ՛ս· վաճառքի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՕՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահագդներու պարտադիրին եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն–Վիլէօրպանի «Լոլա Սասսունի» մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը յայտնեն իրենց խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Զարուհի Նէնէճեանի մօր՝ Տիկին Ներկիզեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներու:

Այս առթիւ մասնաճիւղս չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Ց· Նէրկիզեանէ 100 եւրօ մասնաճիւղիս միօրեայ վարժարանին համար, ինչպէս նաեւ ընկերուհիները կը նուիրեն 65 եւրօ վարժարանին:

□

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 22 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

ARNOUVILLE

● le samedi 14 mars — **Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Affiche COMPLET

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴՐԻ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·146
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·146

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՊՈՂԱՊՈՍԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Հայաստանեան մամուլը կը հաղորդէ որ Ներսէս Արք. Պողոսեան էջմիածնի իր բնակարանին մէջ յարձակումի ենթարկուած է Փետր. 17ի գիշերը, կողոպուտի նպատակով։

Ոճրագործութեան հանդիսատեսները գինք գտած են գետինը եւ փուքով հիւանդանոց փոխադրած։ Նախնական տուեալներով ուղեղային կաթուած ունեցած է։ Ցանցառ ծածկը ձերբակալուած է։

Ներսէս էջի մեր յօդուածին մէջ, ինչ ալ մատ կը կարմէր Պոլսոյ պատրիարքական աթոռի թեկնածուներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՖԻԼՄԸ ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌ

Բժիշկ մը դատախազութեան դիմելով ուզած է որ գործի տրուին կրթական նախարարութիւնը, Պոլսոյ կրթական մարմինները։ Պատճառը այն է որ իր 11 տարեկան աղջկան յանձնած վարժարանին մէջ 1915ի նիւթով հակահայ ֆիլմը ցուցադրուած է ու ժխտական ազդեցութիւն գործած պատանիին հոգեբանութեան վրայ։

Բժիշկը ըսած է թէ հակառակ բոլոր մարդոց եղբայր ըլլալուն մասին իր գաղտուբեան, զաւակը յամառած է հարցընել. «Հայերը մեզ կոտորեցի՞ն»։ Եղածը ոխի եւ թշնամութեան հրահրում նկատելով մտահոգ հայրը պահանջած է որ դատ բացուի։

* * *

«ԲՈԼՈՐՍ ՀԱՑ ԵՆՔ»Ը ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼԻ ՉԷ

Մանօթ է որ Հրանդ Տինքի յուղարկաւորութեան հարիւր հազար հոգինոց թափօրը, որ տողանցեց անոր սպանութեան վայրէն՝ «Ակօս»ի Շիշլի թաղամասի դրասենեակին առջեւէն մինչեւ գերեզմանատուն, անցնելով եկեղեցիէն, կը կրէր «Բոլորս Հրանդ ենք», «301՝ մարդասպան»ի նման արձանագրութիւններով ցուցանակներ, որոնց մէջ յատկանշական էր սակայն «Բոլորս Հայ ենք» տարազովը։ Այդ մէկուն դէմ է որ սեւծովեան ափերու Սինոփ քաղաքի ձայնասփիւռի կայաններէն մէկուն աշխատակիցը՝ Մեթէ Զաղը բողոք ներկայացուցած էր Շիշլիի թաղապետին դէմ, վերոնշեալ արտայայտութիւնը թրքութեան վարկաբեկում նկատելով, համաձայն 301րդ յօդուածին։ Այդ լրագրողը ըսած էր թէ դատապարտելով հանդերձ իր պաշտօնակից Հրանդ Տինքի սպանութիւնը, անընդունելի կը գտնէր նման արտայայտութիւններ, «մանաւանդ որ իր մեծ հայրը սպաննուած էր հայ հրոսախումբերու կողմէ»։

Քննելէ վերջ կատարուած բողոքը, Շիշլիի դլխաւոր դատախազը որոշած է ընթացք չտալ անոր։ Այս վճիռը արձակուած ըլլալով հանդերձ Յունուար 15ին, հրապարակուած է միայն վերջերս։

ՀԱՑ ՍՊԱՑԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԴԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Փետրուար 15ին լրացաւ Պուտափէշտի մէջ հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանի սպանութեան հինդերորդ տարին։ Ան գտնը եղաւ ազգբնջանդի սպայ Ռ. Սաֆարովի որ գունին մէջ կացինահարեց գինք։ Երկուքն ալ Պուտափէշտ կը գտնուէին, ՕԹԱՆ-ի չրջանակին մէջ կազմակերպըւած անգլերէնի դասընթացքներուն հետեւելու նպատակով։

Մարգասպանը առաջին օրէն չէր ուրացած ոճիրը։ 2006 Ապրիլին Պուտափէշտի դատարանը Սաֆարովը ցմահ բանտարկութեան դատապարտեց։

Տարելիցին օրը պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան եւ բարձրաստիճան սպաներ այցելեցին Եռաբլուրի Գ. Մարգարեանի չիրիմին եւ ծաղկեպսակ գետեղեցին։

Բաքու միշտ պահանջած է ոճրագործին յանձնումը։ Ըստ Հունգարիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան, կայ այդ կարելիութիւնը, սակայն Պուտափէշտ ատիկա ընելու պարտաւորութիւն չունի։ Նախարարը ըսած է թէ երբ նման հարց ներկայանայ, մանրամասն քննարկումի առարկայ կ'ըլլայ, որովհետեւ լուրջ մըտավախութիւններ կան թէ Սաֆարով պատիժ կը կրէ՞ արդեօք իր երկրին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈՋԻ, Փետրուար 19ին ընդունած է Անդրծովեան նահանգներու պատուիրակութիւնը եւ կարգ մը «դարմանումներ» ներկայացուցած է կացութիւնը հանդարտեցնելու համար։ Ցայտարարած է 580 միլիոն եւրոյի նպաստ մը, որպէսզի դադրի «անարդարութեան» տպաւորութիւնը զոր ունին Կուատըլուպի եւ Մարթինիքի ժողովուրդները։ Տեղւոյն վրայ ալ համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէ։ Սարքոզի խոստացած է նաեւ Կուատըլուպի երթալ գարնան (հաւանաբար Ապրիլին)։ Մթնոլորտը լարուած կը մնայ սակայն եւ բնակչութիւնն ալ այն համոզումը ունի որ Ֆրանսայի գաղթաթիրակական քաղաքականութիւնը իր չահագործումներով, վերջ չէ գտած։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ դատական գործընթացի մը ձեռնարկած է վեց երկիրներու դէմ, ներառեալ Ֆրանսան, «չափազանցեալ բաց»ի մեղադրանքով լրենց պիւտճէին մէջ։ Ծանօթ է որ Եւրոպական Միութեան համար, բացին սահմանը 3%ը պէտք չէ անցնի Ներքին համախառն արտադրութեան (Փ. Ի. Պ.)։

ՀԱԿԱՌԱԿ ՏԱԳՆԱՊԻՆ (կամ թերեւս աւելի չնորհիւ) ոմանք չօշափելի չահեր կ'ընեն։ Թօթալէն եւրօ (14 միլիառ եւրօ), Սոսիէթէ Ժենեռալ գրամատունը յայտարարեց թէ երկու միլիառի չահ ապահոված է 2008ին, Պէ. էն. Փէ.ն՝ 3 միլիառ եւրօ։ Ոմանք թերեւս վրդովին, նկատելով որ Սոսիէթէ Ժենեռալի բաժնետէրերը 700 միլիոն եւրօ պիտի ստանան մինչ կառավարութիւնը աւելի քան մէկ միլիառ տրամադրած էր դրամատան։

ՓԱՌԻՍՏԱՆԻ «Ժէօ Նիւզ» կայանի եւ «Թհը Նիւզ» օրաթերթի թղթակից մը գլխատուած է Փետր. 18ին, ըստ «Առանց սահմանի թղթակիցներ»ու աղբիւրին։ Նախ առեւանգուած է ըստ Շառիայի

ԱՄՆ ԵՒ ՀԱՑՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու նախագահը՝ Պ. Օպամա հեռաձայնած է Կիւլի եւ էրտողանի ու այդ առթիւ Սպիտակ Տունը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, առաւելաբար անդրադառնալով երկու երկիրներու ռազմավիտական փոխադարձ չահերուն եւ զանոնք զօրացնելու հարցին։

Տարբեր հաղորդագրութիւններ հրապարակած են նախագահ Կիւլի եւ վարչապետ էրտողանի դրասենեակները։ Այս վերջինը կ'արձագանգէ Օպամայի դիրքին Միջին Արեւելքի մէջ եւ Թուրքիոյ ռազմավիտական դիրքին՝ չրջանային խաղաղութեան ի նպաստ։ Էրտողան չեչտած է նաեւ թէ Թուրքիա չատ զգայուն է Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու հարցին նկատմամբ եւ հարկ է որ ԱՄՆ բոլորովին անկողմնակալ դիրք բռնէն։ Այս խօսակցութիւններուն անդրադարձած է նաեւ Թուրք մամուլը։ ըստ Ռատիքալի, Թուրքերը վստահ են որ Ցեղասպանութիւնը ճանչցող հայանպաստ բանաձեւը պիտի չքուէարկուի, Զամաճ ալ կը խորհի որ անհատանական է որ Օպամա ցեղասպանութիւն բառը գործածէ, Միլլիյէթ կը դրէ որ Օպամա - էրտողան խօսակցութիւնը հայկական պահանջներն ալ նիւթ ունեցած է, թայց էրտողան չէ ուզած մանրամասնութիւններ տալ։ իսկ Ճումհուրիյէթի համար Օպամա ոչ իսկ ակնարկած է Հայկական հարցին։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Փետրուար 19ին էջմիածնի մէջ մեծ չուքով նչուած է Վարդանանց տօնը, հանդիսապետութեամբ Գարեգին Բ.ի։ Այդ օրը աւանդաբար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, անուանակոչութեան տօնն ալ ըլլալով, պատարագիչ Սահակ Եպիսկ. Մաչլըեան Աւարայրի ճակատամարտին նչանակութիւնը չեչտելէ ետք չնորհաւորած է Գարեգին Բ.ի անուան տօնը։

Պատարագէն ետք Գէորգեան ճեմարանի դահլիճին մէջ հանդէս մը տեղի ունեցած է։ Ան վակուած է Գարեգին Բ.ի հայրական պատգամով եւ յորդորով։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՅՈՑՑԻ ՑՐԻՒՄ

Փետրուար 19ին «Ցատուկ դունդ» երիտասարդական կազմակերպութիւնը փորձած է բողոքի ցոյց մը կատարել Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի չէնքին դիմաց. ոստիկանութիւնը միջամտած է ու արգելք եղած։ Ցոյցին առիթ եղած էր նախագահական ընտրութեան տարեդարձը եւ երիտասարդները ուզած են այդ ձեւով յիչեցնել թէ ընտրութիւնը կեղծիքներով տեղի ունեցած էր։

ՄԱՀ ԱՐՄԷՆ ՀԱՒՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

Փետրուար 19ին իր մահկանացուն կնքած է հայ մշակոյթի եւ մասնաւորապէս ճարտարապետական ճիւղի նուիրեալներէն՝ Արմէն Հաւնազարեան։ Ծնած էր Թեհրան 1941ին։ Տարրական եւ միջնակարգ ուսումը առած է Քուէյէթ Դաւըթեան դպրոցը, զոր աւարտած է 1959ին։ 1961ին Ախընի (Գերմանիա) համալսարանը հետեւած է ճարտարապետութեան եւ չրջանը աւարտած է 1968ին։ Նոյն համալսարանին մէջ ուսանած է նաեւ քաղաքաչինութեան ճիւղը եւ աւարտած 1973ին։

Մեծ վաստակ ունի հայկական ճարտարապետութեան մարդին մէջ եւ 1972-78 ժամանակաչրջանին Գերմանիայէն կազմակերպած է դիտարչաւներ դէպի Արեւմտեան Հայաստան եւ Կիլիկիա, որոնց արդիւնքը եղած է Հայկական ճարտարապետութեան 7 հատորնոց միքրոֆիլմերու հրատարակութիւնը։ Տարիներու երկայնքին Պարսկաստան թէ այլուր մեծ աչխատանք տարած է որպէս ճարտարապետ։ Հայաստանի մէջ ալ մասնակցած է քանի մը վանքերու եւ եկեղեցիներու վերականգնման աչխատանքներուն։ Հեղինակ է հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած հատորներու։

ԱՄՆ-ԷՆ ՀԱՅ ՕԴՈՒԱԾ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐ

*Ամերիկեան Սենատի ընդհանուր ընտրութիւններէն առաջ Հայ Դատի Յանձնախումբի մը կողմէ կազմակերպուած ընթրիքի մը ընթացքին Ամերիկեան Սենատի Ներկայացուցչական ժողովի անդամ Ատամ Շիֆ ներկայացուցած է

ՃԱՌԵՐՈՎ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԲԱՅՑ ԼՐԱՍՓԻՒՌԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Թուրքեւադրբեջանական միացեալ ճակատը լրատփիւռային ամբողջ զինանոց մը պատրաստած է, նորօրեայ պատերազմի ճակատ մը բանալու համար հայութեան, յատկապէս Ղարաբաղի դէմ: Շահարկելիք մարզ ընտրուած է «Յոլջալուի կոտրածը» որ մինչեւ «ցեղասպանութիւն» որակումին հասած է:

Հարցը կը վերաբերի նոյն վայրին մէջ 1992ին պատահածին: Այդ տարւան Փետրուարին հայկական ուժերը Մտեփանակերտի ապաշրջափակումը ապահովելու համար յարձակումի անցան ադրբեջանցի զինեալներուն դէմ, ԼՂՀ մայրաքաղաքին դրացի այդ շրջանին մէջ ուր կը գտնուէր նաեւ Ղարաբաղի օդակայանը: Խախտումները մօտ 200 Ադրբեջանցիի մահուան պատճառ դարձան, հակառակ որ հայկական ուժերը, ինչպէս կ'ըսեն բազմաթիւ վկայութիւններ ալ, անցք մը ձգած էին բնակչութեան դուրս գալուն համար: Բայց որովհետեւ ադրբեջանցի զինեալներ ջանացին արգելք ըլլալ պարպումին, հաւանօրէն չըմտաւածելով վայրին լքումին, այդքան զոհ արձանագրուեցաւ:

Արցախեան պատերազմի սկիզբի այս դրուագն է որ այսօր միջազգային հանրութեան ուշադրութեան կը յանձնուի, հայկական կողմը ցեղասպանութեամբ ամբաստանելու անհեթեթ մտադրութեամբ. անով թուրքեւադրբեջանական ճակատը անգտանելի գանձ մը դառնի երանութիւնը կ'ապրի:

Հասկնալի է որ նման առիթ ստեղծելու եւ չհարկելու մղումին մէջ կայ Սումգայիթի Հայերուն դէմ 1988 Փետրուարին կատարուածն ալ մոռցնելու նպատակը: Մարտավարութիւնը նոր չէ, այլեւայլ կողմերէ բազմաթիւ անգամներ ալ փորձուած. կը բաւէ նորօրեայ այս պատերազմը մղելու լծակները ունենալ ու քիչ մըն ալ կազմակերպչական ձիրք: Առաջինները, թրքական նեցուկով, լայնօրէն ունի Բաքուն: Կրնայ մամուլի, յատկապէս համացանցի կայքէջերով ուզած քարոզչութեան ձեռնարկել, Հայերը ցեղասպան ցոյց տալու մոլուցքով:

Այսուհանդերձ, կազմակերպչական բաժինը փաստը տուած է թէ Ադրբեջանցիները տակաւին բաւական բոպիկ են հոդ: Անցեալ տարի անոնք ապատեղեկատուական իրենց արշաւին մէջ չրջանառութեան մէջ դրած էին իբրեւ թէ Յոլջալուի կոտրածը ներկայացնող լուսանկար մը: Մէկէն մը եաք Ղարաբաղէն փորձագէտներ փաստերով ցոյց տուած էին թէ այդ լուսանկարը չինուվի բան էր, անոր համար գործածուած տարրերը կապ չունէին ո՛չ Յոջալուի, ոչ ալ Ղարաբաղի հետ. անոնք կը պատկանէին Քոսովոյին: Ադրբեջանցիներու ձիրքը կայացած էր Քոսովոյի պատերազմէն լուսանկարները որպէս Յոջալուի չարզ ներկայացնելու ճարպիկութեան մէջ:

Այս ճարպիկութիւնն ալ թէեւ թրքական նեցուկին մէկ երեսակը կը ներկայացնէ. չէ՞ որ Թուրքերն ալ իբրեւ թէ Հայերու կատարած կոտրածներու իրենց զոհերը աչխարհին ցոյց տալու համար 1915ի հայ հայածեալներու լուսանկար մը գործածած էին: Լուսանկար որ չինուվի, սարքովիի կոմ ալ չունէր, ո՛չ ալ փորձագէտի մասնագիտութիւն կր պահանջէր կեղծիքին բացայայտումին համար: Ան առնուած էր մանաւանդ Ա. Վէկնէրի հաւաքածոյէն:

Եւ բսել որ Քոսովոյէն թռցուած լուսանկարը սարքովի իր տարբերակով տեղ գտած է «Հ. Ալիեւի հիմնարկ»ին կայքէջին վրայ...լուսանկար որուն բնօրինակին հազարաւորներ հանդիպած են ալպանական, սերպական, գերմանական ու այլ աղբիւրներու մէջ:

Ադրբեջանական կողմը այնքան լուրջի առած է «Յոջալուի ցեղասպանութեան» զոհերուն ոգեկոչումը որ մոռնալով Իրաքը, Աղանիստանը, եւլն., «Համաշխարհային պատմութեան վերջին շրջաններու մեծագոյն ողբերգութիւններէն մէկը» կը կոչէ զայն: Այդպէս յայտարարած էր, օրինակ, Ադրբեջանցի կիներու միութեան կողմէ Պրիւսէլի մէջ կազմակերպուած երթին ծանուցումին մէջ. երթը սկիզբ կ'առնէր Փետրուար 26ին,, հայկական դեսպանատան մօտակայ հրապարակէն ու կը դիմէր դէպի Եւրոպական միութեան չէնքերը: Երթին նպատակն էր «Ապրուած բրտութիւնը գոռալ Եւրոպական միութեան ականջին»: Երթիս զուգահեռ, Պէյժիոյ Ադրբեջանական տան կազմակերպութեամբ Շուման հրապարակին վրայ վրան մը կը հաստատուէր, ժողովուրդը տեղեկացնելու համար «Յոջալուի ցեղասպանութեան»:

Կարելի է զայրանալ, ուս թօթվել, խնդալ ու անցնիլ Թուրքեւադրբեջանական միացեալ ուժերով պատրաստուած այս նոր բեմադրութեան: Սակայն միջազգային հանրային կարծիքը այդ կարգի հակազդեցութիւններու տեղեակ պիտի չըլլայ ու պիտի մնայ «Յոջալուի ցեղասպանութեան» մասին ըսուածին, գրուածին, յօրինուածին ազդեցութեան տակ: Ի վերջոյ, եւրոպացիին, կամ արեւելքցիին չատ հոգն ալ չէ թէ ի՛նչ էր իրականութիւնը. ի՛նչ եղած էր 20 տարի առաջ: Պրիւսէլի քանի՞ բնակիչ կրնայ քարտէսին վրայի ճիշդ տեղերը գետեղել Բաքուն, Երեւանը, Մտեփանակերտը:

Ուեթէ չըլլայ համապատասխան հակազդեցութիւնը, «Յոջալուի ցեղասպանութիւնը» մեզի դէմ դատածելի ազդակի կրնայ վերածուիլ, գոնէ որոշ շրջանակներու կողմէ: Անհրաժեշտ է, անլուրջ բան, որ ստիպուած ըլլանք նման սուտերու դէմ պայքար մղելու: Բայց ա՛յս է արդի ժամանակներու համացանցին, այլ լրատփիւռներու պատերազմին օրէնքը:

Պատերազմն ալ սկսած է բնոյթ փոխել. այսօր դէնքով ձեռք ձըգուածը քարոզչութեամբ, լրատփիւռներու բանակով ամրացնելու պարտաւորութիւնը անխուսափելի է, նոյնիսկ երբ Յոջալուի զոհերուն բուն մեղաւորը Ադրբեջանցիները իրենք են, կամ իրենց կայքէջերուն վրայ Քոսովոյի լուսանկար մը կը պատմէ Հայերուն խժդժութեան մասին...

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ

ԿԱՐԵԼԻ ՈՒԹ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻՆ

Ինչպէս արդէն գրուեցաւ, Պոլսոյ հայ համայնքը ղէմ յանդիման է պատրիարքի մը, կամ գոնէ աթոռակից պատրիարքի մը ընտրութեան հարցին: Այլեւս յստակ է որ Մեսրոպ պատրիարքին առողջութիւնը թոյլ չի տար եւ պիտի չհայ որ ան օր մը վերստին կարենայ այդ այնքան պատասխանատու պաշտօնը ստանձնել: Համայնքը երիտասարդ, զարգացած ու կորովի պատրիարք մը փոխարինելու պարտաւորութեան առջեւ արդար մտահոգութեան տէր է, մինչ տեղական հայ մամուլը կը դժգոհի Պատրիարքական կրօնական ժողովին պահած լռութենէն:

Ներկայիս պատրիարքական փոխանորդ է Շահան արք. Սվաճեան, իսկ պատրիարքարանի լուսարարապետը՝ Արամ արք. Աթէչեան: Այս երկու հոգեւորականները կը վարեն թափուր պաշտօնը: Սակայն, հասկնալի է որ այդ կացութիւնը չի կրնար երկար տեւեն չարունակուիլ, հարկ է վերջնական լուծումի մը ձեռնարկել: Այդ լուծումն ալ չատ հաւանօրէն ըլլայ պատրիարքի նոր ընտրութիւն մը: Իսկ նման ընտրութեան թեկնածուներու մասին պայմաններու հետ պարտադիր կ'ընէ Թուրքիոյ քաղաքացի, կամ Թուրքիացի ըլլալ: Այդ կը պահանջէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան օրէնքը: Եւ արդէն տակաւին Մեսրոպ արք. Մութաֆեանի կողմէ պաշտօնի վերատանձման անկարելիութեան լուրերէն առաջ, անպաշտօն թեկնածուներ աչքէն ու ձախէն փութացին Պոլիս, այն տպաւորութիւնը ձգելով որ կ'ուզեն իրենց դոյութիւնը արդարացնել, երբ նոր ընտրութիւնը օրակարգի նիւթ ըլլայ:

«Ակօս» չաբաթաթերթը Փետրուար 13ի թիւով «Հաւանական թեկնածուներ» խորագրուած էջ մը ունէր. հոն կը ներկայացնէր Թրքահայոց պատրիարքական աթոռին համար նախատեսելի կրօնաւորները որոնք կը լրացնէին Թուրքիացի ըլլալու պայմանն ալ:

Ուեթէն միայն երկուքը ներկայիս կը գործեն Պոլսոյ մէջ. պատրիարքական փոխանորդ Շահան արք. Սվաճեան եւ Արամ արք. Աթէչեան: Առաջինը ծնած է Պոլիս, ներկայիս 83 տարեկան է: Երկրորդը ծնած է Տիյարպէքիր, 1954ին:

Մինաեան Թուականի կարգով Շահան արքեպիսկոպոսի կը յաջորդէ Ներսէս արք. Պօղոսեան. 1937ին ծնած է Գըրըդխան. չատ փոքր տարիքին փոխադրուած է Լիբանան. ուսանած է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ, ուր յետագային տնօրէնի պաշտօնն ալ վարած է: 1999ին կաթողիկոսական տեղապահ էր Գարեգին Ա.-ի վախճանելէն եաք ու ինք կազմակերպեց նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը:

Յանկին գ. դէմքը Գերմանիոյ ներկայի առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեանն է: Ան ալ Պոլիս ծնած է (1942): 1965ին կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է: Ինք է որ կազմակերպած է Գերմանիոյ թեմը ուր հիմնած է 14 եկեղեցական համայնքներ: Մէկոց մը պաշտօնավարած է նաեւ Մարսէյլի մէջ:

Յաջորդ երկու դէմքերը նոյն տարիքը ունին. Վիգէն արք. Այքազեան եւ Խաժակ արք. Պարսամեան ծնած են 1951ին, առաջինը Սղերդի, երկրորդը Ազրաքիրի մէջ: Վիգէն արքեպիսկոպոս 1992–96 Զուիցերիոյ առաջնորդ եղած է, ներկայիս Ուաշինկթընի մէջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմին թեմական պատուիրակն է:

Խաժակ արք. եւս ԱՄՆ կը պաշտօնավարէ: 1990էն ի վեր նշանակուած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմի առաջնորդ: Ազատած է Պոլսոյ Ս. Խաչ դպրեվանքը, յետոյ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանցը եւ ընծայարանը:

Սեպուհ եպսկ. Զուլճեան չխուն տարեկան է. ծնած է Մալաթիոյ մէջ: Փոքր տարիքին փոխադրուած են Հայաստան, հոն աւարտած է էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանը. 1987ին կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է: Վարած է Շիրակի, Գուգարաց թեմի առաջնորդի պաշտօնները:

Յանկին ամէնէն երիտասարդն է Սահակ եպսկ. Մաչալեան. ան ալ ծնած է Պոլիս (1962): Աւարտած է Պոլսոյ համալսարանին փիլիսոփայութեան բաժինը, ապա ուսումը չարունակած Լոնտոնի համալսարանին աստուածաբանական ճիւղին մէջ: Ներկայիս դասախօս է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին եւ Սեւանի Վազգէնեան Հոգեւոր դպրոցին մէջ:

Վեց արքեպիսկոպոս եւ երկու եպիսկոպոսով այս յանկին բոլոր անուններն ալ թեկնածուներու կը վերածուի՞ն: Ո՞վ կ'ըլլայ փչուտ այդ աթոռին համար լաւագոյն նկատուած թեկնածուն: Կարելի կ'ըլլա՞յ առանց լուրջ ցնցումներու ունենալ յաջորդ պատրիարքը:

Որպէսզի այս կարգի հարցումներու պատասխան գտնուի, անհրաժեշտ է որ նախ կրօնական ժողովը խզէ իր լռութիւնը ու յայտնէ թէ ի՛նչ լուծում կը նախատեսէ, դատմանելու համար պատրիարքական ներկայ տագնապը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

1750, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9 – Ծնունդ հայ հանրային գործիչ Յարութիւն քհնյ. Շմաւոնեանի, հիմնադիրը առաջին հայ թերթին՝ Մատրասի «Ազդարար»ին:

1824, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9 – Մահ Յարութիւն քհնյ. Շմաւոնեանի:

1988, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13 – Սկիզբ Արցախի Մայր հայրենիքին միացում պահանջող համաժողովրդային չարժումին:

1915, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13 – Ծնունդ՝ Զարեհ Ա. կաթողիկոս Փայասլեանի՝ Մարաշ:

1811, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14 – Կը հիմնուի Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը:

1916, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17 – Հայ կամաւորներու առաջնորդութեամբ՝ ռուսական բանակը կը գրաւէ Կաբինը:

ԴԱՂՏԱԲԱՆ ԴԱՂՏԱԲ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի պալատի ցուցասրահին մէջ, Յունուար 28ին, բացումը կատարուած է Ամիկի «Բնութեան տարրատեսականութիւնը Լիբանանի անտառին մէջ» թեմայով լուսանկարներու ցուցահանդէսին, հովանաւորութեամբ Լիբանանի կրթութեան նախարարին եւ գործակցութեամբ Պուրճ Համուտի քաղաքապետական խորհուրդին եւ «Ազդակ» օրաթերթին: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Ամիկ, որ հաստատած է, թէ այլազանութիւնը գանձ է եւ պէտք է կարեւորութիւն տրուի բնութեան տարրերուն: Նշած է նաեւ որ բնութեան էակներուն ընդմէջէն ինք կը ներկայացնէ անոնց արժէքը ու կարեւորութիւնը: Ապա, խօսք առած է Կրթութեան նախարարին ներկայացուցիչը՝ Խալիլ Արգունի, որ չեշտած է թէ ցուցահանդէսը ունի իր դաստիարակչական երեսը՝ բնութիւնը պահպանելու կոչը, որ այժմէական մարտահրաւէր մըն է:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՈՒ

ԲԻԶՆԵՍ ՊԼԱՆԸ ՕՓԵՐԱՏԻՎ ՇՏԱՊՈՒՄ

Կեդրոնականցի Արմենակ այս ցուրտ ձմեռ օրերուն Հայոստան կը դառնուի: Երբ ուրիշներ արեւոտ երկիրներ կ'երթան, ան Հայաստան գացեր է հոգին ջերմացնելու համար: Կը յաջողի՞... Ինչ որ ալ պատահի՝ կը վերսկսի փորձը: Կեդրոնականցիին հաւատքը այդպէս է: Ինչպէս՝ Սիզիֆը...

Ցամք Տեառն 11 Փետրուար 2009-ին, Փարիզի ժամով առաւօտեան ժամը եօթնին, Երեւանի ժամով տասնին, հեռաձայնի զանգը հնչեց, երբ դեռ մութ էր: Սովորաբար գիշերը չարունակող այդ ժամուն հեռաձայնող չըլլար: Քաղաքավարութեան հարց է: Վերցուցի ընկալուչը:

– Բարի լոյս, Մակար, ինչպէ՞ս էք, հոս ցուրտ է:

– Հոս ալ ցուրտ է: Փողոցները ծածկուած են սպիտակ խաւով մը:

– Գիտեմ որ առաւօտ կանուխ Հայաստանի հեռատեսիլը կը դիտես:

– Ոչ ամէն օր:

– Այսօր լսեցի՞ր:

– Լսեցի, էյս քուն կէս արթուն: Եղէկ գիշեր Մ.ս կարուհին գիս թատրոն տարաւ, չոանէր բարով, խայտառակութիւն էր, չուրջ երեք ժամ միմոսութիւն, աղմուկ, կազմակերպուած տգեղութիւն, իբրեւ թէ երգիծական կատակում: Յառաջապահներու արդիականութիւն: Գլխու ցաւ ունիմ:

– Ինչո՞ւ թատրոն կ'երթաս, Հայաստանի հեռատեսիլը չի՞ բաւեր: Հոն են յառաջապահները եւ յառաջամարտիկները:

– Ի՞նչ պատահեցաւ կրկին:

– Զլսեցի՞ր այսօրուան նորահայերէնը:

– Կը զարմանամ որ դեռ կը զարմանաս:

– Ըսիր՝ զարմացո՞ւմ: Ուրիշ բառ գտի՛ր: Պանդոկի սենեակի հեռատեսիլը մի քանի օրուան որպէսզի լուրերը լսեմ: Ինչպէս հոս կ'ըսեն, պետական այրերը կը խօսէին եւ խօսնակը կը մեկնաբանէր: Ի միջի այլոց ըսաւ հետեւեալը. «Բիզնես պլանի օպերատիվ չտապում» քննուեր են... Ի սէր Մեսրոպի, ակադեմիկոսները, բանաստեղծները եւ գրողները ըսելիք չունի՞ն: Ո՞ւր է հայերէնը...

– Քանի հոն ես, Արմենակ, այցելութիւն մը տուր Կրթական նախարարին եւ խնդրէ որ իրմէ կախում ունեցող Լեզուի Պետական Տեսչութիւնը քեզ ընդունի: Իրե՛նց հարց տուր, այս անգամ ոչ թէ «բիզնես պլան»ի այլ հայերէնի «օպերատիվ չտապում» ընթացող «պրոցես»ներու մասին:

– Ի՞նչ կը կարծես որ պիտի ըսեն: Ժորհրդարանի անդամները երբ հայերէն չեն գիտեր, խաթարուած հայերէն կը խօսին, ո՞վ նման խընդիրներ օրակարգի կէտ պիտի ընէ, պիտի քննէ, օրէնք մշակէ եւ դիրք ճշդէ: Պետական այրերը ժամանակ չունին նման մանրուքներով զբաղելու:

Հանդարտեցնելու համար Արմենակը, ըսի.

– Գիտես, Սփիւռքի մէջ պատասխանատու անպատասխանատուներ ալ կան որոնք կ'ըսեն որ լեզուն կենդանի է, կ'ապրի, կը զարգանայ, ըստ «բիզնես պլանի օպերատիվ չտապ»ի քննարկումներուն: Ժամանակավրէպ հարցերով զբաղելու փոխարէն հիմա ել գնա խորհականոց եւ մեզ յիշէ բաժակ մը օղի կուլ տալով: Այդ ձեւով կը դարմանես յուզումները:

Մոռցայ հարցնելու որ «բիզնես պլանի չտապի օպերատիվ» քննարկումներու ժամանակ մեծամեծները «թայմ աութ» առի՞ն թէ չառին... Ժամանակին Քոչարեան եւ Ալիեւ «թայմ աութ» առած էին, ինչպէս ըսուած էր:

Ժորհականոցները չատ յարմար վայրեր են «բիզնես պլանի չտապի օպերատիվ» անլոյծ հարցերը լուծելու, մանաւանդ երբ Սփիւռքէն մարդիկ կու գան «բիզնես»ով զբաղելու:

Իսկ Հայաստանի հեռատեսիլը «Նորահայերէն»ի հրաշալի դպրոց է, Սփիւռքը վերաորակաւորման ենթարկելու համար:

Մ.թ.ծ անգլերէն բառերով երգը որպէս հայերէն երգ ներկայացնել... որոշուած է «բիզնես պլանի օպերատիվ չտապում»...

Արփիար Արփիարեան եթէ ապրէր պիտի ըսէր՝ այլ դարք այլ բարք, նոր դարք նոր բարք...

ՄԱԿԱՐ

ի Գաղիա
Յամի Տեառն 2009, 11 Փետրուար

Ո՛Վ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՅ ՏԱՐՕՒԻՆԻՆ

2009 Տարուինի Ծննդեան երկհարիւրամեակն է: Այն գիտնականին որ Սեռերու ծագումի իր տեսութեամբ հակադրուած է կրօնական տեսակէտին ու մինչեւ այսօր կը կրէ այդ «մեղք»ին բեռը: Իր տեսութիւնը զոր հիմնած է սեռերու յեղաշրջումի սկզբունքին վրայ, կը բացառէ աստուածային կամքի ազդեցութիւնը: Ատով ալ իր դէմը հանած է ամէնէն առաջ եկեղեցական ոլորտը: Այսօր գիտական աշխարհին կողմէ լայնօրէն վաւերացուած անոր տեսութիւնը կը շարունակէ աշխարհի բոլոր կողմերուն մէջ ընդդիմադիրներ ունենալ:

Երկու տարի առաջ ԱՄՆ-ու, Ճափոնի եւ եւրոպական 32 երկրի մէջ ուսումնասիրութիւն մը կատարուած է, հիմնուած՝ տեղական հարցախոյզերու, նպատակ ունենալով ցոյց տալ թէ ո՛ր երկրին մէջ ի՛նչ տոկոսով կ'ընդունուին Տարուինի դաղափարները:

ԱՄՆ-ու պարագային յայտնուած է թէ այդ երկիրը արարչագործական տեսակէտին հետեւորդներու կարեւոր բոյն է: Կան կրօնական բազմաթիւ հզօր կազմակերպութիւններ որոնք այդ ուղղութեամբ ազդեցութիւն կը բանեցնեն: Գրեթէ հաւասար են Տարուինի սկզբունքները ընդունողներու եւ մերժողներու համեմատութիւնները (40%):

Եւրոպան հետաքրքրական տարբերութիւն մը պարզած է, արեւմտեան եւ արեւելեան երկիրներու կացութեամբ: Առաջիններուն մէջ Տարուին մօտ 70% հետեւորդ ունի, մինչ արեւելեան երկիրներուն մէջ այդ տոկոսը 60% է: Ժորհրդային կարգերու անկումէն եաք կաթողիկէ եւ օրթոտոքս կղերը բաւական զօրացած է, մինչ աւետարանչական մխիթարներն ալ Աստուածաշունչի ճեռին քարոզչական աշխատանք կը տանին:

Թուրքիա ցանկին ամէնէն մեծ համեմատութիւնը ունի կրօնական տեսակէտին յարողերով. Տարուինը մերժողներու տոկոսը հոն 50%էն աւելի է: Միայն 25% մը կը հաւատայ սեռերու յեղաշրջումի տեսութեան: Տարուինականութեան ամէնէն աշխոյժ ընդդիմադիրն է մահմետական մը. Ա. Օքար որ 41 լեզուով կայքէջով մը ամբողջ աշխարհի մէջ կը տարածէ իր դաղափարները:

Ափրիկեան չատ մը երկիրներ ալ ուր քրիստոնեայ պահպանողականութիւնը ազդեցութեան լայն գօտի ունի, մեծ արժանիք չի վայելեր Տարուինի տեսութիւնը:

Հակառակն է Ծայրագոյն Աբեւելքի երկիրներուն – Ճինասատան, Ճափոն, Հարաւային Գորէա –, պարագան. անոնց բնակիչները կարեւոր համեմատութիւններով (ինչպէս Ճափոն մօտ 80%ով) դրական պատասխանած են «մարդ արարածը զարգացած ձե՞ւն է իրեն նախորդած սեռերու» հարցումին: Հաւանօրէն պատճառը այն է որ այդ երկիրները սեռերու յեղաշրջումը մերժող կրօնական հաւատալիքներու տէր չեն:

Տարուինականութեան տեսակէտի հաւատարիմ երկիրներու ցանկը կը գլխաւորեն Իսլանտան (82%), Դանիան (81%) եւ Ֆրանսան (80%). վերջին երեք դիրքերուն վրայ են Լիթուանիան, Ա.Մ.Նահանգները եւ Թուրքիան:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԱՏԱՆԱ 100 –

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Այդ սպառնալիքը՝ սակայն հետզհետէ տարածուն հանգամանք մը կ'առնու Թուրքիոյ մէջ. Սահմանադրապահը Գոմիթէն մինչեւ արեան վերջին կաթիլը թափելով Սահմանադրութիւնը պահելու յորդոր կը կարդայ ժողովուրդին, ամբողջ Թուրքիոյ օրագրութիւնը վտանգը կը մատնանշէ, և հայ թերթեր ջարդի սպառնալիքին առջև սահմանադրապահը հայ ժողովուրդին անձնապաշտպանութեան կենսական պէտքը կը մատնանշեն: Այս տեսակէտ ահաւոր վայրկեանի մը մէջ Սահմանադրութեան պաշտպանութեանը համար, ղեկղեկութենէ ընկրկիլը անորակելի վատութիւն մը պիտի ըլլար Հայ տարրին համար, քանի որ իր ճակատագիրը, իր պարկեշտ եւ առաքինի քաղաքացիի ճակատագիրը, եւ իր վաղուան ապահովութիւնը Սահմանադրութեան հետ կապուած էր: Սահմանադրութեան պահպանումին համար զոհաբերուիլ գիտնալ, կը նշանակէր ինքնապաշտպանութեան պատրաստուիլ. Սահմանադրութիւնը փրկել, իր անձը փրկել կը նշանակէր: Այդ գիտակցութեան առջեւ անտարբեր գտնուիլ դժուեմ բախտին հարուածը փութացնել կը նշանակէր. հետեւաբար Հայերն ալ տակաւ զէնքի գնումներ ընել կը սկսին: Հայրենիք, Սահմանադրութիւն, անձ, պատիւ նուիրական բաներ են. անձնապաշտպանութեան գործը նուիրական է անոնց չափ: Հայերը իրենց դէմ եղած ջարդի սպառնալիքին և Թուրքերու պատրաստութիւններուն սկսած էին կամաց կամաց կարեւորութիւն տալ, որովհետեւ Սահմանադրութեան հռչակումին օրը Ատանայի Ինճիրլիք գիւղի մէջ Հայերու վրայ Թուրքերու կողմէն գործուած արիւնոտ յարձակում մը հեռզհետէ Հայերուն զգալ կու տար Թուրք մեծամեծներուն եւ խուժանին վայրագ եւ հակասահմանադրական հոգեբանութիւնը: Թուրքեր, որոնք մինչեւ այն ատեն սորուկ Հայեր միայն գտած էին իրենց դէմ, կը սրտնեղին անոնց զինուելու հակումը տեսնելով, եւ կարգ մը տարաձայնութիւններ կը սկսին չըլլան ընել ժողովրդական խաւերուն մէջ: Այդ տարաձայնութիւններու իրրեւ պատասխան ասստրիական ապրանքներու դէմ ըլլալիք պօյքոթի մի թինկին մէջ կէօվսէրլեան սա բառերով կը խօսի ժողովուրդին. «ժողովըրդեան մէջ չրջան ընող տարաձայնութեան մը համաձայն, իբր թէ Ապտիւլ Գաուիր էֆէնտի Թուրքերը եւ ես Հայերը կը զիներնք, այս տարաձայնութիւնը սուտ է, մի հաւատաք»: Կէօվսէրլեանի մասին խօսուածը հիմնովին սուտ մըն էր ստուդիա, որովհետեւ որ եւ իցէ հեղինակութիւն կամ ազդեցութիւն չունէր եւ չէր կրնար ունենալ մեր ժողովուրդին վրայ. Ապտիւլ Գաուիրի պարագան դժբախտաբար ահաւոր ճշմարտութիւն մըն էր, քանի որ ինք եւ իր համախոհները պէտք եղած նիւթական ուժը եւ անձնական ազդեցութիւնը ունէին խուժանին վրայ: Կը մօտենայ պայրամի օրերը, հայ ժողովուրդը նահանգին մէկ ծայրէն միւսը ջարդի սպառնալիքին տակ սահմռկած, ի զուր տեղական կառավարութիւններու դիմում կ'ընէ. իրենց սարսափը թարգմանող նամակներ կը հասցնեն Առաջնորդարան: Համիտիէի գաշտին մէջ Քէօր Գուլյա կոչուած տեղէն Զոր-Մարզուանցիներու ամբողջ նախիրը կը քշուի կը տարուի: Օճաղլըի մէջ կէօվճեանններու ջրաղաց գործարանը հրացանի կը բռնուի Թուրքերու կողմէն: Եւ ուրիշ օր մը, աւելար եւ քիւրտ ցեղերու կողմէն Օճաղլըն կը պաշարուի, թալլելու նպատակով, եւ Օճաղլըցիները Զոր-Մարզուան կը փախչին: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կողմէն ջարդի սպառնալիքներուն գոյութիւնը ցուցնող եւ անմիջական օգնութեան պէտքը զգացնող հեռագիրներ կը տրուին Պոլիս եւ գաւառին կեդրոնը: Այդ սարսափի ճգնաժամերուն մէջ է, որ Ատանա կը հասնի կուսակալ Ճէվատ պէյ: Նոր կուսակալին Ատանա հասնելիք օրը Ապտիւլ Գաուիրի արբանեակներէն Իսլիպցիներ սա յայտարարութիւնը կ'ընեն չուկայի եւ հրապարակներու վրայ. «կանանց չուկայ ելլել եւ առեւտուր ընելը Շէոհիթը Մուհամէտիյէի հակառակ ըլլալուն, իսլամ եւ քրիստոնեայ խանութպաններուն կը յանձնարարենք, Թուրք կիները իրենց խանութները չընդունիլ, հակառակ պարագային քաշկռտելով դուրս պիտի հանենք»: Նոյն օրը կը հասնի կուսակալը: Ապտիւլ Գաուիրի կարգադրութեամբ եւ ոճրագործ Արապ Մահմուտը թանտէն արձակել տալու պատրուակին տակ, նոյն գիշեր ցոյց մը կը կազմակերպուի, ուղղակի նպատակ ունենալով վաւլի Ապտիւլ Գաուիրի անմիջական ազդեցութեանը ենթարկել եւ վայրկեան մը առաջ ի գործ դնել Հայերուն եւ Սահմանադրութեան դէմ իրենց անուցած արիւնոտ նպատակը: Կուսակալ Ճէվատ պէյ այդ ցոյցի պահուն կտրուկ եւ կորովի ընթացք մը ցոյց կու տայ, գինուորական ուժին հրամայելով ցրուել խաժամուժը, բայց միւս օր հակառակ գոյութիւն ունեցող սպառնալիքին եւ հակառակ Հայերու սարսափին, վատութիւնը կ'ունենայ հեռագրով մերժելու կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին կողմէն ցոյց տրուած խուժանական հոգեկան վիճակը, եւ երկրի Հայերուն տագնապալից կացութիւնը, հակառակ որ ինքն ալ գինուոր ուղած էր Շամէն:

Պայրամին Ե.րդ օրը եւ Եշ. երեկոյին Ատանա կը հասնի երեք ու կէս ամսու երկար բացակայութենէ մը յետոյ: Եւ հասած երեկոյիս իսկ Կարսէն, Պաղչէէն, Նաճաուլըէն, Շէխ-Մուրատէն եկած փաթեկներ ու նամակներ կը գտնէի Առաջնորդարան, որոնք ջարդի սպառնալիքէն ազատելու համար մեր օժանդակութեան կը դիմէին: Միեւնոյն երեկոյին, Կարսի մէջ գտնուած լատին կրօնաւորներ իրենց յուսահատ կացութիւնը պարզող նամակ մը կը հասցնէին Մէրսինի իրենց հիւպատոսարանին: Ինդիրը ծանրակշիռ էր, դիւերանց կուսակալին կը ղրկեմ մեր փոխանորդը, խնդրելով որ կառավարութիւնը պաշտպանէ այդ անզէն ժողովուրդը Թուրք խուժանին մոլեռանդութեան դէմ: Որովհետեւ մինչեւ այդ պահը Պոլիսէն հրաման տրուած էր որ եւ իցէ չփոթութեան տեղի տուողները հրացանի բռնել, կուսակալը անմիջապէս կարուկ հրամաններ կու տայ եւ առժամապար Ջարդի ծրագիրը կը մնայ իր սաղմնային վիճակին մէջ:

(Շար. 8)

Հոլանտայի Ազգվեան միաբանական միութեան վարչութիւնը,

Նուագար Եսայեանի թոռնիքը (երախաները, թոռները եւ ծոռները)

յաւով կը ծանուցանեն ազգային գործիչ

ՆՈՒԳԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ-Ի

Հիմնադիր հոլանտահայ ՆԱԿ միութեան մահը, որ պատահեցաւ 2009, Փետրուար 18ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 11ին, Ամերսֆորտի (Հոլանտա) Հին Կաթողիկէ եկեղեցին,

Zand 13 — Amersfoort

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի «Մատնաթա» գերեզմանատունը՝

Dodewag — Amersfoort

Kegham JESSAYAN
Stille Steeg Oost 42
3823 ZL Amersfoort

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Affiche COMPLET

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ,
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ
ԹԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին՝

ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 10ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Փետրուար 27
Մարտ 6, 13, 20, 27
Ապրիլ 3

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւն (Հսկում) կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին

Շաբաթ-Կիրակի օրերը՝ ժամը 18ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Փետրուար 25
Մարտ 4, 11, 18, 25
Ապրիլ 1

Մեծ Պահքի ընթացքին, ժամերգութեամբ՝

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ

կը կատարուի նաեւ՝

27 Փետրուար, Ուրբաթ, 5րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին
ժամը 19ին

6 Մարտ, Ուրբաթ, 12րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Արճուվիլ-լէ-Կոնէսթ Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին
ժամը 19ին

13 Մարտ, Ուրբաթ, 19րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Իսէ-լէ-Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին
ժամը 18·30ին

27 Մարտ, Ուրբաթ, 26րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 19ին

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures.**

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions
et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

VOYAGES EN ARMÉNIE

PARIS EREVAN PARIS
à partir de 325euros TTC

WEEK-END à partir de 460 euros TTC,
comprenant l'avion + 3 nuits hôtel 4*

CIRCUITS ACCOMPAGNES de 8 et 11 jours à partir de 1540 euros

Voyages personnalisés, sur mesure.

Renseignement et réservation:

SABERATOURS
11 rue des Pyramides — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 61. 51. 13.
E-mail : armenie@saberatours.fr
Site-web : www.saberatours.fr
En partenariat avec **Armavia.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France
organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
MARDI
24 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաքանչ. : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 13069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.147 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.147

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տ. Սարգսեանի հրաւէրով փետր. 20ին Հայաստան գացած է Վրաստանի արտաքին գործերու նախարար Գրիգոլ Վաշաձէ: Անոնց նոյն օրուան հանդիպումին նշուած է որ հայ - վրացական յարաբերութիւնները կը զարգանան փոխըմբռնման մթնոլորտի մէջ: Տ. Սարգսեան եւ Գ. Վաշաձէ անդրադարձած են ուժանիւթի, զբօսաշրջութեան, փոխադրութեան, դիւղատնտեսութեան, մաքսային եւ այլ ոլորտներու մէջ գործակցութեան բայց նաեւ այդ մարզերուն վերաբերող ծրագիրներուն եւ հարցերուն: Ցատուկ ուշադրութեան արժանացած է Ախալկալաքի - Ցուխախեւի - Պաթումի կառուցին կառուցումը, որ երկու երկիրներուն համար ալ ոչ միայն տնտեսական այլեւ ռազմավարական նշանակութիւն ունի: Ինչ կը վերաբերի հայ - վրացական մաքսային կէտերուն յառաջացած խնդիրներուն, վրացի նախարարը խոստացած է անհրաժեշտը ընել՝ դիւրացնելու համար հայ քաղաքացիներու եւ գործարարներու անցքը:

Հանդիպումին անչրջանցելիօրէն նիւթ եղած է բնականաբար Ջաւախքի հայութեան մանաւանդ վերջին չրջանի նեղութիւնները, դեկավար դէմքերու ձերբակալութիւնները: Այդ մասին Վաշաձէ ըսած է թէ այդ ձերբակալութիւնները որեւէ կապ չունին ենթականերու հայկական ծագումին հետ, եւ անոնք այդ միջոցներուն ենթարկուած են որպէս Վրաստանի քաղաքացիներ, թէ անոնց իրաւունքները պաշտպանուած են օրէնքի սահմաններուն մէջ, ունին իրենց փաստաբանները եւ մինչեւ դատավարութեան կայանալը ոչ ոք կրնայ մեկնաբանութիւն ընել այդ մասին:

Վրաստանի արտաքին գործերու նախարարը հանդիպումներ ունեցած է նաեւ նախագահ Ս. Սարգսեանի, իր պաշտօնակից Է. Նալպանտեանի հետ: Ան այցելած է Ծիծեռնակաբերդ եւ ծաղկեպսակ դետեղած նահատակներու յիշատակին:

* * *

Կ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՓՈԽՆԱԽԱՐԱՐ

Նախագահ Ս. Սարգսեան փետր. 20 թուակիր հրամանագրով Գերմանիոյ դեսպան Կարինէ Ղազարեանը հեռացուցած է իր պաշտօնէն եւ այլ հրամանագրով մը զայն նշանակած է արտաքին գործերու փոխ նախարար:

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ՇՐՋԱՊՏՈՑՏ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան փետր. 23ին կը ձեռնարկէր մէջին արեւելեան այցելութիւններու չարքի մը: Ցայտագրին մաս կը կազմէին Եգիպտոսի, Ցորդանանի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ տրուելիք այցերը: Նչեալ երկիրներու մայրաքաղաքներուն մէջ նախատեսուած են հանդիպումներ այդ երկիրներու բարձրաստիճան ղեկավարութեան հետ: Այցելութիւններու այս չարքին նպատակն է ամրապնդել այն սերտ կապերը եւ համագործակցութիւնը զոր Հայաստան աւանդաբար ունի արաբական աշխարհին հետ: Է. Նալպանտեան Երեւան կը վերադառնայ փետր. 28ին:

* * *

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆՏԵՐԸ

Հայաստանի բանտերուն մէջ, 2009 Յունուարին կը գտնուէին 3965 բանտարկեալներ, ինչ որ նախորդ տարուան տուեալներուն համեմատութեամբ 426 հոգիի յաւելում մը կը ներկայացնէր: Արդարադատութեան նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն Ա. Թամազեանի տուած բացատրութիւններուն համաձայն 1496 բանտարկեալներ ալ վերադարձած են ազատ աշխարհ. ասոնցմէ 468ը աւարտած են իրենց սահմանուած պատիժները, 562ը նպաստաւորուած են իրենց պատիժի զեղչումէն, 27ը ներումի արժանացած են, իսկ 302 հոգի ալ ազատ արձակուած են զանազան պատճառներով: 130 բանտարկեալներ ալ ազատ արձակուած են իրենց դատավարութենէն ետք, 7ը՝ առողջական պատճառներով: 26 արգելափակեալներ ալ մեռած են բանտերու մէջ:

* * *

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ ՕԴԱԿԱՅԱՆԷՆ ԹԻՒԵՐ

Անցեալ տարի Երեւանի Զուարթնոց օդակայանի ճամբորդներու թիւը հասած է 1,48 միլիոնի, նախորդ տարուան 1,38 միլիոնին փոխարէն: Այդ թիւին 741 հազարը կը կազմեն անկէ մեկնող ճամբորդները, իսկ 728.660ը՝ ժամանողները: Նոյն ժամանակաշրջանին, 6700 թոն ապրանք ներածուած է օդակայանին ճամբով, իսկ 4000 թոն արտածուած:

* * *

ՓԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ ՊՐՈՆԶԷ ՄԵՏԱԼԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Ֆրանսայի Գլերմոն-Ֆերան քաղաքին մէջ տեղի ունեցած յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի Համաշխարհային բաժակի մրցաշարքին Հայաստան նուաճած է Գ. տեղը, տիրանալով պրոնզէ մետալին: Հայ ըմբիշները կէս աւարտականին յաղթած են գուպացի իրենց մրցակիցներուն 5 - 2 արդիւնքով: Նոյն՝ 5 - 2 արդիւնքով Ֆրանսայի հաւաքականը պարտութեան մատնելով Ա. տեղը գրաւած է Ռուսաստանի հաւաքականը. Ֆրանսա, այսպէսով ստիպուած է դոհանալ արծաթէ մետալով:

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ.Ի ՎԻՃԱԿԸ ԽԻՍՏ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԿԸ ՄՆԱՑ

Ինչպէս պրած էինք մեր նախորդ թիւով, Ներսէս Արք. Պողպատեան յարձակման ենթարկուած էր փետր. 17ին: Էջմիածնի եկեղեցւոյ մխթարականն չէնքի իր սենեակին մէջ իսկ դաղութեան նպատակով գործուած այս յարձակումին Ներսէս Արք. ծանրօրէն վիրաւորուած էր: Անոր առողջական վիճակը կը մնար խիստ մտահոգիչ եւ կը գտնուէր մահաբեռնի մէջ:

Փետր. 19ին, Վաղարշապատի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է յարձակողը որ 18ամեայ պատանի մըն է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՒԱՏԼՈՒԼՈՓի վիճակը երեւութապէս հանդարտած կը թուէր չաբաթավերջին: Ուրբաթ օր, փետր. 20ին բանակցութիւնները խզուած էին եւ յետաձգուած երկուշաբթի օրուան (փետր. 23, ժամը 11-ին), քանի կարելի չէր եղած համաձայնութեան գալ: Սենիքաներու պահանջը աշխատավարձի 200 եւրոյի յաւելում էր, գործատիրութիւնը չէր ուզեր 50 եւրոյէն աւելի տալ: Ցաջորդ նիստին ալ յոյս չկար որ դիրքերը փոխուին: Տեղւոյն վրայ փութացած են նաեւ Օ. Պլանեսիօ եւ Սեկոլէն Ռուայալ: Առաջինը կ'ուզէր տեղւոյն վրայ ուսումնասիրել գործադուլի մեթոտները, որպէսզի գործադրէ մայր երկրին մէջ: Երկրորդը աւելի լինքնակոչ հիւր մըն է եւ կը մերժէ քաղաքական հաշուի որեւէ ամբաստանութիւն ու պինք մեղադրողներուն «յարդանք ունեցէք» կը պատասխանէ: Մեղադրողները պլխաւորաբար մաս կը կազմեն ԻԽ. ԷՄ. Փէ.ին, թէ Ֆրանսայի մէջ, եւ թէ Կուատըլուպի:

ԳԱՀԻՐԷի պատմական թաղամասին մէջ փետր. 22ին ռճրափորձ մը գործուած է, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար (17ամեայ Ֆրանսուհի մը) եւ 25 վիրաւորներ, մասամբ Ֆրանսայի, որոնց մէջ ոմանք ծանր վիճակի մէջ էին: Զոհերու մեծ մասը մաս կը կազմէին փարիզեան արուարձաններէն Լըվալուա-Փեռէի քաղաքապետութեան կազմակերպած պատանիներու ճամբորդութեան մը: Ոճրափորձին վայրը՝ Խան էլ-Խալիլիէ եւ ալ Հիւսէյն մզկիթին մօտ զբօսաշրջիկներու յաճախած վայրն է ու ռումբը պայթած է երեկոյեան ժամը 19ի չուրջ սրճարանի մը մէջ, փետր. 23ին ոչ ոք տէր եղած էր արարքին, բայց երկու կասկածելիներ ձերբակալուած էին:

ՍԱՐԲՈՁի Շաբաթ առտու, փետր. 21ին բացում կատարեց Հողագործութեան տարեկան սալոնին: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, այն վախով որ նախորդ տարուան միջադէպը կրնայ արձագանգներ ունենալ: Ծանօթ է որ անցեալ տարի Սարքոզի կոպտօրէն պատասխանած էր այցելուի մը («Գաս քուա փովը գոճ»), երբ այս վերջինը մերժած էր իր ձեռքը սեղմել: Այս անգամ Սարքոզի չատ սիրալիր վերաբերում ցոյց տուած է եւ դովքը հիւսած ֆրանսական հողագործութեան:

ՊՈՒՐՈՒՆՏՈՒԻի վեց պինուորներ ըսպաննուած են եւ 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են անձնասպանական ոճրափորձի մը ընթացքին, որ գործուած է Մոկատիշիուի իրենց կայանին դէմ: Անոնք մաս կը կազմէին Սոմալիի Ափրիկեան միութեան խաղաղութեան ուժերուն: Ցարձակումը գործած են իսլամապաշտ ապստամբներ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ կը չանայ ազգային միասնականութեան դահլիճ մը կազմել, որպէսզի միայն ծայրայեղ աջին տիրապետութենէն ազատի եւ այդ ուղղութեամբ հրաւիրած է Ցիփի Լիվնին որ կէս առ կէս բաժնուին կառավարութեան նախարարութիւնը, բայց Լիվնի մերժած է ըսելով թէ առիկա սկզբունքի հարց է եւ ոչ՝ նախարարութեանց թիւի:

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահը՝ Պաշար ալ-Ասատ Փետրուար 21ին ընդունած է ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր ծերակուտական Ճոն Քէրի: Մեկնումի առեն Քէրի յայտարարած է որ կարեւոր պահ մըն է փոփոխութիւններ մտցնելու համար ԱՄՆ - Սուրիա յարաբերութիւններուն մէջ:

«ՍԵՋԱՐ»ՆԵՐՈՒ արարողութենէն առաջ (փետր. 27) քանավէճ մը ծագած է ճշդելու համար թէ հարկ չկա՞յ ստեղծելու նաեւ «լաստագոյն կատակերգութեան» մրցանակ մը: Այս հարցը հետեւանք է անոր որ Տանի Պուն որոշած է ներկայ չըլլալ երեկոյթին, որովհետեւ իր ֆիլմը որ մեծ ժողովրդականութիւն դտաւ, չէ ընտրուած մրցանակներու զտումի ցանկին: Այս մասին պատասխանած են Ալէն Թէրզեան (Սեզարներու ակադեմիայի նախագահ եւ ֆիլմ արտադրող) ու Գլօտ Զիամ: Առաջինը կ'ընդունի որ կատակերգութիւնը չի վայելեր արժանի վերաբերում, բայց բանավէճին դէմ է, կը նախընտրէ վիճարկում: Տրամադիր է հարցը օրակարգի նիւթ ընելու Մարաի Ժողովին:

ՊՈՒՇԻՆ երեսին իր կօշիկները նետած իրաքցի լրագրողը՝ Մունթազէր ալ-Զայիրիի դատավարութիւնը սկսաւ Փետր. 19ին, բայց առաջին օրն իսկ յետաձգուեցաւ Մարտին: Դատաւորը կ'ուզէ ճըշդել թէ Պուշի այցելութիւնը պաշտօնակո՞ն էր թէ ոչ: Ենթական որ հերոս մը դարձած է արաբական աշխարհին համար, յայտարարած է որ նման տրամադրութիւն մը չունէր, բայց ամերիկեան ապահովութեան խուզարկութիւնը միայն իրաքցի լրագրողներու, նուաստացուցիչ գտած է եւ բարկացած է: Ապա, Պուշ խօսած է «յաղթանակներու եւ յաջողութիւններու» մասին, մինչ ինք կը խորհէր թափուած արիւնին, մզկիթներու խուզարկութեան, ու բարկութենէն նախ մէկ, յետոյ միւս կօշիկը նետած է Պուշի երեսին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE-2»

TURCS-ARMENIENS LE TEMPS DU DIALOGUE

Լը Մոնտի փետրուար 21ի յաւելուածը կողքէն սկսելով, նկարազարդ ութ էջեր նուիրած է «Թուրքեւհայկական երկխօսութեան», լայն տեղ տալով Թրքական «նոր» մօտեցումին:

Բովանդակութիւնը մասնաւոր նորութիւն մը չի բերեր, գոնէ մեզի եւ մեր ընթերցողներուն համար, բայց տրուած լայն արձագանգը ցոյց կու տայ թէ ի՛նչ նպատակներով Թուրքիա կ'ուզէ սիրաշահիլ Եւրոպան այն սին տպաւորութիւնը թողլով որ «բան մը փոխուած է» Թուրքիոյ մէջ: Երկար անդրադարձ մը կայ վերջին չրջանի յայտրզական զարգացումներուն, այն օրէն երբ Հրանդ Տինք սպանուեցաւ «Ակօս»ի խմբագրատան առջեւ (2007 Ցունուար 19): Ակնարկութիւն կայ նաեւ Թուրք մտաւորականներու «ներողութեան» հանրագրութեան եւ Ֆրանսահայ «մտաւորականներու» դրական հակազդեցութեան եւ ջերմ չնորհակալութեան: Ինչպէս ըսինք, օրէ օր լսելիօրէն արձագանգած ենք նչուած թուղթ իրազարձութիւններուն մանրամասնութեանց:

Ցօդուածին կից կան նաեւ հակիրճ պատմական տուեալներ 1894-96էն նախ մինչեւ 2001, երբ Ֆրանսա բան մը չըսած տրող անվնաս օրէնքով մը կը ճանչնար Հայոց ցեղասպանութիւնը, ապա կիւլի Երեւան այցելութիւնը:

ԱՊՐԻԼԷՆ ԱՌԱՋ՝ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թող թոյլ տրուի ծխախոտարական եւ մխիթարական պարզեւներու եւ անոնց ակնկալութեան սահմաններէն անդին մտածել։

Ապրիլին, ինչպէս ամէն տարի, փարիզի յաղթական կամարին տակ հանգչող անծանօթ զինուորի յուշարձանին բոցը պիտի արծարծուի, մարդիկ պիտի խմբուին Կոմկառաի կոթողին շուրջ։

Անթիլիասի մայրավանքի չէնարակին եղեռնի մատրան առջեւ պատարագ պիտի մատուցուի։

Ամերիկայի մէջ ակնդէտ պիտի սպասեն թէ նախագահը իր ամենամեայ յայտարարութեան մէջ պիտի գործածէ՞ չբթնեց այրող բառը։

Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքի ժողովուրդը կրկին պիտի երթայ Մխիթեառնակաբերդ, բայց այլեւս առանց պոռալու «Մեր հողերը»...

Եւ դեռ։

Պիտի դիտենք եւ պիտի լսենք այնպէս ինչպէս որ յուզումով կ'ունկնդրենք ծանօթ դասական եւ բաժշտութիւն մը, նոյն իրենց հընչեղութիւնը կորսնցուցած բառեր պիտի կրկնուին։

Ճշմարտութեան մը ընդունման արշալոյսը վարագուրած է զլխապըրուած Իրաւունքը եւ այլեւս կարծէք սարսափ չպատճառող իրականացող սպառնալիքը՝ «Մշակութասպանութիւն»ը, հայ մարդոց եւ մի-ջազգային հասարակութեան համար խնդիրը չէ։

Հայրենահանուածներու առաջին սերունդը կ'ապրէր այդ մղձաւանջը, իր գոյութենական գործին եւ խօսքին մաս կը կազմէին «հայապահպանում» եւ «ճերմակ ջարդ» տարազները, որոնք այսօր մեր բառապաշարէն եւ քաղաքական համարուած ճառէն դուրս ձգած են։ «Ճերմակ ջարդ»ը անմիջականօրէն կ'առընչուէր լեզուի կորուստին։

«Հայրենահանուած ժողովուրդ»ի մը գաւակները, պատշաճելով եւ անձնատուր սպառողական ընկերութեան ընձեռած երջանկութեան, կը դատապարտուին ինքնութեան կորուստի, դեռ ժամանակ մըն ալ օրօրուելով «ծագումով Հայ» ըլլալու տխուր եւ տխրեցնող անհեթեթութեամբ, որ նոյնիսկ երբեմն անհոգիզոն անապատութիւն կ'առթէ։

Զանհանգստանալու եւ չանհանգստացնելու համար հիմնահարցերը դադրած են խօսքի եւ գործի առանցք ըլլալէ, Սրեւմտահայաստանի ազատագրութեան մասին դեռ երեսնամեակ մը առաջ կը խօսուէր եւ այժմ ան կարծէք «թապու» է, ան դադրած է քաղաքական հարց ըլլալէ, իրապաշտութեամբ կամ պարտուողականութեամբ։ Փոխարէն, ժամացուցային ճշդրտութեամբ անձնատուր կ'ըլլանք ամենամեայ ազմկարարութեան, «Ցեղասպանութեան ճանաչման» ոչ լսկիզբ եւ ոչ հեռեւանք ունեցող կարգախօսով, որ անցեալի հանդէպ հատատարմութեան նուազուրդի վերածուած է։

Անյեռաձգելի եւ անմիջական երկու խնդիրներու առջեւ կանգնած է ազգը, ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Ինչպէս ընդգծեցի, չանհանգստանալու եւ չանհանգստացնելու համար, չենք խօսիր «չարունակուող ցեղասպանութեան» մասին, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ցեղասպանութեան ճանաչման ընդհանուր սահմանումին մէջ նշուած է որպէս «մշակութասպանութիւն», հետեւաբար նոյնքան ծանրակշիռ ոճիր։

Ցաճախ կը մտածեմ Միացեալ Նահանգներու Ատլանթա քաղաքի համալսարանի ուսուցիչին մասին, որ դասարան մտնելով յայտարարած է թէ «այսօր լեզու մըն ալ մեռաւ», քանի որ վերջին անձը որ տուեալ լեզուն կը խօսէր մեռած էր։ Համաչխարհայնացում, զաղութարարութիւն, կայսերապաշտութիւն, գործածեցէ՛ք այն բառը որ կ'ուզէք, լեզուներ կը մեռնին, ժողովուրդներ իրենց ինքնութիւնը կը կորսնցնեն կորսնցնելով լեզուն, իմացապէս զգայազուրկ վիճակի մէջ կը լուծուին «համպըրկըրի քաղաքակրթութեան» մէջ։

Մշեցին, վանեցին, կիլիկեցին, բոլոր մեւս հայրենահանուածները, նաեւ ներկայի արտագաղթածները, իրենց ազգային լեզուն պիտի չըմոռնային, եթէ մնացած ըլլային, բնական պայմաններու մէջ, իրենց հայրենիքին մէջ, հոն ուր պատմութիւն եւ աւանդութիւններ ինքնութիւն կը կերտեն։

Սփիւռքի պայմաններու ճնշման ներքեւ, որ անպայման ուղղակիօրէն պարտադիր բնոյթ չունի, վերապրելու, պատշաճելու եւ յաղթելու անմիջական առաջադրանքով, Հայու ինքնութեան զլխաւոր ուժը հանդիսացած լեզուն տեղի կու տայ։ Եթէ մենք չուզենք տեղի տալ՝ այլ տեղի չունենար։ Նոյնիսկ ներկայ Հայաստանը դրական օրինակ չէ, քանի որ հոն զարգացած եւ զարգացող լեզուական խաթարումը և օտարախօսութեան մարմաջը աւելի կը գործեն, որուն ամէնէն յատկանշական օրինակը, որ կը թուի թէ ոչ ոքի անհանգստութիւն պատճառեց, մի-ջազգային բեմի վրայ երգով հայութիւն ներկայացուց... անգլերէն երգելով, եւ հայ մարդիկ անոր մէջ գտան սնափառութեան բաւարարութիւն, դեռ կը չարունակեն քաջալերել անգամ, փոխանակ ընդվզելու։

Նոյն տեղատուութեան ջուրերուն մէջ կը գտնուի համացանցային հաղորդակցութեան բարիքը որ չարիք կը դառնայ մեզի համար, երբ հայերէնը կը դառնայ օտարատառ։ Դեռ հրապարակ չեկաւ հարազատ ղեկավարութիւն մը, Հայաստան եւ Սփիւռք, որ թումբ կանգնէ այս օտարացման եւ օտարումի ալիքին դէմ։ Ընդհակառակն. մարդորսական եւ սնափառական պատճառներով կը քաջալերուի բանաւոր եւ գրաւոր օտարախօսութիւնը։ Այս տեղատուութիւնը անուն ունի. «մշակութասպանութիւն», Էքոսիտ, պայմաններու պարտադրանքով, մեր անպատասխանատուութեամբ, մակերեսայնութեամբ եւ թեթեւսոլիկութեամբ։

Բոլոր անոնք որոնք «Ցեղասպանութեան ճանաչման» հարցով ներզակ կը ճօճեն, ինչո՞ւ այդ չեն ըներ «մշակութասպանութեան» հարցով։ Այս հարցման պատասխան չենք ուզեր տալ, քանի որ թչնամին դուրսէն չէ, այլ՝ ներսէն, այսինքն Հայը ինք է որ այդ չարիքը կը գործէ իր սեփական ազգին դէմ։ Ժամանակն է, եթէ ուշ չէ, եթէ տեղատուութիւնը չէ կտրած եւ-դարձի կիծը, որ հարազատ եւ գիտակից ղեկավարութիւն մը, առաջին հերթին անխտիր մտաւորականութիւնը նաեւ, ոտքի կանգնին, նոյնիսկ «թապուլա ռազա» ընելով, ազգը վերականգնելու համար։

«Ցեղասպանութեան ճանաչում»ը, այդ սահմանումի ծիրէն ներս, քաղաքական ոչ մէկ հեռանկար կը ներկայացնէ ազգին համար, այդ ազգը՝ Հայաստան թէ Սփիւռք։ Ազգի գոյատեւման համար հեռանկարային քաղաքականութիւն է «հողահաւաքը», որ «հայրենահանուած» զանգուածներուն համար կը ներկայանայ բռնագրաւուած Արեւմըտահայաստանի ազատագրութեան դաշով։

Անկեղծութեամբ խօսինք։ Եթէ վաղը Ամերիկան, աչխարհի բոլոր երկիրները, նաեւ՝ Թուրքիան, ընդունին որ գործուած է ցեղասպանութիւն, ի՞նչ պիտի փոխուի Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սփիւռքի համար։ Նոյնիսկ եթէ այդ ճանաչման ընկերանայ նիւթական հատուցում։ Ոչինչ պիտի փոխուի, «Հայաստանի Հանրապետութիւնը պիտի չըլլայ Հայաստան», պիտի չարունակէ ենթակայ մնալ անբարեացակամ դրացիներու որոնք ուներին աչխարհակալական ախորժակներ։ Կ'անդրադառնա՞նք որ ծովամոյն պիտի ըլլան «հողահաւաք»ը եւ «ազգահաւաքը», Սփիւռքի միլիոնաւոր Հայերը պիտի չարունակեն ենթակայ մնալ «անուղղակիօրէն պարտադրուող մշակութասպանութեան», դեռ ժամանակ մըն ալ կրկնելով «ծագումով Հայ» կամ «զգացումով Հայ» ըլլալու անբովանդակ չատախօսութիւնը։

Սպասելով այս տարուան Ապրիլը, յառաջիկայ տարուան Ապրիլը, «Հայրենահանման հարիւրմեակ»ի Ապրիլ...

Զըսի՝ «Ցեղասպանութիւն», ըսի՝ «Հայրենահանում», քանի որ այդ է քաղաքական հեռանկարին առանցքային իմաստ տուող դաղափարը։

Ուր կ'երթանք, ո՞ւր կ'ուզենք երթալ, ո՞ւր կը տանին ազգը եւ մանաւանդ՝ ինչո՞ւ։ Հարցումներ զոր պէտք է ուղղենք մենք մեզի, զանազան աղմկարարութիւններէ առաջ, որպէսզի օր մը չըսենք՝ «կռիւը վերջ գտաւ կռուող մնացած չըլլալով», ինչպէս կ'ըսէ Գորնէյի հերոսը, «et le combat finit faute de combattants» (Le Cid, Pierre Corneille)...

«Հողահաւաք» եւ «ազգահաւաք», ոչ որպէս տօնական օրերու առիթով ճառ, այլ որպէս առանցք քաղաքական ընթացքի, praxisի։

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

2009 Փետրուար 9

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ «ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ»

Հայ Թատրոնի ընկերակցութիւնը 26րդ չարքի Գ. ծրագրով փետր. 15ին փակեց Ա. Ադամով – Ու Սարոյեան հարիւրամեակներու էջը։ Ընտրուած էր Սարոյեանի 1940ի մէկ թատերգութիւնը՝ «Բանաստեղծական վիճակը Ամերիկայում Ալ. Տիմայի եւ բազմաթիւ ուրիշների օրերից ի վեր»։ Թատերգութիւն զոր հեղինակը բնութագրած էր որպէս «պալէ-բանաստեղծութիւն»։

Ընթերցումի պայմաններով հանդերձ, երբ խաղարկութիւն, բեմադրութեամբ եւլն. զեղչուած են նրբաւազդոյնի, պէտք է չեչտել թէ ներկայացումը առաջինն էր նոյն գործին, որ մինչ այդ երբեք չէր բեմադրուած։

Ինչ կը վերաբերի «պալէ-բանաստեղծութիւն» որակումին, ինչպէս ըսած էր հեղինակը իր մէկ յառաջաբանին մէջ՝ «ոչինչ կայ աչխարհի վրայ որ բանաստեղծութիւն չըլլայ»։ Այս մօտեցումով բանաստեղծութիւն էին մարդուն առանձնութիւնը, չեղումները, զգացումները, որոնցմով յօրինուած թատերգութիւն էր «Բանաստեղծական վիճակը»։

Ան ունէր համեմատաբար մեծ թիւով դերակատարներ։ Ինը հոգի էին գործող անձերը, մարմնաւորուած Վահրամ Ա.ժամէրեանի, Վեռա Պալվէրեանի, Նարեկ Թաճիրեանի, Ժիրայր Զոլաքեանի, Կորիւն Խաչատուրեանի, Վահան եւ Շուչան Քերովբեանի, Լոր Ասատուրեանի, Սրբուհի Քիւրթիպեանի կողմէ։ Բեմական գործողութիւններու ընթերցումն ալ կատարեց Ասողիկ Շինկիթեան։

Անուններու այս ցանկը ունի չատ ուշագրաւ պարագայ մը։ անոր վեց անուններն կը պատկանին 20 տարեկանի չուրջ երիտասարդներու որոնք Սփիւռքի երրո՞րդ, չորրո՞րդ սերունդին կը պատկանին, ծնած են Ֆրանսա, ԱՄՆ, չատ չաճախ մըն-նայուն չափումի մէջ զանուած ոչ թէ երկու, այլ երեք լեզուի հետ ու իրենց համար որեւէ հարց չէ ներկայացներ արեւմտահայերէնէն արեւելահայերէնի անցքը, առանց ամենափոքր չեչտին Ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի։ Ցաւելեալ, կը յայղպղին, այնքան բնականօրէն, զգացական խորքն ալ արտայայտել իրենց մարմնաւորած տիպարին։ Ճիշդ է որ կորիւնը, Վահանը, Շուչանը այլեւս մնայուն ուժերէն են թատերական ընթերցումներուն. բայց Լորը, Արիանը եւ պատանի Նարեկը չատ յաջող նորեր՝ յայտնուեցան յատկապէս Սարոյեանի այս խաղով։ Վեցեակ մը որ այնքան բնական ճամբով կը հերքէ հայերէնին առընչուած կաղապարատիպ յոռետեսութիւնները։ Ու վստահաբար բացառութեան փոքր խմբակ մը չեն անոնք. կան իրենց նման ուրիշներ ալ որոնք պարզապէս կը սպասեն որ իրենց առիթ ու վայր տրամադրուի։

Հարիւրամեակներու ծրագիրները ընդգրկեցին բացառութեան – լուսարանութեան բաժիններ ալ, Աբրի Յովհաննիսեանի առանձնումով. Սարոյեանի այս թատերգութեան ալ թէ՛ սկիզբին, թէ աւարտին տրուեցան յարակից պարագաներ մատնանչեց, յաւելեալ տեղեկութիւններ տուաւ իր վաստակին արժէքին համեմատութեամբ ճանաչում չգտած Սարոյեանի գործին, մօտեցումներուն մասին։ Ինք էր «Բանաստեղծական վիճակը»ին թարգմանիչն ալ, փորձերը վարողն ալ, Ժ. Զոլաքեանի հետ, ինչպէս միչտ։

Փարիզի Ուսանողական ոստանի Հայ տան փոքր սրահը լեփ-լեցուն էր այս անգամ ու թատերական ընթերցումներու նկատմամբ հետաքրքրութեան չարունակութեան պարագային, կազմակերպիչները նոր ու հաճելի տաղտուկը պիտի ունենան աւելի ընդարձակ վայր մը ճարելու։

Ա. ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ԶԹԱՂԵԼ ԼԵՆԻՆԸ

Իր մահէն 85 տարի ետքն ալ Լենինն վէճերու նիւթ կը հայթայթէ Ռուսաստանի մէջ: Նիւթը նորէն իր դիակին թաղման հարցին կը վերաբերի: Աւտոր կողմնակիցները կը յիշեցնեն եկեղեցիին աւանդութիւնները: Ուղղափառ միապետականներու խումբ մը մոմիայի պէս ծպտուած, դագաղներով, գացած է ցոյց ընելու Կարմիր հրապարակին վրայ: Համայնավարներուն ասպարէզ կարդալէ զատ, որոնք Լենինի մահուան օրը (Յունուար 21) կ'երթան հաւաքուելու անոր դամբարանին առջեւ, ցուցարարները ուզած են ընդգծել նմանութիւնը զրմբռնած Լենինին եւ Եղիպտոսի փարաւոններուն: Ուզած են հասկըցնել թէ համայնավարները պաշտամունքի նոր ձեւ հաստատած են, նախապատմական չրջաններու հեթանոսութենէն ընդօրինակելով, գրեթէ ծաղրելու համար սուրբերու մասունքներուն ձօնուած քրիստոնէական մեծարանքը:

Ուղղափառ միապետականները կը պնդեն թէ Լենինի փափաքն էր Ս. Պետերսբուրգի Վոլքովօ գերեզմանատունը թաղուիլ, իր մօրը եւ քոյրերուն քով: Աւելի լաւագոյն ձեւով հասկցնելու համար գիշեր մը անոնք գերեզմանատուն մտած ու կեղծ չիրմաքար մը զետեղած են, վրան «Վ. Ի. Ուլիանովի (Լենին) թաղման վայրը» արձանագրութեամբ:

Սակայն միայն անոնք չեն որ Լենինի մարմնին թաղումը կը պահանջեն: Ըստ հարցախոյզի արդիւնքներու, այդ գաղափարը հետզհետէ աւելի ժողովրդականութիւն կը չահի: 2008ի վերջաւորութեան կ'ըսուէր թէ հարցախոյզերու մասնակիցներուն 41%ը այն կարծիքը յայտնած է թէ Կարմիր հրապարակին վրայի Լենինի յուշադամբանը անյարմար եւ անբնական երեւոյթ է: Շատեր համոզուած են թէ ներկայի կացութիւնը ուղղափառութեան աւանդութեան ալ հակառակ է, նոյնիսկ եթէ Լենին Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարն էր, որ պայքար կը մղէր Եկեղեցիին դէմ, ուստ ազնուական ընտանիքէ մը կու գար եւ մկրտուած էր:

Պէտք է ըսել որ ինչպէս այլուր, Ռուսաստանի մէջ ալ առանց հողին յանձնուելու պահպանուած աճիւնները կան. գլխաւորները սուրբերու պատկանածներն են: Անոնք ալ ցուցադրութեան դրուած են գետնափոր վայրերու, կամ մենաստաններու մէջ: Հաւատացեալները ուխտի կ'երթան այդ վայրերը, մոմեր կը վառեն: Կան աչխարհականներէ օրինակները ալ. մէկն է 1881ին մահացած հոգեկատար վիրաբոյժ Ն. Փիրոկովի պարագան: Անոր զմռսուած մարմինն ալ թափանցիկ դագաղի մը մէջ կը հանգչի իր ընտանեկան կալուածին մատուռին մէջ: Եւ եկեղեցին խնդիր չի յարուցաներ անթաղ այդ ննջեցեալին մասին:

Մինչդեռ Լենինի մասին եկեղեցականներու ընդդիմութիւնը երբեմն ոչ չատ քրիստոնէական հակազդեցութիւններու պատճառ կ'ըլլայ. օրինակ, անոնցմէ մէկը ըսած է թէ Լենին ռուսական հողէն ծնած մեծագոյն չարագործն է. պէտք է այրել անոր աճիւնը եւ մոխիրը նետել անդունդի մը խորը:

Հասկնալի որ այս անհանդուրժողութիւնը Լենինի խաղացած պատմական դերին առընչուած է: Ան հիմնադիրն էր Աստուծոյ Թըչնամի պետութեան մը: Այսուհանդերձ, տակաւին Ռուսերու մէկ քառորդը կը մերժէ Լենինը թաղելու գաղափարը: Այդ քառորդը կը բաղկանայ տարեց անձերէ, համայնավարներէ որոնք տակաւին սերտօրէն կապուած են խորհրդային անցեալին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԱԺԻՇՏԸ

Փարիզի մեծ թատերասրահներէն մէկուն մէջ երաժշտական մրցում մը կար, որուն կը մասնակցէին աչխարհի բազմաթիւ երկիրներէն եկած նչանաւոր երաժիշտներ:

Իրարու ետեւէ բեմ կը բարձրանային տարբեր երկիրներէ ժամանած երաժիշտներ՝ իրենց ազգային գործիքներով նուագելու կամ երգելու համար երկու կտոր միայն, ինչպէս որ պայման դրած էր դասակազմը:

Բեմ բարձրանալու կարգը հասաւ հայ երաժիշտին: Դանդաղօրէն բեմ բարձրացաւ մարդ մը՝ մինչեւ ոտքերը հասնող սեւ զգեստով, գլակը գլխուն, առանց որեւէ գործիքի: Հիասթափութեան, արհամարհանքի ու դժգոհութեան չչուկ մը անցաւ հսկայ դահլիճէն: Հանդիսականները կը տարակուսէին, թէ եւրոպացի աչխարհահռչակ երաժիշտներու հետ ի՛նչպէս կրնար մրցիլ տովորական մարդ մը՝ առանց գործիքի, առանց համբաւի:

Մարդիկ իրենց չունչը պահած կը սպասէին, թէ ի՛նչ պիտի ըլլար: Ան ծոցագրպանէն հանեց փոքրիկ սրինդ մը, տարաւ չրթունքներուն եւ սկսաւ նուագել «Ոչխարի կանչը» մեղեդին: Պարզ եւ քաղցրաձայն եղանակը անմիջապէս գերեց ունկընդիրները, կարծես զանոնք դիւդեց ու տարաւ այն երկիրը, ուր ծնունդ առած էր այդ սքանչելի մեղեդին: Հայաստանը երբեք չտեսած մարդիկ, այդ մեղեդիին ազդեցութեան տակ, մտքով փոխադրուեցան հայկական լեռնաչխարհը: Անոր թովիչ հնչիւններուն մէջ զգայի դէպի երկինքը խոյացող մեր լեռներուն եւ անառիկ ժայռերուն չունչը, լեռնային գլղլան աղբիւրներուն ու խոխոջուն գետակներուն կարկաչը, կանաչ դաչտերուն ու ծաղկածիծաղ հովիտներուն չչունչը...: Դահլիճը, քար լռութեան մէջ, կախարդուածի պէս կը լսէր հայ երաժիշտը, իսկ ան կը նուագէր ու կը նուագէր...

Նուագն արդէն աւարտած էր, բայց դահլիճը լուռ ու քարացած կը սպասէր դեռ...

Հայ երաժիշտը յետոյ սկսաւ երգել «Մոկաց Միրզէն»: Երգողը կարծես կը հալէր, կ'այրէր՝ իրեն հետ «հալեցնելով ու այրելով» նաեւ լսողները:

Երգը վերջացաւ...:

Բուռն ու երկարատեւ ծափահարութիւններու տարափին տակ հայ երիտասարդ երաժիշտը յաղթականօրէն ստացաւ տրուած առաջին մրցանակը՝ ոսկեայ ժամացոյցը:

Այդ մարդը Կոմիտաս Վարդապետն էր:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
(1869 – 1935)

Աւազանի անունով՝ Սողոմոն Սողոմոնեան: Վարդապետ ձեռնադրուած է Ս. Էջմիածնի մէջ: Եղած է երաժիշտ, երգիչ, խմբավար եւ երաժշտութեան ուսուցիչ:

Կոմիտաս կը սիրէր հայ ժողովրդական երգերը, գրի կ'առնէր անոնց բառերն ու եղանակները եւ կը մշակէր զանոնք, այսինքն կը մաքրէր խորթ եւ օտար բառերէն ու ձայներէն: Իր մշակած հազարաւոր երգերէն յիշենք՝ «Կռունկ», «Կաքաւիկ», «Ծիրանի ծառ» «Զիներ ես», «Կուժն առայ», «Սօնա եար» երգերը:

Կամաչ դաչտերուն ու ծաղկածիծաղ հովիտներուն չչունչը...: Դահլիճը, քար լռութեան մէջ, կախարդուածի պէս կը լսէր հայ երաժիշտը, իսկ ան կը նուագէր ու կը նուագէր...

Նուագն արդէն աւարտած էր, բայց դահլիճը լուռ ու քարացած կը սպասէր դեռ...

Հայ երաժիշտը յետոյ սկսաւ երգել «Մոկաց Միրզէն»: Երգողը կարծես կը հալէր, կ'այրէր՝ իրեն հետ «հալեցնելով ու այրելով» նաեւ լսողները:

Երգը վերջացաւ...:

Բուռն ու երկարատեւ ծափահարութիւններու տարափին տակ հայ երիտասարդ երաժիշտը յաղթականօրէն ստացաւ տրուած առաջին մրցանակը՝ ոսկեայ ժամացոյցը:

Այդ մարդը Կոմիտաս Վարդապետն էր:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
(1869 – 1935)

Աւազանի անունով՝ Սողոմոն Սողոմոնեան: Վարդապետ ձեռնադրուած է Ս. Էջմիածնի մէջ: Եղած է երաժիշտ, երգիչ, խմբավար եւ երաժշտութեան ուսուցիչ:

Կոմիտաս կը սիրէր հայ ժողովրդական երգերը, գրի կ'առնէր անոնց բառերն ու եղանակները եւ կը մշակէր զանոնք, այսինքն կը մաքրէր խորթ եւ օտար բառերէն ու ձայներէն: Իր մշակած հազարաւոր երգերէն յիշենք՝ «Կռունկ», «Կաքաւիկ», «Ծիրանի ծառ» «Զիներ ես», «Կուժն առայ», «Սօնա եար» երգերը:

-ԱՏԱՆԱ 100-

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Երբ այդ տաղնապալից օրերուն Ատանայի մէջ Ապտիւլ Գադիրի եւ իր համախոհներու ղրդումով սահաթճի Մուհիտին եւ իր զազանաբարոյ ընկերները չուկային մէջ կը պոռային «Կեավուրլար սիզի ղըրաճաղըզ», անդին Հաճնոյ նախորդ միւթէսիմ տղան Քէօր Ահմէտ թուրք գիւղացիներուն նամակներ կը ղրկէր հրահանգելով իրենց ջարդել չրջակայ հայ գիւղերը, եւ պայրամի օրը զալ Հաճըն եւ կոտորածը սկսիլ: Այդ նամակներէն մին կը բռնուի Հաճնոյ զայմագամ Արաբօրթոտքս Ապտիւլ Հալիմ պէյի աչխրջութեան չնորհիւ. խնդիրը Սիսի եւ Ատանայի իշխանութեանց կը յանձնուի, ապասելով որ Հայրենիքի այսպիսի վտանգաւոր թշնամի մը խստիւ պատժոյ ենթարկուի: Կառավարութիւնը թոյլ կը մնայ, Մ. եւ Ը. Կոմիթէն անուղղակի միջոցներով կը պաչտպանէ ոճրագործը, Քէօր Ահմէտ քանի մը օր բանտարկուելէ յետոյ, առանց օրինական դատապարտութեան կ'արձակուի բանտէն. իր նամակներուն թելադրութեան տակ սպանուած երկու Հաճընցիներու ոճրագործները չեն ձերբակալուիր. եւ ասոնց ամէնուն իրբեւ արդիւնք քանի մը ամիս վերջ պաչտօնանկ կ'ըլլայ Հաճնոյ զայմագամը, ի պատիժ իր արդարասիրութեան: Միեւնոյն օրերուն անդին Պաղչէի մէջ Միւֆթի Իսմայիլ էֆ. իր եղբայրը Եուսուֆ եւ իր զաղափարակիցը Կիւվէյլի օղլու Ալի միեւնոյն բառերով կը սպառնան Հայերուն, ու հոս ալ Առաջնորդարանի կողմէն եղած դիմումներուն վրայ Ջարդի սպառնալիքին գործադրութիւնը կը խափանի:

Ատանա վերադարձիս երբ այդ կոտորածի սպառնալիքները ահաւոր համեմատութիւններ առած էին, ամէնէն ցաւալի եւ ամէնէն աւելի տագնապեցուցիչ պարագան, որ աչքիս զարկաւ սա էր, թէ սահմանադրական, ազատ ու իբր թէ արդար ռեժիմի մը օրով Ատանայի նման կարեւոր նահանգի մը կուսակալութեան պաչտօնը յանձնուած էր Եըլտըզի պալատին էնթրիքաններով եւ հայասիրին ու երկրակործան քաղաքականութիւնով խմորուած ՃԷՎԱՏ ՊԷՅԻ մը. նահանգին զինուորական հրամանատարութիւնը յանձնուած էր երկկի Եըլտըզի ԺԹ-րդ դիւիզիաներուն գործիք եւ Մարաչի 1895-96ի ջարդը կազմակերպող Ֆէրիք Մուսթաֆա Ռեմզի փաչայի, որ կարծես Ատանա կը ղրկուէր Զէյթունի մէջ իր կրած պարտութեան վրէժը լուծելու, եւ Ոստիկան-Զօրաց հրամանատարութիւնը յանձնուած էր Ահմէտ պէյ անունով, իր պաչտօնին դիտակցութիւնը չունեցող, անուս, մոլեռանդ եւ բռնապետութեան բոլոր պարչութիւններով ապականուած մէկու մը: Ահա՛յն երրորդութիւնը, որ իր առորդաս պաչտօնէութեան հետ հովանաւորուած, դիւրացուցած եւ մասնակցած է նահանգին կեդրոնին մէջ սկսած եւ միեւնոյն պահուն ճիւղաւորուած Ատանայի մեծ ջարդին:

* * *

Ատանա վերադարձիս նկատելով թուրք մոլեռանդութեան զրգռումը եւ միւս կողմէն հայ ժողովուրդին սարսափին ծանրութիւնը, ու խորապէս համոզուած ըլլալով, թէ Երկրին խաղաղ զարգացումը Սահմանադրութենէն կախում ունի եւ Սահմանադրութեան պահպանութիւնը տարբեր ազգաբնակչութիւններու համերաչխութենէն, 1908 Հոկտ. 25 թուակիր նամակ մը ուղղեցի ժողովուրդիս, չեչտելով համերաչխութեան պէտքը եւ ցոյց տալով ա՛յն միջոցները, որոնցմով կարելի պիտի ըլլար նպաստաւորուիլ Սահմանադրութենէն: Հոս կը դնենք այդ կոնդակին կարեւորագոյն հատուածը.

«Նախկին բռնապետական ռեժիմին յաջորդող սա ազատութիւնը, մասամբ կու գայ գոհացում տալ մեր Հայու եւ Օսմանցիի փափաքին: Բայց ազատութիւնը ինքնին նչանակութիւն պիտի չունենար, եթէ արդարութիւնը եւ ընկերական հաւասարութիւնը չգան չմփրոթացնեն այն քաղաքական երրորդութիւնը, որ պետութիւններու եւ ազգերու ճակատագիրը պիտի փայլեցնէ քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան հորիզոններուն վրայ: Ազատութիւնը առաջին պտուղն է բռնապետութեան ջնջումին: Պէտք է պահպանել, անուցանել, մեծցնել զանիկա, որովհետեւ այդ ազատութենէն պիտի ծնին մեզի գոհացում տալու կոչուած արդարութիւնը եւ ազգերու հաւասարութիւնը: Չչիանանք մանուկ ազատութենէն, չզեղծանենք անով, այլ ջանանք լրջօրէն նպաստաւորուիլ անկէ մտաւորապէս եւ տնտեսապէս զարգանալու համար: Օսմանցի ժողովուրդներու ընդհանրապէս, ու Հայերուն համար մասնաւորապէս ազատութիւնը նպատակ մը չէ, այլ միջոց մը, աւելի բարձր նպատակներու հասնելու համար: Արդարութիւնը եւ ընկերական հաւասարութիւնը այդ բարձր նպատակները կազմող տարրերն են: Եւ որչափ ատեն անոնք մեռած տառեր մնան, ու անիրաւութիւնը, աչառութիւնն ու ցեղային խտրութիւնը տիրեն կառավարական ու ժողովրդական չրջանակներու մէջ, մենք պէտք է դիտնանք, թէ տակաւին հասած չենք մեր նպատակին:

«Անսօրեան Օսմանեան Սահմանադրութիւնը անկարող է գոհացում տալ Օսմանեան Հայրենիքի տարբեր ազգաբնակչութիւններուն: Բայց յոյս ունինք, թէ կազմուելիք երեսփոխանական ժողովը, իրապէս հայրենասիրական զգացումներէ դրդուած, փրկելու համար Օսմանեան Հայրենիքը ապագայի անորոչութիւններէն, պիտի ջանայ մեզի տալ նոր եւ լիակատար Սահմանադրութիւն մը, ուրկէ ամէն ազգ ու ամէն ժողովուրդ հաւասարապէս օգտուի, եւ անկաչկանդ զարգանայ Օսմանեան Պետութեան եւ Հայրենիքին փառքին համար: Հայ ժողովուրդը ի բնէ ուչիմ, եւ աւելի ընդունակ քաղաքակրթութեան քարիքներուն, յոյս ունինք, թէ իր ցեղին պատմական յատկութիւնները երեւան պիտի կրնայ բերել, եւ գործնականապէս ցոյց տալ, թէ ինք ո՛չ միայն նահատակուիլ դիտէ, եւ անձնազոհութիւն արդարութեան դատին համար, այլ եւ գիտէ ազատութիւնը պարկեչտօրէն եւ ուղղամտօրէն գործածել եւ անոր իրապէս արժանի ըլլալ: Այս պարագան ազգի մը ապագային համար ամենակենսական խնդիր մըն է:

«Քանի որ ազատութեան հռչակումով այլեւս Օսմանցի բոլոր ազգերու չահերը նոյնացած են, եւ այդ ազատութիւնը պահպանել նուիրական պարտքերնիս է, կը յանձնարարեմ, որ՝

«1.- Ցեղօրդ թուրք ժողովուրդներու հանդէպ բարեացակամ տրամադրութիւններ ունենաք: Իրաւ է որ անոնք ասկէ առաջ մեզի չատ ու չատ զրկումներ ըրին, բայց անոնք պատասխանատու չէին իրենց ըրածներուն: Եըլտըզի արիւնարբու խըմբակը եղած է այդ կատարուած բոլոր ոճրագործութիւններուն հեղինակը: Մէկ կողմ թողունք վրէժխնդրութեան զգացումները, որովհետեւ եթէ բռնապետութեան արդասիքը վրէժխնդրութեան զգացումն եղաւ, ազատութեան պտուղը սէրն է, եւ իրրեւ բարեկամ եւ իրրեւ մէկ Հայրենիքի զաւակ ապրինք Թուրքերուն հետ, որչափ ատեն սահմանադրասէր ըլլան անոնք: Եւ սիրով եւ համերաչխութեամբ ինքզինքնիս նուիրենք մեր երկրին, մեր Օսմանեան Հայրենիքին յառաջդիմութեանը:

(Շար. 9)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՑԻՉ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ,
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին՝
ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 10ին
Հետեւեալ Թուականներուն՝
Փետրուար 27
Մարտ 6, 13, 20, 27
Ապրիլ 3

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւն (Հսկում) կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին
Չորեքշաբթի օրերը՝ ժամը 18ին
Հետեւեալ Թուականներուն՝
Փետրուար 25
Մարտ 4, 11, 18, 25
Ապրիլ 1

Մեծ Պահքի ընթացքին, ժամերգութեամբ՝
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ
կը կատարուի հետեւ՝

27 Փետրուար, Ուրբաթ, 5րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցին
Ժամը 19ին

6 Մարտ, Ուրբաթ, 12րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարպապ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին
Ժամը 19ին

13 Մարտ, Ուրբաթ, 19րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Իսէ-լէ-Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին
Ժամը 18·30ին

27 Մարտ, Ուրբաթ, 26րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ
Ժամը 19ին

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ԼԻՄՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ չրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով՝
Չորեքշաբթի, Փետրուար 25ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 4ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18ին, Մինչեւ՝ Աստուածածին ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ ժամը 17ին՝ Հսկում՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 25ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1ին՝

* * *

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ՝
ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին՝

***

ՄԱՐՍԷՑԼԻ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծի Պահոց Շրջանին Մարսէյլի Սըրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի (Հանգստեան եւ Խաղաղական) ժամերգութիւն հետեւեալ օրերուն՝
Չորեքշաբթի, Փետր· 25, ժամը 17·30ին,
Չորեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17·30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱՇԵՑԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Affiche COMPLET

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.
□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures**.

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invitée d'honneur
Madame Marina DEDEYAN

Le Dimanche 8 mars à 13 heures
au Y A N' S C L U B
5 avenue Reille — 75014 PARIS

Réservations : Tél. : 01. 45. 89. 20. 48

E-mail : amismarienoubar@hotmail.fr

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA.
Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation
Marie Noubar : 57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS.

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

VOYAGE DECOUVERTE en ARMENIE et au KARABAGH
Séjour Jeunes de 15 à 18 ans
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**
Les renseignements détailléssur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org /voyage-decouverte-armenie/
http://enfants.agbueurope.org/colonie-de-vacances/

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions
et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
MERCREDI
25 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՒԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.) 140 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 13069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.148
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.148

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ «ՍԱՐԸ ԿԷԼԻՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ պանդոկներէն մէկուն մէջ, փետր. 21ին տեղի ունեցած է Թուրքիոյ կարգ մը հայկական հաստատութիւններու, Խաղաղութեան Ջեռնարկի, Հելսինքիի Հայրենակիցներու Միութեան, Ընկերա - ժողովրդավար հիմնարկի, Պատմութեան հիմնարկի, Հրանդ Տինքի հիմնարկի միացեալ նախաճեռնութեամբ մամուլի ասուլիս մը, նուիրուած խնդրայոյց ծանօթ «Սարը կէլին» «փաստապրականի» ժապաւէնի նախակրթարաններուն մէջ ցուցադրութեան: Բոլոր մասնակիցները դիտել տուած են որ այս խնդրին վճռակամօրէն պիտի հետեւին մինչեւ վերջ ու պահանջած են որ ամէն կողմ բաշխուած հազարաւոր Տէ.Վէ.Տէ.ները հաւաքուին ու հրկիզուին ամէնուն աչքին առջեւ, ոչնչացուին: կարգացուած է մամուլի ասուլիսին նախաճեռնարկ մարմնին զեկոյցը ուր զլխաւորաբար կը դատապարտուէր նորածիններէն մարզասպաններ պատրաստելու խաւարամտութիւնը: Շեշտուած է թէ բոլոր ժապաւէններուն ութ ամիս առաջ հաւաքուած ըլլալու պնդումները համոզիչ չեն, որովհետեւ անոյսօր դեռ կը ցուցադրուի չատ մը տեղեր: Հարց տրուած է թէ կրթական նախարարութիւնը արդեօք նոր Օ. Սամաններ եւ Ե. Հայլնե՞ր հասցնել կը փափաքի:

Մասնակիցներուն մէջ գտնուած է նաեւ Թուրք այն բժիշկը որ վերջերս դատախազութեան դիմած էր պնդելով որ այս ժապաւէնը խանգարած է իր աղջկան հոգեբանութիւնը: Ան պատմած է այդ դէպումին առթիւ իրեն եղած հակազդեցութիւններուն եւ նախատինքներուն մասին:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ֆրանսական դիմադրական չարժումի ծանօթ դէմք Միսաք Մանուչեանի եւ իր ընկերներուն դնդակահարման 65րդ տարելիցին օրը, փետրուար 21ին, Փարիզի 14րդ թաղամասի Փլէզանս փողոցի թիւ 11 շէնքի ճակատին պետեղուած յուշատախտակին բացման հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարուեցաւ: Միսաք եւ Մելինէ Մանուչեան ապրած են այդ շէնքին մէջ մինչեւ 1943, երբ Միսաք Մանուչեան կը ձերբակալուէր կեսթափոյին կողմէ:

Յուշատախտակը ծածկող զոզը վար առաւ Շառլ Ազնաւուր: Ներկայ էին Փարիզի քաղաքապետարանի յիշողութեան եւ ռազմիկներու հարցերու խորհրդական Քաթրին Վիէօ-Շառիէ, Հայաստանի Փարիզի առաջնորդ դործակալ Համլէտ Գասպարեան, Մանուչեանի խումբի ի կեանս եղող վերջին երկու անդամները՝ Անրի Քարայեան եւ Արսէն Զաքարեան, ինչպէս նաեւ Պաշտպանութեան նախարարութեան բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, Փարիզի քաղաքային խորհուրդի այլ անդամներ, նախկին դիմադրականներ, Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու ազդ. միութեան անդամներ, Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, հարիւրաւոր քաղաքացիներ: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ զինուորական պատիւներու չուքով. պարզուած էին կամաւորական միաւորումներու դրօշները. հնչեցին դիմադրականներու քայլերգը, քայց մանաւանդ Արագոնի խօսքերով Միսաք Մանուչեանին նուիրուած՝ Լէօ Ֆէռէի «Կարմիր ազդը» երգը, որ մեծ յուզում պատճառեց:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈԽԻՆԹ Ա ՓԻԹՐԻ (Կուատըլուփ) մէջ, փետր. 23ին վերսկսած էին բանակցութիւնները էլ.ՔԱ.ՓԷ.ի, նահանգապետին եւ տեղւոյն գործատիրութեան միջեւ, որոնք սակայն առաջին առթիւ դրական ոչ մէկ արդիւնք տուին: Փոքր գործատէրերը առաջարկ մը ներկայացուցած են, որ «հետաքրքրական» նկատուած է չահակից կողմերէն: Առաջարկն է՝ Պետութեան, տեղւոյն հաւաքականութեանց եւ ձեռնարկներու միջեւ բաժնել ցած աշխատավարձքներու համար պահանջուած 200 եւրօ յաւելումի մատակարարումը: Հանդիպումէն ետք հակասական լուրեր կը տարածուէին եւ յայտնի չէր թէ ի՞նչ պիտի պատահէր: Սենտիքանները կը խոստանային աւելի ծայրայեղ բնոյթ տալ գործադուլին (երկրորդ ամիսն է), կ'ըսուէր նաեւ թէ ժողովուրդը յոգնած է եւ պատրաստ է տեղի տալու, բայց գոյցեր տեղի կ'ունենային Օ. Պըզանսընոյի մասնակցութեամբ: Միւս կողմէ, այբը կատաղի յարձակումներ կ'ընէին Սեկոլէն Ռուայալի վրայ, որ Կուատըլուպի գացած էր մեռած սենտիքալիսթին յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար, բայց այդ ճամբորդութեան քաղաքական չահարկումի քնոյթ կը տրուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ծայրայեղ ալ նոր կուսակցութիւն մըն ալ ծնունդ առած է փետրուար 23ին, երբ Ազգային ճակատի նախկին ընդհ. քարտուղարը՝ Գարլ Լանկ պաշտօնապէս յայտարարած է որ նոր չարժում մը ստեղծած է՝ Ֆրանսայի կուսակցութիւնը: Արդէն իսկ պատրաստ է հինգ ցանկ ներկայացնելու եւրոպական ընտրութիւններուն: Կը ճչդէ սակայն թէ չի ճակատիր Լը Փէնի դէմ «յանուն հասարակաց անցեալի մը», ոչ ալ Պրիւնօ Կոլնիչի «յանուն հասարակաց ապագայի մը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մամուլի գլխաւոր խմբակցութիւնը՝ Տողան 826 միլիոն թրքական լիրայի (չուրչ 385 հազար եւրօ) տուգանքի դատապարտուած է հարկային տեսչութեան կողմէ, տուրքերու խարդախութեան համար: Այս պատիժը առիթ տուած է որ կրկին հրապարակ դրուի մամուլի ազատութեան բանավէճը: Մեհիաներու թիւ 1ին տրուած պատիժը փետր. 18ին, անհնախընթաց է եւ կրնայ միակը չըլլալ ու պատճառ դառնալ որ խօսուի մամուլը լռեցնելու իսլամական չարժումին Տողան ոչխն է, ի մէջ այլոց, «Հիւրրիյէթ»ի, «Միլլիյէթ»ի, հեռատեսիլի կարգ մը կայաններու: Այսօր Տողանի համար (ոչխբը) անկասկած քաղաքական պատճառներ կան եղած մեղադրանքներուն մէջ եւ մամուլի ընկերակցութիւններն ալ կը խորհին որ կառավարութիւնը ոգի ի բռին կ'ուզէ պարբերել ընդդիմադիր տարրերուն դէմ:

ՈՒԻԼԻՐՄՍԸՆ եպիսկոպոսը մէկ չաբթուան պայմանաժամ ունի հեռանալու համար Արժանթինէն, ուր կ'ապրէր վեց տարիէ ի վեր: Աւանդապաշտ կրօնաւորը «անըղձալի անձ» (փէրսոնա նոն կռաթա) հռչակուած է իր ժխտողական արտայայտութիւններուն համար: ԵՆԹական լսած էր եւ կրկնած որ ըստ իրեն 6 միլիոն Հրեաներ չեն կրնար մեռած ըլլալ կազի սենեակներուն մէջ: Այս տեսակէտը մեծ իրարանցում ստեղծած էր եւ խիստ արտայայտութիւններ եղած էին Պապին դէմ, որ բանտարկնքը վերցուցած էր:

ՉԻՆԱՍՏԱՆի հիւսիսը 74 հանքագործ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՕԳՆԵԼՈՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ

Նախագահ Ս. Սարգսեան փետր. 23ին ընդունած է Մխիթարեան միաբանութեան ընդհանուր արքեպիսկոպոս Հ. Եղիա Քիլաղպեանը եւ Հայաստանի Մխիթարեան կրթահամալիրի տնօրէն Հ. Սերոբ Վրդ. Զամուրլեանը: Նախագահը դրուատելէ ետք Մխիթարեան միաբանութեան պատմական վաստակը, ըսած է թէ Հայաստան որպէս պետութիւն պարտաւոր է հետաքրքրուելու միաբանութեան գործերով, եւ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ օժանդակելու անոր առջեւ ծառացած խնդիրներուն լուծումին: Մխիթարեանները նախագահին փոխանցած են յատկապէս միաբանութեան չարքերը ամբողջացնելու իրենց մտահոգութիւնները ներկայացուցած են իրենց ծրագիրները: Անդրադարձ եղած է Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին, Հայաստանի Մխիթարեան կրթահամալիրի գործունէութեան, միասնաբար իրագործելի կրթական, մշակութային ձեռնարկներու:

* * *

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅՑԵԼԷ

Վրաստանի արտաքին գործերու նախարարէն ետք, այս անգամ երկրին խորհրդարանին նախագահը՝ Դաւիթ Բաքրաձէ եւ իր ղեկաւարած պատուիրակութիւնը երկօրեայ այցելութեամբ Հայաստան կ'երթային փետր. 24-25ին: Հանդիպումներ նախատեսուած էին Հանրապետութեան եւ Ազգ. Ժողովի նախագահներուն, վարչապետին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ: Հիւրերը փետր. 24ին կը մասնակցէին Ազգ. Ժողովի նիստին: Նոյն օրը անոնք կ'երթային յարգանք մատուցանելու Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակին, ապա կ'այցելէին Ցեղասպանութեան թանգարան: Փետրուար 25ին Բաքրաձէի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Թիֆլիս կը վերադառնայ:

* * *

ՀՀՇ «ՀԱՅԿ» ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԻ ԳՈՑՔԵՐԸ ԳՐԱԽՈՒԱԾ

Հայաստանի արդարադատութեան նախարարութեան պաշտօնեաները փետր. 19ին գրաւած են ՀՀՇ-ի «Հայք» պաշտօնաթերթի գոյքերն ու դրամական դուրմարները: Այս առընչութեամբ, նախարարութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակելով բացատրած է թէ այդ քայլը առնուած է ընդառաջելով դատական հրահանգի մը: Արդարեւ, դատարանը պահանջած է 2 միլիոն 677 հազար դրամի (չուրչ 10 հազար եւրօ) չափով գրաւում կատարել թերթին գոյքերուն եւ դրամական դումարներուն, «Գինդ» տպարանին կողմէ կատարուած բողոքի մը որպէս հետեւանք: Դատական նոյն հրահանգով ձեռնարկատէր Ա. Մարկոսեանէն ալ պահանջուած է չտպագրել «Հայք»ը:

* * *

«ՎՐԱՍՏԱՆ ՋԱՅԼԱՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՎԱՐԷ»

Հայաստանի «Ջաւախք» հայրենակցական եւ «Երկիր» միութիւնները, «Միտք» վերլուծական կեդրոնը հակազդելով Վրաստանի արտաքին գործերու նախարար Գ. Վաչաձէի երեւան այցելութեան առթիւ Ջաւախքի եւ չրջանի հայութեան մասին ունեցած կարգ մը արտայայտութիւններուն, խստօրէն քննադատած են Թիֆլիսի վարած քաղաքականութիւնը: «Ջաւախք»ի նախագահ Շ. Թորոսեան մեկնաբանելով նախարարին՝ «Ջաւախքի մէջ, ինչպէս ամբողջ Վրաստանի մէջ, կան միայն ընկերա-տնտեսական խնդիրներ» խօսքը, ըսած է թէ «ատիկա ջայլամի քաղաքականութիւն է», աւելցնելով որ Վրաստանի իշխանութիւնները հարցերը անտեսելով միայն կը խորացնեն Ջաւախքի խնդիրը: «Երկիր» միութեան նախագահ Ս. Արծրունի ալ ըսած է թէ ներկայիս կը խօսուի երկու վիրահայերու ձերբակալման մասին միայն, քայց անդին տասնեակ Հայեր հալածանքի ենթակայ են Ջաւախքի մէջ, բայց ոչ ոք կը խօսի այդ մասին: Իսկ «Միտք» կեդրոնի ղեկավար Էդ. Աբրահամեան յայտնած է թէ հանրային 20 - կազմակերպութիւններու հետ նախատեսած են փողոցի ցոյց մը կատարել փետր. 25ին, Երեւանի վրացական դեսպանատան առջեւ, պահանջելու համար ձերբակալուածներու ազատ արձակումը: Ան աւելցուցած է թէ այդ ցոյցին համար Երեւանի քաղաքապետարանը տուած է անհրաժեշտ արտօնութիւնը:

ԱՆՀԱՅՏ ՄԱՐԴԻԿ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՍՊԱՆՈՒԱԾ Է ՍԻՐԻԱՅԻ ՄԷՋ

Ըստ Սիրիոյ պաշտօնական լրատուական գործակալութեան SANA-ի, Սիրիոյ զինեալ ուժերը ոչնչացուցած են Իսրայէլի հետ սահմանակից Քունէյթրա նահանգին մէջ գործող ահաբեկչական խումբ մը, որ կազմուած էր 5 հոգիէ: Խումբին անդամներէն մէկը հայ էր եւ կը կոչուէր Ռաֆի Արթին: Ան ծնած էր Սուրիոյ Ալ Հասաքա նահանգին մէջ: Ըստ SANA-ի, Ռաֆի Արթին ներս մտած էր Սուրիա Իսրայէլի հետ զինադադարի գծէն: Ան ունեցած է նաեւ ուրիշ անուններ, ինչպէս Ռաֆի Ալ Ասատ եւ Ռաֆի Ալ Ասատի:

ԳԻՈՐԳԻ ԳԱՋԻԶԻԼԱՉԷ, վրացի երգիչը (փոփի) համբաւի տիրացած է քանի մը օրէն, ինքզինք բանտարկելով խուցի մը մէջ: Թիֆլիսի հեռատեսիլի կայանի մը առջեւ յայտարարած է որ հոն պիտի մնայ ցորչափ Սահակաշվիլի Պետութեան գլուխը մնայ: Երգիչին եղբայրը 2008ի նախագահական ընտրութեան թեկնածու էր եւ հինգերորդ դիրքի վրայ հասած էր:

ԻՎ ՍԷՆ-ԼՕՐԱՆի ԵՒ ՓԻԼԻՊ ՊԵՐԹԻԻ

հաւաքածոյին աճուրդով վաճառքը առաջին օրն իսկ (Փարիզ, Կոան փալէ, Փետրուար 23) բոլոր մրցանիշները կոտրեց

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀՈՂԸ

ՀՈՂԸ Կ'ԱՌՆՈՒԻ, ՉԻ ՏՐՈՒԻՐ...

Ո՞վ չէ լսած թրքերէն այս հռչակաւոր ասոյթը. անպիտաններըը սիրենք կամ ոչ, պէտք է ընդունիլ որ ասոր նման բազմաթիւ դիպուկ ասոյթներ ունին: Ու հոս առնել բայը հոմանիշ է նուաճել, գրաւել, յափշտակել, իւրացնել, կցել բայերուն. նաեւ աւերելու եւ բնաջնջելու: Օրինակները չատ են, որոնք միայն Թուրանէն եկած ցեղախումբերու չեն վերաբերիր: Շատ «քաղաքակիրթ, քրիստոնեայ» (որով աստուածաւա՞խ, քանի մասնաւորաբար բողոքական եւ ամէն օր Աստուածաչունչ կարդացող ու քարոզող) Անգլօ–սաքսոնները չէ՞ն որ միլիոններով կոտորեցին Ամերիկայի բնիկները, կարմրամորթ Հնդիկները, անոնց անծայրածիր հողերը իւրացնելով: Իսկ Ընքըլ Սամի մինչեւ այսօր ամէնէն «մարդասէր, յառաջդիմական» կարծուած նախագահներէն միայն մէկը տեսա՞նք որ գոնէ կէս–բերան ներողութիւն խնդրէր մարդկութեան դէմ գործուած այս ահաւոր ոճիրին համար որ ցեղասպանութենէ զատ ուրիշ բան չէ: Եւ ընդհակառակն ոչ միայն լիաբերան, այլ զինու զօրօք «ժողովրդավարութի՛ւն» կը քարոզեն ողջ աշխարհին, ազդեր ու պետութիւններ կրակի տալու գինով:

Հողը... մայր հողը առանց որու մարդը նախ իրրեւ անհատ, յետոյ ալ իրրեւ ազգային հաւաքականութիւնը չի կրնար ապրիլ ու գոյատեւել: Իրենց գերիշխանութիւնը կորսնցուցած ազգերը եթէ մնացած ալ են իրենց պատմական հողերուն վրայ, նուաճողին ճնշումէն ու բռնութենէն անպայման բան մը կորսնցուցած են. դիմագիծ, լեզու, մշակոյթ կամ կրօնք: Իրրեւ օրինակ վերցնենք Պարսիկները, որոնք արաբական տիրապետութեան տակ կորսնցուցին կրօնք եւ դիմագիծ եւ Ղպտիները որոնք իրենց պապենական Եգիպտոսին մէջ դարձան չնչին փոքրամասնութիւն, առ այսօր ենթակայ ճնշումի եւ հալածանքի:

Իսկ մենք, Հայերս, երբ յաճախ անհիմն հպարտութեամբ կը դոչենք որ 1000–1500 տարի առանց պետութեան մնալով հանդերձ դիմացանք մեր հողերուն վրայ, ինչո՞ւ լռութեամբ կ'անցնինք թէ ի դին ի՞նչ ահաւոր կորուստներու եւ դաւ առիկա. մարդկային, նիւթական թէ մշակութային: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հինգ միլիոն բնակիչ հայ ուղ Աբշակունեաց Հայաստանը ի. դարուն նոյնքան բնակիչ ունէր, որուն հազիւ կէսը Հայ էր...: Բնութեան օրէնքն է որ բունէն կտրուած ճիւղ մը մայր հողէն այլեւս ուիչ չառանալով հեռզհեռէ կը թառամի, եւ ի վերջոյ կը չորնայ, եթէ նոյնիսկ մարդիկ ճգնին զայն ջրել: Այս եղաւ ճակատագիրը մեր անցեալի հոծ գաղութներուն (Լեհաստան, Հունգարիա, Մոլտաւիա, եւ Ղրիմ). այս ալ է ճակատագիրը ներկայ սփիւռքներուն. ուշ կամ կանուխ: Մեր «Հայ դատի յանձնախումբերը» ինչո՞ւ կը թերանան այս ամենակարեւոր գործօնը իրենց հաշուեցուցակներուն առաջին գիծին վրայ դնելու. 1915ին ջարդուած մէկուկէս միլիոնը իր հողին վրայ այսօր պիտի ըլլար վեց, վաղը տասը միլիոն:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ողջ մարդկութեան մէջ միայն մէկ ազգ կրցած է իր հողէն դուրս ապրիլ այն ալ մօտ 2000 տարի. ասա ու անդ ցրուած եւ իրարմէ անկապ: Հրեայ ժողովուրդն է ան որ պարզապէս յիշեցինք, անկարող ըլլալով ոչ միայն մի քանի տողով, այլ ամբողջ յօդուածով մը անդրադառնալու այդ եզակի պարագային:

***

Երբ խուզարկու աչք մը կը նետենք ազգերու պատմութեան վրայ, իսկոյն կը տեսնենք որ երբեմ պետութեան մը սահմանները փոփոխութիւն չեն կրած խաղաղ պայմաններու տակ. անոնք միշտ հետեւանք եղած են պատերազմներու: Յաղթականը պարտուածին իր կամքը պարտադրած է, մեծ կամ պզտիկ հողամաս մը իրեն կցելով: Եւ քիչ անգամ տեղւոյն բնակչութեան կամքը հարցուած է: Բացառութիւն է Ֆրանսայի Նափոլէոն Գ. կայսրը. ան Սարտենիոյ Վիքթոր–Էմմանուէլ Բ. թագաւորին հետ սակարկեց որ եթէ Աւստրիոյ դէմ Իտալիոյ վերամիաւորման պատերազմը յաղթանակով աւարտի, Սաւոյի եւ Նիսի նահանգները Ֆրանսայի կցուին, բնակչութեան դրական հանրաքուէէն յետոյ: Բայց սա եզակի օրինակ է: Ուրիշին հողը գրաւելու, կցելու քաղաքականութիւնը տեւեց մինչեւ 1945, երբ Մոսկուա ըստ կամս ձեւաւորեց արեւելեան Եւրոպայի նոր սահմանները, տեղաշարժելով միլիոնաւոր բնակիչներ: Գերմանիա միայն 30 տարի յետոյ ճարահատ ընդունեցաւ իրեն պարտադրուած Օտէր–Նայսէ սահմանը: Հողային գրաւումները երբեմն հասան մինչեւ պետութեան մը տարածութեան երկու–երրորդը իւրացնելու, կցելու, ինչպէս 1848ին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները ըրին Մեքսիքայի յաղթելով: Իրենց այսօրուան նահանգներէն Գալիֆորնիան, Թեքսասը, Արիզոնան, Նեւատան եւ Նոր Մեքսիքան մեքսիքական հող էին նախապէս...: Անշուշտ այն աստեն եւրոպական ծագումով բնակչութիւնը այսօրուան մէկ–երկու տոկոսը կը կազմէր, թերեւս դոհ իր նոր հպատակութենէն, իսկ կարմրամորթերը՝ ջարդուելու ապրանք. ինչպէս այդ երկրամասին միլիոնաւոր պիզոնները որոնց կորուստին համար բնապահները կը հաստատեն այսօր թէ «էքոլոկիական» մեծագոյն սխալն է որ գործուեցաւ նոր աշխարհի յարմատախիլին վրայ...: Ժողովուրդներու կամքը. ո՞վ էին անոնք որ հարցուէր: Եթէ վերջերս կրէօնլանտ հանրաքուէով Դանիայէն լայն ինքնավարութիւն ստացաւ, ազգային, չքսելու համար ազգայնական հարցեր կը չարունակեն ռումբերով, ահաբեկչութիւններով արտայայտուիլ չատ տեղեր երբ մարդիկ յուսահատութեան մատնուած են ինչպէս Պաղեստինցիները: Այսօր նոյնիսկ ամենափոքր ազգերը չեն հանդուրժեր այլեւս ուրիշին գերիշխանութեան տակ ապրելու: Անտեսել այդ արդար ձգտումները «հարցեր» կը ստեղծէ, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ Քիւրտերով. հոն նաեւ Լազերը, Չերքէզները, Աւորինները ձայն սկսած են բարձրացնել: Աբեւմտեան Եւրոպան ալ որ ինքզինք ցոյց կու տայ որպէս «խաղաղութեան ոմսիս» ունի պատքեան եւ քորսիքական հարցերը, հակառակ որ այդ երկու չրջանները կը վայելեն լայն ինքնավարութիւն եւ չատ թէական անկախութեան մը պարագային ինքնաբերաբար մաս պիտի կազմէին նոյն Եւրոպական միութեան:

Նախախնամութիւնը, թէ ոչ պատմութիւնն ու բախտը, հողային տեսակէտէ առատաձեռն եղած են ոմանց հանդէպ. Ռուսաստանի, Շուէտի, Ֆինլանտայի, Գանատայի կամ այլոց պարզեւելով անծայրածիր տարածութիւններ. փոյթ չէ թէ այդ հողերուն մէկ մասը ցուրտ կամ անապատային ըլլան, երկրագործութեան ոչ–պիտանի: Ի. դարը ցոյց տուաւ անոնց անատաններուն կարեւորութիւնը, մանաւանդ ընթերքի բազմատեսակ հարստութիւնը: Եւ դեռ օրէ օր զարգացող գիտութիւնն ու թեքնոլոժին ինչե՛ր պիտի հանեն մայր հողէն...

Աստղ հակառակ այդ նոյն նախախնամութիւնն ու պատմութիւնը ժլատ եղան չատերու հանդէպ, անոնց տալով «ափ մը հող»: Աստղմէկ փոքրիկ Հոլանտան ԺԴ. դարէն սկսեալ ստիպուեցաւ ջուրին ու ծովին դէմ պայքարիլ, մակընթացութիւններու եւ փոթորիկներու դէմ թումբեր կառուցանել: Այսպէսով ոչ միայն ժողովուրդին գոյութիւնը ապահովեց, այլեւ ծովէն չահուած նոր հողերով, փոլտէրներով իր տարածութիւնը ընդարձակեց: Այսօր 35 հազար քառ. քիլոմեթրի վրայ կ'ապրեցնէ աւելի քան 16 միլիոն բնակիչ:

Հողը, մայր հողը...:

Իր իշխանութեան գլուխ եկած օրէն իսկ — բողոքելով Գերմանիոյ պարտադրուած Վերսայլի դաշնագրին դէմ — ախորահուչակ Ատոլֆ Հիթլէր կենսական տարածքի, ֆըրանսերէն «էսփաս վիթալ», գերմաներէն՝ «լեպընզռաւում» կը պահանջէր: «Հազար տարուան համար գերմանացի ժողովուրդին ապագան ապահովելու համար» այդ լեպընզռաւումին մէջ ընդգրկելով Լեհաստանն ու Ուկրանիան: Հողը կ'առնուի, չի տրուիր...: Բայց Իւդարը ցոյց ալ տուաւ որ հողային նուաճումներու ժամանակները անցեր են. կամ գրեթէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ԹԻԻԵՐՈՎ

«Արմէնիանաու»ի մէջ (փետր. 13) Մարինա Գրիգորեան բաւական մանրամասնութեամբ նիւթ ըրած էր վերջին տարիներու արտագաղթի երեւոյթը: 2002–07 Հայաստանէն մեկնածներու օրպէս թիւ կուտար 230 հազարը եւ կ'ըսէր թէ աւոր 94%ը աշխատանք փնտռելու նպատակով այլ երկիր մը գացած է: Միայն 3 տոկոսն է որ գացած է մշտական բնակութիւն հաստատելու այլ երկրի մը մէջ: Առաջին եւ երկրորդ խումբերուն առաջին նախընտրածն է Ռուսաստանը:

Լաւատեղեակներ այն համոզումը յայտնած են որ նեկայի անտեսական ճգնաժամը կրնայ պատճառ ըլլալ որ աշխատանքի մեկնածներէն զգալի թիւ մը վերադառնայ: Կ'ենթադրուի որ Ռուսաստան գտնուողներու թիւին մէջ 30%ի նուազում մը կ'արձանագրուի: Իսկ այդ զանգուածին Հայաստան վերադարձը բուսական դժուարին վիճակ մը կը ստեղծէ, քանի որ Հայաստանի աշխատանքի ոլորտը տարեկան աւելագոյն 25 հազար հոգի կրնայ ընդգրկել:

Աբտագաղթի առաջին, անկախութեան հետեւած տարիներու աւիքը հետեւանք եղած է համակարգի փլուզումին եւ անկախութեան առաջին չրջանի ծանր հետեւանքներէն փրկուելու մտադրութեան: Իսկ հոգի տարիներուն մարդիկ կը մեկնէին Հայաստան ձգած իրենց ընտանիքներուն կեանքի պայմանները բարելաւելու նպատակով: Ինչ կը վերաբերի մասնագէտներու, անոնց մօտ 10%ը երկրէն հեռացած է, աւելի լաւ աշխատավարձով աշխատանք գտնելու յոյսով: Մեկնողներու ամէնէն աշխոյժ չերտը կը պատկանի 25–44 տարեկաններու:

Ռուսաստանէն վերադարձողներու չրջանակին մէջ կատարուած հարցախոյզներու արդիւնքներով, կարեւոր դեր կատարած է օտարացման գործօնը: Կայ բնականաբար գործազուրկ մնալու կացութիւնն ալ:

Աբեւմտեան երկիրներէ, յատկապէս Եւրոպայէն վերադարձողներու պարագան կարեւոր տոկոսով ցաւալի է. անոնք ընդհանապէս մարդիկ են, որոնք ոչ մէկ ձեւով կրցած են հաստատուիլ, արտաքսուած են: Եւ քանի որ մեկնումի պահուն վաճառած են իրենց տունը, գոյքը, չատ դժուար կացութեան մատնուած են: Եւրոպայէն վերադարձողներու միայն 5%ը անձնական գործ բանալու միջոցներ ունի:

Վերադարձողները դէմ յանդիման կը մնան համարկումի հարցերու: Յատկապէս զաւակներու տէր ընտանիքները: Անոնց զաւակները Ռուսաստանի, կամ նախկին խորհրդային այլ երկրի մը մէջ յաճախած կ'ըլլայ ռուսական վարժարան: Իսկ վերադարձին կը բռնէ հայկական վարժարանի ճամբան, յատկապէս գիւղական չրջաններու մէջ, ուր ռուսական վարժարան գոյութիւն չունի: Եւ որքան մեծ ըլլայ գպրոցականին տարիքը, այնքան կը դժուարանայ համարկումը:

Աբդէն, յատկապէս Ռուսաստանէն չվերադարձողներու կարեւոր մէկ մասը երախաներու ապրակը պատճառ ցոյց կու տայ: Նոր սերունդը համարկուած է նոր երկրին, միջավայրին, որոնք իր տունը դարձած են:

Ամէնէն ծանրակչիռը կը թուի Ռուսաստանի ու այլ երկիրներու մէջ գործազուրկ մնալով վերադարձողներու պարագան. Հայաստանի աշխատանքի ոլորտին սահմանափակ կարողութիւնը զանոնք դիւրութեամբ կրնայ վերածել դժգոհներու յաւելեալ զանգուածի մը, աւոր հետ աւելցնելով ընկերային լարուած կացութեան չեչտումը, պոռթկումներու վտանգը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՄԱՐ
Գրականութեան եւ Գեղարուեստի
Անկախ Պարբերաթերթ

թիւ 7 — 2008

Պէյրութ (Լիբանան)

ԱԻԵԼԻ ՄՈԼԵՌԱՆԴ ՀՐԵԱՅ, ՔԱՆ ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐԸ

Մոսկուայի ծանօթ թերթերէն «Կոմսոմոլսկայա պրաւդա»ն հրատարակած է իր լրագրողներէն մէկուն յօդուածը որուն նիւթն է Ռուսաստանէն Իսրայէլ փոխադրուած Հրեաներու ազգայնամոլական զարմացնող եւ մտահոգութիւն պատճառող կեցուածքը: Լրագրողը անոնց հետ հանդիպում ունեցած է Իսրայէլեան Ստերոթ քաղաքին մէջ որ զաւառական ծայրամաս մըն է: Այդ քաղաքին վրայ կ'իյնային Պաղեստինցիներու արհեստական հրթիռները եւ նոյն բարձունքէն հարիւրաւոր Իսրայէլացիները գացեր էին դիտելու Գազայի վրայ ռումբերու տարափը:

Ստերոթի բնակիչ կին մը որ չէր բաժներ իր ազգակիցներուն մտայնութիւնը, ըսեր էր լրագրողին թէ Գազայի վրայ թափող ռումբերուն դէմ անոնց խանդավառութիւնը, պատերազմի այդ գինովութիւնը, վրէժի ծարաւը սարսափ կը պատճառէին իրեն: Չէր հասկնար թէ ի՛նչպէս անոնք կը մոռնային հրէական ասացուածքը որ կը հրահանգէր չուրախանալ երբ թշնամիդ ինկած է: Այդ նոյն կինը համացանցի վրայ յօդուած մըն ալ գետեղած էր, ուր կ'ըսէր. «Գազայի արիւնահեղութիւնը ո՛չ իմ անունովս կատարուած բան է, ոչ ալ իմ ապահովութեանս համար»:

Ան կը գրէր տակաւին. «Մենք՝ Հրեաներս, զոհի մնայուն բարդոյթ մը ունինք: Կորսնցուցած ենք ուրիշներու գժբախտութեան կարեկցելու կարողութիւնը: Հրթիռի մը զոհը ըլլալու վախով ապրող Գազայի բնակիչներուն եւ իմ տարբերութիւնս այն է որ ես ազատ եմ, իրենք՝ արգելափակուած»: Այս համեմատականը լրագրողը կ'անդրադարձնէ Գազայի իրականութեան. ինչ է ան. հողի նեղ շերտ մը, բռնուած ծովուն ու փշալարերու միջեւ, ուր 1·5 միլիոն մարդ դիզուած է վրայ վրայի. կատարել կեդրոնացման ճամբար մը, որ ճակատագրի հեգնանքով, ստեղծուած է Հրեաներու կողմէ որոնց մեծ հայրերն ու մեծ մայրերը եւս նոյն բնոյթի ճամբարներու մէջ մեռան: Գազայի մէջ ծնող մը ո՛չ անցագիր կ'ունենայ, ո՛չ երկիր, ո՛չ քաղաքացիութիւն, ոչ ալ տեղափոխուելու իրաւունք:

Լրագրողը ռուսական նոր տարին ծօնած է ծագումով ռուս Իսրայէլացիներու հետ, Երուսաղէմի մէջ: Անոնք խորհրդային օրերու երգեր երգելէ ետք, երբ նիւթը Գազային առընչուած է, անվարան յայտարարած են թէ բոլորն ալ պէտք է մաքրել: Երբ լրագրողը փորձած է առարկել թէ անոնք ալ մարդ են, եւ հարց տուած թէ միայն հրէական արիւ՞նը կարեւոր է իրենց համար, իրեն պատասխանած են. «այո՛, ճիշդ այդպէս»:

Ուրիշ մը որ Մոսկուայէն հոն փոխադրուած է, ըսած է թէ Իսրայէլացիներու արիւնահեղութեան հակումը տարիներու թելադրական աշխատանքի արդիւնք է: Իսրայէլեան ռուսալեզու լրատուները Արաբները կը ներկայացնեն մարդկային ամէն յատկանիշէ մերկացած, գրեթէ որպէս վայրի գազաններ, զորս հարկ է բնաջնջել: Պետութիւնը արտաքին թշնամիի մը կը կարօտի, ներքին միութիւնը պահպանելու համար: Տարբեր մշակոյթներէ, աւանդութիւններէ Իսրայէլ հաստատուած բոլոր Հրեաները միաւորուած են այն դպրոցումով թէ իրենք պաշարուած բերդ մը կը ձեւացնեն, դէմ են աշխարհի մնացած մասին: Իսկ երբ իրենց կ'ըսուի թէ ամբողջ աշխարհը փոփոխային ռումբերով այրած գազայի երախաներու լուսանկարները կը դիտէ, կը պատասխանեն. «բոլորդ ալ ցածոդի համասեռականներ էք»:

Կայ աւելին. Ս. Պետերսբուրգէն Իսրայէլ հաստատուած ռաբունի մը կը յոխորտայ որ մարդկութիւնը իր բոլոր մեծ արժէքները Հրեաներուն կը պարտի: Աստուած Հրեաներուն ճամբով, ոչ Հրեաներուն յայտնած է գերագոյն ճշմարտութիւնները: Հրեաները ընտրեալ ժողովուրդ են, ընտրուած ամբողջ մարդկութեան համար իտէալ չափանիշերը ճշդելու համար: Նոյն ռաբունին կը նկարագրէ ապագայի հրէական կայսրութեան պատկերն ալ. ան նեղոսէն մինչեւ Եփրատ պիտի տարածուի: Կ'ըսէ. «Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, նաեւ Իրաքէն ու Քուէյթէն մասեր պիտի կցենք, այդ է հոգը զոր Աստուած սահմանած է մեզի: Մտրակով պիտի ազատագրենք մեր հողերը եւ անոնց վրայ ապրող ժողովուրդներուն պիտի ձգենք ընտրանքը կատարել. մեռնելու, կամ մեր օրէնքներու ենթարկուելու»:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Փիթեր Սեմնեպլին, Լեհաստանի լիազօր դեսպան՝ Թոմաս Կնոթհին այցելութիւն տուած են բանտարկեալ Ալ. Արզումանեանի ("Լրագիր"):

Լ. Տէր Պետրոսեան հանդիպած է Փեթեր Սեմնեպլիին եւ Լեհաստանի լիազօր դեսպան՝ Թ. Կնոթհինին միասնաբար քննարկելու ստեղծուած ծանր ընկերային վիճակի յաղթահարումին միջոցները, ինչպէս նաեւ քաղաքական բանտարկեալներու աղատութեան հարցը ("Լրագիր"):

Փետր. 19ին կառավարութիւնը որոշում տուած է նոր փայլք մը տալ Տաթեւի վանական համալիրին, լուսաւորել, ճամբաները կարգի դնել, ճոպանուղի չինել եւ ըստեղծել աշխատանքային խումբ ենթակառոյցներով զբաղելու համար ("Լրագիր"):

Կառավարութիւնը 10 միլիոն տոլարի վարկ տրամադրած է Զանգեզուրի պղինձի հանքերուն, չրջանառու միջոցներուն ամբողջացման համար ("Լրագիր"):

Երեւանի քաղաքապետի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 2009 Մայիս 31ին ("Լրագիր"):

Փետրուար 16–17 էջմիածնի մէջ կաթողիկոսին նախագահութեամբ տեղի ունեցած է չուրջ 300 քահանաներու աւանդական հաւաքոյթը Ղեւոնդեանց նահատակներու տօնին առիթով: Եղած են մեծ թիւով մասնակիցներ Սփիւռքի զրեթէ բոլոր թեմերէն, նիւթ ունենալով Հայ եկեղեցւոյ առաքելութիւնը հայ ինքնութեան պահպանման եւ կերտումին գործին մէջ ("Լրագիր"):

Փետրուար 17ին, Արմէն Աչոտեան կրօնքի նոր օրէնգրութեան նախագիծի հեղինակը, դիտողութիւն կատարած է Հայաստանի մորմոններու ներկայացուցիչ՝ Վրուժան Պօղոսեանին, որ իրենց կովկասեան կառոյցներու վրայ՝ Արցախը ներկայացուցած են որպէս «Հայաստանի կողմէն դրաւուած տարածք» ("Լրագիր"):

Բեմապարի լաւագոյն հայ պարողները գործ գտած են արտասահմանեան բեմերու վրայ: Անոնց հիմնական գանգատն է ցած վճարումները, գինուորութեան ծառայելու վախը ("Արմինիանաու"):

Փետրուար 19ին սկիզբ առաւ Թումանեանական տարին: Այս առիթով Երեւանի պետ. համալսարանին մէջ եռօրեայ գիտաժողով տեղի կ'ունենայ որպէս նիւթ ունենալով «Յովհ. Թումանեանի հրապարակախօսութիւնը ժամանակի զուգահեռականներուն մէջ» ("Երկիր", 14/02):

Սփիւռքի նախարարութիւնը «Տուն արի» վերնագիրով քարոզարշաւ մը սկսած է կատարել – կը գրէ "Ժողովրդ իշխանութիւնը" (18/02) – յաւկ'ըլլար կ'ըսէ եթէ նման առաջարկ մըն ալ Ղարաբաղի իշխանութիւնները կատարէին որպէսզի Հայաստան վերադարձողներուն տեղ բացուէր:

Երեւանի քաղաքապետարանը որոշեր է դուդուկահար Ճիւան Գասպարեանի արձանը կանգնել Աբովեան փողոցի վրայ:

-ԱՏԱՆԱ 100-

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

«2·– Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու տրամադիր վատ մարդեր պիտի գտնուին չարունակ մեր չուրջը, որոնք պիտի ջանան ահ ու սարսափի մէջ պահել ժողովուրդը, եւ խռովել ազատութեան երկրին պարգեւած խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը: Ես վստահ եմ, թէ քանի որ Երկրին արդի ազատական վարչութիւնը եւ բանակը բաւական են ազատութեան, այդ վատ ու չհամախնդիր մարդիկ պիտի չյաջողին բնաւ իրենց չար մտադրութիւններուն մէջ: Անոնց ականջ մի՛ դնէք, եւ արթուն մնալով ձեր եւ երկրին հանգիստին պաշտպանութեանը համար, ձեր գործովը պարապեցէք: Ամէն պարագայի մէջ օժանդակեցէք տեղական կառավարութեան, երկրին անդորրութիւնը պահպանելու համար: Եւ գործնապէս ցոյց տուէք, թէ Օսմանեան Ազատ Հայրենիքին հանդէպ մեր տածած յարգանքը եւ թուրք հայրենակիցներու հանդէպ մեր բարեացակամութիւնները անկեղծ են եւ տեւական:

«3·– Եթէ երբեք անհատական կամ հաւաքական զրկումներու եւ անիրաւութեան հանդիպիք, համարձակ եւ աներկիւղ դիմեցէք տեղական կառավարութեան, եւ երբ ձեր դիմումները ապարդիւն կամ անլսելի մնան, դիմեցէք ուղղակի Առաջնորդարանիս որ միշտ պատրաստ եղած է: Ինչպէս բռնապետութեան, նոյնպէս ազատութեան օրերուն մէջ, ձեր ցաւերովը հետաքրքրուիլ եւ պաշտպանել ձեր իրաւունքները: Միայն թէ անհրաժեշտ է, որ թէ՛ կառավարութեան եւ թէ՛ Առաջնորդարանիս ըլլալիք դիմումներու մէջ ո՛չ չափազանցութիւն եւ ո՛չ ալ սուտ ու սխալ գտնուին: Պէտք է խնդիրները ներկայացուին իրենց իսկականութեանը եւ պարզութեանը մէջ:

«4·– Մեր ժողովուրդն ալ իր մէջ ունի տգէտներ, պէտք է անմիջապէս տեղական լարանները կազմակերպել, արանց եւ կանանց համար, նոյնիսկ գիշերային վարժարաններ՝ չուկացիներու համար, եւ ո՛չ միայն անոնց պարզել մեր արդի վիճակը, անկէ ծնելիք օգուտները եւ մեր ազգային կեանքը, մեր հայութիւնը, այլ եւ չարունակ վառ պահել հայութեան ազգային զգացումը մեր ժողովուրդի սրտին եւ հոգիին մէջ: Եւ եթէ այդ լարաններուն թուրք հայրենակիցներ ալ գան ունկնդրել, զանոնք ալ հրաւիրեցէք:

«5·– Ուժ տուէք ձեր վարժարաններու, ասկէ վերջ ապագան արժանիք ունեցողինն է: Եւ դպրոցներն են որ այդ արժանիքը պիտի չինեն մարդուն մէջ: Մինչեւ հիմա մեր վարժարանները ճնշումի ենթակայ էին, եւ թուրքիոյ բոլոր վարժարաններուն պէս, պարզապէս ցոյցի նըպատրաստելի էին: Պէտք է հիմա հիմնական կրթութեան ձեռնարկել, եւ պատրաստել ներքին մարդը, զօրաւոր, տոկուն, գիտակից եւ իր երկրին լեզուն եւ օրէնքները գիտցող մարդը:

«Եւ այս ամէնը ընելով է, որ մենք ոչ միայն գնահատած պիտի ըլլանք մեր այս օրուան ազատութիւնը, այլ եւ փութացուցած պիտի ըլլանք արդարութեան եւ հաւասարութեան յաղթանակին մեծ ու վսեմաւոր օրը»:

Եւ երբ մեր այս կոնդակը թեմին բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կը կարդացուէր, նոյն պահուն ժողովրդեան մոլեռանդութիւնը դրգռող եւ չարդին իրականութիւնը փութացնող «Արաբ Մոլա» անունին տակ ծպտուած հօճա մը վիլայէթին չրջանը կ'ընէր եւ Սիսի, Կարսի ու զանազան տեղերու մզկիթներուն մէջ իր ամբոխավար քարոզները սա բառերով կը վերջացնէր. «Եեավուրլար եըլան տըրլար, ասգարլար, օնլարըն պաշընը էգմէտիքչէ պիզ միսլիմանլար ռահաթ օլմայըզ» («Անհաւատները օձեր են, կը խայթեն եւ այնքան ատեն որ չեզմուին անոնց գլուխները, մենք իսլամականներս՝ հանգիստ չենք կրնար ըլլալ»): Այս լուրը պաշտօնապէս հաղորդուած ըլլալով Առաջնորդարանիս, անմիջապէս կուսակալին կ'երթամ, կը բողոքեմ այդ խայտառակ խռովարարին դէմ, եւ կը պահանջեմ, որ անմիջապէս հեռագրով հրաման տրուի ձերբակալելու այդ կեղծ կրօնաւորը եւ երկրէն դուրս հանելու: Ճէվատ պէյ աղէսի ծիծաղով մը կ'ընդունի առաջարկութիւնս. կը խոստանայ հեռագրել եւ նահանգիս կեդրոնը բերել տալ խռովարար քարոզիչը: Երկու օր վերջը մարդասպան կուսակալը մեզ կը հաղորդէ, թէ նոյն քարոզիչը հրապարակաւ զղջում յայտնած է Ասոյ մէջ, եւ թէ հիմակ աներեւոյթ եղած է անիկա: Կը զարմանայի տրուած բացատրութիւններու վրայ, որովհետեւ վստահ էի, թէ անբարեխիղճ կառավարութիւնը թոյլ տուած էր, որ ամբոխավար կրօնաւորը չրջէր նահանգին մէջ, եւ այս անգամ գաղտնօրէն յուզէր արդէն իսկ Սահմանադրութեան հռչակուած օրէն ի վեր Հայերուն դէմ դրգռուող չարաչահ մոլեռանդութիւնը: Մեր այս համոզումը իր հաստատութիւնը գտաւ թեմական այցելութեանս միջոցին կատարած քննութիւններէս: Որովհետեւ մինչեւ ճէպել Պէրէքէթի յետին գիւղերը այցելած էր այդ ծպտեալ մօլլան, եւ Շէյխիաթը Ահմէտիյէի մոլեռանդօրէն խեղաթիւրուած սկզբունքները քարոզած գիւղացի ժողովուրդներուն, ինչպէս պատմեցին մեզի այն տեղ, Խառնըի (Պաղչայ-Գազա) ազգայինները:

Որովհետեւ հակառակ մեր յորդորներուն եւ մեր պաշտօնական դիմումներուն Ջարդի սպառնալիքը Դամոկլեսեան սուրի պէս լերան հայ ժողովրդեան գլխուն վրայ կախուած ըլլալը մեզի կը հաղորդէին ղրկուած մասնաւոր պատգամաւորներ, Նոյեմբեր 2–3ին տիպուեցայ թեմական այցելութիւն մը կատարել ճէպէլ Պէրէքէթի մեր հայ ժողովուրդին, կացութիւնը մօտէն քննելու եւ դարման մը խորհելու համար:

(Շար· 10)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ջրբաշեան 200 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec AYP FM
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— Présentation
— Dédicaces
— Signatures.

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով իմացանք վաստակաւոր մտաւորական եւ մանկավարժ, Գրիգոր Շահինեանի մահը, որ մեծ կորուստ մըն է հայ մշակոյթին եւ Պէյրութի կրթական հաստատութիւններուն համար։

Համազգայինի Փարիզի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ եւ զաւակներուն։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին՝
ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 10ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Փետրուար 27
Մարտ 6, 13, 20, 27
Ապրիլ 3

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւն (Հսկում) կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին
Շաբաթ օրերը՝ ժամը 18ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Փետրուար 25
Մարտ 4, 11, 18, 25
Ապրիլ 1

Մեծ Պահքի ընթացքին, ժամերգութեամբ՝
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ
կը կատարուի նաեւ՝

27 Փետրուար, Ուրբաթ, 5րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին
ժամը 19ին

6 Մարտ, Ուրբաթ, 12րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Արճեուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին
ժամը 19ին

13 Մարտ, Ուրբաթ, 19րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Իսէ-լէ-Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին
ժամը 18·30ին

27 Մարտ, Ուրբաթ, 26րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում
Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 19ին

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին Շաբաթի երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։
Շաբաթ, Փետրուար 25ին
Շաբաթ, Մարտ 4ին
Շաբաթ, Մարտ 11ին
Շաբաթ, Մարտ 18ին, Միջինք։ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ ժամը 17ին՝ Հսկում։
Շաբաթ, Մարտ 25ին
Շաբաթ, Ապրիլ 1ին։

* * *

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։
ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծի Պահոց Շաբաթ Երեկոյեան Մարսէյլի Սբրոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի (Հանգստեան եւ Խաղաղական) ժամերգութիւն հետեւեալ օրերուն՝
Շաբաթ, Փետր. 25, ժամը 17·30ին,
Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը 17·30ին
Շաբաթ, Մարտ 11, ժամը 17·30ին
Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 17·30ին
Շաբաթ, Մարտ 25, ժամը 17·30ին
Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 17·30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱՇԱԵՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le 1er mars

VOYAGE DECOUVERTE en ARMENIE et au KARABAGH
Séjour Jeunes de 15 à 18 ans
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le 1er avril.

Les renseignements détailléssur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org /voyage-decouverte-armenie/
http://enfants.agbueurope.org/colonie-de-vacances/

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

հանելով 206,15 միլիոն եւրոյի։ Վաճառուած գործերու կարգին են Մաթիսի մէկ պատառը որ գնուած է 35,9 միլիոն եւրոյի։ Վաճառքը կը չարունակուէր երկու յաջորդական օրերն ալ։

ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ էօրովիզիոնը գտած են ապէս անուղղակի վրէժ լուծելու միջոց Ռուանտանէն եւ մանաւանդ Պուտինէն։ Թէեւ յաղթելու որեւէ յոյս չունի, բայց եւ այնպէս վրաստան որոշած է երկիներու խմբակ մը ղրկել՝ Տխուր Սթեֆան եւ Յ-ժէ-, որու երգն է «Ուի տոն'թ ուանթ փուէթ ին», որ բառախաղով մը պիտի նշանակէր «Պուտինը չենք ուզեր»...։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Affiche COMPLET

***

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26
JEUDI
26 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցթանաւ : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 22·149 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·149

ՊԵԼՃԻՕ

ԺԽՏՈՂ ԻՄԱՄԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ԳՈՐԾԻ ԳԼՈՒԽ Է

Պելճիոյ հայկական եւ հրէական կազմակերպութիւններու խորհուրդներուն նախագահները, «Ցիւղդութիւն եւ արդարութիւն» կազմակերպութեան նախագահը Փետր. 23ին յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած են, պահանջելու համար որ անյապաղ միջոցներ ձեռք առնուին ժխտող իմամի մը դէմ։

Ինդրոյ առաջիկայ կրօնաւորը որ որպէս կրօնական դիտելիքներու ուսուցիչ պաշտօնի կոչուած է, 2007 Փետրուարին հրապարակաւ ժխտողական արարք դործած է նախակրթարանի մը մէջ «Անն Ֆրանքի օրագիր»ին նուիրուած ներկայացումի մը ընթացքին, երբ հանդիսավարը յիշած է նաեւ Հայկական ցեղասպանութիւնը։ Պատահարը տեղի ունեցած է աշակերտներու ներկայութեան եւ պատճառ դարձած որ ներկայացումը ընդհատուի։

Հայկական եւ հրէական կազմակերպութիւններու խորհուրդներուն նախագահները, «Ցիւղդութիւն եւ արդարութիւն» կազմակերպութեան նախագահը Փետր. 23ի իրենց յայտարարութեամբ պահանջած են որ անյապաղ վերջ տրուի իմամին պաշտօնավարութեան, անհրաժեշտ հրահանգները տրուին կրթական հաստատութիւններու ղեկավարներուն, որպէսզի յետագայ նման պատահարներու հետեւանքները անյապաղ պատժուին, եւ եթէ խիստ չափանիշներ կիրարկուին երիտասարդներ կրթելու պաշտօն ունեցող անձերու ընտրութեան մէջ, Հայկական ցեղասպանութիւնը Ա. Աշխարհամարտի չորսհարիւրամեակին մէջ պարտադիր դասանիւթ ըլլայ վարժարաններուն մէջ։

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԹԻՐԱԽ

Խորհրդապետի հայկական գերեզմանատան մէջ Փետր. 22ին նկատուած է որ դամբանաքար մը խորտակուած, ուրիշներ ալ տապալած են։ Նման արարք դործուած էր 2008 Հոկտեմբերին ալ ու Պոլսոյ քաղաքապետարանի գերեզմաններու տնօրինութիւնը նորոգած էր կոտրատած դամբանաքարերը։

Որոշուած է անհրաժեշտ նորոգութենէն եւս ապահովութեան քարճր ցանցով մը պաշտպանել գերեզմանատունը եւ դիտերապահներ պաշտօնի կոչել, յետագայ նման արարքներ արդիլելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ ԼԵՒՈՆ ՋԱՒԷՆ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Հայաստանի գրողներու միութեան նոր շէնքին տպարանը որոշուած է կոչել Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեանի անունով։ Տպարանը նուէրն է ՀԲԸՄ-ի։

Լ. Զ. Սիւրմէլեան (1907 _ 1997) ծնած է Տրապիզոնի մէջ, յետոյ հաստատուած ԱՄՆ ուր դասախօսած է տարբեր համալսարաններու մէջ։ Տէր է հայերէն եւ անդլերէն ստեղծագործական կարեւոր վաստակի մը որ կ'ընդգրկէ բանաստեղծութիւն, արձակ, գրականագիտական էջեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ ՍՊԱՌՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ

Թուրքիոյ Արտաքին գաղաքականութեան եւ պաշտպանութեան հետազոտութեան խումբը «Քրտական հարցը» խորագրեալ տեղեկագիր մը պատրաստած է։ Հոն կը չեշտուի թէ յառաջիկայ տարիներուն ալ Թուրքիոյ օրակարգին ամէնէն բարդ հարցը պիտի ըլլայ քրտական խնդիրը։ Եւ եթէ տարողունակ լուծում մը գտնել կարելի չըլլայ անոր, Թուրքիոյ միամանականութիւնը, ապահովութիւնն ու կայունութիւնը պիտի չարունակեն սպառնալիքի տակ մնալ։ Թուրքիա պէտք է յաջողի այդ խնդիրը լուծել իր իսկ մէջ։ Հակառակ պարագային կրնայ դէմ յանդիման մնալ աւելի քան ներքին ցեղային խնդրի մը, անդրսահմանային հարցի մը։

Տեղեկագիրը որպէս լուծումի քաղաքական մօտեցում, կ'առաջարկէ միաւորական պետութեան հիմով ճանչնալ քրտական մշակութային ինքնութիւնը։ Աւելի լայնախոհ մօտեցում ունենալ ցեղային ծագումով հիմնուած քաղաքական կուսակցութիւններուն նկատմամբ, չըմոռնալ որ սահմանադրական կարգերու տակ այդ քնոյթի կուսակցութիւններուն դոյութիւնը արդելիչ կարեւոր ազդակ կ'ըլլայ ահաբեկչութեան առջեւ։

Թելադրանքներու շարքին են տակաւին պետական ձայնասփիւռ-հեռատեսիլի քրտերէն սփռումները ամբողջ շրջանին մէջ տարածումը, քրտերէնին որպէս ընտրովի դաս ներդրումը դպրոցական ծրագիրներուն մէջ, քրտերէնի ու քիւրտ դրականութեան համալսարանական ամպիոններու հաստատումը, եւլն.։

Տեղեկագիրը ունի տնտեսական ենթաբաժին մըն ալ։ Հոն կ'ըսուի թէ Հիւսիսային Իրաքի Քրքական նաւթատարները պէտք չէ շրջանցեն Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան շրջանը։ Կը թելադրուի աւելցնել սահմանային անցքերուն թիւը, դիւրացնել ելքն ու մուտքը, նեցուկ կանգնիլ Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան գօտիին Հիւսիսային Իրաք արտածում ընելու թեկնածու ճեռնարկութիւններուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ լուրջ դժուարութիւններ ունի իր կառավարութիւնը կազմելու համար։ Լիվնիէն եռք, Պարաք ալ (աշխատաւորական) կը մերժէր իր մասնակցութիւնը, չեշտելով.- «Պատասխանատու ընդդիմութիւն մըն ենք, լուռ եւ չինարար»։ Հարցազրոյցի մը ընթացքին Քատիմայի երեսփոխան մը՝ Ցահի Հանէկպի կ'ըսէ Մոնտի թղթակցին (փետր. 25), որ «ազդային միասնականութեան կառավարութիւն մը բոլորովին բացառուած է»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պատրաստ են աւելի քան 900 միլիոն տոլար տրամադրել Գազայի վերաշինութեան համար, այսինքն վերակառուցանելու ինչ որ Իսրայէլ քարուքանդ ըրաւ Ցունուարին։ Արդէն քարտուղար Ցիլըրին ու Մուտքը, նեցուկ կանգնիլ Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան գօտիին Հիւսիսային Իրաք արտածում ընելու թեկնածու ճեռնարկութիւններուն։

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՐԴԻՆԵՐ»Ը պաշտօնապէս ճանչցուեցան Գերմանիոյ կողմէ։

ՏԵՐՈՐԻՆԻ

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Անխուսափելի էր։ Շաբաթներէ, չըսելու համար ամիսներէ ի վեր դիտէինք։ Բայց, միշտ յոյս մը կար։ Տժգոյն, փոքրիկ յոյս մը։ Ան որ կ'ապրեցնէ ողջերը։ Այդ յոյսն ալ մարեցաւ Փետրուար 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, երբ ժամը 19ին մեր սիրելի Զուլալը իր հոգին աւանդեց Նիսի Լազասանէը հիւանդանոցը, յետ անողոք եւ տժգոյնելի հիւանդութեան։

Կենսագրականը։ Կենսագրականները չեն որ կրնան հարազատ դիմագիծը տալ անձի մը, աւելին՝ երբ ան բանաստեղծ է։ Ցիշենք սակայն յատկանշական դիծերը։

Զուլալ Գազանճեան ծնած է Մուսա տաղ 1936 Հոկտեմբեր 10ին։ Մանկութիւնը անցուցած է Հալէպ եւ Պէյրութ (Ա.նճաը), ապա 1949ին մեկնած է Վենետիկ և ուսումը չարունակած է Ս. Ղազարի դպրեվանքը, մեծ Մխիթարեաններու չունչին տակ, ինչպէս Հ. Եղիա Փէչիկեան, Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան։ Այդ շրջանին է որ կատարելագործած է արեւմտահայերէնը, որ յետագային անքան նրբութեամբ եւ ինքնուրոյն ոճով տեղ պիտի գտնէր իր բանաստեղծութիւններուն թէ արձակին մէջ։ 1954ին վերադարձած էր Հալէպ եւ մինչեւ 1961 ուսուցչական պաշտօն վարած տեղւոյն ազգային վարժարաններուն մէջ։ Այդ թուականէն ետք հաստատուած էր Փարիզ, ուր տարիներու երկայնքին պանապան պաշտօններ վարած է Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, ուր շրջան մը ուսուցչութիւն ըրած է, բայց կեանքը ստիպած է որ նաեւ նեռուի առեւտրական ասպարէզ։ Վերջին տարիներուն իր ժամանակը բաժնած էր Երեւանի եւ Փարիզի միջեւ։ 2003ին կոկորդի խլիրդը կը ստիպէր որ գործողութեան ենթարկըւի Փարիզ, բայց տարիներու երկայնքին հիւանդութիւնը կը կրկնուէր եւ 2008ին այլեւս ոչ մէկ դարմանում կրնար փրկարար դեր կատարել։ Վերջին ամիսներուն, Հոկտ. 1էն ի վեր, կը մնար Մոնթէ-Գարլօ եւ ամբողջ այդ շրջանին, տուները թէ հիւանդանոցը, ենթակայ էր ձիէրճեան ամոլին եւ մասնաւորաբար ժողիանին անսակարկ հոգածութեան եւ նուիրումին։

Իր գործերն են «Կեանքը-քոյրս» (1964, «Ցառաջ» մատենաշար), «Աբեւծապկի մը նման» (1975, «Ցառաջ» մատենաշար), «Շարունակելի» (1988, Վենետիկ), «Նորատուզ» (1992, Վենետիկ), «Բանաստեղծութիւններ» (1996, Երեւան)։ 1998ին, Վենետիկի մէջ լոյս կը տեսնէին «Համընտիր հայ հին բանաստեղծութեան» երկու հատորները։ 2008ին ալ, Հալէպի մէջ լոյս կը տեսնէր «Քերթուածներ» խորագրին տակ իր գործերէն ծաղկաքաղ մը։ Աչխատակցած է «Ցառաջ»ի։

* * *

«Դար մը գրականութեան» Բ. հատորին մէջ (1982) Մինաս Թէօլէօլեան լայնօրէն կ'անդրադառնար Զուլալի գործին եւ դայն, ի մէջ այլոց, կը բնորոշէր սա պէս.- «Արժանաւոր նորերու մէջ մէկն է այն քիչերէն որոնց քերթուածը կը չարունակէ մնալ ապրուած կեանքէն, երազած սէրերէ, արեւէն ու լոյսէն, ցաւէն ու գեղեցկութենէն վկայութիւն մը, ըլլալով հանդերձ ժամանակին հետ վերանորոգ, արտայայտութեան իր միջոցներով հարուստ եւ ինքնատիպ բանաստեղծի մը ինքնատիպ ազատագրումը՝ ընկալեալ բոլոր ձեւերէն։ ...Անոր արձակ թէ քերթուած բանաստեղծութիւնները Արուեստագէտ սերունդի ատանդութիւններէն, յաճախ նաեւ դասական ոդիէն վկայութիւններ կը թերեն։ ...Անոնց ճարտարապետական հէնքը կու գայ մտածման հեղումէն եւ բիւրեղացումէն»...։

* * *

Դժուար է քանի մը տողով, մանաւանդ ա՛յս պարագային խօսիլ իր վաստակին մասին։ Բայց, կարելի չէ, գոնէ հակիրճ կերպով, չանդրադառնալ իր լեզուին՝ մաքուր, յստակ, վճիտ, զուլալ, որ նոր գոյն մը տուաւ մեր այնքան գեղեցիկ արեւմտահայերէնին։

Բանաստեղծէն անդին, պոհեմ բանաստեղծէն, Զուլալ լաւագոյն ընկերն էր, զոր կարելի էր ունենալ։ Հաղորդական, այնքան ջերմութիւն կը դնէր սեղանեռու չուրջ հաւաքուած ընկերներուն, երբ Մեծարենց կամ Վարուժան կ'արտասանէր։

* * *

Ու այսպէս օրերը, ժամերը անցան ու մեր (եւ իր) այդ փոքրիկ ժժգոյն յոյսն ալ մարեցաւ իրեն հետ։

Գնաց։ Նման իր այնքան սիրած բանաստեղծին՝ մնաս բարով ոչ ոքի։

Իսկ մե՞նք։ Տխրութիւն մը կայ մեր սրտին խորը, տխրութիւն մը որ կը ցաւցնէ, որովհետեւ

Il est mort le poète...

Ամանք զաւակներն են գերմանացի գինուորի մը եւ ֆրանսացի կնոջ մը, ծնած գրաւման չրջանին եւ որ «պոռնկորդի» որակուած էին ընդհանրապէս։ Գերմանիոյ Ներքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարած է որ Պէրլին որոշած է գերման քաղաքացիութիւն չնորհել անոնց։ Պէտք է անճնապէս ներկայանալ։ Կը կարծուի որ 200 հազար է իրենց թիւը։

ԳԻՍ Տ'ԷՓՄԱՐՆԵԼ - ՊԱՆՔ ՓՈՓԻԼԷՐ դրամատուներու ճուլումին առթիւ, Սարքոզի անոր գլուխը դրաւ էլիզէի իր քարտուղարին կցորդը՝ տնտեսագէտ Ֆրանսուա Փէրոլ, ինչ որ նոր բանավէճի մը դուռ բացաւ ընդդիմութեան մէջ։ Բայց, նախագահը յետքայլ չըրաւ եւ պնդեց որ բարոյագիտական ոչ մէկ արգելք կայ, հակառակ անոր որ հակասահմանադրական կը նկատուի, որովհետեւ չի պատահիր որ ոչ-պետական դրամատուն մը գլուխը դրուի պետական պաշտօնատար մը։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգային ժողովը վրդոված է երբ Ահմէտ Թիւրք, ժողովրդավար ընկերութեան մը համար կուսակցութեան ղեկավարը իր ելոյթը քրտերէն ըրած է, բայց հեռատեսիլի հանրային կայանը անմիջապէս ընդհատած է հաղորդումը։ Կարգ մը երեսփոխաններ սակայն ծափահարած են։ Ասոնք մաս կը կազմեն քրտական (ՏԹՓ) կուսակցութեան։ Բոլոր միւս կուսակցութիւնները դատապարտած են, ճչդելով թէ «Թուրքիոյ պաշտօնական լեզուն թրքերէնն է»։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, Փետր. 24ին, ամերիկացի չորս զինուորներ մեռած են ռումբի մը պայթումէն, երբ իրենց կառքը կ'անցնէր։ Այս նոր արարքով, ամերիկեան կորուստները 29 մեռելի հասած են 2009ին։

ԿՐԵՄԼԻՆԸ 1500 պաշտօնատարի վրայ 100ը պաշտօնազրկած է խնայողութեան համար, տագնապին հետեւանքով։ Ծախքերն ալ կը նուազին մինչեւ 2011, յայ-

(Շար.ր Գ. էջ)

ՀՈՂԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Տասը հինգ դար չարունակ հայ ժողովուրդը հողի զիջեց, կորնցուց: Իր հողին վրայ դարձաւ օտարին հպատակը, եւ փոքրամասնութիւն դարձած հպատակ: Հայաստանի հանրապետութեան ներկայ տարածքին վրայ — երբ ան 1828ին Ռուսիոյ կցուեցաւ — Հայերը կը կազմէին բնակչութեան միմիայն 30 տոկոսը. մնացեալը Թուրք, Քիւրտ, Ազերի, Պարսիկ էր: Իսկ 1915ին Արեւմտեան Հայաստանի միայն Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն էին, հազիւ 55-60 տոկոսով: Ի՞նչ եղան Աբշակունեաց թագաւորութեան ատեն հինգ միլիոն գնահատուած Հայերը: Որքան որ չատ կրկնուած է թէ առանց 1918ի Մայիսի Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի յաղթական մարտերուն, հայութիւնը ի սպառ սրբըւած կ'ըլլար իր 3000ամեայ պատմական հողերուն վրայէն, չամբոյնաւիֆ սակայն ընդունելու որ փորձառու դիւանագէտներու, խաղաֆագէտներու չգոյութեան պատճառաւ, յայտնդող Յունիս 4ի Պաթումի դաշնագիրը մեզի համար ռազմական յաղթանակը դարձուց դիւանագիտական պարտութիւն: Հայաստանի առաջին հանրապետութեան կարճատեւ գոյութեան ընթացքին, անոր ոչ մէկ սահմանը յստակօրէն գծուեցաւ ու դրացի երկիրներուն հետ դաշնագրերով վաւերացուեցաւ: Վրաստանի հետ տեղի ունեցաւ կարճատեւ պատերազմ, իսկ Ադրբեջանի հետ կացութիւնը խիստ յարուցած մնաց: Տակաւին անուանապէս սուլթանական Թուրքիոյ «պարտադրուած» Սեւրի դաշնագրին ալ ճակատագիրը յայտնի է բոլորին. «միջազգային դիւանագիտութեան» բարձրորակ զաւեշտ մը որուն հաւատալու միամտութիւնն ունեցան միայն Ցոյները եւ Հայերը:

Իսկ խորհրդային հանրապետութիւն դարձած Հայաստանի սահմանները յետագային գծեց ինքը՝ հանճարափայլ պետաւորը: Եթէ «արտաքին» սահմանները Հայերուն պարտադրուած Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերով վաւերացուեցան, «ներքինները», ձեւական եւ հակասական յայտարարութիւններէ յետոյ (ազերի Նարիմանով Աբցախը եւ Նախիջեւանը Հայաստանի մաս կը ճանչնար...): Ստալին մեղի ի վերջոյ «նուիրեց» 29·800 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն: Պաթումի դաշնագրէն երեք անգամ աւելի տարածութիւն, «էսփաս վիթալ»: Այն ատեն Թերեւս ատիկա բաւարար էր 800·000 բնակչութեան համար: Սակայն երկրի մը հողը միայն տարածութեամբ չի չափուիր. նըկատի կ'առնուին նաեւ բնական սահմանները: Արեւմուտքէն կը պահակէր Արաքսի սահմանին կէսը՝ Շարուր—Նախիջեւանի անջատումով: Իսկ արեւելեան սահմանը կատարեալ ժանեակ մը. (նոյնը նաեւ 1923ին «ինքնավար մարզ» հռչակուած Լեռնային Ղարաբաղը, որ Ալիեւի նահանգին հազիւ կէսը կը ներկայացնէր):

Սարդարապատի ճակատամարտէն 70 տարի յետոյ, հայութեան պարտադրուեցաւ երկրորդ գոյամարտ մը եւս, Արցախեանը որ «մեր ոգւոց սուրբ արիւնով» յաղթական ուտարտեցաւ:

Արեան դինը սուղ էր, չատ սուղ, մա՛նաւանդ արցախահայութեան համար: Սակայն այս ռազմական յաղթանակը եւս, 1918ի նմանութեամբ, դիւանագիտական յաղթանակով չպսակուեցաւ: 1994ին, պարտուած Ադրբեջան հրաժարեցաւ միայն, ո՛չ զինադադար: Հրադադարը աւելի խախուտ է, քան զինադադարը որ կը տանի յաղթական կողմին պարտադրած խաղաղութեան դաշնագրով վերջնական սահմաններու գծումի: Աւելի քան 12 տարի է որ «բանակցութիւնները» կը տարուին Արցախեան հիմնահարցը կարգաւորելու համար: Այդ բանակցութիւններուն չի մասնակցիր բուն ենթական՝ Արցախը: Դուբէն դիտած (եւ կարծեմ մեզի չափ ալ անգէտ է Հայաստանի «չարքային» քաղաքացին) այդ թերացումը, տկարութիւնը կարելի՞ է վերագրել Գ. հանրապետութեան առաջին նախագահին: Կացութիւններ կան որոնք որչափ ձգձգուին, օգտակար են մէկ կողմին,— անշուշտ ուժեղին — ինչպիսին է Պաղեստինեան հարցը: Հոն Իսրայէլ խիստ խնամուած, մտածուած ծրագրով կը չարունակէ թաղերը, քաղաքներ ու գիւղեր չինել, դրաւած հողերուն վրայ հրեայ բնակչութիւնը աւելցնել: Ինչքան որ ուզեն թող բողոքեն մարդիկ. ինք ունի է՛ւ նիւթական, է՛ւ ռազմական ուժը այդ քաղաքականութիւնը տանելու:

1994ին պատահեցաւ թէ՛ Լեռնային Ղարաբաղի նախկին մարզը, թէ՛ ամբողջ պատմական Արցախը: Հրադադարի դիծը կ'ապահովէ թէ՛ Ղարաբաղի, եւ թէ բուն Հայաստանի պաշտպանութիւնը: Սակայն այդ հողերու Հայերով վերաբնակեցումը հարց է. աւելի թէական, քան՝ իրական: Ասոր կը պակսին նիւթական միջոցները (քանի մը միլիառ տոլար կամ եւրօ), որպէսզի մարդիկ կարենան երթալ հոն հաստատուիլ, եւ ԻՄ. դարու մարդավայել կեանքով ապրիլ (բաւ է Հայաստանի հեռատեսիլէն դիտել Հայաստանի հեռաւոր գիւղերու վիճակը ուր մարդիկ կ'ապրին ԺԹ. դարու մակարդակով եւ սրտի ճմլումով չունենալ):

Բանակցային հոլովոյթը ունի չատ մը «կնքահայրներ». ասոնց մէջ Օ.Է.Ս.Ը.-ի նշանակած երեք նախագահները, Ա.Մ.Ն., Ռուսաստան եւ Ֆրանսա, որոնց ներկայացուցիչները տարին քանի մը անգամ կ'երթան, կուգան Բաքու, Երեւան եւ Ստեփանակերտ...: Ամերիկա իր չահը կը հետապնդէ, աւելի ճիշդ դրամատիրական դեկավար շրջանակներու չահը, նաեւ, կազ եւ մասամբ նոցին: Կը բաւէ իր երիտասարդ ներկայացուցիչին Մէթիու Պրայզայի չնական դէմքը տեսնել եւ խրատականները լսել, նողկանք ըզգալու համար: Ֆրանսա՞ն... դժուար չէ յիշել Սեւրը եւ անոր յաջորդող քայլերը մտաբերել. Կիլիկիոյ լքում, Իսկենտերունի սանճաղի Թուրքիոյ նուէրը, եւ քանի մը չաթթ առաջ ալ Ցեղասպանութեան ճանաչումին աստիճանական ղրկումը: Մնաց Ռուսաստանը: Եթէ, ինչպէս կ'ըսէր զօր. Տը Կօլ, պետութիւնները միայն չահեր ունին, Թերեւս կովկասեան խճանկարին մէջ Ռուսերուն ներկայի չահերը «կը համընկնին» մերիններուն եւ ան — առայժմ կ'երեւի ամէնէն յուսալին վերոյիշեալ երեքէն:

Հայաստանի բախտը 1997էն ասդին այնպէս մը բերաւ որ հոն դարաբաղցիները են իշխողները: Թէ նախորդ, թէ ալ ներկայ նախագահը մարդիկ են որոնք զէն ի ձեռին պաշտպանեցին Հայոց հողը: Նոյնն է պարագան այժմու պաշտպանութեան նախարար զօր. Սէյրան Օհանեանին: Անոնք չեն լքեր, չեն տար հողը, մայր հողը, սուրբ հողը: Տակաւին քանի մը օր առաջ նախագահ Սարգսեան կը յայտարարէր. «Արցախը գին չունի»: Իսկ Մխիթիթի մէջ կը յայտարարէր թէ մեղա՞ր է ղարաբաղցին որ չյօժարեցաւ ջարդուիլ:

Միջազգային իրաւական գետնի վրայ սակայն, հարցը կը բախի երկու անհաշտ բեւեռացումներու: Մէկ կողմէ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը զոր կը պաշտպանեն Հայերը. միւսը՝ հողային ամբողջութիւնը որ Ազերիներու հիմնակէտն է: Նման հարցի առջեւ Ֆրանսերէնը ունի «résoudre la quadrature du cercle»ի ասոյթ...: Մէկն կողմէ մարդիկ կ'ըսեն թէ հարցը ռազմական լուծում չունի, այլ բանակցական: Բանակցիլ ալ կ'ենթադրէ փոխադարձ զիջում, բաժանարար անջըպետին կէս ժամբան կտրելը: Վերեւ յիշեցինք որ Գերմանիա 30 տարիէն կրցաւ մարսել Օտէր—Նայս գծով իրմէ խլուած հողերու կորուստը: Ազերիներու համար ալ մեծագոյն զիջումը Ղարաբաղի կորուստը կըլլայ ըլլալ: Ի՞նչ կրնայ զիջիլ հայկական կողմը երբ 15 տարիէ ի վեր չկրցաւ ազատագրուած տարածութիւնները հայաբնակ դարձնել, եթէ ոչ այդ տարածութիւններէն քիչ մը հող: Թէ ոչ ուժը ունի՞ անզիջող ըլլալու:

Փետրուար 2009

Մարսէյլ

ԱՐԴԱՐ ՊԱՀԱՆՋ, ՈՉ ՄԻ ՆԱՀԱՆՋ

ՆՈՒԱՐԴ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ

1985 թուականին ԽՍՀՄ նախագահ Գորբաչովի հռչակած վերակառուցման կուրսը առիթ դարձաւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի բնակչութեան համար տասնամեակներով մէկ քնած, մէկ արթնացած իղձը կրկին բարձրաձայնելու, պատմական արդարութիւնը վերականգնելու: «Հրապարակայնութիւն» եւ «ժողովրդավարութիւն» կարգախօսները Ղարաբաղում ընկալեցին այնպիսի հաւատով ու այնպիսի ուժով որուեցին նոր գաղափարներին (ինչպէս 70 տարի առաջ՝ բոլշեւիզմին), որ ոչ մի ուժ նրանց այլեւս չէր կարող կանգնեցնել: Ժողովուրդը լցուեց Ստեփանակերտի Լենինի անունը կրող հրապարակ: Կուսակցութեան ԼՂԻՄ մարզկոմի, մարզգործկոմի եւ «Խորհրդային Ղարաբաղ» պաշտօնաթերթի խմբագրութեան չէնքերը չրջապատուեցին հոծ բազմութեամբ:

Հանրահաւաքներ, ցոյցեր: Դասախօս Գրիգորի Ասֆանասեանը խմբից խումբ էր անցնում, ծոցագրպանից հանում Լենինի բրոշիւրը ժողովուրդների ինքնորոշման մասին, բարձր թափահարում ուշադրութիւն գրաւելու համար, ապա բառերը, մտքերը հատ-հատ ընդգծելով կարդում: Ժողովուրդը լսում էր՝ թեթեւակի զարմանում, ուրախանում, էսպիսի—էսպիսի բաներ էլ ուներ առաջնորդը գրած, իրենք չեն իմացել, ու լցուած իրենց պահանջի խորին արդարացիութեամբ ու ներքին համոզուածութեամբ, որ հեղեղատի ծեծուած, քշուած գլաքարի ամրութիւնն ունի, ժողովուրդը գոչում, վանկարկում է.

— Լե-նի՛ն:

— Պար-ա՛-ա՛: — Գոր-բա-չո՛վ:

Ինդիւնից Թուում է, «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթի խմբագրութեան հին, ճռճռացող չէնքը ուր-որ է, կը փլուի: 60 հազարանոց քաղաքը դատարկուել ու լցուել էր հրապարակը՝ ծեր, երեխայ, կին, աղամարդ, կանայք նոյնիսկ ծծկեր երեխաների հետ: Շրջաններից, գիւղերից գալիս էին հա գալիս՝ հացով, մորթած ոչխարներով, պանիր ու թթու դրածներով. լսել էին, որ մարդիկ վախենում են հրապարակը թողնեն, զինուորները լցուեն ու գրաւեն այն վայրը, որտեղից իրենք կարողանում են իրենց ձայնը հասցնել Մոսկուա, Կրեմլ, նոյնիսկ աշխարհին: Խորհրդային զօրանոցի փչալարերը թուլացել էին, եւ «Ռոյտեր» «Բի-Բի-Սի», «Ազատութիւն» լրատուական գործակալութիւններից այդ օրերին պարբերաբար զանգում էին խմբագրութիւն՝ թարմ տեղեկութիւն ստանալու. ինչ պահանջում ցուցարարները, ինչքան մարդ է մասնակցում ցոյցին, ինչ կարգախօսներ կան: «Իսկ հակախորհրդայի՞ն»,— հարցնում էին: «Ի՞նչ էք ասում: Ոչ: Ոչ: Մենք խորհրդային կարգերի, կոմունիստական վարչակարգի կողմնակիցներ ենք: Մենք Ադրբեջանի,— հեռախօսը վերցրած լրագրողի ձայնը չչնջոցի վերածուեց,— զաղութային լծի դէմ ենք»: 24 ժամից յետոյ դրսի աշխարհից այլեւս ոչ մի զանգ չէնչեց: ՊԱԿ-ը գործում էր: Մարդկանց ծովացած չրջանը լայնացել, ընդգրկել էր մերձփողոցները: Քաղաքի պատերին այդ օրերին մի յայտարարութիւն էր փակցուել. «Մարդիկ, բոլորդ դուրս եկէք, դէպի հրապարակ, հանդիսատես եղէք ձեր տների, ունեցածքի համար»,— լուրեր էին պատում, թէ քէական աշխարհի մարդիկ էին յայտարարութիւնը կպցրել: Այդ ամիսներին մի խոտ չարտրուեց, մի ծառի ճիւղ չչարդուեց, ոստիկանութեան ներքին գործերում ոչ մի գողութեան եւ կարգազանցութեան դէպք չարձանագրուեց: Մէկը՝ ճաղատ գլխով, աչքերը խոշոր, հայեացքը կախ, ուղիղ չէր նայում մարդկանց աչքերին, եւ մշուշոտ, որպիսին ունենում են մարխուանայի երկրպագուները, խմբից խումբ էր անցնում. «Հնարաւոր չէ Ղարաբաղի հարցը խաղաղ ճանապարհով լուծել: Հարկաւոր է դինուել, զէնք ձեռք բերել»: Սա ո՞վ է, հօ պրովոկատո՞ր չէ կամ խելագար: Ի՞նչ զէնք, ի՞նչ բան, Մոսկուան հարցը կը լուծի: Ցուցարարների տարօրինակ ու զարմացած հայեացքների տակ մարդը չարունակում է իր քարոզը: «Ուշադրութիւն մի դարձրէք, 15 տարի բանտ է նստել հէնց էդ զէնքի համար»,— ցուցարարներից մէկը ճանաչեց ու իր խմբով հեռու քաչուեց: Մարդը չարունակեց խմբից խումբ գնալ:

Որտեղից որտեղ, մի քանի տախտակ ճարուեց, մի քանի րոպէում տախտակամած սարքեցին: Մի կնոջ հրելով ու բոթելով բարձրացրին տրքած բեմ: Կինը սկզբում զարմացած չորս կողմը նայեց, ապա տեսնելով ցուցարարների՝ իրեն չարած պայծառ հայեացքները, փորձեց ձգուել, բայց կոնքերից դուրս պրծած չաղ-չաղ մսերը թոյլ չտուեցին ընդունել իր ցանկացած ձեւը, ձեռքը առաջ մեկնեց դէպի Լենինի յուշարձանը: Ամբոխի մէջ մէկը վոթկացրեց՝ տեսնելով կնոջ ու առաջնորդի մեկնած ձեռքերը եւ արժանացաւ կողքին կանգնածների տատող հայեացքներին:

— Ընկեր Լենին, մատաղ լինեմ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԾՄԱՆ 15 ԱՄԵԱԿԸ

1915ի արհաւիրքէն եւ ճակատագրական օրերէն մազապուրծ ազատած մեծ թիւով հայորդիները, լքելով իրենց պապենական օճախները կուգան Ֆրանսա եւ կը հաստատուին Մարսէյլի Սէն Ժեռոմ, Պօմոն, Պուլվար Օտոս, Սէն Թ'Անթուան, Սէն Լու թաղամասերը: Բազմաթիւ եւ բազմատեսակ դժուարութիւններու ընդմէջէն կը ջանան կազմակերպել իրենց ընկերային եւ ընտանեկան կեանքը: Հակառակ այս անտանելի նոր կեանքի հրամայականներուն, իրենց ինքնութիւնը պահելու, հօրենական բարքերը, աւանդութիւններն ու սրբութիւնները չարունակելու գիտակցութեամբ, կը հիմնեն եկեղեցիներ, կը հիմնեն միօրեայ կամ երկօրեայ ղալրօցներ· (աւա՛ղ, այսօր, չնայած ասպնջականն Ֆրանսայի չնորհած բարւոք եւ չռայլ կեանքի պայմաններուն, հայ ժողովուրդի զաւակները օր ըստ օրէ կը պարպեն այս հաւատքի եւ կըթութեան հաստատութիւնները, նոյնիսկ անտարբերութեան եւ անհոգութեան հետեւանքով կը փակեն անոնց դռները):

1920ական թուականներուն վոքրաթիւ Հայու բեկորներ իրենց կեանքին նոր սկիզբ մը կը դնեն Մարսէյլէն քանհինգ քմ. հեռու գտնուող ծովեզերեայ Լա Սիոթա քաղաքը: Անոնց գլխաւոր զբաղումն էր մին կ'ըլլայ աղօթավայր մը գտնել, միաժեղուելու, միասին աղօթելու համար: Հեռատես եւ իտէալապաշտ երանաչնորհ Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեան կ'օծէ այդ մատուռը եւ զայն կ'անուանէ Ս. Կարապետ: Առենապետութիւնը կը տառնձնէ ողբացեալ Թովմաս Համամճեանը, որ իր ընկերներուն հետ չարաչար աշխատելով, վառ կը պահէ կանթեղը Լուսաւորչի, տասնեակ տարիներ չարունակ:

Տարիներու ընթացքին Լա Սիոթայի հայութեան թիւը կ'աճի, սրբագործէն: Հրամայական պահանջք կը դառնայ նոր եկեղեցի մը շինել: Շնորհիւ Աբրահամ սրկ. Կարապետեանի յամառ եւ յարատեւ ջանքերուն, քաղաքապետարանը կը տրամադրէ քաղաքին գրեթէ կեդրոնը հին չէնք մը: Ողբացեալ առենապետ Կարապետեան սարկաւագ անձամբ կ'աշխատի Փիղիքապէս, եկեղեցւոյ շինութեանը համար:

Այդ օրերու հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ Տարօն եպիսկ. ճէրճեան մեծ ոգեւորութեամբ կ'օծէ նորակառոյց Ս. Փրկիչ եկեղեցին, որուն օծման եւ անուանակոչութեան 15ամեակը տօնախմբուեցաւ, Կիրակի, Փետրուար 15ին: Պատարագը մատոյց Ֆրանսահայ թեմի առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանը: Ս. Սեղանին սպասարկեցին Մարտիրոս սրկ. Մխսեան եւ Գէորգ սրկ. Գասպարեան: Սարկաւագի բաժինը տպաւորիչ կերպով երգեց հոգեւոր հովիւ Տրդատ քհնյ. Պազիկեան: Կոմիտասեան բազմաձայն պատարագը մեկնաբանեց Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յակիկ Եըլմազեանի, բարձրօրէն գնահատուելով եկեղեցին բերնէ բերան լեցուցած ժողովուրդէն եւ յատկապէս Ֆրանսացի պաշտօնական հիւրերէն:

Պատարագի վերջաւորութեան կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, երկու առենապետներու եւ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մակար քհնյ. Նահապետեանի յիշատակին:

Յետ կրօնական արարողութեան հիւրերը բարձրացան եկեղեցւոյ վերնայարկ՝ սրահը, որ տրամադրութեան տակ դրուած է Թաղականութեան եւ մշակոյթի ընկերութեան, որու կ'առենապետէ Զաւէն Ալեքսանեան, զանազան նախաձեռնութիւններու իրագործման համար: Սրահը պէտք ունի լուրջ շինութեան, որպէսզի ան գառնայ գործածելի: Հոս Նորվան արք. արտասանեց կարճ աղօթք մը եւ ըրաւ բարեմաղթութիւններ:

Տօնախմբութիւնը չարունակուեցաւ ծովափեայ «Մխրամար» չքեղ ճաշարանին մէջ:

Այս հանդիսութիւնը եւս անցաւ շատ խանդավառ: Ներկայ եղան Պուշ տիւ Ռոնի երեսփոխան Պերնար Տըֆլէսէլը եւ քաղաքապետ Փաթրիք Պօրէն:

Առաջնորդը ընդառաջելով եկեղեցւոյ վարչութեան եւ առենապետուհի Անի Յովսէփեանի խնդրանքին, «Օրհնութեան եւ գնահատանքի» դիրքով պարգեւատրեց Լա Սիոթայի Մշակութային միութեան եւ Թաղականութեան տարիներու անդամ Սարգիս Գասպարճեանը: Իսկ Ֆրանսայի թեմի Պատգամաւորական ժողովի բ. առենապետ Կարապիս Սայապալեանի դիմումին ընթացք տալով, Նորվան արք. շնորհեց Անի Յովսէփեանին Վարդան Մամիկոնեան թեմական պատուանշանը, անոր աւելի քան քսան տարիներու անձնդիր եւ անշահախնդիր ծառայութիւններուն համար: Ի տես այս անսպասելի եւ անակնկալ երեւոյթին, ժրաջան առենապետուհին չկրցաւ զսպել յուզումնախառն ուրախութեան արցունքները: Հոս կ'արժէ փակագիծ մը բանալ· աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր չատ քիչեր միայն արժանի եղան, հարաւային Ֆրանսայի գաղութէն ներս, այսպիսի պատուաշքանշաններու կամ գնահատանքի դիրերու: Ուրախութեամբ կը տեսնենք, թէ առաջնորդը սիրով տեղի կու տայ եղած դիմումներուն, եւ անձնապէս իր գնահատանքի խօսքերն ալ բերելով, ձեւով մը երախտագիտութիւն կը յայտնէ, տարիներու ծառայողներուն: Երեւոյթ մը, որ գոտեպնդիչ է եւ քաջալերական, գալիք նուիրեալներու համար:

Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի մեներգիչներէն Անդրանիկ Նալեան եւ յատկապէս Անդրանիկ Մինասեան իր ջերմ եւ հաղորդական ձայնով երգեց ժողովրդական քանի մը երգեր, խանդավառելով ներկաները:

Օրուան խօսնակը՝ Գլէր Պիսքըեան խօսքը տուաւ երեսփոխանին, որ չէշտը դրաւ Հայկական հարցի նկատմամբ իր ցուցաբերած յատակ եւ յարատեւ դրական աշխատանքին վրայ: Իսկ քաղաքապետը գովասանական խօսքեր արտասանեց Լա Սիոթայի Հայերուն մասին, և ընդգծեց թէ անոնք սքանչելի ներդաշնակութիւն մը կազմելով հանդերձ տեղացիներուն հետ, կը պահեն իրենց մշակոյթը, լեզուն, աւանդութիւնները, որոնք իսկական հարբուտութիւն են Ֆրանսայի համար:

Առենապետուհի Ս. Յովսէփեան շնորհակալութեան խօսքեր ըրաւ բոլոր մասնակցողներուն, աշխատողներուն եւ յատկապէս առաջնորդին:

Փակման խօսքը արտասանեց Նորվան արք., որ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Ինծի համար հոգեկան մեծ վայելք մը եղաւ ձեզի հետ ըլլալ եւ հայաշունչ մթնոլորտ մը ապրիլ: Ձեր եկեղեցին կը կոչուի Ս. Փրկիչ: Դուք աւելի ժամանակ պէտք է յատկացնէք մեր Տիրոջ փրկչին: Չի բաւեր եկեղեցասէր ըլլալ: Պէտք է աւելի զօրացնէք ձեր հաւատքը: Հաւատքը, որ հիմնաքարն է մեր հոգեւոր կեանքին»:

Եղան արտաբուխ նուէրներ եկեղեցւոյ եւ յատկապէս սրահի շինութեան համար: Մեր մաղթանքն է որ այդ սրահը ժամ առաջ կառուցուի եւ գառնայ հաւաքատեղի, ուր կարելի ըլլայ կեանքի կոչել մեր ոգեղէն արժէքները՝ գիրն ու գրականութիւնը, երգն ու երաժշտութիւնը, մէկ խօսքով մեր մշակոյթը:

ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ

քեզ, մեր յոյսը դու ես,— ձայնը դարձաւ կերկերուն:— Ընկեր Լենին, մենք խորթ մօր ձեռքին ենք, մեզ վերադարձրու մեր իսկական մօրը, ընկեր Լենին:

Մէկը փեչից քաշեց·

— Ամենամեծ մեղաւորի երեսին խօսեցիր, իշիր հերիք է: — կինը անօգնական չորս կողմը նայեց, յետոյ նրա գնդլիկ մարմինը կորաւ բազմութեան մէջ: Յուցարարները յուզուած հրապարակում վառում են կուսակցական տոմսերը:

... Հրապարակը թնդում էր հազարաւորների վանկարկումից·

— Լե-նի՛ն: Պար-տիա՛: Գոր-բա-չո՛վ:

— Լե-նի՛ն: Պար-տիա՛: Գոր-բա-չո՛վ:

Յուցարարները հէնց հրապարակում որոշում են ներկայացուցիչներ ուղարկել Մոսկուա: Փետրուարի 20ին պատմական որոշումից անցել են օրեր, «Մի քացումը» չկար: Չկար ու չկար: Կեսրոնը լուռ էր, չէր արձագանգում:

1988ի Փետրուարի 26ն էր: Մոսկուայից եկան Դեմիչեւն ու Ռազումովսկին, Եաշինը, Ադրբեջանի կենտկոմի քարտուղար Բաղիրովը, մտան մարզկոմի չէնքը եւ դուրս չեն գալիս: Ժողովուրդը յուսահատութիւնից անձրեւի ու ձեան տակ, ցեխոտ հրապարակում չոքեց: Ժամերով ծնկաչոք մնացին, իբր լսելի դարձնելու իրենց պահանջը: Մութն արդէն իջել էր, եւ ամբոխը չէր բարձրանում: Յուսահատութիւնից այս ու այն կողմից հեծկլտոցի ձայներ լսուեցին:

... Իսկ լուսադէմին ամբոխը ոտքի ելաւ, բարձրացաւ: Ներանց հոգում չատ մեծ փոփոխութիւններ էին կատարուել, եւ նրանք այլեւս մի քանի ժամ առաջուայ մարդիկ չէին: Ամբոխը բարձրացաւ, եւ նրանց աչքերի մէջ կրակ կար, զայրոյթ ու մի յամառութիւն, որ անհնարին էր կոտրել: Ժողովուրդը ըմբռնեց, որ ինքը պահանջատէր է, եւ յանուն այդ պահանջի պիտի պայքարի մինչեւ վերջ: Իսկ թէ որտեղ է վերջը, ոչ ոք չգիտէր···

Ն. Ս.

«Ազատ Արցախ»

-ԱՏԱՆԱ 100-

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Բոլոր գիւղերը մի առ մի քննեցինք, եղած սպառնալիքներու բնոյթը վերլուծեցինք. եւ մեր քննութիւններու հետեւանքով համոզուեցանք, թէ տեղական ազանքով համոզուեցանք, թէ տեղական ազանքներու եւ չհախնդիր ու մոլեռանդ կըրօնաւորներու առաջնորդութեամբ հակասահմանադրական խուլ դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի, որուն առաջին զոհերը Հայերը պիտի ըլլային, կը յորդորենք մեր ժողովուրդը, որպէսզի միերկրին եւ Սահմանադրութեան հանդէպ իրենց քաղաքացիի պարտականութիւնը ի հարկին կարենալ կատարելու համար ամէն մարդ իր կարողութեան չափով քիչ չատ դինուի: Այդ պատրաստութիւնը միեւնոյն ժամանակ անձնապաշտպանութեան միջոց մը պիտի ըլլար իրենց, որ եւ իցէ դժբախտ յարձակումի մը դէմ, մինչեւ որ սահմանադրասէր կառավարութիւնը՝ եթէ դոյութիւն ունենար, զիրենք պաշտպանելու զար: Այս ճամբորդութիւնս որ ամսոյ մը չափ տեւեց, ինծի առիթ տուաւ նաեւ տեսակցելու ձէպէլի Պէրէքէթի Միւթէսարիֆ Ասաֆ Խատ էֆէնտիի հետ եւ մօտէն դիտելու անոր գործելակերպը: Դժբախտաբար տեսայ, թէ ամբողջ Սանճագին մէջ հազիւ գայմագամ մը կար, որ իրապէս սահմանադրական ոեժիմի յարմար վարմունք մը ունեցած էր մինչեւ այն աստէն, իսկ մնացեալները, Միւթէսարիֆէն սկսեալ մինչեւ յետին պաշտօնեան, փոխանակ տարբեր ազգաբնակչութեանց միջեւ փափաքուած համերաշխութիւնը ստեղծել ու պահել ջանալու, թուրք մոլեռանդութիւնը կը դրդռեն հայ ժողովուրդին դէմ: Աստանա վերադարձիս, ձէպէլի ժողովուրդին կացութիւնը, ինչպէս նաեւ Միւթէսարըֆին ու գայմագամներու հակասահմանադրական ընթացքը պարզեցինք կուսակալին, որ մեզ մտիկ ըրաւ իր կեղծաւոր բարեմտութեան դիմակին տակ ծածկուած չարամտութեամբ: Այս բերանացի դիմումով չբաւականանալով, պատրաստեցինք մեր դրաւոր տեղեկագիրը եւ զայն ներկայացուցինք իր ուշադրութեան: Կուսակալ ձէվատ պէյ իր պաշտօնի անցած օրէն իսկ, չդիտենք ի՞նչ ուժերէ թելադրուած, չարունակ խուլ հակասութիւն մը ցոյց տուած էր մեր ազգային - յարթերական գործերուն հանդէպ, ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած էր: Իր այդ հակառակութիւնը, ինչպէս նաեւ իր չարամտութիւնն ու բացարձակ ապիկարութիւնը մեզի իրաւունք տուին օգտակար արդիւնք մը չսպասելու իրմէն մեր տուած ռափորին վերաբերմամբ: Ուստի 1909 Յունուար 10 Թուականով կուսակալութեան տրուած ռափորին օրինակները հարկ տեսանք միեւնոյն ժամանակ ուղարկել Մեծ Եպարգոսին, Երեսփ. Ժողովոյ նախագահին, արդարութեան եւ ներքին գործոց նախարարներուն, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ մեր ազգային Պատրիարքարանին, նոյնպէս բոլոր պոլսական հայ եւ թուրք թերթերուն: Մեր այդ տեղեկագրով ձէպէլի սանճագին իւրաքանչիւր գաղտնի առանձինն ուսումնասիրուած է, հոն ցոյց տրուած են Հայերուն հանդէպ կատարուած զրկանքները, ըլլան պաշտօնական թէ անհատական խողովակներէ բղխած, ցոյց տրուած են իւրաքանչիւր գիւղի ու գաւառի մէջ բոլոր այն բռնապետները, որոնք նոյն իսկ սահմանադրական ոեժիմի օրով ժողովուրդը իբրեւ ստրուկ գործածելու մտադրութիւնը ունին, ներկայացուած են՝ իրենց անուններով բոլոր այն մոլեռանդ հակասահմանադրականները, որոնք իրենց չահերուն համար Հայերուն հանդէպ կոտորած սարքելու մտադրութենէն չէին հրաժարած, եւ ի վերջոյ խընդրած էինք, որպէս զի մասնաւոր յանձնաժողովի մը միջոցաւ անդամ մըն ալ քննէին մեր ներկայացուցած խնդիրները, եւ հայրենիքին անդորրութեան ու ապահովութեանը համար մեր ներկայացուցած թելադրութիւնները ուշադրութեան առնուէին: Ոճրագործ կուսակալը, փոխանակ մեր տեղեկագիրը ուղղամտօրէն նկատողութեան առնելու, անգամ մըն ալ իր չարամտութիւնը երեւան բերաւ եւ փոխանակ պահանջուած յանձնաժողովին յանձնելու՝ մեր ներկայացուցած խնդիրներուն քննութիւնը, ժողովրդեան դահիճները դատաւոր կարգեց, այսինքն մեր կողմէն ամբաստանուածներուն յանձնեց մեր տեղեկագիրը, ոչ թէ իրողութիւնները ուղղամտօրէն երեւան բերելու, այլ ոճրագործներուն իրենց ոճիրը քանի մը բառով հերքել տալու նպատակաւ:

(Շար. 11)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին՝
ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 10ին
Հետեւեալ Թուականներուն՝
Փետրուար 27
Մարտ 6, 13, 20, 27
Ապրիլ 3

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւն (Հսկում) կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին
Չորեքշաբթի օրերը՝ ժամը 18ին
Հետեւեալ Թուականներուն՝
Մարտ 4, 11, 18, 25
Ապրիլ 1

Մեծ Պահքի ընթացքին, ժամերգութեամբ՝
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ
կը կատարուի նաեւ՝

27 Փետրուար, Ուրբաթ, *5րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Ալֆորվիլի Սուրբ Գողգոթա–Գեղարդ եկեղեցին
ժամը 19ին

6 Մարտ, Ուրբաթ, *12րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Արնուվիլ–լէ–Կոնէսի վարագայր Սուրբ Խաչ եկեղեցին
ժամը 19ին

13 Մարտ, Ուրբաթ, *19րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Իսէ–լէ–Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին
ժամը 18·30ին

27 Մարտ, Ուրբաթ, *26րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 19ին

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՄՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 4ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18ին, Միջինք։ Աւուրհան, ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ ժամը 17ին՝ Հսկում։
Չորեքշաբթի, Մարտ 25ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1ին։

* * *

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝	*ժամը 8·45ին,*
Արեւագալ՝	*ժամը 9·45ին,*
Պատարագ՝	*ժամը 10·30ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը 11·45ին։*

***

ՄԱՐՄԱՇԻՆԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մեծի Պահոց Շրջանին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի (Հանգստեան եւ Խաղաղական) ժամերգութիւն հետեւեալ օրերուն՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17·30ին

(Շար· Ա· Էջէն)

տարեթաց է նախապահ Մեհվեհեւի բանբերը։

ՎԵՆԵՏԻԿի քաղաքապետը Մասիմօ Զաքիարի իր հաւանութիւնը տուած է ծրագրի մը որ Գոգա–Գոլային կ'արտօնէ քաշխուամի ինքնաչխատ գործիքները գետեղել պատմական քաղաքին մէջ, հակառակ արձարանապետերու ընդդիմութեան եւ բողոքներուն անոնց որոնք կը դատապարտեն քաղաքին վաճառքը։ Պայմանագիրը 2,1 միլիոն եւրոյի է։

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec AYP FM
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures**.

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ARNOUVILLE

● **le samedi 14 mars — Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Affiche COMPLET

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)
ETE : JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wahadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

VOYAGE DECOUVERTE en ARMENIE et au KARABAGH
Séjour Jeunes de 15 à 18 ans
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détailléssur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org /voyage-decouverte-armenie/
http://enfants.agbueurope.org/colonie-de-vacances/

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÉTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
VENDREDI
27 FEVRIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԵՒԱՀԱՐԵՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻԻ 22·150 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·150

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ գործազրկութեան յաւելումը նոր մրցանիշ մը կոտրած է Ցունուարին, երբ 90·200 նոր գործազուրկներ աւելցած են, ինչ որ չէր պատահած 1991-էն ի վեր: Մէկ տարուան ընթացքին 300 հազար նոր գործազուրկներ պատճառ ելած են որ ընդհանուր թիւը աւելի քան 2 միլիոն 200 հազարի հասնի:

ՍԱՐՔՈԶԻ ձէյք Լանկը ղրկած է Գուպա, որպէս բանագնաց, քարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Մշակոյթի նախկին նախարարը կը պնդէ որ ընկերվարական կը մնայ եւ եթէ ընդունած է նախագահին առաջարկը, անոր համար է որ կ'ուզէ ծառայել իր երկրին, առանց կորնչելու իր համոզումները: Ինչ կը վերաբերի իր «համոզումներուն», լաւ է չծանրանալ անոնց վրայ, մանաւանդ եթէ յիշենք Հայոց ցեղասպանութեան հանդէպ իր փոփոխական դիրքը...

ԹՐՔԻՇ ԷՌԼԱՑՆԶԻ պոյիկ մը ջախջախուեցաւ Փետրուար 25ին, երբ էջը կը կատարէր Ամթերտամի օդակայանը: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 9 մեռեալ կար եւ աւելի քան 80 վիրաւորներ, որոնց 25ը չատ ծանր վիճակի մէջ էին, 50 հոգի ալ ողջ-առողջ դուրս ելած էին ջախջախուած օդանաւէն: Երբ օդանաւը սկսած է իր էջքը կատարել, ոչինչ մտահոգած է օդաչուն, ամէն ինչ կանոնաւոր կը թուէր, երբ յանկարծ օդանաւը ջախջախուած է քանի մը երկվայրկեանէն:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ երեք զինուորներ մեռած են Փետր. 25ին, պայթումի մը հետեւանքով, երբ կը մասնակցէին ուղեկցութեան մը Աֆղանիստանի հարաւը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ արդարադատութիւնը յայտարարած է որ կը հրաժարի «սեռային հալածանք»ի իր հետապնդումներէն Մ. Ռոզորկովսկիի դէմ: Եուկոսի նախկին գործատէրը նախկին քանտարկեալի մը կողմէ միասեռականութեան յանցանքով ամբաստանուած էր: Ան 500 հազար ռուբլիի հատուցում մը կը պահանջէր բարոյական վնասի համար:

ՖՐ. ՓԷՐՈԼԻ նշանակումը ձուլուած երկու դրամատուներու (Գէս տ'Էփարնէը եւ Պանք Փոփիւլէր) գլուխը կը չարուենակէ բանավէճի նիւթ ըլլալ, ինչ որ բնաւ չի խանգարեր Սարքոզիին, որ ընդհակառակն կ'արդարացնէ իր ընտրութիւնը, պնդելով նոյնիսկ թէ բարոյագիտութեան յանձնախումբը վաւերացուցած է իր ընտրութիւնը, ինչ որ սխալ է եւ էլիզէն իսկ հաստատած է Լիպէրասիոնի հրատարակած լուրը ըստ որուն այդ յանձնախումբը նման վաւերացում չէր ըրած: Կը հաստատուի անգամ մը եւս, որ Սարքոզի ոչ մէկ կանոն կամ օրէնք կը յարգէ:

ԺԱՏՈՂ ԱՐՔԵՊԻՍԿԵՊՈՍ Ուիլիըմսըն, որու Ա.Իմունութիւնի իշխանութիւնները մէկ չաբաթ պայմանաժամ տուած էին հեռանալու համար երկրէն, Փետր. 25ին անսալով հրահանգին մեկնած է Ամերիկա եւ վերադարձած Անգլիա:

ԵՄԷՆի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ օրինագիծ մը քուէարկած է որ կ'արգիլէ 17 տարեկանէն վար աղջիկներու ամուսնութիւնը: Կը թուի որ փոքրիկ Նոժուտ Ա-լիի պարագան օգնած է որ նման որոշում մը տրուի: Ծանօթ է որ այդ փոքրիկը բռնի ամուսնացուցած էին ութ տարեկանին եւ ամուսնալուծուած էր 9 տարեկանին, ինչ որ բաւական աղմուկ հանած էր եւ առիթ տուած էր նաեւ հատորի մը:

ՀԱՄԱՍԸ ԵՒ ՖԱԹԱՀԸ հանդիպում մը ունեցած են Եգիպտոս, ինչ որ պատահած չէր ամիսներէ ի վեր, մասնաւորաբար իսրայէլեան յարձակումէն Գազայի վրայ, Ցունուարին: Հանդիպումին նպատակն է ազգային միասնականութեան կառավարութեան մը յանդիլ, բայց առայժմ միայն հանգրուան մըն է:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ անճնասպան եղած է ապահովութեան յատուկ բաժնի անօրէնը որուն անունը առընչուած էր «Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան հետաքննութեան: Անճնասպանութիւնը հարցականներ ստեղծած է ու բանավէճերու դուռ բացած:

ԹԻՖԼԻՍ

ՆՈՐԱՇԷՆԻ ՀԱՐՑՈՎ

Թիֆլիսի Նորաշէն եկեղեցիին հարցը Փետր. 25ին վարչապետ Տ. Սարգսեանի ու Վրաստանի խորհրդարանի նախագահ Դ. Բաքրաձէի տեսակցութեան նիւթ եղած է: Բաքրաձէ բաած է թէ հարցը պէտք չէ քաղաքականացնել, այլ լուծել երկխօսութեամբ: Կարեւոր նկատած է հայ եւ վրաց եկեղեցիներու երկխօսութիւնը, այդ ճամբով ձեռք ձգուելիք համաձայնութիւնը, որուն պետութիւնը պիտի ըլլայ:

Ըստ այլ աղբիւրներու, Նորաշէնի ուսումնական գլխաւոր հեղինակը՝ Տաթեւիկ քահանայի հայկական եկեղեցիին կից գտնուող վրացական եկեղեցւոյ ծառայութեան պաշտօնին վերջ տրուած է, սակայն հարցը տակաւին լուծումի չէ յանգած:

Վիրահայ թեմի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկ. Մինասեանեան տեղեկացուցած է թէ իրենք կղպանքներ դրած են Նորաշէնի երեք դուներուն, եկեղեցին պաշտամունքի փակ կը պահուի, որպէսզի լարուած կացութիւնը աւելի չշեշտուի:

ԹՈՒՄԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԶՈՀ

Նովոսիբիրսկի մէջ անծանօթներ խումբ մը Հայերու վրայ յարձակում գործած ու դաժանօրէն խոշտանգած են: Հայերէն մէկը մահացած է, միւսները լրջօրէն վիրաւորուած: Հայերէն մէկը ըսած է թէ յարձակողները իրենց ազգութիւնը հարցուցած, ապա իմանալով որ Հայ են, ըսկսած են բոլորը ծեծել: Ցաւբշտակած են անոնց առձեռն հեռաձայնները, ոսկեղէնը, դրամը ու հեռացած:

ԲԱԿՈՒ

ԵՐԻՔ ՉԻՆՈՒՈՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ազրբեջանի պաշտպանութեան նախարարութիւնը տեղեկացուցած է թէ վերջին օրերուն երեք ազրբեջանցի զինուոր սպաննուած է Ղարաբաղի մօտ տեղի ունեցած միջադէպերու ընթացքին: Ըստ նոյն աղբիւրին, երկու զինուորի մահուան պատճառ եղած են ականները, երրորդը սպաննուած է հայ զինուորներու հետ բախումի մը մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ ազրբեջանական աղբիւրները հայկական կողմէն հրադադարի խանգարման կը վերագրեն իրենց զոհերը:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԷՆ

Լ. Տէր Պետրոսեան եւ Հայ ազգային ժողովրդի կեդրոնական գրասենեակի համակարգող Լ. Զուրաբեան Փետր. 25ին հանդիպում ունեցած են Եւրոպական Միութեան Կովկասի հարցերու յանձնակատար Փ. Սեմնեպելի, Լեհաստանի Երեւանի դեսպանին, եւրոպացի դիւանագէտներու եհտ:

Հանդիպումին օրակարգի վրայ գտնուած են Հայաստանի ներքաղաքական ճգնաժամը յաղթահարելու ճամբաները: Գոնկրէսի ներկայացուցիչները պատրաստակամութիւն յայտնած են իշխանութիւններու հետ երկխօսութիւն ունենալու, եթէ բոլոր քաղաքական քանտարկեալները ազատ արձակուին, անցեալ տարուան Փետրուարի ու Մարտի դէպքերուն առընչութեամբ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներուն նկատմամբ հետապնդումները վերջ տրուի:

* * *

ՋԱԻԱԽՔԻ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑՈՑՑ

Փետր. 25ին Վրաստանի Երեւանի դեսպանատան առջեւ ցոյց մը տեղի ունեցած է, բողոքելու համար Ջաւախքի հայութեան ուղղուած Թիֆլիսի կամայական ընթացքին դէմ: Բողոքի տեղի տուած են յատկապէս հայ գործիչներու ձերբակալութիւնները, մշակոյթի մարզին բերուած սահմանափակումները: Ցուցարարները պահանջած են ըրջանին մէջ օրինակալնութեան հաստատումը, հայկական համալսարանի մը բացումը, իրենց քաղաքական տեսակէտներուն պատճառով ձերբակալուած հայ գործիչներու ազատ արձակումը:

Ելոյթ ունեցողներ, ինչպէս «Երկիր» հայրենակցական միութեան ներկայացուցիչ Ա. Գրիգորեան, փաստացի կերպով ցոյց տուած են որ վրացական իշխանութիւններուն հիմնական նպատակը Ջաւախքի հայութիւնը լուծելն է, զանոնք ձուլելը եւ յաջողիլ փոփոխել ժողովրդագրական կազմը:

Ելոյթներէն եռք յանուն ցուցարարներուն յայտարարութիւն-կոչ մը փոխանցուած է Վրաստանի դեսպանին: Ան խոստացած է զայն յանձնել իր երկրին պատկան իշխանութիւններուն:

* * *

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ՅԱԽԵԼՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Մեծամօրի հիւլէական կայանի չուրջ 200 աշխատակից Ուժանիւթի նախարարութեան չէնքին առջեւ ցոյց կատարած են, պահանջելով թոշակի 50% յաւելում:

Անոնք ներկայիս կը ստանան 100-130 հազար դրամ (300-400 տոլար) եւ կը մերժեն տնօրէնութեան առարկութիւնը թէ վնասով կ'աշխատի կայանը: Աշխատակիցները կը զգուշացնեն թէ իրենցպէս 6,2 դրամով ձեռք ձգուած 1 քիլովաթ/ժամը 25 դրամով ծախելով կարելի է վնասել...:

* * *

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 140ԱՄԵԱԿԸ 15 ՀՈԳԻՈՎ...

Մանուէլ Մարգարեան՝ «Ազգ»ի թղթակիցը, գայթակղած կը գրէր որ Յովհ. Թումանեանի 140ամեակին նուիրուած դիտաժողովին, վայելուչ կերպով պատրաստուած տուն-թանգարանի տնօրէնութեան կողմէ, զեկուցողներու եւ ներկաներու ընդհանուր թիւը եղած է 12-15 հոգի... եւ ամէնէն ցաւալին՝ 350 անդամ ունեցող Գրողներու միութենէն ոչ ոք ներկայ գտնուած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՈԳԵԲԱՆՆԵՐԸ ԿՐ ՀԱԿԱԶԴԵՆ 1915-Ի ՆԻԻԹՈՎ ՏԵՍԵՐԻԶԻՆ

1915ի նիւթով որպէս օժանդակ դասանիւթ դպրոցները ղրկուած տեսերիզին հակազդած է Թուրք հոգեբաններու միութիւնն ալ: Անոր յայտարարութեամբ կ'ըսուի թէ որպէս փաստաղրական ներկայացուած այդ ժապաւէնը նախակրթարանի աշակերտութեան համար կրթական ոչ մէկ արժէք ունի, յաւելեալ՝ կը խոչընդոտէ անոնց մօտ մարդկայնական եւ հաշտարար արժէքներուն զարգացումը. կրնայ նաեւ ծանր հետեւանքներ ունենալ պատանիներուն հոգեբանական ու մտաւոր զարգացման վրայ:

Միութիւնը կը քննադատէ հայ, քիւրտ, յոյն, հրեայ ու այլ ազգութիւններու պատկանող քաղաքացիներ օտար նկատելու, երախաներուն մօտ ցեղապաշտ հակումով նախապաշարումներ զօրացնելու, յարձակունակութիւնը հրահրելու առաջնորդող վերաբերումները որոնց մէկ արտայայտութիւնն է վերոնշեալ ժապաւէնը: Կը պահանջէ որ կրթական տնօրէնութիւնը հաւաքէ դպրոցներէ ղրկուած տեսերիզները, փճացնէ զանոնք: Կը չեշտէ նաեւ թէ բոլոր դասագիրքերէն պէտք է դուրս բերել թշնամական արտայայտութիւնները:

* * *

Ա. ԿԻԼԻԻ ՄՕՐԸ ԾԱԳՈՒՄԻՆ ՆԻԻԹՈՎ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱԾ Է

Փետր. 25ին Անգարայի մէջ բացուած է նախագահ Ա. Կիւլի մօր հայկական ծագում վերագրուած երեսփոխանին դատավարութիւնը: Ընդդիմադիր երեսփոխան Ճ. Արըթմանի փաստաբանը պնդած է թէ այդ վերագրումին մէջ Հայութիւնը վարկաբեկող, կամ զրպարտիչ տարր չկայ: Իսկ Ա. Կիւլի փաստաբանը դիտել տուած է, թէ կատարուած վերագրումը ակնարկութիւն է այն իմաստով որ նախագահը անաչառութեամբ չի կատարեր իր պաշտօնը, հետեւաբար չի յարգեր սահմանադրական ու պատմական իր պատասխանատուութիւնը:

Ա. Կիւլ 1 թրքական լիրայի բարոյական հատուցում կը պահանջէ ընդդիմադիր երեսփոխանէն:

* * *

ՀԱԿԱՀԱՐԵՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺՈՂ ՕՐԷՆՔ

Թուրքիոյ հրեայ համայնքին նախագահը Մ. Օվատիա ընդունուած է նախագահ Ա. Կիւլի կողմէ ու տեսակցութեան ընթացքին առաջարկած որ Թուրքիոյ մէջ պատժելի արարք հռչակուին հակահրէութեան արտայայտութիւնները: Ա. Կիւլ դրական կեցուածք ցոյց տուած է առաջարկին:

Թուրքիոյ հրեայ համայնքը Գազայի վրայ իսրայէլեան վերջին յարձակումէն ի վեր մտահոգութիւններ կ'արտայայտէ իր ապահովութեան առումով. յաճախ կ'ըսուի թէ Տավոսի մէջ Իսրայէլի նախագահին ուղղուած Թ. Էրտողանի խիստ խօսքերը հակահրեայ տրամադրութիւններ ստեղծած են երկրին մէջ:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՈՏՆՁԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆԴԱՍՏԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Հ. Յ. ՊԱՅՏԻԿԵԱՆ

Աբաս Թագաւոր Բագրատունի, 930–943 տարիներուն երբ կ'ապրէ Կարսի Ս. Առաքելոց տաճարի հինութիւնը – Անին տակաւին ծնած չէր որպէս մայրաքաղաք –, Ամիրայ Խաղներու Բեր իշխանը պատգամաւոր կը ղրկէ Աբասին, ըսելով.

«Կամ կու գամ նորակառոյց եկեղեցիդ Վրացի – (Քաղկեդոնիկ) – ծէսով օծելու, կամ երկիրդ անապատ կը դարձնեմ»:

«Զայս լսելով Աբաս Թագաւոր – կը գրէ ժամանակակից պատմիչը՝ Ստեփանոս Ասողիկ Տարօնեցին (Պատմ. Տիեզերական Գ, Է) – Հայոց այրուձի զօրքերը գումարելով Կուր գետ կը հասնի եւ կը բանակի Բերի բանակին դէմ յանդիման... Հայոց զօրքը քաջաբար հետամուտ ըլլալով, սուրի ճարակ ըրաւ բոլորը, աւարի առնելով ամբողջ բանակը եւ գերի բռնելով ամբարտաւան Բերը բերին Կարս: Աբաս կ'ըսէ.

"Լաւ նայէ՛ այն եկեղեցին որ ՎՐԱՑԱԴԱՒԱՆ ԾԷՍՈՎ օծել կ'ուզէիր քանի որ այլեւս պիտի չտեսնես»,

եւ հրամայեց անոր աչքերը փորել. իսկ իրենները այդ խաւարեալ պատկերը դրամով գնեցին եւ խաղաղութեան ուխտ կնքեցին Հայերու հետ եւ երդումով հաստատեցին զաղութեան ուխտ կնքեցին Հայերու հետ եւ երդումով հաստատեցին չպատերազմիլ այնուհետեւ իրարու հետ»:

Պատերազմներու, ճակատամարտներու դուռ բանալու աստիճան, դաւանաբանական այս բախումները երկու քրիստոնեայ ազգերու միջեւ հասկնալու համար հարկ է չուրջ հինգ դար եւս երթալ եւ հասնիլ Քաղկեդոնի Տիեզերական ժողով (451):

451 Թուի Յունիս 2ին Հայ եւ Պարսիկ բանակները դէմ դիմաց էին Արտազի դաշտին մէջ, Տղմուտ գետի ափին, Աւարայր գիւղին մօտ:

Պարսիկները Հայերու քրիստոնէութեան դարձէն իվեր չդադրեցին ամէն գնով կրակապաշտութիւնը հաստատել Հայաստանի մէջ, զանոնք Յոյն աշխարհէն հեռացնելու համար: Յազկերտ Բ. (439–457) ուղեց բռնի եւ անմիջական ուրացում:

Եղիշէ ժամանակակից պատմիչէն տեղեակ ենք թէ Շահապիվանի փիւռորական խորհուրդին, նախագահութեամբ Վարդան Մամիկոնեան սպարապետին, Յովսէփ կաթողիկոսին եւ Ղեւոնդ Երէցին. հոն յատուկէն չհետաւած է հպատակութենէն անկախ ՅՂՃԻ Ա.ՋԱՏՈՒԹԵԱՆ սկզբունքը, որուն համար պատրաստ էին զոհելու իրենց կեանքը առանց ընկրկելու Յազկերտի 300 հազարնոց բանակին եւ փիղերուն առջեւ:

451 Հոկտեմբեր 8–31, Բիւզանդիոնի արուարձան Քաղկեդոնի մէջ Հոմի Լեւոն Ա. քահանայապետի եւ Մարկիանոս կայսրի նախաձեռնութեամբ, 636 եպիսկոպոսներ ժողուած էին Եւտիքէսի ազանդին դէմ պայքարելու համար, որ կը մերժէր Քրիստոսի մարդեղութեան իրականութիւնը:

Երկար դարեր տեւած, աստուածարանական խրթին, բարդ եւ կնճռոտ վէճերը առիթ տուած են թիւրիմացութիւններու, անհամաձայնութիւններու, ինքնութեան պայքարի, քանի Հայաստանեայց Եկեղեցին, ժողովական հայրերու նիստերու օրերուն իր նահատակները կը հաշուէր Աւարայրի դաշտին վրայ եւ միաժամանակ կը շարունակէր, բերդերու պատերազմով, իր քրիստոնեայ ինքնութիւնը պաշտպանել մինչեւ Նուարսակի յաղթական դաշինքը, ուր Յազկերտ յաջորդներէն Վաղարշ արքան կը չնորհէր Հայաստանի խղճի ազատութիւն, Ատրուշաններու վերացում, պատիժ ուրացողներուն եւ օրինաւոր դատաստան՝ յանցաւորներու հանդէպ:

Հայց. եկեղեցին, հակառակ անոր որ դատապարտած է չաստ խիստ կերպով թէ՛ նեստորականութիւնը եւ թէ՛ Եւտիքէսի ազանդը, միւս կողմէն անորոշութիւն կը գտնէր թէ ինչո՞վ Քաղկեդոնի հանգանակը կը տարբերի նեստորականութենէն...: Քրիստոնեայ Հայաստան Հանրագիտարանը, լոյս տեսած Երեւանի մէջ (2002) եւ նուիրուած Հայոց գարձի 1700ամեակին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի օրհնութեամբ, կու տայ հետեւեալ բացատրութիւնը (էջ 1050).

«Բանն Աստուած Ս. Կոյսէն առած է անճնաւոր եւ դիմաւոր մարդկային բնութիւնը, այսինքն իրեն միաւորած է կատարեալ եւ անթերի մարդկութիւն, իրմէ օտարացած մարդկութիւնը փրկելու համար: Աստուածայինը եւ մարդկայինը անձով, բնութեամբ, կամքով եւ ներգործութեամբ անբաժանելիօրէն միաւորուած են մէկ Տէր Յիսուս Քրիստոսի մէջ»:

Ներածականի ձեւով արուած այս բացատրութիւններուս նպատակը աստուածաբանական չէ, այլ հասկընալ թէ ի՛նչպէս Տիեզերական եկեղեցւոյ Հայրապետներու մտահոգութիւնները, Հայաստանէն մինչեւ Անտիոք, Աղեքսանդրիա, Բիւզանդիոն եւ Հռոմ, Աւետարաններու դաւանանքը անարատ պահելու, ժամանակի ընթացքին քաղաքական նկարագիր եւ աշխարհակալական ելեւոյթ ստացած են, յատկապէս Բիւզանդիոնի գահակալներէն եւ զօրաւոր ինքնութիւն ունեցող հաւաքականութիւնները, Հայերու նման, մղած ինքնապաշտպանութեան: Բաւ է թերթատել հայկական աղբիւրներէն ԿՆԻՔ ՀԱՒԱՏՈՅ եւ ԳԻՐՔ ԹՂԹՈՑ ժողովածուները, Անանիա Սանահնեցիի, Մխիթար Սասունցիի, Եսայի Նչեցիի կամ Գրիգոր Տաթեւացիի դաւանաբանական աշխատութիւնները:

Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, Թէոդոս կայսրի օրերէն, երկու կայսրութիւններու՝ Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ բաժնուած, պատճառ դարձաւ որ քաղկեդոնական եւ հակա–քաղկեդոնական հոսանքները զուգահեռ դիրութիւն ունենան Հայ եկեղեցւոյ մէջ: Բիւզանդիոնի Մօրիկ կայսրը երբ 591ին Մեծ Հայքի երկու երրորդը վերստացաւ Խոսրով Բ.էն, կարինի մէջ 21 թեմերու եպիսկոպոսներ՝ Թէոդոր եպ.ի առաջնորդութեամբ, համաձայն արտայայտուեցաւ Քաղկեդոնի բանաձեւին. բայց Դուին նստող Մովսէս Բ. կաթողիկոսը, գտնուելով պարսկական բաժինին մէջ, մերժեց մասնակցիլ սիւնոդին: Անոնք Յովհաննէս Դ. Բագարանցին (593–611) կաթողիկոս ընտրեցին: Այս վերաբերմունքը ցոյց կու տայ թէ ինչպէս յաջորդ դարերուն զանազան ելեւէջներով սուր հանգամանք ստացաւ եւ ժամանակի ընթացքին պատճառ դարձաւ որ Հայութեան մեծ զանգւած մը ձուլուի Յոյներու եւ աւելի ուշ Վրացիներու մէջ, զանազան գետնի վրայ ինքզինքնին չաստ աւելի հարազատ զգալով անոնց:

Վրաստան, իր կարգին 598ին ուներ որպէս կաթողիկոս Կիւրիոն եպ.ը որ օծուելով Մովսէս Բ. Հայոց կաթողիկոսէն, անմիջապէս յարեցաւ քաղկեդոնականութեան. իր հոդերը սահմանակից էին Բիւզանդական կայսրութեան: Այնուհետեւ քաղկեդոնական հակում ունեցող Հայեր Վրաստանի եւ Յոյներու մօտ պիտի դանէին իրենց պատսպարանը:

Կարապետ եպ. Ամատունի սոյն ոգիերգութիւնը կը վերագրէ Թիւրիմացութեան Տիեզերական Դ. ժողովի պարունակութեան վերաբերեալ: Ինչպէս տեսանք Վարդանանց պատերազմին պատճառով Հայերը ներկայ չկրցան գտնուիլ Քաղկեդոնի ժողովին եւ իրենց տրամադրութեան տակ չունէին ժողովական որոշումներու թղթածրարը. անոնք սխալ տեղեկութիւններ ստացան Սորի եկեղեցականներէ. ի հարկէ կար նաեւ քաղաքական հանգամանքը՝ Պարսկաստան որ չէր փափաքեր քրիստոնեայ իր հայ հպատակներուն համակրանքը Բիւզանդիոնի Յոյն կայսրութեան հանդէպ: Այս ձգտումը չատ յայտնի դարձաւ երբ Խոսրով Բարվէս, կրկին գրաւեց Մեծ Հայքի տարածքը բիւզանդացիներէն, գերի տարաւ Յովհաննէս Գ. Բագարանցի քաղկեդոնիկ կաթողիկոսը: Ան վախճանեցաւ գերութեան մէջ՝ 615ին:

Երկու հզօր կայսրութիւններու միջեւ գտնուող Հայաստանը երբէ մէկ կողմէն չարունակեց դաւանաբանական իր սուր պայքարը Արեւմուտեան՝ Բիւզանդական հոդերուն կամ սահմաններուն մէջ գտնուող իր եղբայրակիցներուն դէմ, միւս կողմէն Քաղկեդոնը Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի աչքին կորնգնուցած էր իր դաւանաբական իմաստը եւ գործնականին մէջ վերածուած պարսկամէտ կամ բիւզանդամէտ հոսանքներու:

Հիւսիսային եւ Արեւմտեան Հայաստանի ամբողջական նահանգներ ինքնաբերաբար զարճած էին բիւզանդամէտ, քաղկեդոնիկ, լեզուով, ծէսով եւ անբակտելի կապերով մերնալով ՀԱՅ եւ զատորոշուելու համար բիւզանդական իշխանութիւններու աչքին, իրենց հակա–քաղկեդոնական հայ եղբայրներէն, մերժուցած էին յունարէնի եւ վրացերէնի գործածութիւնը հայ ճարտարապետութեան եւ եկեղեցական գրականութեան մէջ, քանի Վրաստան, մեր ամենամօտիկ երկիրը, ուր ժ. դարէն սկսած էր իշխել ՀԱՅ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՆԵՐՈՒ չարաւիղ մը, արդէն Կիւրիոն կաթողիկոսի օրերէն, 591թ. վերջնականապէս ընտրած ըլլալով բիւզանդացիներու տեսակէտներն ու դաւանանքը, տեսակ մը հոգեկան հայրենիք դարձաւ հայ–քաղկեդոնականներուն եւ յարմար ապաստան հալածանքներու առեն եւ այսպէս չարք մը հայկական վանքեր, ինչպէս Քոբայր, Հնեվանք, Անիի Ս. Գրիգոր Հոռենց, Ախթալա եւ այլն, Վրաստանի Թագաւորութեան փառքի օրերուն, կերտուած չնորհիւ երկու հայ Զաքարեան եղբայրներու՝ Զաքարէ եւ Իւանէ, վերածուեցան Քաղկեդոնիկ տաճարներու, աւելցնելով որմնակարները եւ յունարէն, վրացերէն արձանագրութիւնները, պարզապէս նշելու համար նոր տէրերուն պատանքը:

«Յունադաւանները առելութիւնը Հայոց դէմ – կը գրէ պատմագէտ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան (տե՛ս Պատմ. Հայոց, Ս. Ղազար, 1922, էջ 435) –, իր սաստկութիւնը ջերմորանգուց Հայաստանի միացմամբ բիւզանդական կայսրութեան հետ եւ Յոյները Հայ եկեղեցին յունականին մխանգելու համար, գործածեցին մխեւնոյն խաստութիւնները զոր իրենց կարգին գործածեր էին Արաբներն ու Թուրքերը: Դարձած յունական նահանգ մը՝ Հայաստան սարկութեան վերածուեցաւ յոյն պաշտօնեաներու ձեռքով, որոնք նստելով Անի մայրաքաղաքին մէջ ծանր տուրքերով ճնշեցին հայ ժողովուրդը եւ աշխատեցան սրով եւ Թոյնով բնաջինջ ընել հայ ազնուականութիւնը»:

«Քաղկեդոնիկ» կոչուած հայկական վանքերու յունարէն եւ վրացերէն արձանագրութիւններու ներկայութիւնը, մինչեւ այսօր կարդ մը եկեղեցականներու եւ «պիտնականներու» համոզումով չեն պատկանիր հայ մշակոյթին եւ այդ պատճառով այդ հրաշալի վանքերը իրենց բախտին լքուած վիճակ մը ունէին եւ մինչեւ իսկ տրամադրութիւն մը կար զանոնք վրացիներուն վերադարձնելու... երբ անոնք ոչ մէկ կապ ունին Վրացիներու կամ Վրաստանի հետ:

Առաջին անգամ մեծ հայագէտ բիւզանդագէտ Նիկողայոս Մառն է որ կ'անդրադարձնէ որ հայ քաղկեդոնիկներու երկար պատմութիւնը չի սահմանափակուիր զաւանական հարցերով այլեւ ունի բազմաթիւ երեսներ որոնք կապ ունին մշակութային եւ քաղաքական պատմութեան հետ: Մառ գիտականօրէն մօտենալով հայ քաղկեդոնիկներու պատմութեան, բազմաթիւ մասնագէտներու ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ «Հայ քաղկեդոնականութեան պատմական–մշակութային արժէքները»:

Ն. Մառի յայտնագործութիւնները վերջ օրերս օր աստուարանայ հայ քաղկեդոնականներու թողած ժառանգութեամբ զբաղողներու թիւը. (Ակինեան, Ապուլաճէ, Ադոնց, Դանիէլեան, Բարդիկեան, Պարոյր Մուրատեան): Վերջինս իր «Հայաստանի վրացերէն արձանագրութիւններ» (Երեւան 1977), հատորին մէջ կը յիշէ թէ ինչպէս Հայաստանի մէջ կային չորջաններ ուր հայ քաղկեդոնիկները վրացի կաթողիկոսը կ'ընդունէին որպէս առաջնորդ եւ իրենց եկեղեցիներուն վրայ վրացական գրութիւններ կ'արձանագրէին որպէս հաւատարմութեան եւ հպատակութեան նշան:

Վ. Ա. Արութիւնովա – Ֆիտանեան՝ երկար յօդուածով (տե՛ս ATTI — Y simposeo — St. Lazzaro) «Քաղկեդոնիկ Հայերը որպէս քրիստոնեայ Արեւելքի մշակութային երեւոյթ» (Ֆր.), օրինակներով ցոյց կու տայ թէ ինչպէս ամէն անոնք որ կը ձգտէին Բիւզանդիոնի կամ Վրաստանի մէջ պաշտօններ ունենալ անհրաժեշտօրէն քաղկեդոնական դաւանանքին պէտք է պատկանէին: Բաւ է կարդալ տոքթ. Պ. Խարանիի ազանձելի գրքոյկը, թարգմանուած Հայկ Պէրպէրեանի կողմէ եւ լոյս տեսած 1966ին Մխիթարեան տպարանէն, Վիէննա: Հեղինակը մեծ դրուատիքով կը խօսի Բիւզանդական կայսրութեան մէջ մեծ պաշտօններու եւ դիրքերու հասած Հայերու փաղանգի մը որ երբեք չեն

հեռացած իրենց հայութենէն եւ նախարարական անուններէն եւ տիտղոսներէն՝ քաղկեդոնիկ ըլլալով հանդերձ:

Փիտանեան հիմնուած բազմաթիւ պատմական վաստաթուղթերու վրայ (հայ եւ օտար) իրաւացիօրէն կ'եզրակացնէ թէ քաղկեդոնիկ ծննդած կամ քաղկեդոնիկի վերածուած հայկական վանքերն ու եկեղեցիները կը պատկանին հայ մշակոյթին եւ անոնց յունարէն կամ վրացերէն արձանագրութիւնները ոչ մէկ կապ ունին Բիւզանդիոնի կամ Վրաստանի հետ, այլ պարզապէս կը նշանակեն դաւանական պատկանելիութիւն:

Նոյնն է պարագան Տայքի բազմաթիւ արժէք ներկայացնող հայկական եկեղեցիներուն (Իշխան, Խախուլ, Էօշք, Բանակ, եւ այլն), մեծ մասամբ Թ.–Ժ. դարերու դրած բագրատունի իշխան՝ Դաւիթ կիւրապաղատին, որ միաժամանակ կը թագաւորէր նաեւ Վրաստանի վրայ, Բիւզանդիոնի հաւանութեամբ: Հոն հայերէն տեսանելի արձանագրութիւններ չկան. կան վրացերէն եւ յունարէն: Հո՛ն ալ Վրացիները սկսած են տէր կանգնել թրքական իշխանութիւններու մեղսակցութեամբ (ներկայիս Թուրքիոյ մէջ են):

Այդ մասին խոր ուսումնասիրութիւն կատարած են Տիրան Մարութեան «Խորագոյն Հայք» (Երեւան, 1978), եւ Հ.Յ. Պզտիկեան՝ «Տայք – Բարձր Հայք» (Երեւան, 2005):

Երկու հեղինակներն ալ՝ Մարութեան որպէս ճարտարապետ եւ երկրորդը որպէս պատմագէտ կը յանգին միեւնոյն եզրակացութիւններու այդ փառաւոր յուշարձաններու պատմականօրէն եւ ճարտարապետական տեսանկիւններէ դիտուած կը պատկանին հայ մշակոյթին, ճիշդ այնպէս ինչպէս Հայաստանի հողին վրայ գտնուող Խուճապի, Քոբայրի, Կիրանց, Սրվեդի, Հնեվանքի, Մշկավանքի եւայլն վանքերն ու եկեղեցիները եւ տակաւին մեծ թիւով կառոյցներ որ այսօր կը գտնուին Վրաստանի սահմաններուն մէջ:

Հ. Յ. Պ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ

«ՍՈՒՐԷՆ ԵՒ ՍՈՆԻԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ» ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Փետրուար 21ին, յատուկ հանդիսութեամբ մը, Համազգային դպրոցը իր միջնակարգ բաժինին (գոլէժ) տուաւ «Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեան միջնակարգ» անունը, ի երախտագիտութիւն Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեանի վեհանձն նուիրատուութեան, ազնիւ եւ մեծահոգի արարքին զոր բարերարները կատարեցին այն չրջանին երբ հաստատութիւնը ամէնէն աւելի կարիքը ունէր նիւթական նեցուկներու: Դպրոցին հաւատարիմներու եւ համակիրներու կոկիկ խումբ մը ներկայ գտնուեցաւ ձեռնարկին:

Բացման խօսքը արտասանեց Համազգային դպրոցի մատակարար խորհուրդի նախագահուհին՝ Պրիժիթ Մարքոյեան: Վերյիչեց, թէ ուերով, հաստատութեան բացման առաջին տարիներու դժուարութիւնները: Շեշտեց գործին նախաձեռնողներուն յանդգնութիւնը, յարատեւ ճիգերը, անխոր տակ կամքը եւ մանաւանդ ապագայատեսիլ ծրագիրը: Դպրոցը, ըսաւ, այսօր եւս աւելի քան երբեք, կարիքը ունի համակիրներու բարոյական եւ նիւթական նեցուկին: Շնորհակալութիւն յայտնեց Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեանին իրենց կարեւոր ներդրումին եւ թանկագին մասնակցութեան:

Սիմոն Մնակեան եւս, Մատակար խորհուրդի անդամ, ընդգծեց դպրոցին կարած ճամբան, խօսքը դառներով լեցուն, մինչեւ այսօրուան հանդրուանին հասնիլը եւ ապագայ:

«Մենք առանձին չենք ըզգար երբ գիտենք որ մեր կողքին էք, ինչպէս Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեանը, երբ գիտենք որ դուք ալ կը հաւատաք Համազգայինի կրթական գործին եւ հայ դպրոցի առաքելութեան»:

Մկրտիչ Մկրտիչեան՝ Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան նախագահը վեր առաւ Սուրէն Սարգիսեանի ցոյց տուած զուրգուրանքը հայ դպրութեան եւ հայ մշակոյթին հանդէպ, ինչպէս նաեւ իր յատուկ զգացումները մանաւանդ այս հաստատութեան եւ առհասարակ ֆրանսահայութեան հաւատարիմ անոր առաքելութեան: Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանը, ըսաւ նախագահը, ներկայիս եւրոպական ցամաքամասին վրայ միակ լման վարժարանն է, մանկապարտէզէն սկսեալ մինչեւ երկրորդականի աւարտը· ասիկա կը նշանակէ թէ ան եւրոպահայութեան հայկական դիմագիծի պահպանման ու զարգացման համար հիմնական կեդրոնի վերածուելու պարտաւորութիւնը ունի, այսինքն դպրոցական ծիրէն անդին՝ դառնալ մտաւորական կեդրոն: Մկրտիչ Մկրտիչեան աւարտեց իր ճառը հետեւեալ խօսքերով՝ «Իւրաքանչիւրս, Սուրէն Սարգիսեանի նման, պէտք է համակուիլ հետեւեալ երազով· Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանի շրջանաւարտներն ու անոնց շուրջ համախմբուած երիտասարդ ուժերը տեսնել ֆրանսահայ եւ, ինչո՞ւ չէ, եւրոպական ուրիշ հայկական գաղութներու մէջ, գաղափարական ու ազգային աշխատանքի ղեկավար դիրքերու վրայ: Այս տեսլականին համար կ'արժէ ամէն տեսակի զոհողութիւն»:

Ապա ներկաները բարձրացան առաջին յարկը ուր Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեան քօղազերծեցին իրենց անունը կրող յուշատախտակը, ծափահարութիւններու տակ:

Սուրէն Սարգիսեան, որ Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան անդամ է, ըսաւ թէ առաջին օրերէն իսկ հաւատացողներէն եղած է այս վարժարանի անհրաժեշտութեան Մարսէյլի նման հայակեդրոն եւ հայադրօշմ գաղութի մը համար եւ անոր ճառագայթումին: Զմոռցաւ յիշելու անոնք որոնք ըստկիզբէն օգտակար եղան ինչպէս Տրդատ Աբրահեան եւ Կզավիկ Պապիկեան ճարտարապետները, Հրայր Այվազեան ճարտարագէտը եւ ուրիշ մխիթեր եւ բաղուկներ: Մաղթեց հաստատութեան հաւատարիմ մնայ իր առաքելութեան եւ տրուած ուսուցման կողքին հայ լեզուն, հայ մշակոյթը եւ հայկականութիւնը դասել ամէն բանէ վեր:

Սուրէն եւ Սոնիա Սարգիսեան կրնան ունենալ սրտի եւ հոգիի մեծ գոհունակութիւն իրենց առատաձեռնութեամբ մասնակցած ըլլալու այս կարեւոր գործին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂԱՒԹԷ ԳԱՂԱՒԱՐ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յովհաննէս Պօղոսեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հայ կաթողիկէ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մխիթարեաններուն, Շորեքշաբթի, Փետրուար 18ին մեծ չուքով կատարուած է «Վարդանանց» յիշատակը, նախագահութեամբ Վարդան եպսկ. Աչգարեանի: Խօսք առած են Սիսիլա Փաչանեան, Հ. Վարդան Գազանճեան՝ որպէս օրուան բանախօս, միասնականութեան կոչ ընելով լիբանահայութեան: Եղած է գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երաժշտութիւն, ազգային պարեր, երգչախումբ: Աչգարեան եպիսկոպոս իր փակման խօսքին մէջ յատկապէս չեշտած է հայ լեզուի կարեւորութիւնը որպէս գոյատեւման միակ միջոց:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ նչուած է Հայ կանանց եկեղեցասէր միութեան հիմնարկութեան 80ամեակը, ուր Էմմա Մարտիրոսեան (նախագահը) ներկայացուցած է միութեան նպատակն ու գործունէութիւնը: Թեմին առաջնորդ՝ Սեպուհ արք. Սարգիսեան չեշտած է թէ անոնք իրենց հաւատքը գործի վերածելով կը ծառայեն ազգին եւ եկեղեցիին:

***

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Սէթի» համալսարանին մէջ տեղի ունեցած է հանրածանօթ լուսանկարիչ՝ Հերի Գոնտաքճեանի ցուցահանդէսին բացումը: Գոնտաքճեան ծնած է Պէյրութ եւ 1952էն զբաղած է լուսանկարչութեամբ եւ դարձած է գլխաւոր լուսանկարիչ–խմբագիրը Միջին Արեւելքի լրատուական բաժինին: Ցուցահանդէսը կ'երկարի մինչեւ Ապրիլ 3:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Փետրուար 1ին տօնուած են Հայ Օգնութեան Միութեան Օրը եւ տեղւոյն «Ռուբինա» մասնաճիւղին 46րդ տարեդարձը: Օրուան հանդիսավար Քրիստին Աւետիսեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, խօսք առած է Ռուբինա մասնաճիւղին առենապետուհին Սիւզան Նաճարեան, որ ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած է մասնաճիւղին գործունէութիւնը, չեչտելով ՀՕՄ-ի առաքելութիւնը: Օրուան բանախօսը եղած է Ժան Հալլաճեան, որ իր խօսքին մէջ, ծանրացած է մասնաւորաբար իր կեանքին ընթացքին ՀՕՄ-ուհիներու հետ ունեցած յարաբերութեան եւ գործունէութեան վրայ եւ նկատած է թէ որքան անոնք փարած են իրենց կոչումին: Իր խօսքի վերջաւորութեան հրաւիրած է նոր սերունդը, որ ՀՕՄ-ի ճամբով եւ անոր տեսլականով ծառայէ հայ ժողովուրդին: Ապա, կատարուած է պարգեւատրումը 15, 25 եւ 35 տարի ծառայած ՀՕՄ-ուհիներուն:

***

ՊՈԼՍՈՑ Այա Իրինիի մէջ, Փետր. 14ին տեղի ունեցած է «Մխիթիք» արուեստներու փառատօնը», որու իր մասնակցութիւնը բերած է Վարդանանց երգչախումբը, որ իր 100ամեակի սեմին կը գտնուի: Երգչախումբը երգեհոնահար տիկին Լիւսի Գահվէճիօղլուի եւ վարիչ՝ Ատրուշան Հալաճեանի մականին տակ ներկայացուցած են Հայ երաժշտութեան հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգերէ բաղկացած յայտագիր մը, որ մեծ գնահատանքի արժանացած է:

– ԱՏԱՆԱ 100 –

ԱՏԱՆԱՅԻ ՁԱՐԴԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

(ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ)

ՄՈՒՇԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գահիրէ, 1909

ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐԸ

Այս պարագան առիթ մը եղաւ որ կուսակալէն երես առած զեղծ պաշտօնէութիւնը աւելի խեթեւ նայի զինքը Առաջնորդարանիս բողոքող հայ ժողովուրդին, եւ անդամ մը եւս ամրապնդուի իր հայրենի նպատակներուն մէջ: Բայց կուսակալը ասով չբաւականացաւ. ան կարդ մը նպատակաւոր սուտերու վրայ հիմնուած իմ մասին զաղտնի եւ դիտումնաւոր ամբաստանութիւններ գրեց Ներքին գործոց նախարարութեան, եւ որոնց արձագանգը Արդ. և կրօն. նախարարէն հասած ըլլալով Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին, միեւնոյն ճամբով պէտք եղած բացատրական պատասխանը տուինք մեր կողմէն: Կուսակալը և ձէպէլի Միութեսարիֆը այչափով չգոհացան. ձէպէլի գիւղերուն մէջ զոյութիւն ունեցող եւ մեր տեղեկագրով մատնանշուած յոռութիւններն փոխանակ զարմանելու, հետզհետէ բազմապատկեցին իրենց ապօրինութիւնները, կարծես խաղալու համար հայ խաղաղասէր ժողովուրդին համբերութեան հետ: Բայց մեր ժողովուրդը իր կրած այդ բոլոր զրկանքներուն հանդէպ, պաշտօնական եւ օրինաւոր բողոքի դիմումներով միայն բաւականացաւ, սա վստահութեամբ, թէ ուշ կամ կանուխ պիտի լըսէին իր պարկեշտ քաղաքացիի օրինաւոր բողոքները: ձէպէլի Միութեսարիֆը ասով ալ չբաւականանալով «Հուդուդը Ումումիյէ»ի մէջ ամբողջութեամբ հրատարակուած մեր տեղեկագրին ի պատասխան, Ատանայի մէջ Ապտիւլ Գադիրեան խմբակին հովանաւորութեամբ հրատարակուած «Ռէհպէրի Իթիհատ» թերթի Յրդ թիւին մէջ հրատարակեց յօդուած մը, զրական պոռնկագրութիւններով, լիրբ սուտերով, անամօթ ուրացումներով եւ անպատկառ զրպարտութիւններով, որոնք հեղինակին ոճրագործ և լկտի ինքնութեանը ապացոյց մը միայն կրնային ըլլալ: Պէտք էր պատասխանել այդ յօդուածին, միեւնոյն թերթին մէջ. բայց մեր պատասխանին նոյն թերթին մէջ հրատարակումը արգիլուեցաւ կուսակալին ազդեցութեանը տակ:

Երբ այս խնդիրներ կը յուզուին ձէպէլի սահմանադին մէջ բնակող մեր հայ ժողովուրդին կացութեանը չուրջ, ասդին Ատանայի մէջ կացութիւնը ոչ նուազ անհանգիստ կ'ունենային, ա՛յնպիսի դէպքեր, որոնց նմանները տեսնուած չէին գրնաւ՝ Ատանայի մէջն ու դուրսը՝ բռնապետական չրջանի օրով: Նոյեմբերի վերջին օրը Տարսոնցի Թուրք սրիկայ մը ազգային վարժարանի ուսուցչուհիներէն մէկոյն վերայ յարձակում կը գործէր փողոցին մէջ, բազմութեան ներկայութեան: Սեպտ. 28–ին Համիտիյէի մօտ Առաքել Պէրպէրեան անուն պատանի մը կը սպանուէր 5 գընդակի եւ 7 դանակի հարուածներով եւ ապա կը յօշոտուէր: Դեկտ. 29ին կարգ մը Թուրքեր յարձակում կը գործէին յուզարկաւորութենէ դարձող երդեցիկ մանուկներու վերայ, եւ անոնց ձեռք գտնուած մոմի փայտերը կը կոտրէին: Միեւնոյն ամսուն Զոփուր Տիգրան անուն մէկը Փոլիս Տայրէսիին մէջ Ոստիկան–զօրաց հրամանատար Ահմէտ պէյի կողմէն ապօրէն կերպով եւ խժդժօրէն կը ծեծուէր: Եւ երբ այս վերջին պարագային առթիւ թէ մեր պարտքը կատարած եւ թէ՛ ժողովրդական դիմումին գոհացում տուած ըլլալու համար, կուսակալին կը ներկայանայինք, յանցաւորին պաշտօնանկութիւնը և պատժապարտութիւնը խնդրելու, Ելտըզի գործակատար եւ հայակեր ձէվատ պէյ ակամայօրէն մերկացաւ իրմէն իր կեղծաւոր աղուէսի մորթը, մէջտեղ դրաւ իր հակառահմանադրական եւ հակահայ ոգին եւ սահմանադրութեան ու ժողովուրդին պարզեւուած օրինական ազատութեան ակնարկներով «Նէ՞ օլտուղ տէյի զանէ–տիյօրսունուզ» («Ի՞նչ կարծեցիք ըլլալ») բառերով փակեց մեր բողոքին օրինաւորութիւնը: Ալ կասկածելու տեղի չկար թէաւ. կառավարական պաշտօնէութեանց մտադրութիւնները մեր կապարանոց կ'երեւէին:

(Շար. 12)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ,
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին՝
ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 10ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Մարտ 6, 13, 20, 27
Ապրիլ 3

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւն (Հսկում) կը կատարուի Մեծ Պահքի ընթացքին
Չորեքշաբթի օրերը՝ ժամը 18ին
հետեւեալ թուականներուն՝
Մարտ 4, 11, 18, 25
Ապրիլ 1

Մեծ Պահքի ընթացքին, ժամերգութեամբ՝
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՄԻԱՄԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ
կը կատարուի նաեւ՝

27 Փետրուար, Ուրբաթ, *5րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին
ժամը 19ին

6 Մարտ, Ուրբաթ, *12րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Արնուվիլ–լէ–կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցին
ժամը 19ին

13 Մարտ, Ուրբաթ, *19րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Իսէ–լէ–Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին
ժամը 18·30ին

27 Մարտ, Ուրբաթ, *26րդ Օր Մեծի Պահոց՝ Հսկում*
Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 19ին

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՄՈՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 17ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 4ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18ին, Մինչեւ Ա-ռաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ ժամը 17ին՝ Հսկում՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 25ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1ին՝

* * *

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ՝
ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·45ին,
Արեւագալ՝ *ժամը* 9·45ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ *ժամը* 11·45ին՝

***

ՄԱՐՍԷՅԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեծի Պահոց Շաբաթ Երեկոյեան Մարսէյլի Սբրոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հսկումի (Հանգստեան եւ Խաղաղական) ժամերգութիւն հետեւեալ օրերուն՝
Չորեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17·30ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17·30ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱՇԱԵՑԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

● **le samedi** 14 mars — **Soirée dansante** animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Affiche COMPLET

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, organise, mensuellement, un après-midi **«Rencontre et Culture».**

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● **le lundi 9 mars — thème du jour : la journée de la femme**

● **le lundi 6 avril — thème du jour : la turquification des noms.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN: 01. 39. 90. 76. 19.

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

CONFERENCE - DEBAT

LES ELECTIONS PRESIDENTIELLES ET L'ETAT DE LA SOCIETE EN ARMENIE

Le Dimanche 1er mars
à 13 heures 30
à la Maison des Solidarités et des Associations
10-18 rue des Terres au Curé
75013 PARIS
Métro et Tram : Porte d'Ivry
Entrée libre
Information : sda.europe@free.fr
& www.nazarpek.fr

Organisé par :
Collectif Démocratie pour l'Arménie
Comité de Soutien à la Démocratie en Arménie
Comité Européen de Défense des Prisonniers Politiques en Arménie
Solidarité Franco-Arménienne
Parti Social-Démocrate Hentchakian

La M.C.A. d'ALFORTVILLE
en partenariat avec **AYP FM**
reçoivent
GILBERT SINOUE
auteur du roman
«EREVAN»
ARMENIE :
LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

le Vendredi 27 février à 20h45
Maison de la Culture Arménienne
9 rue de Madrid, 94140 Alfortville

— **Présentation**
— **Dédicaces**
— **Signatures.**

Ouvrages d'orès et déjà disponibles à la M.C.A.

Renseignements :
Tél. : 01. 43. 76. 55. 89
contact@mca-alfortville.com

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Date limite des candidatures: 31 mars

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հաբսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Ծննդեան	135	(161,46)

Բոլոր ազդարու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% *Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)՝*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդարու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին՝

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան՝

U. G. A. B.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le 1er **mars**

VOYAGE DECOUVERTE en ARMENIE et au KARABAGH
Séjour Jeunes de 15 à 18 ans
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le 1er **avril.**

Les renseignements détailléssur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org /voyage-decouverte-armenie/
http://enfants.agbueurope.org/colonie-de-vacances/

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS D'ÊTÉ 2009

Animateurs(trices) diplômés(e)s de BAFA
Renseignements et réservations :
Tél. : 06 76 48 58 73 / 01 45 20 03 18
E-mail : hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84975